

146

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF
TORONTO

R. 45

3/7

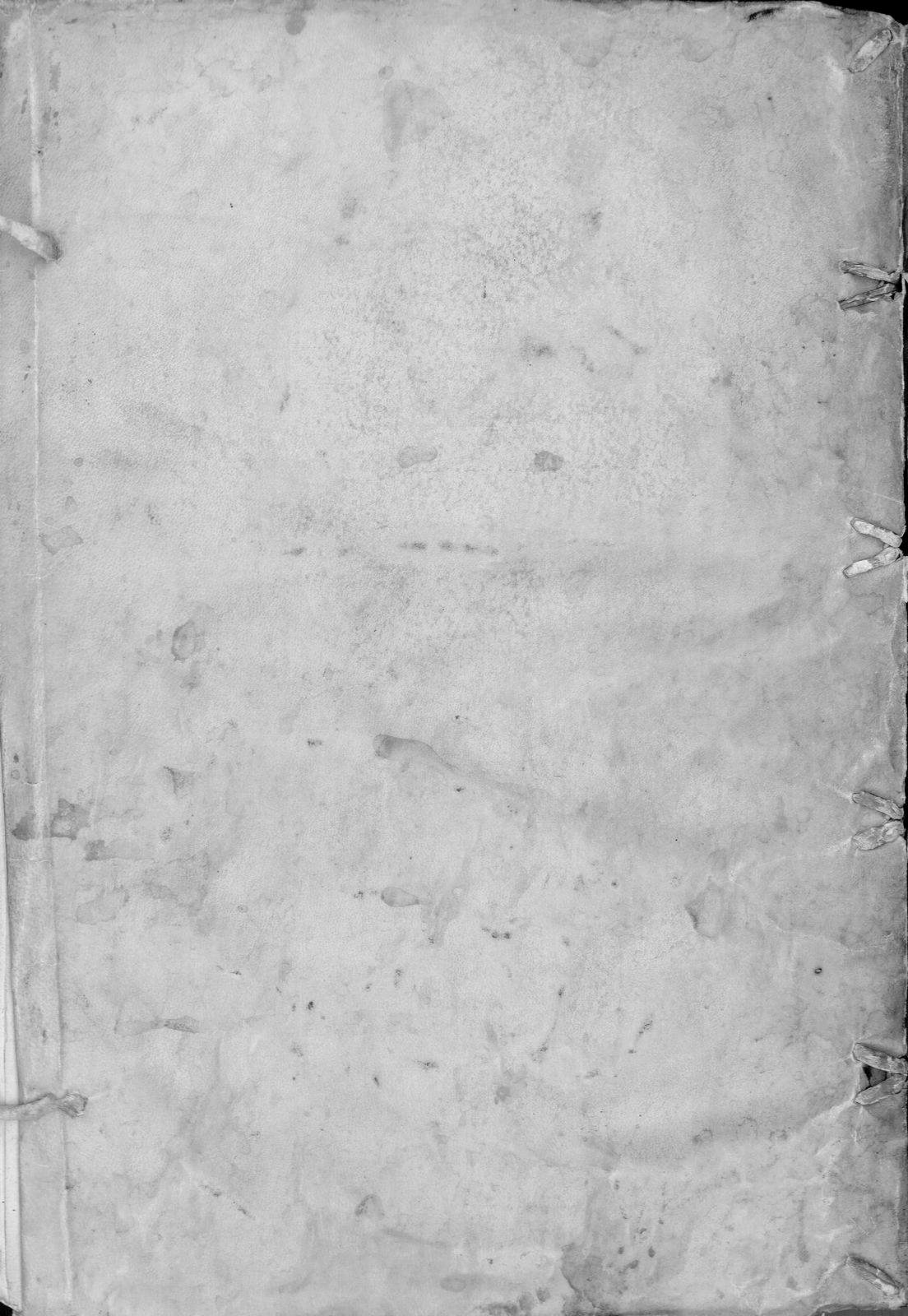
N. ~~86~~ 27
C. 7

(H 177)

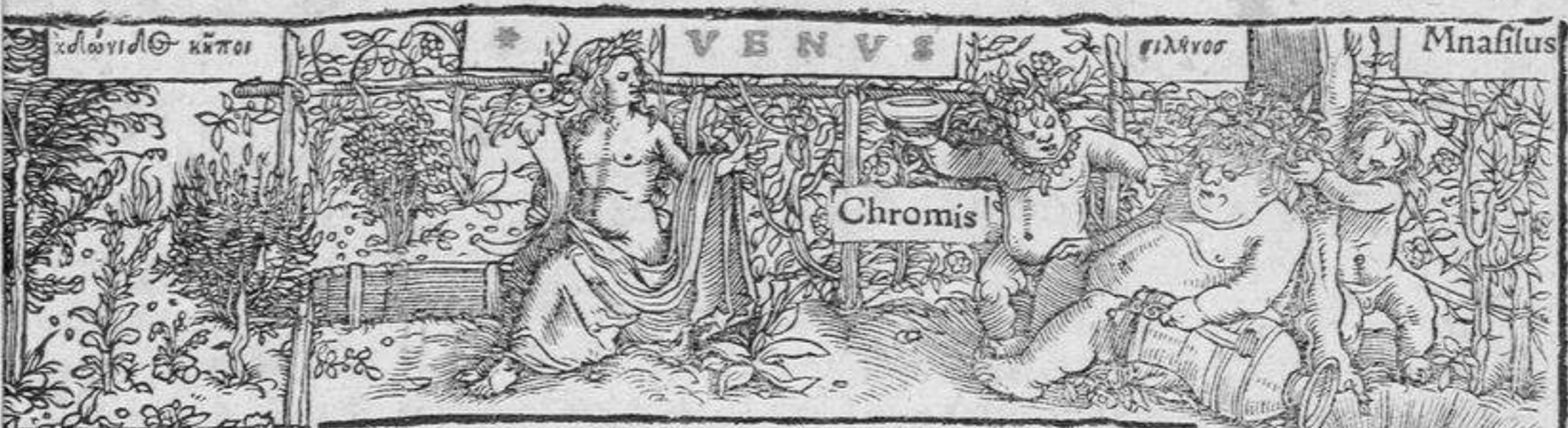
10

1. (v. 10)

0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32

HERBARIVM
R V M
 V I V A E I C O N E S
 ad naturę imitationem, summa cum
 diligentia et artificio effigiatę,
 unā cum **E N F E**
CTIVS earundem, in gratiam ue-
 teris illius, & iamiam renascentis
 Herbarię Medicinę,
P E R O T H. B R V N F.
 recens editę. **M. D. XXX.**

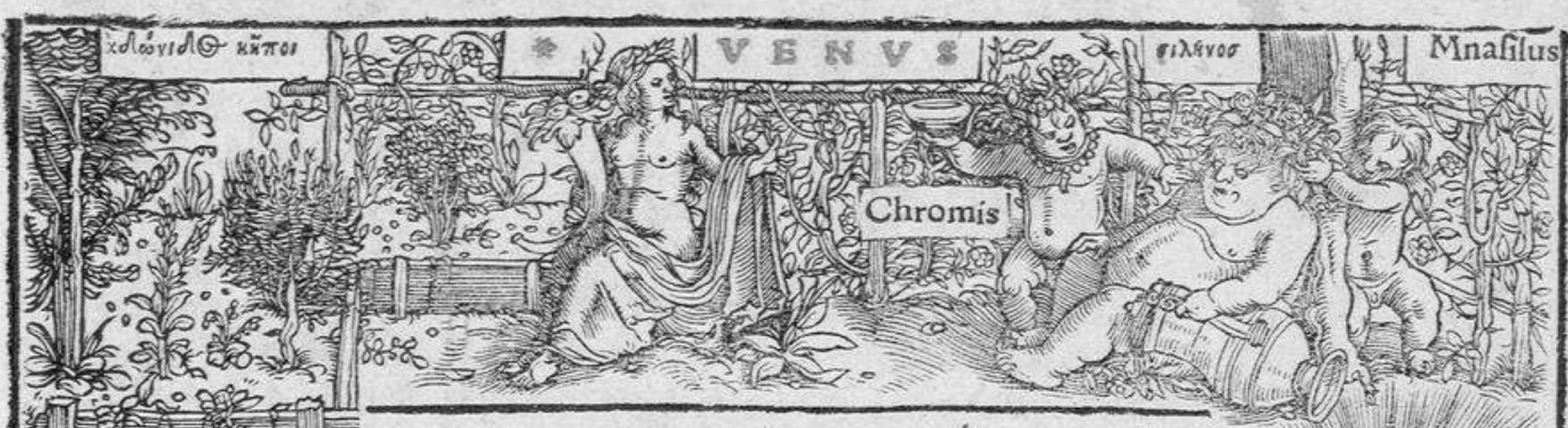
ἄριστος αὐτῶν, πολλῶν
 ἀγαθῶν ἄλλων.
 ἄλλ' ὅστις κριτῆος
 ἐνδείξῃ ἐν βίῳ.

Quibus adiecta ad calcem,
APPENDIX isagogica de usu & ad-
 ministracione **SIMPLICIVM.**
 Item **Index** Contentorū singulorum,
 Argentorati apud Ioannem Schottū, cum
 Cæs. Maiest. Priuilegio ad Sexennium.

Inuentū Medicina meū
 est, opiferq; p orbem
 Dicor & Herbarū sub-
 iecta potentia nobis.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA SEVILLA
 PROFESORADO DE HISTORIA NATURAL
 BE
 BIBLIOTECA UNIVERSITARIA SEVILLA

HERBARIVM
 VIVAE ET CONES
 ad naturę imitationem, sumā cum
 diligentia et artificio effigiatę,
 unā cum EFFEC-
 TIVS earundem, in gratiam ue-
 teris illius, & iamiam renascentis
 Herbariæ Medicinæ,
 PEROTH. BRVNF.
 recens editæ. M. D. XXX.

¶ Quibus adiecta ad calcem,
 APPENDIX isagogica de usu & ad-
 ministratione SIMPLICIVM.
 Item Index Contentorū singulorum,
 Argentorati apud Ioannem Schouū, cum
 Cæs. Maiest. Priuilegio ad Sexennium.

BE

1875

Class

HERBERT

R. V. M.

VIVANT HOMES

HERBERT R. V. M.

HERBERT R. V. M.

HERBERT R. V. M.

HERBERT R. V. M.

HERBERT R. V. M.

HERBERT R. V. M.

HERBERT R. V. M.

HERBERT R. V. M.

HERBERT R. V. M.

HERBERT R. V. M.

HERBERT R. V. M.

HERBERT R. V. M.

HERBERT R. V. M.

HERBERT R. V. M.

HERBERT R. V. M.

HERBERT R. V. M.

HERBERT R. V. M.

HERBERT R. V. M.

HERBERT R. V. M.

HERBERT R. V. M.

HERBERT R. V. M.

HERBERT R. V. M.

HERBERT R. V. M.

HERBERT R. V. M.

HERBERT R. V. M.

HERBERT R. V. M.

HERBERT R. V. M.

HERBERT R. V. M.

HERBERT R. V. M.

HERBERT R. V. M.

HERBERT R. V. M.

HERBERT R. V. M.

HERBERT R. V. M.

HERBERT R. V. M.

HERBERT R. V. M.

Inclytæ urbis ARGENT. prudentissimo Senatui, OTTHO BRUNFELSIVS S. D.

QVIDE MAGISTRATIBVS COLENDIS bene senserunt, non id tantum censuerunt, honore primores viros excipere, caput scilicet aperire, flectere genu, & quemadmodum pueri lunonis auem admirantur, laudibus subinde in cœlum ferre, idq; adeo titularibus præstigijs illis, tragicis & ampullosis, sed magis laudem illis tribuere iusticiæ & prudentiæ, de illis ex animo bene & sentire & mereri, illorū iudicia nostris anteferre, planeq; tanq; Deos suspicere, & sumum illum huius mundi *κοσμίτωρα* in eis admirari & colere. Succinunt ad id multis locis diuina oracula, dum Deos faciunt, dum uetant eis maledicendū, dum Decimas subinde decernunt, & rerum primitias, postremo & gladij ius tribuunt. Atq; haud scio, an huc respexerint, qui aut ueteres autores in lucem acturi, aut ingeniorum suorum specimen aliquod posteris edituri, frequenter, aut maximis Principibus, aut summis Magistratibus lucubrations inscripserunt suas: uidelicet, quo non tam ab inuidia publica, & maledictorum hominum pestilentibus linguis essent tutiores, q; ut ipsi quoq; de maioribus suis bene mererentur: rati, non ultimā, iuxta Poetæ sententiā, esse laudem, Principibus placuisse uiris. Nec alio sane animo ego Hortos meos, celsitud. uestris nuncupauī, clarissimi atq; amplissimi uiri, q; ut beneuolentiam apud celsitud. uestras mihi pararem, palamq; facerem, in re non adeo fortasse magna, animum erga rempub. uestram, quid in arduis ac serijs uestri causa obiturus sim, si uires & facultates permitterent. Proinde, ne ab consuetudine illa laudata ueterum scriptorum discederem: quam si contemnerem, profecto aut confidens, aut animi superciliosi iudicari queam. Vt enim SOL diei decor est, LVNA inter nocturna astra micat, uniones ac gemmę añulos ac preciosas uestes exornant: ita clarissimorum uirorum imagines, & splendidissima nomina, a librorum uestibulis, quasi lucem quandam & autoritatē addunt opusculis. Merentur hoc primum multis nominibus celsitud. uestræ, tum ob singularem prudentiam, iusticiam, æquitatem, magnificentiam, liberalitatem, benignitatem, pietatemq; qua in omnes homines clementes estis, omnibusq; æquo bene uultis, tum ob optima studia & bonas literas: quas cum in uestra urbe munificentissime instituitis, idq; adeo in omni disciplinarum genere, ut nullis hodie totius Germanię gymnasijs, scholasterium uestrū inferius habeatur: nullis alijs sane debebantur primitiæ nostræ, q; talibus, tantisq; syderibus nostris, columinibus, anchoris. Decuit idem & gratitudinem meā in rempub. uestram, ingratus ne essem, pro qua etiam mortem mihi oppetendam ceseo. Aluit hæc me, tuto atq; honeste ad hanc ætatem perduxit, muniuit meas rationes bonis legibus, optimis morib. honestissimis disciplinis. Quid est quod

D. Iacobus
Sturmius.
D. Nicolaus
Knyebfius.
D. Iacobus
Meyer.

De ratione
operis.

Nihil nouum
sub sole.

uicissim a me persolui non deceat, unde hæc accepta mihi sunt? Et ut de ampliff. ordinis uestri, etiam priuatis personis attingam, merebantur hoc imprimis antistites nostri D. Iacobus Sturmius ille, & ueteribus imaginibus, insigniq; eloquentia, & multarum literarum eruditione nobilis, D. Nicolaus Knyebfius, & D. Iacobus Meyerus, uiri longe spectatissimi: q̄s cum consulari prudentia, cunq; insigni pietate, et ipsos Camcenæ ornauit suæ, quibus si pensum operæ nostræ subsecundariæ non reddidissemus, ingrati essemus: si alienis fœneraremur, etiam iniqui. Eam itaq; meam, quantulamcunq; munificentiam, deq; pauperi suppellectili *ἀόσιν τῶν ὀλίγων*, lætis, oro auspicijs, adsumite, nec rei solum quæ datur, uel usum, uel inopiam, sed alacrem magis dantis uoluntatem, respicite. Memores illius Artaxerxis Imperatoris, cui cum omnis generis munuscula illi offerrent ex uulgaria plebe, dicere solitus fertur. Esse animi præcelsi, ac prorsum regij, donaria, uel ab infimæ fortunæ hominibus collata, non adspernari, uerum erugata, & renidenti potius fronte excipienda. De inuidia profliganda, quod alij multis a librorum frontispicijs agunt, abunde mihi satisfactum erit, si celsitud. uestris bonam operam me collocasse intellexero. Dicamq; & illud Horatij. Non ego uentosæ plebis suffragia uenor. Riserunt & sua secula Meöniden, Raraq; coronato plausere theatra Menandro. Cæterum de Hærbarij nostri ratione, hoc uelut in compendio habetote. Primum nihil aliud nos spectasse, in toto hoc opere, q̄ ut publico omnium bono, Hærbariæ iamiam collapsæ, porrigeremus subsidiarias manus, eamq; prope extinctam, in lucem reuocaremus. Quod, quia nō alia ratione fieri posse, animaduertimus, q̄ abolitis prioribus ac ueteribus Hærbarijs, atq; de nouo uiuis & acupictis imaginibus, editis. Deinde solidis ac firmis descriptionibus, ex præcis & authenticis autoribus prolatis, utrunq; tentauimus, atq; curauimus: q̄ feliciter, qualicq; cum gratia, v. cels. iudicium esto, certe cum magna molestia. Nam quanta nobis legenda fuerint, quot autores euoluendi, quāta ab Hærbarijs explorāda, ab Seplasiarijs & agyrtis dolo & technis extorquēda, & res indicat ipsa, et aīaduertent facilius, qui similem aliquādo operā post nos sunt nauaturi. Quo magis ueniā dignos nos existimamus, si in re tam seria, tamq; ex omni usu & cognitiōe obsoleta, non protinus ipsissimū ipsum, quod dicitur, scopū attigerimus. Cesso enumerare, in quas syrtes, in quas Symplegadas interdum inciderimus, ac longe densissimas tenebras, non nunq; impegimus etiam. Nam id quælibet a fronte præ se feret hærbæ, quanto nobis negocio constiterit. Vnde nomen etiam cōmentarijs Rhapsodiæ indidimus: quod id genus scribendi, non solum sine inuidia erat, uerū cum maiori etiam fructu. Videbatur enim consultius, unicuiq; reddere quod suum erat, q̄ nostra ambitiose commēta uenditare. ne si repetitum uenerit olim Grex auium plumas, moueat cornicula risum, furtiuīs nudata coloribus: cum potuissemus fortasse, ut Georgius Valla, & post hunc omnes Neotherici (adeo ab ea impostura neminem excipio) uerz

tendo stylum, aliorum opes nostras facere. In his autorum placitis, nulli
us etiā reiecimus sensa: memores illius, quod nullus liber tam malus est,
quin emolumentum aliquid conferat. Singulis suū honorem dedimus, uel
barbarissimis etiam. Ne autorem quoque Pandectarum, & Genuensem il
lum Simonem posthabuimus, autores ut corruptissimos, infantissimos
que, ita instructos pulchre ad perniciem, si quis non attente et cum iudicio
legat. De quibus tamen ingenue fatemur, interdū magnopere quoque nos
adiuuatos, & uel ad hoc contulisse, ut facilius neuos & menda deprehen
deremus. Hermolai quoque Barbari Corollaria & annotationes passim
adiiecimus: quod ex his solis hodie Hærbarum cognitiōem existimemus
petendam. Interdum ubi res poscebat, & controuersia de herba aliqua fu
erat, duos fortissimos pugiles induximus, Daretem unū, Entellum alter
um, Nicolaum Leonicum, & Pandolphū Collinutium, alterum sum
mum ac primum hac nostra tempestate medicum, alterum eloquentissi
mum iureconsultū, sed qui ita tamen in hærbis uersatus sit, ut multis pa
rasangis, quod dicitur, totum hodie medicorum uulgus post se relique
rit, mutuis sese ictibus collidētes, ueluti que in duello & arena pugnātes,
cōmisimus. In qua Tragedia, spectatores interdum sumus & admirato
res, atque nunc huius, nunc illius partibus gratulamur: in plerisque litem i
psi dirimimus, in multis conuiuemus. Maluimus enim quedam indiscuf
sa, & aliorum arbitrijs relinquere, que temere pronunciare de ea re, de qua
tot doctissimi uiri addubitarent. Quamque alicubi confidenter etiam no
stra proferimus: quibus tantum uolumus esse robur, donec alius firmio
ra attulerit, id quod nusquam non alias etiam testamur. Autores non minus
quadraginta citamus, ex quibus Centones hosce cōsuimus. Nec hos pas
sim, neque ubilibet, sed ubi res ita postulabat. Vbi similia omnes dicebāt,
potiores delegimus: ubi contraria, iuxta posuimus, ut in aperto esset pu
gnantia. Aetium, Oribasium, & Paulum tametsi autores alioqui opti
mos, tamen rarius citauimus, quod hos græce desyderauimus, & latinæ
tralationes malæ fidei erant. Idem & cum Galeni simplicibus fecimus, ex
ueteri tralatione. In quibus tamen conquirendis nunc toti sumus, nec se
cundo huius operis Tomo coronidem addituri, nisi ex his græcis fonti
bus, aut si id non successerit, alteri demandaturi eam prouinciam. In his
igitur omnibus, si quid digne a nobis sudatum est, totum uobis debetur
Mœcenatibus, totumque uestris celsitud. acceptum fero, studiorum no
strorum alumni: nec longiora nobis uiuēdi spacia optamus, que quo pu
blicis huiuscemodi munij, stipendiisque illis literarijs obeūdis, idonei fu
erimus, & de celsitud. uestris, deque uestra repub. publicæ & priuatæ be
nemereri. Ex libera Argentina Nonis Martij, Anno redempti orbis

CAVTORES quorum testimonijs in hoc opere
usu sumus.

Hippocrates.	Aristoteles.
Theophrastus	M. Cato.
M. Varro.	L. Columella.
Plinius	Dioscorides.
Plutarchus.	Palladius.
Apuleius.	Aemilius Macer.
Pfellus.	Polybius.
Vergilius.	Hesiodus.
Cornelius Celsus.	Q. Serenus
C. Galenus.	Paulus.
Oribasius.	Aetius.
Auicenna.	Io. Meffue.
Serapion.	Razes.
Auerröis.	Constantinus.
Cassius felix.	Platearius.
Aggregator herbarum.	Nicolaus Leonicens.
Io. Manardus.	Pandulphus Collinutius.
M. Vergilius.	Hermolaus Barbarus.
Georgius Valla.	Platina.
Nicolaus perottus.	Baptista pius.
Baptista ferrar.	Iacobus constantinus faueñ.
Philippus Beroaldus.	N. Pomponius.
Strabus Gallus.	Ioannes Vigonius.
Hieronymus hærbarius.	

ἄλλου

πολυαιριῖς, πολυπλανῆς, πολυχίςοντ,
πολύποδας, πολυρίζονσ μῶν οὐν ῥίζασ.
γενναίονσ, ἐυφνεῖς, ὄρθονσ, παχεῖς, πρίμονσ,
ἐυφύλλονσ, ἐνκόμονσ, διασιῖς, βαθῆς, κλάδονσ,
φλεβώδη, κοιλώδη, πολύπυχα φύλλα,
πολύμορφον, πολυιδῆ, πολυγῆθι,
ἐνάνθη, ἐνοδμον, ἐυχροῦντε λειμῶνα,
διόν θαυμάζειν ἔσ', αὐτάρ διόν μᾶλλον
πολύιδριε τιτῆγαντες θεοῦ χεῖρα.

IOANN. S A P I D V S L e c t o r i S .

¶ Qui cupis ingenitas Herbarum noscere vires,
Scireque diuersis nomina nota plagis,
Quæque sit unius facies cuiusque doceri,
Hoc lecto uoti codice compos eris.
Nulla quidem retro uiderunt sæcula tradi
Id scripti tanta commoditate genus.
Quando Ottho uelut in quendam Brunfelsius hortum,
Huc culta ex uario semina rure tulit.
Quorum uim, pariterque docet medicaminis usum,
Tam bene, ut haud melius facta pericla queant,
Sic rerum præcepta modo breuitate coarctat,
Ne sint inuisæ prodiga uerba moræ.
Rursum ambage modo licita sermonis abundat,
Ne careat sensu dictio parca suo.
Nunc & Iōannes pictor Guidicius ille
Clarus Apelleo non minus ingenio,
Reddidit adfabras acri sic arte figuras,
Ut non nemo Herbas dixerit esse meras.
Quantus Iōannis S C H O T T I sumptusque, laborque,
Et studium, & fuerit cura, uidere licet,
Dum, calamis æreis, inuento fretus Auito,
Hoc magna dignum laude parauit opus.
Ergo age te, quisquis medico uersaris in Albo,
Hoc operæ precium est nolle carere libro.

O T H O N I S B R V N N F E L
S I I D E V T I L I T A T E
& præstantia Herbarum, &
simplicis Medicinæ

P R A E F A
T I O .

ALEXANDER Philippi deuictio in Arbellis Dario, a satrapis suis compendium sciscitatus, qua ex Persia in Aegyptum iretur tuto, Mercator quidam, homo quidem multarū rerum peritus, sed obscurior, Sidonius natione, illi allatus est (nomen Lucianus historiae author, non meminit) Ego, Rex, inquit ille, uiam haud longe ex Persis in Aegyptū me tibi ostensurum polliceor. Etenim si quis montana hæc superauerit (transgredietur autem triduo) confestim in Aegypto erit. Et sane ita res habebat. Verū Alexander locorum imperitus, & mercatorem impostorem ratus, boni uiri salubre consiliū pertinaciter aspernabatur: nimirum cæco illo amore sui demētatus. Id uitiū Plato quondam malorum omnium fontem existimauit. Neq; iniuria, mea quidem sententia. Facit enim interdū personæ uel exilitas, uel contēptus, deinde φιλαυτία illa, qua nemo non sibi placet ipsi, ut quātumuis etiam sana & recta consilia non admittamus, amplectamur uero quæ pessima sunt.

Vereor itaq; ne quod Mercatori cum Alexandro, idem mihi cum Seplasiarijs, Agyrtis, & Pharmacopolis eueniat: uidelicet, si ego Methodum aliquā præmonstrauero, qua non mo-

C do præsentius, uerum minori quoque ualetudinis cum dispendio, adeoque impensis etiam exilioribus, morbis consulatur, solis inquam simplicibus, & herbis, illi me suspicentur nescio quid monstri alere, et eorum *μιμνημένα ἄλλοι φάρμακα*, amuletisque, & *ἀντιβαλλόμενα* damnaturum. Ita enim fere fit, *ὡς πᾶσ ὑπάτισι* *ἐν αὐτοῦ περι πάντα ὄφαρᾶται*, degeneresque animos, ut inquit Poëta, timor arguit.

Atqui nihil tale molior, ita me omnes Musæ bene ament: perque illud sacrosanctum iusiurandum Hippocratis, neque alienius unquam crimen aliquod a me fuit. Sed ne tantum quoque me facio, qui tot doctissimorum Medicorum placita, compositionesque magistrales subuertere queam: nec si queam, debeam. Sed quando Herbarium librum molimur, semelque id in animum induximus, Herbas rursus in usum & cognitionem reuocare: ne tanquam Megarensium, tam nulla earundem ratio haberetur, antequam ad has quidem explicandas pergeremus, obiter saltem, quantas haberent illæ utilitates, quæque commendatæ ueteribus olim seculi hominibus fuerint, nouitij Medicinæ candidatis ostendere placuit: id quod & faciemus pro uirili, si tamen prius id ab myropolis impetrauerimus, ut omnem ipsi de nobis malignam suspicionem amoliantur. Et ut ipsi quoque Compositiones suas magnificiunt, ornantque subinde magnis titulis, obauratis, & picturatis: ita Herbis & Simplicibus, ne suam etiam gloriam inuideant: & si quidem consentanea dixerimus, salubribus monitis bene obtemperent, destomachari in nos desinant. Sin uero *τὰ οὐδὲν πρὸς ἑπὶ*, uicissim nos admoneant, nostra me

D lioribus argumentis confutent. quod erit nobis tam gratum, ut omnium maxime: tantum abest, ut nouatores uelimus haberi, uel alicuius mercedem damnare, quam non antea uel æquitas ipsa, uel ipsa se, & primi illi artis summates non reprobauerint atque damnauerint. Quod si acerbius etiam quædam dixerimus, bonos omnes obtestamur, in malos dictum accipiant, non in suam contumeliam: meminerintque, multos esse subinde, qui sub eo quaestu etiam orbi imponunt, multaque hominum milia nedum compilant, uerum conficiunt etiam, atque interimunt.

Ne id quoque uelim expectet a me aliquis, quod uniuersas Herbarum utilitates adscripturus sim, id enim operosum foret, & negocij infiniti: & quod si contendam, non aliud plane molirer, quam longam Iliados fabulam post Homerum. Cæterum quando hodie meras imposturas faciunt myropolæ quidam (de malis loquor) horum fucos tantum detegemus: ut in ordinem cogantur tandem illi, quod boni omnes optabunt mecum, Præstigiatoribus & impostoribus, etiamsi displiceant nostra, tamen pro ueritate audendum est. Et quaeso audiant me illi paulisper uel hallucinantem: mox etiam intelligent, uel holitorem opportuna dixisse.

Multam olim Herbis laudem apud Veteres fuisse, tamen si multis subinde demonstrari atque conuinci queat, tamen id non postremum est, quod Dijs etiam inuentoribus sunt adsignatæ. Sic enim laudatissimam herbam Moly, Mercurio tribuit Homerus, diuina quadam clementia mortalibus demonstratam, *Odyss.* *.

Dij Herbarum
demonstrato
res.

ῥίζα μὲν μελάν ἔσκι γάλακτος δ' ἕκκελον ἀνθῶ
 μῶλυ δ' μιν καλίουσι θεοὶ ἀνδράσι τε θνητοῖσι
 θεοὶ δ' πάντα δύνανται.

Quam & Vlyssi adsignauit aduersus illectamenta Circes. Nascitur illud (ut inquit Plinius) circa Phenæū, & in Cyllene Arcadiæ, specie illa Homerica, radice rotunda, nigraq; , magnitudine cepæ, folio Scyllæ, difficilique fossu .

Deinde sancta illa Panace , ipso nomine omnium morborum remedia promittens : & ipsa quoq; Dijs inuentoribus adscribitur , nimirum Chironi, Herculi, atq; Aesculapio.

Herculi quoq; uindicatur quæ Apollinaris, apud Arabas Altercum, siue Altercamgenum , apud Græcos uero ἰοσκύαμῶς appellatur . Vt illud quoq; Heraclion Siderion, oīa uulnera ferro illata, efficacissime sanans.

Mercurialis herbæ qui primus author fuerit, uel nomē ipsum iudicat, quod usq; hodie retinet. Achilleon & ipsa quoq; notissima herba est. At illam demonstrauit primus Achilles , non ille quidem in bello Troiano, ut opinor, sed discipulus Chironis, uulnerariā herbam. Quæ ob id Achillis uocatur. Hac sanasse Telephum dicitur.

Facit ad id, quod in hanc usq; diem, iisdem adhuc nominibus appellamus, scilicet Labrum Veneris , Barbam Iouis , sanguinem Herculis, herbam solarem, Lunariam. Qua superstitione factum, ut & apud Christianos in eam æstimationē uenerint herbæ, ut Diuis inscriberentur: uidelicet. D. Iacobo, Petro, Ioanni, Magdalenæ, Mariæ. Sic enim hodie quædam uocant. Cardum Mariæ, herbam S. Petri, herbam S. Iacobi, herbam S. Christophori, & sexcenta huiusmodi. Non ob aliam rationem, q̄ quod diuinum aliquid habere in se , uel ab magnis uiris demonstratæ , uulgo creditæ sunt .

Arborum quoq; genera fuisse numinibus suis dicata, ut Ioui Esculū , Apollini Laurū, Mineruæ Oleam, Vitem Iacho, Veneri Myrtum, Herculi Populum, Pani Arcadiæ Deo Lilia, non tam Poëtarum libri, q̄ herbarum quoq; scriptores testantur. Verū cum hæc pueri etiam in phrontisterijs legant, in re tam protrita ac manifestaria, obiter saltem meminisse, ne ignorasse uideamur, satis superq; fuerit.

Venio ad inuentores Herbarum, qui nihilominus clari quoq; homines fuere : quippe, aut Reges, aut Reginae, aut certe quidem alterius cuiusdam conditionis eminentioris . Sic Gencius quidam Rex Illyriorum fuit . Fertur ille etiam inter media arma tam studiosus fuisse Herbarum cognitioni, ut Gencianę uires primus deprehenderit, atq; monstrauerit. Haud dubium, multo maiorem inde gloriam se consecuturum sperans, q̄ si centū urbes subegisset, quanto etiam honestius est , tot homines seruare ab infirmitatibus noxijs , id quod apprime præstat radix illa , passim etiam nota mulomedicis & ueterinarijs. Feliciores etiam tum herbæ eius seculi, quę Reges & Principes habuerunt inuentores & excultores, eorumq; dignitate & præstantia, suam & ipsæ gloriam auxerunt, Huius

A

B

Quæ arbores
 quibus Dijs
 sunt cōsecratæ

De inuentori
 bus herbarū.

C modi fuerunt etiam apud Arabes Auicenna, Razes, Hali, Messuas, Abraham, Principes quidem uiri, sed tam pertinaces disciplinæ cultores, ut omiſſa regni & principatus gloria, medicinæ potius antesignani & summates habiti ſint. Clymenes, & Lyſimachia, Plinio olim notiſſimæ herbæ fuerunt, at hæ ab Regibus ſui nominis appellatæ: & qui, cum Imperio fortaffe & nomē perdidiffent, quod herbis ſtudioſi fuerūt, poſteritaſ

Scordion nobilis herba, Dioſcoridi celebraſ (ti ſunt reſeruati. tur, non inter poſtremas etiam, ſed Mithridati regi adſcripta, primūq; demonſtratori, deinde per Crateiam herbarium, ex manu depicta herba ab Rege, nouiſſime tandē Dioſcor. quoq; exhibita. Iubæ regis Euphorbia, quam ab medici ſui nomine, & fratris Muſæ eius, a quo ferūt conſeruatum Cæſ. Auguſtū, ſic inſcripſit: notior fortaffe exiſtit apud Pliniū, q̄ ut

Pro Reginis (affectauere em̄ & muſ (in præſentiaſ adducat. lieres hanc gloriã) uel una Mauſoli uxor ſatis fuerit, quæ adoptauit herbã, quæ nobis Artemiſia dicitur: & de Nymphæa ſimiliter, quæ ab Nympha nomen inuenit, zelotypia erga Herculem mortua. Quorū alioqui ne nomina quidem ſuperreſſent, ſi herbæ non fuiſſent.

Inuenerūt herbas & uniuerſæ gentes. Scythia enim, quæ Scythice dicitur, circa Beōtiam naſcentem, dedit. Iſchneumonem Thracia, qua ferunt ſanguinem ſiſti, non aperta modo uena, uerum etiam præciſa. Vetonas in Hiſpaniſ eam reppererunt, quæ Betonica dicitur in Galliſ, in Italia autem Serratula, ab Græciſ Ceſtron, aut Psychotrophon.

D

Animalia quas
herbas inue-
nerūt, atq; de
monſtrauerūt

Quod etiã animalia inuenerunt, uel potius demonſtrauerunt herbas, haud dubiū, quin benignitate Dei optimi max. uel ob hoc mihi ad herbã laudem facit: quod ea cū non nouerūt myropolia & confectiones, & iſdem quoq; morbis laborant quibus homines, tamē ſi quid accidat noxium, ſuoſte marte auxiliantur ſibi, idq; herbis tantūmodo. Nec pigebit ſuper hoc miraculo, Pliniſ etiã uerba adſcribere, quæ ſunt apud illum hiſto. natu. lib. 8. cap. 28. Hippotamus inquit, in quadam medendi parte magiſter extitit. aſſidua namq; ſatietate obefus, exit in littus, recentes harundinū cæſuras perſpeculatus: atq; ubi acutiſſimū uidet ſtipitem, impri mens corpus, uenam quandã in crure uulnerat: atq; ita profluuiio ſanguinis morbidū aliaſ corpus exonerat, & plagam limo ruriſ obducit.

Simile quiddã & uolucris in eadē Aegypto monſtrauit, quæ uocatur Ibis, roſtri aduncitate per eam partē ſe proluens, qua reddi ciboſ onera ſalubre eſt. Nec hæc ſola multis aīalib. repta ſunt, uſui futura & homini.

Dictamum herbam, extrahendis ſagittis, cerui monſtrauere percuffi, eo telo paſtuq; eiſ herbæ eiecto. Iidem percuffi a phalangio (id eſt aranei genus) aut aliquo ſimili, caneros edendo ſibi medentur. Eſt & ad ſerpentum ictus præcipua, qua ſe lacerti, quoties cum hiſ conſeruere pugnam, uulnerati reſouent.

Chelidonium uſui ſaluberrimam hyrundines monſtrauere, uexatiſ pullorū oculis illa medentes. Teſtudo Cunilæ, quam Bibulam uocant,

pastu uires contra serpentes refouet . Mustela Ruta in murium uenatu **A**
cum ijs dimicatione conferta, Ciconia Origano, Edera Apri in morbis si
bi medentur, & cancos uescendo, maxime mari eiectos, Anguis hyber
no situ, membra corporis obducta, Feniculi succo impedimentum illud
exuit, nitidiusq; uernat. Idem hyberna latebra uisu obscurato, Marathro
herba se affricans, oculos inungit, ac refouet: si uero squammæ obtorpue
re, spinis Iuniperi se scabit.

Draco uernam nauseam, syluestris Lactucæ succo restringit. Panthe
ras per carnes fricatas aconito (uenenum id est) barbari uenantur: ocu
pat ilico fauces eorum angor, quare Pardalianches id uenenum appel
lauere quidam. At fera hæc contra, excrementis hominis sibi medetur:
& alias tam auida eorum, ut a pastoribus de industria in aliquo uase sus
pensa, altius q̄ ut queat saltu contingere, iaculando ea, petendoq; defa
tigata, postremo expiret: alioqui uiuacitatis adeo lentæ, ut eiectis intera
neis diu pugnet.

Elephas Chamæleonte concolori fronde deuorato, occurrit Oleastro
huic ueneno suo. Vrsi cū Mandragoræ mala degustauere, formicas lam
bunt. Ceruus herba Cinnare, uenenatis pabulis resistit. Palumbes, gra
culæ, merulæ perdices, Lauri folio annum fastidium purgant: Colum
bæ, turtures, & gallinacei, herba quæ uocatur Helxine. Anates, anseres,
cæteræq; aquaticæ, herba Siderite. Grues, & similes, Iunco palustri. Cor
uus occiso Chamæleonte, qui etiam uictori nocet, Lauro infestum uirus **B**
extinguit. Atq; hætenus Plini. Cui subscribens Helianus, Pastu inquit, **Helianus.**
Hyoscyami herbæ, resoluuntur & conuelluntur Apri: sed remedium no
uerunt. aquas enim statim adeunt, uel cancos uenantur: palam indican
tes, ne homini quoq; salutarem herbam existere.

Restat, ut scriptores adsignemus, ne res usque adeo nihili putetur esse
herbaria, ab tā insignib. ijsq; adeo doctissimis & uetustissimis celebrata.
Inprimis Iubæ uolumē extitit olim de herba Euphorbia. Themison Plā
taginē extulit herbā, non ita uulgarē, quin innumeris utilitatib. præditā.
Polion Musæus, et Hesiodus, Pythagoras Scyllā, Brassicam Chrysippus,
Eandē iterum Dieuches, & Cato, itemq; uniuersa adeo Ionia, ut per ean
dem etiā palam iurauerit. Zeno Stoicæ familiæ, Capparim, Antinoma
chus Atheniensis Cytisum, Morchion græcus Raphanū, Apuleius Be
tonicam. Vergilius Ebenū, Erasistratus Lysimachiam. Ex Oliua Amur
cā Cato. Homerus Crocon, Loton, & Hyacynthū. Hesiodus Maluā, &
Albucū. Archigenes Castoriū, Euchronius Hicesius, Coniades, & Ari
stomachus uina & uites. Asclepiades Anthemin, quæ & Leucanthemis,
& Chamemilon: quorū tametsi interciderūt hodie multa, tñ argumētum
est longe melius, de herbis fuisse meritos ueteres Philosophos, q̄ nos hō
die sumus, qui uix nosse dignamur: tantumq; inesse illis uirium putauē
runt, ut uix paucissimis ad describendum sufficerent. Recenset & Plī
nius plærosq; historiæ suæ lib. 25. capi. 2. quos, ne longiores simus, omit

Ctimus: ut obiter interim etiã prætereamus Crateiam, Bithynũ, Iollam, Heraclidem, Andream Chium, Niceratũ, Petronium nigrũ & Diodotum, quorũ meminit Dioscorides, qui etiã Myriades scripserunt herbarum.

Iam si ad gloriam etiam uetustas aliquid facit, facit autem plurimum, nihil herbaria medicina antiquius, nihil apud antiquos authores celebratius, cum *μυμημένα* uix secũdo loco apud eos habeãtur, suntq; recẽs quoddam curiosorum hominum inuentum. Quod ne fabula esse prorsus putetur, primum exemplis, mox autoritate comprobabimus.

Chiron Centaurus, cum Herculem recãpisset (ut inquit Plinius) hospitio, casuq; arma eius petraçtãti, sagitta illi excidisset in pedẽ, nullo alio pharmaco medicatus est uulneri, q; herba Centaurea: quæ tam præsens remedium illi fuit, ut in hanc diem etiam nomen inde retineat.

Sic Machaon uocatus ad Agamemnonem, qualia tandem putabimus medicamenta adhibuisse in tanto exercitu, in tam uasto loco, tanta strage, tantis tumultibus, q; fortasse simplicia pharmaca. Sic enim dereliquit Homerus Iliad.

*ἀντάρ ἰπεί ἴδεν ἔλκεθ' ὅθ' ἔμπροσὶ κίρκου ὄϊός
ἄιμα ἔμμευσσεν, ἰπ' ἀρ' ἠπία φάρμακα ἔδωκε
πάσι, τὰ, ὅι ποτὶ πατρὶ φίλα φρονέων πόρι χίρων.*

Similiter & Peonem quoq; qui *ὀδόνιφαρα φάρμακα* Plutoni dicitur imposuisse. Sed & Helena Telemacho tristitiæ suæ obliuionem inducere uolens, nihil aliud commemoratur a Poëta adhibuisse, quã nobilem illam Nepenthes. Ea herba est Aegyptia (ut inquit Plinius) nulla mixtura. Verba Poëtæ sunt Iliad.

*ἀντίκ' ἀρ' ἴσ' ὄϊνον βάλε φάρμακον ἔνθεν ἰπίνεν
εἰπενθὶς τ' ἀχολόντι κακῶν ἐπιληθὸν ἀπάντων
ὅσ' τὸ καταβρόξιεν ἰπὴν κρητῆρι μίγνικ.*

Voco autẽ simplicia pharmaca, aut simplices herbas, radices, semina, flores, cortices: & eas uino, oleo, aqua, melle, aceto, sacharocq; excoctas atq; maceratas compositiones, in quibus non una & altera, non tria aut quinq; in unũ confundũtur, uerũ sine discrimine, sine iudicio interdum so. cõmiscuntur. Quod genus pharmecorum priscis illis ignotum fuisse existimo, aut alio certe simplicium delectu coãluisse.

Sed redeo ad herbarũ miracula. Loto tantã inesse uim idem Homerus poëta testat, ut obliuisci etiã patriæ & liberorũ faciat: quæ tamẽ iuxta alium poëtã tam dulcis est, ut neminẽ sinat immemorem esse sui.

*ἀλλὰ σφιδόσαν λωτοῖω πάσαθ
τῶν δ' ὄϊσ' λωτοῖοφάγοι μελιήλια καρπὸν
ὅνκ' ἐτὶ ἀπαγγέλλαι πάλιν ἠθέλην ὄνδ' νείσθ
ἀλλὰ αὐτὸν βούλεντο μετ' ἀνδρασι λωτοφάγοισι
λωτὸν ἔρεπόμενοι νότον λαλίεθ.*

Sed & olim a draconis catulo occisum, atq; subinde Bali herba reuocatum ad uitam, idq; a parente ipso, Plinius ex Xantho historiarum auctore pro re omnino certissima affirmat. Eadem quoq; Tillonem quendam, quem Draco occiderat, restitutum.

Facit ad hoc & Iubæ illud, apud eundem Plinium, apud quem est, in

A

Arabia hominem simpliciter reuocatum ad uitam.

Dixit Theophrastus, & credidit Democritus, esse herbam, cuius applicatione exilierit aliquando cuneus a pastoribus arbori addactus. Quā quā quid hoc tam portētosum suspicimus, cum sint hodie qui Picum martiam auem aiunt, si quando dolo illi nidus in arbore occludit, herba quaedam, sed sibi tantūmodo nota, foramen sine omni prorsus negocio rursum aperire: quæ si casu inuenta atque collecta sit, etiam quaslibet feras ferreas recludat. Quod si uerum est, tanto minus Betonice uirtutes mirabimur, cui tanta perhibetur uis inesse, ut inclusi circulo eius serpentes, ipsi interimant sese flagellando.

Incredibile etiam fortasse uidebitur, quod de Scythice atque Spartanica herba tradunt: sed tamen suos autores habet, Scythas uidelicet. Duodecim dies durare fame & siti, gustata saltem, uel in ore tenta eadem.

Ethopide herba amnes & stagna siccare, tametsi ridiculum est fortasse quod dicā, tamē uulgo olim creditum est: attactu uero eius, clausa omnia aperiri. Quāquā nō minus quoque *ἄπιστον*, quod de Achimenide affirmāt, scilicet, si in hostium aciem coniciatur, trepidare agmina, ac terga uertere. Subinde Latacem dari solitam a Persarum rege legatis, ut quocunque locorum uenissent, omnium rerum copia abundarent, memoriæ proditum est.

Et quando in herbarum miracula incidimus, fortasse & non inepte per miraculis cenferi debent, quarundam herbarum mirabiles, atque adeo insolentes naturæ. Siquidem oleum oderunt Cucumeres in tantum, ut etiā in hamos curuentur, ne attingant. Ozimon capræ sic aspernantur, ut nihil ducant pestilētius: quippe quæ & *μακρίαν* etiam illis excitat.

Origanum tam pertinaci cum Brassica dissentit odio, ut alternatim sese conficiant. Eringij caulem, si ex grege ouis, capellaue aliqua morfu defectum ore sustulerit, totus statim subsistit, relictoque pascendi studio, nouo ueluti spectaculo attonitus, non prius admirari rem desinit, quā accedens pastor caulem illum abstulerit, abiectoque longius, inutile gregis suuocium ea ratione castigauerit. Autores huius rei Aristophanes, deinde Plutarchus.

Veniamus ad lapides quoque, quos non tam demirabitur fortasse quisquam, ueluti quæ præter colorem & duriciem nihil aliud habeant. Sic enim & gallus gallinaceus, granum hordei unum maluit, quā sexcentos Smaragdos: at hij tam multis præditi dotibus sunt, ut multis parasangis herbis etiā præpolleant: quod uno tantū & altero exemplo palā faciemus. neque enim nunc decretū est, totum Albertū, Pliniū, & Dioscoridē adscribere.

Ferarum unicum asylum Lippares, lapillus, ut inquit, alioqui tam contemptus, ut ne teruncij quidem reputetur, & tamen si ad hunc confugerint feræ, adeoque in fuga ipsum deprehendant, inuisibiles, aut etiam tutas a uenatoribus reddit. Quod si in animantibus permittimus, in homine similiter posse fieri, cur non eque crederemus?

C Epistrites lapis, in feruentissimam aquam coniectus, tam contemperat illius furorem, ut ilico etiam in frigus concidat.

Smaragdi & Magnetis uirtutes notiores sunt, quæ ut pluribus a me prosequantur. Reliquorum uires ipse ex authoribus petito, tum in primis Plinio, Dioscoride, & Alberto. Quæ omnia tamen apud quosdam fide carent, tamen admirationem Dei omnipotentis, & artis etiam medicæ tanto magis implent, quanto magis supra fidem sunt ueri, & inmensum esse fateri cogunt, quod uero supersit. Quamquam apud me certe fide non careret, nam quum alia, & similia nobis comperta, meditataque sunt, cur hæc sola nugæ esse ducimus & inficiamur? & solos in nos culpa recidit, quod aut periculum nullum facimus, aut si maxime facere cupiamus, tamen herbas non agnoscimus. Et quod Thaleti quondam accidit sidera contemplantis, ut incideret in foueam, id nobis egregie contigit in medicinis, quidam abstrusissima quæque scrutamur in ultra marinis, fit ut ne contemptissimas etiam herbas agnoscamus, quas quotidie pedibus calcamus. Nihil igitur nunc de Panace memorabo, nihil de Dodecatheo, quibus uere solis antiqui illi omnibus morbis medicabant. Nihil item de metallis, quæ & ipsa latentes suas *ἐνίργιας* habent: quas si studeam recitare, et mihi fortasse non sufficient *γλώσσει δίκαι δὲ σώματα δίκαι*. Quare ad alia properabimus.

Venio autem ad authorum axiomata & gnomas, quas de abusu pharmacorum reliquerunt: & præstat fortasse adscribere, ut maior uerbis nostris fides habeatur. Nec dubito, quin quam nos sacris literis fidem habemus, & pythagoristæ suo primati. quorum illud est *ἀντὸς ἰσά*, eandem reuerentiã suo Plinio, Theophrasto, Hippocrati, Dioscoridi, & Galeno habituri sint medici. Quod si donauerint, salua omnis res est. Igitur a Plinio, quoniam ille omnis antiquitatis parens est, & omnium ante se grauiter & scite dicta in *ἐπιτομῆν* contraxit, auspicia sumemus. Eius uerba sunt libro 28. capite. 1. Hæc sola naturæ placuit esse remedia parata, uulgo inuentu facilia, ac sine impendio, ex quibus uiuimus. Postea fraudes hominum, & ingeniorum capturæ, inuenere officinas istas, in quibus sua cuique promittitur uita: statim mixturæ & compositiones inexplicabiles decantantur. Arabia atque India in medio æstimantur, ulcerique paruo, medicina a rubro mari importatur: cum remedia uera, quotidie pauperrimus quisque cœnet. Nam si ex horto aut petatur herba, uel frutex queratur, nulla artium utilior fiet. Ita est profectio. Magnitudo porro perdidit ritus, uincendoque uicti sumus. Paremus externis, & una artium Imperatoribus quoque imperat.

Rursum lib. 32. cap. 11. Atque hæc omnia medici (quod pace eorum dixisse liceat) ignorant. Pars maior & nomina intantum a conficiendis his medicaminibus absunt, quod esse proprium medicinæ solebat. Nunc quoties incidere in libellos, componere ex his uolentes aliqua, hoc est, in impendio miserorum experiri commentaria, credunt Seplasiæ, ea omnibus quidem fraudibus corrupenti, factaque iam pridem emplastra et collyria

mercantur, talisq; mercium fraus seplasia sic exeritur. Hęc si ipse dicerē,
iam pendendum mihi esset. Sed pergamus citare plura.

A

Idē li. 13. in p̄fatiōe. Haftenus in odoribus habent precia syluę, erātq; p̄ se mira singula, iuuītq; luxurię, singula miscere, & cunctis unū odorē facere. Ita reperta sunt unguenta. Quis primus inuenerit, nō tradit. Iliacis certe temporibus nō erant, nec thure supplicabat: Cedri tantum, & Citri suorum fruticum in sacris fumo conuolutum, uidorem uerius q̄ odorem nouerunt, iam Rosę succo reperto.

Libro. 26. cap. 2. Hippocrates certe, qui primus medendi p̄cepta clarissime cōdidit, herbarum referta inuenimus uolumina. Nec minus Dyoclis Carystij, qui secundus ætate, famaę extitit. Itē Praxagorę, & Chrysippi, ac deinde Erasistrati, Hierophilo quidem, quanq; subtilioris sectę conditori, ante omnes celebratam rationē eam, paulatim usu, efficacissimo rerum omnium magistro, peculiariter utiq; medicinę, ad uerba, garulitatēq; descēdēte. Sedere nāq; in scholis, auditiōibusq; occupatū gratius erat, q̄ ire p̄ solitudines, et querere herbas, alij etiā alijs diebus anni.

Libro. 12. cap. 17. Hęc sunt peculiaria Arabię, & pauca p̄terea alia genera dicenda. quoniam in his uincit, peregrinosq; ipsa myrrhę odores, & ab exteris petit. Tanta mortalibus rerum suarum satietas est, alienarumq; fastidium.

Cap. 18. Verum Arabię etiam nū felicius mare est. Ex illo nāq; margaritas mittit, minimaq; computatione milies centena milia sestertiū annis omnibus India, & Seres, Peninsulę illa imperio nostro adimunt. Tantę nobis delicię, & sceminę constant.

B

Libro. 13. cap. 3. Hęc est materia luxus e cunctis maxime supernacui. Margaritę enim, gemmęq; ad heredem tamen transeunt, uestes p̄longant tempus, unguenta uero suis moriuntur horis, & ilico expirant. Summa cōmendatio eorum, ut transeuntem sceminam, odor inuitet etiam aliud agentem, exceduntq; quadragenos denarios librę: tanti emitur uoluptas aliena. Etenim odorem qui gerit, ipse non sentit. Sed et hęc aliqua differentia signanda sunt. In M. Ciceronis monumentis inuenitur, unguenta gratiora esse, quę terram, q̄ quę crocum sapiāt. Quando etiam corruptissimo in genere magis tamen iuuat quędam ipsius uicij seueritas. Sed quosdam crassitudo maxime delectat, id ipsum approbantes, liniq; iam, non solum perfundi unguentis gaudent. Vidimus etiam uestigia pedum tingi: quod M. Othonem monstrasse Neroni principi ferebant. Quęso, ut sentiretur iuari ab ea parte corporis? Nec aliquem ex priuatis audiuius, iussisse spargi parietes balnearū unguento, atq; Caiū principem folia temperari, lauariq; solitum: ac ne principale uideatur hoc bonum, & postea quendam ex seruis Neronis. Maxime tamen mirum est, hanc gratiam penetrasse in castra. Aquilę certe, ac signa puluerulenta illa, & custodijs horrida, inunguntur festis diebus. Utinam dicere possemus, quis primus instituisset ista. Nimirum hac mercede orbem terrarū

C corruptæ deuicere aquilæ. Ista patrociniâ quærimus uitijis, ut per hoc ius, sumantur sub casside unguenta. Quando id primum ad Romanos pene trauerit, non facile dixerim: certum est, Antiocho rege, Asiaq; deuictis, urbis año quingentesimo sexagesimo quinto, P. Licinium Craffum, L. lulium cæsarem censores edixisse, ne quis uenderet unguēta exotica. Sic enim appellauere. At hercle iam quidam etiam in potu addunt: tantaq; amaritudo est, ut odore prodigo fruantur, ex utraq; parte corporis. L. Plotium, L. Plotij bis consulis censorisq; fratrem proscriptum a Trium uiris, in Salernitana latebra, unguenti odore, constat, quo dedecore tota absoluta proscriptio est. Quis enim non merito iudicet perijisse tales?

Lib. 15. cap. 26. Quæ cura & Cornis atq; Lentisco adhibetur: ne quid non hominis uentri natum esse uideatur. Miscentur sapes, & alio aliis placere cogitur. Miscentur uero & terræ cœlicq; tractus, inq; alio cibi genere India aduocatur. In alio Aegyptus, Creta, Cyrene, singulaq; terræ. Nec cessatur in ueneficijs, uita dummodo omnia deuoret. Planus hoc fiet in herbarum natura.

Lib. 9. cap. 20. Nec habent finem uitia, iuuatq; ludere impēdio, & lusus geminare, miscendo iterum, & ipsa adulterare adulteria naturæ.

Cap. 21. eodem. Non satis est abstulisse gemæ nomen, Ametystus rursus absolutus inebriatur Tyrio: ut sit ex utroq; nomen improbum Tyriametystus, simulq; luxuria duplex.

D Lib. 9. Nullus iam prope mortalis æstimatur pluris, q̄ qui peritissimè me censum domini mergit.

Lib. 12. in proœmio. Diu fuere occulta terræ beneficia, summumq; munus homini datum, arboresq; syluæq; intelligebantur. Hinc primum alimentum, harum fronde mollior specus, libro uestis: etiamnum gētes sic degunt. Quo magis ac magis admirari subit ab ijs principijs, cedi montes in marmora, uestes a Seribus peti. unionem in rubro maris profundo, Smaragdum in ima tellure queri. Atq; hucusq; Plinij uerba recitauimus: quem cum hodie gramaticum uocant potius q̄ medicū, quid alijs quoq; super huiusmodi *μειγμένα* uideatur, pergere monstrabimus.

In Theriacas
adulterinas.

Idem de re medica lib. 3. cap. 52. Antidotum Mithridaticum laudant Medici, eiusq; diuersas afferunt compositiones, & ad cōmendanda pigmenta preciosa propter raritatem ingentes pecunias poscunt. Appēdunt nanq; singulas libras uicenis. H. S. et infeliciū credulitatē hoc quoque ingenio circūueniunt, ut illis persuadeant emere quæ noceant. Alia nanq; stomachum ledunt, alia caput aggrauant, alia pallorē afferunt, aggrauant & corporis maciem: & ita frequenter accidit, ut hi qui illorum Antidotis usi sunt, miserius morerentur, quasi bibissent uenenum.

Plutarchus.

Plutarchus grauis, & fide dignus autor est, nemo bonus & meliores literas edoctus, negat opinor: at is adeo adstipulatur Plinio in decade. 2. τῶν συμποσιακῶν, ut sic palam etiam prodiderit. ἀλλὰ inquit, πολὺ μᾶλλον ὅτι ἂν μιγνύντες τὰς βασιλικὰς καὶ ἀλιφάρμακον ἐκίνασαν δυνάμεις. ἃς θεῶν χεῖρας ἀνόμαζεν. ἱεραίσρατος δὲ ἰλιχίου

τὴν ἀποπίαν καὶ πρὶν ἴσχυαν ὁμοῦ μεταλλικά, καὶ βοτανικά, καὶ θηριακά, καὶ τὰ ἀπὸ γῆς καὶ θαλάττης, ἵσ' ἃ
 ἀντ' συγκρανεύσας, καλὸν γὰρ ταῦτα ἰάσαντις ἐν πτισάνῃ καὶ σνκία καὶ ὑδρελαίῳ τὴν ἰατρικὴν ἀπολιπεῖν. ἀλ
 λά γὰρ διὰ τὸ ποικίλον ἰσάγει καὶ γοητεύει τὴν ὄρεξιν.

A

Quæ si latine audire malis, græce nesciens, sic habent. Quin multo ma
 gis, cum regales illas et efficaces uariorum remediorum mixturas con
 ficiunt, quas Deorum manus appellant. Erasistratus autem cōarguit ab
 surditatem et curiositatem eorum, qui simul & metallica & herbaria & fe
 rina, quæq; terra gignit, quæq; mare in unum cōmiscuerūt. At bene habe
 ret, si his omissis in ptisana, & cucurbita, et hydrelæo medendi artē finiuis
 sent. Verum per Iouem, ipsa rerum uarietas imponit nobis, & appetenti

Varietas ma
 imposturæ.

Veniamus ad Celsum. Hic cum aliquas mixturas probet lib. 5. ubi di
 cit, sæpe simplicia opitulari, aliquando etiam mista, tamen immodicas mi
 sturas uetat lib. 1. Homini inquit, utilissimus cibus est simplex, aceruatio
 saporum pestifera. Et condita omnia duabus de causis inutilia sunt. qm̄
 & plus propter dulcedinem adsumitur, quod modo par est, tamen ægri
 us concoquitur. Quod si ita habet in cibus, quanto magis in medicinis,
 ubi grauiā leuibus, & sine pondere habētia pondus, ubi corpore in uno
 frigida pugnant calidis, humentia siccis, mollia cum duris, sine pondere
 habentia pondus. Fitq; tandem ille, quem poetæ fabulantur, Chaos ru
 dis, indigestaq; moles,

Celsus.

Nec quicq; nisi pondus iners, congestaq; eodem

Non bene iunctarum discordia femina rerum.

Galenus tametsi ex Neothericis est, tamen adeo non probat ineptas il
 las compositiones, ut ubicunq; datur oportunitas, etiam pessime explo
 dat. Veluti est illud, quod in Methodo non semel repetit.

B

καὶ μὴν ὧ ἑταῖροι ἐν τῇ συμπλοκῇ τῶν ἰσθῶν, ὅν φυλάττονται τῶν οἰκθον ὄνσιων αἱ ἐνεργίαι, ὡς ἐπὶ ἐνός ἐκάστου
 ἰσθου τῷ ὀφελείῳ ἕως νόσον ἢν περὶ χρῆ θεραπεύειν, ἐν πορεῖ τοῦ προσήκοντος ἐν μὴν γὰρ ἴτοι τὴν φύσιν. & quæ
 sequuntur. Quæ latine sic reddi poterunt fortasse.

Galenus.

Sed o amice, in mixtis speciebus non seruatur actio sua cuiusq; substā
 tiæ, sic ut in unaquaque substantiæ specie, non desit quod morbo curan
 do conueniat. Nam si aut corporum naturam inuenire possent, aut pre
 stiti medicamento uires, non esset fortasse ipsis tali uarietate opus: ueluti
 quibus unum medicamentum quod uni corpori conueniret, inuenire in
 parato esset. Nunc cum ignorant, utrunq; parum recte, omnia miscent,
 unum scilicet, quod omnibus naturis quadret, moliri medicamentū stu
 dentes. Hanc ergo componendorum medicamentorum rationem pri
 mis illis medicis excogitatam arbitror, atq; ut antiquum inuentum reci
 pio. Cæterum tantum ab uera medicinali methodo abesse reor, quan
 to certe ratio nobilior est, transfusis in se mutuo cribris.

Dum autem hæc scribo, ex Francofordiensi emporio Scribonius Lar
 gus mihi affertur, idem bonus & uetus autor, qui tempore Iulij Cæsar
 uixit: hic in principio Therapeutice suæ ad Iulium Callistum sic præfa

C tur inter alia. Est hæc pars medicinæ ut maxime necessaria, ita certe antiquissima, & ob hoc primū celebrata atq; illustrata. Siquidem uerum est, Antiquos herbis & radicibus eorum corporis uitia curasse: quod etiam tunc genus mortalium inter initia non facile se ferro committebat. Et rursum a fine. Dabimus operam, ut simplicia primum ponamus. Interdum enim hæc efficaciora sunt, q̄ ex pluribus composita medicamenta.

Lubens & uolens multa prætereo: ne & tedium pariat oratio, & alios interim omittere cogamur: ex quibus est Hesiodus, & Poëta, & Medicus, cui nihil tam dolet, q̄ quod ignorant homines, quantum boni insit in malua & albuco, dum sic inquit.

Hesiodus. *νήπιοι οὐδέ ἴσασιν ὅσω πλέον ἡμῖσιν παντός
οὐδέ ὅσον μαλάχη τε καὶ ἀσφοδίλω μίγ' ὄνειαρ
κύφαντις γάρ ἔχουσι θεοὶ βίον ἀνθρώποισι.*

Homerus. Homerus præterea, ubi subinde expatiari ad herbas datur, Dii boni, q̄ lepide illas pingit, quantū philosophatur: uidelicet dum Calipso hortos describit, hortos Alcinoi, dum Moly suum celebrat, & Nepenthen, Cedrum, Loton, & id genus plantas alias: ut prorsus uera dixerit de illo quidam, nihil non uidisse cæcum illum. Quanq̄ quid illos tam superstitione cōminiscor, quos aduersarij nostri naso suspendunt suo, uel potius ut abrogatos, condemnant & naucifaciunt. Quicquid enim illi uel non assequuntur, uel non proxime quæstum olet, illud ipsis abrogatum est, uel grāmaticum, medicum autē minime. Audiant igitur suū Arnoldum, hominem quidem barbarum, sed plane sui seculi minime obscure notæ.

Arnoldus.

D Huius etiam aphorismus est, & artis quoddam principium, ubi in promptu habentur simplicia dolum esse, si quis compositis nitatur.

Auicenna.

Et Auicenna lib. 2. cap. 2. Medicinæ inquit, simplices, habent operationes uniuersales, & operationes particulares. Nolo multis hæc persequi. Equidem nolui a testibus pendere iudicium solum: nam id oratorū est potius, q̄ hominis apud quē in precio sit ipsa ueritas. Ceterū quando illi confugiunt ad testiū multitudinē, ad suos uidelicet Auicennas, & Razes, & Serapiones, ut hinc roborent institutū suum, coacti sumus & nos obijcere testes eorum ueteres, & eos aliquando in summo precio habitos: ne hic quidem se esse nobis putent superiores.

Iam ad institutum redeamus, & quod simplex atq; herbaria medicina salubrior sit, etiam rationibus aliquot confirmare nitemur. Hæc cum multæ assignari possent, tamē illa uel præcipua est, quod domi nobis nascuntur & (ut Plinius inquit) optimus quisq; cœnat: q̄q̄ pedibus has ignotas calcamus. Contra exotica quantis cum periculis aduehuntur, per maria uasta, ratibus atq; nauigijs, in quibus omnium instar ibi sunt homo tantum & audacia, & ea tamen interdum adulterata, antiquata, obsoleta, reiecticia, nothaq;. Sunt enim infinita adulteria quibus ea gens Barbarorum imponit nobis: nisi non uera sunt quæ multis retro seculis Plinius & Dioscorides de ijs prodiderunt.

Deinde, quod nec cognoscimus etiam, probata sint ne, uel adulterata A
 quæ eminus aduehuntur. Quod inde maxime palam fit. Quotus enim
 quisque est nostratum, qui unquam crescere uidit folium Indum, Nuce
 Indicam, Iuncum odoratum, Cypirum, Cardamomum, Cinnamomum,
 Calamum odoratum, Balsamum, Agollochum, Canchamon, Cyphi, Hele
 nium? Denique omnia illa, quæ hodie præcipua in officinis habentur. Præ
 fertim, si in ea re iudices constituantur & speculatores homines, qui in sim
 plicibus uestigandis nullam unquam bonam horam collocauerunt: qui
 interdum adeo sine literis sunt, ut conuinci ualeant, nunquam decem pa
 ginas in Plinio, uel Dioscoride legisse, immo quorum id aliqui palam fa
 tentur. Qui si mihi Messuen suum citabunt, qui huiusmodi suis notis pin
 gat, Turbith uidelicet album, gummosum, etc. sic enim illi loquuntur, Per
 inde id mihi facit, quemadmodum Plinius, uel Strabo Indiam mihi spe
 ctatam proponunt: quam cum nunquam oculis contuitus sum, interim
 tamen ex Ptolomeo per spacia & miliaria demetior, quantum sit illo miliu,
 idque per gradus, usque ad minutissima minuta, quam tamen si casu contin
 gat uidere, non agnosceremus. Verum id somniare est potius, non rei ex
 actam noticiam tenere. Neminem nominatim perstringam, sed noui tam
 en, qui cum se rerum naturas & formas exactissime callere gloriarentur,
 ubi allatae fuerant, nihil cognouisse. Sunt qui ne Petroselinum probe per
 spectum habeant: cum id tamen nouerint omnes ex popina coci, & coqui
 nariae epularum structrices. Experti autem medici est, non ex nomine tan
 tum tenere herbam, uel quod libet tandem est illud simplex, uerumetiam
 contrectasse, uidisse, gustasse, olfecisseque oportuit. Hinc enim est, quod B
 etiam Dioscorides, non ex aliorum narratione, scripsisse se historiam suam
 iactat, sed omnia suis locis uidisse, tetigisseque, & tentasse.

Postremo, quod est omnium maximum, magno redimuntur quæ trans
 marina sunt. At nos Cræsi, uel Midæ non sumus. Proinde stultum fue
 rit, illic impensas facere, in rebus longe petitis, ubi domi habeas, quod non
 solum minoris redimas, interdum etiam gratis, uerumetiam quod natu
 ræ & temperamento conueniat plus. Ad hæc magna pars, & omnis or
 dinis homines exotica illa pharmaca abhorrent, & quo quisque salutis suæ
 studiosior est, immo quo quisque sanior incorruptiorque uiuit, eo amplius
 nauseat ac detestatur. Vidi qui cum maximis egretudinibus laborassent,
 pharmaca omnia deprecabantur. Vidi qui citius etiam perierunt, quam pi
 lulas, aut electuarium uellent glutire. Quibus si herbam aliquam, uel ra
 dicem propinassent, non detrectassent. Quod dico, notius est, quam ut demon
 stratione egeat: cum sint hodie eorum multa milia qui mecum sentiant.
 Contra simplices herbae, radices, semina, flores, arborum fructus, & fo
 lia, & si quæ sunt alia nostræ terræ, cocta, assa, frixa, macerata, insolata, tu
 sa, expressa, idque melle, quod in terra Germanica copiosum prouenit: sa
 charo, quod ipsum quoque non tam magno constat, & ex proxima Hispania
 petit: aceto, mulso, aqua, non tam homini sunt cibus, quam salutaris medicina.

C Et ut maxime donemus, acriores uires habere, quis eñ id inficiatur? tamen suas cuiq; terræ herbas, ad hominum naturas contemperauit Deus Opt. Max. Nec minus spica illa, quam nos Nardinam uocamus operabitur, si probe adhibeatur, q̄ Sticas illas remotissime ex Arabia allata. Possent enim huiusmodi multa, quæ ἀντιβαλλόμενα illi uocant, coaceruare. Proinde maiores uires habent, sed in sui climatis hominibus, quibus sunt creata.

Quod autem obijciūt, nihil nos proferre posse ex nostris terris, quod Gariophilis, Cinnamomo, Piperi, Galangio, Nuci muscatæ æqualiter confortet ac calefaciat. Id respondemus nostra culpa fieri, qui hoc ignoramus. Deinde contemptam aliquam herbam, uel non adeo odoriferam, idem ualere atq; præstare, si non tam delicati essemus. Verū id palatū nostrum non fert: quia non titillat, quod non ex Calococijs asportatur.

Ergo damnas tu, fortasse obijciet ex illis aliquis, magistrales illas compositiones, Messuæ, Auicennæ, Serapionis. Item duo illa Luminaria apothecariorum, maius & minus. Subinde illud Copiæcornu, quod Theaurum uocant, ex quo ad omnes morbos promuntur medicamina? Bona uerba. Scriptores non damno, nisi quantum inepte latine nobis redditi sunt: & periculum est ob hanc rem, quod in multis cum periculo eos imitemur. Sed neq; ullius quoq; mercem damno, id quod initio præoccupauī, sed aio, suis seculis scripsisse, suæ etiam genti, Arabes Arabibus, Barbaros Barbaris, idq; in suo etiam cœli climate. Cum enim illi mihi idem in Dioscoride & Plinio opprobrent, & propterea eo minus etiam probant, cur mihi quoq; non simile liceat causari, si ad locorum distantias tantopere esset respiciendū. Quanc̄ aliud longe res cum Dioscoride habet, qui Simplicibus tantum agit: quæ tamen si locis aliquibus acriores uires habent, in quolibet tamen climate pro suo temperamento idem operantur. Nec minus Vrtica urit, siccatur, ac pellit in nostro climate, q̄ apud Sabeos, et remotissimos Asianos. Sileo quod alia secula sunt. Deinde quod in Germania agimus, non in Asia, non in India, quas nationes constat aliā temperiem, aliud cœlum, aliam item influentiā habere.

Postremo uel ob hoc non necessaria, quod succidanea multa habemus. Quis enim neget, & nostris herbis esse uim, ut prædixi: nisi quis plane detrahare ausit opifici, præsertim, cum id pleno consensu confirmet magni etiam scriptores & emperici.

Præterea, ut mea non magnopere interest, q̄ sumptuose quisq; cœnet, si uel totam etiam Arabiā (ut Heliogabalus) heluetur & abliguriat: ita nihil moramur, mō nobis permittant ac donent, idem præstare posse nostræ terræ Simplicia, quæ illorū ultramarina. Habeant qui ditiores sunt sua aromata, suū Moschū, Sandalos, Been, Rhaponticū, & Rhabarbarū, quin si uolent, uniones etiā uorent & gemas ut Cleopatra, quæ multis aureorū milibus constant, mō non inuideant pauperibus suā uindemiā, id est, Marrubiū, Scolopendriā, Inulā, Hyssopum, Elelisphacon, Buglosson,

Plantaginem, & uel Quercum etiam, & uilissima camporū gramina.

A

Atqui inquit illi rursus, talia scribunt doctores medici, atq; illi in primis, qui antesignani habentur. Tum cōmunis quoq; Praxis (quam sic uocant) ita habet. Belle profus. Et hos optarim aliud didicisse, & uel sero sapere, cum id suæ etiam ipsorum conscientiaē testentur. Id sic pulchre efficient, si non tantum ad seplasiarios, uerum ad se quoque herbarum cognitionem spectare putauerint. Denique si in compositis & simplicibus immodice miscendis, non toti sint, atq; adeo consenescant, sed herbarum quoq; uires, quid ualeant, & in quibus gradibus, ueluti in æquilibrium præponderauerint. Quod Dioscor. docebit comprimis. Inde Plinius, & Theophrastus. Auicennam & Serapionem quoq; si quis accersiat, nihil repugno, modo ad fontes semper adspiret. Comperi enim dum sedulo in Dioscoride & Plinio uersor, nihil aliud habere Auicennam, q̄ quod in ueterum quoq; libris scriptum habetur: habeamq; mihi male propitios omnes Musas & Medicos, ni singula simplicium Auicennæ ex uno Plinio & Dioscoride demonstrarem, si quis curiose a me requirat. Alioqui quale, ac quantum est illud artificium scribere myropole. Recipe pilularum aurearum, cochiarum, ana scrup. 15. et acuanē cū diagridij gr. 2. fiant pilulæ. 7. cum syropo de sticade. Vel sic. Recipe Electuarij de succo Rosarum drach. 3. diaphiniconis, Electua. Indi ana drach. 1. sachari quantum sufficit, & fiat bolus. &c. Quæ omnia rudissimus quisq; barbitonsor in uno & altero mense facile perdiscet, quando sic omnia etiā acupicta habentur, & constituta, ut nisi quis plane Thessalius asinus sit, nō possit aberrare. Pollicebatur olim Thessalus quidā (ut inquit Gale.) huiusmodi quandā *θεραπειντικὴν* nimirū sex mensiū spacio, atq; ob id ab omni medicorū schola explodebatur. Atqui disperiā, si ad truiualem illā medicinā spectes, ni ita habeat, & oīno uerum dixerit Thessalus.

B

Sed quando ita in aromata incidimus, libet obiter referre, quod sæpe ex ore nobilissimi ac doctissimi equitis Hutteni audiuius, & quod ille etiam Guaiaco suo inseruit. Aui mei, inquit, Laurētij Hutteni frugalitas magno nobis ad gloriæ ambitum incitamento esse debet. Is cum locuplete esset censu, ac in magnis etiam Principum nostrorum negocijs domipariter ac militiae uersaretur, in suam domum, piper, crocum, zinziber, et id genus peregrina condimenta nunquam admisit: nec alio ipse, q̄ ex nostra lana uestimento uti solitus est, cum ob bene gestam rem preciosæ illi quandoq; uestes donarentur. Idq; non tantum faciebat ipse, sed magno etiam apud æquales suos conuicio mores hominum insectabatur. Quasi non apud nos inquit, nascatur, quo si gulæ oblectamenti oblectari opus sit, condiri nostra possint. Atq; hæcenus quidem ille.

Vir. Huttenig

Quanc̄ quid hunc tantum cōminiscor? cum id prisca etiā testentur historiarū scriptores, non nisi tenuissimo uictu, & paucissimis pharmacis uictitasse maiores nostros: & tamen cum sic uiuerent frugaliter, bene firmatis corporibus fuisse, contra famem, sitim, frigus, plane duratos & ada-

C mātinis, raro ægrotasse, senes effectos: cū nos ad primas pruinas statim manus ac pedes cōtrahamus, et quo plurib. alienis pharmacis utimur, eo magis ac uehementius ab morbis urgemur. Quotus enim quisq; est, ex delicatulis illis, qui cum statim ad retentum bombum, uel crepitum, haurit potionem, non stomacho, hepate, podagra, hydrope, morbo regio, uel gallico crucietur? Quos inq; magis diuexant hæc mala, q̄ qui ex myropolijs uiuunt, qui omnē simplicem uictū contemnunt? Rursum, quos magis incolumes cernimus, q̄ qui simplici contenti uictu, & procul ab officinis, pultē miscēt caseo & ouo, quemadmodū de Catone dicit. Non erat quidem nostrū institutū, eo usq; progredi: sed quādo cum bonis, æquisq; hæc agimus, libertate nostra confisi, simulatq; de animis illorū erga nos æquis, magis ignauia nostrā & lubricitatē lamētari, q̄ alicuius damnare mercē, si nō dolo & usura nimia hāc dispēsauerint. Neq; sic quoq; contēnimus transmarina, ut nō eadem etiā in magno precio habeamus, si pro tempore adhibeantur cum delectu, & qui hæc redimere ualeant. Deinde si frequenti lectione, & sedulo scrutinio, herbarū nostratium eo promouerint Doctores, ne primo loco haberent exotica: cū tot, tantaq; suppeditent etiā domi nostræ domestica et inquilina. Alioqui nisi id plurimum referret, male cum Hippocrate actum fuisset, & cum alijs, qui illi successerunt ueteribus medicis, qui tanto dispendio bonorū & corpusculi, in syluis & montibus oberrarūt, herbis inuestigandis & quæritandis: male illi tot solitudines, exterascq; nationes peragrassent, idq; alijs & alijs diebus & temporibus anni, id quod de se testatur Dioscorides præstitisse, nisi diuinum plane esse duxissent, cum herbis philosophari: sed ut hodie nostrates faciunt in scholis, sedissent, & potius de rebus nullius ad uitam momenti disputassent, fataq; hominū, non sua, sed aliena fiducia gubernassent. At quanto prudentius quondam egerunt Aegyptij, quibus tanta cura fuit in adhibendis medicis (ut inquit Herodotus) ut singulis etiā morbis singulos medicos præfecerint. Alij em̄ sunt apud eos ocularij medici, alij dentibus, alij alui partibus & interaneis medicantur: adeo, ut medicis referta sint omnia. Rati impossibile esse, ut quis omnium morborum, & caussas & remedia quæat in promptu habere.

Cæterum unde irrepsit talis ille, tantusq; herbarum neglectus: deinde tam crassa & supina illarum cognitio, nemo disertius tradidit Plinio; Huius hæc fere uerba sunt natura. histo. lib. 12. in præfatione. Illud satis mirari non queo, interisse quarundam herbarum memoriā, atq; etiam nominū quæ authores prodidere noticiā. Quis enim non cōmunicato orbe terrarum, maiestate Roma. Imperij profecisse uitam putet cōmercio rerū ac societate festæ pacis, omniacq; etiam quæ occulta ante fuerant, in promiscuo usu facta? At Hercle, non reperiuntur qui norint multa ab antiquis prodita: tantum priscorum cura fertilior, aut industria felicior fuit, ante milia annorum, inter principia literarum Hesiodo præcepta agricolis pandere orso, subsequutisq; nō paucis hanc curam eius. Vnq;

de nobis creuit labor. Quippe cum inquirenda sint, non solum postea in uenta, uerum etiam ea quæ inuenerant prisca, desidia internitione rerum, memoriæ inducta. Cuius somni causas quis alias, quæ publicas mundi inuenerit. Nimirum alij subire ritus, circaque alia mentes hominum detinentur, & auariciæ tantum artes coluntur, antea inclusis gentium imperijs intra ipsas. Ideoque & ingenijs quadam sterilitate fortunæ, necesse erat animi bona exercere. Reges innumeri honore artium colebantur, & in ostentatione has præferebant, opem & immortalitatem sibi per illas prorogari arbitantes. Quare abundabant, & præmia & opera uitæ: posteris laxitas mundi, & rerum amplitudo damno fuit, postquam senator censu legi ceptus, iudex fieri censu, Magistratum, Ducemque nihil magis exornare quam census, postquam cœpere orbitas in autoritate summa & potestata esse, captatio in questu fertilissimo, ac sola gaudia in possidendo, pessimum iere uitæ præcia, omnesque a maximo bono liberales dictæ artes in contrarium cecidere, ac seruitute sola profici ceptum. Alius hanc alio modo, & in alijs adorare, eodem tamen habendi quo eat spes hominum, tendente uoto.

In eandem sententiam Gale. in Therapeu. lib. 1. Nemo nostra ætate ueritatis inquisitioni est deditus, sed pecuniam, & ciuilem potentiam, & inexpleriles uoluptatum delicias omnes eousque suspiciunt, ut si quis sapientiæ quoduis studium sectetur, pro infano hunc habeant. Et cetera, quæ require eodem loco citato.

C O N C L U S I O.

Sed hæc omnia tam longo repetita principio, quorsum nam spectant, aut quo tandem consilio a nobis dicta sunt. Nimirum, ut obsoletis hætenus atque obscuratis diuinis herbis, & omnis generis plantis, denique quicquid uel capi uel syluæ gignunt, rursus in usum reuocemus, antiquitatē & facta tecta, quod dicitur, instauremus, collapsaque herbariæ medicinæ manū ut porrigamus. Deinde, ne inter paucos esset illarum peritia & cognitio, sed totus mundus agnosceret magnalia Dei, quæ nusquam præcluius est uidere, quam in ipsis herbis, tam festiuiter, tot & tam uarijs coloribus pictis, cum tot floribus, seminibus ornatis, & quod est omnium maximum, tot etiam uiribus præditis. Postremo, quod me uidet urgere, posterioris seculi & neoterici Medici, id ipsi multo uehemētius, maiorisque opera persequantur. Quod si me quoque consultorem audiant Medici, cum uideant illi hodie alia secula inolescere, memores illius quoque Comici, hæc res aliam uitam, aliam etiam dietam postulat, relictis tot ueteribus ambagibus, & barbarorum nenijs, tot incertis tradimentis, immo nugacissimis nugis, pro his genuinæ ac puræ illæ Medicinæ se mancipent. Puram uoco, quæ ex Hypocrate, Galeno, Theophrasto, Plinio, Dioscoride, Oribasio, & id genus prisca rei Medicæ scriptoribus, & artis ipsius primis principibus petitur, agnoscetque quæ *dis διαπασών* discedant ab his, quos hætenus, & quasi diuos admirati sunt, & in precio habuerunt: discent inde salubrius ac præsentius mederi, minus aliqui grauatam fati miseram plebeculam exigere & compilare, minori

C quoque compendioso, & maiori cum oblectamento, ueterum subinde ingeniorum elegantiam, splendorem, rerum cognitionem admirabuntur, barbaros detestabuntur, dum uidebunt quicquid usquam est in Auicenna, in Raze, in Serapione et Messue, idem quoque in Hippocrate, Galeno, Celsoque, & alijs multo luculentius haberi: planeque æsopicę corniculę pennas esse, quicquid in uniuersum iactant hodie omnes barbarorum scholę: quę præterque quod asciticia & alienum furtum sunt, pristinum etiam splendorem suum amiserunt, in sulsaque uerborum stribiligine conspurcata: ut interim omittam, quod multo laudatius est, fontibus potari, quam turbidis lacunis, & ex magistris artis sapere, quam ex ineptis & obstreperis corniculis. Accedunt linguę, quas nullo unquam tempore licuit discere feliciter. Accedunt secula, quę reuelato fuce, detectaque impostura, meliorem institutionem requirunt & moliuntur. Postremo & optimi libri, quos nunquam licuit parare promptius, minorique pro pecunia. Nec tam facile parabiles unquam fuere Germanis, Bertruchij, Sillani, Gordonij, Auicennę, & id genus alij, quam nunc sunt integri Galeni, Gręci et Latini, Celsi, Oribasij, Hippocrates & Plinij. Simul bonos quoque & studiosos medicos, itemque myropolas mihi uelim ignoscere, quos neque docere uolui, neque pstringere. Dicam enim & illud Christi, qui pro nobis est, nobiscum sentit. Verum de stolidis, ineptis, et impostoribus nobis sermo fuit. Absit autem, quod hominum uicium, in artis calumniam uoluerimus detorquere, Cum nulla

D tam sancta professio sit, quę non alat monstra sua.

I N V O C A T I O D I

V I N I A V

X I L I I.

ETERIBVS Medicis hunc fuisse morē uideo, ut scripturi de Re Medica, ante omnia summi Dei, aut alicuius numinis auxilium implorarent. Fecerunt idem & Poetae quōdam Homerus, & Vergilius: quod ut celebre habitum, ita pium iuxta, ac sacrosanctum. Quo magis miror, quomodo abolita longe religiosissima consuetudine, illa tandem recepta est, fucata & adsentatoria rhetorum beneuolentiae captatio: quam ut minime improbo, ita miseret me plane ineptiarum & ingratitude nostrae. Cum enim in omnibus humanis rebus diuina ope & clementia plurimū indigeamus, tū maxime in pharmacis porrigendis, morbis quoque subinde peruestigandis & curandis numine imprimis est opus: uel maximo etiam, & uere diuino Hippocrate consentiente, qui in libro de Medici nouitij institutione sic inquit. Quamplurima praeter res, Medicum habere certum est. Siquidem Deorum cognitio, cogitatioque & metus, in eius mente uersatur. Quando in plerisque morbis, siue symptomatis, Medicina plurimum etiam Dijs concedit, Deosque colere reperitur. Medici namque plurimum Dijs concedunt. quā Medicina, posse omnia, sibi non arrogat: neque hoc in ea existit. Proinde & Mesue in hunc modum Canones exorditur suos. In nomine Dei, misericordis, cuius nutu sermo recipit gratiam. Et item libro suo Cura

tionum. Sanat solus languores Deus, & de frugalitatis folio produxit in largitate sua Medicinam benedictus, gloriosus, & excelsus. In quo solo latissime ab Galeno dissentio, qui ab sola corporis & humorum temperie morborum causas trahens, nullos a Deo infligi, uel curari impie fabulatur. Quando igitur et ipsi similem operam meditamur, & magnifica opera Dei, quæ in PLANTIS ille quotidie, & mirabiliter operatur, conspicua facere intēdimus, Christianum esse arbitramur, si ante, quam ad descriptionem accingamur, prius factorē quoque ipsum DEVM opt. max. ductorē operis nobis constituamus, auspicijs nostris ut benigne faueat, susceptoque semel negotio longe operosissimo, patrocinari dignetur. Subinde munera nostra, quæ in templum conferimus suum, boni consulere. Ut nostra hæc legentes, consimiles quoque rerum effectus, quos primi illi Medicinæ scriptores obseruarunt, partim etiam nostra experientia didicimus, et ipsi aliquando experiantur et consequantur. Citemus igitur & nos quoque cum religiosissimo Pœta,

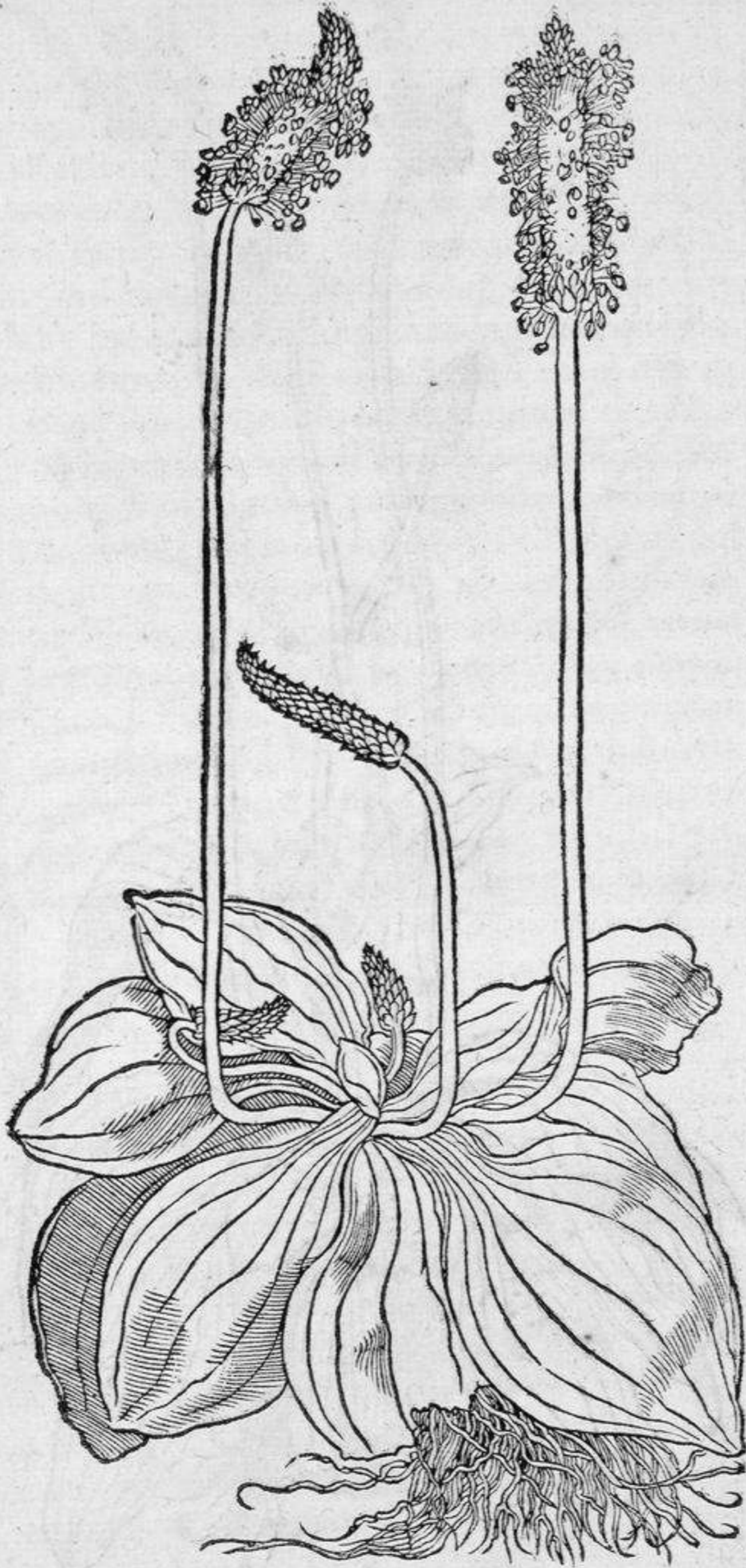
O D E V S,

Da facilē cursum, atque audacibus anueceptis,
Ignaros uix, mecum miseratus agrestes,
Ingredere, & uotis iam nunc adfuesce uocari.

¶ A Plantagine igitur exordia sumpsimus, non solum quia uulgaris, & notissima hæc herbulæ est, uerū etiā quod nulla æque diuinitatem DEI referat in se, excitetque subinde et animet, ad sui ipsius agnitionem, & operum suorum, qui semper operatur mirabilia in minimis, negligit uero quicquid hominibus altum, et suspiciendum uidetur.

A

Plantago Maior.

C
B

Breyer Wegrich.

C

Plantago Minor.

D

Spitzer Wegrich.

Plantago Rubea.

A

B

Rot Wegerich.

D E P L A N T A G I N E

Rhapsodia Prima.

☞ Nomenclaturæ Maioris

G R A E C A E,

ἀρνόγλωσσο. πολύνευροσ. προβάτιοσ. ἐπάπλευρο.

L A T I N A,

Arnoglossa. Ortigia. Cynoglossa. Coturnix.

Heptapleura. Gelapyros. Polyneuros. Lin

gua agni. Septineruia. Stelaphuros.

G E R M A N I C A E,

Wegerich. Schoffzung.

☞ Nomina Minoris

L A T I N A,

Lanciolata. Plantago minor.

G E R M A N I C A,

Klein Wegerich. Spitz Wegerich.

C

P L A C I T A A V T H O R V M

Sententia D I O S C O R. de
Plantagine lib. 2.De duplici
Plantagine.

PLANTAGO DVPLEX EST, Maior,
& Minor. Habet minor Plantago, angustiora,
minora, molliora, tenuiora, & maioris leuoris fo-
lia, coliculos angulosos in terram inclinatos, flo-
res pallescentes, & in summis caulibus semen.

Maior contra, crassior, speciosiorque est, latiore folio, & oleris figura. Angulosus etiam Plantaginis huius caulis est, modice rubens, altitudine cubitali, ex medio usque ad summum cacumen, paruo semine uestitus.

Plantago ubi
nascitur.

Radices illi sunt tenerae, pilosae, colore candido, crassitudine digitali. Nascitur Plantago humentibus locis, prope lacus, sepes, & uliginosa loca. Efficacior, melioremque usum Maior habet.

Sententia P L I N I I lib. 25. cap. 8. de
Plantagine.

PLANTAGINIS duo sunt genera, Maior, & Minor. Minor angustioribus folijs & nigrioribus, linguae pecorum simillimis, caule anguloso, interdum inclinato, in pratis nascens.

D Altera Maior, folijs laterum modo inclusa: quae quia septena sunt, quidam eam Heptapleuron uocauerunt.

Huius & caulis cubitalis est, & Napi similis. Nascitur in humidis, multo efficacior. Vis mira, in siccando, densandoque corpore cauterij uisum obtinens.

Sententia A P V L E I de Plantagine, cap. 1.

GR A E C I ἀρνὸν agnum uocant, γλωσσάν uero linguam. Rursum quod saepe adnata habeat germina, in longitudine septem lateribus similia, Graeci ἑπταπλευρον uocauerunt. Caeterum sunt eius species duae. Nam quae Heptapleuros nominant, est maior forma, folijs ornatioribus, & latioribus, & neruosis. Nascitur in uallibus atque hortis, necnon & paludibus plurimum, et in pratis, estque magis restrictiua. Alia uero minor, atque nigrior, leuior, & tenuior. Nascitur in chartarijs locis, sed in usum uarie adhibetur.

Eadem fere Serapion.

Sententia H E R M O L A I B A R B A R I
de Plantagine.

PLANTAGO quandoque Septineruia. Quamquam Heptaneruia alia uidetur herba quam Plantago. Id quod exemplario quodam aduersus collectiones, cui nomen est, Botanicon, aperte liquet. Quippe in quod tres que runtur herbae. Plantago ternis uncis, Septineuron senis, Leoneuron quoque ternis. Neque quae sit Leoneuron, intelligo. Flosculus ei Lanuginus, ut frumento, particulatim erumpens, ut Aphaca, & Intybum. Inter spicatas est Plantago, sed Minor, nigrioribus folijs, & linguae pecorum

simillimis, unde nomen apud Græcos Arnoglossa.

A

Hieronimus Herbarius de Plantagine.

PLANTAGO triplex perhibetur. Maior, quæ Septineruia, & Arnoglossa. Minor, quæ Lancea lata, quod lanceæ similis sit. Et Aquatica, cui ranæ insident frequenter. Unde & Germanis *frösch lessel frut*, dicitur.

T E M P E R A M E N T V M.

Refrigerat, & arefacit in secundo ordine. Habet autem austeri aliquid. Ideo aduersum ulcera maligna, & fluxus, & putredines congruit. Arefacit autem citra uellicationem, particepsque est acerbitalis. Et tam fructus, quam ipsius radix potestatis sunt propemodum eiusdem, nisi quod aridioris & minus frigida. At fructus tenuissimarum partium est: radices autem partium crassiorum. Folia porro ipsius herbæ arefacientia, tenuiorum partium, & potestatis minus frigida.

V I R E S & luuamenta eius ex Dioscoride.

Vim habent folia exiccatoriâ, cōstringentē. Quare omnibus malignis ulceribus et fluctioni oportunis, atque elephanticis, sordidisque illita profunt.

Profluuiâ sanguinis, ulcera quæ serpunt, epinictidas, carbunculos, non minus cohibent.

Vetera ulcera, & inæqualia cicatrice obducunt.

Chironia sanant.

B

Sinus conglutinant.

Morsibus canis, ambustis igni inflammationibus, panis, parotidibus, strumis, ægylopijs illita cum sale profunt.

Coctum cum aceto & sale olus, dysentericis, cœliacisque sumptum subuenit.

Datur & in locum Betæ, cum lenticula coctum.

In leucophlegmatia, inter aridas epulas herba decocta datur.

Comitialibus, et suspiriosis data, proficit foliorum succus. Colluta subinde oris ulcera purgat.

Cum cimolia, aut cerusa, igni sacro medetur.

Fistulis infusus prodest.

Lippitudinibus, & aurium doloribus, idem succus instillatur.

Additur quoque in oculorum collyria.

Gingiuvis cruore suffusis, & sanguinis reiectionibus pota confert.

Clystere dysentericis.

Contra tabem datur in potu.

Aduersus strangulationes uulvæ in uellere subijcitur, etiamsi uulua fluctione laboret.

Semen ex uino potum, alui fluctiones, & sanguinis exscretaiones sistit.

Decocta radix, & manducatu, & collutione dentium dolores sedat.

Eadem cum folijs, ulceribus renum, & uesicæ in passu datur.

Ferunt tres radices, cum tribus uini cyathis, & pari aquæ modo tertianis auxiliari, & quatuor quaternis.

Sunt qui radices gestamine discutendis strumis utantur.

C Syrius Plantaginis & calamynthæ cū melle produnt ijs mederi, quos uires defecerunt, datū die secunda, & quarta, & parasceue. i. ueneris die. Hoc autem ueluti arcanū accipito, quod ueraci experiētia compertū est.

E X A P V L E I O.

Herbæ Plātaginis radix in collo suspensa, capitis dolorē mirifice tollit. Succus quoq; tepefactus, fomentando uentris dolorem adimit: et si tumores fuerint, tusa herba & imposita, tollit tumorem.

Potui datus idem succus, et interiora sanat, & thoracē purgat mirifice,

His qui purulentum cum sanguine exscreant, herbæ Plantaginis succū dato bibere, sanabuntur.

Semen tufum, et subinde in uulnus sparsum, uulnera cito sanat.

Et ipsa herba tusa & imposita, refrigerat ea loca quæ nimio calore urgentur, & perfanat.

Ad uentrem sistendum, & aceto cocta in mero bibitur mensura unus cyathi.

Serpentium moribus trita, & ex uino sumpta prodest.

Lumbricis purgandis herbam Plantaginē contundes, & succi eius de cochleario dabis bibere, ipsam q̄tidie herbā tufam umbilico imposito.

Pistata cum axungia, sine sale, instar malagmatis facta, et imposita, duriciam discutit.

D In febre quartana, succus in aqua mulsa ante duas horas accessiōis potui dato, & miraberis effectum.

Idem facito in tertiana, & radices tres conterito, & sub accessione cum uino, aut ex aqua ieiunus bibat.

Podagræ, & omnium neruorum dolori et tumori folia contusa, uel pistata cum salis modico, & imposita, optime facere certum est.

Secundæ doloribus, semen contritum prodesse creditur.

Vulneribus recentibus contusa folia cum axungia uetere, sine sale imponuntur, et laborans sanus efficietur.

Si cui pedes tumuerint ex itinere, Plantago contusa, & cum aceto imposita tumorem tollit.

Si cui ulcus secus oculum, siue nares natum fuerit, herbæ Plantaginis expressæ et contusæ succo, lana molli madefacta, et imposita, per dies nouem curat.

Cum axungia ueteri parotidas sanat, ulcera oris omnia, et alcolam mirifice, perfanat.

Tusa, & imposita, morsum canis rabiosi sanat.

Contra omnes uesicæ difficultates herbæ Plantaginis folia, uel radices ex passo fortiter medentur.

E X P L I N I O.

Nulla res æque sistit fluxiones, quas Græci *ῥινματισμοῦ* uocant.

Vis mira in siccando, densandoq; corpore, cauterij uicem obtinens.

Febres frigidas leuiores facit Plātago ex aqua mulsa, duabus horis an

te accessiōnem pota binis drachmis, uel

Succus radicis madefactæ, uel tufæ, uel

Ipsa radix trita, in aqua ferro calefacta.

Pituitas, eruptionesq; emendat Plantago, panosq; sanat cum sale.

A

E X O R I B A S I O

Deficcat absq; aliqua mordicatione Plantago, ea quæ necdum stupida sunt. Nam & semen, & radix simili sunt uirtute. Quanquam semen amplius extenuat.

E X M A C R O H E R B A R I O

Maiorem uim tamen esse

Dicunt Maiori,

Oui cum lachryma medicatur adustis,

Et strophas spargit, superaddita cum sale trita,

Hydropicis ut olus decocta prodest.

Sic iuuat asthmaticos, ferturq; iuuare caducos,

Et dolor hac auris sedabitur.

Pellitur ex oculis tumor hac.

Experimentatores H E R B A R I I.

Arnoglossa hepar confortat cum aqua Endiuixæ, & sacharo albo, si epithimetur.

B

Extinguit ignem sacrū, cum succo Semperuiui & aceto,

Remouet hæmorroidas, cum puluere radicis Aron.

Et omnem carnem, quæ est ex ignis uisione, refrigerat.

Menstrua retinet.

Valet etiam hemopthoicis, & ulceratione pulmonis laborantibus.

Radix cocta cū aqua & piretro, ualet dolori dentiū, si tepida indatur.

Succus cum aceto ualet ad maculas & lentiginēs detergendas.

Ad quartanam est eius usus cum theriaca ante accessiōnem.

Et semen & radix aperiunt meatus hepatis, & renum obstructus.

Iuuamenta Minoris, E X M A C R O.

Cuncta potest Plantago minor prædicta iuuare,

Quamuis non tantas uires uideatur habere.

D E S C R I P T O R E S P L A N T A G I N I S.

Dioscorides lib. 2.

Theophrast. lib. 7, cap. 9.

Plinius lib. 25, cap. 9. lib. 26, cap. 8. 9. 11.

Apuleius cap. 1.

Oribasius

Serapion cap. Lifen alhamel. 233.

Herm. Barb. in Corollario suo.

Macer dict. Plantago.

Galenus. 6. Simpli. cap. 56. Ad Paternianum cap. 215.

Idem de morbis curandis lib. 5.

Platearius cap. 29. lib. de simplici Medicina.

Hieronimus herbarius dict. Plantago.

Helleborus Niger.

C

D

Chistwurtz.

DE VTROQUE HELLEBORO,
ALBO, ET NIGRO,

Rhapsodia Secunda.

¶ Nomenclaturæ Albi

Græcæ, ἡλίβορος λευκός. ασκίς. πιγνατόξηρις. γόνος ἡράκλειος.
πολύιδος. ἀνάφους.

Latinae, Helleborus albus. Veratrum album.

Teutonicae, **Weiß Nyeswurtz.**

¶ Nomenclaturæ Nigri

Græcæ, ἡλίβορος μέλας. μελαμπόδιον. πολύριζον. μελανόριζον.

Latinae, Helleborus niger. Prætion. Veratrum nigrum.

Teutonicae, **Chistwurtz.**

PLACITA Authorum de HELLEBORO.

A

Albi Vetratri, secundum DIOSCOR. descriptio.

FOLIA FERT BETAE, aut Plantaginis similia, sed breuiora & nigriora, rubescentia. Caulem cauum, quadrantalem, tuni-
cis conuolutum, cum arescere coepit. Radicibus nititur multis tenuibus,
ab oblongo capite exeuntibus, cepearū modo fibratis. Nascitur in monti-
bus & asperis. Radices messibus colligendi. Optimū habet candidū, fria-
bile, carnosum, modice extentū, nec tamē Iunci modo mucronatū, quod
frangēdo puluerē emittit, & tenuē habet medullā, gustu non admodū fer-
uens, nec saliuam subinde ciens. Huiuscemodi autem strangulat.

ināv Nigri.

Folia ei uiridia, Platani similia, minora, folijs Sphondylii proxima,
subaspera, pluribus diuisuris incisa. Caulis asper, flores purpurei, racema-
tim coherētes. Semen Cnici, quod in Anticyra Gesamoïdes uocant, quo
deiectiones moliuntur. Radicibus cohæret nigris, tenuibus, a capitulo ce-
pæ simili confibratis, quarum est usus.

In collibus, asperis, & sitientibus locis nascitur.

Locus.

Optimum quod ex Anticyra petitur. Eligi debet corpulentum & ple-
num, in quo tenuis sit medulla, acre gustu, feruensq̃.

Electio.

De inuentore & monstratore ex PLINIO.

MELAMPODES fama diuinationis artibus nota est. Ab hoc ap-
pellatū ferunt eum, qui niger Helleborus dicitur. Alij pastorem eodem
nomine inuenisse tradunt, capras purgari eodem pastu animaduerten-
tem, datoq̃ lacte coram sanasse Proetidas furentes.

B

Tempus Collectionis ALBI.

Tempestiuum esse tradunt messibus Album. Sed non facile colligi-
tur. Nempe caput aggrauans, nisi præsumatur allium, & subinde uinum
forbeatur, celeriterq̃ fodiatur.

Supersticiosa Collectio Nigri ex

THEOPHRASTO.

Cum præparatione solenni, & religione quadā, colligitur Niger, ut in-
quit Theophrastus. Siquidē gladio circūscribebatur primū. Deinde qui
succisurus est, ortū spectat, precaturq̃, bono omine ut id sibi liceat, Dijs
sibi concedentibus, Apolline scilicet & Aesculapio. Ad postremū aqui-
læ uolatus obseruat. Fere enim secantibus ille intererat: atq̃ si propius il-
le aduolasset, moriturum illo anno qui succidisset, auguriū erat. Tandem
eximebatur, quemadmodum & ex Albo interior medulla.

DIFFERENTIA VTRIVSQUE.

Purgat aut̃ Niger humorē melancholicum, per uentrē in primis infe-
riorē. Albus uero per superiorē, crassos & glutinosos humores expellit.

Subinde Nigrum, equi, boues, fuesq̃ cauent, cum impune Candido
uescantur. Tametsi Nigro uiolentius Album dicatur.

Vtriusq̃ quoq̃ semen, coturnicibus gratissimū est, ut scribit Aristot.

C quam ob caussam ueteres eas damnauerunt mensis: nunc quærentur.

Durantia A L B I.

Durare uim Albi. xxx. annis ferunt.

Temperamentum utriusq̃.

Abstergendi, calefaciendiq̃ potentia est, unde ponitur tertio ordine calefacientium & arefacientium.

Præparatio & administratio.

Antiqui corticem carnosissimum, & radicem eligebant, quo tenuior eximeretur medulla. Hanc humidis spongijs opertam, turgescentemq̃ in longitudinem findebant. Deinde fila in umbra siccabant, his utentes. Nunc ramulos ipsos ab radice sua grauisissimi corticis ita dantes. Pani etiã am compinfitur & torretur. Quidam porrigunt in sorbitione pultis, aut alicæ. Quidam cum modicum antea dederint cibum.

Mesue sic corrigendum censet, uidelicet ut maceretur prius in melle et passulis, uel in iure gallinarum & aliarum carniũ, abiecta deinde radice.

Sunt qui cauata radice raphani, indunt de Helleboro per diem, inde rursum extrahunt: feruntq̃ tum raphanum soluendi uim habere.

Alij infundunt in oximelle, uel uino dulci, aut syropis, uel robob, ut uocant, atq̃ subinde ministrant. Adhibito fortasse & ordeï modico, uel rizo.

Vigorant eius operationem sal Indus, Epithymus, Polypodium. Emendant quoq̃ Daucus, Petrosilenon, Piper longum, Hyssopus, Calamentum, & Origanum.

D

Vires & Iuuamenta A L B I ex D I O S C O R I D E.

Purgat uomitionibus, diuersa & multiplicia trahens.

Miscetur collyrijs, quæ claritati oculorum officientia repurgare possunt.

Ducit idem menses.

Fœtus in utero necat.

Sternutamenta cit.

Quinetiam melle cum polenta maceratum, mures enecat.

Carnibus concoctum eas minuit.

Datur ieiunis, per se, & cum Sesamo, aut Tapsiæ succo, aut alica, aut mulla aqua, aut pulte, aut lenticula, aut sorbitione aliqua alia.

Pani etiã compinfitur, & torretur.

Mensura, dispensatioq̃ eius, ab ijs tradita est, quibus præcipuum fuit studium de ea docere. Dant siquidem aliqui Veratrum album in sorbitione pultis, aut alicæ. Quidam cum modicum ante cibum dederint, præsertim in ijs, in quibus suspecta, timendaue strangulatio, aut corporis imbecillitas impedit. Tanto enim sic ea purgatio perficitur. propterea, quod importuna corpori non aduenit.

Sedi etiã, ex Veratro albo appositæ balani cum aceto, uomitiones faciunt.

Item suppurationi ueteri.

Eodem phthiriasis emendatur.

Item scabies, impetigo, fistula callosa.

Decocto eius in aceto, & collutione dentium, dolor sedatur.

Muscæ quoq; in eo enecantur, si cum lacte maceretur.

Medetur quoq; morbis eomitialibus, uertigini, melancholicis, insani-
entibus, limphaticis, podagricis, hydropicis incipientibus, tympaniticis,
stomachicis, spasticis, clinicis, Ischiadicis, elephantiaæ albæ, lepris, tetano,
tremulis, quartanis, quæ aliter non desinant, tussi ueteri cum inflama-
tione, torminibus redeuntibus.

Galli, ut inquit Plinius, sagittas, in uenatu Helleboro tingunt, circum-
cisoq; uulnere, teneriorem sentiri carnem affirmant.

R A Z E S

Helleborus niger choleram nigram curat.

Albus uomitum facit.

Ipsam tamen bibere non est securum.

Iuuamenta NIGRI ex Plinio & Dioscoride.

Prodest comitialibus, melancholicis, insanientibus, articulorum dolo-
ribus, & resolutis.

Educit choleras uarias, & phlegma per aluum.

Elixaturæ potu, caligo fugatur.

Duricias suppuratas concoquit & purgat, facto inde cataplasmate.

Auditum reddit, si surdis auribus indatur, atq; post biduum, triduum
ue repellatur. B

Cataplasmata ex eo tollunt maculas, lepras, scabies, omnem deniq; im-
petiginem.

Sanat scabies etiam: in quem usum cum thure ceraue, piceq; & cedri-
no liquore inungitur.

Ex aceto per se emplastri modo impositum, uirilignes, impetiginesq;
& lepras emendat.

Purgat superiorem uentriculum, pituitam trahens & bilem: daturq;
per se, & cum scamonio saleq; drachmæ, aut trium obolorum pondere.

Ore diu tentum acetum, in quo coctus sit Helleborus, dolorem sedat.

Miscetur omnibus emplastris, quæ exedendo sunt.

Contra cutem subeuntes aquas, cum farina ordeacea, uinoq; emplastri
modo utiliter imponitur.

Seritur ad radices uitium, fitq; ex eis uinum, quod purgando est.

Trahit menses, idem appositum.

Fœtus in utero enecat.

Fistulas purgat inditum, & post tertium diem exemptum.

Iuuamenta Nigri ex M E S V E.

Diximus uitari Album, quia præfocatiuus est, Nigrum autem debere
sumi, sicut concordant omnes, & proprie rectificatum secundum artem:
et non conuenit nisi animosis corporibus, idq; ueris tantummodo tēpore.

Datus itaq; quando, & cui conuenit, facit reuiuiscere, et constitutionē
temperatam. Hæc enim est proprietas eius secundum Hippocratem. Et

C ipse quidem mundificat totum corpus, & singula membra, & solutione educit cū facilitate cholera permixtā phlegmate. Et mūdificat sanguinē.

Et trahit a uenis superfluitates mixtas sanguini, immo a toto corpore, a concavitatibus membrorum, & quibuslibet partibus remotis.

Est ex rebus solēnibus in mundificando cerebrum & caput totum, & instrumenta sensuum, neruosq; & uiscera, una cum uesica, & matrice.

Et confert iuuamētum manifestum ægritudinibus eorum, sicut sedē, hemocraneæ, mania, melancholia, uertigini, epilepsia, & paralyfi.

Item apostematibus membrorum, scrophulis, cancro, & herpeti.

Destillatur acetum decocto eius in aurem, & confert tinnitui, & sibilis, & corroborat auditum.

Confert ægritudinibus splenis, & febribus antiquis, longis, quartanę, cholerica, & melancholia difficilis eradicationis.

Prouocat quoq; urinam, & menstrua.

Frequens etiam usus eius colorem inducit corpori bonum, cutem re-purgat, & quamlibet scabiem abstergit.

De VERA TRI purgatione, seu Helleborismo, Hippocrates ad Democritum philosophum.

Q V I non facile per superna purgantur, ante potionem corpora multo cibo, quieteq; madefaciant. Cum autē Veratrum potauerint, corpora magis commoueant, nec dormiant. Quod autem agitatio, & motus corpora conturbet & moueat, nauigatio demonstrat. Cum autē Veratrū magis agere, & purgare uolueris, corpora magis cōmoueto. Veratrū autē nō periculosum est, qui sanas carnes habent. Pręterea qui post potiōis purgationem non sitiunt. Spasmusue post Veratrū lætalis est. Si in magna purgatione superueniat, malum est. Si in uentris motionibus, & purgationibus, & uomitionibus sponte factis, quemadmodum oportet, purgētur, confert, & facilem ferunt: si minus, cōtra. Quemadmodum pręterea in præscito, prognosticoue dixeramus, supna purgatio his cōmoda est, qui cibos sine febre auersantur, coruellicantur, caligāt, os amore uexatur: & ut in sumā & in uniuersum dicamus, doloribus cunctis, qui supra præcordia sunt, confert. Per inferna uero, cum sine febre tormina uexāt, lumborū dolor, genuum grauedo, cum menses non facile decurrunt, cū dolores sub septo transuerso sunt. Cum uero sic potionabis, urbanos, ociosos, pigros corpore plurimū caueto & obseruato: maxime uero fuscis, carnes humidas habentes, et subsiccas, balbos et blæfos. Qui uero p morbi principia, pituitosa per potionem discutere & dissoluere nitunt, pituita crescēte nihil profunt: quemadmodū in libello de ptisana dixeramus. Crudus enim morbus cū est, nihil cedit. Quæ em̄ morbo repugnant & salutifera sunt, cōtabescūt. Debilitato siquidē corpore, morbus supat, languētesq; nō medicabiles facit. Veratro autē, Helleborisatoue eos, quibus de capite destillat rheuma, purulentisue dato, maliue coloris, nec raucescentibus, nec lienosis, nec ex anguibus, nec uentositate laborantibus, nec

tufsi ficca, nec fiticulofis, nec uētris dolore uexatis, nec diftēto uētriculo, nec p̄cordijs, & ilibus, & fcapulis diftētis, laterūq; dolore uexatis, nec torpidis, nec hebetius cernentibus, nec auriū tīnitu laborātibus, nec lotium nō continētibus, nec arcuatis, nec uentriculo, ftomachoue nō ualentib9, nec ficofis, nec furūculofis. Sin aut Veratro purgare uideat, per fuperna tutius purgabis, per inferna uero minime: q̄s cibus ualide nutricabis & replebis. Quemadmodum aut in p̄dictorio dixeramus, nec cibaria auerfantes, & nigra fupuoentes, & delyros potionato. Prę dolore parū dormientes, lumina, & oculos audacēs & patentes, uel reclīnatos, tortuofosue habentes, turgidos, caligantes, malī coloris, & difcolores, nec febre æftuātes & præfractos: quemadmodū in libello de ptifana dixeramus, fefamo miftū, et fefamoīdes cōmode per fuperna purgat. Potio aut eft drachma, uel eius dimidiū cū aceto mulfo, tertiā aut huius partem cū Veratro mifceto, & minus præfocat, ftrangulatue. Quod & longas quartanas purgat, & eos qui longa & molefta febre uexatur, & eos qui non fitiunt, nec exfcreant, hofq; non ante tria trinūdiā, quandoq; & laterum morbo laborantes, conuoluuloq;. Sicuti autem in libris de fœminarum morbis dixeramus, fi locelli purgationis egeant, purgato.

N O C V M E N T A.

Nigro uiolentior Albus eft. Proinde hodie in ufu non habet. Sed & olim fenibus, pueris, fœminis, imbecillibus, inuidis, et quibus exulcerata præcordia fuiffent. Item fanguinem exfcreantibus, caufarijs uel latere, uel faucibus, negabatur.

Niger interficit, canes, mures, & porcos,
Et ftercus ipfum bibentes perimit gallinas.

C O M M V T A T I O

Loco eius hodie ufurpant Scammonium.

D O S I S

Themifon binas, non amplius drachmas dabat. Sequētes, & quater nas dedere, claro Herophili præconio, qui Helleborū fortiffimi ducis fimilitudini æquabat. Concitatis em̄ intus omnibus, ipfum primū exire. Mihi uideat, inquit Macer, fignificare Plinius, Albi dimidiū pondus tantōmodo dandum, id eft, quia Nigri eft drachma una, aut. 2. fcrupuli, Albi fit dimidiū. Secus Mefue. Dofis eius eft, inquit, a charitis fex, ufq; ad tertiam. 31. uel ufq; ad. 31.

A V T H O R E S & defcriptores Hellebori.

Plinius lib. 25. cap. 5. Dioscorides lib. 2. de Helleboro.

Galenus. 6. fimplicium pharma. cap. 125.

Mefue in canonibus uniuerfalibus.

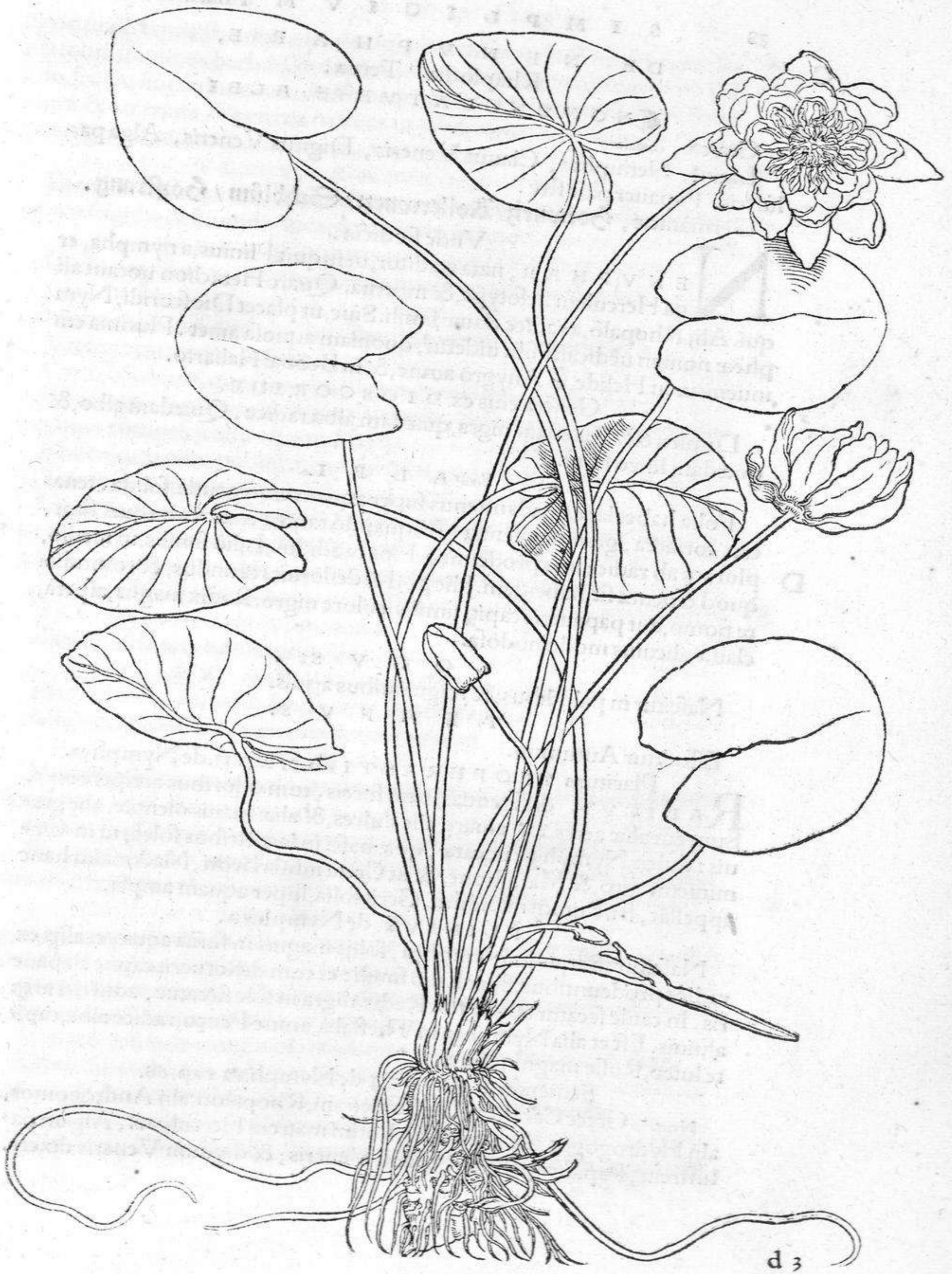
Theophrastus lib. 9. cap. 10. 11.

Auicēna lib. 2. De Helleboro. Macer dict. Helleborus.

Serapion. cap. 333. Rafes.

Hippocrates in epiftola ad Democritum philofophum.

d 3

C

D E N E N V P H A R E,

Rhapsodia Tertia.

C N O M E N C L A T V R A E A L B I

Græcæ, *νυμφαία*

Latine, Nenuphar, Clauus Veneris, Digitus Veneris, Alga palustris. Papauer palustre.

Germanicæ, *Somwurz / Kollerrwurz / Sehblüm / Horstrang.*

Vnde sic dicta.

N E N V P H A R, nata traditur, ut inquit Plinius, a nymp̄ha, erga Herculem zelotypa, & mortua. Quare Heraclion uocant aliqui. Alij Rhopalō, a radice clauæ simili. Siue, ut placet Dioscoridi, Nymphaeæ nomen uēdicasse sibi uidetur, quoniam aquosa amet. Plurima em̄ inuenitur in Helide, in Anygro amne, & in Beōtiæ Haliarto.

Genera eius ex D I O S C O R I D E.

Duplex est. Quædam nigra, quædam alba radice. Quædam albo, & quædam luteo flore.

ΕΙΔΩ Α Λ Β Ι.

D Folia habet lata, quadamtenus super aquam emergentia, solida. tenacia, coriacea, grauius olentia. Aliquando tamen etiam sub aquis sunt, pluracq; ab radice una prodeuntia. Flos candidus, Lilio similis, in medio, quod crocum sit, habentem. Hic postq; defloruit rotundus, & rotunditate pomo, aut papaueris capiti similis, colore nigro. Radix magna, aspera, clauæ alicuius modo nodosa.

L O C V S.

Nascitur in paludibus, & stagnantibus aquis.

T E M P V S.

Effoditur Autumno.

Placitum T E O P H R A S T I lib. 9. cap. 13. de Nymphaea.

R A D I C V M differentias, tum succis, tum odoribus accipere licet. Sunt em̄ aliæ acres, alię amarę, alię dulces, & aliæ suauis olentiæ, alię grauis: dulcis Nymphaeæ uocatae, quæ nasci in lacustribus solet, ut in Orminiensi agro, & Marathone, & in Creta insula Beōti, Madonaim hanc appellat, fructumq; mandunt. Gerit folia, super aquam ampla.

P L I N I V S de Nymphaea.

Nascitur in aquosis Nymphaea, folijs magnis in summa aqua, et alijs ex radice prodeuntibus, flore Lilio simili: et cum defloruerit capite Papaueris. In caule secatur autumno. Radix nigra in sole siccatur, aduersaturq; aluinis. Est et alia Nymphaea in Thessalia, amne Penço, radice alba, capite luteo, Rosæ magnitudine.

Sententia A P V L E I de Nymphaea cap. 68.

Νυμφαία Græce Cacabon, Lothonietram, Rhopalon: alijs Androgomos, alijs Hydrogogos, alijs Heracleos, Latini matrem Herculianā, Algam palustrem, Papauer palustre, Clauū Veneris, & digitum Veneris dixere.

Nascitur in aquis stantibus. Ita deniq; nomen sumpsit. Thyrsus nigro, le-
nis folijs, similibus herbæ Cicoreæ, aqua ex parte superantibus, flore pal-
lido, fructu siue semine lato, denso, atq; gustu argilloso: radice stipidiola,
nigra & acerrima. Præterea nascens in Ompenio tenus flumine: cuius
flos niger est, radix alba, & aspera.

TEMPERAMENTVM.

Et radix, & semen uim citra uellicationē habent arefaciendi. Alioqui
tamen frigidæ & humidæ complexionis in secundo.

VIRE S & Iuuamenta ex DIOSCORIDE.

Coeliacis utiliter in uino bibitur, & intestinorum torminibus.

Lienem minuit.

Stomachi & uesicæ doloribus, emplastri modo imponitur.

Vitiliginis ex aqua exerit.

Capilli defluuia, quas ἀλοπικίασ, dicunt, cum pice imposita, explet.

Bibitur etiam contra nocturnas Veneris, & somniorum imaginatio-
nes, quas compescit atq; restinguit.

Semen cum uino potum, uentrem sistit,

Trita plagis imponitur.

Cocta in oleo, cum rosa, uiola, & pauxillo uini granatorum, usq; ad ui-
ni consumptionem, erisypelam extinguit.

Succus cum uino tritus, datur dysentericæ compescendæ.

Idem facit radicis succus.

Testium tumori superimponitur.

Illinitur non ualentibus dormire.

EX THEOPHRASTO.

Plagæ, trita & imposita, sanguinem sistere traditur.

Vtilis & ad difficultatem intestinorum pota.

EX PLINIO.

Venerem in totum adimit (ut diximus) Nymphæa Heraclia, eadem
semel pota in .xl. dies.

Insomnia quoq; Veneris, a ieiuno pota, & in cibo sumpta.

Illita quoq; radix genitalibus, inhihet non solum Venerem, sed efflu-
entiam genituræ: ob id corpus alere, uocemq; dicitur.

EX APVLEIO.

Radices eius rades, & dabis manducare dysenterico diebus decem, &
sanabitur.

Idem efficies, si cum uino austero propinaueris, aut certe eius succum
uino intritum, mistumq;.

EX SERAPIONE, RASE, Albafare, Isaaco, et Mesue.

Dixit Aben Mesua. Vinum quod fit ex Nenusare, est bonū tussi, &
pleurisi, & mollit uentrem, & est fortioris operationis q̄ uiola.

Dixit Alchantzi. Radix Nenusaris, in die uirtutē habet mādragoræ.

Dixit Isaac Eben Amram. Nenusar nominatur interfector apum, &

B

C est similis floribus uiolarum, sed est frigidior & humidior eis, confertq̄ sodæ calidæ, & inducit somnum, imprimisq̄ oleum ipsius. Et quando ponitur super apostemata calida, confert.

E X P L A T E A R I O.

In Septembri collectū, per duos annos, in multa efficacia seruat̄. Et melior flos est, qui in calidis regionibus reperitur, q̄ ille qui in frigidis.

Fit ex floribus eius syropus, cuius usus est in febribus acutis, & ad hepatis calefactionem.

Contra dolores capitis ex calore, imponūt Saraceni flores in aqua per noctem, & mane bibunt talem aquā, & flores, uel naribus applicant.

E X I O A N N E V I G O N I O.

Nenufar frigida est, & humidæ complexionis in secundo. Ideo flos eius bullitus in oleo, uiola, & oleo omphacino, parumq̄ uini granatorū usq̄ ad consummationem uini, erysipelam extinguit.

E X A V I C E N N A de uiribus cordis.

Nenufar appropinquat Camphoræ in iudicio, nisi quia est humidior ea. Et eius quidem humiditas, caussat in substantia spiritus, qui existit in cerebro, pigritiā & torporem, nisi egeat humectatione, ut temperet̄. Spiritus aut̄ in corde, non uidē pati ab eo hoc nocumentū, quod patitur cerebrū, immo præbet forte iuuamentū. Nam proprietates suæ aromaticitatis confortat spiritū qui est in corde. Nocumentū uero frigiditatis, & humiditatis ipsius, est secundū quid. Et temperat̄ croco, & Cinnamomo.

N O C V M E N T A.

Plinius autor est, eos qui biberint, intra duodecim dies, coitu, genituræq̄ priuari, & ob id corpus alere, uocemq̄ dicitur. Quanc̄q̄ ab Auicenna inter ea quoq̄ scribitur, quæ cor quoq̄ confortant.

A V T O R E S, E T D E S C R I P T O R E S.

Theophrastus lib. 9. cap. 13. Dioscorides dict̄. Nymphæa.

Plinius lib. 25. cap. 7. Libro item. 26. cap. 7. 8. 10.

Georg. Valla. dict̄. Nymphæa. Apuleius cap. 68.

Auicenna lib. de uiribus cordis. Symon Ianueñ. dict̄. Nymphæa.

Serapion ca. 122. Ioan. Vigonius. Rases.

Hieronymus Herbarius.

N Y M P H A E A A L T E R A.

N Y M P H A E A M alterā, sunt qui Nymphonā uocant. Nascit̄ priori similis, radice tamē candidiore, & aspera. Florem luteū gestans, splendens, rosæ similem. Item a radice uelut glirium caudas trahens.

V I R E S, E T I V V A M E N T A.

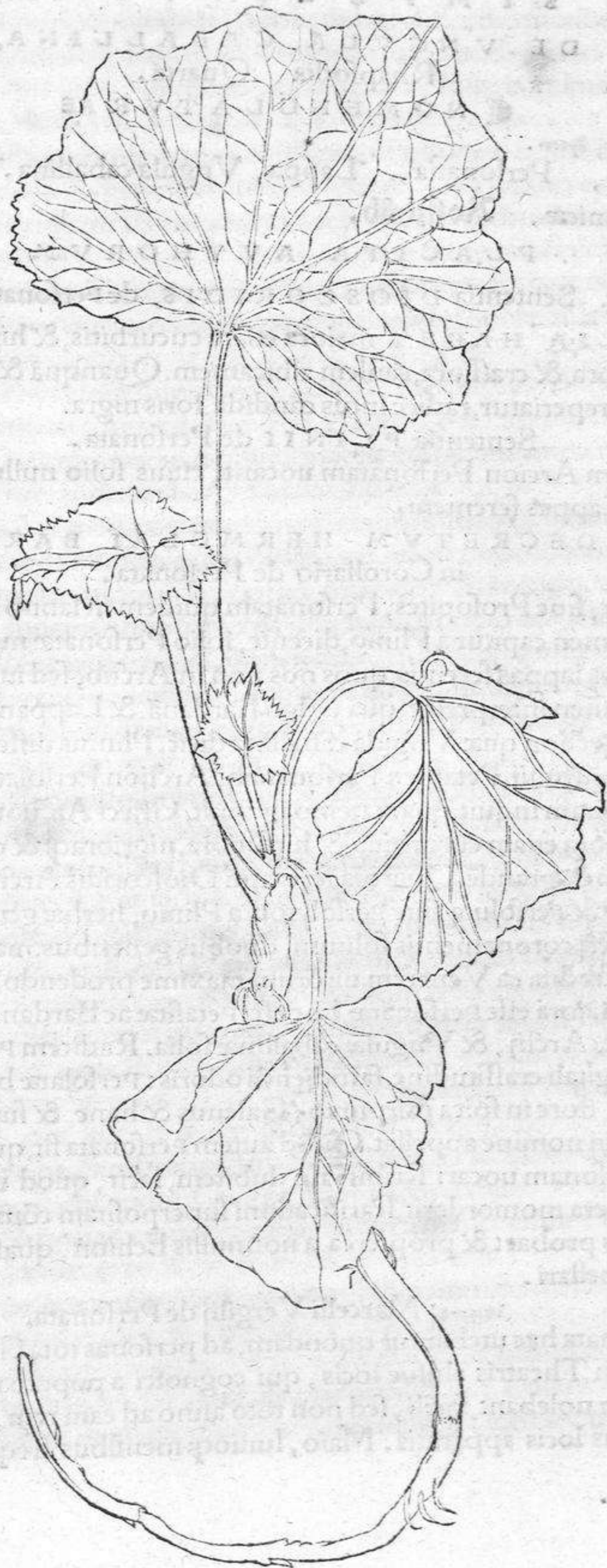
Bibit̄ et semē & radix in nigro uino cocta, cōtra muliebres fluctiōes.

A V T O R E S.

Plinius lib. 25. cap. 7.

Dioscorides lib. 3. cap. Nymphæa altera.

Et cæteri quos supra citauimus.

C

DE VNGVLA CABALLINA,

Rhapsodia Quarta.

NOMENCLATURAE

Græcæ, ἀρκίον.

Latinæ, Personata, Lappa, Vngula caballina.

Germanicæ, **Rossbüß.**

PLACITA AVTHORVM

Sententia DIOSCORIDIS, de Personata.

FOLIA HABET maiora etiam cucurbitis, & hirsutiora, & nigriora, & crassiora, caulem albicantem. Quanquã & interdum uisua caule reperiatur, radice intus candida, foris nigra.

Sententia PLINII de Personata.

Error Plini
in Personata.

Quidam Arcion Personatam uocant, cuius folio nullum est latius, grandes Lappas ferentem.

DECRETVM HERMOLAI BARB.

in Corollario de Personata.

Petasite
Bardana.Lib. 25, cap. 9.
Perfolata.Perfoluta.
Perfolyton.

Persona.

Arcion, siue Profopites, Personatam quidem in latino sonat, sed pro Petasite tamen capitur a Plinio, dicente, folio Personatæ nullum esse latius, grandes lappas ferentis, quos nos non in Arcio, sed in Petasite cernimus. Petasiten interpretor, quã uulgo Bardana, & Lappam maiorẽ interpretant: Arcion quæ Vngula caballina dicitur. Plinius differentiã in noie tenuem constituit, Petasiten Personatam, Arcion Perfolatam appellando. Perfolatam inquit, quam nemo ignorat, Græci Arcion uocant, folia habet maiora etiam cucurbitis, & hirsutiora, nigrioraq; & crassiora, radicem albam & grandẽ. Quæ oia fere cum Dioscoridis Arcio conueniunt. Nominat & Perfoluta, siue Perfolyton a Plinio, herbæ genus Aegyptiæ in hortis feri coronamentis solitum, duobus generibus, mas, & femina, in hiberi subdita ea Venerem uirorum maxime prodendo. Illud commo- nuerim, maiora esse Personatæ, hoc est, Petasitæ ac Bardanæ, q̃ Perfolatæ, hoc est, Arcij, & Vngulæ caballinæ folia. Radicem Personatæ candidam, digitali crassitudine, fastidiendi odoris: Perfolatæ brachiali, & odoratam, flore in spica purpureo. Galenus & hanc, & superiorem, eodem Arcij nomine appellat. Quod autem Personata sit, quam Lu. Columella Personam uocari scribit, ne dubitem, facit, quod utilem pecori, quod uipera momorderit, scarificationi superpositam commemorat, quod & Plinius probat: & propterea a nonnullis Echion, quasi Viperariam tradit appellari.

ἐπιγραφὴ Marcelli Vergilij de Personata.

Personata hac utebantur quondam, ad personas tota Græcia & Italia, quoties in Theatris alijsue locis, qui cognosci a populo nollent, egisse quippiam uolebant, facili, sed non toto anno ad eam rem, ex incultis & pinguibus locis apparatis. Maio, Iunioq; mensibus frequentem fuisse

palilibus & floralibus uerisimile est, tribus decerptis folijs, quorum uno frontem, duobus alijs utrinque malas uestiret, relictis inter eorum spacia liberis, uidendi, spirandi, loquendique meatibus. Est enim foliorum personatae tanta amplitudo, ut longe maius, quam humana facies est, tribus uestiri spacium possit. Neque immerito hic cucurbitarum folijs comparauit: figura enim illis respondet. Et si pinguiore loco nascantur, magnitudine etiam superant. Causa haec est, cur Graeci etiam, ab eodem personarum usu, Profopida, & Profopion uocauerunt. Lappa dicta est, quoniam illi congener est. Nascitur ubique personata, & quoniam desierunt uti Christiani ad personas, ob eam quam diximus causam, nec alios habet in sanitate usus, & parum hoc nomine nunc cognoscitur.

A
Personacia,
quare Lappa
dicta.

CALVMNIA SENTENTIAE PLINIAE
nae, circa Personatam, Nicolai Leonicensi lib. de
erroribus Medicorum.

Sed non est nunc nobis cum Auicenna, sed cum Plinio negocium, quare ad ipsum reuertamur. Hic lib. 25. de Arctio, quamuis Echion errore codicis, ut arbitror, legatur, ita scribit. Arction quidam Personaciam uocant, non multos infra uersus, Plinius ita scribit, Personacia, quam nemo ignorat. Licet ante, & hic, pro Personacia, Personata, uiciose scribatur, tamen quod sequitur, probat Personaciam esse legendam, ita enim subiungit. Graeci uero Arction uocant: folia habet maiora etiam cucurbitis, & hirsutiora, nigrioraque, et crassiora, radicem albam & grandem. Haec ex uino bibitur, denariorum duorum pondere. Videtur profecto duo Arctii genera putauisse, quorum utrumque Personata diceretur, alterumque biberetur contra serpentes ex aceto, alterum ex uino. Attamen & Dioscorides, & Galenus, ac Paulus de uno tantummodo Arctio, Profopite, Personacia scripserunt. Esse uero idem Arction, siue eandem Personatam, quam primo & secundo loco describit Plinius, eiusdem Plinii uerba apertissime ostendunt. Nam de prima ita scribit. Quidam Arction, Personaciam uocant, cuius folio nullum est latius, grandes lappas ferentem. Hic autem proculdubio Plinius innuit illam, quae a nostris tum Bardana, tum Lappa maior uocatur. Quam ideo ueteres, Personatam dixerunt, quoniam hac propter amplitudinem foliorum, ad Personatos faciendos utebantur. Hanc uero eandem, eadem ratione Dioscorides, Galenus & Paulus Profopitem, id est, Personaciam, nuncuparunt, ac folijs cucurbitae, nigrioribus tamen, atque hirsutioribus, constare tradiderunt.

B

APOLOGIA PANDVLPHI COL
linucij pro Plinio, contra Leonicenum.

Vis & aliud uidere, indiligentis hominis argumentum de Personata. Plinium taxat, quod duplicem illam esse crediderit. Tamen ut id uerum esse comprobet, ne quid integri ad defensionem Plinio relinquatur, nulla ratione Echion, pro Arctio, codicis uicio positum dicit. Sed ne sic quoque Plinium, aut seipsum intelligit: quod uerum esse mox agnosces. Post A-

- C** garici descriptionem, Echion herbam, 25. uolumine continuo subiecit Plinius, Quæ quoniam capitula habeat, uiperis similia, ideo Echios, quasi uipera cognominatur. Duo huius genera, Pulegio similia, floribus coronata. Tertium lanugine spinosa, distinctum pingit, Addit præterea. Quidam Echion Personatam dicunt (non Arction, ut prauè inferere Nicolaus uoluit) quorum opinionem, quoniam longa foliorum & floris differentia improbaret: subiicit. Cuius scilicet Personatæ folio nullum est latius, grandes lappas ferentem. Ac si dicat, Tria Echij genera diximus Pulegio similia, cui parua sunt folia, & quæ floribus coronantur. Falluntur qui Echion dicunt esse Personatam, grandes lappas ferentem, cuius folio nullum est latius: quæ omnia a Pulegij similitudine maxime discrepant. Non intellexit in morsum præceptus Leonicens Plinij uerba, illorum sententiam apposite improbantis, qui Echion Personatam esse dicebant. Nam ea parte, qua Plinius scripsit, Cuius folio nullum est latius: Leonicens, cuius illud, ad Echion retulit: non ad Personatam, ut Plinius, & grāmatica ratio postulabat. Neq; enim ideo duplicem Personatam esse credidit Plinius, quia quosdam Echion Personatam dicere, & ex aceto radicem dare scripsit. Nam hic de Personata non agebat, sed de Echio: de qua ut quæcūq; ab auctoribus scripta compererat aperiret, ideo quosdam Echion dicere Personatam scripsit, & ex aceto dare potui. Non enim probe claudit (quod sæpe diximus) Quidam dicunt, ergo Plinius credidit: ac præsertim cum Echion triplicem pinxerit, & ex foliorum & floris differentia non esse Echion personatam aperte senserit: atq; ideo post paucos uersus, non iam de Echio, sed de Personata notissima herba speciatim uerba facit: eamq; Arction & personatam Græca & Latina appellatione nuncupauit: neminemq; illam ignorare dixit: ut eos etiam uidelicet distringeret, qui supra Echion paruis folijs herbam personatam latissimis constantem putauerunt. Bene ergo omnia quadrant. Sciatq; deinceps Nicolaus hoc in loco bellissime significasse Pliniū, atq; ita credidisse, aliud Echion esse pulegio similem: aliud personatam folijs maioribus cucurbitæ: quas unam herbam esse quidam putauerunt.
- D**

Echion uerū
quod sit.

Arction
duplex.

Verbascum
altera species
Personatæ.

Sed quoniā de Arctio sermo incidit, quando & pro Plinio & studiosis scribimus: ut hæc nostra legentes (quantulacūq; illa sint) aliquid semper arripiant, quod in cōmunem utilitatem conferre possint (quod tota defensione, quātum potuimus obiter curauimus, Leonicens uero uita uit) hoc subnectere uisum est: q; Arction Græci duplicem esse tradiderunt. Vnā quidem, quæ et Arcturion diceretur: cuius folia Phlomo (quæ latine Verbascum dicimus) similia, crassiora tamē & rotundiora esse dixerunt: semen uero minuto Cymino simile: quod tam ipsum q; radix Ischiadicis & dysuriam patientibus efficaciter daretur. Alterū, quam Arction, & Profopiten, & Profopion, & Aparinem dicerent: nos Personatam & Lappam, de qua egimus: ambas quarto Dioscorides pinxit, Plinius Primam septimo & uigesimo: Alteram, quo diximus libro tradidit.

Sed Aparines nomen a Dioscoride positum, non probauit: quando aliam esse a Personata Aparinem, & figurę, & uiriũ diuersitate monstrauit.

A
Aparinę quę:

Sententia SIMONIS IANVENSIS de

Vngula Caballina.

Vngula Caballina, Farfara, ut quidam dicunt, Dardana, duas habet species. Minor, quę campis et locis siccis nascitur, & in uineis. Altera Maior, quę in marginibus aquarum semper inuenitur, maiore folio, nec angulis sic manifestis, & parua radix eius, odorifera, quam quidam Cassulã cordis uocant.

Suspitor legē dū, Bardana.

Idem de PERSONATIA.

Personatia inquit, in cōfectione Mithridati minoris, exponitur in anti quis Synonymis, quod est Bardana, Lappa maior, Dronega. Quod etiã Plinius uideť dicere. Personata inquit, a quibusdã Echion uocat, cuius fo lia nullum latius, grandes lappas ferens. Sed alia est Echios.

Dronega:

Sententia AVTORIS PANDECTARVM

Personatia in Antidotario, in cōfectione Mithridati minoris exponi tur in antiquis Synonymis, quod est Lappa maior, Bardana, Drone ga, Persolita.

De Vngula Caballina sic Galenus. 6. simplicium, cap. de Tussilagi ne. Et est Vngula Caballina, uel Nenuphar terrenum, uel Farfana. No minatur autem Tussilago, quod tussientibus, & orthopnoicis conferre creditur.

Tussilago spē cies Vngulę Caballinę Ma theo Siluati co.

Et rursum. Tussaligo, Chameleuce, Vngula Caballina, est species Ta psi barbati.

B
Tapsus barbatus Chamæ leuce.

I V D I C I V M nostrum.

Videtur plane uterq; & Ianuensis, & Pandectarum scriptor ignorasse Vngulam Caballinam, et impositum illis a Plinio: quoniam alicubi Lappam uocat Personatiam. Nec legisse opinor, quę esset Arction apud Dioscoridem. Mihi apparet in re tam manifestaria, immerito nos torquere, quando ad unguem prorsus quadrat in Caballinã Vngulã Dioscoridis Arctij descriptio. Facit nobiscum Barbarus, & ipse acerrimi homo iudi cij. De Plinio certe Collinucius uiderit.

Iuuamenta ex DIOSCORIDE.

Drachmę unius pondere pota, cum pineis nucibus, purulentis extus sientibus auxiliatur.

Trita, dolores in artubus, astrictius uinētis illitu sedat.

Folia utiliter antiquis ulceribus illinuntur.

E X A P V L E I O.

Personatię herbę succus, cum uino ueteri in potionem datus, omnes morsus serpentium, uel colubri, mirifice sanat.

Item si ijsdem folijs cingas febricitantem, febrim fugat.

At uulnus, etiam si cancer erit, herbę Personatię aqua foueto. Dein de ipsam cum nitro & axungia, & picula cum aceto tere, & in panno in

C ducito, & imposito.
Ad intestinorum dolorem, herbæ Personatiæ succi cyathum unū, ex melle cyathis duobus ieiunus bibat.

Radix cum sale marino trita, morsui canis rabidi imponitur. Sic & ad ambusta, succi eius cyathum, ex melle cyathis duobus da bibere.

D E S C R I P T O R E S Personatæ.

Dioscorides lib. 2. cap. Arcion.

Plinius lib. 25. cap. 7.

Hermolaus Barbarus in Corollarijs.

Vergilius Marcellus.

Symon Ianuensis,

Nicolaus Leonicensis,

Apuleius, cap. 36.

Scriptor Pandectarum

Pandulphus Collinutius.

Vertical text in the left margin, likely bleed-through from the reverse side of the page.

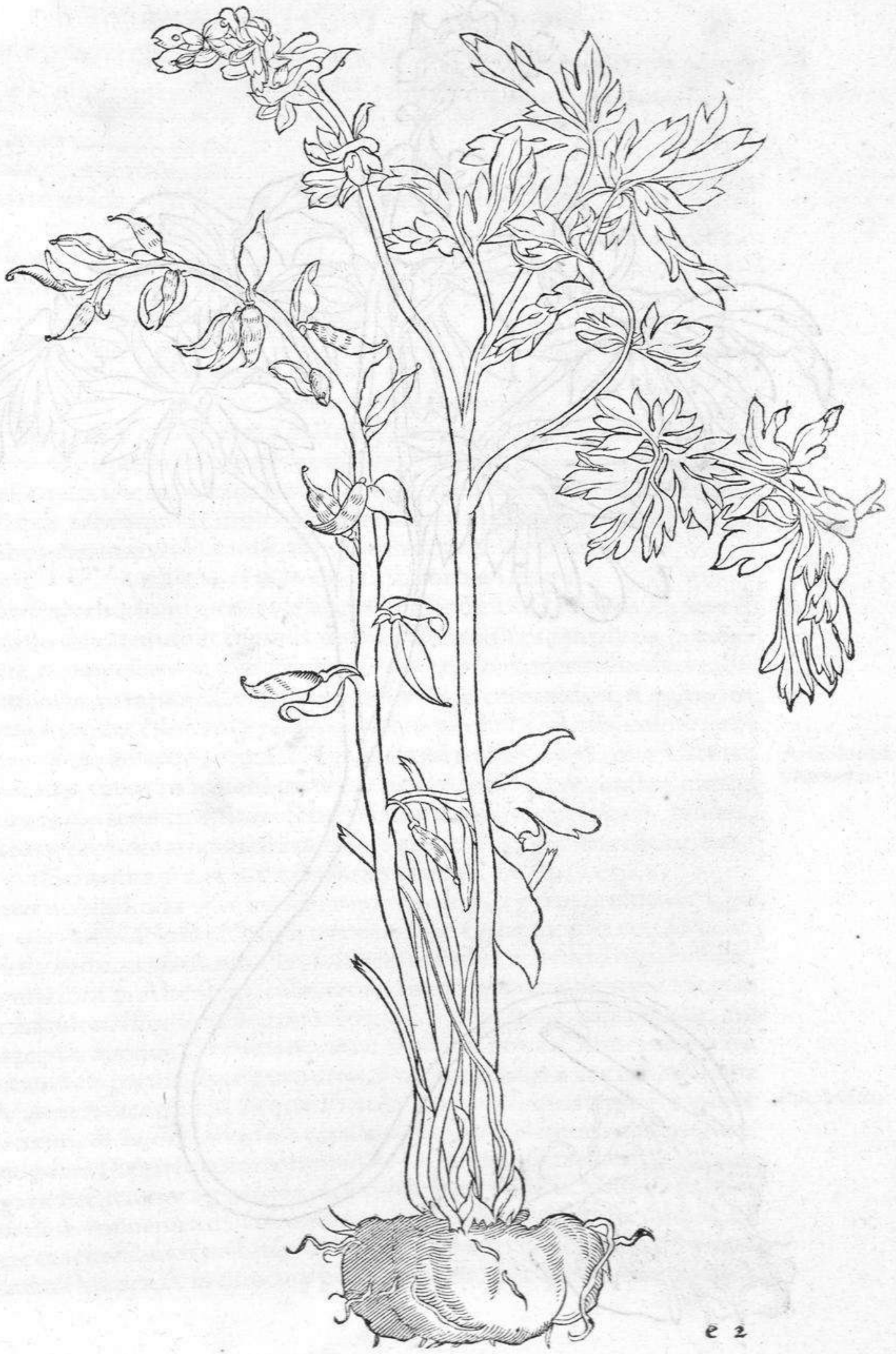
Vertical text in the middle section, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Vertical text in the middle section, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Vertical text in the middle section, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Vertical text in the middle section, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Vertical text in the middle section, likely bleed-through from the reverse side of the page.

DE ARISTOLOCHIIIS

Rhapsodia Quinta.

A

¶ NOMENCLATURA Rotundæ.

Græcæ, ἀριστολοχία τρογγύλη.

Latine, Aristolochia.

Germanicæ, **Solwurz / Biberwurz / Hirschkrut.**

¶ Nomenclatura Longæ, uel Maioris.

Græcæ, μακρὰ ἀριστολοχία, δακτυλίτις, μελόκαρπος, τεύξινον.

Latine, Aristolochia longa.

Germanicæ, **Solwurz die lang.**

PLACITA AVTORVM DE ARISTOLOCHIIIS.

¶ Sententia DIOSCORIDIS de

Aristolochia Rotundâ.

A R I S T O L O C H I A Rotunda, nomē ex eo sibi adoptauit, qđ existimetur optime puerperis opitulari. Tria eius genera traduntur. Vna quę foemina uocatur, folijs hederaceis, prestanti odore, cum acrimonia, mollibus, subrotundis, multis ab una radice germinibus, prelongisque palmitibus, flore candido, tanqđ pileolo rubro, grauiter olente.

E I V S D E M de Aristolochia Longa.

Aristolochia longa, mascula, appellat a nonnullis Dactylitis, longiore qđ rotundo folio, tenuibus ramulis, dodrantalibus, flore purpureo, grauiter olente, qđ marcescens in pyri similitudinem conformatur: tuberibus radi- cū rotundis, ut rapum. Longe uero radix digiti crassitudinē, et palmi lon- gitudinē implet. Nonnunqđ paulo grandius adolescit. Ambę colore intus buxeo, gustu amaro & graui. Est etiamnū tertia Longa, quę Clematis uocatur, ramulos habens tenues, refertos folijs subrotundis, minori Semperuiuo similibus, flores Rutę pleniores, radices longiores, tenues, crasso cortice odoratoqđ uestitas, odoramentorū spissametis cōuemētes.

Aristolochia
Clematis.

Sententia P L I N I I de Aristolochiis, ex lib. 25. cap. 9.

Inter nobilissimas Aristolochiæ nomen dedisse grauidę uident. Qm̄ esset ἀρίστη λιχούραια. Nostri Malum terræ uocant. Quatuor gñā eius seruant. Vnū tuberibus radicū rotundis, folijs inter maluā et hederā nigrioribus, pinguioribusqđ. Alterū masculæ, radice longa, quatuor digitorū longitu- dine, baculi crassitudine. Tertium longissimę tenuitatis, uitis nouellę, cui sit præcipua uis: quę Clematis uocatur, ab alijs Cretica. Omnes colore bu- xeo, caulibus paruis, flore purpureo, ferūt bacculas paruas uelut Cappa- ris. Valent radice tm̄. Est & quę Pistolochia uocat, quarti gñis, tenuior qđ proxime dicta, densis radicis capillametis, lunci plenioris crassitudine. Hanc qđdam Polyrrhizon cognomināt. Odor omnium medicatus, sed ob- longa radice, tenuioriqđ gratior. Carnosi em̄ est corticis. Unguentis quo- qđ nardinis conueniens. Nascuntur pinguibus locis, & campestribus. Ef- fodere eas messibus tēpestiuū, ita desquamato terreno seruant. Maxime tm̄ laudat Pontica, & in quocūqđ pōderosissima, quæqđ medicinis aptior.

Pistolochia.

C Rotunda contra serpentes, Oblonga in summa gloria est, etiam modo.

Sententia APVLEI cap. 19.

Aristolochiã græci Ararezam uocant, alij Ephasion, seu Hephasiã, alij Lestitin, alij Pixionicẽ, alij Melacarpon, alij Teuxinõ, alij Dardanõ, alij Iontitim, alij Chamemilon, alij Opetin, Itali Malũ terræ, Daci Absinthiũ um rusticum, Scardian. Nascitur locis mōtuosis, solidis, calidis, & cultis.

C O N T R O V O R S V M Nicolai, de errore Plinij
in Cyclamine, & Aristolochia.

Plinium etiam non tantum nominum, sed rerum quoque ipsarum similitudo aliquando decepit. Nam Cyclamini radicẽ, quæ Rapum terræ, propter rotunditatem dicitur, Aristolochiæ Rotundæ, quæ et ipsa a radicis rotunditate nomen accepit, radicem esse existimasse uidetur. Nam lib. 25. quo in loco Aristolochiam quatuor distinguit generibus, eius quæ Rotunda dicitur radicem scribit a piscatoribus Campaniæ Venenum terræ uocari, ac coram se contusam imixta calce, atque in mari sparsam, continuo aduolasse pisces mira cupiditate, statimque exanimatos fluitasse. Hoc idem, ut a uiris grauisimis accepi, nostro fit æuo ab eisdem piscatoribus, non Aristolochiæ Rotundæ, sed Cyclamini potius radice, pisces alliciendi atque exanimandi causa.

D Rotundæ, sed cuiusdam Cyclamini radici lib. 25. tribuit. Aut igitur fatendum, duas esse radices, quæ eisdem præstent effectus: quarum tamen alteram esse Aristolochiæ Rotundæ radicem, neque ab aliquo autore scriptum reperitur, neque experientia comprobatur. Aut illud dicendum erit, Cyclaminum, qui radicem habet rotundam, quartum esse Aristolochiæ genus, quo nihil dici posset rerum naturæ repugnantius. Siquidem uideat apud Græcos Aristolochiæ nomẽ, ut Dioscorides ac Plinius ipse testat, quoniam sit optima prægnantibus. Radix uero Cyclamini adeo est aduersa prægnantibus, ut si eam mulier grauida transcenderit, abortum faciat: ueluti Dioscorides, pluresque alij medici insignes retulerunt, ac Plinius ipse confirmat.

D E F E N S I O C O L L I N V C I I.

Cyclamini herbæ, quã nunc porcinum Panem uulgus, medicique uocant, tria genera, Aristolochiæ uero quatuor aptissime scribit, pingitque Plinius: at hic noster accusator, Cyclamini radicem dicit ideo existimasse Plinium, uideri Aristolochiæ Rotundæ radicem esse, quoniam radici Aristolochiæ uim necandi pisces adscripsit. Huius rei argumentum hoc affert, quod ipse (inquit) a uiris grauisimis accepi, idem nostro æuo fieri, non Aristolochiæ radice, sed Cyclamini. Nonne præclaro usus uidetur aduersus Pliniũ Leonicenus, uel testimonio, uel syllogismo? Quia audiui inquit Nicolaus Leonicenus, Cyclamini radice pisces necari, fallit Plinius etiam cū uidisse se dicat, quod Aristolochiæ radice pisces necari tradidit. O inexcusabilẽ calumniã: quia Cyclamini radix hoc facit, Aristolochiæ nõ facit. Quia de Cyclamini radice ab ignotis Nicolaus accepit, Plinius p

prio testimonio de Aristolochia mentit̄. En p̄clari Dialectici argum̄ta: **A**
qm̄ Tubere terrę (id est, primę Cyclamini radice) fit ut pisces necent, Ma
lo terre, hoc est, Aristolochię rotundę radice fieri nō potest. Fallit̄ Plinius,
qui id uidisse se scribit: non fallitur Nicolaus, qui audisse se dicit. At Pli
nius inquit, radicem Cyclamini id etiam efficere scribit. Verū id quidem
Leonicene: sed tertię Cyclamini, cognomine Chamæcissi, cuius non ro
tunda, sed sparsa sit radix: ut tandem agnoscas sine mēte te debere, quod
de Rapo terrę te persuadere conaris. An cęcum, uel mēdacem fuisse Pli
niū putas Nicolae, cum Campanos piscatores Malo terrę calcem misce
re, piscesq; necare uidisse se scribit. Num impossibile quiddā, aut supra
fidē dixisse tibi uisus est Plinius. Sed & Tithymalū cognomine Corym
biten lib. 6. & 20. et Lactucam caprinā lib. 20. eosdē præstare in necandis
piscibus effectus, idē ipse Plinius tradit. Verbasco herba tam fluuiales q̄
lacustres pisces interimī. Et marinos etiā a Phœnicibus hoc modo cap. 7
historiæ animalīū Aristoteles scribit. Nos quoq; experimento, utruq; di
dicimus, & Cucumerē asininum, & uiridia nucū putamina cōtusa idem
efficere posse. Quoniā ergo & Cyclamino, et Corymbite, et Lactuca ca
prina, & uerbasco, & cucumere asinino, & iuglandiū corticib; pisces ne
cantur, errat Plinius, qui Aristolochiæ radice necari dixit. Num tibi car
nēdea ista uident̄, Aristotelicę demonstrationes, quibus inexpugnabi
le uerum necessario sequatur. Tū concludens pergis, atq; in hunc modū
dicas. Aut igitur fatendū est, duas esse radices, quæ eosdem præstent effe
ctus, aut illud dicendū erit, Cyclaminū rotundę radicis, quartū esse Aris
tolochiæ genus. Vnde ista obsecro fatendi, dicendiq; necessitas Nicolae. **B**
Primū quidem non duas modo herbas, quæ pisces necent, sed sex addu
ximus: multasq; idē efficere posse, non dubitamus. Num grande, aut mi
randū quiddam putes, si duę pluresue herbę idem possint. Deinde quia
Cyclaminus pisces necat, Aristolochię genus erit quartum. At quintum
dixisses. Aristolochiæ enim genera quatuor Plinius enumerat. Pari er
go ratione Corymbites, Tithymalus, & lactuca caprina, & uerbasco,
& cucumer asininus, & iuglandium cortices, quia pisces necant, inter
Aristolochiæ genera reponentur: quasi unum effectum, non nisi unū
us herbæ genus præstare possit. Quod nec Aniculæ quidem dice
rent, aut empiricorū quisquam. At de Aristolochia quod pisces necet, a
nullo inquis autore scriptū reperitur. Legisti ne omnes autores Leoni
cene. Nonne ego te in tripolio monui, oportere eū, qui ita arguit, legisse,
intellexisse, et memoria tenuisse oēs, qui unq; scripsere autores: quo argu
menti huius formula & ratio constare possit. Sed nōne omnibus auto
ribus rei ipsius euidencia potior. Hanc radicē etiamnū Campani melum
terragnum, hoc est, Malū terrę uulgo dicunt: & in piscatu passim adhi
bent. Quod uir illustris, acerrimiq; iudicij Sigismundus Estensis frater
tuus dux inclyte (cum hæc proderemus) nobis retulit. At quæ nam ista
peruicacia: quæ frontis duricies: quæ impudentia est: a nullo autore scri

C ptum inquis, cum Plinius scribat: Et quia nullum id scribentem repperi
sti, quoniā paucos legisti, ideo Plinio, qui se uidiſſe affirmat, credendum
non eſt: qui tibi te audiuiſſe dicenti credi putas. Cui ego in his quidem,
quāuis iurato, metuam concedere teſti: O infelicem Plinium, O caſſa lite
rarū ſtudia, O uanos integerrimi uiri labores, lucubrationeſq; miſeras.
En poſt annos mille & quadringentos, ſophiſtes unus, in hoc tandē uæ
ſaniæ genus prorupit, ut non erraſſe modo, rerum, uel nominum ſimili
tudine deceptum (quod & hominis erat) ſed & mentitum quoq; Plini
um inſinuet, quia id uidiſſe ſe affirmat, quod Nicolaus Leoniceſus a nul
lo ſcriptum repperit. Non ergo de Pliniꝝ doctrina, ſed fide nunc agitur.
Præclare me hercle cum ſtudijs actum: piget, pudetq; aduerſus hunc ho
minem uerbis agere, qui iam non uerbis (ut Ariſtoteles inquit) ſed pœ
na indiget. Iam uel hoc ſolo hominē intelligere poſſumus: qui etiam græ
ciſſans addidit (ut obiter & ſua quoq; penſemus) Cyclamini radicem,
rapum terræ uocari. Ex Dioſcoridis magis ſententia, q̄ Pliniꝝ auctorita
te Latini hominis, & tuber terræ uocantis: quaſi & hortenſe rapum, non
terræ olus ſit, ſed aquæ, ſola uero Cyclaminus rapum terræ uocari de
beat. Tum non Cyclaminum (ut Celfus, Pliniuſq; Latini homines, & a
Græcis ducta ratio poſtulat) ſed Cyclamen, præclarus literator enunciat.
Sed minutias iſtas perſequi, opere precium fortaſſe non eſt: nūcad re
liqua pergemus: deq; Intibo & Heliotropo diſſeramus.

D Sententia THEOPHRASTI, lib. 9. cap. 13.

Malum terræ, olfactu odoratum, guſtatu uehementer amarum eſt, co
lore nigrum. Nascitur in montibus optimum, quodq; folio conſtat mu
ris auriculæ ſimili, tum rotundiori.

SERAPION DE ARISTOLOCHIA.

Sunt Ariſtolochiæ duæ ſpecies, mas, & foemina, Longa mas eſt, Ro
tunda foemina: & quod magis eſt iuuatiuū in medicinis, eſt radix carū.

SENTENTIA MACRI.

Ariſtolochiæ ſpecies tres dicimus eſſe.

Longa prior, radix eſt cuius longa, uocatur.

Dicta Rotunda ſequens, quod ſit radice rotunda.

Tertia Clematis, Græco ſermone uocatur.

SENTENTIA AVICENNÆ lib. 2.

cap. 50. Et autoris Pandectarum, & Meſſue.

Ariſtolochię tres ſunt ſpecies, ſcilicet Longa, & Rotunda, & alia cuius
radix currit ſecundum ſemitam palmitum uitis.

NEOTERICORVM.

Hermolai Barbari Sententia.

Ariſtolochiæ color ater, folium Alſinæ, ut Theophrastus inquit, ro
tundius. Nascitur in montibus præcipue. Cætera Plinius loco quo cita
uimus. Addit tandem. Eſt quarta Piſtolochię nomine, tenuior q̄ tertia,
Hanc quidam Polyrrhizon cognominant, & Satyrion eſſe dicunt.

Satyrion.

TEMPERAMENTVM EIVS EX

Mefue & Galeni Method. 3.

A

Omnes calidę sunt in principio tertij, sicę in secundo: quanę Longa appareat rotundior, non obstante quod uiget in ea de terrea qualitate. Rotunda subtilior, penetrantiorę. Omnes quoę apertiuę opilationũ, resolutiuę, attractiuę. Siquidem extrahunt spinas, ossa piscium, ligna, & quicquid infixum carni fuerit.

V I R E S E T I V V A M E N T A

Longioris, ex Dioscoride.

Longa aduersus angues & uenena, drachmę pondere in uino bibitur, & illinitur.

Pota cum pipere & myrrha, menses, partus, & omnia uulnerum opera eijcit.

Eadem efficit, subdita peflo.

I V V A M E N T A R O T V N D A E.

Rotunda ad eadem pollet.

Insuper singultibus, suspirijs, rigoribus, lieni, conuulsis laterum doloribus, pota cum aqua singulariter auxiliatur.

Aculeos & spicula extrahit.

Omnes squamas illitu adimit

Vlcera putrida exest.

Sordida expurgat.

Caua cum iri & melle explet.

Gingiuas & dentes extergit.

B

I V V A M E N T A C L E M A T I T I S.

Ad grauem febrem efficax est.

Si nidore, subditis carbonibus, febricitans suffiatur, febris leuatur.

Vulnera imposito sanat.

Carcinomatis narium cum Cypiro, & Dracunculi semine & melle prodest.

Rigoribus medetur, cocta in oleo, aut adipe suillo, illitaę.

E X T H E O P H R A S T O.

Malum terrę perutile ad caput, & ad reliqua ulcera, & ad serpentes, et ad somnum, & ad alia.

Vlceribus in aqua subactum adhibere præcipiunt: cæteris rasum, in melle, uino, tritum in oleo, uel bibitũ acido uino, & morsui inspersum: ad somnum in uino nigro austero pertritum.

Si uulua prociderit, decocto abluisse iuuabit.

E X A P V L E I O.

Aristolochiæ radix fistulis inserta, celeriter expurgat, & ad sanitatem perducet, Medici quoę sine ea, nihil feliciter procurare possunt.

F R I G O R E E X V S T I S.

Herba Aristolochia ex oleo, calefactoriam quoę uim habet, cum

C axungia porcina.

Si infans contristatus fuerit.

Herba Aristolochia suffumigabis eum, & hilariorem eum facies.

EX GALENO 6. simpli. cap. 53.

Si opus habeas medicina mundificatiua, aut incarnatiua, præstat applicare Aristolochiã Rotundam. Vfus est eius ad ulcera matricis, ad extenuationem humorum crassorum, & pororum apertionem. Confert etiam asthmaticis, podagricis, singultientibus, epilepticis, pota, & contusionibus cataplasmata.

EX M E S V E.

Solutione educit humiditates phlegmaticas. Et dixerunt aliqui, quod etiam cholericas.

Et est ex rebus maxime mundificantibus pulmonẽ, & pectus a phlegmate, & putredinibus.

Est conforme iuuamentum manifestum asthmati, & tussi secundum omnem modum administrationis eius.

Et etiam suffumigatio eius per embotum.

Cum hydromelle, curat ulcera aurium, & corroborat auditum.

Acetum coctionis ipsius stringit gingiuas, & remouet putredines ab eis. Et si confricentur dentes cum eo, abstergit eos.

D Et est medicina bona rigori febrili. Dosis eius a ʒi. usq; ad aureum. i.

EX P L I N I O.

Oblonga a conceptu admota uuluis, in carne bubula, mares figurat, ut traditur.

Piscatores Campaniã, radicem eam, quæ Rotunda est, Venenũ terræ uocant, coramq; nobis contusam, immixta calce in mare sparsere: aduolant pisces cupiditate mira, statimq; exanimati fluitant. Quæ Polyrhizos cognominatur, conuulsis, contusis, & ex alto præcipitatis, radice pota ex aqua, utilissimũ esse traditur. Semine pleuriticos, & neruos confirmare, excalescere. Vide infra in Satyrio.

EX A V I C E N N A.

Aristolochia quando administratur cum pipere, mundificat superfluitates cerebri, præcipue Rotunda.

Confert pleuritidi, bibita cum aqua.

Prouocat menstrua, & educit foetum.

EX M A C R O.

Ventris nimium mitigat illa dolorem.

Sic quoq; fit sumpta leuior paralyticus illa.

Dæmonium fumus depellere dicitur eius.

Longa tamen uires habet illa debiliores.

Vnde quidem si defuerit quandoq; Rotunda,

Par pondus Longæ ponatur, dimidiumq;.

Fomento longe prodest decoctio mire.

Matricum morbis humores extenuando,
Pinguēs & purgat eadem, si sumitur illas.

A

NOBILIS EXPERIMENTA
tor & Herbarius Hieronymus.

Aristolochia germanice sic dicta, **Synschkraut**, quod equorum strangu-
gulationi, & sanguinis ebullitione suffocatis, præsentissimo auxilio sit.
Morbo nomen, **die Synsch**. Quanquam est & alia herba huius nomi-
nis, quam uulgato nomine appellant, **Bitter/oder/ye lenger ye lieber**.
Tempus collectionis eius est in fine Maij.

Vsus eius est in ulceratione Colis, & Pudendarum.

Aqua eius, uel decoctum, laterum puncturas, & tormina sedat. Ea-
dem & ad tumores uentris, & ani egressionem efficax est, si intincta in ea
spongia, crebro fermentetur.

Rheumatismos capitis, & fluxiones sistit.

Et uomicas paruas erumpentes, interdum in muliebribus pudendis,
extinguit & sanat.

DESCRIPTORES ARI-
STOLOCHIAE.

Dioscorides lib. 3. de Aristolochijs.

Plinius lib. 25. cap. 8.

Apuleius cap. 19.

Oribasius lib. 2. & quinto.

Theophrastus lib. 9. cap. 13.

Macer lib. de uirtutibus herbarum.

Galenus 6. simpli. cap. 53.

Mesue in descrip. simpli. soluentium aluum.

Auicenna lib. 2. cap. 50.

Hermola. Barb. in Corollarijs.

Georgius Valla, dict. Aristolochia.

Symon Ianuensis.

Ioannes Vigonius.

Serapion cap. 171. cap. Zaraund.

Platearius cap. 22.

Hieronymus Herbarius.

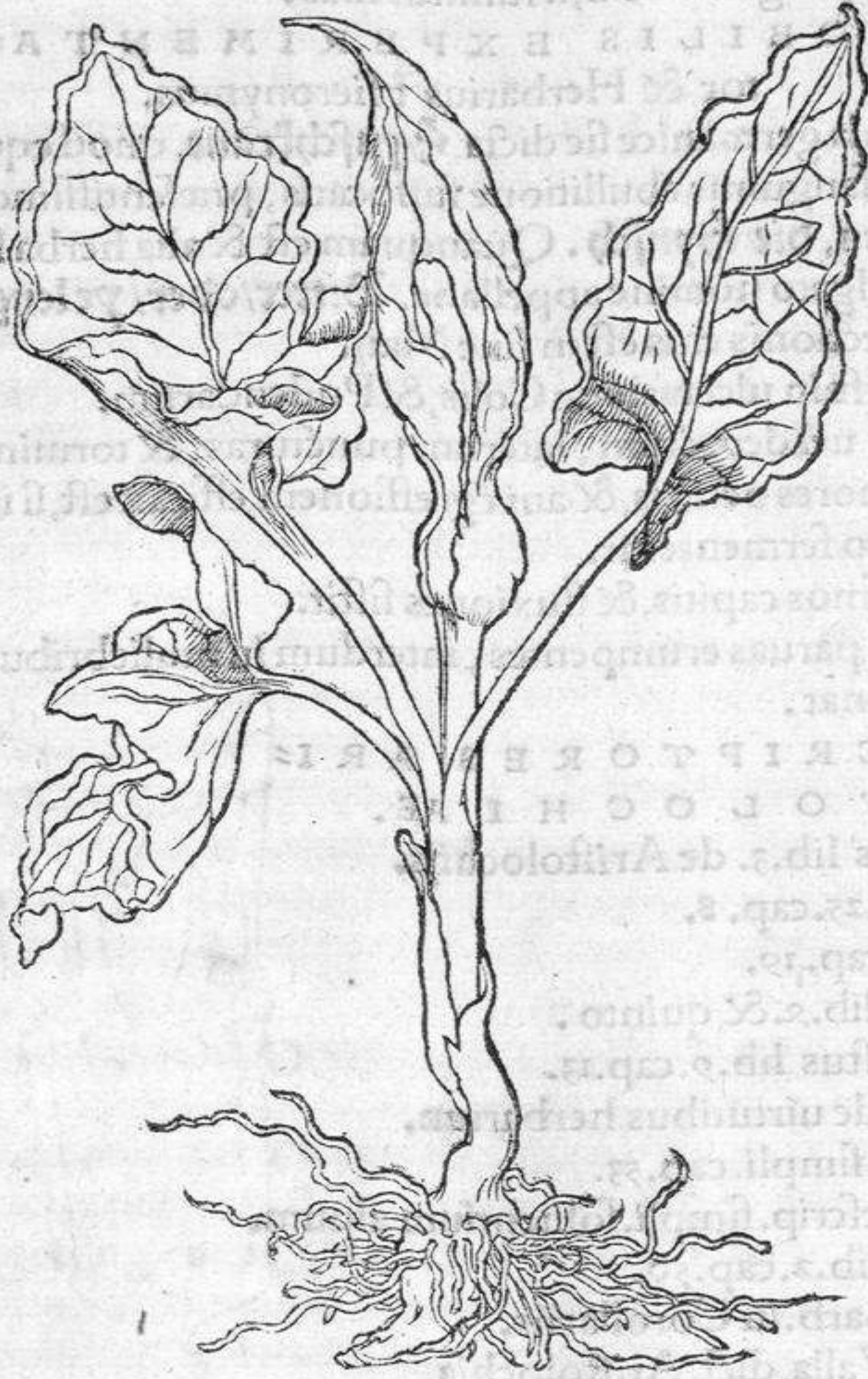
Nicolaus Leonicensis de errorib. Medicorum.

Pandulphus Collinucius in Plinianana defensione.

B

A R O N A.

C

D

Aron.

DE ARO, RHAPSODIA SEXTA.

¶ Nomenclaturæ

Græcæ, ἄρον. ἄλιμον. κολλοκάσιον. θύμον.

Latinae, Aros, Serpentaria minor, Luff minor, Iarus,

Barba Aaron.

Germanicæ, Aron. Pfaffen pint.

PLACITA AVTORVM DE ARO.

Sententia DIOSCORIDIS de ARO.

ARON FOLIA Dracunculi habet, minora tantum, nec adeo maculosa. Caulem dodrantalem, purpurascens, pastilli figura, in quo rutilo colore croci semē est. Candida illa radix, ad Dracunculi radicem accedens, quæ, quod minore acrimonia est, elixa comeditur.

Pronunciatum T E O P H R A S T I de Aro,
lib. 7. Plantarum cap. 11.

A

Ari radix, ut incrementum capiat, cum folijs luxuriatur, quæ admodum ampla sparguntur: folia deflecentes ipsam, circumobruere solent, quo planta non in germina excrescat, sed totum alimentum in suum attrahat caput. Quod uel in bulbis nonnulli componendo facere solent.

Opinio P L I N I I de Aro, lib. 22. cap. 16.

Est Aron magnæ cum Dracontio litis. Quidam enim esse dixerunt eandem. Glaucias fatu discreuit, Dracontion syluestrem Aron pronuncians. Aliqui radicem Aron appellauerunt, caulem uero Dracontion, in totum alium, si modo hic est, qui uocatur apud nos Dracunculus. Nam & Aros radicem nigram, in latitudinem rotundam habet, multo quoque maiorem, & qua manus impleatur: Dracunculus subrutilam, & draconis conuoluti modo, unde ei & nomen. Quin & ipsi Græci immensam posuere differentiam, semen Dracunculi feruens, mordaxque tradendo, tantumque inesse ei uirus, ut olfactum, grauidis abortum faciat.

Controuersia inter Dracontion, Aron, & Arisarum.

Cento H E R M O L A I B A R B A R I de Aro.

Arorum Theophrastus inquit radices, inhibita germinatione fiunt altiles, folijs uidelicet terra obrutis. Prægrandia hæc sunt. Item caua, cucumeracia. Radix nuda cortice, quæ mandî possit. Nam & folia inquit, in aceto decocta eduntur, nec insuauis cibus est, caulem ei nullum reddendo. Differt a Dracunculo, si Plinium sequamur: quia radicem habet nigram, in latitudine rotundam, multo maiorem, et qua manus impleatur: Dracunculus subrutilam, & intortam. Semen ei feruens, ac mordax, Aro lenius. Quod & Galenus confirmat. In cibus Aros scemina præfertur: quoniam mare sit dulcior, & in coquendo lentior. Folijs Ari caseum ne computrescat, seruari affirmant: quod quidem a Dioscoride maiori, aut minori Dracunculo tribuitur.

B

Aridæ species.

Annotatio V E R G I L I I in Arum.

Confundit Plinius cum Dracontio, Aron. Lib. 19. capite, quarto numerat Aron inter Aegypti hortensia, his uerbis. Est inter genera bulborum, quod in Aegypto Aron uocant, Scyllæ proximum, amplitudine folij Lapathi, quæ Rumex est, caule recto, duum cubitorum, baculi crassitudine, radice mollioris naturæ, quæ edatur & cruda. Folia enim Lapathi, caulis rectus, duum cubitorum altitudo, & baculi crassitudo. Ex maioris Dracunculi historia cuncta sunt, nec Aro congruunt, cuius caulis semipedalis pastilli figura est. Quam formam in nostri orbis Aro quotidie licet cernere. Confundendique diuersa genera, nulla maior, ut credimus, causa fuit, quam similitudo primum, mox antiquorum historia: in qua totum hoc genus Aron aliquando, nunc priuatim, illud Dracunculus, hoc Aron dictum est. Discreuit tamen alterum ab altero natura, & illud procerius, hoc breuius fecit. In illo figura est, qualem superiore capite tradidimus: in hoc ubique cognosci potest.

Doctissime et uerissime de Aro Vergilius

C Reliquit in hoc etiam Dioscorides inuolucrum illud, & cucullū, quo inuolutum semen clauditur, pallido magis quā herbaceo colore, nō ut in Dracunculo purpureum. Numerabatur quondam, ferebaturque inter olera Aron, quod uix credibile sit: tantam habet radix, quæ in ciborum usu erat, acrimoniam. Cogitandumque alterum est, aut aliunde inuentum mitius fuisse, aut culturę genere aliquo, & humano artificio melior escere nunc etiam posse.

G E O R G I V S V A L L A, de Aro.

Aron quam Serpentariam quidam uocant, cuius radix primi ordinis calefacientium est, estque potestatis abstergēdi, uerum non ualide ut Dracontion. Quibus uerbis quid sibi uelit, non plane intelligo.

S I M O N I A N V E N S I S de Aro.

Aron a Dioscoride sic describitur. Et est Iarus, quæ dicitur Serpentaria minor.

Et rursus. Iarus, Barba Aaron uocatur, quæ & Pes uituli dicitur, & Serpentaria minor, & Dracontia minor.

Autor P A N D E C T A R V M de Aro.

D Aron est herba, habens folia Dracontia similia, sed minora, & plana, non uaria, habens uirgam duarum palmarum, & colorem purpureum. Cuius semen coloris est crocei, & habet radicem albam, habentem bulbi rotunditatem, similem Dragontea: quæ cruda, & cocta manducari potest, quia non est ualde amara. Folia eius posita in sale manducantur.

I V D I C I V M N O S T R V M.

Vides lector, quæ non conueniat autoribus, & medicis, alioqui magni nominis, idque in re etiam nota, & uetulis herbarijs cognitissima. Nec aliter de notissimis hærbis pronunciant, quæ in tenebris, quod dicitur, Andabate compugnant: ut interdum hallucinari, suspicio esse possit, aut exemplaria corrupta, aut (quod libenter crediderim) longe alias prouenire, alia statura, alio colore, gustu interdum etiam alio, in alienis terris, quæ in nostra Germania. In tanta igitur dissensione doctissimorum Medicorum, quid ipse discernam, non habeo: cur damnare debeam, non uideo. Adpinximus igitur, quæ a nostris herbarijs nobis demonstrata est Aron: quæ licet in quibusdam non respondet, ueluti quod hodie edendo non est, tamen in plurimis conuenit. Idem fecimus in Dracontijs quæ sequentur: libenter concessuri, si quis certiora, & fidedigniora demonstrauerit.

T E M P E R A M E N T V M.

Est calidi & sicci temperamenti in primo ordine, dissoluitque, relaxat, & extenuat.

Vires & Iuuamenta eius ex D I O S C O R I D E.

Folia ad esum condiuntur, & arida per se decocta manduntur.

Radix, semen, & folia, Dracunculi uires habent.

Priuatim radix, ex fimo bubulo podagris illinitur, et Dracunculi more reponitur.

In totum ob mitiorem eius acrimoniam, in cibum expetitur.

A

EX THEOPHRASTO

Ari radix cibo idonea est, & folia eiusdem decocta in aceto mandi possunt.

Ad fracta etiam utilis est.

EX PLINIO.

Aron miris laudibus extulere. Primum in cibis sceminarum expetentes: quoniam mas dulcior esset, & in coquendo lentior, pectorisq; uicia purgaret.

Aridum in potione inspersum, aut eclegmate, urinam & menses ciret.

Sic & in oxymelite potum, stomacho, interaneis exulceratis, ex lacte ouillo bibendum: ad tussim in cinere coctum ex oleo dedere.

Alij coxere ex lacte, ut decoctum biberetur.

Epiphoris elixum imposuere.

Ex oleo hæmorrhoidum uicio infudere: lentigines ex melle illinentes.

Laudauit Cleophrantus, et pro antidoto contra uenena, pleuriticis, peripneumoniacis quoq; & tussientibus.

Semen intritum cum oleo, aut rosaceo, infundens aurium dolori Dieuthes.

Cleophrantus tussientibus, aut suspiriosis, & orthopnoicis, & purulenta exscreantibus, farina permixtum in pane cocto dedit.

Diodotus phthisiacis e melle eclegmate, & pulmonis uitij, ossibus etiam fractis imposuit.

Partus omnium animalium extrahit, naturæ circumlitum.

Succus radice cum melle attico, oculorum caligines, ac stomachi uicia discutit.

Tussim, decocti ius cum melle,

Ulcera omnium generum, siue phagedenæ sint, siue carcinomata, siue serpentia, siue polypi in naribus, mire sanat.

Folia ambustis profunt, ex uino et oleo cocta.

Aluum inaniunt ex sale & aceto sumpta.

Etiã luxatis cocta cum melle profunt.

Item articulis podagricis cum sale, recentia, uel sicca.

Hippocrates quaslibet ad collectiones cum melle imposuit.

Ad menses trahēdos, feminis, uel radice drachmę duę in uini cyathis duobus sufficiunt.

Eadem potio, si a partu non purgantur, & secundas trahit.

Hippocrates & radicem ipsam apposuit.

Dicunt & in pestilentia salutarem esse in cibis.

Ebrietatem discutit.

Serpentes nidore cū crematur, priuatimq; aspides fugat, aut inebriat, ita ut torpentes inueniant, perunctos q; Aro, aut Laureo oleo, fugiūt.

In folijs Ari caseus optime seruatur.

C

EX PLATEARIO Cap. 32.

Iari folia, id est, Aronis, mixta fimo bubalino, & cataplasmata, podagra iuuant.

Radix extenuat mediocriter, unde ad exspuendum pectoris humores utilissima.

Quartanam curat.

Ex autore P A N D E C T A R V M, & G A L E N O.

Ad prouocanda menstrua succus eius per pessarium iniicitur.

Tumores aurium resoluit, cocta radix in uino & oleo, per modum entaticismatis, resoluitq; eosdem.

Sic adhibita, persanat etiam hæmorroides.

Omnia frigida apostemata, cum axungia ueteri intrita, digerit.

Schrophulas resoluit, cum squilla, & axungia ursina.

Puluis eius infusus in aqua rosacea, simulatq; maceratus, purificat faciem, & tubera exterit in ea.

Ex H I E R O N Y M O herbario.

Omniū præsentius ruptis medetur, ipsius aqua pota.

D Si quid etiam crassioris phlegmatis, aut cæterarum sordium uentriculi interioribus cohæreat, quod nauseam ciet, & edendi appetentiam diminuat, pulchre medetur, uel herba, uel radix trita, & in uino cocta, & in ieiunio pota.

D E S C R I P T O R E S A R O N I S.

Dioscorides lib. 2.

Plinius lib. 22. cap. 16.

Theophrastus lib. 7. cap. 11.

Galenus. 2. alimentorum, cap. 60.

Paulus Aegineta, cap. Aaron.

Galenus. 6. simplicium, cap. 56.

Hermolaus Barbarus, in Corollario.

Vergilius in commentario super Dioscoridem.

Auicenna, lib. 2. cap. 222.

Simon Ianuensis.

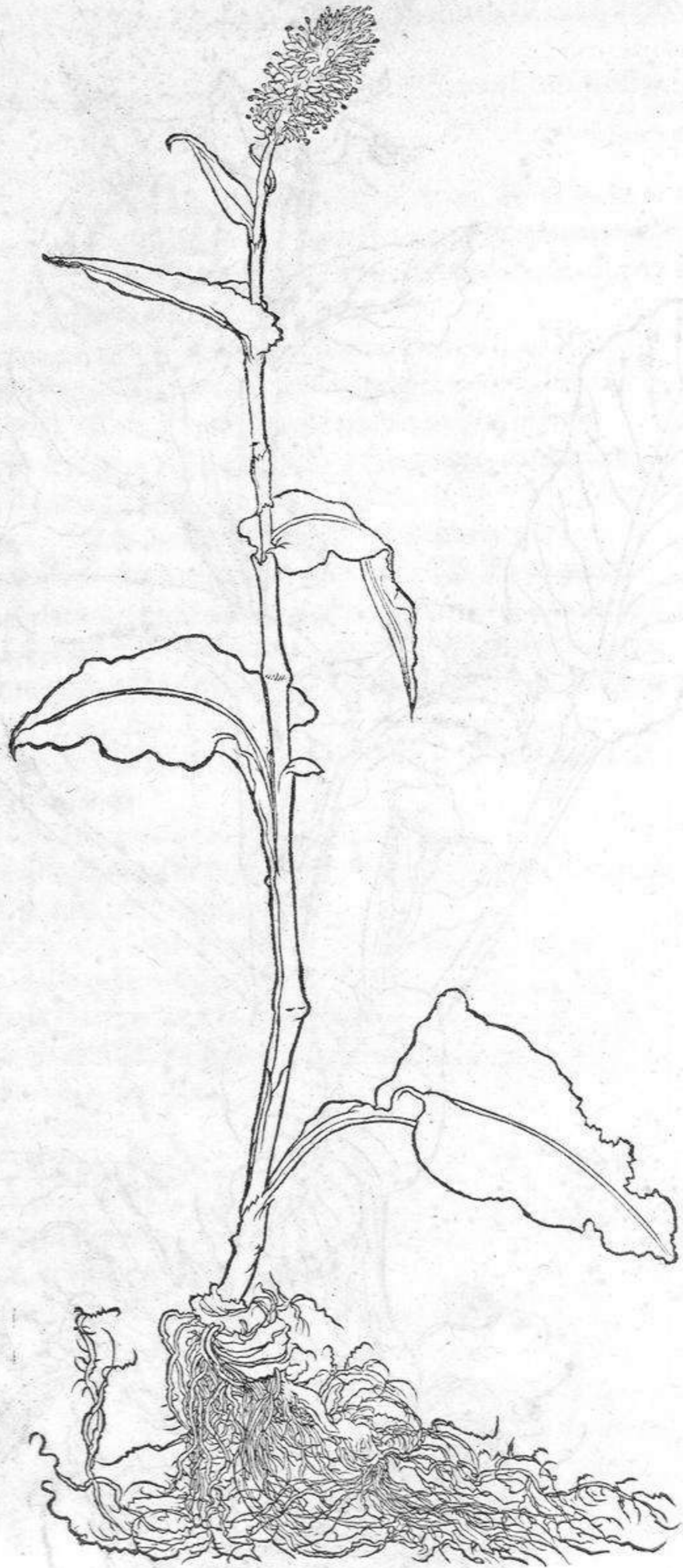
Autor Pandectarum.

Serapion, cap. 23.

Platearius, cap. 32.

Georgius, Valla, dictione Aaron.

Uterwurz männlin.

Güt Heinrich.

C

D E C O L V B R I N A,

Rhapsodia Septima.

¶ N O M E N C L A T V R A E Maioris

Græcæ, *δρακοντία μεγάλη. ἴαρος. ἱράκισ. ἄρος. ἴσαρθ.*Latinæ, Colubra. Colubrina, Serpentaria. Viperina,
Dracunculus maior. Dracontium magnum. Collum draconis.Germanicæ, **Natterwurz. Schlangenkraut.**

¶ Nomenclaturæ minoris.

Græcæ, *δρακοντία μικρά.*

Latinæ, Dracunculus Minor, Dracontia.

Germanicæ, **Klein Natterwurz.**

P L A C I T A A V T O R V M de Dracontio.

¶ Sententia DIOSCORIDIS de

Dracontio Maiore.

Locus Dra-
contij.
μικρῶν.

N A S C I T V R Dracunculus Maior umbrosis locis circa sepes. Caulem habet erectum, bicubitalē, baculi crassitudine, uersicoloremq̃, innato leuore, ut angui similis uideatur. Abundant & euincūt in eo purpureæ maculæ. Folia fert Rumicis subinuicem implicita: sementem in summo caule racemosum, cinereo a principio colore: cum maturuit deinde, capillamentorum croci colore, puniceumq̃. Radix Maiori Dracunculo est grandis, rotunda, candida, tenui libro uestita. Carpitur herba, maturescēte iam semine, succusq̃ ex ea exprimitur, siccaturq̃ in umbra. Effoditur per messem radix, lotaq̃ in taleolas secatur, quæ funiculo traiectæ, in umbra siccantur.

Eiusdem descriptio M I N O R I S.

Habet Dracunculus alter Hederæ folia, grandia, & in folijs albescētes maculas: caulem rectum, bicubitalem, uario colore, anguium modo maculosum, intercurrentibus purpureis lituris, baculi crassitudine. Semen in summo racemosum, herbaceo primum: cum maturuerit autem, capillamentorum croci rutilo colore, gustumq̃ erodens. Radix illi est rotunda, bulbosa; Raphano similis, tenui libro uestita. Nascitur in umbrosis circa sepes insepta.

Sententia Plinij de Aro.

Eadem fere Plinius, ut in Aro citauimus.

D R A C O N T I I pictura ex A P V L E I O.

A Græcis dicitur Dracontea, alijs Asclepias, alijs Phytonion, alijs Anchomanes, alijs Sancromacon, quibusdam Aphrysson, aliquibus Thercon. Nonnullis Sceon. Item Dorcadion. Prophetæ Triphonem uocant, alijs Crocodryllon. Ostanes, Zorocustes, Theriophonon. Aegyptij Eminion. Itali herbam Dracontæam, et Colubrinam. Nascitur montibus sumis, ubi sunt laci, maxime locis sanctis. Terra Apulia super saxis, gustu dulci, tanq̃ castanea uiridis: saporē radix ima, caput draconis hēt.

B A R B A R V S in Corollario de Dracontio.

Dracunculus a caule uario, draconis more dicitur: siue a cauda quæ il-

li subrutila est, & draconis intorti modo conuoluta. Diffonant aliquan- **A**
 tum in hoc genere autores. Alijs Dracunculum ab Aro separantibus,
 alijs idem existimantibus. Glaucias Dracunculū syluestrem Arum uo-
 cabat. Phænis Aron, & Aroniam. Alij radicem Aron appellauere, cau-
 lem Dracontion. Theophrastus Aron putauit genus esse, sub quo spe-
 cies quasi multæ continerentur. Dioscorides quatuor uidetur fecisse ge-
 nera, Dracunculum maiorem, Dracunculum minorem, Aron, & Ari-
 faron. Quanquam in describendo Aro, discrepat a Plinio. De Dra-
 cunculo quoq; parum conuenit inter eos. Dracunculus hordeo matu-
 rescente foditur, luna crescente. Serpentariam sunt qui uocent. Inue-
 nio apud Hippocratem, & Ophim herbam, semine muliebribus me-
 dicinis utilem probari. Nec an eadem sit cum Dracontio, satis constat,
 etiamsi a serpente nomen habeat. Idem Hippocrates, candidam radicem
 cum nominat, Dracontij radicem, ut Galenus uult, intelligit.

Lib. 9. cap. 22.
 Quatuor ge-
 nera Colubri-
 næ secundum
 Dioscoridem.
 Serpentaria
 quæ.

Et rursus. Dracunculi duo sunt Dioscoridi, Maior, & Minor, ut
 prædiximus. Plinio tres. Vnus folijs Betæ non sine thyrso, flore pur-
 pureo, similis Aro. Alter radice longa, ueluti signata, articulosq; tri-
 bus omnino cauliculis. Tertius folio maiore quã Cornus, radice arun-
 dinea, totidem, ut aiunt, geniculata nodis, quot habet annos, totidem
 etiam folijs. Aetius Dracunculi semen, occultari terra, & pipèri simi-
 le describit. Olitores & Draconem uocatum ferunt, huic toto genere
 dissimile: quam mirabili quodam modo nasci prædicant, ex lini semi- **B**
 ne incluso, raphanis, aut scyllæ bulbis, atq; in terra obruto. Pusilla her-
 ba, nigro & minimo semine, folio tenui, & oblongo, acri, & utranq;
 originem prodente, linguam & folio, & radice amburens, & aceti & sa-
 lis gustu, Pyrethrum sunt qui a ueteribus appellatam falso putent hanc,
 inter olera acetaria grauissimam.

Pyrethrum.

Genuina explicatio Dracunculorum omnium, per
 MARCELLVM VERGILIVM.

Miscuerunt adeo ueteres cum Aro Dracunculum, totq; nunc hsdem, nunc diuersis notis
 descripta Dracunculi genera ab illis fuerunt, ut nihil in re alioquin satis nota, difficilius, aut ipsi
 fecerint, aut per se legentibus ostendatur: quodq; anxius nos diu habuit, & adhuc habet, nec
 aliter in partes trahit uarias, perq; omnia uersat, q; qui in amoribus Medæ ab Apollonio pri-
 mum descriptus est, solis ex aqua fulgor, summi feriens laquearia tecti, nunquam stabilis, sed
 continua uersatione in omnes discurrēs partes, Dioscorides est: & quæ in cunctis Græcis, dua
 Maioris, Minorisq; Dracunculi capita in eo leguntur, nullibi, quod egregiam diuersitatem faci-
 at, uariata eorum historia, aut medicina: etsi alterum Rumicis, alterum Hederæ folia habere hic
 dixerit. Multiplex enim huic scriptori similitudo est, coloris, figuræ, quantitatis, uirium, alio-
 rumq; huiuscemodi. Fitq; ob eam causam sæpenumero, ut quod totum diuersum est. in parti-
 bus simile dictum, totam similitudinem referre male credatur: & quod undiq; simile est, in par-
 tibus differre dictum, totum dissimile falso habeatur. Quod in utroq; scriptoris huius Dracun-
 culo fieri facile potuit: in quorum altero folia Rumici in quantitate & figura, in altero Hede-
 ræ in colore comparari potuerunt. Nihil enim nobis, excusso diligenter utroq; capite, inuen-
 tum est adeo dissimile, diuersumue, ut alteram oportuerit, præsertim tam longam rei & medi-
 cinæ, hsdem uerbis historiam conficere. Auxitq; suspicionem nostram, quod nec Galenus, nec **Paulus**
 post Galenum Paulus Aegineta, diligentissimus in Græcis medicinæ autor, & qui scriptoris **Aegineta**

Paulus
 Aegineta

C huius dicta ubiq; bona fide retulit, alterum hunc, & minorem Dracunculum nouerunt: nec post Græcos latini scriptores Apuleius, Ioannes Serapion, & quod multi apud nos est, uetustissimi Latini codices, in quibus unius tantum Dracunculi caput, alterius uestigium nullum ostenditur. Ex eo factum est, ut crediderim, & adhuc credam, unum tantum a Dioscoride Dracunculum hoc loco describi. Neq; enim uerisimile, si alter ille in natura Dracunculus esset, & ab hoc scriptore descriptus fuisset, relinquendum ab illis penitus fuisset. Et nihilominus in cunctis, & antiquissimis Græcorum codicibus, utrumq; hoc caput adhuc legitur. At non est eadem utriusq; historia & medicina. Concedimus id quidem: monemus tamen, uocum magis, q̄ rerum diuersitatem esse: nec ad constituendum rei genus satis id esse. At minori Dracunculo aliquid tribuitur, quod in maiori non legitur, quale est, incorruptum seruari folijs eius inuolutum caesum. Neq; id etiam diuersitatis necessitatem facit. Potuit enim in noua alterius eius capituli descriptione illud addi. Siquidem non Dracunculo Plinius, sed Aro eam uim tribuit: possuntq; eandem habere rationem, quæcunq; alia Minori addita magis q̄ alia inueniuntur. Quod nos obseruauimus: nec leui diligentia collatum cum antiquis scriptoribus in hoc ipso est. Præcipuæ utriusq; uires & natura sunt: deprehensæq; eadem, facile persuaserunt, duobus capitibus unum Dracunculum describi: nec duplex genus, sed duplicem eius historiam esse. Vterq; enim describitur, radice rotunda, tenui cortice, caule recto, bicubitali, crassitudine baculi, maculoso, angui simili, intercurrentibus purpureis lituris, femine in summo acinoso, colore primum uiridi in pallido: quam ob causam in altero cinereo, in altero herbaceo legitur: mox cum maturuit, rutilo croci colore. Vterq; circa sepes, demum & in umbrosis nascitur. Quod contra in utriusq; historia discrepet, folia tm̄ sunt, quæ in altero Rumicis, in altero Hederæ dicuntur: magna diuersitate, nisi qua ratione diximus, id euenerit. Poterunt uolentes, quod in historia factum a nobis est, in medicina etiam facere: collatisq; simul tam multis utriusq; remedijs, ex his etiam non duos, sed unum tm̄ Dioscoridi fuisse Dracunculum quondam existimare. In quam partem inclinat animus nobis, etsi utrunq; caput a nobis uersum fuerit. In tanta enim ueterum scriptorum & codicum uarietate, quæ sita diligentius re ipsa, unum tm̄ Dracunculum in orbe hoc nostro nasci deprehendimus: duobusq; locis inuentam eius plantam, toto animo contemplari licuit, Maiori in hoc scriptore penitus & ubiq; similem. Quodq; relinquendum non fuerat, ante conceptum feminis, sagaci naturæ artificio, dignum in summo cacumine inter folia inuolucrum, & ueluti cucullum ex se proferentem, cuius maxima longitudo cubitalis erat. Surgebat a principio paulatim cucullus ille, augebaturq; in dies foris herbaceo colore. Dehiscens deinde seipsum pandebat, colore intus purpureo: languensq; in terram uergebat, relicto purpureo cucullo alio, caprini cornu figura, longitudine & mucrone, qui nunquam dehisceret, sed augente se femine, quod ab eo in inferiore parte claudebatur, particulatim ad incrementum feminis arefcens peribat, nec poterat immaturum nisi disrupto hoc cucullo semen uideri: tam diligens in concipiendis & seruandis rerum feminibus natura est. Cætera huius scriptoris picturæ egregie respondebant, præsertimq; folia, quæ totam acutæ Rumicis figuram referebant, & quod hic ait, sibi inuicem implicabantur sex, septemue uno pediculo pendentia. Nec aliter q̄ in hominis manu a brachiali quina diuisione digiti diuiduntur, cum tamen una manus sit, sic in Dracunculo idem folium in tot quot diximus diuisiones, quasi partes diuidebatur, sic inter se dispositas, ut altera alteram scandere & superstare uideretur: pendebantq; folia illa omnia ex uno, eoq; crassissimo, ut in folijs, & longissimo pediculo. Minimi enim humani digiti crassitudo, longitudo autem paulo minus q̄ pedalis erat. Comosaq; hæc tot foliorum in summo nudî glabriq; caulis positura, imaginē frondis eius ostendebat, qualem pueri Calendis Maijs in gente nostra, ad indicandâ noui anni læticiam, circumferre soliti sunt. Huius Dracunculi oculati testes nos sumus. Minoris uero (modo alius a Maiore sit) nec nos alijs sumus, nec nobis alijs testes fuerunt: relinquimusq; Minoris huius quærendam & inueniendam diligentioribus plantam. In quo non pigebit iterum monere omnes, non adeo ueterum historijs deferre, ut res ipsas uidisse & obseruasse utilius fore sibi non existiment. Quis enim alium, diuersumq; ab Aro Dracunculum existimabit, octauo de plantis uolumine, de radicibus quæ edendo sint Theophrastum his uerbis agentem audiens, ἡ δὲ τοῦ δρακοντίου, καλοῦσι γάρ τι δρακόντιον ἴρον, διὰ τὸ τὸν καυλὸν ἔχειν τινα ποικιλίαν, ἄβρωτον καὶ φαρμακώδης. Quod est, Dracunculi autem radix (uocant enim & Dracunculum quendam, quoniam uario caule sit medicaminibus apta) in cibos non uenit. Videturq; his uerbis Theophrastus omnium, ut sic loquamur Dracunculorum genus facere Aron. Quis etiam ex Plinio certam Dracunculorum historiam collegerit: quam ipse non satis notam sibi esse palam testatur, & Aron dicit magnæ litis cum Dracuntio esse. Nos, ut paulo ante diximus, unum tantum Dracunculum nouimus, & qualem, exceptis folijs, Dioscorides in utroq; capite describit. Nouimus & Aron, quemadmodum mox dicemus, facilem cognitu omnibus, tam frequēs umbro-

Dracunculus
unus tm̄.

his locis ea planta & olus nascitur. Plures a Dioscoride Dracunculi enumerantur appellationes, ab Aro, ob similitudinem & cognationem deflexæ: aliquot a draconum, serpentumque genere factæ etiam sunt. Nam quam hic Romanorum esse ait Luremon, in aliquibus Græcis sic legitur, ut Colubram fuisse ueram lectionem, conijcere facile sit. Cyperis uero, a similitudine radicis odorati, quadrati Iunci, quæ Cyperis appellatur, dictus Dracunculus fuit, cui bulbosa radice similis est.

IOANNIS SERAPIONIS DE

Aro, & Dracontijs Sententia.

Luff, id est, Dragantæa, & est Dracontion.

Duæ sunt species eius. Vna earum dicitur in Græco Aron: & secunda Dragantæa. Sed Aron habet folia similia folijs Aragantææ, nisi quia sunt minora eis, sine macula: & habet crus longitudinem quasi unius palmi. Color eius purpureus. Et in ea est similitudo pistilli, cuius color est citrinus, uel croceus. Et habet radicem albam, similem Aragantææ: & coquitur, & comeditur, & minus calida est, quæ radix Aragantææ.

Secunda Aragantæa, habet folia similia folijs Cussus, magna. Et habet maculas albas, minutas. Et crus eius est æquale, longitudine duorum brachiorum, simile corno serpentis. quoniam color eius est purpureus, maculatus diuersis coloribus. Et est sicut uirga in sua crassitudine. Et habet in summitate linguæ simile racemo uuæ, cuius color in primis, quando apparuerit, est similis colori papaueris: & quando maturatur, est similis colori citri. Et pungit linguam. Et radix eius est rotunda, similis radici bulbi, similis radici herbæ quæ dicitur Luff: & super ipsam est cortex tenuis. Nascitur in locis umbrosis, humidis, & in campis. Et oportet colligere radices eius tempore messis, ablui, incidi, & in umbra siccari.

SIMONIS IANVENSIS

opinio de COLVBRINA.

Viperina, ipsa est Aragantæa, seu Serpentaria, idem secundum quosdam. Verum in libro antiquo aliam uidi depictam, Plantagini similem, auctioribus tamē folijs, quæ nascitur iuxta flumina, aut segetes, folijs mollioribus, gustu aspero.

DESCRIPTIO Serpentariæ per IOAN.

MESVE lib. de simplici, laxatiuis.

Luff, id est, Serpentaria, est planta, quæ dicitur, Collum draconis. Et ex ea, alia est plana habens folia, alia crispa: & radix Planæ ad nigredinem attinens exterius, interius uero alba est, Crispæ uero exterius cinericea, interius uero alba, & ad citrinitatem declinat: & super utriusque radicem eleuantur thyrsi, habentes maculas ad modum serpentis.

ELECTIO eius, & probatio

ex eodem MESVE.

Melior pars totius plantæ est radix. Et melior radix est crassa, completa, & orta in locis liberis. Et melius tempus collectionis eius est Ver, & principium Aestatis.

A

Aron.

Dragantæa.

B
Locus,
collectio.

C

I V D I C I V M N O S T R V M.

Multam gratiam Veteribus debemus, qui Herbarum uires & nomina, primi nobis prodiderunt: multam etiam ignominiam, & perpetuam contumeliam ijs, qui posterioribus seculis, mire & portentose omnia deprauarunt & confuderunt. In primis Pandectario scriptori, & Simoni la nueñ. qui præterq̃ q̃ omnia miscuerunt, in hoc tm̃ sudasse uidentur, quo modo ingentia uolumina comportarent, non q̃ utilem operam posteris locarent, uel rerum potius cognitionem indagarent. Quod si eorum opera factum est, præstitisset, nunquã adhibuisse manum. Quando non est cuiusuis, rerum uocabula scribere, sed hominis prorsus in linguis & literis omnibus exercitatisimi. Si & illorum libri corrupti sunt, quod mihi uerisimile non est, cum sint recentissimi, perpetuis tenebris digni essent tam perfidissimi corruptores. Inde etiam hoc malum maximum, q̃ tam paucas Herbas nouimus. Inde tot myriades barbarorũ, obsoletorũ & ineptissimorũ nominũ, dum & omnia illi uetera corruperunt, uel neglexerunt: & quælibet hodie Anus noia imponit, quilibet q̃q̃ indoctus seplasiarius, & qui artis Magistri haberi debebant, nihil magis postremũ habent, q̃ in Herbis, & cognitione rerum philosophari. Sic nuper rumpi poteramus in Serpentaria herba depingenda & delinianda, cuius tam multas species nobis exhibebant herbarij & uetulæ, ut non plura capita habuerit illud quondam Herculis lernæum monstrum. Quare ueniam

D

etiam mereri nos puto, sicubi non acu etiam pinxerimus omnia. Duas tm̃modo species subiunximus, quæ passim in hortis & cultis locis habentur conspectiores. Præterea & eam adpinximus quæ uulgo, **Gut** **Heinrich** uocatur, uel **Schwerbel**. Ita enim uetulæ nos persuaserunt. De descriptione, & q̃ omnia respondeant, alij uiderint.

Gut Heinrich

T E M P E R A M E N T V M E X M E S V E.

Crispa calidior est, ut inquit Dioscorides, q̃ Ruffa. Et dixit, Ruffa plana, calida est in primo gradu, Crispa in secundo. Et dixit Galenus, Plana calida est in principio secundi, Crispa in fine eius: & est quasi uerius. Et est in utraq̃ caliditas & acuitas: quæ si ponatur in superficie, cũ substantia terrea, uincit. Et utraq̃ est abstersiua, incisuiua, penetratiua, apertiuua, & humorum subtiliatiua. Crispa autem ad hæc omnia fortior.

N O C V M E N T A E I V S.

Nocet utraq̃ acuitate sua hepati, & uentriculo, attrahens ad ea membra, quicquid usquam est perniciosorum humorum in toto corpusculo. Odor præterea, teneros conceptus abortu uiciat.

R E C T I F I C A T I O E X M E S V E.

Verum hoc quicquid est maliciæ, emendatur cum Rob, aut melle pasfularum, aut speciebus aefanginis. Proinde commiscendo ei aliquid ex simplicibus stomachicis, stipticis: cuiusmodi sũt Citonia, et Mastiche: ministratur & trochisci Diarhodon, post eius exhibitionem.

Præparatur etiam sic. Munda radicem Crispæ, & laua in uino, dein

de coque in aqua: uel si id non lubet, & magis expedit, uigorem enim co- **A**
quendo remittit, tere puluerem eius lib. duas, & rob, lib. vi. uel mellis &
rob, ana lib. iij. piperis, ciñamomi, zinziberis, macis, gariophilorum ana
drach. ij.

V I R E S & Iuuamenta ex D I O S C O R I D E .

Cum diluta portione crudam, coctamue, cū melle delingi, prodest con-
tra orthopneas, rupta, conuulsa, tussim, & destillationes .

Pota cum uino, Venerem stimulat.

Ulcera quæ cacœthe uocantur, atq; phagedenica expurgat, præfer-
tim cum uite alba.

Ex ea & melle, collyria ad fistulas, & partus euocandos cōponuntur.

Ad uutiligines cum melle, efficaciter illinitur.

Polypos, & carcinomata absumit.

Succus ad oculorum medicamēta, item contra nubeculas, caliginem,
albuginesq; effectum præbet.

Herbæ, radicisq; odor, teneros conceptus abortu uiciat.

Item si triginta grana eius in pasta bibantur.

Sunt qui eius succum cum oleo, aurium doloribus infudere.

Quinetiam folia, utpote quæ adstringant, uulneribus recentibus im-
posuere, & cocta in uino permionibus.

Qui folia manibus affricauerit, aut radicem aperuerit, posse a uipera fe-
riri, inficiantur .

I V V A M E N T A Minoris ex eodem D I O S C O R I D E . **B**

Seminis succus cum oleo instillatus, aurium dolorem mitigat.

Naribus ex lana impositus, polypum absumit.

Carcinomata illitu sistit.

Triginta eius grana, si pasta bibantur, abortus inferunt.

Odorem aiunt posteaq; flaccidi flores emarcuerint, conceptus adhuc
teneros enecare.

Radix exolfacit .

Orthopnoicis, uulsis, ruptis, tussi, destillationibus medicatur.

Humores pectoris exscreatu faciles reddit, siue cocta, tostaq; cum mel-
le, aut per sese edatur, siue farina eius ex melle delingatur .

Vrinam pellit .

Venerem excitat, cum uino pota .

Phagedenas ulcerum, & quæ Cacœthe uocantur, trita cum melle &
brionia alba, expurgat, & ad cicatricem perducit.

Collyria ex ipsa, ad fistulas, & eijcendos partus fieri solent .

Qui radice sua manus perfricauerint, a uiperis feriri negantur .

Illita ex aceto, uutiligines emaculat .

Folia recentibus uulneribus conserptorum lintheolorum uice conue-
nienter imponuntur .

Decoctam in uino, pernionibus imposuisse prodest .

- C** Caseus folijs inuolutus, a putredine defenditur.
 Succus radicis, ad nubeculas, albugines, & oculorū caligines cōuenit.
 Radix cruda, coctae, ad sanorum usus pro olere recipitur.
 Eadem ad uerbum fere Plinius lib. 28, cap. 16.

E X A P V L E I O.

Herbæ Dracontæ radix, cum axungia facio malagmate, ossa fracta e corpore extrahit, & lapides quoq; si insint.

E X P L A T E A R I O cap. 35.

Ad dealbandam faciem, & mūdandam, puluerem eius tere cum aqua rosacea: inde rursus exiccata in sole aqua, & siccato puluere, adde cerusæ drach. 1. cum aqua rosarum, & line.

Contra Cancrum, accipe partes tres pulueris Colubrinæ, et tertiā calicis uiuæ, atq; cū aceto distempera. Deinde tereto in testula, in igue, uel in furno. Ad postremum inspergito. corrodit eū, mundificat, & sanat.

Ad apostemata maturanda & rumpenda, decoquantur folia eius in oleo, & superponantur.

E X M E S V E.

Solutione phlegma educit.

Confortat renes, & mundificat.

- D** Est ex rebus mundificantibus pectus, & pulmonem.

Dixit Democritus. Iuuamentum utriusq; speciei est magnum omnibus doloribus hæmorroidarum, & uentositatibus earum secundum omnem modum administrationis earum: & nos experti sumus.

Et est magni iuuamenti super crudum humorem, qui est in stomacho, & renibus.

Dixit Galenus, quod resoluit duriciē splenis, & aliorū membrorum.

D E S C R I P T O R E S C O L U B R I N A E.

Dioscorides, lib. 2.

Theophrastus, lib. 9, cap. 22.

Plinius, lib. 28, capite decimosexto.

Apuleius, capite decimoquarto.

Barbarus in Corollarijs.

M. Vergilius.

Io. Serapion, cap. quadragesimotertio.

Galenus, 6. simplic. cap. Serpentaria.

Simon Ianuensis.

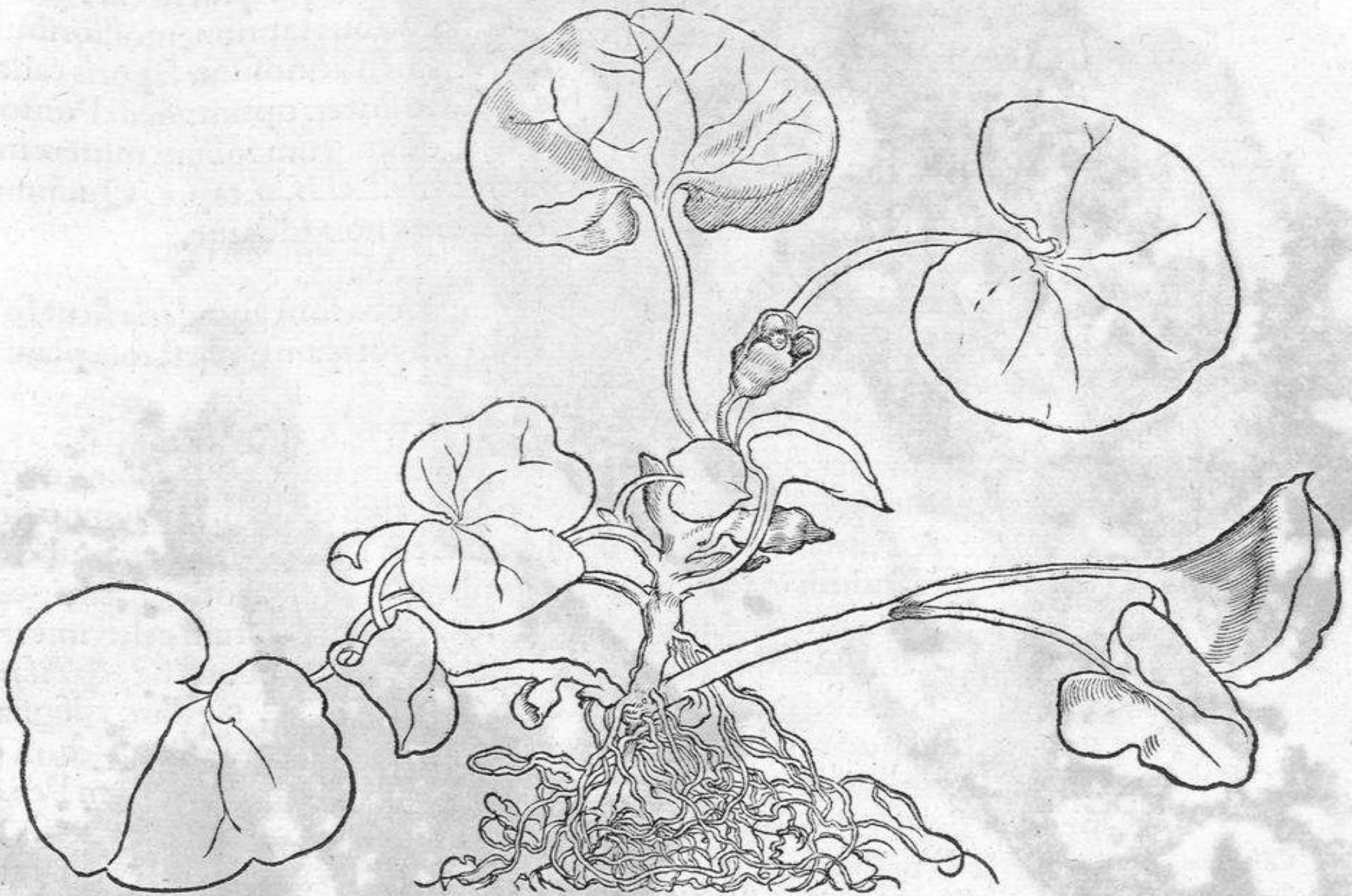
Autor Pandect. dictione Luff.

Mesue lib. de simplicibus laxatiuis.

Platearius, capite tricesimotertio.

Valla, dictione Dracontion.

Macer, dictione Colubrina.

Hasselwurz.

DE ASARO Rhapsodia Octava.

¶ NOMENCLATURA.

Græcæ, ἄσarov. vâplov ἀσρία. ἄσμα ἄσρω.

Latine, Perpenfa, Asarum, Rustica nardus. Nardus agrestis, Vulgago, Sanguis Martis.

Germanicæ, **Hasselwurz.**

PLACITA AVTORVM de Asaro.

Gnome DIOSCORIDIS
de ASARO.

CORONARIA & odorata herba Asarum est. Hæderæ folia ^{ἐξου} habet, ad radicem purpureos, odoratos uasculos Apollinari herbæ similes: in quibus semen, acinorum nucleis simile, in quo rare, subasperæq; angulorum figura cuspides sunt. Radicibus nititur numerosis, geniculatis, saporis calidi, & linguam erodentis, tenuibus, obliquis, gramini similibus, sed longe gracilioribus q̄ gramen, & odoratioribus.

C

A S A R I descriptio ex P L I N I O lib. 12. cap. 13.

Nardi uim habet & Asarum, quod & ipsum aliqui syluestrem Nardū appellant. Est autem Hederæ folijs, rotundioribus tantum, mollioribusq; flore purpureo, radice Gallici Nardi. Semen acinosum, saporis calidi & uinosi, montibus in umbrosis bis in anno floret: optimum in Ponto, proximū in Phrygia, tertium in Illyrico. Foditur cum folium mittere incipit, & in sole siccatur, celeriter situm trahens. Et lib. 21. cap. 6. Quinimo Asarum inuenio uocari, quoniam in coronas non addatur.

Sententia M E S V E de Asaro.

Asarum est radix herbæ montanæ, cuius folia sunt angularia sicut folia Hederæ, & flores eius sunt quasi flores hyoscyami, & est tota planta eius aromatica, & mordicans gustum.

Aggregatio H E R M O L A I B A R B A R I de Asaro.

D

Asaron præter cæteras differentias, molliora quoq; folia continet q̄ Hederæ, radice gallici Nardi, semine saporis calidi & uinosi. Bis anno floret, Vere, & Autumno. Error librariorū est in Plinio, qui alicubi iubere uidetur, siccandum in sole, alicubi in umbra. Nisi quis posteriorem locū ita legat. Non quod siccandum sit in umbra, sed quod situm celerrime in umbra sentiat. Non ignorandum, Baccarem omnino aliud esse, q̄ Asarum: etiamsi medicinas, quas D I O S C O R I D E S Asaro adsignauit, Plinius apud nos Baccari magna ex parte acceptas retulit. Nec mirum: cum sit earum natura uiribus & effectu proxima. Cæterum Perpensam, siue Perpresam (nam utrunq; legit, ut in Baccare latius exposui) non Asarū, ut Dioscorides, sed Baccarē intelligi Secundus noster uoluit. Contra quoq; descriptio Asari a Dioscoride facta, congruit Baccari multis partibus. Primū quod odor ei Cinnamonomo uicinus reddit, ut Asaro. Deinde, q̄ gracili, nec humido solo prouenit ut Asarum. Alioq; reprehendunt a Plinio, qui Nardum rusticū radicē Baccaris appellauere: quia Nardum rusticū proprie sit Asarū. Quod uero Dioscorides coronamentariam esse dicit herbam Asaron, id Baccari potius q̄ Asaro conuenit: propterea quod Asaron uocari scribunt, quod in coronas, atq; ferta non addat. Legebatur in Dioscoride, Romanos Asarum Peritresam uocare, nos Perpensam, aut Perpresam ex Plinio correximus. Autor is eandē opinor herbā. 21. lib. Perpensam, lib. 26. Perpresam nominat. Codices etiamnum sunt, in quibus non Perpresam, sed sparsa legitur, ut existimo corrupte. Legitur & Asarus, non pro Asaro, sed pro Arisaro mendose. Quid enim incolume relinquit Medicorum imperitia?

E L E C T I O eius secundum M E S V E N.

Melior pars plantæ est radix: & melior radix est quæ crassior, densiorq; extiterit, cuius odor subtilis, sapor acutus, cum modica stipticitate.

T E M P E R A M E N T V M.

Excalfactoriam uim habet, eandemq; siccitatem in tertio gradu, ut uocant. Sunt qui calidum in secundo constituent, siccum in tertio. Extenu

Cōtrouersia
de Baccare, &
Asaro, simili-
bus & cogna-
tis herbis.

Locus est li-
bro. 21. cap. 6.

atq; aperit, resoluit, & impellit.

A

R E C T I F I C A T I O .

Ad laxandam aluum, corroboratum cum aqua casei, cum spica, & aqua mellis.

Sustinet mediocrem contusionem, & concoctionem.

Quidam musto macerant, seruantq; per trimestre.

Vtunturq; ea potione ad hydropem, & lienem.

Quale auctori P A N D E C T A R V M uideatur Asarum.

Asarū est Vulgago, uel Gariofilata agrestis, Centūneruia, Cenūcerria.

V I R E S & Iuuamenta eius ex D I O S C O R I D E .

Calefacit, & urinam cit.

Ideoq; subeuntibus cutem aquis accommodatum est.

Vtile & diutinis coxendicis doloribus.

Ducunt menses cum mulsā aqua potę radices eius, pondere drachmarum septem, purgantq; Veratri albi modo.

E X M E S V E .

Mouet uomitiones.

Elicitq; & choleram, & phlegma.

Reducit humores perniciosos ex remotis membris.

Confert eius decoctum omnibus opilationibus hepatis, lienis, & interaneorum omnium.

Vnde datur hydropicis, ictericis, spleneticis, & febrī.

Est ex his quæ sperma, & semen augmentant.

D O S I S .

Eius dosis infusi potio, est ab aureis duobus, usq; ad unc. iij. & pulueris ab drach. i. usq; ad aureos. ij. B

E X M A C R O A E M I L I O .

Est Asarum græce Vulgago dicta latine.

Hæc calidæ & siccæ uirtutis dicitur esse,

Tertius est illi gradus, ut dicunt, in utroq;.

Iecoris medicatur sumpta dolori,

Et uulvæ morbo decoctio subuenit eius.

Dicitur Ictericum potata repellere morbum,

Helleboricq; modo uomitu præcordia purgat:

Sed non est huius purgatio tam uiolenta,

Nec metuenda quidem, si fiat taliter illa.

Aetatem, & uires eius circumspecte primum

Quem purgare uoles, & tempus quale sit anni,

Et si sit regio feruens, uel frigida ualde,

Aut si temperiem medium tenet inter utranq;.

Nam senibus, puerisq; parum donare licebit:

Aetatis mediæ plus ijs, iuuenesq; requirunt:

Pinguibus & ualidis plus dandum, q̄ macilentis,

Debilibusq; uiris: magis in gelida regione

Regula generalis in ministrandis Simplicibus.

C Dandum, q̄ calida, duris quocunq; labore
 Plus illis tribues quos reddunt ocia molles.
 Hæc circumspiciens, & cætera talia tractans,
 Non solum tutus dabis hanc, sed quaslibet herhas
 Quæ purgant uomitu, uentrē, stomachūq; resoluūt.
 Sed est de cunctis dixi, communiter hærbis
 Quo sit danda modo proprie Vulgago docebo.
 De folijs eius triginta recentia tollens,
 Adde meri tantum, quo possint cuncta recondi:
 Tota nocte mero facias macerentur in illo,
 Mane terens uino, quo sunt macerata, resolue.
 Tunc olus excoctum, cum pingui carne recenti,
 Porcina, prius ægroto da sufficienter,
 Et sumat uini uult quantum fortis, & albi:
 Sic Afari succum, colatum, trade bibendum.
 Fortibus & magnis est hic numerus foliorum
 Sufficiens, reliquis (ut diximus) est minuendus,
 Iuxta quod uires, ætas, & cætera poscunt.

Solutiuū de
 Afaro.

EX IOANNE VIGONIO.

D Radix macerata in lixiuio, & subinde lotum ex eo caput, uehementer
 cerebrum confortat.

EX SERAPIONE.

Quando miscetur cum uino & oleo, inungiturq; in eo corpus, calefa-
 cit ipsum.

Eius quoq; drach. vii. aut aurei. 7. cum aqua mellis, purgant Hellebo-
 ri modo.

Admiscetur quoq; confectiōibus aromaticis.

Mixtum collyrijs, attenuat tuniculam eam, quæ uocatur cornea, & cla-
 rificat uisum.

EX PLATEARIO.

Vulnera mundificat.

Et hydropem per urinam purgat.

Pro quo pondus & semis ponatur Acori.

EX AVICENNÆ.

Aperit & sedat dolores omnes interiores, & proprie eius infusio.

EX NOBILI HERBARIO HIERONYMO.

Aqua Afara, uel decoctum eius potum, foetum pellit, & uiuentem &
 mortuum: quare prægnantibus propinanda non est.

Erefypelam refrigerat, & Hepar ardens immodice.

AUTORES ET DESCRIPTORES.

Dioscorides lib. 1.

Plinius, lib. 12. cap. 13. lib. 21. cap. 6.

Mesue in simplicibus.

Hermolaus Barbarus.

Aemilius Macer.

Autor Pandectarum.

Platearius, cap. 32.

Ioannes Vigonius.

Serapion, cap. 254.

Walwurz männlin.

Walwurz weiblin.

DE OMNIBVS Consolidis. Rhapsodia Nona.

A

¶ NOMENCLATURÆ Consolidæ Petreæ.

Græcanicæ, *συμφύτον. πετραϊόν.*

Latinae, Symphyton Petræum. Consolida Minor.

Germanicæ, **Walwurz. Beinwel.**

¶ NOMENCLATURÆ Consolidæ Maioris.

Græcæ, *συμφύτον. πικτόν.*

Romanæ, Solidago. Consolida maior. Anagallis maior.

Germanicæ, **Walwurz. Schwarzwurz.**

¶ PLACITA & pronunciata VETERVM de Consolidis.

DIOSCORIDES lib. 2. de Symphyto Petræo.

SYMPHYTON PETRÆON nascitur in petris. Ramulos habet Origano similes, capitula ut Thymi. Tota est lignosa, et odorata planta, sapore dulci, & saliuã prouocante. Radicem habet longam, subrusam, digitali crassitudine.

DE SYMPHYTO ALTERO.

Alterum uero Symphyton duum cubitorum altitudine ex se mittit, leuem, crassum, angulosum, Sonchi modo cauum: circa quem folia sunt non magnis interuallis distantia, hirsuta, angusta, oblonga, ad Linguae bubulæ, quam Buglossam uocant, foliorum figuram accedentia. Habet & caulis secus angulos illos, exilium, & cauli adiacentium foliorum a singulis alarũ cauis eminentes productiones quasdam, in quibus flores lutei sunt, Rutæ similes, & semen quale Verbascus habet.

B

PLINIVS lib. 27. cap. 6.

Alum nos uocamus, Græci Symphytum Petræum, simile Bubulæ folijs paruis, ramis tribus, aut quatuor a radice, cacuminibus Thymi, surculosum, odoratum, gustu dulce, saliuam ciens, longa radice, rutila. Nascitur in petris. Ideoq; Petræum cognominatum.

APVLEIVS.

Symphytum nascitur in petrosis, lignosisq; locis, iucundi odoris, saliuam prouocans, ramis Origano, aut capitelli Thymi similibus: radice longa, fulua, in robore digitali: & habet thyrsum bicubitalem, genicula tum, inanem: in quo folia hirsuta, angusta, & ueluti longa, cum adnatis onibus: flore nigro, fructu sine semine floccorum corticis simili, prurientum mouens, radices exterius argillosas, uirtutis densabilis.

AUTOR PANDECTARVM.

Præter Symphytum, est alia Consolida, dicta Rubea, uel Bistorta, uel Tormentilla: habetq; uirtutem consolidandi.

Tormentilla
species Con-
solidæ.

HERMOLAVS BARBARVS, de Petræo Symphyto.

Symphyton Petræum, nos Alum Gallice uocamus, folijs paruis, ramis tribus, aut quatuor a radice. Nascitur in petris. Symphyto autē Græci nomē imposuerunt, quod consolidet. Hanc Veneti Cotoneam appellant, rosæ, ut inquit Plinius, radicis alibi albæ, alibi nigræ.

Cotonea.

C

I D E M D E M A I O R I S Y M P H Y T O .

Hoc Galenus Symphyton mega, id est, magnum cognominat, nec gustu dulce, nec odoratu, ut superius. Herbarij recentiores tria genera Symphyti constituunt, præter Petræum, quod ne cognoscunt quidem. Magnum. Minus, sed radice intus & foris alba, fere bulbi effigie rotunda. Minimum, flore in spicam purpureo, nec folio quidem Origani ut Petræum, sed in humidis genitum, radice lignosa, superuacua, nec odorata, nec dulci, nec saliuam ciente: quæ sunt in Petræo omnia.

M A R C E L L V S V E R G I L I V S .

Iactant supra Dioscoridē nostræ ætatis herbarij plura etiam alia Consolidæ genera se inuenisse, quæ medicis, & illis censenda relinquimus.

E R R O R A V I C E N N A E C I R C A S Y M P H Y T U M & S U C U T U M ,

quem deprehendit Mar-
nardus. Epistolarum lib. 6. Epistola. 6.

Ad id, quod tertio loco, de Sucuto petis, nemo qui Auicennæ caput. 2. lib. 642. ubi de Sucuto agit, capiti Dioscoridis de Symphyto comparauerit, ambigere poterit, idem esse Auicennæ Sucutum, & Dioscoridis Symphyton: erroreque uel interpretis, uel ipsius met Auicennæ contigisse, ut Semperuiuum dicatur. Errasse autem Auicennam, uel potius nescisse quid esset, ex eo constat: quod uarias de eo opiniones & 2. & 3. lib. affert, nec uni præ alijs adhæret. Secundo enim lib. alios existimasse, quod esset Semperuiuum, alios quod Mandragoræ cuiusdam semen, alios aliam rem, Lib. etiam. 3. cap. de sputo sanguinis, duas de ea sententias affert. Nam post quod dixerat, quod est Semperuiuum, aliam cuiusdam Aggregatoris subdit opinionem. Non enim de alia medicina loquitur, sicut Iacobus cognomento de Partibus est arbitratus, sed de eodem Sucuto ait, scripsisse uirum quendam in suis aggregationibus, esse Calamenti, id est, Origani specie, hoc est, similitudine. Origanum autem dici ab Auicenna Calamentum. 2. lib. manifestatur, cap. 158. ubi sub Calamenti nomine, de omnibus Origani speciebus pertractat. Deinde subdit eundem uirum dixisse, quod nascitur inter lapides: utrumque autem primæ Symphyti speciei adscribit Dioscorides, nasci uidelicet inter petras, & Origani trahere similitudinem, tertiumque cum his, sputo sanguinis prodesse. Melius igitur quod Auicenna coniecisti, & Sucutum esse Symphytum, & utramque eius speciem uulgo dici Consolidam. Quarum Maior passim apud nos nascitur, & a similitudine radicis, Lucanicam uocant: Miranduleñ. Alam nominant, Alum uolentes, uel potius debentes dicere. Ita enim primam eius speciem nominat Plinius lib. 26. & 27. in faxis nascentem, ramis Origani tenuibus, in cacumine thymi capitibus, furculosam, odoratam, gustu cum dulcedine, saliuam ciente, radice longa, rutila, digitum crassa. Quam si (ut scribis) conspicias es, & apud te habes, rem mihi pergratam facturum scias, si uidentem miseris.

C E N S V R A N O S T R A .

Nemini dubium est, quin ab effectu nomen inditum Solidagini sit, Nempe a glutinando, figendoque, quod præ multis alijs in primis facit. Nihil itaque uetat, quin et alijs quoque herbis possit competere id nominis, quibus uires pares, & temperamentum æquale. Quod si donamus, nihil etiã hallucinari mihi uideatur, qui hodie quatuor, uel quinque eius species ostendunt, scilicet maiorē, minorem, mediã, & regalem. Libenter igitur autori Pandectarū permittimus, suã Tormentillam, triuialibus Herbarijs suam Consolidã regalem, uulgo, **Kittersporen**, alijs suã Anagallida. Agnosci mus quoque sub eo nomine, quam D. Theobaldus Fettichius nobis exhibuit, minusculã, & humi se propagantē Solidaginem, quã ille appellat, **Maslieb**, uel **Zeitlöflin**. Cuius ego indicium malim, quod centum somniatorum, qui præter eruditionē & experienciã, de qualibet herba pronunciant,

Error Auicennæ.

D

Iacobus de Partibus.

Lucanica Ala.

Theobaldus Fettichius.

T E M P E R A M E N T V M.

A

Ex contrarijs potentijs constat, ut inquit Galenus. Habet namq; uim secandi, qua comprehensum in thorace & pulmone pus purgat. Habet & hoc pariter, ut educationibus sanguinis opituletur. Ob humiditatē uero mansum, sitim sedat, arteriæq; asperitati medetur. Ideo inflāmati intestinis imponitur, & ad rupta, & conuulsa cum melle bibitur.

I O A N N E S V I G O N I V S.

Cōsolida est calida et sicca, cū caliditate tēperata, et cū hūiditate uiscosa.

V I R E S E T I u u a m e n t a E X D I O S C O R I D E.

Trita, & pota, cruentis exspuitionibus, ruptisq; proficit.

Recentia uulnera conglutinat illita.

Inflammationibus, præsertim sedis, & intestinorū, cum folijs Senetionis utiliter illinitur.

Enterocelas cohibet.

E X P L I N I O.

Si inter duos lapides conterať, miraculose antraces extinguit, & dysenterias cōpescit.

E X A P V L E I O.

Ad profluuium mulierum, herbæ Consolidæ puluerem mollissime contritum, potui dabis in uino, & restinguet.

Radici cinerem tepidum coquito, et ex melle ieiuno da, medebiturq; conuulsis, uel intus ruptis, & ex thorace laborantibus.

Ad stomachi dolorē, si cum oxygano edas, magnū beneficiū senties.

B

Cōtra tussim, herbæ Consolidæ radices in chaldari decoques cū melle & pipere, & castoreo ad quartas, & in uino ueteri, ieiuno dato in potu.

Hęc herba hoc augmentū habet, ut carne bubula concisa, & in cacabū missa, eius radici si miseris drachmas. ij. cocta caro in unū cohærebit.

I O A N N E S V I G O N I V S.

Omnes Consolidæ, uirtutē habent consolidandi, & conglutinandi uulnera recentia.

E X P E R I M E N T A.

Oris ulcera, rimas, & condylomata mirabiliter restituit.

Item uulnera recentia, inspersa cum panno illius aqua, uel succo, pondere unc. ʒ 5. pota quotidie, sanat uulnera interna, & rupturas.

Conuulsiones sufferuescentes cōpescit, siue quascunq; alias etiā ustu Succus, cum oleo mixtus, sanguinem sistit. (ras, et ardores,

Breuius, uulneribus omnibus commodissime adhibetur.

D E S C R I P T O R E S S O L I D A G I N I S.

Dioscorides lib. 2. dict. *συμφύτον*.

Plinius lib. 27. cap. 6.

Galen. lib. 8. simpli. cap. 125. 126.

Idem lib. 26. cap. 8.

Ad Paternianum. 153.

Apuleius dict. Consolida.

Georgius Valla, dict. Symphyton.

Ioannes Vigonius.

Simon Ianuensis.

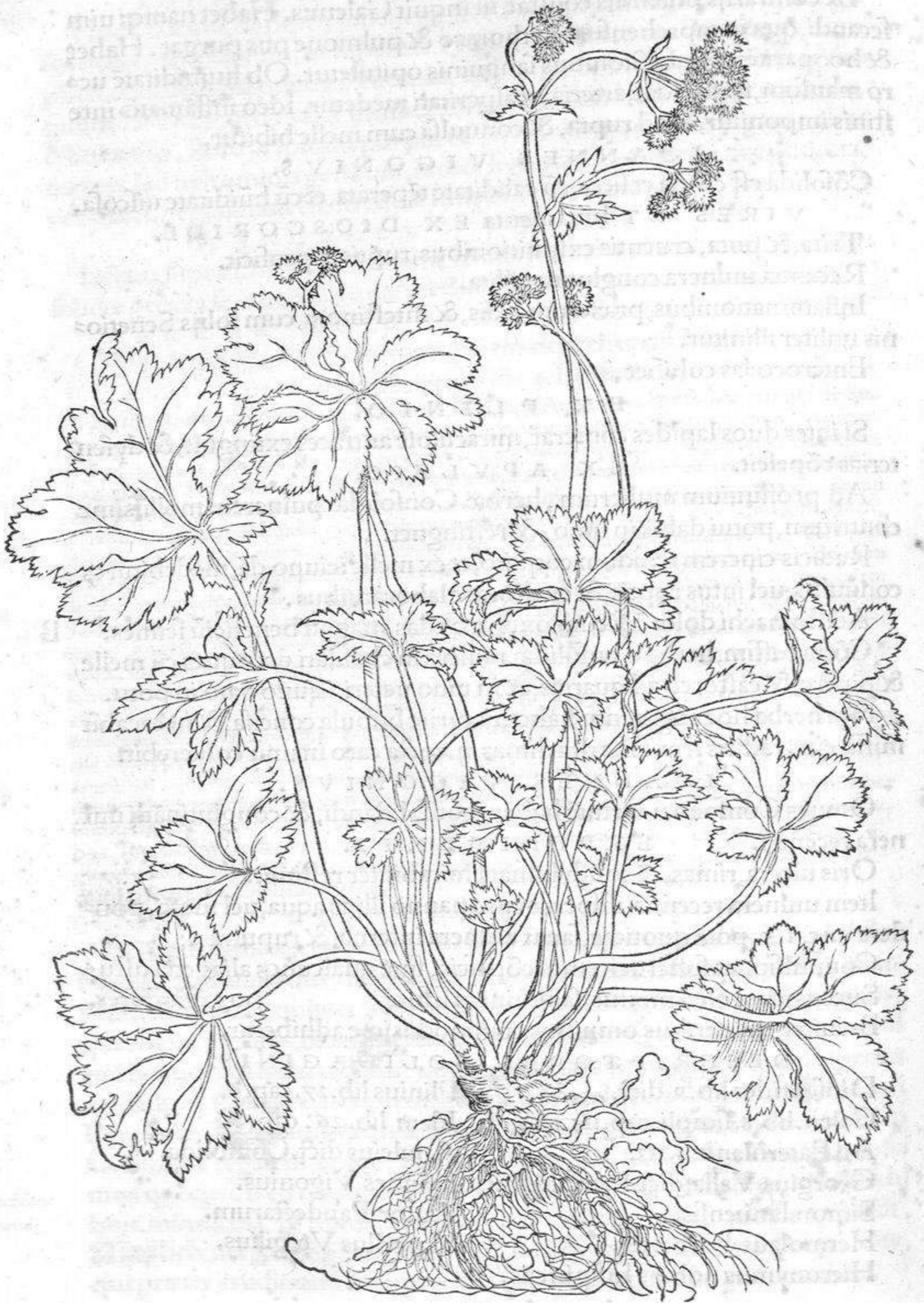
Autor Pandectarum.

Hermolaus Barbarus.

Marcellus Vergilius.

Hieronimus nobilis Empiricus.

Diapensia.

Sanickel.

D E S A N I C V L A.

A

Rhapsodia Decima.

¶ N O M E N C L A T V R A E.

Latinae, Diapensia, Sennicula, Sanicula.

Germanicae, **Sanickel**.

S C R I P T O R V M P L A C I T A.

Sententia H E R M O L A I B A R I

B A R I, de Sanicula lib. 2. D I O S C O R.

dictione, Peplis.

SVNT APVD Græcos, qui Peplium pro Sen na accipiunt: inter quos est Isacius. Ego diuersum puto genus: cum Senna siliquas, & in his semen ferat, Peplis non: transalpina herba, folio Vitis, aut Apij rubentibus. In sine sectionum, maculis quibusdam, furculis quoque rubris, ad radicem, quæ multis ei fibris subest, capitulis in summo frutice pusillis, subnigrisque. Huius succum in uulneratis in potum commendant.

S E N T E N T I A P A N D V L P H I C O L L I

N V T I I, de Sanicula, lib. defensionis Plin.

dictione Pentaphyllon.

Est Venetijs, in eo uico, quem Speciarium appellant, seplasiarij cuiusdam non ignobilis taberna, cui pro titulo, insignique sit, Aethiopsis caput. In ea liber est herbarius, tanta arte ac diligentia pictus, ut natas paginis illis suis herbas, non effigiatas, credas. In ea pictam uidimus, iisdem profusus, quæ hic diximus, signis herbam, folijs quinque, quæ & ipsa quinque, ut pinximus, porrectiores angulos sinuatosque haberet: sed & fructus, quos fraga dicas: tum ad ipsam herbam, latinum nomen, Sanicula, Germanicum, **Sanickel**, scriptum est. Citanturque inibi de Sanicula hæc scribentes, in dinamidijs Galenus. Et Petrus Hispanus, is qui postea Pontificatum gessit, & Ioannes uicesimus primus, nuncupatus est: eum de medicina librum scripsit, qui Pauperum thesaurus inscribitur. Tum Ceruiensis episcopus quidam. Et laudensis Maphæus. Et Gilbertus anglicus, chirurgicus. Ea Sanicula Pentaphyllum ne sit, cur affirmem non habeo, cur negem non uideo.

Ex uulgo Herbariorum sententia.

Diapensia græce, latine, Ferraria maior, siue Consolida minor, siue Sanicula.

Nobilis Herbarius H I E R O N Y M V S.

Sanicula latinis dicta, Ferraria maior, siue Cōsolida minor, herba palmæ altitudine, uel amplius paulo, uulneraria. Est & altera quædam species, agrestis, rariorque & minus perspecta herbarijs, solo Maio & florens, et apparens, flosculis albis, iisque lepidis admodum: indeque enim paulatim disperit, abditque sese.

C I V D I C I V M N O S T R V M.

Plura de Sanicula apud probatos autores non lego, nec quæ sit dicta Græce, uel apud Dioscoridem, a quoq; comperi. Diuinati sumus ultro, citroq; multa, uerum cum uana sit ea diuinatio, quam nō firmat certa aliqua scriptoris autoritas, nihil temere uoluimus pronunciare. Dī potius malefaciant ignauis & male gratis prioris seculi herbarijs, qui in describendo tantopere illam posthabuerunt, uel nomē potius ipsius genuinū, germanumq; in barbarum commutauerūt. Interim uehementer probo uulgi herbariorum sententiam, qui hanc minorem Solidaginem constituunt. Dicimusq; id cum Galeno, faceffent nomina & uerba, rem teneamus. De re itaq; & eius effectibus, cum iam multa experientia cōstet, græcam eius nomenclaturam, & quibus sub nominibus apud Dioscoridem & Pliniū legatur, proinde an uera Penthaphyllon sit, uel potius eius species, ociosis, & nobis peritioribus, relinquimus.

T E M P E R A M E N T V M.

Compertum est esse calidam & siccā, tenelloq; succo, eo q; purissimo.

V I R E S E T I V V A M E N T A.

Omnia præstat, quæ Consolida.

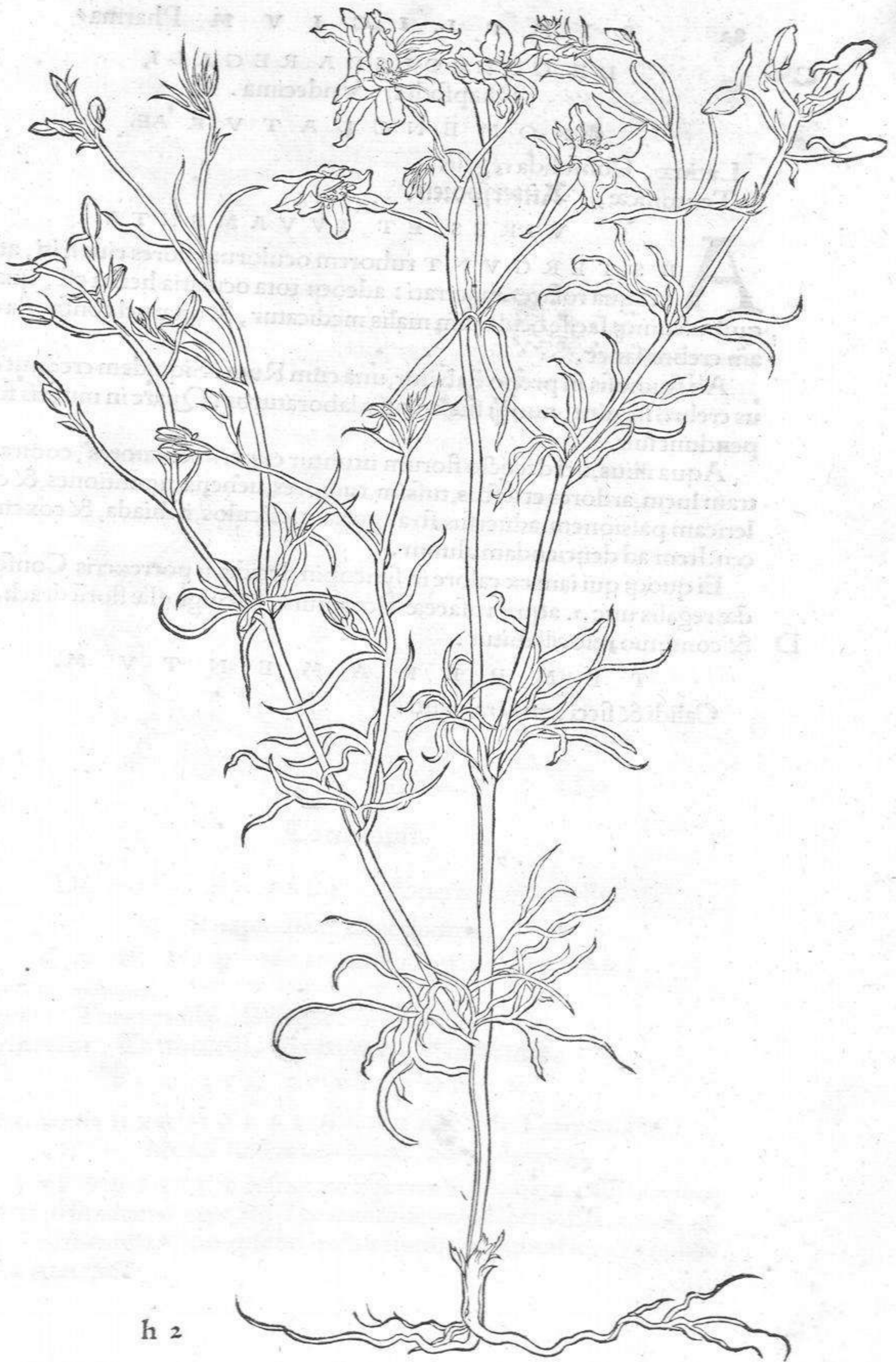
Adijciunt Experimentatores & herbarij, tumores reprimere, illitum, decoctumue succum, tam in homine q; in pecudibus.

D Eius quoq; puluerem intritum melle, & glycyrizę succo, in ieiunio potum, interanea omnia phlegminantia, & pituitæ obducta, repurgare.

Idem efficere illius decoctū cum melle rosaceo, et sacharo addito. Præcipuus est eius usus, in potionibus uulnerarijs, cum Solidagine & Peruinca.

C O L L E C T I O.

Colligitur in mense Maio, & uel in puluerem teritur, uel in umbra sic catur.

h 2

C

DE CONSOLIDA REGALI,
Rhapsodia Vndecima.

C N O M E N C L A T V R A E.

Latinæ, Consolida regalis.

Teutonicæ, *Kittersporen*.

V I R E S E T I V V A M E N T A.

A B S T E R G V N T ruborem oculorum flores eius triti, atq; in aqua rosacea macerati: adeoq; tota ocularia herba est, quæ, quibuscumq; facile oculorum malis medicatur, & quæ uel conspecta etiam crebro sanet.

Ab studiosis in precio habetur, una cum Ruta. Siquidem credunt illi us crebro intuitu, nunq; se ex oculis laboraturos. Quare in musæis suspendunt suis.

Aqua illius, uel decocto florum utuntur experimentatores, contra atram luem, ardores et æstus, tussim, tumores, uenena, uomitiones, & cholericam passionem, aduersus stranguriam, calculos, ischiada, & coxendicem. Item ad deijciendam aluum.

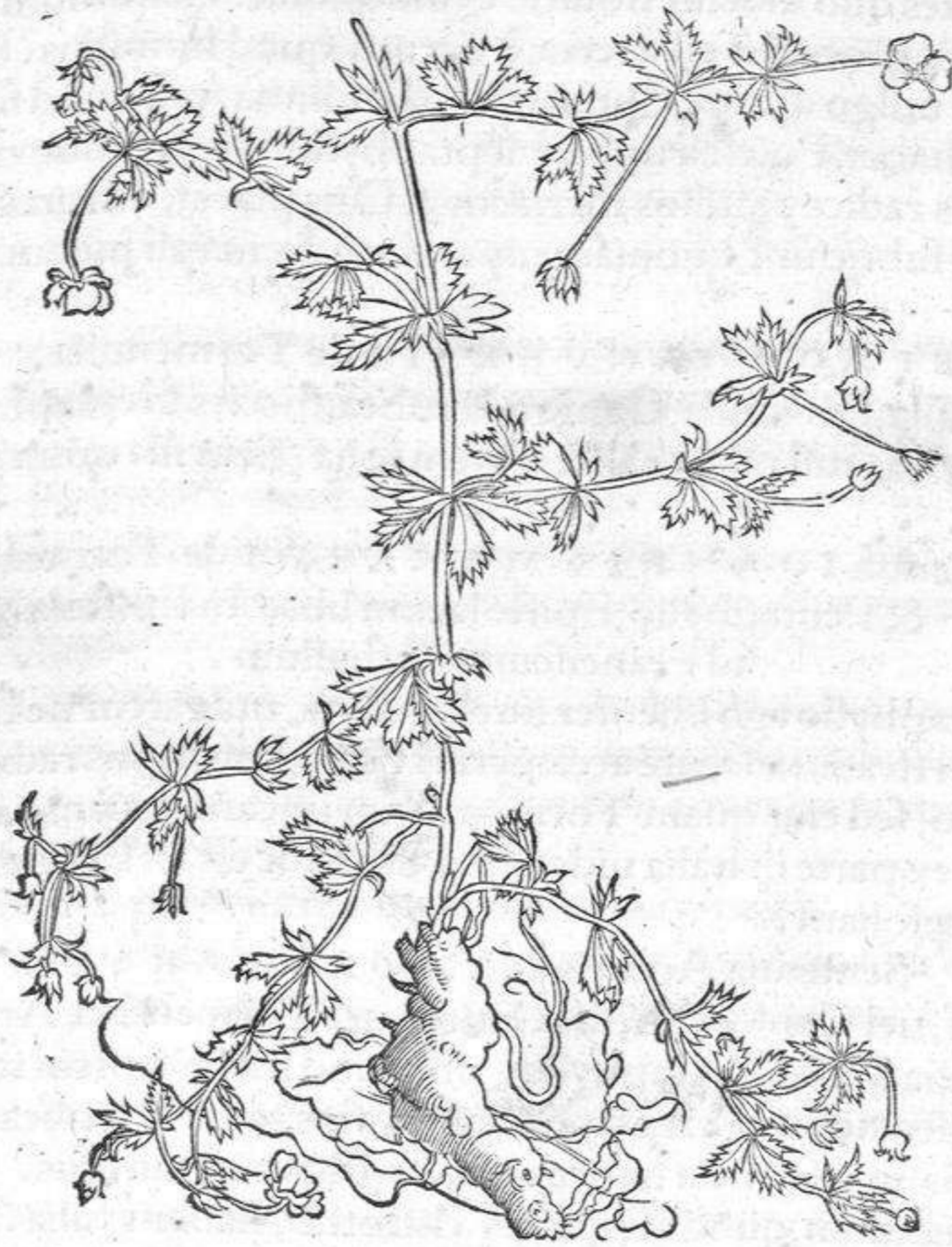
D Ei quoq; qui iam ex calore in syncopin decidit, si porrexeris Consolidæ regalis unc. .i. aquæ rosacæ Boraginis, & Buglossæ florū drach. iij. & continuo refocillabitur.

T E M P E R A M E N T V M.

Calidi & sicci temperamenti.

TORMENTILLA.

A

B

Tormentill.

De TORMENTILLA, & uero Pentaphyllo.

Rhapsodia Duodecima.

ONOMENCLATURA.

Græcæ, *ἑπτάφυλλον*.

Latinae, Tormentilla, Bistorta.

Germanicæ, **Tormentill. Kotwurz. Blütwurz.**

PLACITA SCRIPTORVM.

Sententia HERMOLAI BARBARI de Tormentilla

lib. 2. Dioscor. dictione, Sarxiphagon.

ALII TRITICI foliorum figuram Saxifragæ, alij marinæ Bati similem dixere, alij Tormentillæ uulgo dictæ. Est autem, ut uolunt, Tormentilla, Quinq̄folio herbæ similis, nisi quod septem habet fere folia, non quinq̄.

C E O D E M L I B R O dictione, Pentaphyllon.

Hippocrates duo uidetur nouisse Quinq̄folia. Candidum, quod & herbaceum, & procerius est a terra. Nigrum, quod humilius. Et est quæ Tormentilla uulgo dicitur, Quinq̄folio simillima, nisi quod septem, nō quinq̄ folia habet. Potest a nobis Heptaphyllon uocari, hoc est, Septem folia, ex cuius radice pastillos theriacos, si Dñs placet, officinæ pro uiperarum carne subiiciunt, quoniam uiperæ modo, ut ipsi putant, nonnunq̄ uisitur.

S I M O N I A N V E N S I S de Tormentilla.

Tormentilla, Potentilla, Consolida rubea, species Heptaphyllon, similis Pentaphyllo, nisi quod habet septem folia, sicut illa quinq̄, radicem rubeam.

Sententia I O A N N I S M A N A R D I de Tormentilla
& Pentaphyllo, Epistolarum lib. 6. In Epistola
ad Franciscum Graballum.

Tormentilla
est uera Penta
phyllon secū-
dum Manar-
dum.

De Pentaphyllo ego libenter intelligerem, uulgarem ne hanc passim in uis etiam stratis nascentē acciperitis. Ego non huius radicem accipiendam puto, sed eius quam Tormentillam uocant, quam licet Septifoliam maiore ex parte in Italia uideamus, hic, hoc est, in Pannonia, sæpius uidi Quinq̄foliam.

Sententia Autoris P A N D E C T A R V M.

D Bistorta, uel Consolida rubea latine, uel Tormentilla, Arabice Buseke. Est herba similis Pentaphyllo, nisi quod habet septem folia, utrinq̄ pilosa: & ideo uocatur Heptaphyllon. Cuius radix est rubea, et tortuosa, similis Galangæ, sed non habet acumen. Flos eius aurosus.

Sed notandum, quod est species Bistortæ, habens folia similia Lappatho acuto, nisi quia color foliorum ex uno latere est cœlestis, & ex alio uiridis. Flos eius rubeus, & radix rubea: quæ ab aliquibus uocatur Bardana maior, et ab aliquibus Lappa minor. Virtus eius, in omnibus est sicut primæ speciei, sed remissior.

I U D I C I V M N O S T R V M.

Nihil habeo quod respondeam. Nisi, si non Heptaphyllon esset Tormentilla, facile me pertrahere sinerem in sententiã Barbari, ut crederem esse congenerem Pentaphyllo: tam quadrant enim in eam Theophrasti & Plinij descripiões, ut nullus pictor festiuus ac curiosus potuisset ac pingere. Pentaphyllon inquit Plinius cum effoditur, rubram habet radicē: hæc maturescens, nigrescit, & angulosa fit. Nomen a numero foliorū habet. Et ipsa herba incipit, & desinit cum Vite. Quæ ex Theophrasto Plinius mutuatus est. Siquidem torta est Tormētilla: dein rubea: nec mature prouenit, sed cum uites iam florēt. Vnde fortasse herbarij etiam, Bistortam uocauerunt. Et quia uulneraria quoq̄ est, Consolidæ quoq̄ nomen addiderunt. Quanc̄ quæ de folijs controuersia est, facile etiam elui potest, quod quibusdam in locis, non solum Heptaphyllon, uerumetiã

quinq; folijs uisitur. Confirmant hoc iudicium nostrum multi etiam alij **A**
docti uiri, quibus cum contulimus.

I V V A M E N T A eius ex autore

P A N D E C T A R V M.

Habet uirtutem consolidandi, & confortandi conceptum.

Datur & contra dissuriam, cum succo Plantaginis.

Menstrua cohibet ex ea fomentum, cum aqua fluminis, uel pluuiali,
& puluere friato.

Idem operantur pulueris partes duæ, Spicæ una, si cum melle interan-
tur, & uentri in modum emplastri imponantur.

Ad conceptum iuuandum fit emplastrum ex pulucre, & pulueribus
alijs, quæ matricem & foetum corroborant.

Vulnera sanguinem sudantia stringit, & glutinat.

Cum albumine ouî puluis mistus, & in tegula coctus, uomitum cho-
lericum refrænat.

E X H I E R O N Y M O H E R B A R I O.

Aqua Tormentillæ, uel eius decoctum, omnibus facile uenenis resi-
stit. Vnde & ad præseruandum, & pellendam atram luem, tempore pe-
stifero datur.

Et hominum, & pecorum tumores potenter repellit.

Dysenterias, & omnes sanguinis fluxiones compescit.

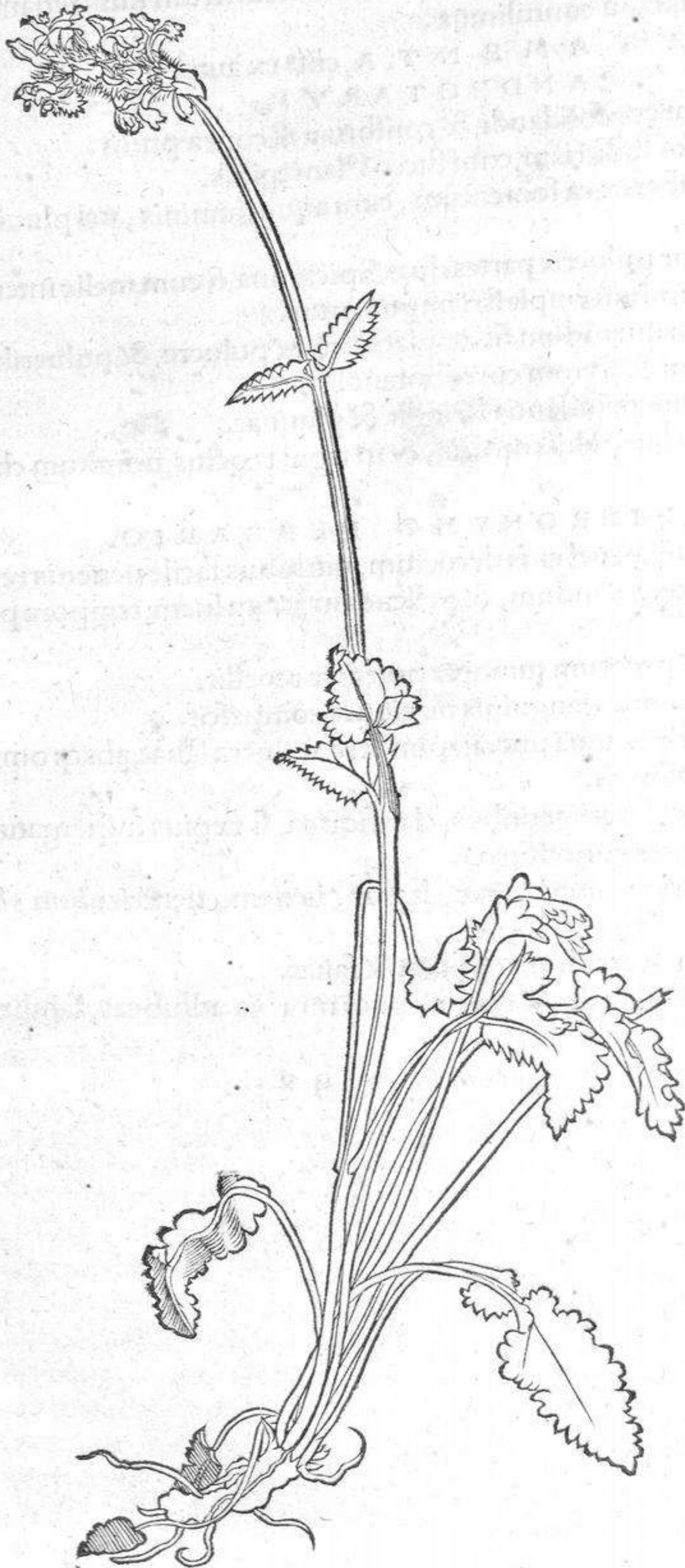
Pota singulis diebus aqua unc. ij. pondere, uulnera sanat, absq; omni-
bus prorsus cataplasmatibus.

Eadem iniecta oculis caligantibus, clarificat ea, si sæpius inspergatur, **B**
idq; noctu, in somnum concessuro.

Confortat interanea omnia, cor, hepar, lienem, uentriculum, &
cerebrum.

Cancros, fistulas, carcinomata siccant & sanat.

Breuiter, quocunq; modo, & quibuscunq; morbis adhibeas, salubris
esse creditur.

Betonien.

DE BETONICA, Rhapsodia Duodecima.

A

¶ Nomenclaturæ.

Græcanicæ, κίσρον. ψυχότροπον. θεία ῥίζη.

Latinae, Vetonica. Betonica. Radix diuina. Chiron. Serratula.

Germanicæ, **Betonien kraut.** **Brun Betonien.**

PLACITA AVTORVM, de herba Betonica.

V Epigraphe DIOSCORIDIS Betonicae lib. 2.
BETONICA herba est, quadrangulum, tenuem, altitudine cubitali, & aliquando minorem caulem habens: folia longa, & mollia, Quernis similia, per ambitum incisuris diuisa, & odorata. Inter que maiora sunt, quæ ad radicem uiuunt. In summo caulium semen est, Satureiæ modo spicatum. Carpuntur folia eius, & siccantur: quorum frequentior usus est. Radices illi sunt graciles, quales Veratri, quæ pituitositas uomitiones cient, in dulci aqua potæ.

PICTURATIO BETONICAE EX PLINIO.

Vetones in Hispania inuenerunt eam, quæ Betonica dicitur in Gallia, in Italia autem Serratula, a Græcis κίσρον, aut ψυχότροπον, ante cunctas laudatissima.

De inuentoribus Betonicae.

Exit anguloso caule, cubitorum duum, a radice spargens folia fere Lapathi, serrata, semine purpureo.

REPREHENSIO PLINII

per Nicolaum Leonicum.

Betonicam a Romanis dictam, a Græcis Cestrum, pingit Plinius, folio Lapathi. Dioscorides autem, cui magis adstipulatur sensus, folio Quercus. Alteram uero Betoniam, quæ alio nomine Britannica appellatur, folia Lapathi habere idem Dioscorides tradit: ut uerisimile sit, Plinium alteram pro altera pinxisse.

B
Lapsus Plinii in Betonica.

PLINI DEFENSIO P. COL

linutij contra Leonicum.

Pari quoque impudentia fertur, cum errasse Plinium uerisimile sibi esse dicit in describenda Betonica, quod folio non quercus (ut Dioscorides) sed Lapathi similem Betoniam pinxit: quodque ea pictura Britannicæ herbæ ex Dioscoridis sententia, magis conuenire uideretur. Sed mirum prorsus, ut indiligens accusator apparuit, homo alioquin haud indoctus, qui Plinii uerba, nec penset, nec referat. Betonica, inquit Plinius, Serratula a nostris uocatur, a radice spargens folia fere Lapathi serrata. Quis Lapathi ipsum, Betoniamque agnoscens (nemo enim unus est, qui ambas non norit) non graphice descriptam a Plinio Betoniam dicat: cum Serratulam uocari, & folia fere Lapathi, & serrata habere illam uideat, meliusque aliquanto quam quercus similitudine a Dioscoride designatam? Cum folio quercus, non ipsa Betonica (a quercu prorsus dissimilis) sed Trixago magis, & Hieraborane describatur. Non ergo Lapathi folia simpliciter dixit Plinius, sed serrata adiecit, quod subiecit, aut dissimulauit Nicolaus. Cum in Britannicæ descriptione notissimæ herbæ folia nigra, oblongaque, eodem libro dixisse satis esse putauerit: nec serrata adiecit: quoniam incisuris illis, quibus Betonica distincta non sint. Quid autem aut frigidius, aut iniquius dici potest, quam ideo errasse Plinium dicere, quia Dioscoridis uerba, similitudinesque in pingendis herbis non usurpauerit, sed signa alia, & quæ aptiora uidebantur, adhibuit?

ADMIRATIO HERMOLAI

BARBARI circa Betonicas.

Illud mirum quibusdam, quod Plinius Betonicae folia Rumici scribit

C similia, hoc Dioscorides Britannicæ adsignat: cum Betonice querna potius uisuntur. Nec illud minus licet mirari, quam obrem mentiones duas Betonice meruerit. Nisi quis duo quoque genera Betonice demonstrata nobis a Dioscoride contenderit: duas & Paulus Aegineta Betonice facies intelligit, effectu parili, ut prædiximus.

S E N T E N T I A A P V L E I
de Betonica.

Superficiofa
nimis Betoni
cæ uis.

Betoniam, siue Britannicam, Græci Cestron, & Prioniten, iisdem Pyrinem, iisdem Alianthon, iisdem Psychotrophon. Item Thyarizon, Seropodion, & Pandiona appellauerunt, Prophetæ Hierathiorine. Romani Betoniam, nonnulli Serratam, & Rufzmarinam. Hæc herba nascitur in pratis, & montuosis locis, & opacis circa frutices. Animas hominum & corpora custodit, & nocturnas ambulationes a maleficijs, periculis, ab iustis etiam, & uisionibus metuendis tuetur ac defendit, & omni rei sancta est. Cestron uocatur, & Psychotrophon: siquidem frigidis reperitur in locis. Radicibus quidem tenuibus, & rubicundis, thyrso tenuiore, ultra cubitum quadrangulo, folijs Quercui similibus, boni odoris, semine in summitate thyrsi spicato, modo Thymbrae.

Hæc fere Apuleius, uel Antonius Musa, nam de autore addubitant, qui nuper Apuleio, ex Basiliensi editione, uolumen de laudibus Betonice appenderunt. Quanquam non abludit fere Dioscorides, in alterius Vetonicæ descriptione: quod tamen caput omnes adulterinum, notumque existimant.

C O N F U T A T I O descriptionis Apulieinæ, &
capitis in DIOSCOR. DE Betonica, per
MARCELLVM VERGILIVM.

Contra herba
rum supersti-
tiones.

Britannicæ caput, in cunctis fere Græcorum codicibus, alterum Betonice caput supersticiose, & imprudenter est adiectum. In antiquissimis enim, quos habemus Dioscoridis Græcos & Latinos codices, nulli ubi legitur. Nec uerisimile est, post tractatam semel totam Vetonicam, intercedente alio capite, de eadem iterum agendum huic scriptori fuisse. Accedit ijs, quod nihil in hoc scriptore maiestate eius indignius, nec cui minus credere oporteat, quam ubi supersticiosum aliquod, & ad religionem nostram pertinens, ab eo docetur. Poterunt legentes, quod dicimus, ex his, quæ alij interpretes reddiderunt, censere. Nobis non placuit, religionem naturæ miscere, & quæ tam longo interuallo distant a scriptore hoc, eadem facere. Vana hominum mortalitas, hæc primū infert: mox imprudentia, & salutis studium excipit, exceptaque per manus diu feruntur.

Εἰκόνη Betonice ex S E R A P I O N E.

Kastara, id est, Betonica, est herba, quæ nascitur omni anno, habens uirgam subtilem, cuius longitudo est unius brachij, aut plus, & est quadrata: & habet folia longa, mollia, similia in figura sua folijs glandium, & in scissuris suis, habentia bonum odorem: & folia quæ sunt propin-

qua terræ, sunt maiora folijs alijs : & in summitate uirgæ, est semen col- **A**
lectum in se, prope collectionem spicæ frumenti. Et assimilatur Satu-
reïæ, quæ dicitur Thymbra, & habet radices sicut Helleborus. Folio-
rum usus est tantummodo.

TEMPERAMENTVM EIVS.

Calida est, & siccans in tertio, ut inquit Platearius. Et uirtus eius est,
uulnera mundificare, & incarnare.

VIRES EIVS, & Iuuamenta
EX DIOSCORIDE.

Folia Betonice exhiberi debent, ruptis, conuulsis, mulieribus uulua
malo opportunis, & ad laxandos uteri strangulatus, drachmæ unius pon-
dere, cum hydromelite.

Tres in uini sextario drachmæ, contra serpentium morsus ebibuntur.

Herba magna utilitate, illatis a serpente uulneribus illinitur.

Aduersus etiam uenena, drachma ex uino pota, conuenit.

Præsumpta ea, si uenenum hauriatur, nihil nocebit.

Vrinam ciet.

Aluum subducit.

Medetur comicialibus, & insanis, pota ex aqua, & iocineris, lienisq;
uicijis drachmæ pondere in aceto mulsio.

Concoctionem adiuuat, si quis ea fabæ magnitudine secundum cœ-
nam, cum melle cocto deuorarit. **B**

Modo consimili acide ructantibus propinatur.

Stomachicis eam manducare, & succum deuorare proderit, si postea
dilutum uino sorbeatur.

Datur sanguinem exscreantibus, tribus obolis, cum diluti uini, aut
lactis cyatho.

Ischiadicis, renum & uesicæ doloribus ex aqua.

Aquæ inter cutem binis drachmis ex hydromelite.

Regio morbo laborantes recreat.

Menses pellit, drachmæ pondere cum uino pota.

Aluum purgant drachmæ. iij. potæ in hydromelitis decem cyathis.

Facit cum melle ad tabem, & purulentam exscreationem.

Folia sicca, tritaq; fictili uase reconduntur.

EX PLINIO.

Fit uinum ex Betonica, & acetum, stomacho & claritati oculorum,
Tantumq; gloriæ habet, ut domus in qua sata sit, tuta existimetur ab
piaculis omnibus.

Tanta uis inesse Betonice putatur, ut inclusæ circulo eius serpentes,
ipsæ sese interimant flagellando.

EX APVLEIO, FRACTVRIS.

CAPITVM sanandis.

Herba Betonica contusa, & super capitis ictum posita, uulnus mira ce

C leritate conglutinat & fanat. Eoq; efficacius, si ter die resectam, hoc est, recentiorem frequētius imposueris, donec sanescat. Eius potestas tantā fertur habere utilitatem, ut ossa quæ fracta consolidet, & ui sua extrahat.

O C V L O R V M doloribus medendis.

Betonicæ herbæ radices ex aqua ad tertias coquito, & ex ea aqua oculos foueto. Ipsam, aut eius folia certa supra frontē, & oculis imposito.

A D O C V L O R V M caligines.

Betonicæ drachmam unam, aquæ calidæ cyathos quatuor, ieiunus bibat: deducit ad inferiorem partem eum sanguinem, qui caliginem oculorum fecerat.

A D O C V L O S lachrymosos.

Betonica manducata, aciem oculorum clariorem facit. Item Betonice herbæ tritæ, paululum salis adijcito, digitis duobus, & pollice quantum tolli potueris, sublatam, formatam *tormidulam si naribus inserueris, idem efficies.

* alias, torundulam.

A V R I V M doloribus succurrendis.

Herbæ Betonice recentis folia, uel per se, aut in aqua madefacta. Deinde adiecta rosa liquida tepefacito, & in aures stillato, lanæq; spissato, mire proficere creditur.

A d dolorem D E N T I V M.

D Herbam Betoniam ex uino ueteri & aceto ad tertias decoctam gargariza, dolorem dentium discutiet.

A D V O M I T V S, & suspiriosos.

Herbæ Betonice drachmam unam, & sumptis ex aqua tepida cyathis duobus, bibendū si dederis, iuuat. Idem suspiriosis prodesse creditur.

P H T H Y S I C I S, & eis qui purulentū egerunt curandis.

Betonicæ drachmas treis dato cū melle, & glutiat ieiunus, auxiliatur.

S P L E N I C V R A N D O.

Betonicæ drachmas treis dato manducare per triduum, uel in aqua frigida cyathos dabis bibere.

Betonicæ drachmas quatuor, aqua calidæ cyathos quatuor da, ut bibi

Herbam Betoniam ex uino decoctam, & potui datam, lienosis prodesse experti affirmant. (bat per triduum.

Betonicæ drachmæ binæ ex mulso cyathis duobus, bibentē sanabit.

A D R E N E S.

Betonicæ drachmas treis ex uini ueteri cyathis tribus, piperis grana xxvij, contrita & calefacta, ieiunus bibat.

V E N T R I S D O L O R I medendo.

Herbæ Betonice drachmam unam in aqua calida cyathis duobus bibendam da. His autem dumtaxat hæc apta erit compositio, quibus non ex cruditate intestina torquebuntur.

A D V E N T R E M concitandum.

Betonicæ drachmas quatuor, hydromelitos, octo dies bibendum

dato, uentrem mouebit.

A

Ad L V M B O R V M dolorem.

Betonicae drachmas tres ex uini Amyngi cyathis tribus, piperis grana xvij. contrita & calefacta ieiunus bibat, curabitur.

Betonica ex mulso potui data, febrienti ex aqua calida, lumborum dolores sanare creditur.

Ad C O L V M.

Herba Betonica, cum unio austero aequae proficit.

Ad T V S S I M.

Herbae Betonicae uncias duas ex melle accipiat per dies octo.

Ad typum Q V O T I D I A N A E.

Herbae Betonicae drachmas. ij. Arnoglossae unam ex aqua calida cyathis quatuor bibendum sub accessione ministra.

Ad typos T E R T I A N A E, atq; Q V A R T A N A E.

Herbae Betonicae drachmas tres, mellis attici unciam, aquae calidae cyathos tres in unum miscebis, & ante accessionem potui dabis, mire sanabitur.

Ad V E S I C A E dolorem.

Betonicae drachmas quatuor, apij radice scrupulos tres decoquito: radices uero apij in aquae sextario ad medium quum decoctae fuerint, tum demum Betonica admiscenda, potuiq; exhibenda: dolorem ita exterminant, ut postliminio redeat nuncq;.

B

Ad C A L C V L V M.

Betonicae drachmas tres ex aceto q; optimo, & mellis & aquae calidae cyathos octo bibere confert.

HYDROPICIS curandis, mulieribus item, quae

P A R T V laborant, necnon & ijs qui

F E B R I C I T A N T.

Betonicae drachma una ex aquae calidae cyatho uno pota, medetur.

Betonicae item drachmae duae, aquae calidae cyathis quatuor, si sine febre fuerit: si cum illa, ex uini cyathis duobus ministra, fert opem.

Ad P A R A L Y S I M.

Betonica trita et imposita, neruos etiam praecisos glutinare, & persanare creditur.

Contra H O R R O R E S.

Betonicae drachmae duae ex uino austero, cyathis duobus: item ex aquae calidae pari mensura, sub accessione bibere dato.

Pro mulierculis quibus loci frigore uexantur.

Betonicae drach. iij. ex aqua calida, totidē cyathis p̄ triduum bibere dato.

Aduersus E B R I E T A T E M.

Betonica si prius sumatur, ebrietas uinum non comitatur.

M O R B O R E G I O curando.

Herbam Betonicam ex uino sepius sumptā proficere peria didicimus.

C

C A R B V N C V L O fanando.

Betonica in aquæ calidæ cyathis duobus pota, carbunculo medetur.

His qui perfrictionibus laborant.

Betonica cum axungia trita, plagæ imponatur, prodest utiq̃.

L A S S I S ex itinere.

Betonicæ unciam ex uini cyathis tribus, triduo ex itinere lassus bibat.

Aegris F A S T I D I E N T I B V S C I B V M.

Betonicę drachmas geminas, ex aquę mulsę cyathis tribus potui dato.

Ut facile quis D E C O Q V A T.

Betonicæ drachmas treis, mellis decocti unciam sumito, mel quoad indurescat coquito ex aqua calida, cyathos duos potui dato. Pastillos quoq̃ ex eo facere conuenit, & ex calida deglutire.

A d S E R P E N T I V M morsum.

Betonicæ drachmas treis ex uini cyathis tribus diluito, & potui dato. omnium quippe serpentium morsus sanat. Betonicam quoq̃ uini nigri cyathis tribus conterito, & uulneri inlinito.

V E N E N I S datis expellendis.

Betonicæ drachmæ tres statim potæ, uenenum discutunt.

A d morsus rabidi C A N I S.

Betonica contrita, & contusa, morsui imponitur.

A d F I S T V L A S.

D Ex Betonica contusa, & contrita turundulas facito, & pusillum salis in serito, fistulam obligato, expurgat.

P O D A G R A E fugandæ.

Betonicę radices, cū folijs, coctas ad tertias, in aqua potas, ipsam quoq̃ per se tritam, et applicatam, mire dolorem Podagrę lenire expti affirmāt.

A d P V R G A T I O N E S.

Betonicæ drachma purgationes herentes in uino expellit.

E x I O A N N E V I G O N I O.

Betonica inter herbas, quę capiti conferunt, obtinet principatum.

Et folia eius imposita fronti, medentur dolori oculorum, & destillationes retinent.

A V T O R E S E T D E S C R I P T O R E S.

Dioscorides, principio lib. 2.

Plinius, lib. 25. cap. 8.

Apuleius, lib. de laudibus Betonicę.

Galenus, 7. simplicium.

Serapion, cap. 322. & cap. 20.

Platearius, cap. 7. Betonica.

Hermolaus Barbarus, in Corollario.

Marcellus Vergilius.

Aemilius Macer, dict. Betonica.

Pandulphus Collinutius.

Oribasius, dictione, Betonica.

Ioannes Vigonius.

Nicolaus, Leonicensus.

C N O M E N C L A T V R A

Teutonica, **Guldē Gunz**
el / Brimel / od Grossz
Gunzel.

S V P R A testati in Solida Folio. 78. D.
gine fumus, multas esse
Consolidarum species, ex qui-
bus & præfens est, quam Me-
diam, uel Minorem Consoli-
dam uocant, uulgo, **Gulden**
Gunzel, teste H I Bronymo
herbario. Qui & huius quoq;
triplicem differentiam facit. Et
Primæ quidem nomen indit
germanum, **Brimel**, flore pur-
pureo. Alteri, **Guldē gunzel**,
flore ueieto, **blaw**. Et Tertiæ **B**
nomen Maiusculæ, teutonice,
Grossz gunzel, sine floribus,

figura Betæ, folijs paulo exilioribus. Quo uero nomine sit apud Diosco-
ridem alio ab Solidagine, ingenue fateor me ignorare.

V I R E S E T I V V A M E N T A.

Vt superiores Consolidæ, uulnera glutinat.

Sanguinis trombos, ex casu, uel contusionibus coactos in corpore, dif-
ijcit, & dissoluit.

Præfens remedium est alcolæ, & oris ulceribus serpentibus.

Decoctum eius, uel aqua tumoribus illita, dissipat tumores omnes.

Datur apopleticis desperatis eius aqua, et ardore linguæ laborantibus,
si subinde ozimi seminis aliquot grana in eo macerentur.

Maiusculæ usus est ad intertrigines, ad ulcera penis, pudendorum, ad
mariscas, & ad omnes tumores atq; abscessus.

Sunt qui in dolore neruorum aqua eius se obliniunt, atq; inde melius
incipiunt habere.

Vidi qui colicis bibendam propinauerunt, & corrosione intestinorū
laborantibus.

C

Herba paralyfis.

D

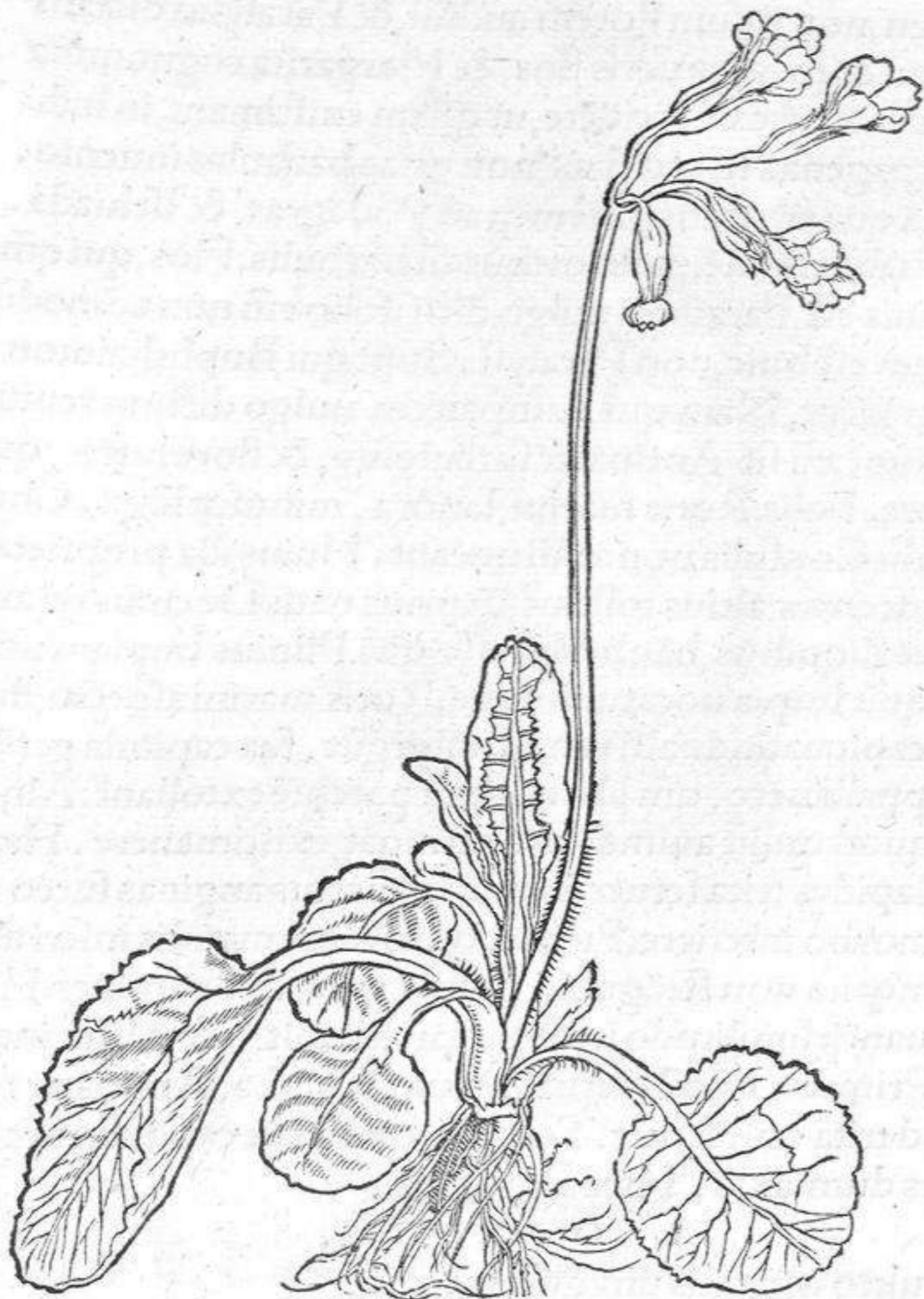
Himelschlüssel.DE HERBA PARALYSI,
Rhapsodia XV.

N O M E N C L A T V R A E.

Latinae, Herba paralyfis, Margarita.

Germanicae, **S. Peters schlüssel** / **Himelschlüssel** / **Schlüssel**
blumen / **Weiß Betonien**.

MULTA SVB INDE apud autores de Paralyfi herba uestiga uimus, plurima cum herbarijs contulimus, uerum necdum quicq̃ comperimus, quod ad stomachũ fecerit nostrum. Nomen ignotũ ueteribus scriptoribus. Barbari tam inscite, tam inepte, cõfusaneq̃ oĩa miscent, ut maius etiam negociũ fecerint. Sic em̃ reliq̃t de ea Pandectarũ rhapsodus. Herba Paralyfis est, cuius folia florere incipiũt tẽpore hyemis, quẽ se extẽdunt in terra, quasi alba & crispa; ut Alisfagus, florem album profert.

Quibus quid sibi uelit, non intelligo. Nam aliam longe hodie nobis demonstrarunt herbarij, principio ueris subalbidam & sublucentem, floribus Betonicae fere folijs erumpentem, cui tam similis est, ut nullum lac lacti sit similius: quod mihi suspicionem facit, Betonicae quandam speciem esse, albam scilicet: tametsi refragante Hieronymo herbario. Verumtamen id coniectura esto, nulla dialectica dignitas. Plura apud probatos auctores non lego, nisi in Barbari Corollario. Qui in syluestri Cucumere de Paralyfi quadam herba sic meminit.

Alius quoque flos habetur, Bellis nomine, pratensis, & candidus, & quaedam tenus rubeus, aduersus strumas efficax, ut Plinio uidetur. Sit autem Bellis idem qui & Bellius, siue Bellio, & ipse flos pratensis, quem Plinius, quinquagenis quinque barbulis pastillicantibus coronatum scribit, animaduertendum puto. Quamquam enim luteus uidetur a Plinio describi Bellio, uolumine primo & secundo, Bellis uero candidus, sexto et uigesimo, non tamen ita in omnibus Plinianis codicibus luteum eum esse legimus.

Hermolaus
Barbarus de
Paralyfi.

- C** Quidam luteum ei semen, non ipsum florem audiunt, & Paralyfin dictam uulgo interpretantur: qui & primus ueris flos, & Margarita cognominatur, et hyeme quoque tota nascitur, ex Occidente, ut quidam existimant, in Italiam conuectus. Quinquagenas tamen ei ternas, non quas barbudas inuenio. Laudatur ad paralyfin, a qua & nomen. Itemque ad Podagras, & Ischiada. Paralyfi uocatae florē habet simile, paucioribus tamen barbulis. Flos, qui quā a longinquo conspicuus est, Paradelis uulgo dicitur: folio enim non admodum diuerso, nisi quod ferratum est huic, non Paralyfi. Sunt qui Buphthalmon, & Bouis oculum appellent. Nam qui Antipatrem uulgo dictum rentur eum esse, liquido falluntur: cum sit Antipater furculosus, & flore luteo, quasi Cunilaginīs minore. Folia Roris marini, latiora, minusque longa. Christophorianā, & oculū Consulīs nonnulli uocant. Huius illa proprietas, quod flores post nascentes, altius tollunt, quam prius nati. De cuius rei argumento uideri posset aliquibus, hanc herbam esse, quam Plinius Impiam uocari tradit. Herba inquit Impia uocatur incaua, Roris marini aspectu, thyrsi modo uestita, & capitata: inde alij ramuli assurgunt, sua capitula gerentes. Ob id Impiam appellauere, quā liberi supra parentem extollant. Alij potius ita appellatam, quod nullum animal eam attingat, existimauere. Hanc inquit, inter duos lapides trita feruet, principio aduersus anginas succo. Nec tentati unquam eo morbo interiere. Sunt et qui in auium nidis inseri aliquid ex ea putent, iamque ita non stragulari pullos, auidius deuorantes. Hanc Plinius. Ceterum, quantum similitudo in ea proprietate sit, multa sunt inter utramque discrimina. Primum, quod Impia incaua est herba, Antipater non est. Alterum, quod trita non feruet. Tertium, quod nec capitula, nec thyrsos gerit, sed flores dumtaxat. Hanc Barbarus.
- D**

Antipater herba Buphthalmus.
Christophoriana.
Oculus consulis.
Herba Impia.

L O C V S.

Prouenit ultro in pratis uirentibus.

C O L L E C T I O.

Colligitur, partimque in alembico exstillatur, partim siccat in umbra, in principio Maij.

V I R E S E T I V V A M E N T A.

EX HIERONYMO herbario.

Eius decoctum, uel aqua illita capiti dolenti, dolorem reprimat.

Stomachum calefacit, & hepar, & matricem.

Quamobrem conuenit & grauidis laborantibus, menstruaque prouocat.

Serpentium quoque morsus sanat, & uenenatorum omnium.

Tumores capitis sedat, & repercutit, lineo panno in eius aqua intincto, & subinde cataplasmata.

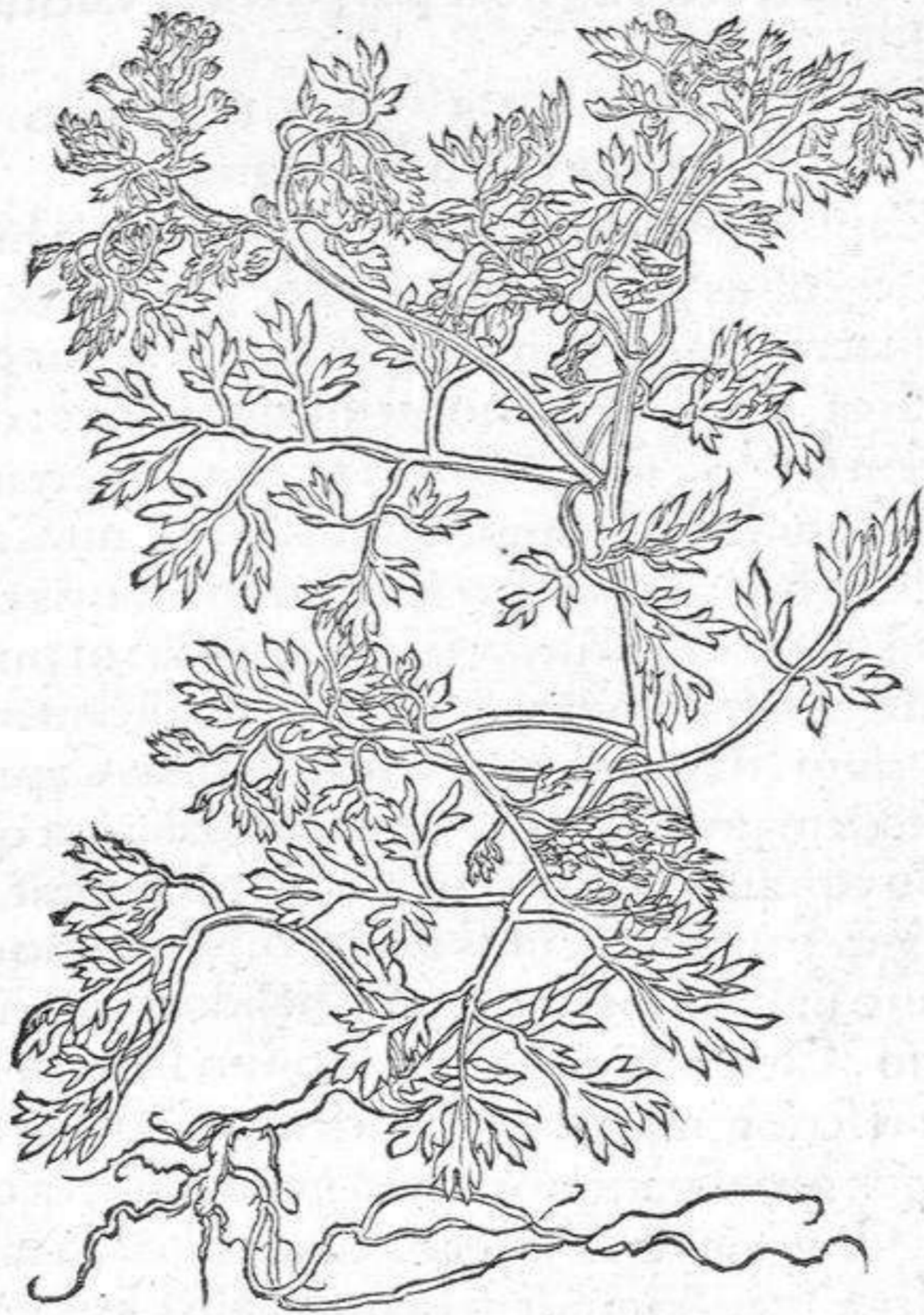
Macerantur flores eius in oleo oliuarum, et fit ex eis unguentum ad paralyfin, & nervos frigore, & humoribus resolutos.

Vitiliginēs exterit, & in facie & in reliquo corpufculo.

Humores parientes Ischiada resoluunt, expelluntque, & per urinam educunt.

Fumus terræ.

A

B

Daubentropff.

DE CAPNO, id est, Fumaria herba,
uel Fumo terræ,
Rhapsodia Decimaquarta.

¶ N O M E N C L A T V R A E

Græcæ, καπνός. κορυδαλίον. κόριον. κορυδαλίον άγριον. καπνίτης. μαρμα-
ρίτις. καπνογόργιον. χελιδόνιον μικρόν. περιζύριον. καθαρίς.

Latinæ, Herba Fumaria. Fumus terræ. Capnitis. Apium.

Germanicæ, Erdrauch. Daubentropff. Kagnetobelkraut.

PLACITA AVTORVM de Fumaria.

¶ Fumariæ herbæ descriptio ex DIOSCORIDE.
FRUTICOSA herbula est Fumaria, prætenera, Coriandri si-
milis, folijs candidioribus undiq; numerosis, cineracei coloris,
flore purpureo.

Eiusdem deliniatio ex PLINIO.

Capnus prima, quam Pedes gallinaceos uocāt, nascens in parietibus,
& sepibus, ramis tenuissimis, sparsisq; , flore purpureo, uiridis. Succo ca-
liginem discutit. Itaq; in medicamenta oculorum additur.

Capnus
duplex.

C Similis & nomine & effectu est alia Capnos fruticosa, prætenera, folijs Coriandri, cineracei coloris, flore purpureo. Nascitur in hortis, & hordeaceis segetibus.

P A R A P H R A S I S H E R M O L A I

Barbari de Herba Fumaria.

Pes Gallina-
ceus conge-
ner Fumariæ.
Cimbalaris
herba quæ.

Capnos, siue Capnion, hæc est, Fumus, duplex. Alia hic descripta, nascens in hortis, et segetibus hordeaceis. Alia & nomine & effectu similis, quas Pedes Gallinaceos uocant, in parietibus & sepibus genitam, ramis tenuissimis, sparsisque, flore purpureo, ut inquit Plinius: quam nonnulli modo Cimbalarum uulgo dictam, nescio quomodo recte interpretantur, folio Hederæ prætenui: ut in Cotyledone comonuimus. Hanc autem Capnion, quæ nascitur in sepibus, Chelidoniâ phragmitem uocare moris est Aetio, ad exinanitiones partium in iocinore curuarum utilem dictam: ut puto, quoniâ succo discutit caliginem, ut Chelidonia: & ob id in medicamentis oculorum additur: ut in Collyrium Marciani, eam Chelidoniam Capnitida cognominantis. Quod si eadem probetur esse cum Cimbalarum, ut quidam conieciunt, etiâ illa similitudo confluet, quod folium Hederæ habuerit, quale Chelidonio minori contigit. Propterea considerari cupio, nunquid non similis, sed eadem omnino sit Capnos hæc, cum Chelidonio minore. Multa certe paria comperio. Cæterum ex eo, quod Capnion Plinius a nostris Pedes gallinaceos uocari scribit, magnus plerisque inuasit error, existimantes Capnion a Dioscoride monstratum, non aliud genus esse, quam quæ uulgo Sanguinaria, & galli Crus dicitur. Pudenda & poenitenda inscitia: nisi frons attrita multis esset. Quandoquidem ea quæ galli Crus uocatur, Gramini est tam similis, ut ab eo forte non admodum seiungi possit: nisi quod folio minore cernitur, & fibris potius quam radice nititur. Id autem quod in utroque summo frutice Trifarum, gallinacei Pedis imitationem habet, candidius in hac, quam in Gramine conspicitur.

Vnde dicta est Fumariae, MARCEL. VERGILIO.

Fumariæ herbæ notissima res fumus, quondam nomen fecit: haud sane, quia triclinores parietibus, eorumque cameris inducta, nigredine noceat, aut quia, ut Poëta cecinit, suspensam exploret, duretque ad fabricam materiam, sed quoniâ uis illi contra hominis oculos lachrymosa sit, qualis in fumo est. Ob quam causam Flaccus, lachrymosum in carmine suo fumum appellauit: & Aristophanis seruus, in scenam redisse se dicebat, fumo coactum, nec potuisse domi cum cæteris esse, ὅτι ἔδακνε τὰ βλέφαρα αὐτοῦ, quod est, quoniam eroderet palpebras eius & oculos. Quod maximum a fumo huic parti tædium est: cui potens idem Fumariæ herbæ succus a fumo indicata in græcis fuit. Nec tantum Capnion æquali fumo appellatione eam uocauerunt, sed Capnitim etiam, id est, Fumariam dixerunt. Quemadmodum a similitudine Coriandrum: quæ uox in scriptore hoc multifariam creuit, alijs simpliciter Coriandrum, alijs agreste Coriandrum, alijs diminutiua forma Coriandron uocantibus, Nasci hic

in fegete hordeacea ait, Plinius tamen adiecit, & hortis: nec male, quoniã **A** frequentior in hortis, q̃ in fegetibus inueniatur.

S E R A P I O N I S ὑπογραφή, de Fumaria.

Scehiterig, id est, Fumus terræ, est herba similis Pastinacæ agrestis: nisi quia est magis minuta, & amarior, & habet radicem, cuius color uerget ad albedinem.

Laus Fumariæ ex M E S V E.

Fumus terræ est ex medicinis benedictis, uerum exuberantia eius, & nimia copia, exemit eam e numero medicinarum preciosarum. Cum hoc enim quod aluum soluit, etiam uehementer confortat cætera membra. Nec est in ea aliquod nocumentum apparens. Est alia eius species, cuius flos est subalbidus, cinericeus: & alius, cuius color est pallens, uiolaceus.

E L E C T I O.

Melior est, quæ uiret, folijs teneris, planis, & uiolaceo flore. Crispior ignobilis est.

T E M P V S C O L L E C T I O N I S

Colligenda est, a principio Veris herba, semen a fine.

T E M P E R A M E N T V M.

Calidæ & siccæ est complexionis in secundo. Acutæ simul & amaræ qualitatis. Nec prorsus ab acrore abest. Subtiliat, & penetrare facit, aperit occlusa, & resoluit.

R E C T I F I C A T I O.

Nihil quidem habet noxijs, uerumtamen exacuatione indiget, ut uehementius operetur. Censet igitur Mesue, in laxanda aluo, adijciendam illi aquam casei, mirabolanos, uel senas. Item passulas, & mel. Succus eius equiparatur succo Absinthij. Et si repleantur ex succo eius uitra angustis orificijs, superinfuso oleo oliuæ, durat integro anno. **B**

V I R E S & iuuamenta eius ex D I O S C O R I D E

Huius succus claritatem facit oculis, delachrymationemq;: unde nomen traxit.

Illitus cum gummi, euulsas palpebras, renasci prohibet.

Commanducata herba, biliosam urinam cit.

E X M E S V E.

Solutionem facit facilem, educitq; choleram, & humores adustos.

Et uirtus eius extenditur ad uenas, & mundificat sanguinem.

Est medicina benedicta, iuxta omnem modum administrationis eius, ægritudinibus, & infectionibus cholæræ, & humorum adustorum: cuiusmodi sunt, lepra, scabies, & impetigo.

Salubris quoq; est medicina opilationum omnium.

Confert stomacho, hepati, & intestinis.

Vsus eius etiam est in febribus cholericis, & opilatis.

D E D O S I, & ministracione eius.

Potio succi ipsius est, ab drachma 5, usq; ad. ij. Et decoctionis eius

C ab unc. x. usq; ad. xv. & pulueris eius ab drachm. iij. usq; ad. v.

E X I O A N N E V I G O N I O .

Succus eius inspissatus succo Lapathi acuti, & modico oxymellis, unamquanc; morpheam curat.

Item decoctio Fumi terræ, maluarum, uiolarum, & Lapathi acuti, cum furfure hordei, & nepita, unamquanc; scabiem potentissime curat, & mundat.

E X A E T I O .

Vino subacta Fumaria, mixtaq; stomachum roborat; datoq;, inquit Aetius, quantumcunc; febricitantibus.

E X P L A T E A R I O .

Contra hydropisim, & præcipue contra leucophlegma, succus eius addito puluere Esulæ drachm. ij. cum aqua calida. Vel fiat syropus ex succo Fumi terræ, apij, fœniculi decocti, puluere esulæ, addito saccharo.

Contra artethicam dentur drachmæ. ij. hermodactylorum, cum succo Fumiterræ.

Herba autem ipsa in uino cocta, & cataplasmata super locum podagricum, multum ualet.

Ad melancholiam, uel phlegma, & nauseam in ore stomachi, datur succus eius cum aqua calida, addito zucharo.

D Nota quod quidam in mane, quidam sero, quidam simpliciter, quidam cum adiuncto ministrant.

Vesperis semper porrigitur cum aliquo, uentositatem reprimente, & dissolvente: ut semine fœniculi, uel masticæ. humores enim uentris dissipat, & exinde tormina caussat.

E X H I E R O N Y M O Herbario.

Fumariæ potio, medetur pesti, oris ulceribus, reprimit tumores illita, purgat menses, & pulchritudinem inducit.

A V T O R E S , & D E S C R I P T O R E S
Fumariæ.

Dioscorides lib. 2.

Plinius lib. 25. cap. 13.

Hermolaus Barbarus in Corollarijs.

Marcellus Vergilius.

Mesue, de simplicibus.

Serapion cap. 71.

Ioannes Vigonius.

Aetius de simplicibus.

Galenus. 6. simplicium cap. 95.

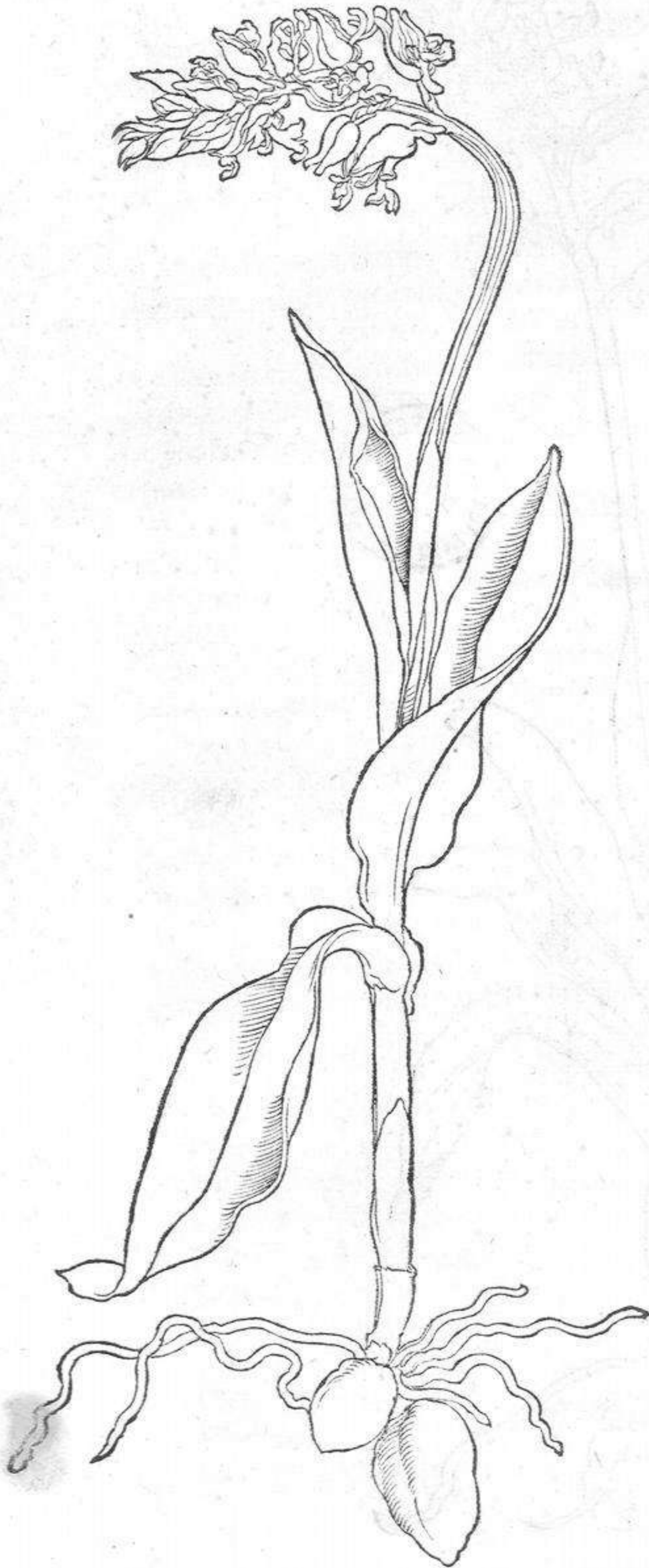
Platearius cap. 3.

Georgius Valla dictione, Capnon.

Stendelwurz.

Satyrion mas.

Knabenkraut.

Cynosorchis.

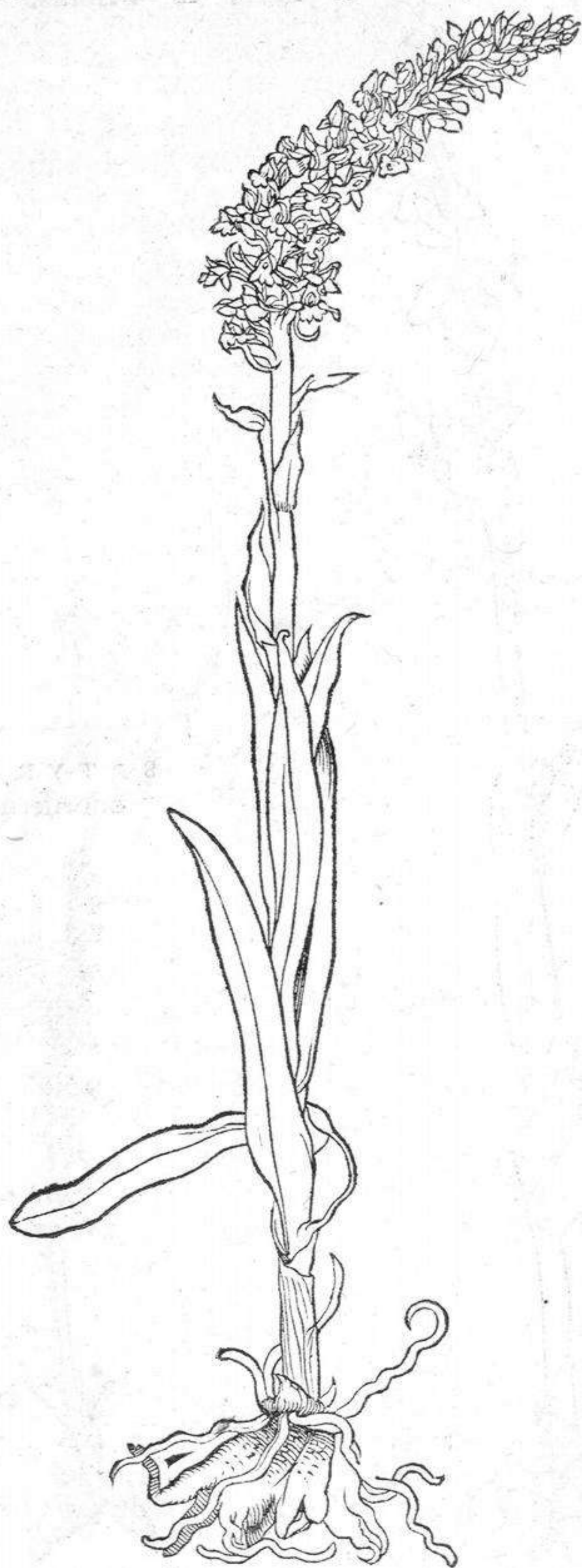
Kagwurz.

SATYRION
odoriferum.

k

Satyrion foemina.

DE SATYRIIS, Rhapsodia. XVI.

¶ NOMENCLATURA.

Græcæ, ὄρχις. ὄρχις κυνός.

Latine, Satyrion, Leporium, Testiculus uulpis.

Teutonicæ, Stendelwurtz/Knabêkrut/ Kreüzblümê/Ragwurtz.

PLACITA AVTORVM, de Satyrío.

H SENTENTIA THEOPHRASTI
de Satyrío lib. 9. cap. 19.

HVMANIS corporibus, ultra illa quæ sanitatem, morbos, mor-
temq; spectant, alia quoq; herbas afferre suis uiribus posse affirmant: ut
puta, generandi feminis facultatem, atq; sterilitatem: ut quasdam, ex eo-
dem facere utrūq; ualere: sicut qui Testiculus appellatus est. Cū enim ge-
mini sint, alter magnus, alter aut paruus, magnum, efficacem ad coitū, da-
tum e lacte caprino tradunt: minorem uero obesse ac inhibere. Habet aut
foliū Laseris, uerū leuius, atq; minus, caulem simillimum spinæ, quam pi-
rum uocant. Mirum ergo, ut dictum est, ab una, eademq; natura, diuersi-
tatem tantam uirium proficisci.

Sententia DIOSCORIDIS lib. 3. de Satyrīs.

De primo SATYRIO quod κυνός ὄρχις di-
citur, id est, Testiculus canis.

Testiculus canis, quem Græci Orchin, aut Cynosorchin appellant, fo-
lijs circa caulem mollis, Oleæ similibus, in terra stratis, longioribus, an-
gustis, leuibus, caule dodrantali, floribus purpureis, radice bulbosa, ob-
longa, Oliuæ moodo angusta, duplici ordine: superiore, quæ plenior est:
inferiore, quæ mollior ac rugosior.

Explicatio HERMOLAI BARBARI.

Cynosorchis inueniri solet fere in uineis, folijs ternis, paruis, semipeda-
libus, radice ad formam testium hominis, alternis annis intumescente ac
residente, atq; hic mas est, & fœmina eiusdem nominis: quæ distinguun-
tur internodijs, et ramosiore frutice, radice fascini. Nascitur fere iuxta ma-
re, & Satyrion uocatur, minus proprie. Aliud enim genus est, quod pro-
prie Satyrium uocatur.

De altero SATYRIO DIOSCOR.

Testiculus q̄ alio nomine Serapias, Andrea autore, uocat, qm̄ inter pau-
ca radix utilis sit, folijs est Porri latoribus, oblōga, pinguibus, ex alarū si-
nu inflexis, caule palmeo, florib9 pene purpureis, radice testiculis simili.

De Tertio SATYRIO.

Tertium Satyrion trifolium, quod tria fert folia, ad terrā infracta, Ru-
mici, aut Lilio similia, minora tñ, ac rubea: caulem cubitalem, nudū, florē
Lilij effigie, candidū: radicē bulbosam, mali magnitudine, fuluam intus
ut ouum, candidam, gustanti dulcem, & ori non ingratham.

De Quarto SATYRIO Erythronio.

Satyrion Erythronion, alij Erythranicon, alij Melion aqueum, alij Eu

C taticon, alij Priapicum, aut Satyrifcon, aliqui satyri Testiculum appellat. Latini Molorticulum Veneris, semine lini, maiore, duro, leui, splendente, quod fertur non secus atq; Scincus libidinem excitare. Cortice radicis gracili, ruffo. Intus autem album includitur, sapore dulci, non ingrato ori. In montosis & apricis nascitur.

B A R B A R V S de Quarto hoc S A T Y R I O in Corollario.

Satyrion hoc notum pastoribus: quoniam arietibus & hyrcis segnioribus in potu dat, & in Sarmatia equis, ob assiduū laborē pigrioribus in coitu: quod uicium Profedamū uocant. In totum quidem Græci concitationem hanc uolētes significare, Satyrion, et Satyrifmon, et Satyriasin appellant. Ideo & Aristolochiæ genus unū, quod Polyrrhizon cognominant, Satyrion ex facto uocari censeo. Herbam quoq; illam Satyrion Indam appellauerim, Theophrasto allatam ex India, cuius contactu libidinem durare septuagesimo coitu meminerit, nec speciem eius, aut nomen aliud reddiderit. Habent hodieq; Syri herbā simili effectū, Bucheidemq; nominant, et Indicam Satyrion: fortasse cum ea, cuius mentionem Theophrastum fecisse diximus, eandem, radice candida & dura, commendatiore, quo crassior, & rugosior, & albior, podagris utili.

A P V L E I V S de Satyrio.

D Græcis dicitur Satyrion, alijs Cynosorchis, alijs Eutaceon, Eraten, Panion, Serapion, alijs Orchis. Aegyptij Menem, Galli Vram, Itali Priapistum, alij Torminalem, alij Testiculum leporinum nominant. Nascitur in montibus, locis solidis & cultis, in pratis item, & locis maritimis. Legeam mense Iulio.

Sententia P L I N I I de Satyrijs lib. 25, cap. 8.

Comitricem uim habet Satyriō. Duo eius genera. Vna longioribus folijs q̄ Oleæ, caule quatuor digitorū, flore purpureo, radice gemina, ad formā hominis testiū, alternis anis intumescēte, ac residente. Altera Satyrion Orchis cognominat, & foemina esse credit: distinguit internodijs, et ramosiore frutice, radice fascinis utili. Nascitur fere iuxta mare.

Græci Satyrion folijs Liliij rubri minoribus, & tribus, non amplius e terra exeuntibus tradūt: caule leui, cubitali, nudo, radice gemina. Cuius inferior pars & maior mares gignat, inferior foeminas. Est et aliud genus Satyrion, Erythronion appellant, semine uiticis maiore, leui, duræ radicis, cortice rubro, intus album includit, sapore subdulci. Fertur in montosis inueniri.

Sententia S E R A P I O N I S de Satyrio cap. 90. & 91. cap. Chasialehel.

Satyrii duo sunt gna. Vnū habet radicē seu testiculos albos, & uocatur Chasialehel. Primū genus Satyriōis uocat Testiculus canis, & græce Cynosorchis: & est planta, quæ habet folia extensā super terram, & prope ipsam, & ortus est ex radice unius stipitis: & folia eius sunt similia folijs Oliuæ, nisi quia sunt subtiliora eis, & longiora, super terrā extensa: & lon

gitudō eius est fere in lōgitudine unius palmi, & florē habet coloris purpurei. Radix eius est similis radici Bulbi, nisi quia est tendens ad longitudinem & subtilitatē. Et est duplex, sicut sunt duę Oliuę in figura. Vna inferius, alia superius: una plena, & alia uacua et rugosa. Et comeditur radix eius elixata sicut Bulbus: et istud est Satyrion quo cōmuniter utuntur. Secundū uero genus Satyrionis habet quoque duas species: una est, quę uocatur Arabice Chasiaalhabel, idest, Testiculus uulpis: et nominatur hęc in Gręco Trifolium: quia plurimum quod de eo nascitur, est habēs tria folia declinantia uersus terram: & simulantur folijs Acetosę maioris, aut folijs Lilię, nisi quod sunt minora eis: & in testiculo suo est rubedo declinans rubedini sanguinis. Et habet stipitem subtilem, lōgitudine unius brachij. Et habet florem similitē floribus Lilię albi in figura. Et radix eius similatur cepę Bulbi in figura. Et est in magnitudine mali, exterius rubei coloris, interioris albi sicut ouum: & quod de ipsa administratur, est radix.

A

Genera Satyrionis.

A V T O R I S P A N D E C T A R V M.

Sciendum, quod est alia species Satyrionis, quę uocatur hęc Basiliica gręce, arabice, Digiti citrini, uel Bucheidem, Latine uero, Palma Christi, cuius folia sunt folia primę speciei Satyrionis, sed graciliora, cum nigris punctis. Radix eius brancę manus, uel palmę manus habet similitudinē, floris crocei. Cum uino uel aqua tritum, crocatum efficitur.

Satyrion fœmina.

T E M P E R A M E N T V M

Humidum est & calidum temperamento in primo: ideo etiam gustantibus apparet dulce. Redundantem ac sufflantem humiditatem obtinet. Unde propter suam inflationem libidinem citat.

B

V I R E S ac iuuamenta primi ex D I O S C O R I D E.

Maiorem radicē si edant uiri, mares generare dicuntur: si minorem fœminę, alterum sexum.

Addunt, in Theffalia mollē mulieres in lacte caprino bibere, ad stimulos coitus: aridam uero, ad inhibendos, & alterū alterius potu resolui.

Eius quę uocetur Cynosorchis.

S E C V N D I.

Illita tumores discutit.

Ulcerata purgat, & serpere eadem non patitur.

Abolet fistulas. Et illitu inflammationes lenit.

Aridę radices nomas inhibent, sanantque oris putredines, & ulcera Cæcethe.

Aluum sistunt, e uino potæ.

De hac, eadem quę de Testiculo canis produntur.

T E R T I I.

Eam in uino nigro, austero, bibere conuenit, contra opisthotomum.

Vtendū ea dum concumbendi incessit cupiditas.

Q V A R T I.

Venerem, ut produnt, si omnino manu teneatur radix stimulat: eoque magis, si bibatur uino.

C

E X P L I N I O.

Arietibus & hyrcis segnioribus in potu datur a Samartis.

Equis in potu datur, ob assiduum laborem pigrioribus ad coitū: uim eius restinguit aqua mulsa, aut lactuca sumpta.

E X O R I B A S I O.

Radices tritæ, cicatrices nigras tollunt.

E X A P V L E I O.

Vlceribus difficilibus, hærbæ Priapisti radices tufas impone, & repurgat, & cicatrices claudet.

Herbæ Priapisti succo oculos inunges, & lippitudines, & dolores tollit sine mora.

Si quis mulierem subagitare non poterit, hærbæ Priapisti radicem, id est, testiculum dextrum, quia maior est, & piperis albi grana. ʒ7. mellis unc. iij. in uino optimo dissoluat, & de hoc medicamine pondo scropulorum. ʒ. per triduum sumat.

E X I O A N N E V I G O N I O.

Vinum decoctionis eius, uel radix in gallinarum brodio decocta, libidinem plurimum excitat.

E X A G G R E G A T O R E Herbario.

Mulieres Italiæ, radicem tritam ministrant cum lacte caprino, dexcitantam libidinem. Resoluit apostemata inflata.

Cum melle rosaceo mundificat uulnera.

D Curat Herysipilam, quæ est defœdatio cutis uitio cholericæ sanguinis. Et in ipsa est parum stipticitatis, ideo retinet uentrem, potum. Satyrion.

Quod habet flores purpureos, cum sale aperit hæmorrhoides.

Et quando administratur sicca, prohibet dilatationem ulcerum, & abscondit putredinem. Vlceræ oris sanat.

E X H I E R O N Y M O nobili Empirico.

Decoctum, uel aqua Satyrionis masculi, confortat stomachum potum pondere unc. ʒ5. Et Ictericam profligat, & urinam cit.

Sanat omnia & externa. & interanea uulnera potum pondere unc. ʒ5.

D E S C R I P T O R E S Satyrion.

Dioscorides, libro. 3.

Plinius libro. 25. capite. 8.

Theophrastus lib. 9. cap. 19.

Her. Barbarus in Corollarijs.

Serapion, cap. 90. & 91.

Apuleius, capite. 15.

Autor Pandectarum.

Georgius Valla, dictione Satyrion.

Galenus lib. 8. cap. 28. & 29.

Ad Paternianum cap. 220.

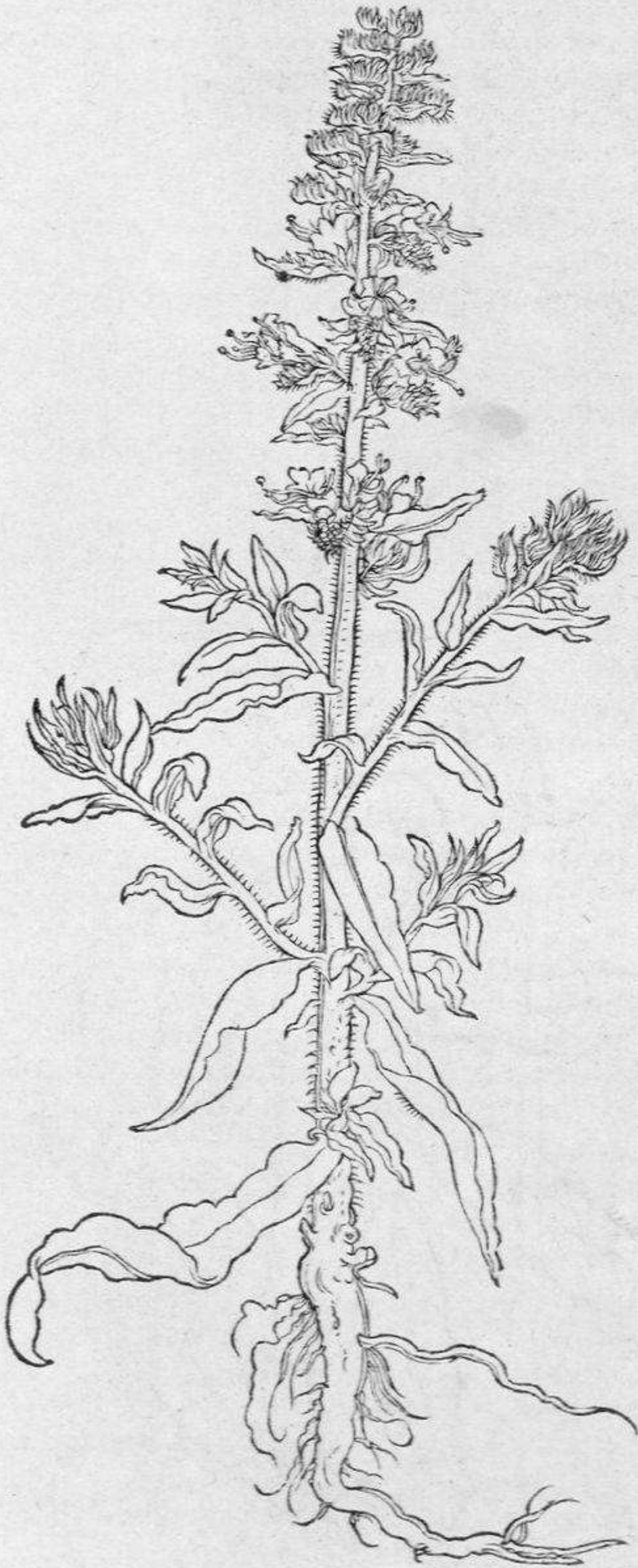
Aggregator.

Oribasius, lib. 3.

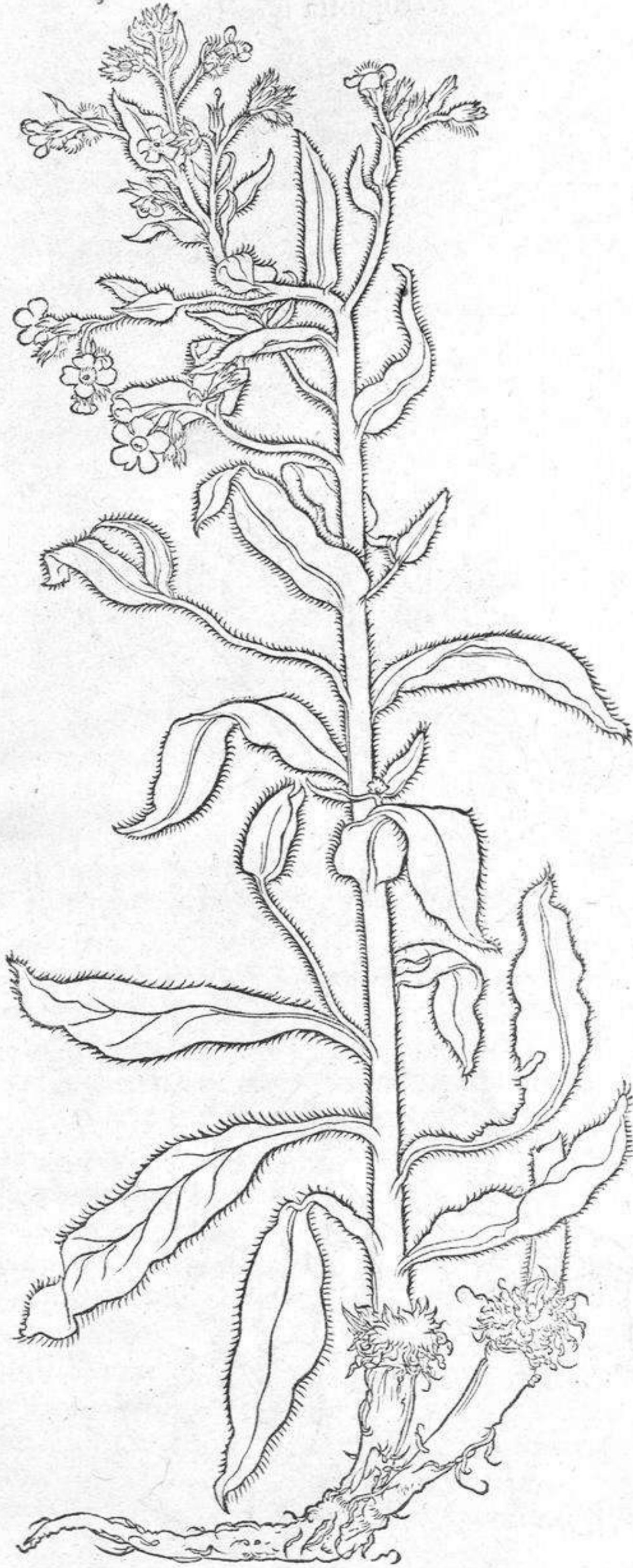
Hieronimus herbarius.

Ioan. Vigonius dictione, Satyrion.

Buglossa sylvestris.

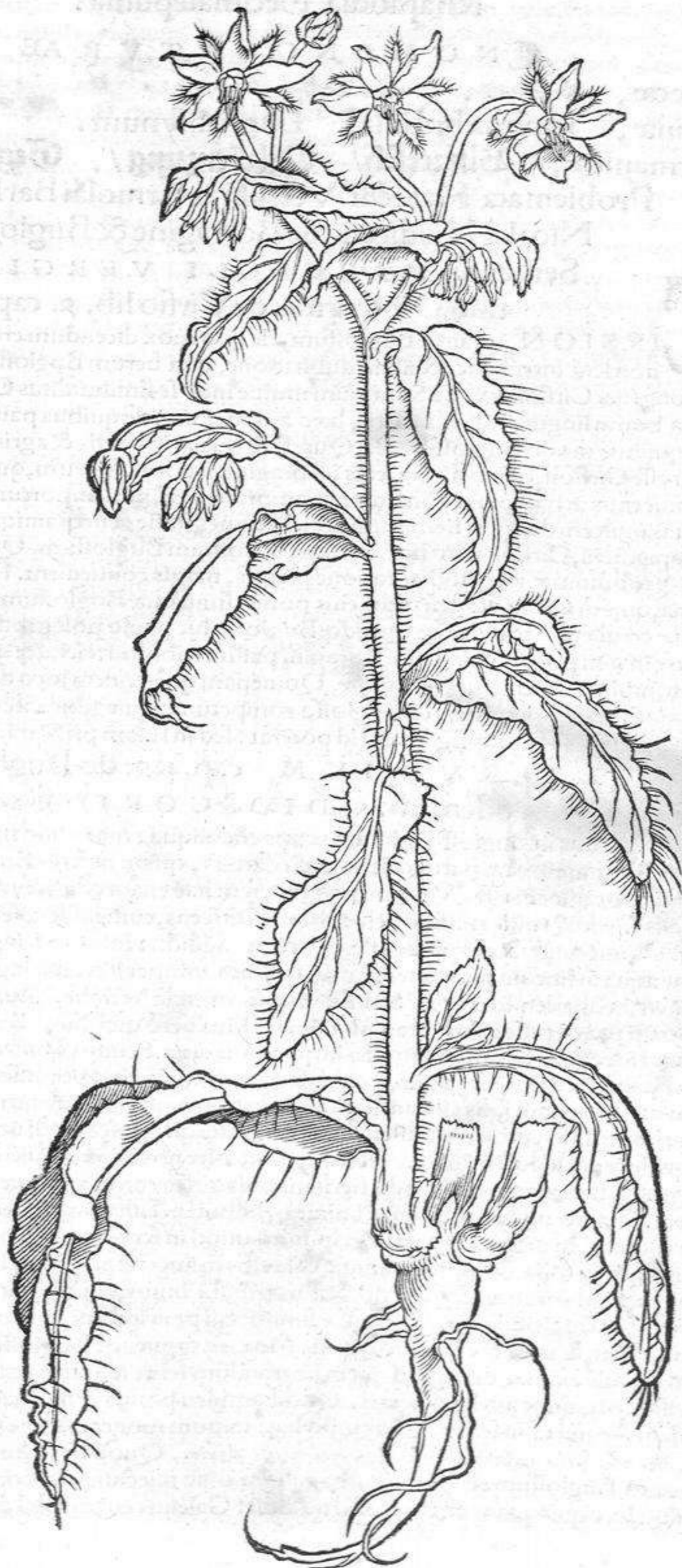

Wild Ochsenzung.

Ochsenzung.

Borago.

Burzetich.

C

DE BORAGINE, ET BUGLOSSO,
Rhapsodia Decimaseptima.

N O M E N C L A T V R A E

Græcæ, *βούλωσθ*, γόνος αιδούρου.
 Latinæ, *Lingua bubula*, *Euphrosynum*.
 Germanicæ, *Burretsch* / *Ochsenzung* / *Gegenstraf*.
 Problemata Marcelli Vergilij, Hermolai Barbari, &
 Nicolai Leonicieni, de Boragine & Buglossio.

Sententia MARCELLI VERGILII in Capitulo
 Dioscoridis de Cirsiio lib. 2. cap. 120.

CIRSION, grande Buglossum, de quo mox dicendum erit, aliqui uocauerunt, non leui inter hanc, & illam dubitatione, utra uerum Buglossum, & quænam Buglossio congener Cirsiion hæc sit. Sunt enim multæ inter se similitudinis Cirsiion, et Buglossum: licet illa a bouum linguis indicata fuerit, hæc a uaricibus: de quibus paulo ante diximus: notumque omnibus modo Buglossum est. Quæ si sit qualis in hortis & agris foditur, necessario relinquitur esse Cirsiion, quam nostra ætas, Boraginem uocat. Verum, quemadmodum Nicolaus Leonicensis in hac ipsa re cõmentatus iam pridem est, non importune dubitauerit aliquis, cõmutatas inuicem duarum herbarum appellationes fuisse: esseque antiquam Buglossum, nostram Boraginem, Cirsiion uero hoc, nouam, & nostram Buglossum. Quæ enim huic & illi notæ, uiresque tribuuntur, mutatis hac ratione plantis, magis conuenient. Purpurea enim florum cacumina, quæ in Cirsiio hic describit, eius potius sunt, quæ Buglossum nunc dicitur, que Boraginis, quæ cerulæos habet flores. Quodque Buglossio hic paulo post tribuet, læticiam & hilaritatem facere in uini pocula demissam, Boragini passim tribuitur: factatque quotidie gens nostra hilaritatem, multo eius cibo utendum esse. Quinetiam quæ eodem loco describuntur folia aspera & nigriora, Boragini magis que Buglossio competunt: quæ albicante folio penitus est. Sunt præter hæc alia etiã, quibus significari id poterat: sed in re iam pridem tractata, satis hæc sint.

E T R V R S V M cap. 129. de Buglossio,
 eodem lib. 2. DIOSCORIDES.

Polliciti sumus in Buglossio, addituros nos esse aliqua, quæ nullo modo alia sunt, que propensiores continue in eam partem fieri, ut credamus, quam ueteres Buglossion dixerunt, nostræ ætatis Boraginem esse. Vt timorque ad eam rem hac etiam coniectura: que M. Cato, 40. capite operis sui de re rustica, in sitionem arborum docens, cum instituisset quatenus, & quomodo surculos inseruisse & circumligasse oporteat, addidit. Insuper Linguam bubulam obtegito si pluat, ne aqua in librum permanet: eam Linguam, insuper librum alligato, ne cadat, &c. Veri simileque est, in operiendo truncæ & insitæ stirpis rotunda sectione, rotundiore potius que longiore folio uti præcepisse. At Boraginis tale est. Eius uero quæ nunc Buglossus habetur, longa folia sunt: ideoque operiendæ rotundæ stirpi minus apta. Scimus quidem, non posse, nec debere rem certam docentes, tam incertis & ambiguis uestigijs niti: potuisseque antiquos insitores illa etiam uti: quoniam satis esset insitam stirpem quocumque operimento a pluuia defendere: & quod primum inserenti se obtulisset, luto, palea, aliisque huiuscemodi uti. Non tamen negligendum, qualecunque id fuerit, ignotæ rei uestigium. Nec nos alio consilio id retulimus, que ut haberent legentes, hanc etiam eruscandæ ueritatis ansam: scirentque, antiquæ Buglossii, quam Cato, omnesque alij a bouum Linguis, quas imitatur, bubulam Linguam dixerunt, hunc etiam fuisse in rustica re usum. In urbana autem præcipuum, quod in scriptore hoc postremum est, deiecta in uinum Buglossii folia, uoluptates animi, & læticiam augere: neque ultra hunc usum Buglossio aliud multifaciendum ab antiquis scriptoribus tribui. Plinius, 25. uolumine, cap. 8. sic de ea egit. Iungitur huic Buglossos bouum Linguae similis: cui præcipuum, que in uinum deiecta, animi uoluptates auget, & uocatur Euphrosynon. Mox, 26. capite. 12. Buglossio inarescente, si quis medullam e caule eximat: dicatque ad quem liberandum febre id faciat, et alliget ei septem folia ante accessionem, aiunt a febre liberari. Quod amuleti potius que medicinæ ratione habet. Paulus itidem Aegineta in sexto de Buglossio hæc tantum monet. *βούλωσθον ὑγρόν τε καὶ θερμόν ἐστι τῆ κράσει. ὅθεν τοῖς οἴνοις ἐμβαλλόμενον ἐν φροσύνῃ ποιεῖν λέγεται.* Quod est. Humidum, calidumque temperamento Buglossum est. Eamque ob causam uino iniectum, læticiam animi facere dicitur. Nec ultra hæc quicquam de Buglossio tradidit, Galenus etiam nihil dictis ab alijs aliud addi-

Buglossion & Cirsiion figura fere non differunt.
 Cirsiion est Borago.
 Permutatio nominum in Boragine & Buglossio.

D

Vulgata Buglossus, est Borago.
 M. Cato.

Præcipua uis Buglossii.
 Plinius.

Paulus Aegineta.

Galenus.

dit, quæ tussibus & faucium asperitatibus utilem esse. Nullusque non ex antiquis, læticiæ & uoluptatis spem in Buglossi usu legentibus proponit: quod in Boragine nunc passim fertur. Verisimileque est, quasi per manus traditam, seu opinionem, seu famam ad nos peruenisse, & adhuc seruari. Non utimur ad hanc rem populari omnino sensu, & iudicio plebis: non tamen negligimus penitus. Quodque nos magis urget, Cirsii historia est, in qua flores ακροπόρφυροι, id est, in summo purpurei describuntur: qui color proprius floris eius est quam Buglossum nunc passim uocant. Vrgent longiora folia quæ in Boragine decurtatæ rotunditatis sunt. At dicit aliquis: boum Linguis similior nostræ ætatis Buglossus quæ Borago est. Non negamus id. Verum tamen illud etiam monemus, nescire modo nos quæ fuerit antiquis Græcis comparationis huius ratio: & quid nam boum Linguae illi comparauerint: uerbi causa asperitatem, latitudinem, colorem, longitudinemue. Pro nostræ ætatis Buglossu longitudo præcipue & color est: pro Boragine contra tam multa hæcenus numerata indicia, quæ diligentius cæteri etiam excutient. Nos enim pro deprehendendo ueritate, cogitanda alijs hæc tantum proponimus. Nec laboramus pro re (cunctis enim nota est) sed pro medicæ materiæ antiquis nominibus & historia: quæ a posterioribus græcis toto hoc capite male habita est. Credimusque nos, ex obseruatis hæcenus, non esse Dioscoridis quæ a principio capitis longius leguntur, usque ad Verbasco similia habet folia. &c. Quæcunque enim a Serapione, antiqua scriptoris huius interpretatione, & aliquot græcis Buglossu huic tribuuntur, nulla alia sunt, quæ Verbasco similia habere folia. Folio in terram deciduo esse: eodemque aspero, & uigriore boum Linguae simili: idque in uinum coniectum, læticiam augere credi. Cætera nulla in antiquioribus græcorum codicibus & latinis scriptoribus sunt. Et Plinius, quæ nunc in scriptore hoc leguntur, dandam esse scilicet Buglossum hanc quæ tres caules protulerit, ad tertianas: quæ uero quatuor, ad quartanas, non Buglossu, sed Cynoglossu tribuit. Verba eius sunt lib. 25. capite. 8. Iungitur & Cynoglossos caninas imitans linguas: aiuntque, quæ tres thyrsos seminis emittat, eius radicem potam ex aqua ad tertianas prodesse: quæ quatuor, ad quartanas. Accedit his etiam carpenti Buglossum hanc Iulio mense præceptum: quem hic scriptor Romana uoce ιούλιον uocat: quod in græcis antiquis scriptoribus nunquam, aut raro inuenitur. Dico autem antiquos, nondum penitus oblitterata græcorum re: quoniam post Cæsares Romanos, latinis mensium appellationibus potius, quæ græcis, suadere id fortuna eius gentis & maiestate, usi omnes sunt. Quodque coniunctum huic est, non consueuisse Dioscori. temporum notas ex mensibus accipere, sed ex anni tempestatibus: uerbi causa, solstitijs, uere, autumno, hyemeque, & æstate. Scimus medicæ hæc nihil, aut parum conferre. Sed nos herbariam tractamus: conamurque in hoc scriptore, minus corruptam saltem latinis eam reddere: quoniam integram, in tanta posteriorum incuria et imperitia impossibile est. Effugerat pene nos quod ad Buglossum & Boraginem, earumque notas adhuc pertinet. Id huiuscemodi est, Cirsii Buglossu hic similia esse folia dixit, mediocriter hirsuta, longioraque, & albescentia, in extremitatibus aculeata: Buglossi autem φύλλον χαμαιπιτῖς, τραχύτε καὶ μελάντερον, quod est, folium in terram deciduum, asperumque, & nigrius. Conferatur nunc cum nature exemplaribus utriusque historia, carptisque ex horto Buglossum & Boraginem diligentius contemplemur. Mihi sane prior illa Cirsii historia nostræ ætatis Buglossu respondere, posterior autem Boragini undique uidetur. Sunt enim Buglossi folia longiora quæ Boraginis. Albicant illa, hæc contra nigricant. Illa surgunt, & per se stant in altum nitentia: Boraginis in terra iacent. Estque illi proprium quod hic ait χαμαιπιτῖς, id est, humi stratum folium.

IUDICIUM NICOLAI Leonici de Buglossu, & Boragine lib. de erroribus Medicorum.

De Buglossa autem, de qua quæris, an ea quæ pro Buglossa utimur, sit uera Buglossa, si tibi quod sentio, respondero, uereor ne sicuti tu admodum docte dubitasti, ita ego omnium proterue uidear uniuersam nostri temporis medicinam euertere. Nam si probare contendero, Buglossam, quam medici iuniores ad usum medicæ adhibent, non esse ueram Buglossam, Cur etiam inquiet aliquis, Lactucam, qua uescimur, ueram esse Lactucam non inficiaris? Non ita tamen sumus animari. absit enim a nobis tanta temeritas, ut omnia iuniorum medicorum placita uelimus demoliri, sed sicuti multa eorum probanda censemus, ita plura sunt in quibus autores ueteres magis sequendos iudicamus, atque in illis præsertim, in quibus eisdem medici iuniores inuicem uidentur dissentire. De Boragine Simon Genuensis in littera B. ita scribit. Borago herba nota, cibo apta, & medicæ, & flos, & folia, & semen: Buglossa dicitur species eius syluestris. Non reperiō autorem aliquem autenticum, facientem capitulum de utraque: si scribit de una, non scribit de alia. Hæc ille. Pandectarius autem aliter sentit. Nam undecimo capite scribit alterum de Boragine, in quo allegat Dioscoridem: alterum de Buglossa, in quo citat Serapionem ex eiusdem Dio-

A

Obiectio tacita.

Plinius.

B

Aliud discrimen Boraginis, & Buglossi. Opinio Vergilij in ea controuersia.

Modestia, & iudicium Leonici.

Simon Genuensis de Boragine. Pandectarius.

C Bartholomæus de Montagnana in consilijs.
De Buglossa plura creduntur, quæ sit.
Pugnātia Nentericorū in Boragine & Buglossa.
Duæ herbæ Linguae bouis similes.

Explanatio Dioscoridæ.

Pandectarius notatur.

Error Montagnanæ.
Ignauia Simonis.

scoridis autoritate de Buglossa loquentem. Montagnana uero in quodam consilio scribit hæc uerba. Borago autem non placet, quia planta multum uentosabilis, & uentositiua: quod ostenditur propter multitudinem eructationum quas efficit. Et licet ponatur temperata, quia est species Buglossæ, quæ temperata est, de ea tamen parum ab autoribus scribitur, et plura de ea creduntur, quæ ratione & autoritate uerificari possint. Auicenna tamen de ea nihil dixit. Vide quanta sit istorum autorum discordia. Alter dicit nullum autorem de utraque, scilicet de Boragine, & de Buglossa loqui: alter super ambabus herbis citat Dioscoridem: alter facit Buglossam speciem Boraginis syluestris: alter Boraginem Buglossæ tanquam generi subiicit. Auicenna quoque secundo canone, capite de Lingua bouis, notat sui temporis medicos, qui non uera Buglossa uterentur, sed alia quæ non habet easdem utilitates. Quare in tanta medicorum, tum latinorum, tum etiam Arabum de herba Buglossa controuersia, quid mihi uideatur, aperiam. Primum illud pro confesso habetur, Buglossam græco interpretamento Linguae bouis assimilari. Duæ autem sunt herbæ Linguae bubulæ, atque ideo etiam inuicem similes: altera a nobis Lingua bouis, altera Borago nominata. Sed duæ quoque herbæ itidem Linguae bubulæ similes celebrantur græcis nominibus apud Græcos, altera Buglossum, altera Crision ab eisdem græcis nuncupata: adeo, ut mihi nime dubitem, duas illas herbas, quarum alteram Linguam bubulam, alteram Boraginem sermone nostro uocamus, ad duo capita apud Dioscoridem debere referri: quorum alterum est de Buglossa, alterum de Crisio. Nam & hoc propter magnam quam habet cum Buglossa similitudinem, Buglossum magnum pariter a Græcis appellatur. Verum diligentius considerantibus, descriptio Buglossi apud Dioscoridem plus Boragini conuenit: descriptio autem Crision, siue Buglossi magni plus alteri quadrat, quam nos uulgo Buglossam, seu Linguam bubulam nominamus. Siquidem idem Dioscorides inquit folia Crision esse longiora folijs Buglossi. Quamquam apud Plinium, qui Crision lib. 27. cap. 2. fere eodem modo quo Dioscorides describit, eandem Crision habere folia non longiora Buglossa, seu ut ipse interpretatur, Lingua bouis, sed potius minora, scribatur. Quem puto errorem ex uocabuli Græci similitudine, & codicis mendo, quem Plinius habuit, contigisse: quoniam pro macrotera, quod uerbum significat longiora, microtera, id est, minora scriptum inuenit. Ego uero in multis codicibus græcis, non solum impressis, sed etiam manu scriptis, apud Dioscoridem, μακρότερα, id est, longiora, non autem μικρότερα, id est, minora reperi. Liquido autem sensui subiicitur, folia herbæ illius, quæ uulgo Buglossa dicitur, esse folijs Boraginis longiora. Item idem Dioscorides inquit, in summo caule Crision esse capitula purpurea, quæ soluuntur in lanugines: quod etiam in herba Buglossa a nobis appellata uisu deprehenditur. Contra in Boragine capitula cerulea, non autem purpurea conspiciuntur. In autore autem de simplici medicina leguntur hæc uerba. Buglossam Romani Linguam bubulam, Lucani Corago. Nascitur locis cultis & sabulosis. Forte autem pro borago uerbo, corago uiciose scribitur: aut nomen coraginis, una litera uariata, est in Boragine uersum. Quod autem inquit, nasci locis cultis & sabulosis, hoc idem de suo Buglossa Dioscorides tradit. Pandectarius quoque, si qua est huius hominis autoritas, in litera, I, Lisinaltaur, quod nomen apud Arabes significat linguam bouis, ipse Boragine interpretatur. Quare forte melius fuerit, cum Buglossam, de qua Dioscorides, Galenus, & autores Arabes utrumque allegantes, ad usum medicinæ adhibemus, Boraginem potius, quam illam quæ passim Buglossa nuncupatur recipere. Atque ita falsum erit id, quod Montagnana existimauit, Auicennam nihil de Boragine dixisse. Nam, nisi mea me fallit opinio, caput de Buglossa, seu Lingua bouis apud Auicennam, est caput de Boragine, sicuti etiam apud Serapionem. Falsum etiam erit, id quod Simon scribit, qui putauit neminem autorem de utraque herba simul scripsisse. Siquidem Dioscorides apud Græcos, & Plinius apud nos, tam de Buglossa, quam etiam de Crisio fecere mentionem. Negari autem non potest, quin Borago sit alterum duorum apud Dioscoridem, aut Crision, aut Buglossum, ab his præsertim, qui Boraginem Buglossæ, uel Buglossam Boraginis speciem confitent: quando & Dioscorides ipse Crision habere folia similia Buglossa, & Buglossum magnum uocari testificatur. Si tamen Borago sit Crisium apud Græcos, uerum erit quod a Montagnano scribitur, tam multa de Boragine a iunioribus medicis temere prædicari. Nam Dioscorides hoc tantum de Crisio retulit: quod si radix eius alligatur super locum dolentem, sedat dolorem. Plinius autem, quod herba aut radix alligata sanat dolores uaricium. Quare medici iuniores utrum uelint acceptent, aut quod Borago sit uera Buglossa, ut nos opinamur: aut quod eius herbæ usus non sit ad illa utilis, ad quæ ipsi arbitrantur.

IOAN. MANARDVS lib. 5. Epistolarum.

Ex herbis congruunt, lactuca, cichorium, portulaca, Buglosson, quam Boraginem uocant. Et sic ubique fere alias.

HERMOLAVS BARB. in Capitulo de Cirsio.

A

Cirsion potius q̄, ut quidam legunt Crision, a uaricibus dicta est, quibus utilis existimatur. Ita enim uarices ab Hippocrate dicunt. Quas Aristoteles Ixias uocauit. Huic herbæ similis est, quæ Hircina lingua uulgo dicitur, sed caule tñ rotundo, nō anguloso ut Cirsion: nec dissimilis huic uidet, quam Boraginem, siue Porraginem olitores nostri uocant, flore interim purpureo, Cirsion interim ceruleo: quæ si Cirsion non est, mirum, quamobrem sit indicta ueteribus, quæ sit & uulgatissima, & cibo gratissima. Nisi quis Buglossæ generibus contribuat.

Ixiæ.
Hircina lingua.
Borago.

Verba DIOSCOR. de quibus est Controuersia, Cap. de Buglosso.

Buglossum nascitur in capestribus, & uaporosis, Verbasco simile est, folium in terra sparsum, nigrius, asperum, bubulas imitans linguas.

EIVSDEM descriptio Cirsij, quã contendunt Boraginem.

Crision aliqui Buglossum magnum uocant, Romani Spumam mollem, Caulis est tener, duorum cubitorum, triangulo similis, anguli spinosi, per interualla mollis: folia Buglossi similia, maiora, subcãdida, modice hirsuta, hispida, in quo capitula purpurea, quæ soluuntur in lanugines.

IUDICIUM NOSTRUM.

Iam penes te sit, Lector, quicũq; es, iudicium. Nos utramq; tibi adproximus, & Buglosson, & Boraginem. Habes præterea doctorum hominum iudicia, & Dioscridis uerba tibi subscripta: uerisimileq; mihi uideatur, ut in floribus & hærbis conueniunt, ita quoq; in iuuamentis.

TEMPERAMENTVM.

Utraq; calida est, & humida in primo.

VIRESETIUVAMENTA

B

ex DIOSCORIDE.

Aiunt eam, quæ tres thyrsos emittit, cū semine & radice tritam, potã q; contra tertianos rigores prodesse: quæ quatuor, ad quartanos.

Ea in uino decoquitur. Herbam abscessibus utilem esse uolunt.

Proinde in uinum deiectum, animi uoluptates augere.

EX AE MILIO MACRO.

Lingua Bouis, græco sermone Buglossa uocatur.

Hæc choleram rubeam, nimio feruore perustam,

Purgat, cum uino fuerit si sumpta frequenter.

Cordiacum, cholerae quem feriat copia nigrae,

Consimili potata modo, curare ualebis.

Humores nocuos pulmonis detrahit hausta,

Mixtus aquæ tepidæ, si succus sumitur eius.

Illi qui patitur schiasim, mire medicatur.

Vim memorem cerebri dicunt seruare periti,

Vinum potatum, quo sit macerata Buglossa.

Lætos conuiuas, decoctio dicitur eius

Reddere, si fuerit inter conuiuia sparsa.

C

EX GALENO.

Congruit ob gutturis asperitatē tussientibus coctū Buglossū in mulla.

EX IOANNE VIGONIO.

Buglossū generat sanguinē bonū, & uirtutē habet similem Boragini.

Et eius radix sub prunis decocta, cum panis madefactis pisata, cum equali portione pulpe pomorum, & sub prunis decoctorum, et butyri parum, panaricij dolorem mitigat.

Et omnes forunculos maturat.

In ore quoque detenta, si prius in uino granatorum sit macerata, & infusa, asperitatem, & siccitatem linguæ febricitantium mitigat, & sitim restinguit, nec ingrata etiam infirmo.

EX APVLEIO.

Herba Buglossa, ex melle et pane pisata, uice malagmatis mirifice rūpit.

EX SERAPIONE.

Si quando folium eius comburitur, confert fluxibilitati dentiū & gingiuarum, & ad alcolā, & proprie quæ accidit in ore puerorum, & omnibus caliditatibus quæ fiunt in ore.

Proprietas eius est, purgare cholera: sed sumēda est cū bolo armeno. Et dosi s eius est ab drach. iij. usque ad. v. cū saccharo, et cū drac. i. boli armeni.

EX HIERONYMO herbario.

D Aqua Buglossæ dissipat Ictericiam, mundificat lepram & scabiem, & fluxiones capitis mitigat.

EX IOAN. VIGONIO.

Virtus eius est, sanguinem bonum generare.

Et uniuersaliter uulneratis conceditur in ferculis, cum petrosileno, & mentha, præsertim in iure gallinarum decocta.

EX PLATEARIO.

Conualescentibus ex ægritudine ualet.

Item syncopizantibus, cardiacis, melancholicis, comesta cū carnibus, uel condita cum sagimine.

Contra syncopim talis est usus. Ex succo Boraginis cum saccharo, fiat syropus, addito osse de corde cerui.

Contra melancholicam passionem, & epilepsiam sic fiat decoctio in succo eius de sene, & in colatura fiat syropus. Si deest herba, semen eius decoquatur in aqua, in cuius colatura fiat syropus. Et nota, quod semina per duos annos possunt seruari in multa efficacia.

Radix competit usui medicinæ. Contra Ictericiam comeditur cocta cum carnibus & succo eius, & scariolæ, utatur in potu.

A V T O R E S E T D E S C R I P T O R E S

Buglossæ & Boraginis.

Dioscorides, lib. 2.

Hermolaus Barbarus.

Mar. Vergilius.

Platearius, cap. 2.

Serap. cap. 83.

Apuleius, cap. 21.

Aemilius Macer.

Manardus.

A

B

Verbena Masculina.

VERBENA foemina.

yfenkrut weiblin.

D

D E V E R B E N A,

Rhapsodia Decimaoc̄taua.

N O M E N C L A T V R A E.

Græcæ, ἱερὰ βοτάνη, περισεριῶν ὕψισ, ἕριγένισ, σιδιριτίσ, κουριτίσ, περιφόνιον, δύο ἰλακάτα, διχρώμοσ, κάλλισισ, ἱπάρισσ, δημητριάσ, ἑρυσίσηκπῶν.

Latinæ, Verbenaca supina. Sacra herba. Verbena. Sideritis. Curitis. Demetrias. Erysisceptrum. Cinnamalis herba. Lachryma Iunonis. Herba Sanguinalis. Sanguis Mercurij. Mustelæ sanguis. Hierobotane. Licinia. Lustrago. Columbina. Militaria. Vertipedium. Crista gallinacea.

Germanicæ, yfenhart. yfenkrut.

A V T O R V M P L A C I T A

de Verbena.

C V B I T A L E S hæc Verbenaca profert uirgas, aliquando etiam maiores & angulosas, circa quas folia sunt p̄ interualla, quernis similia, angustiora tñ, minoraq̄, sed p̄ ambitū secta, colore quadatenus glauco, Radicem habet oblongam, gracilemq̄: flores purpureos, tenuesq̄.

Præconium Verbenæ ex P L I N I O,
libro. 25. cap. 9.

A

Nulla herbarum Romanæ nobilitatis plus habet, quàm Hierobatane. Aliqui Peristerion, nostrum Verbenacam uocant. Hæc est, quam legatos ferre ad hostes indicauimus. Hac Iouis mensa uertitur, domus purgantur, lustranturque.

Superficiofa herba Verbenæ.

Genera eius duo sunt. Foliosa, quam foeminam putant. Mas rarioribus folijs. Ramuli utriusque plures, tenues, cubitales, angulosi. Folia minora quàm Quercus, angustioraque, diuisuris maioribus. Colos glaucus, radix longa, tenuis. Nascitur ubique in planis, aquosis. Quidam non distinguunt, sed unum omnino genus faciunt, quoniam utraque eisdem effectus habeat. Utraque fortiuntur Galli, & precinunt responsa. Sed magis circa hanc insaniunt. Hac perunctos impetrare que uelint, febres abigere, amicitias conciliare, nullique non morbo mederi. Colligi circa Canis ortum debere, ita ut ne luna, aut sol conspiciatur, fauis ante & melle terræ in piamentum datis. Circumscriptam ferro, effodi sinistra manu, & in sublime tolli: siccare in umbra, separatim folia, caulem, radicem. Aiuntque, si aqua spargatur triclinium, qua maduerit, lætiores conuictus fieri. Aduersus serpentes conteritur uino. Est similis Verbasco herba, que sæpe fallit, pro ea capta, folijs minus candidis, cauliculis pluribus, flore luteo. Hæc abiecta, blactas in se contrahit. Ideoque Romæ Blactariam eam uocant.

Terentius in Andria.
Ex ara hinc sume Verbenas tibi.
Verg. eglo. s.
Verbenas ad ole pingues, et masculathura,
Coniugis ut magicis sanos auertere sacris
Experiar sensus, nihil hic nisi carmina desunt.

Idem lib. 22. cap. 2. Autores imperij Rom. conditoresque, immensum quiddam & hinc sumpserunt: quoniam non aliunde sagmina in remedijs publicis fuere, & in sacris legationibus, quàm Verbenæ. Certe utroque nomine idem significatur, hoc est, gramen ex arce, cum sua terra euulsum. Hoc semper & legati, cum ad hostes, clarigatumque mitterentur usi, id est, res raptas clare repetitum, unus utique Verbenarius uocabatur.

B

Picturatio Verbenæ ex A P V L E I O.

Nascitur ubique in planis, & aquosis locis Verbenæ. Folijs subalbis, & uelut incisus, radice simplici atque thyrso, uirtute redarguenti quam Stypticen uocant. Est quæ uulnera conglutinat, atque putredines abstergit. Est autem columbis esca iucunda.

Autor P A N D E C T A R I V S de Verbena.

Species Hierobatanos est Centrum galli, & est supina. Secunda est Verbena, quæ dicitur Gallinacea, & est recta, & ideo uocatur ὄπθου

Centrum Galli, Gallinacea, ὄπθου.

Verbena unde sic dicta est, ex H E R =

M O L A O B A R B A R O.

Peristereon a Græcis uocata, quod columbæ in ea manserunt. Unde Columbaris uocatur. Item Lucinia, & Lustrago, & Militaria. Sunt qui Petonomon, a uolucrum pastu nominant, & a colorum uarietate Panchronon. A nostris Verbena, & Verbenaca, siue (ut arbitror) corrupte Verminaca dicitur. Item Ferraria, non ferria, etiamsi Dioscorides ita nominasse uideatur. Quandoquidem secundum huius herbe genus, ab ipso =

Columbaris, Petonomon, Panchronos.

Verminaca.

C met Dioscoride Sideritis appellatur.

T E M P E R A M E N T V M.

Virtutem habet exiccandi, & uulnera consolidandi.

V I R E S E T I V V A M E N T A

eius ex DIOSCORIDE.

Folia cum suo adipe recenti, aut rosaceo imposita, uulneris dolores finire putantur.

Ignem sacrum, illita ex aceto reprimunt.

Putrida ulcera cohibent.

Vulnera glutinant.

Veteraq; ex melle, ad cicatricem perducunt.

EX AE MILIO MAGRO.

Verbenam, Hierobotanem, Peristereonq;

Appellant Græci, species hæc fertur habere

Binas, effectus est idem pene duabus.

Cum uino iuuat ictericos si sæpe bibatur.

Pestiferos morsus curat, superaddita trita:

Cum uino renouanda quidem per quatuor ista

Est medicina dies: oris bene uulnera purgat,

Illius succus tepidus si uoluitur ore.

Hoc quoq; facta recens herbæ decoctio præstat.

D Hac etiam quæuis putredo repellitur oris,

Si tepefaicta diu uoluatur fauce sonora.

Glutinat herba recēs uulnus, superaddita trita.

Occurrit cunctis cum uino sumpta uenenis.

Quæ fuit alternis febris accedendo diebus,

Pellitur hac, tribus sumptis radicibus eius.

Cum totidem folijs potentur aqua soluta,

Ista prius patiens, q̄ frigus senserit ullum.

Hocq; modo febribus quartanis illa medetur,

Bis binis folijs, cum tot radicibus haustis

Illius in uino si sit decoctio facta.

Conuiuas hilares inter conuiuia sparsa.

Reddere narratur, ut iam præscripta Buglossa.

Hanc herbam gestādo manu, si queris ab ægro,

Dic frater, quid agis? bene, si responderit æger,

Viuet: si uero, male, spes est nulla salutis.

Ex hac compositam quidam iussere coronam,

Apponi capiti causa quacumq; dolenti,

Sic dicunt illam celerem conferre medelam.

Plinius affirmat, hanc omnibus esse salubrem

Visceribus, lateris morbis, iecorisq; quærelis,

Pectoris & uicijs, & præcipue medicari

Vires Verbe
næ.

Superstitiosū

Pulmonum cauffis, hanc afferit ille, phthificus.
 Parotidas reprimat, adipi commixta uetusto.
 Herbam, cui nomen folijs de Mille dedere,
 Betonicamq; pari Verbenæ pondere iunge,
 Hæc mixta potentur aqua, nullum medicamen
 Vtilius credunt illis, quos calculus angit.
 Non modicum laudare magos hanc afferit herbam
 Plinius, hanc cunctis dicunt obsistere morbis:
 Et quod quisq; petet, hac impetrare perunctum,
 Sic & amicitias captari posse potentum,
 Et pelli febres, & plurima talia fingunt.
 Quæ quamuis natura potens concedere posset,
 Vana tamen nobis, & anilia iure uidentur.

EX APVLEIO cap. 3. & 66. Nam duobus
 capitibus, eandem rem fere agit.

Ad V L C E R A, & P A R O T I D A S.

Herbæ Verbenacæ radix in collo ligata, summe proficit.

Ad S T R V M A S, & Parotidas.

Herba Verbenaca tusa, & imposita, mirifice sanat.

Ad eos qui I N D V R A T A S V E N A S ha-
 bent, & cibos non recipiunt.

Herbæ Verbenacæ succus datur bibere, sed cocta: postea miscetur B
 cum uino & melle, & aqua, & statim sanat.

Ad H E P A T I S dolorem.

Herba Verbenaca solstitio lecta, in puluerem redacta, robusto dabis
 cochlearia quinq;, ex uino cōoptimo cyathis tribus potui sumpta, mire
 proficere creditur. Cæteris pro cuiusq; uiribus sic dabis.

A D C A L C V L O S O S.

Verbenacæ radix contusa ex mulso optimo, tepido data, incredibili-
 ter calculosis succurrit: nec solum ipsis calculosis, sed & quicquid esset,
 quod urinam impediret, celeriter reducet.

Ad C A P I T I S dolorem.

Herbæ Verbenacæ corona facta, & capiti imposita, dolorem capi-
 tis tollet.

Ad S E R P E N T I V M morsus.

Herbam Verbenacam cum suis folijs & radicibus, quisquis offultam,
 cinctamq; secum portauerit, ab omnibus serpentibus tutus erit.

A D M O R S V M A R A N E O R V M,
 quos Græci Phalangios uocant.

Herbæ Verbenacæ ramulos ex uino decoctos & contritos: deinde
 quod acetauerit, plagæ impones, & adaperiet: postea crudam cum mel-
 le contritam in ulcus audaciter insertam, mature ad sanitatem perducere
 certus autor affirmat.

C A D M O R S V M R A B I D I
C A N I S, & hydrofa hydri.

Herbam Verbenacā in uulnus adponito, tritici quoq; grana integra indita uulneri donec humore remollita expleant: iam tumidas proijcito illas gallinæ: si non appetit, simili modo alia grana conijcito: si sic esse cœperint, periculi sublatis signum erit.

A D V V L N E R A recentia.

Herba Verbenaca contrita cum butyro uulneri imponitur.

A d m o r s u m S E R P E N T I S.

Herbæ Verbenacæ ramuli ex uino decocti & contriti, si cæca erit plaga, cum tumore impositi adaperiunt primū: exulcerant deinde: postea crudi cum melle contriti, & ulceri inserti, donec ad sanitatem (quod celeriter fit) perducunt, imponuntur.

M O R B O R E G I O L A

borantibus, auruginosisue.

Herbæ Verbenacæ drachma una, & nardi obuli tres, baccæ crudæ foliorum expressus succus, & paululum myrrhæ contritæ, ex aqua cyathis tribus potui data, expellere morbum creditur.

D A V T O R E S, E T D E
scriptores Verbenacæ.

Dioscorides lib. 2.

Plinius lib. 25. cap. 9.

Galenus, s. simplicium phar
macorum, cap. 22.

Ad Paternianum cap. 222.

Apuleius, cap. 3.

Aemilius Macer dict. Ver
bena.

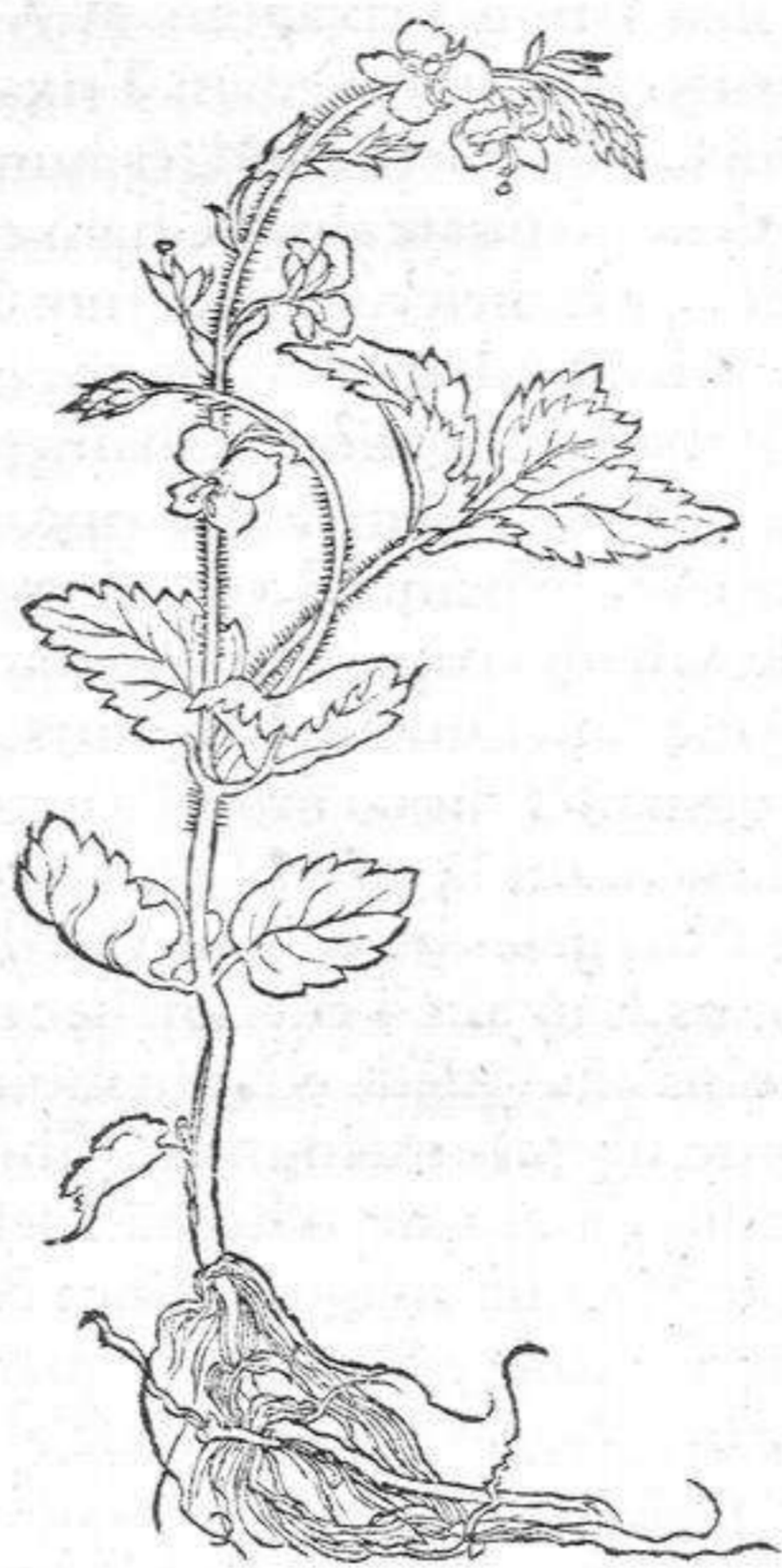
Autor Pandectarum.

Hermolaus Barbarus.

Paulus, cap. de Peristereis.

Chamædrys.

A

Gamenderlin.

B

DE GAMANDRAEA,
Rhapsodia Decimanona.

NOMENGLATVRAE

Græcæ, χαμᾶδρυς. χαμᾶδρυς. χινᾶδρυς.

Latinae, Gamandraea. Trixago minor. Quercula minor.

Germanicæ, Gamenderlin.

PLACITA AVTORVM de Trixagine.

Historia TRIXAGINIS ex

DIOSCORIDE lib.3.

NASCITVR asperis, & petrosis locis, estq; brevis frutex, altitudine quantum a summo pollice, ad extremum minimum digitum patet explicita hominis manus. Folijs paruis, figura diuisurisq; quernis similibus, gustu amaris, purpurescente flore, & ipso etiam exiguo. Carpenda est suo semine prægnans herba.

PLINIANA Trixaginis historia, lib.22. cap.15.

Chamædrys herba est, quæ latine Trissago dicitur. Aliqui Chamædropen, alij Teucrion appellauere. Folia habet magnitudine Menthæ, colore & diuisura Quercus, Alij Serratam, et ab ea ferram inuentam esse Serrata.

C. dixerunt. Flore pene purpureo. Carpitur prægnans succo.

De Nomenclatura Trixaginis MAR. VERGIL.

Trixago.

Chamædrydys.

Chamærops.

Teucrion.

Theophr. de
Trixagine.

Medicinæ
Trixaginis.

Coactæ breuitatis quercus quædam Trixago est, & inde illi a Græcis nomen. neq; enim Chamædrydys aliud, q̄ humilem & terrestrē quercum significat. Ab eadem breuitate aliud Chamæropis nomen illi ab aliquibus factū est. Sic enim ex ueterū Græcorum & Latinorū fide legendum esse existimamus, etsi hic Chamædropa uocari tradat. Plinij enim codices omnes ante Barbari castigationē, Chamæropen, non Chamædropen uocari Trixaginē dicebant. Eam uocē scriptoris huius lectione ille emendauit. Is etiā quem nos habemus Lor gobardis literis scriptū latinum ueterem Dioscoridē, Chamæropa, non Chamædropa Trixaginē dici testatur. Nec nos rationē, aut causam habemus, cur hoc magis q̄ illud dici oporteat: etsi excogitanda aliqua sit, nulla uero similior erit, q̄, quoniam humi serpat, sic dicta quondā fuerit. Et si id recipiat, tunc Chamærops dicenda potius erit. Nos in ambiguo plures ueluti testes secuti, Chamæropem potius diximus. Cur aut Teucrion hæc etiā dicere, causam hic ipse ostendit: ideoq; a nobis relinquenda est, qui multo labore quæsitā Romanæ appellatiōis originē, nondū inuenimus. Nihil em Plinius aliud inquit, q̄ Trixaginē latine dici Chamædryn herbā. Descripsit t̄m eā: & quæ hic, folia parua dixit, ille Menthæ magnitudine: & quæ hic figura & incisuris quernis similibus, ille colore & diuisura quercus. Adiecit præterea, Serra tam ab alijs hanc herbā dici: & ab ea, id est, ab incisuris illis quas per ambitū habet, eodē quo nunc modo in serra uidentur dentes, inuentā fuisse ferram. Theophrastus cum lib. 9. de Plantarū historia eius meminisset, de notis, partibusq; eius breuiter egit: sed quas habet in medicinā uires multas numerauit alias ab hoc scriptore, ideoq; repetēdas hoc loco a nobis: quæ huiuscemodi sunt. Trixaginis autem folia ruptis, uulneribusq; profunt: in quē usum ex oleo trita imponuntur. Profunt & depascentibus ulceribus. Purgat semen bilem. Confert idem oculis: oportetq; tritū folium ex oleo illis admouere. Habet Trixago quernis similia folia: totūq; eius incrementū dodrātale est: quod a nobis in Dioscoride expansæ manus mensura significatū est. Adiecit præterea Theophrastus, odoratam, suauemq; Trixaginē hanc esse, facilem inuentu, & ubiq; ex his notis cognoscēdam herbam. In cuius mensura, a Barbaro non leuiter nos & alijs discrepamus. Ille enim quatuor digitorū altitudine eam describit: nos, ut solemus, semper ubi sphitame sit, quantum tota hominis explicata manus patet. Id enim obseruauimus eam significare uocem. Quatuor uero digitū, quos ille in sphitame numerat, palmi mensura sunt, quæ longe minor q̄ dodrans est: qua uoce priuatim Plinius græcam sphitamē in. vii. manifeste conuertit. Sic etiam quem ille florem exilem dixit, nos simpliciter paruum uertimus. μικρόν enim hic ait. Quod præterea Dioscorides ait ἀγιν ἐμβρυα ad abortus pertinens, ille ad partus facilitatem pertinere opinatus, partus ciere dixit.

TEMPERAMENTVM.

A

Est illi calefaciendi uis, simul & siccandi, usq; in tertium gradum, ut inquit Galenus & Macer. Nam in qualitate eius dissonant scriptores.

VIRE S ET I V V A M E N T A eius ex Dioscoride.

Decoquitur uiridis in aqua, bibiturq; utiliter conuulsis decoctū eius.

Tussientibus itidem, duratis lienibus, urinæ angustijs, & cutem incipientibus subire aquis,

Menses eadem trahit & foetus.

Lienem minuit cum aceto pota.

Contra uenenata cum uino bibitur.

Potest idem emplastri modo imposita etiam.

Quinetiā concisa, tritaue, contra prædicta in pilulas cōformari potest.

Purgat uetera ulcera ex melle.

Contra oculorum caligines trita inspergitur, & ex oleo inungitur,

Est autem illi calefaciendi uis.

E X P L I N I O.

In petrosis aduersus serpentium uenena, pota, illitaq; efficacissima.

Item stomacho, tussi ueteri, pituitæ in gula cohærescenti, ruptis, conuulsis, lateris doloribus.

Lienem consumit.

Vrinam & menses cit.

Ob id incipientibus hydropicis efficax, manualibus scopis eius, in tribus seminis aquæ decoctis, usq; ad tertias. Faciunt & ex ea pastillos, terentes eam ex aqua supradicta.

Sanat & uomicas, & uetera ulcera, uel fordida, cum melle. Fit & uinum ex ea pectoris uitijs. B

Foliorum succus cum oleo, caliginem oculorum discutit.

Ad splenem ex aceto sumitur.

Excalfacit perunctione.

E X A E M I L I O M A C R O.

Depellit abortū, si mixta potetur aqua unc. ij.

Cætera æqualiter cū Plinio, uel ut inq; Hieronymus, pondere unc. ij.

E X A P V L E I O.

Ad Rupturam.

Impendio prodest Chamædrys herba contusa de ligno in lignum, adiecta uino, potui data: cum mira celeritate ruptos sanabit.

A D M O R S V M serpentis.

Herba Chamædrys in puluerem mollissimum redacta, in uino ueteri potui data, uenenum uehementer discutit.

A D P O D A G R A M.

Herbam Chamædryn perinde dabis ut supra, calidam, mire Porragoriā præstat.

Legenda uero est mense Augusto.

C

EX AVERROE Quinto Colliget. 17. cap.

Chamædreos est calida & sicca in secundo gradu. id significat amaritudinem cum acumine. Incidit humores grossos, & exopilat membra interiora.

EX PLATEARIO de Chamædry & Chamæpithy.

Error Platearij in Chamædry, & Chamæpithy.

Chamædry calida est, & sicca in quarto gradu, similiter Chamæpithyos. Chamædreos quercula maior, Chamæpithyos quercula minor appellatur. Virtutemque habet durentiam, & mundificatiuam.

Contra uomitum factum ex anatropha, uel ex aliqua causa frigida, coquantur herbae ipsae diutissime in aqua salmacina, uel naturaliter falsa, & addito oleo, & modico aceti: fiat cataplasma supra pectus. maximum remedium est contra uomitum quemlibet ex frigida causa.

„ Puluis etiam eius cum melle datus, lumbricos occidit.

„ Contra catarrum ponantur pulueres calidi in sacculo, & capiti superponatur, optimum remedium est.

Ad furfures capitis, uel barbae, farina lupinorum decoquatur in aqua falsa, addito aceto, & in colatura addito puluere utriusque, uel alterius, ea postea caput lauetur.

Contra paralysem, in uino herbae decoctae, loco dolenti superponantur.

Ulcerata & uulnera consolidat earum puluis.

Ad matricem mundificandam, & eam infrigidatam ex superfluitatibus phlegmatum calefaciendam, coquantur herbae illae in aqua diu, & fomentetur inde mulier, & herbae ipsae cataplasmentur super pudendis.

D

Puluis earum in oleo decoquatur, & bombix intinctus superponatur: uel puluis conficiatur cum succo Mali terrae, & superponatur.

EX HIERONYMO HERBARIO.

Gamædreæ aqua in ieiunio pota, sanguinem purificat, & scabiem pellit. Sanat eadem alcolam, & oris ulcera.

EX AGGREGATORE Herbario.

Huic herbae cognatum ferunt, ut qui eam gestauerit in sinu, palam omnibus perosus habeatur.

Caliginem quoque oculorum clarificat, inditus oculis illius succus, uel aqua.

A V T O R E S E T D E S C R I P T O E S.

Dioscorides lib. 3.

Plinius lib. 22. cap. 15.

Apuleius cap. 22.

Theophrastus lib. 9.

Macer dict. Chamædry.

Auerrois Quinto Colliget.

Platearius 18. cap.

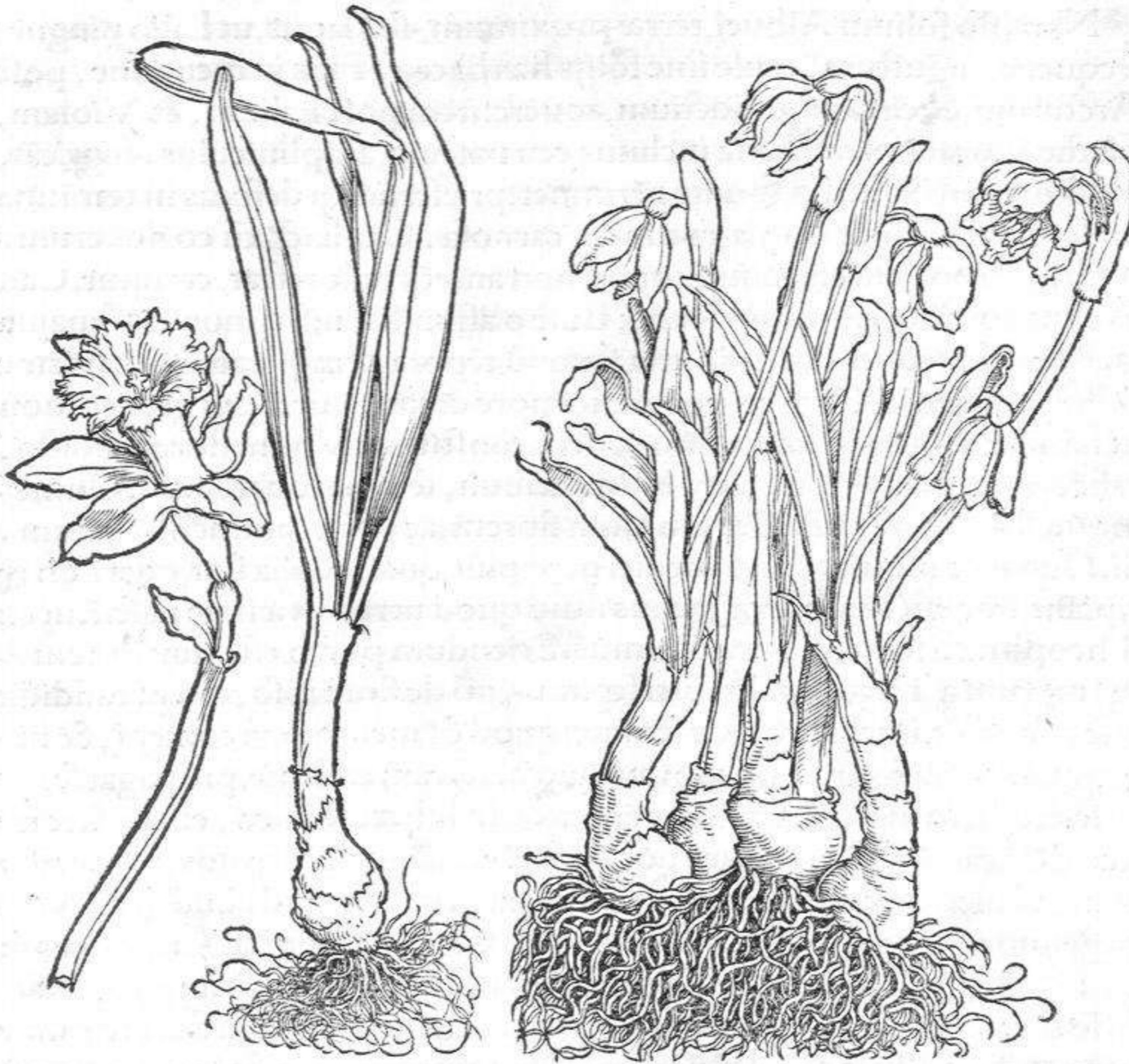
Serapion cap. 180.

Galenus. 8. simplicium cap. 133. & 66.

Ad Paternianum cap. 72.

Georgius Valla, dict. Chamædris.

Hieronymus Herbarius.

B

De N A R C I S S O, & Hermodactylo,
Rhapsodia Vicesima.

¶ N O M E N C L A T V R A E.

Græcæ, νάρκισσος. ἀντογενίς. βόλβος ὁ ἐμετικός. λείριον. ἄνδρος.

Latinae, Narcissus, Hermodactylus.

Germanicæ, in Marcio, **Sornungs blüm**. In Septembri, **Seytlöflin**.

PLACITA AVTORVM de Narcisso.

Historia Narcissi, secundum D I O =
S C O R I D E M, lib. 2.

NA R C I S S V S folia Porro simillima habet, tenuia, multo mi-
nora, & angustiora: caulis uacuis, & sine folijs, supra dodrantem attolli-
tur: flos albus in medio, intus croceus, in quibusdam purpureus: radix in-
tus alba, rotunda, bulbosa: semen uelut in tunica, nigrum, longum. Pro-
batissimum nascitur in montibus suauis odore. Cætera Porrum imitatur,
atq; hærbaceum uirus olet.

C

Herimolai Barbari Iudicium de

NARCISSE.

Eiusdē Narcissi

Narcissus sæpius floret miraculo nature. Narcisso quare sic dictus. Duo genera Narcissi secundum Plinium. Hæc oia adstipulantur opinionioni nostræ. Narcissus quare uocatur niger.

D
Crotalos.
Acacalis.
Crotos.

Narcissus nomen multorum.
Fabula de Narcisso.

Narcisso folium Albuçi, terræ proximum, sed latius, ut Lilio pingue, frequens, angustum, caule sine folijs hærbaceo. Flos in cacumine, post Arcturum, & circa æquinoctium, ac uere: item post Liliū, & Violam, Flammæ uocatâ, membrana inclusus ceu uasculo, ampliusculus, nigricans, oblongus: qui defluens, sponte germinet: præsertimq; defixus in terrâ: manu feritur: & radice ampla, rotunda, carnosâ. Caulis & cū eo flos erumpit, ut in croco, anteq; folium: quod non anteq; reflorescat, cernitur. Caulis cum flore suo emoritur. Radix Bulbo assimilis, nisi q; non est squamata. Narcissus toties florendo, tria sationū tēpora demōstrat. In coronamēta flore ueniens. A Narce, hoc est, torpore dictus: qm̄ caput grauet: non ut fabulæ, a puero. Plinius duo genera constituit. Vnum flore candido, calice purpureo. Alteri cetera eadem tribuit, sed calicē herbaceū. Omnes inquit serotini. post Arcturum enim florent, ac per æquinoctiū Autumni. Duo hæc inquit genera medici præcipiūt, quasi & alia sint, quæ non recipiant, hoc est (ut arbitror) genus illud quod uere, aut æstate nascit: ut ex Theophrasti sententia prædiximus. Sciendum porro est, cum florem eius nigrum a Theophrasto dici legimus, nō de flore ipso, quem candidū esse conuenit, intelligi, sed de semine: quod & membrana contegi, & nigrum, ac prælongum esse constat: quo in terram cadente, propagat se, atq; ferit Narcissum. Eumachus cyrenæus in Rhizotomico, etiam Crotalon, & Acacalida Narcissum uocari tradidit. Nam & Crotos in Hippocrate, ad ulcera uetera, & uulnera recentia probata, quid aliud sit q; Narcissus, non uideo. Nisi quis Crotum pro Crotone, hoc est, Cici capias in eo. Iulius Pollux autor est, Theophrasti morem fuisse, Lirium pro Narcisso dicere: Homerum uero Lirij appellatione, complecti florum omne genus. Narcissum ab adolescente suimet amore capto, & in eum florem conuerso, natum in Boætia Thespienses garrunt, fontem Donaca monstrantes, ubi se specularetur puer stultissimus: qui umbram suam a se nesciret distinguere. Coarguit hanc fabulam uetustissimus poeta Pamphilus, qui Proserpinam multis annis anteq; Narcissus esset, captam a Plutone cecinit, carpentem Narcissos.

Idem rursus in COROLLARIO

LILIORVM.

Quatuor genera Narcissi.

Lilium trans maria.
Cerinthus.

LILII QVADRVPLEX genus in Theophrasto. Primi flos uere cum Viola sæpe alba, pauloue postea erumpit. Hoc ab eo proprie, Crinon, hoc est, Liliū uocatur.

Alterum genus Lirium appellat, uere quidem omnino florēs, uerum serius cum Narcisso. Forteq; hoc sit, quod a Plinio Liliū trans maria nuncupatum est. Tertium æstate floret, & Cerinthus priuatim uocari puto: quanquam & alias res Cerinthus significat, ut inferius

liquebit. Quartum genus, quod item Lirium græci appellant. Autumno floret: emicatq; primis hymbribus. Est & rubens Liliū, differens (ut arbitror) a Purpureo, uisum a nobis Patauij in Felicis horto. Probatissimū in Antiochia, & Laodicæa Syriæ: mox Phaselide: quartum locum obtinente, quod in Italia nascitur. Hoc genus proprie Crinon a Græcis uocari, & florem eius Cynorhodon, autor est Plinius. Hoc & Hippocrates acceperit, cum rubentia Cynorhoda sceminarum purgationibus commendat in uino. Lilia purpurea & arte fiunt, maceratis in fæce uini scapis anteq; serantur, mense Martio, et in scrobe circumfusis eadem fæce: in quem usum scapos arefcentes colligunt Iulio mense, Lilia in fumo suspendentes. Caule gemino Purpurea uisuntur aliquando, carnosiore tantum radice, maiorisq; bulbi, calix hærbaceus. Post Arcturum & æquinoctium Autumni florent Purpurea: quorum genus unū uocant Narcissum: cui uidelicet in radice sunt folia, calices, ut diximus herbacei, cætera eadem quæ candidis. Albo nihil est foecundius, una radice quinquagenos sæpe nutriente bulbos.

Iudiciū MARCELLI VER-
GILII de Narcisso.

Lilio congenerem Narcissum antiquiores oēs faciūt, a Lilio statim continuata hystoria de eo agentes. Omniumq; certissime Theophrastus lib. 6. de plantarū hystoria his uerbis inter cætera de eo agens, ὁ δὲ νάρκισσος ἢ τὸ λείριον, οἱ μὲν γὰρ τοῦτο οἱ δὲ ἕκαστο καλοῦσιν. Quod est. Narcissus autem aut Lirion. Sunt em̄ qui hoc, et qui illo nomine appellent. Manifesto argumēto, congenerē, aut similem saltē Lilio Narcissum esse. Ex quo Lirion, qua uoce Lilia ueteres appellauerunt, & ipse quondam dici poterat: & si ex antiquis græcis testati aliquot fuerint, Lirion priuatim Narcissū indicare. Quemadmodū Crinon solum Liliū. Addiderunt quidā, etiā ab Homero flores oēs una Lirij appellatione indicari. Quod & Aristophanes in Comœdia etiā seruisse creditur. Sed quemadmodū nos in scriptore hoc, & in alijs obseruauimus, uaga hæc nomina, similitudo, & pene eadē natura fecit. Vocariq; solitū Liliū a græcis Lirion, manifeste hic scriptor ostendit, cū ait. Quidā etiā quemadmodū Liliū Liriū Narcissum uocant. Videnturq; Latini una tantum mutata litera, & ut balbutientes solent pueri, pro, r, l, pronunciassent: sicq; ex græcorū Lirio suum Liliū fecisse: eodem mō quo lepidissimus græcorū comicus in equitibus suis blesā lingua in cō- cione loquentē Alcibiadem finxit, ὄλας θέωλος κεφαλὴν κόρακος ἔχει. Cum tñ in eo qd̄ intelligi uolebat, ubi, l, litera auditur, intelligēda, r, erat, ὄρας θέωρος κεφαλὴν κόρακος ἔχει. Sed ut rem nostram agamus, pro comperto sit, cōgenerē Lilio, aut illi penitus similem Narcissum esse: & qm̄ dolores & torpidas capitis grauitates faciat, a narce, qua uoce græci torporē indicāt, nō a fabuloso puero, ut poëtæ finxerunt, Narcissum græcis dictū fuisse. Testes in eo nomine rōnis eius sunt Plinius. 21. uolumine, cap. 19. & Symposij sui. 3. cōmētario, cap. 1. Plutarchus. Cuius obiter de Narcisso uerba hæc sunt. καὶ τὸν νάρκισσον ὡς ἀμβλύνοντα τὰ νεῦρα, καὶ βαρύτερας ἐμποιοῦντα σαρκώδεις. διὸ καὶ σοφοὶ αὐτὸν ἀρχαῖον μέγαν θεὸν τουτίσι τῶν χθονίων σιφάνωμα προσκρόρνκε. Quod est. Et Narcissum appellauerunt, quasi neruos hebetantē, & torpidas facientē grauitates. Quapropter & Sophocles magnorū Deorum, id est, subterraneorū coronamentū eum uocauit: q; scilicet defuncti & morte torpidi, torpido flore merito coronarent. Anydron uocasse quosdam Narcissum etiā in Dioscoride legitur: idq; nos factū illi nomē credimus, q; longe ab aquis in montanis floret. Quod etiā illi adiectū est Autogenes, quæ uox a seipso genitū, uel per se nascens significat, rationē eam habet quā Theophrastus his uerbis indicauit. οὗτος δὲ ἐκ πίππων ποιεῖ βλάστησιν αὐτόματον, de flore & semine dicta ea sunt, significantq;. Hic autē decidens sponte sua germinat & nascit. Et si idem scriptor statim testetur, colligi semen eius, seriq; opere humano, nec minus etiā, ut in cæteris Bulbis plantari radicem. Vocari a quibusdam etiā Vomitorium Bulbum in Dioscoride audimus: haud sane, quia idem Vomitorio Bulbo sit, qui. 2. uolumine descriptus est, sed quia bulbosæ radicis, simulq; Vomitorius ut ille est: quē in antiqua medicina habet precipuū usum. Serebat quondā in hortis ad coronamēta Narcissus: nūc montanis locis, in qbus nascit, quærendus est: non difficilis inuēty, si diligentius quærat. Totam em̄, excæpta caulis alti

A
Liliū
rubens.

Crinon.
Cynorhodō.

B

Narcissus con-
gener Lilio.
Lirion pri-
uatim est Nar-
cissus.

Aristopha-
nes.

Narcissus a
Narce.

Plutarchus.

Alia pictura
Narcissi.

Plinius in
Narcisso ces-
pitat.

Theophrastus,

Narcissum an-
gusto, nume-
roso et pingui
folio esse.

D

Narcissus
qualis uisus
Vergilio in
Appennino
monte,

Narcissi no-
men uagum,
multis comu-
ne floribus.

tudine, & calathii ambitu, quæ duo minora, quæ in Lilio sunt, Lilioꝝ speciem referre eum testati oēs sunt. Et præter id serotinus flos (post arcturū enim Augusto in ense, & ad Autumnii æqui- noctiū floret) inter Lilia floresq; alios, qui fere oēs tunc defecerūt, latere nō potest. Habet & alias in scriptore hoc notas, quibus deprehendi possit: Folia porracea: quæ Plinius in radice esse illi ait, minora tñ & angustiora: Concauū caulem, & sine folijs dodrantali altitudine: Postremoq; florem candidum, in medio croceū: & quod alteri eius generi cōpetat, necesse est, in aliquibus purpureū. In qua descriptione, nisi in cunctis græcis, quos hactenus uidere licuit, uitiū sit, ratiocinari oportet, duplicem esse Narcissum, Quod Plinius sane manifeste indicat duobus locis. Primum, 27. uolumine, capite, 5. in Liliorum historia, dicens. Narcissum uocant, huius alterū genus candido flore, calice purpureo. Mox eiusdem libri, cap. 19. Narcissi duo genera in usu medici recipiunt. Vnū purpureo flore: & alterum herbaceū. Non leui, ut uidetur in docendis his uarietate. Siquidē in priore illa descriptione, alterū Narcissum flore candido, & calice purpureo: in posteriore alterum purpureo flore, alterum uero herbaceum esse dixit. Theophrastus quod hactenus in eo obseruauerim, cum sæpius Narcissi meminerit, nulla huiuscemodi generū diuisione usus est: semperq; tanq; unus Narcissus sit de eo docet, nunc folia, nunc florendi tēpus, nunc caulem describens: a quo credimus Plinium alterum genus herbaceum uocasse. Siquidē in eius historia inter cætera auditur, τὸν δὲ καυλὸν ἄφυλλον μὲν προώδην δὲ. Quod est. Caulē quidē sine folijs, uerumtamen herbaceum. Ex quo potuit Plinius non a flore herbaceum alterum id genus appellare. Non ideo tamen non recipiendum duplicem Narcissum esse. Hoc enim a Dioscoride, Plinioq; & ab alijs traditur. Sed quæ eorum discrimina in flore docentur, non satis & in scriptore hoc, & in Plinio certa sunt. Cætera quidem, ut ex Theophrasto patet, eandem habent historiæ ueritatem. Ille enim, 6. de plantarum historia Narcissum his uerbis descripsit. Narcissus uero, aut Lirium (sunt enim qui hoc, & qui illo nomine appellent) folium Asphodeli figura terræ proximum habet: latius tamen quæ Asphodeli, & quasi liliaceum. Caulem nudum quodam folijs, uerumtamen herbaceum: in summo cuius flos est. Semen ueluti in uasculo membrana quadam clausum, grande, nigrum, & figura oblongum. Id decidens sponte sua germinat. Verumtamen id colligentes, etiam in terra depangunt. Serunt & radicem, quā rotundam, carnosam & grandem habet. Serotinus flos est. Post arcturum enim & circa æquinoctium floret. Idem eodem libro in foliorum disciplina ait, Narcissum angusto, numeroso, et pingui folio esse. Nec multo post de caulibus plantarū agens ait. Mirabile autē in cunctis quod in Scylla & Narcisso accidit. In alijs enim & quæ a principio conferunt, & per se regerminant, uere folia primū prodeunt, dein caulis: in his autem, id est, Scylla & Narcisso caulis præcedit, & in Narcisso floris tantum caulis. Post quæ cum longius descripsisset Scyllæ caulis & floris ortum, subiecit. Cū autem caulis hic consenuerit, tunc post aliquot dies folia prodeunt. Similiterq; & in Narcisso fit, πλὴν οὗτοι καυλὸν ἕτερον ἔχει παρά τὸν τοῦ ἄνθους ὡσπερ ἕπερθε. οὗτοι καρπὸν φανερὸν ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἄνθος ἅμα τῷ καυλῷ καταφθίνει καὶ, ὅταν ἀναβῆ τότε τὰ φύλλα ἀνατίλλει, id est, Verumtamen nullū aliūm caulem præter quæ floris causa prolatum, ut præmonstrauimus, Narcissus habet. Manifestum itidem non habet semen. Flos autem ipse una cum caule arefcit, & cum aruerit, tunc folia emergunt. Præterea florere prius Scyllā, postea uero Narcissum, idem paulo post testatur scriptor. Nosq; tam multa ex eo collegimus, ut facilius & certius deprehendi possit tantī nominis in antiquorum coronamentis flos. Quæ enim Plinius diuersis locis de eo tradidit, ex Theophrasto quidē deflexa sunt: sed tanta breuitate ab eo tractata, ut obscuriora legentibus aliquādo sint: & ut respondere sibi inuicem Theophrastus & Diosc. uideantur. Cuncta enim de folijs, caulibus, & semine ambobus eadem sunt. Floris color, & coloris discrimen in Theophrasto tantū desideratur: idq; obseruasse & discreuisse legentes oportet: præsertimq; quod hic croceū & purpureum in medio describit: quod Plinius florem appellat, non satis certo intellectu, totum ne florem sic uocet, an quæ crocata in eo sunt & purpurea, ut hic manifeste docet. Potest enim utraq; pars flos dici: quemadmodum in Viola nigra de duplicis floris ex disciplina Theophrasti floribus diximus. Nos in Apenninis montibus his nostris, frequentem uidimus florem Augusto & Septembri mensibus florentē, figura Lili, dodrantali altitudine: folijs qualia in Narcisso hoc describuntur: singulari caule, huiusdemq; alijs omnibus, excepto colore, qui nec caëidus, nec purpureus ut Plinius docet fit, sed inter candidum & luteum colorem nullius, aut exigui odoris. Vidimus & in mitioribus collibus natum, sed non tam speciosum, & magis albicantem: diuq; credidimus Narcissum eum esse: neq; ab opinione ea longius adhuc discedimus. Inclinat enim animus, potuisse antiquis uagum Narcissi nomen esse: & ut in plantarum disciplina sæpe alias testati sumus, congeneribus, similibusq; multis cōmunem eam appellationem fuisse. Tantūq; abest, ut constituamus luteo colore Narcissum esse: ut inueniendum hunc florem legentibus relinquamus, quod candido colore fit, croceis intus staminibus, et in aliquibus purpureis: quod unū in colore eius a Diosc. discrimen tradit. Nobis enim hactenus uidere non licuit candidos Lilio

rum figura flores, capillamentis, aut staminibus intus purpureis. Relinquimus etiam peritio-
ribus cogitandum, probauerit ne hic scriptor Narcissum simpliciter montanis locis nascētem,
ut a fatiua & hortensi fecerneret: an desyderari ultra aliqd possit, quale scilicet Plinius ait pro-
batissimum nasci in Lyciæ montibus: in quam partem propensiores trahimur. Superlatiuum
enim illud *καλλιστος*, tertiores sibi nescio quomodo natales locos exigere uidetur: & præpositi-
uus ille articulus eodem sensu rem etiam indicare credi potest. Suspicio tamen hæc sit, non de-
cretū. Qualis etiā est in uerbo *πρασινου*, quod statim sequitur, significet ne uirescere, & herba-
ceo colore esse: an potius a Porro uerbum factum fuerit, significetq; Porri odore sentiri. Quod
tamen nullibi inuentum in antiquis a nobis est. Quæ omnia diligentius obseruanda & consti-
tuenda alijs relinquuntur.

In Narcissum I V D I C I V M N O S T R V M.

Ab annis fere duobus, uehementer nos torsumus, & omnibus pene nostræ urbis doctis ui-
ris molesti fuimus, proinde & ex uulgo hæbarijs illis, ut nomen saltem huius floris percuncta
remur: uerum adeo certi nihil ualuimus expiscari, ut mirari satis non queamus, quomodo her-
ba, alioqui uilissima, tamq; in omnibus pratis, cum hirundine prima conspicua, ex omni ho-
minum noticia disperierit. Flori nomen, Hornungs Bluom. Sic enim in superiori Germania
eam appellant. Fuerunt ergo, qui persuadere nobis conabantur, albam Violam esse, quia pri-
ma Veris flos est alba Viola. Alij constanter Ligustrum adseruerunt, aut illi certe congenerem:
donec in Narcissum Theophrasti & Dioscoridis incidimus, & herbarios aliquot percunctari
cepimus: qui non ex libris sapiebant, sed experientia rerum edocti erant. Sic in Narcissum o-
mnia quadrare animaduertimus, ut nisi plane noctuinis oculis simus, uidemur nobis semel ap-
prehendisse. Quod igitur ex hæbarijs accepimus, quodq; partim etiam nos obseruauimus, id
est, Duorum, inquit illi, generum flos est, Mas. s. & Fœmina, purpureus, luteus, & albus. Bis
etiam in año florent, semel in Martio, inde in Septembri. Pentecoste semen fundit. Et initio qui-
dem albo, & luteo, hyeme purpureo flore prodit. Idq; naturæ quodam miraculo se dicunt de-
prehendisse. Nam si quis fodere pertentauerit in Martio, uno digito facile exscalpit: ab eo aut-
em tempore indies magis atq; magis in terram desidit, idq; usq; ad Septembrem, quo tempore
uix absq; negotio effoditur. Interdum altitudine unius cubiti in terra delitescens, mox hyeme
rursus succrescit, ut supra terram etiam exiliat, primo flore, & ubi adspirauerit Ver. Quod ita
habere, & nos quoq; experti sumus, obseruauimusq; primo teneram & bulbosam radicem, &
Porri, uel Satyrionis folia: mox eandem durari, & pinguiora folia, eaq; sine caule, e radice tan-
tum prodeuntia: in Septembri prorsum et duratam, et profundissime delitescentem, tenello tan-
tummodo & liliceo flore, palmi altitudine in summa terra se aperiēte, post alteram pratorum
detensionem. Cui obseruationi quoniā respondere uidimus Dioscoridis & Theophrasti Nar-
cissum, postremo ijs adstipulari doctorum etiam uirorum commentarios, ausi constanter su-
mus, Narcissi nomen indere, uel Lirij Februarij: ut diuersus quidem flos sit. Cæterum ex una
radice bulbosa procedēs, & qui a Dioscoride Narcissus, & ab Arabibus, & neotericis Hermo-
dactylius uocatur. Quā aut probe hæc obseruauerimus, & q; scite etiam illi nos docuerint, ar-
bitrium aliorum, existimationemq; uolumus esse, quos & ipsos tantę rei periculum aliquando
facere monemus atq; obsecramus.

V I R E S E T I V V A M E N T A ex Dioscoride.

Radix cocta, siue estur, siue bibitur, uomitoria est.

Ambustis igni prodest, cum exiguo melle trita.

Præcisos neruos illitu glutinat.

Luxatis malleolis, diuturnisq; articulorum doloribus, trita ex melle et
imposita subuenit.

Vitia cutis in facie, uutiliginesq; cum semine Vrticę & aceto emaculat.

Cum eruo & melle ulcerum sordes expurgat.

Abscessus rumpit concoctioni repugnantes.

Infixa corpori extrahit, illita cum lolij farina, & melle.

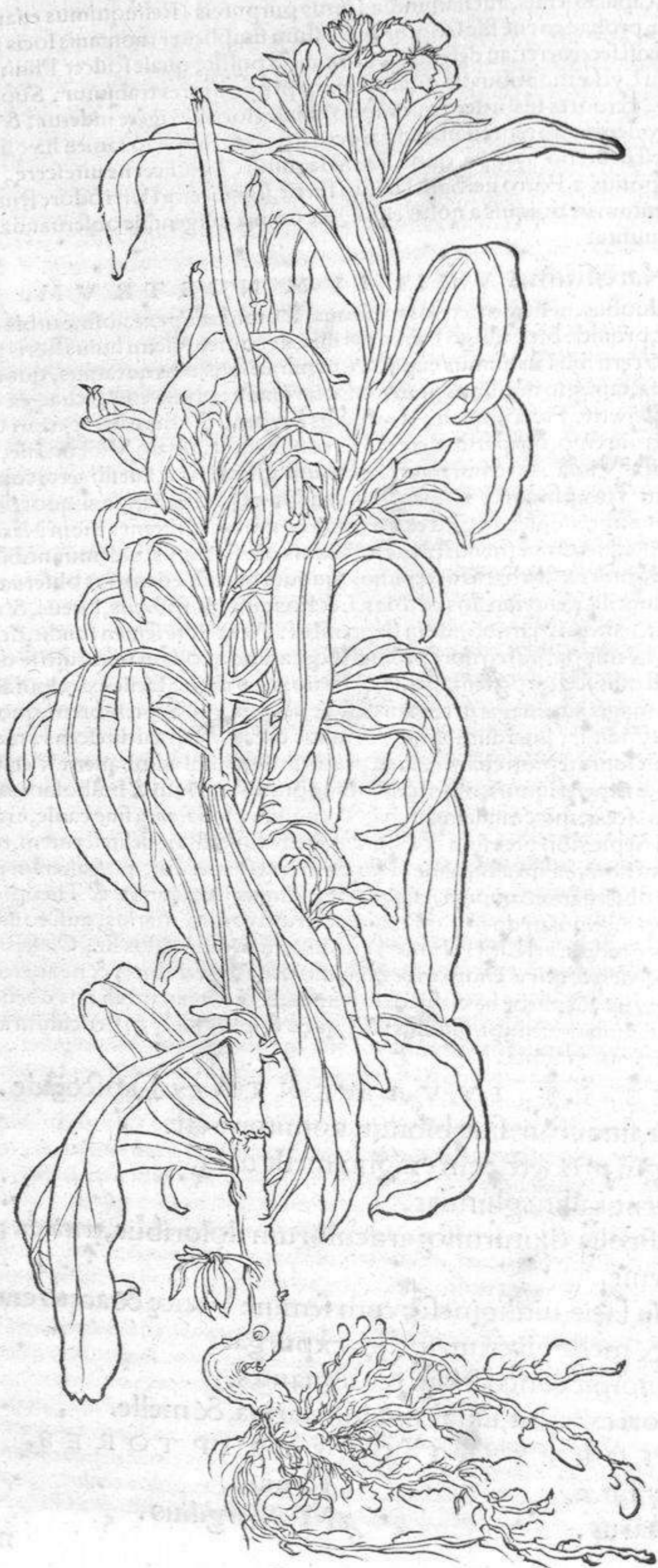
A V T O R E S E T D E S C R I P T O R E S.

Dioscorides, lib. 2.

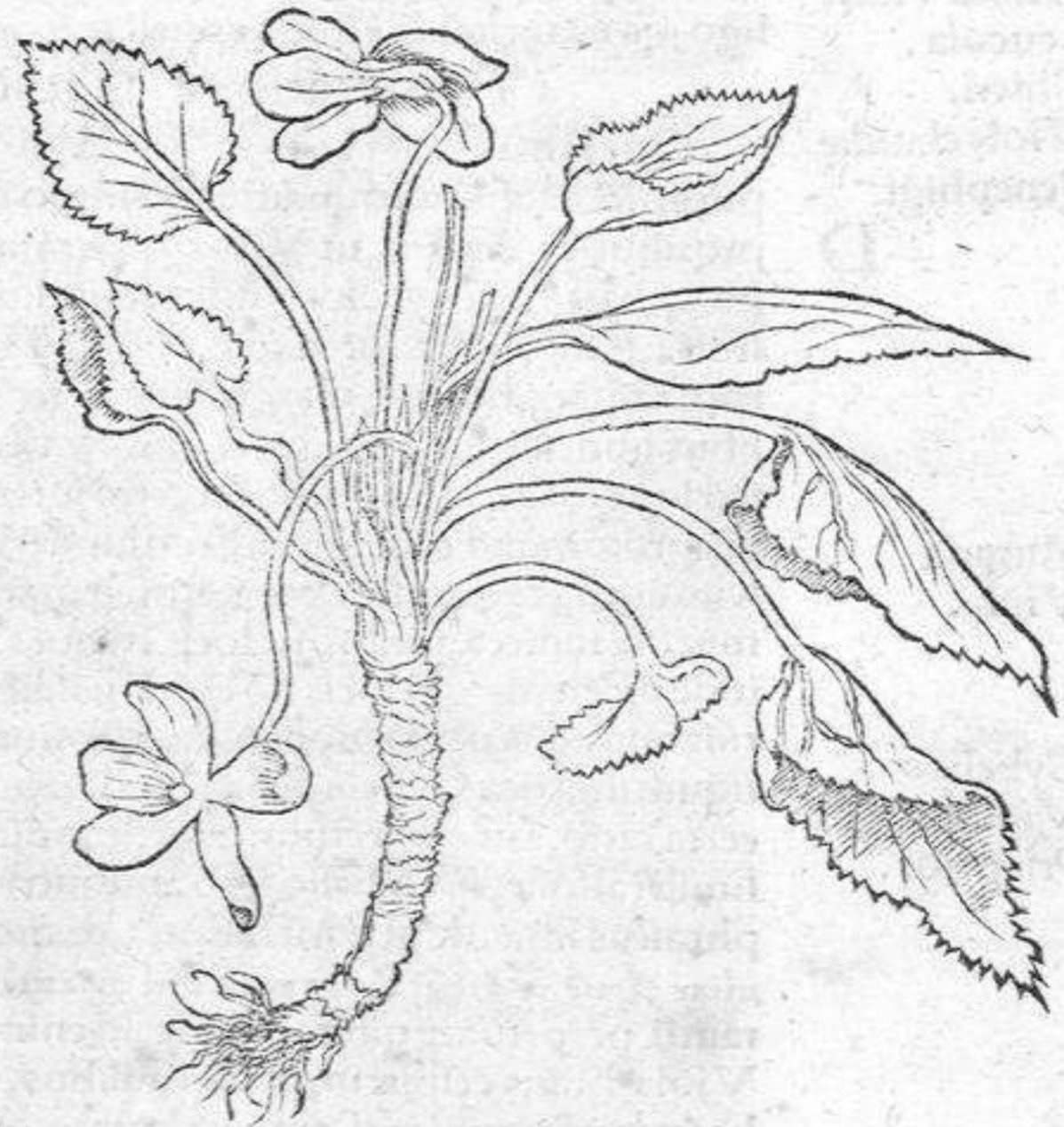
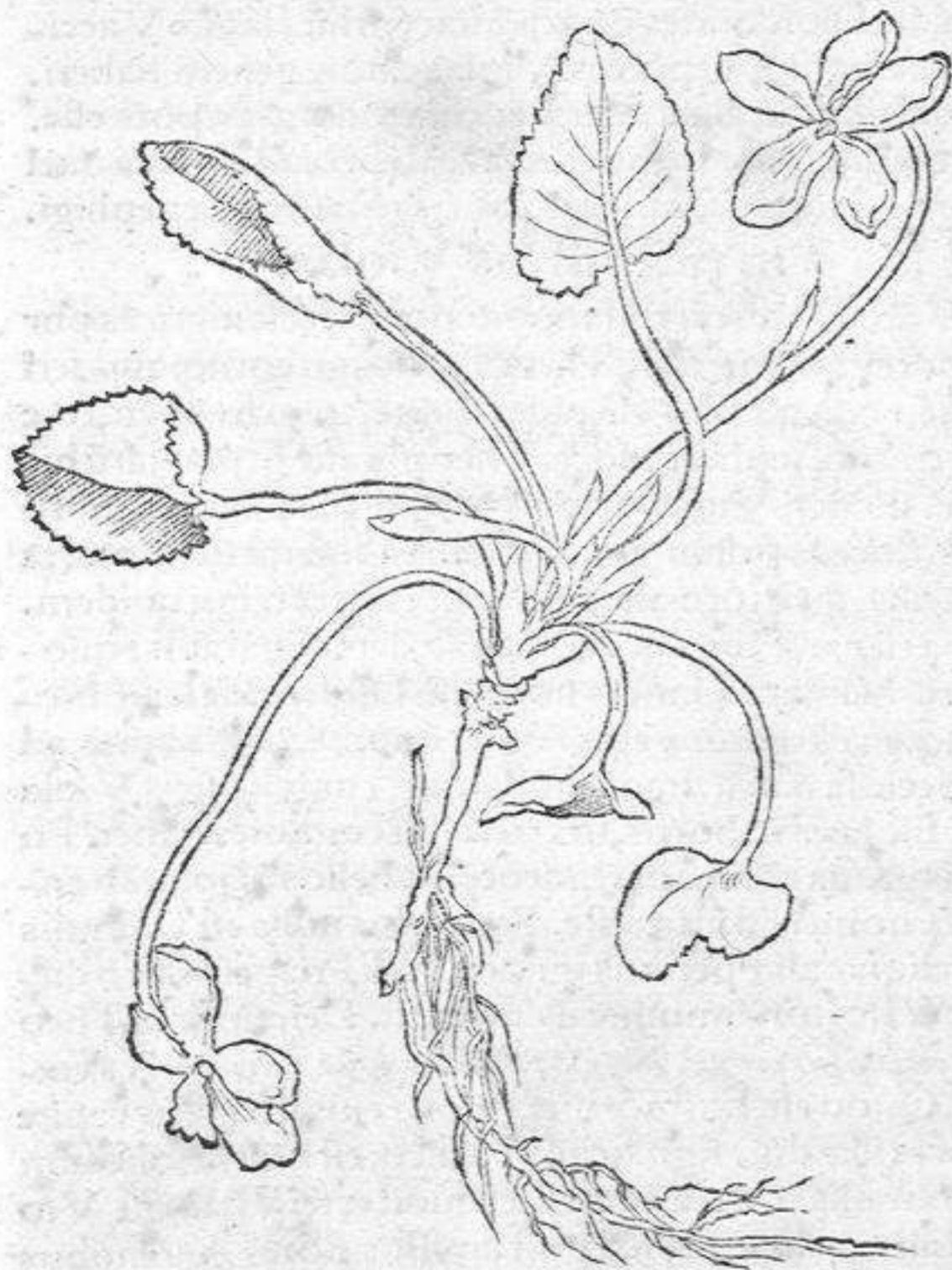
Plinius.

Herm. Barbarus.

M. Vergilius.

Geel Violaten.

DE VIOLIS RHAPSODIA XX.
Nomenclaturæ, Violæ Nigræ.

Græcæ, ἰὸν μέλαν. δασυπόδιον. ἰὸν ἄγριον. τριαπήμιον. κυβίλιον.
Latinae, Gécialis. Muraria Viola. Viola nigra. Viola purpurea.
Germanicæ, Blaw Violaten. Gel Violaten. Baum Violaten.
Jani Violaten. Wild Violaten.

C

P L A C I T A a u t o r u m d e V I O L I S .

S e n t e n t i a D I O S C . d e p u r p u r e i s V i o l i s .

Viola pur-
purea.

VIOLAM purpuream, aliqui Dasypodion, alij Priapeion, alij Ion syluestre, alij Cybelion, Romani Violam purpuream uocant. Folium habet Hædera minus, tenuius, ac nigrius, nec multo dissimile. Cauliculus a radice prodit, in quo flosculus suauiter olens, purpureus. Opacis & asperis nascitur.

P a r a p h r a s i s H E R M O L A I B A R B A R I
s u p e r e i s d e m p u r p u r e i s V i o l i s .

Viola, quare
dicta *ión*.

Phrygana.

Loripes

Viola.

Violæ Sar-
ranæ.

Vaccinia.

Hiacynthus.

Sessiles violæ.

Leucoia.

Chieri.

Violæ claudæ
Senephigi.

Violam Græci Ion pro flore, Violariū Ioniam, pro frutice appellāt. Nicander in Georgicis Ion uocatā credit Violā, quia nymphæ quædā Ionix, florē eum Ioui primū dedere muneri. Nascit̄ uitis modo e supernis, quasi e puppi dicas, non prora, ut Ruta, Sisybriū, Serpillum: eoq; oēs Phrygana, hoc est, furculi, siue Cremia Violæ dicunt̄: excepta Nigra, quæ hoc capite describit̄. Viret hæc perpetuo, & ut quidā ferunt, si certo gñe colat̄, anno toto. Serit̄ plantis ut olus. Vere floret, post Leucoion, & ante Flāmeam. Cū Ion Græci dicūt, Nigrā, seu Purpuream fere intelligūt. Humilis hæc, & latiore folio, statim ab radice multa carnosō exeunte, sine ramis: ob id uulgo Loripedē Violā uocamus. Hæc noīe a cæteris distinguunt̄, solē Ia appellatæ Græcis: ut ab ijs Ianthina uestis, & uiolacea dicerēt̄. Alia uiolæ genera in Leucoio reddidim⁹. Violas Sarranas, a colore, cū purpureis easdē esse apud Columellā arbitror. Purpureas, Vaccinia, & Hiacynthū dici, Seruius Gramaticus existimat. Dioscorides quoq; Hiacynthū, latine Vacciniū appellari scribit̄. Admonendi sunt, qui hæc legūt, purpureas Violas duorū generū haberi. Alias inter Loripedes, siue Sessiles, de quibus hic agit̄: alias inter Leucoia, odoratasq; oēs esse. Sed & cādidas: q̄q; gemina hæc discrimina cernunt̄. Alię Loripedes: alię Leucoia. Leucoia intellico, q̄s Mauritania Chieri appellat̄: Loripedes, q̄ uulgo Claudę noīant̄, et Maurice Senephigi.

A n n o t a t i o V E R G I L I I i n p u r p u r e a s V i o l a s .

Quę ferrugineos Hiacynthos, & nigra Vaccinia uocari a latinoꝝ poetis fecit nigricās purpura, uel ut aptius loquamur, in nigro purpureus color, eadē Theophrasto, græcorūq; alijs scriptoribus caussa fuit, ut Viola, quæ nunc tractanda a nobis est, nigra diceret̄: tam frequētī, receptoq; passim in ea coloris discrimine huiuscemodī, ut multis locis Theophrasti in plantarū historia, nihil certius intelligat̄, ubiq; *μύλαν ἰόν*, dicenti Violā, quæ nigricante purpura, ad murorum radices, hortorū marginibus, et sepibus, florens primā, aut cū primis aduentū ueris mortilibus nunciat: nota uulgo, & ubiq; inuētū facilis, quæ toto anno uireat, & flores tenui quidem, sed longiore coliculo altius a terra inter folia erigat. Quæ hic merito Hæderę cōparauit: quoniam proxime ad eam figurā accedunt. Murariā Violam a latinis uocari in Dioscoride legit̄. Nescimus tñ, q̄ uetusta ea uox sit: sed quæcunq; ea est, naturæ eius rñdet: quoniam, ut diximus, ad murorū radices, umbrosis locis frequēs & speciosa nascit̄. Eadē caussa fuit, cur syluestris Viola itidē diceretur: qm̄ locis nō cultis nascit̄: nec uiolaria in hortis, ut ceteræ illi cognōies habet. Potuit quondā etiā religione aliqua, & numinis gratia cōmendari, ideoq; Cybelios Viola, ab antiquissima dea Cybele dicta, laudē potius q̄ nomen id inuenisse. Sed nobis nulla est eius noīs certa ratio, aut coniectura: quæadmodū & reliquæ aliæ penitus ignotæ. Nisi Priapeios non dissimili ratione, q̄ Cybelios, ab antiquo ruris & hortorū numine dicta fuerit. Descrip̄ sit eā Theophrastus lib. 6. de plātarū historia, dixitq; *προσριζόφυλλον καὶ αἰφύλλον ἕναι, καὶ ὡς τινος φασὶ, δυναμένην φέρειν τὸ ἄνθος, ἂν τρόπῳ τινὶ θεραπεύηται*. Quod est, Exire & uiuere folia eius in radicis capite tantū, perpetuaq; uirere fronde. Id enim uoces illæ duæ significant. Facileq; est uidere foliosum Violæ huius cespitem, nullis caulibus, aut ramulis a terra surgentē, quod ceteræ habent Violæ: nec æstu anni arescere, aut hyeme, quod aliæ patiuntur, sed post amissos flores, uirentibus folijs, medicinæ toto anno etiā inferuire. Adiecit præterea, testari quosdam, posse hanc Violam continue toto anno florere, si aliqua ratione curetur: quam tamen ille non retulit, nec quibus locis id excogitauerint homines. Adiecit eodē libro scriptor, differre hanc a reliquis Violis in reliqua natura: præcipue autem ὅτι πλατύφυλλον, καὶ ἑγγύφυλλον, καὶ σακόφυλλον ἔστιν, quod scilicet latiore folio q̄ reliquæ Violæ sit: intelligitq; reliquas Violas Leucoia ab omnibus appellatas: eodemq; folio sit ἑγγύω, id est, terrestri, quod a terra non surgat, & præter id carnosō & pingui. Quæ omnia longius forte dicta aliquibus uidebunt̄. Sed uos rerū certitudinī consulentes, obscuriores breuitate nolumus fieri. Quo consilio, in Violæ huius signādo colore, a principio statim usi sumus: & contra aliorum interpretū editiones, Nigram, non purpuream Vio

Muraria
Viola.Cybelios
Viola.
Priapeios.

Iam propofuimus . Ne fi purpuream diceremus , miferentur diuerfi coloris congeneres flores . Sunt enim in Leucoiorum genere purpureæ Violæ, quas Columella Sarranas ab eadem purpura, & Sarrano Ofiro appellat, in cenfu earum & ordine quæ furculosæ funt : in parietibusq; & hortis nafcuntur, aliter q̄ hæc, difpofitis in Flore folijs, & plures uno pediculo pendentes, quæ proprie & uerius purpureæ uocantur . Et hæc pro notiffimi floris hiftoria fatifint . Quibus adijciemus, mutaffe nos titulum capitif huius, & de nigra Viola in fcripiffie : quoniam res id exigebat : & in melioribus græcis, aut nulla coloris nota addita fuerat, fimpliciterq; de Viola caput in fcribebatur : aut *ιον μίλαν*, in aliquibus legebatur.

A
Sarranæ .

DE ALBIS VIOLIS, SEV CHE-
iri textus Dioscoridis .

Leucoion ex Græcis aliqui Bafilion uocāt, Latini Violam albā, aliqui Auguftiam, nōnulli Violam autūnalem, aut Paffarinā . Vulgaris eft noticiæ, fed in floribus differentia quædam . Namq; aut cærulei, aut albi, aut purpurei, aut lutei inueniuntur . Lutæ uero præcipui in medicina ufus . Huius aridi flores feruefacti in defeffionibus, ualent contra uul- uæ inflammationes . Et menftrua expellunt . Sanant oris ulcera cum melle . Cum cærato rimas fedis . Semen duum drachmarū pondere ex uino potum, aut cum melle inditū, menfes, fecundas, & partus extrahit . Radices cum aceto illitæ, lienem reprimunt, & podagricos iuuant .

λευκοιον .

PARAPHRASIS ALTERA HERMO-
lai Barbari in albas Violas Dioscoridis .

Leucoion, etfi candidam Violam ipfo nomine fignificat, tamē & pro lutea, & cerulea, & purpurea sæpe capitur . Hinc apud Columellam candida Leucoia, quafi & nigra quædā fint . Hippocrates certe, nigra inquit Leucoia quærantur . Paulus, Ioton inquit oleum, hoc eft, Violaceū, modo ex purpureis, modo ex candidis, modo ex croceis confici folere Violis . Sciendū & illud eft, Dioscoridem hoc loco fcribere Violam, quæ græce Leucoion dicatur, a Romanis Liguftriam quandoq; nominari, etiam fi codices funt, in quibus non Liguftria, fed Auguftia legatur ; ut fortaffe Columella in horto fuo intelligat de Viola, cum cecinit,

B

Nigro commifta Ligufthro .

Nam Liguftrum candidum, pro Cypri flore capitur . Cæterum de purpurea, fiue nigra, feorfum poft dicetur . Cerulea quæ fit, non conftat, nifi quis Cyanum hanc intelligat . Eft autem Cyanus flos, rofam accipiens : cuius color honorem, nomenq; dederit ceruleo . Cyanū Amaranthus excipit . Triuialis, ut quidam exiftimauere, flos eft Cyanus, in frumentario nafcens agro, & hortis quoq; , rufticorum & puellarū corollis, calice rofarū, fed fquarrofo, atq; trifti, fine odore . Verum fumma colori gratia, qui & Baptifecula ruribus dicatur : quoniā fecantibus & metentibus officiat, retufa in occurfu eius falce . Nam & feculam ueteres dixere falcem . Florum porro prima fe oftendit alba Viola, necdum exacta hyeme . Sub idem fere tempus exit & Viola cognomento Flammea, quæ Phlogion uocatur : Sylueftris tantum ab aliquibus Phlox : ut errare putem, qui Phlogion eandem efle cum lutea Viola fcripferunt, quod quidem ex fe

Liguftria .

Liguftrum .
Cypri flos .
Cerulea uiola
Cyanos .
Amaranthus

Baptifecula .
Secula, quid

Phlogion .
Phlox .

C quētibus apertissime liquebit. Theodorus Flammā uocauit, colore commendabili, odore nullo, semine proueniens coronis. Non est hæc autem Iouis flos, aut quod idem est, Iouis flāma, hoc est, Diosanthos. Idq; ne dubitem, facit, q̄ Iouis flos licet sine odore sit, & coronarius, & obseruetur semine, tamen æstate floret, nō per hyemē, ut Flāmea. Plinius quoq; Iouis inquit flos, colore tm̄ commendatur, odor abest, sicut & illi, qui a gr̄cis inquit Flox uocatur. Diximus & Lychnin uocari quādoq; Flammam, sed inter rosas potius q̄ Violas. Aliud est apud Gr̄cos Phlogis, nam & uestis genus significat, quod nos flammeam, & flammearios opifices in Plauto uocamus, & carnem tostam, ut est apud Stratidem. Violarum ergo alba & flāmea plurimū durant. Sed fatiuis maxima autoritas Luteolis, qui colos in nuptialibus flāmeis quæsitus, ritu antiquissimo, & fœminis totus concessus traditur: ideoq; fortasse non numeratur inter principales, hoc est, cōmunes maribus & fœminis, quoniā coloribus societas principatū dabat. Genera Lutearū, Tusculana: & quæ appellatur Marina, folio aliquāto latiore, sed minus odorato, in totū uero sine odore, ac minuto folio. Calathiana, munus autūni. Cæteræ Veris. Proxima ei Chalta est, concolori amplitudine, uincit numero foliorum Marinam, quinq; folia non excedentē: eadem odore superatur. Est em̄ grauis Chalta, non leuior ei, quā Scopam regiā appellant. Quanc̄q; folia eius oleant, non flores, ut inquit Plinius. Quod autē genus ei sit inter Violas Scopam regia, parum liquet. Dioscorides Scopam regiā Naporum generi connumerat, Plinius alio loco Sideritin, quæ latissimo folio sit, Scopam regiam a nostris dici uult. Violæ odor a longinquo suauior, propinquus hebetatur. Vita longissima candidæ, trienniū. Ab eo tempore degenerat & minuit: floresq; assidue candidiores affert. Minor uis est recentibus. Ideoq; aridis utuntur post annū. Honor Violis apud antiquos post rosam & liliū. Violam iccirco dictam Ion Gr̄ci putant, q̄ cum Io in uaccā a Ioue conuersa esset, terra florem illū pabulo bouis eius fuderit. Nostri quoq; Violam, quasi uitulam, imitatione gr̄ca, uideri possunt appellasse.

Optima quæq; de Nomenclaturis VIOLARVM
EX M. VERGILII Commentario.

D Detulit candori multum in hoc flote antiquitas, nec leuē splendoris sui gratiam illi habuit, una ab eo facta appellatione, tres alios colores indicans: qui in toto hoc Violarum genere a scriptore hoc numeratur, & uno excepto a cunctis passim quotannis uidentur. Leucoiorum enim nomine in gr̄cis oēs indicantur Violæ hæ, quæ primæ flores suos proferunt, ubi mitior & tepidior aër fuerit ab hyeme statim, ubi asperior & frigidior postea: ubiq; aut per Ver primæ noui anni aduentū nunciantes, pluresq; non uno ramulo tantum, sed uno pediculo florentes: quæ caussa fuit, ut a quibusdam Polyphæræ inter alias appellationes dicerentur. Id enim ea uox significat. Florent hæ passim triplici colore, candido, luteo, & purpureo. Qui quartus deinde ab hoc numeratur, ceruleus in Violarum genere hoc, quod sciam, in Italia nullibi uideretur. Ex eo oborta nobis suspicio est, posse in Gr̄cis abundare eam uocem, et si in cunctis pariter legatur. Is etiam quem nos habemus egregiæ antiquitatis, & fidei Latinum Dioscoridem, Longobardis literis scriptum, tres tantū colores illos notos omnibus numerat. Quartus hic ceruleus nullus in eo est. Nec nos tantū illi deferimus, ut unū uelimus pro cunctis alijs nobis esse, sed accedente rei naturæq; & suspitioni huic nostræ hoc ueluti teste, qualiscunq; ille est, non fore credidimus inutile hoc etiā legentes monere. Præsertim nullibi, ut paulo ante diximus, ostenden-

Iouis flos.
Iouis flamma
Diosanthos.

Lychnis.

Viola Tusculana.
Marina.
Calathiana.
Caltha.
Scopam regia.

Napi.
Sideritis.

Viola quare sic dicta.

Leucoiorum nomine quæ Violæ ueniant.

Polyphæræ.

te in hoc flore eum colorem natura. Alioquin oportebit, quæ primo uolumine in Iasme dicta a nobis fuerunt, meminisse: & quæ longius illic de Violis docentur, in hunc locum referre: opinariq; in ceruleo colore hoc, aut alijs locis nasci hunc florem. Late enim patet naturæ uis, & admirabilis eius maiestas: qua potest multa ubiq; uariare, & quæ nobis, & nostro orbi negauit, alijs dedisse. Aut Violarum appellatione alia etiam cenferi florum genera, quales Iesiminos omnes tunc esse diximus, modo magnitudine, & forma pares, & similes illis sint: & intellexisse in Dioscoride necesse erit, florem quempiam alium cerulei coloris, qualis uerbi causa Cyanus est, sic a Græcis a colore dictus, uulgaris flos, omnibus notus inter segetes, Maio & Iunio Mense nascens, Quem rura nostra florem Alysum uocant, triplici & ipsum colore, candido, purpureo, plerumq; autē ceruleo. Nobis tamen in priorem illam sententiā inclinatur animus. Credimusq; quartū illum colorem huic scriptori temere accreuisse. Vtimurq; ea ratione præcipue, q; non uerisimile est, miscuisse diuersa simul genera Dioscoridem: & cum de Leucoijs certo scilicet genere priuatim ageret, de cunctis Violis, quæ Græci *ἰα*, non *λευκοία* uocant, agere cogitasse. Obseruauimus enim *τῶν ἰων*, id est, Violarum latius patere appellationē, pluresq; complecti flores: Nigram, seu malis ferrugineam Violam, Iesiminos omnes, Calathianam, & quam Græci Phloga, Plinius flāmeam uocat, pluresq; alios qui figura, quantitate, foliorū positura, aliq; huiuscemodi ratione aliqua proprie dictis Violis similes æqualesue sint. *λευκοίων* autē triplex tantū hoc genus, quod solo colore differt, quodq; nos paulo ante ex Theophrasto descripsimus, Solæ enim hæ Violæ Leucoia dicuntur. Accedit & illud, q; si Cyanus in hoc genere intelligendus erit, ex qua uoce nos credimus irrepsisse eum colorem in has Violas, uidebitur temere miscuisse Dioscorides, quæ non eodem tempore florent. Cyanus autem prima æstate tantum, ille sponte sua in parietibus, & murorum pinnis aliquando, illi inter segetes passim nascuntur. Possunt quidem ambo in hortis conseri, sed nos simplices naturæ natales & notas, non coacta artis opera tractamus hoc loco.

A

Flos Alysus.

Ferruginea
Viola.
Phlox.

COROLLARIA HERMOLAI BARB.

& Vergilij in Iasminam confectioem.

Vnguentū hoc & Iasiminū, & Iasme dicitur. Quæ uox admonet me, ut ex ea fere Viola compositū intelligam, quæ uulgo Iesiminū uocatur, distinctiones, & harundineos parietes in hortis opere topiario conuestiens, Flore candido, præcipue suauitatis, folium in uiridi nigricans, oblongum, fastigiatū, mucrone languido, magnitudine rosacei, sed angustum. Hoc Violæ genus Persicum & Particum, & omnino peregrinū uocauerim, ab alba Viola nostrate longo interuallo distans, ueteribus (ut arbitror) incognitum, saltem Italiæ. Recentiores tria Iasmes siue Iesimini genera constituunt, albam colore, ceruleam, & in Aegypto luteam, qualem & in Venetia nasci modo cernimus.

B

ET MARCELLVS VERGILIUS.

Florem quem omnes Iesiminum dicimus, colore candido, Violis figura non dissimilem Violam antiqui uocabant, ignotum diu Italiæ, ut uidetur, nunc autem plebæis hortos etiam grato odore commendantem, tam notum omnibus, ut nulla descriptione nostra indigeat. Credimusq; nos de eo egisse hunc scriptorem, cum communis Violarum historia tertio uolumine ab eo tractaretur. Numeratis enim albis, luteis, seu purpureis Violis, quæ communes & notæ omnibus sunt, quartum genus colore ceruleo addidit: quæ nullæ in Violarum genere nunc cognoscuntur, necesseq; est ad Iesimini huius florem referri ceruleum colorem illum. Posteriores enim & inter eos Serapion, tria Iesimini ex colore discrimina, & genera fecerunt. Candidum, luteum, quem ille Citrinum, & Ceruleum, quem cælestis coloris uocat, omnes quondam peregrinos, & Italiæ ignotos, nunc omnibus communes: uidetq; Italia, & habet iam non candidos tantum, sed Luteos etiam Iesiminos. Nec in alio Violarum genere Iasme hæc, & Iasminum unguentum, intelligendum est. Nam quod PALLADIUS Violaceum docet a Græcis *ἰατων* dictum, ex Violis proprie nunc dictis, conficiebantur. VIOLA S; nos Græcorum more dicimus eas, quæ primæ Ver nunciantes, plures uno ramulo florent, paucis & exiguis folijs, colore triplici, candido, luteo, & purpureo, præcipui in medicina usus. Quæ enim Theophrastus Nigram di-

C cit, in alio genere ab antiquis numerata est, de qua suo loco dicemus: Videntur postremo nobis male sibi inuicem respondere, in Iesimini huius confectione, olei sextarium, & flores unciae duae, credimusque in florum pondere uitium esse, nec tam exiguo flore, tantam olei mensuram satis posse odorari.

ἰορυνία EX PLINIO lib. 21. cap. 11.

Florum prima uer nunciantium, Viola alba, tepidioribus uero locis etiam hyeme emicat. Postea appellatur purpurea, proxime Flāmea, quae & Phlox uocatur, syluestris dumtaxat. Et rursus eodem lib. cap. 6. Violis honos proximus. Earū plurima genera, purpureae, luteae, albae, plantis omnes, ut olus satae. Ex ijs uero, quae sponte opacis, & macris locis proueniunt, purpureae, latiore folio, statim ab radice carnosio exeunt, solaeque graeco nomine a caeteris discernuntur, appellata la: ab his lanthina uestis. Sed satius maxima autoritas luteis. Genera ijs, Tusculana, & quae Marina appellantur, folio aliquanto latiore, sed minus odorato, in totum uero sine odore, minutoque folio. Calathiana, munus autumnii, caetera ueris. Proxima ei Chalta est, concolori amplitudine. Vincit numero foliorum Marinam, quinque folia non excedente. Eadem odore superatur. Est enim grauis Caltha, non leuior ei quam Scopam regiam appellant. Odor ei cynamomo proximus, gracili solo, nec humido prouenit.

Calathiana.

THEOPHRASTVS DE VIOLACEO

genere, ex quo sua mutuatus est Plinius, lib. 6.

cap. ultimo historiae plantarum.

D Florum prima, Viola alba, sese ostendit. Emicat ob caelum clementius statim etiam non hyeme exacta: ubi uero immitius, postea: uere nonnunquam cum Viola alba, aut paulo post Liliū exit, & quae Viola flammea uocatur, syluestris dumtaxat. Haec caeteris omnibus, quibus coronarij utuntur, longe praecurrunt. Post haec Narcissus, & Lirium exeunt. Ad haec bulbi flos. quidam enim coronis hunc etiam inserunt. Sequitur Vitiflora, & Nigra etiam Viola. Et e syluestribus Aurelia, & genus Fremij.

DESCRIPATIO VIOLARVM

ex Serapione.

Viola herba est, cuius sunt folia minora folijs Cissos, & nigriora, & non elongantur multum ab eis in figura sua: & habet stipitem egredientem ab una radice, & est super eum pilus, & in summitatibus eius flos boni odoris, coloris purpurei, & nascitur in umbrosis & asperis.

Aliae species Violarum, ut inquit Pandectarius, sunt species Cheiri.

PRAESTANTIA omnium, & Electio.

Satiuis maxima autoritas luteis, ut inquit Plinius, sed melior quae est purpurea, ut contendit Galenus. Subinde, quaecumque est ex primis, & quam nec solis calor siccauit, nec pluuia nimia tabefecit.

TEMPERAMENTVM.

Frigidae sunt & humidae in gradu primo. Quaecumque tamen siccatae, & frigidae, & humidae sunt, minus infrigidant. Sedant dolores calidos, leniunt, resoluunt, & inflammationes cohibent.

V I R E S E T I V V A M E N T A

Purpurearum ex D I O C O R I D B.

A

Folia per se, & ex polenta, illinuntur aptissime stomacho æstuanti, & oculorum inflammationibus, sediq; procidenti.

Aiunt, quod purpureum est in flore, anginis et comicialibus auxiliari, maxime pueris in aqua potum.

I V V A M E N T A Albæ & Luteæ.

Huius aridi flores feruefacti in defessionibus, ualent contra uuluae inflammationes.

Et menstrua expellunt.

Sanant oris ulcera cum melle.

Cum cerato rimas sedis.

Semen duum drachmarum pōdere ex uino potum, aut cum melle inditum, menses, secundas, & partus extrahit.

Radices cum aceto illitæ, lienem reprimunt, & podagricos iuuant.

I V V A M E N T A Purpureæ, & Flam

meæ ex M E S V E.

Solutione educunt Choleram, reprimuntq;.

Conferunt inflammationibus omnibus.

Sedant Sodā calidā, factā in caliditate uehemēti.

Ciunt somnum, & leniunt pectus, & guttur.

Conferunt uuluae, & anginae.

Sedant sitim, & opilationes hepatis aperiunt.

Dissipant Ictericam, & febres inflammatas.

B

Ex S E R A P I O N E cap. 120.

Quando fit emplastrum ex solis folijs, aut cum saulich, infrigidat, & confert inflammationi oris stomachi, & apostematibus calidis oculorū.

Et dicitur, q̄ flos eius a proprietate sua bibitur cum aqua, & confert epilepsiae, & anginae puerorum: & illa est, quam uulgares nominant, Matrem puerorum.

EX P L A T E A R I O.

Zuccharum Violarum fit ut Rosarum.

Sed Syropus Violarum sic fit. Viola in aqua coquantur: & ex colatura, & zuccharo fiat colatura.

Syropus Violarum.

Vel sic. Melius est, ut Viola dimittantur in aqua per noctem, & fiat syropus. Si autem ex succo & zuccharo, tanto melius.

Oleum Violarum fiat hoc modo. Viola decoquantur in oleo, & colentur: uel fiat decoctio in duplici uase. Vel etiam sic, quod melius est. Decoquantur, & colentur: & colaturæ recentes addantur: & sic dimittantur per .15. dies ad solem, & coletur: & sic secundo & tertio fiet, atq; erit electissimum. Id oleum contra omnem hepatis calefactionem ualet, est somniferum, & narcoticum.

Oleum Violarum.

Nota etiam, q̄ syropus Violarum magis debet concoqui, q̄ Rosarū:

C alioqui corrumperetur, & tabesceret.

D O S I S E X M E S V E.

Potio earum est ab unc. iij. usq; ad. viij. Et succi earum ab unc. i. usq; ad. ij. Syrop. earum ab unc. ij. usq; ad. iij. Et conditi earum ab unc. i. & drach. usq; iij.

E X I O A N N E V I G O N I O.

Viola erysipelæ non exulceratæ, secundum omnem modum administrationis eius, est optima medicina.

De fatu V I O L A R V M, Columella lib. 13. Et

Palladius Mense Februarii, cap. 21.

Violam qui facturum est, terram stercoreatam, et repastinatam, minimū alte pedem in puluinos redigat, atq; ita plātas hornotinas, scrobiculis pedibus factis ante Calendas Martias dispositas habeat. Semē autem Violæ sicut olerū, in areis duobus temporibus seritur, Vere, uel Autumno. Colitur autem eo modo, quo & cætera olera, ut runcetur, ut sarciat, ut interdum etiam rigetur.

De oleo & uino V I O L A C E O faciendo, ex

Palladij Mense Maio.

Tot Violæ uncias infundas, quot olei libras miseris, & diebus. 20. sub dio habere debebis, Violæ purgatæ, ut de rore nihil habeant: libras quinque uini ueteris. x. sextarijs debebis infundere, & post. xxx. dies, x. mellis ponderibus temperare.

A V T O R E S E T D E S C R I P T O R E S.

Dioscorides, lib. 2.

Plinius, lib. 21, capite. 6. 11.

Theophrastus lib. 6, capite ultimo.

Herm. Barbarus.

M. Vergilius.

Ioannes Vigonius.

Mesue in simplicibus.

Serapion, cap. 120.

Platearius.

Macer, dictione, Viola.

Galenus ad Paternianum, cap. 2.

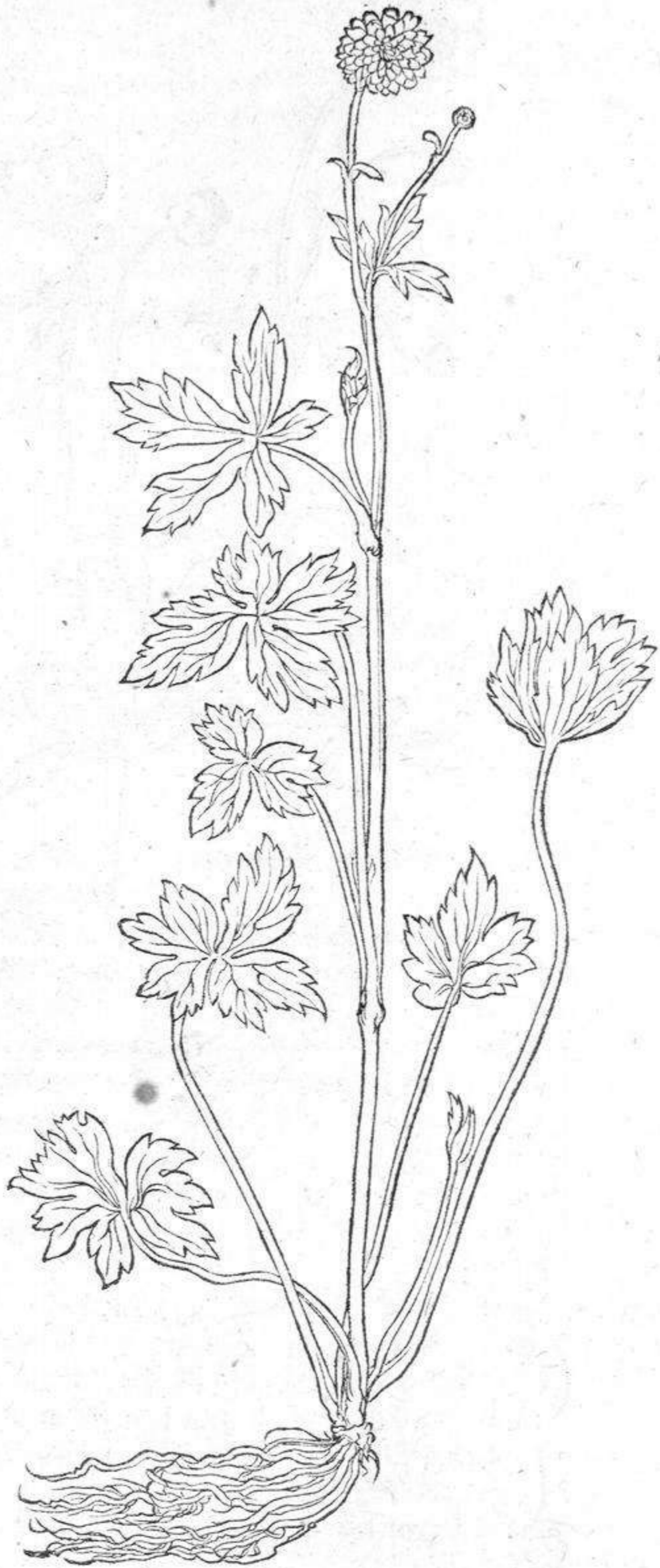
A

B

C

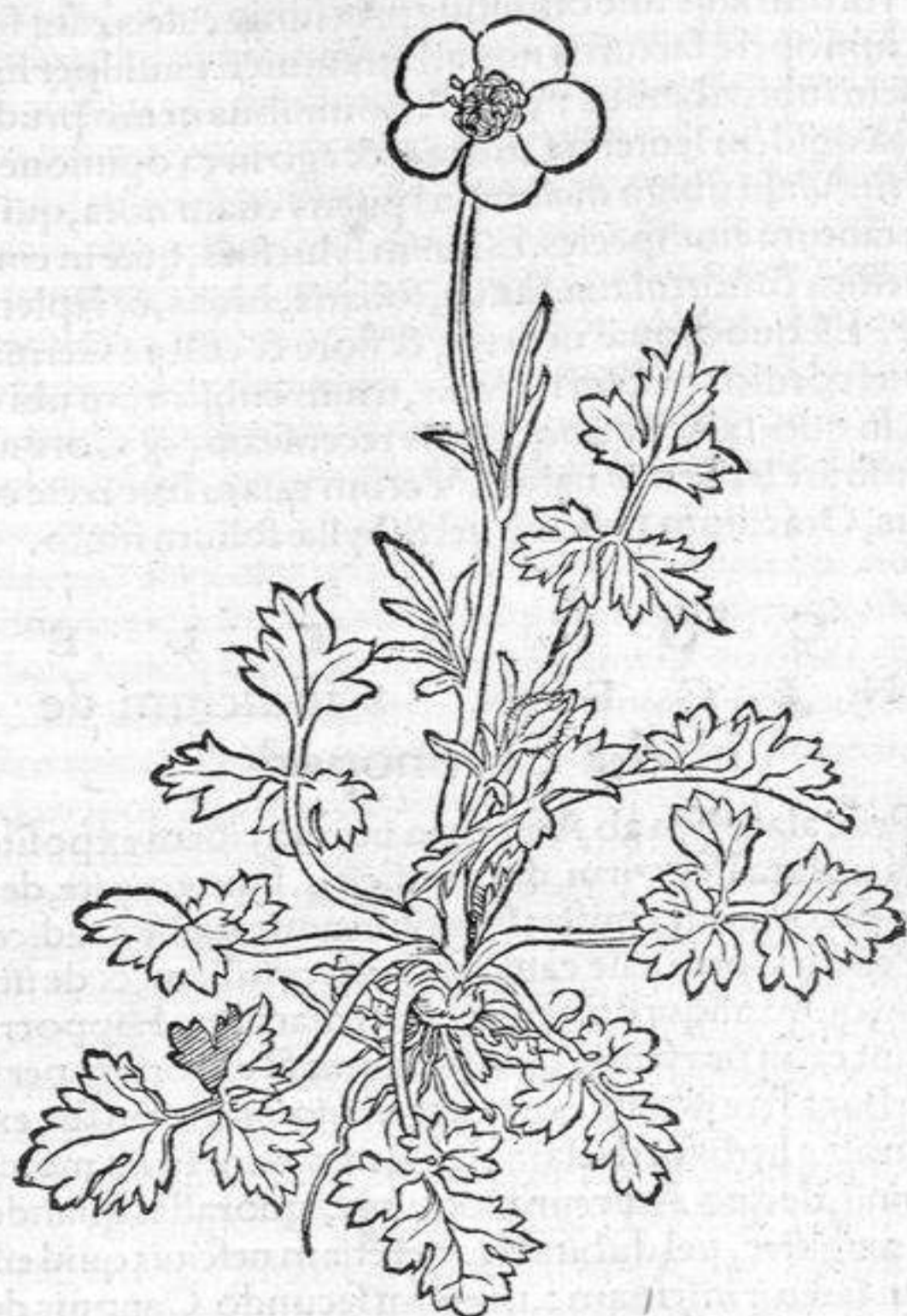
D

Gefülter Hanfuf.

Crus Galli.

A

B

Kleiner Sanfuss.

DE P E D E C O R V I N O,
Rhapsodia XXIII.

¶ N O M E N C L A T V R A E .

Græcæ, κορωνόπουσ, ἄσπιον.

Latine, Pes corui. Silago. Casiatrix. Sanguinaria.

Germanicæ, Kappensfuß. Sanensfuß.

PLACITA AVTORVM de Pede Coruino.

Sententia DIOSCORIDIS de
Pede Coruino, lib. 2.

CORONOPVS oblonga herbula est, per terram sternitur, & folia incisuris diuisa habet.

In eandem sententiam & Plinius lib. 22. cap. 19. Coronopus oblonga herba est, cum fissuris. Seritur interim, quoniam radix celiacis præclare facit, in cinere tosta. Et rursus lib. 21. cap. 16. Aculeatarum caules aliquarum per terram serpunt, ut eius quam Coronopum uocant.

Apuleius de herba GALLICRVS
RE cap. 22.

Nasci amat herba Galli crus locis solidis, & circa uias: eius cacumen, instar pedis Galli.

C

I V D I C I V M N O S T R V M .

Mira est scriptorum uarietas in Coronopode hac. Alijs Battachion, alijs Flamulam, non nullis aculeati generis, rursus alijs sine omnibus prorsum aculeis eam suspicantibus & contententibus. Vnde precium opere facturos nos arbitramur, si paulisper figentes hic pedem, Leonenicam disputationem subscribamus: quod ex omnibus nemo prudētius philosophatus uidetur de ea hærba, mea quidem sententia. Sumq; & ego in ea opinione, ut non aliam credā esse, quam quæ hodie Crus Galli uulgo dicitur, uel pueris etiam nota, qui eam legentes mutuo uellicas cient. Neq; una tantum eius species. Est enim syluestris, quæ in cimiterijs, pratis, & circa sepes oritur. Est domestica & hortulana, satiuā, foliatis, luteis, & repletis floribus, qua ad coronas utuntur nymphæ. Est quoq; quæ ueneto, & flore & colore Germaniæ matronis in hortis alitur, prorsus galli, uel cornicis pedem referens, trium cubitorum ubi excreuerit: uulgo uocant Isenhyetlin, quam, in quod aliud quoq; genus recenseam, q̄ Coronopodis, non habeo. Nec aliquis mihi demonstrare hæcenus ualuit. Verum quam hæc recte conijciamus, aliorum æstimationi permittimus, Oraculum nullum, uel Sibyllæ folium sunt.

Isenhyetlin

N I C O L A I L E O =

N I C E N I iudicium de

Herba Coronopode.

D

De secunda herba, Pede alacohen ab Auicenna uocata, idem expositor scribit, existimare quod sit herba a medicis uocata Pes corui, de qua dicit, z. huius capite, de pede Coruino, quod radix huius hærbæ cum decoquitur confert solutioni antiquæ: sed radicem huius hærbæ, quā nostri herbarij uocant Pedem Corui, esse causticam, ulceratiuam, & de ista non loqui Principē. Hic quod deinceps dicit, quod aliqui dixerunt, q̄ per alacohen Hippocrates intellexit folia ficus: quæ in nullo seruiunt casui præsentī, quia pungunt & excoriant per lacticinium occultatū in eis. Hęc omnia ad uerbum fere nouus expositor Auicennæ, qui sua expositione non magis hanc, q̄ etiam priorem nobis hærbam declarauit. Forte autem sit illi minus pudendum, hanc secundam, s. Pedem coruinū, de quo Auicenna loquitur, ignorasse: quando & ipse Auicenna, tantus alioquin medicinæ magister, uel dubitauit, uel etiam nesciuit quid esset, ut plane in multis alijs herbis ipsemet suam fatetur inscitiam: ut etiam secundo Canonis de hac ipsa herba, quæ Pes coruinus nominatur, non modo ambigua, sed etiam contraria loquitur. Sunt autem hæc Auicennæ de Pede coruino inibi uerba. Pes coruinus membra expulsionis, radix eius hærbæ confert solutioni antiquæ. Et dixerunt Paulus & alij, quod confert Colicæ, & efficit operationem Hermodactylorum absq; nocumento. Ego autem nescio, quomodo radix Pedis Coruini possit prodesse solutioni antiquæ, & facere operationem Hermodactylorum, qui sunt satis in soluendo potentes. Nisi forte Auicenna uult hoc loco solutionem curare solutione: qui tamen alibi præcipit, non esse faciendam solutionem super solutionem. Fen autem, 22. tertij, cap. de solutione podagræ, & ischiadicorum, Pedem coruinum non colicæ, sed podagræ potius ex eiusdem Pauli autoritate Auicenna prodesse testatur, ita scribens. Et dixerunt quidam, quod Pede coruino inest operatio Hermodactylorum, & non est eius nocere stomacho. Quæ uerba exponens etiam nouus expositor Auicennæ, in hunc modum scribit. Dicit aliquos asseruisse, quod Pes coruinus operatur, & purgat sicuti Hermodactyli, & nō nocet stomacho sicuti ipsi. Et pes iste coruinus, est hærba cuius radix ponitur in opere, de qua scribit in secundo huius capite de ea. Dixerunt Paulus & alij, quod confert Colicæ, & efficit operationem eorum absq; nocumento. Deinde subiungit. Radix PEDIS CORVINI, quem nos hic habemus, ab extra appostā rodit; & pluries hanc feci super pedem illius quassari, qui habebat in unguine bochium epedemille, & protinus illic surgebat ampulla, qua rupta exhibat uirus uenenosum, unde aliqui sanabantur. Sed hanc dare per os, nunquam ausus sum: licet sciam aliqua, quæ foris adhibita uescant, & ulcerant, & comesta noceant, ut allia, & cæpe. Hęc ille. Qui licet uereatur, ut sane debet uereri, dare per os radicem Pedis coruini, quæ uenenum est, ut postea declarabimus, per uerba tamen postrema uidetur innuere, quod si etiam daretur per os, cum aliqua tamen ratione daretur, et non sine Principis autoritate. Ioannes uero Matthæus de grado, alter nouus Auicennæ expositor, in huius radicis expositione magis audaculus, scribit hæc uerba. Intellige, quod cum autores utuntur Pede coruino, in casu etiam isto semper utuntur radice eius, & non folijs. Ita etiam dominus Auicenna secundo Canonis, iuamenta radicis eius. Quæ uerba expositoris nobis indicant, ipsum huius hærbæ timuisse folia, non radicē: quia dñs Auicenna eiusdem radicis usum, & non foliorū secundo canonis præcipue probauisset. Miseret me humanæ uitæ, quā uideo quotidie sub Auicenna non tanq̄ principe, sicut medici iuniores ap-

Auicenna de Pede Coruino.

Auicennæ expositor,

Ioannes Matthæus de grado.

pellant, sed tanq̄s ſæuo tyranno periclitari. Nam ſi radicem uenenatā, uel intra corpus iuſſerit adhiberi, eam quidā medicor̄ in ægrotantibus adhiberi non dubitant: contra, ſi radicē ſalutarem, & uenenis aduerſantē dari uetuerit, tanq̄s medicinam pernicioſam, illā medici etiā celebres non audent dare. Radicem Pedis coruini habentē uim exulcerandī, & tanq̄s uenenum, præterq̄ ſi extrinſecus apponatur, in uſu medicinæ fugiendā, alter nouus Auicennæ expoſitor, non ueretur dicere dare, etiā intus aſſumendam: fretus Auicennæ & ſecundo canonis, & .xvi. Tertij, qui eam Hermodactylis præfert, autoritate. Ego uero, teſtor Deū, me nouiſſe medicū, qui ex eadem radice, quibusdam alijs adiunctis, pilulas conficiebat, & eas podagra laborantibus propinabat, non ſine magno quorundā, qui eas acceperere periculo: donec tandē a me ſui erroris admonitus, a tam periculofa abſtinuit medicina. Nonne idem Auicenna, ſi qui tam fatui ſint, qui ei uelint in omnibus credere, ſcribit ſecundo canonis, Napellū eſſe uenenū pernicioſum. & tñ potari ſuadet: cū poſtea ſubiūgit, delet albaras linitum & bibitū. Venenum autē quod noſtra ætate Napellū ab herbarijs noīatur, Aconitū a Græcis atq̄ latinis uocatur, de quo Vergilius,

A
Auicenna tyrannus medicinæ ſæuiſſimus.

De quodam audaci Medico.

Napellum, & Aconitum, idem ſunt.

Michaël Sauonarola.

B
Iacobus de Dondis, Aggregator.

Non neceſſe eſt, ut quę nūc ſunt herbarij nomia, etiam priori ſeculo fuerint.

Pes coruinus Batrachium, idem Apium ſylueſtre.

Quatuor ſpecies Dioſcoridis.

Expoſitores Auicennæ, Auicennā nō adſequuntur.

ut iam appareat Auicennā, non tam tyrannū, q̄s etiā nouerçæ imitari mores. Contra Galenus Aconitū laudat, ſi abſtergendū ſit aliquid ex corpore: ſed cauendū eſſe, inquit, ne aut in potu, aut in cibo ſumaſ. Idem Auicenna radicē Pentaphylli a Dioſcoride cōmendatā ad uenena mortifera, ipſe ſecundo Canonis ſcribit, eſſe medicinā pernicioſam: adeo, ut Michaël Sauonarola medicus, ſuo & noſtro quoq̄ tēpore, propter ſcripta, & quæ de medicina edidit clarus, non auſit eam in quartana dare: non aliā ob cauſſam, niſi quia dānetur a Principe. Tantā habet ut nuper dicebā, Auicenna apud medicos noſtri tēporis autoritatem, ut medicinā mortiferam faciat ſalutari, ſicuti Pedem coruinū ſalutarem, aut pernicioſam, ueluti radicē Pentaphylli, uel eius ſuccū. Nam & Iacobus de Dondis, cognomēto Aggregator, huius radicis ſuccū inter uenena pernicioſa, ex Auicennæ numerat autoritate. Forte autē, quantū ad Pedis coruini attinet radicē, non tam Auicenna, q̄s medici ipſi non recte Auicennā intelligentes, ſunt reprehendendī. Quis em̄ eos cogit, putare herbam, quā herbarij noſtræ ætatis Pedem coruinū noīant, eſſe illā, quam ueteres medici, Paulus ſcilicet & Dioſcorides, ſub eodem noīe celebrarunt? Quasi uero ſit neceſſariū, ut quæ nunc ſunt noīa herbarij, etiam priori ſeculo fuerint. Eos autē quos ſupra notauī Auicennæ expoſitores, illud oportuit didiciſſe, aliā eſſe herbā a priſcæ ætatis hominibus Pedem coruinū nominatā, aliam a noſtris, nam ſi id ſciſſent, neq̄ tam multa de Pede coruino dubitaſſent, neq̄ etiā aliqui eorum unq̄ in animū induxiſſent, herbā Pedem coruinū a noſtris dictam, poſſe ſine periculo, aut in pilulis, aut alio modo intus aſſumi. Hæc enim eſt illa, quā Dioſcorides, βατράχιον, & Apium ſylueſtre noīat. Vnde & medici iuniores, non ſolū Pedem coruinū, ſed etiā Apium Raninū nominarūt, a gemina ſcilicet, animalis, & herbæ alterius ſimilitudine. Huius herbæ Dioſcorides quatuor fecit ſpēs, & unā ex his inter uenena collocat. Omnium autē folia, & caulē, ſi apponanſ humano corpori, uim ait habere exulcerandi, & eſcharam faciendī. Quare nullo modo ſuſpicandū eſt, illos qui dixerūt Pedē coruinū in medicinæ capitulis excoriationis intęſtinorū, quos Auicenna allegat, .xvi. tertij, eodem capite, de hac Pede coruino, quā ueteres βατράχιον, a rana, cuius effigiem representat, noīarunt, intellexiſſe: ſed neq̄ Auicenna ſecundo canonis, cū ſcribit radicē Pedis coruini conferre ſolutioni antiquæ, de hac potuit intelligere. Ideo quantū ad hoc, forte non eſt error Auicennæ, ſed male exponentiū Auicennā, & neſcientiū quid duobus in locis, ſcilicet & ſecūda canonis, & .xvi. tertij, per Pedem coruinū Auicenna intellexerit, ſi modo & ipſe quid eſſet, intellexit. Nam, .xvi. tertij, etiā uidetur heſitare. Secundo autē canonis oīno Auicenna aberrat, illam oſtendens quā ſupra tetigi in radice eiufdem herbæ contrarietatē, quod conferat & ſolutioni antiquæ, & faciat operationē Hermodactylorū, abſq̄ nocumēto. Quibus uerbis poſtremis ſimilia etiā ſcribit, .xxij. tertij, ſupra etiā a nobis allegata. Verū utrobique male Paulus, & alij ſuper hac medicina, quæ facit operationē Hermodactylorū, ab Auicenna citant. Neq̄ em̄ Paulus uſquā herbā Cornopoda, ſic em̄ Græci Pedem coruinū noīant, Hermodactylis cōparat, in iuuando podagricos, ſed cōpoſitionē quæ noīatur apud Græcos διὰ κορωνοπόδιον, id eſt, per Pedem coruinū, alteri præfert, quæ apud eofdem Græcos, διὰ ἡρμολακτύλων, id eſt, per Hermodactylos noīatur: quær utraq̄ deſcribit Paulus lib. 7. in quo de ſimplicibus & cōpoſitis agit medicinis, proprijs ambas inſcriptionibus notans.

Primæ cōpoſitionis inſcriptio, atq̄ deſcriptio hæc eſt, **PODAGRICA** per **Hermodactylum.**

Hermodactyl oū; aneſi, cymini æthiopici, ameos, corymborum, thymi, pipe-

Cris longi, zinziberis, obolos tres. epithymi unciam mediam, dosis oboli. aut vi. datur mane cum condito, uel hydromelle.

Secundæ autem compositionis per Pedem coruinum inscriptio, atq; descriptio talis est.

PER PEDEM CORVINVM compositio, quæ facit ad ea ad quæ & altera per Hermodactylon, stomacho utilis.

Zinziberis oboli duo, piperis oboli tres, agarici obolus unus, cnici interioris oboli quatuor, radice Pedis coruini oboli sex. Dosis oboli octo. His autem quibus uenter non facile soluitur, siliquæ. xxij. facit omnino septem, uel octo fere alui deiectiones.

Harum duarum compositionum, Paulus libro sui de medicina uolumine tertio, secundam per Pedem coruinum nominatam, dicit ex Alexandri autoritate prima esse meliorem, ut quæ eandem faciat euacuationem, & æque sedet dolorem: cum hoc, q̄ nihil obest stomacho. Quorum uerborum sententiam male Auicenna duobus in locis antea allegatis, de solo Pede coruino scribit, ipsum Hermodactylis comparando: quasi radix Pedis coruini, de qua loquitur Paulus, sit par in cienda aluo radici Hermodactylorum, & non habeat potius adstringendi facultatem: quemadmodum de ea sentit Dioscorides, qui ipsam cœliacis prodesse testatur: sicuti & ipse Auicenna primo canonis, eandem dicit radicem prodesse solutioni antiquæ: & etiam. xvi. tertij testatur nonnullos eam nominasse inter medicinas ad ulcera intestinorum facientes. quoniam cœliaca dispositio est morbus similis lienteria, quæ prouenit etiam ex ulceribus intestinorum. Quare Auicenna hæc omnia de radice Pedis coruini non male scribit. Illud uero non recte, quod faciat operationem Hermodactylorum. Si quis uero miretur, quomodo tota compositio per Pedem coruinum nominata, eandem possit facere euacuationem, quam altera per Hermodactylos, cum Pes coruinus, uel radix eius uim adstringendi habeat, Hermodactyli autem magis purgandi: sciat, dictam per Pedem coruinum compositionem, non habere uim purgatoriam ex Pede coruino, sed ex agarico, & cnico, quod Cartamum medici recentiores appellant. Purgat autem æque atq; altera compositio per Hermodactylos nominata: quoniam dosis eius est dupla ad dosim alterius, & in durum habentibus uentrem maiorem multo q̄ duplam habet proportionem: ut ex his quæ antea scripsimus, ex Pauli sententia patere potest. Neq; uero quispiam miretur, compositionem purgatiuam ex medicina

D uentrem astringente suam sortiri appellationem: quoniã in podagricis doloribus, atq; Ischiadicis non minus quærimus humorum fluxum ad loca dolentia reprimere, q̄ eorum qui iam fluxere euacuationem. Vnde & apud Paulum inuenitur alia compositio ad podagras, quæ per corallium nominatur, in quam tamen ueniunt rhabarbarum, & aristolochia, medicinae euacuantes. De eisdem duabus compositionibus, quas supra secundum Paulum annotauimus, etiam Auicenna Fen. xxij. Tertij, capite de solutione podagricorum & Ischiadicorum. In quibusdam tamen medicinis, sed præcipue in ponderibus medicinarum, a Paulo euariat: ut quas scribit Auicenna cum his, quas Paulus antea notauerat, conferre uolentibus uideri potest. Hic uero occurrit aliquis, ac mihi obijciat id, quod & ipsi Auicennæ, atq; eius expositoribus antea obiectauimus, non haberi ex eorum expositionibus, neq; quid sit herba Tinctorum, siue citrina, neq; quid sit Pes coruinus, de quo Paulus, quantumuis male ab Auicenna allegatus, intellexit. Liquet enim ex ijs quæ antea diximus, esse herbam Pedem coruinum a ueteribus dictam, ex cuius nomine compositio tota suam habuit appellationem: nondum tamen quæ, aut qualis nam sit, fuit declaratum. Cum ergo & quæ nam, aut qualis sit herba Tinctorum ab Auicenna dicta, & quo nomine apud ueteres fuerit insignita, antea docuerimus, quod etiam de herba fecimus, quam nostri herbarij Pedem coruinum nuntiant, restat, ut quid sit Pes coruinus ueteribus, & Dioscoridi, & Paulo, atq; Auicennæ doceamus. quandoquidem & ipse Auicenna eam scripsit, cuius Pes coruinus est pars: ne qui uolunt totam facere compositionem, in Pede coruino dubitent, ueluti quidam Auicennæ expositores hæsitauerunt: aut sicuti alij radicem perniciosam, pro salutari recipiant. Coronopus, hoc est, Pes coruinus, inquit Dioscorides, herba parua est, oblonga, humi strata, folijs fisis. Hæc quoq; pro olere elixatur. Aliqui amoneos, aliqui astrium, Afri atirsite, Romani caciaticæ, nonnulli stillaginæ, nonnulli sanguinariã uocant. Huius radix in cibo sumpta, facit ad cœliacos. Nascitur in locis incultis, & in dumetis, & in uis. Omisissis in hac herba barbaris appellationibus, de quibus non possumus, sint ne recte, an perperam scriptæ, diiudicare, Romana nomina diligentius inspiciamus: ut si qua eorum sint deprauata, corrigamus, atq; inde ad eius quam quærimus herbæ noticiam perueniamus. Caciatrice sane uidetur dictio corrupta. neq; enim est græca, neq; latina: quare puto gallitricem esse legendum: uel quod magis græcæ appellationi respondeat, Galli crus: ut sicuti ideo apud Græcos hæc herba Coronopus est nominata, quoniã coruini pedis effigiem representat, simili ratione apud Romanos Galli crus fuerit nuncupata. Est enim herba apud autorē de simplici medicina, quæ aliqui putant fuisse Apuleium, Galli crus, atq; etiã Sanguinaria nominata.

Cœlica.

Dioscorid. de Coronopode

Coronopus est Pes Galli.

Apuleius.

Quod etiā nomen uitiatum est, seu decurtatū apud Dioscoridem. nam sanguinari, pro sanguinaria in multis codicibus legitur. De hac autē herba idem autor de simplici medicina, quicunq; sit, refert eadem, quæ de Cornopode Dioscorides, quod uidelicet in locis asperis, & circa uias nascatur: addit autē & rationē, cur tam Gallī crus, q̄ etiam Sanguinaria nominetur, eo q̄ scilicet naribus imposita, sanguinem fluere facit, & habet (ut inquit) in summitate pedem Galli. Hæc autē herba ipsa, si quam sit uulgo nota, & simul eius nomen uulgare manifestauero, uereor ne Auicennæ, atq; eius expositoribus magnā pariam ignominia, qui in re notissima pueris, hæsitant. Verum ista celare, non est tam parcere antiquis, q̄ uitam negligere, quæ ut antea diximus, sub Auicennæ atq; eius expositorū autoritate periclitatur. Hæc proculdubio illa est, quā partim Sanguinaria ab effectu iam dicto, partim Capriolā uulgo appellamus. Plinius unā speciem Graminis facit, et Gramen uocat aculeatū, quoniā ei in acumine aculei sint plurimi, quos ut idem Plinius inquit, cōuolutos naribus inserunt, extrahuntq; ciendi sanguinis gratia. Quæ licet uerba scribat Plinius lib. 25. de secunda Graminis, ut diximus, specie, ipsam nihilominus lib. 21. inter herbas aculeatas, sub græca appellatione Coronopodis numerauit: nesciens, ut arbitror, eandem esse herbam, quæ Græci Coronopoda, & Romani Gramen uocant aculeatum: quoniā ut in æra, & lolio, ægylope, & auena, aparine & lappa, nuperrime autē in lysimachio, & lutea manifestauimus, plurimarū herbarum, quas latinis nominibus nouerat Plinius, græcas nomenclaturas ignorauit: quam Plinij inscitiam etiam in isatide & glasto, elxirie & conuoluolo, oxymir sine & rusco, nardo gallica, & saliuuca, in altero nostro libello, de Plinij atq; aliorum erroribus edito, demonstrauius.

H E R M O L A I B A R B A R I

Corollarium de Coronopo.

Coronopus, hoc est, Pes cornicis, inter aculeatas a Theophrasto ponitur, sponteq; nascentes. Interim & feritur, medicinæ ad usum, Silago, aut Stillago dicitur a nostris, a Græcis etiam Coronopodion: ut Galeno. Sunt Arabes, qui hanc Coruinum uocent. Nec prohibeo, dum res constet, quibus cuiq; libet uocibus utatur. Illud monendi sunt, herbam, quæ modo Pes coruinus ab officinis & hærbicidis appellatur, non tam Coronopoda uideri, q̄ Ranunculi genus, quod Polyanthemon cognominat: quandoquidem aculeata, & oblonga esse Coronopus herba traditur, & aluinis prodesse: Coruinus autē pes, auis eius, & Ranunculi similitudine conspicitur: plurimis foliorum diuisuris, cuius uel tactu solo pustulæ, ambusti modo corporibus attolluntur, flore aureo, copiosq;: quibus notis, Ranunculum Polyanthemon uocatum conijciunt.

M. V E R G I L I I Annotatio in Coronopo.

Scripsit de Coronopode hac iam pridem multa Leonicens, uir nostra ætate dignus, cui multum deferant bonarum literarum cupidi, in commentariolo eo, quod de Plinij erratis aliquot edidit. Conatusq; inter cætera est, quā hic Romana appellatione Coronopodis Caciatricem esse dicit, ostendere, ab Apuleio Galli crus dictam fuisse: & ex Galli crure ab imperitis Græcorum librarijs, Caciatricem in hoc scriptore factam esse. Quod si confirmare ego ausim, uaticinari magis, quam censere me credam. Nulla enim eius uocis uestigia in hac supersunt: nec coniectura aliqua in ea se offert, qua quod ignoratur & latet in lucem trahi possit. Illud potius admittendum, quoniam Græci a cornicis Pede eam uocauerunt, uerisimile esse, Latinos a Galli crure, congruentibus alijs notis, ob similitudinem, nomen illi fecisse: quemadmodum ab aliquibus etiam, non cornicis, sed coruinus Pes hæc ipsa nominatur. Idem præterea, eandem a Plinio ait, lib. 24. Gramen aculeatum appellari. De quo dubitandum nulli esset, si hic aut aculeatam dixisset Coronopodem, aut quod aculeos indicaret aliquid illi adiecisset. Quam ob causam, non sine ratione subsistet in Plinio aliquis, audiens inter aculeatas lib. 21. & secundo Coronopoda ab eo numerari. Nec nos Plinium arguimus, sed uarietatem historiarum demiratur, posse eam notam Dioscoridi deesse. Theophrastus lib. s. de ea tradidit, humi caulescere, quod hic ait per terram sterni: numeratq; inter aculeatas, & sponte nascentes. Vulgaris & ubiq; fere nascens herba hæc est.

A

Coronopus
Sanguinaria.
Capriola.
Gramen aculeatum.

Silago.
Stillago.

B

ἰκὼν Coronopodis.

Laus Nicolai Leoniceni.

Galli crus.

Theophrasto.

C

HERMOLAI BARBARI opinio
alia de Coronopode.

Batrachion.
Ranunculus.
Strumea.
Solanus.
Apiastrum.
Apium syl-
uestre.

Polyanthe-
mos.

Sardæa herba

,,

,,

D

Rifus Sarda-
nius.

Vide Erasmi
Chiliades.

Batrachion, siue Ranūculus, siue Strumea: quoniā medetur Strumis. Nam Strumus Solani genus est. Dicitur & Apiastrum Ranūculus, hoc est, Apium syluestre, uenenatū in Sardinia: manifesto Nigidij doctissimi uiri errato: qui Apiastrum pro Mellissophyllo appellat: quanq̄ hunc & Varro sequitur & Dioscorides. Opacis gaudet. Primū genus, cui & color liuidus, ad latitudinē Maluæ accedentibus folijs. Secūdo generi, caules, ut Plinius inquit, alti, ut Dioscorides, minores q̄ priori: nisi librarioꝝ culpa fuerit *μικροκαυώτερον*, pro *μακροκαυώτερον* scribentiū. Genus ab his diuersum in totum uidetur, Batrachion, cognomine Polyanthemos, caustica ui exulcerans cicatrices, & ad colorem eas reducens, & uiligines concorporans. Neq̄ aliter indicatur a Plinio quale sit. Nisi quis & hoc in unam quatuor specierum contribuat, ac reponat, illam uidelicet, quā plurimis foliorum diuisuris, & Plinius, & Dioscorides deliniant, uulgo dictam Pes coruinus, alteram omnino, q̄ Coronopus, de qua superius habita mentio est. De Venenato Salustius, In Sardinia inquit quædam herba nascitur, quæ Sardæa dicitur, Apiastri similis. Hæc ora hominum & rictus dolore contrahit, & quasi ridentes interimit. In ea Insula, ut Pauzanias ac Solino placet, locis riguis prouenit iusto largior, nec tamen aquas inficit. Strabo ex hac ipsa herba Hispanos toxici genus cōficere ait, quod urgente ui maiore haustum, citra dolorem humanis rebus exigat. A qua *σαρδάνιον* uulgo *γίλοσ*, quod & Dioscorides in Venenis meminit, Homerus Sardanion rifum uocauit illo uersu,

μείδασε δὲ θυμῷ σαρδάνιον μάλα τοῖον.

Meminit & Plato in Republi. Timæus aliam originem prouerbio huic reddidit, aliam Clitarchus, aliam Sophocles & Simonides poëta: nos id in annotationes Plinianas distulimus.

V I R E S E T I V V A M E N T A
ex Dioscoride.

Coquitur in olere.

Radicem habet tenuem, adstringentem, quæ in cibo coeliacis facit.

A V T O R E S E T D E S C R I P T O R E S.

Dioscorides, lib. 2.

Plinius, lib. 22. cap. 19.

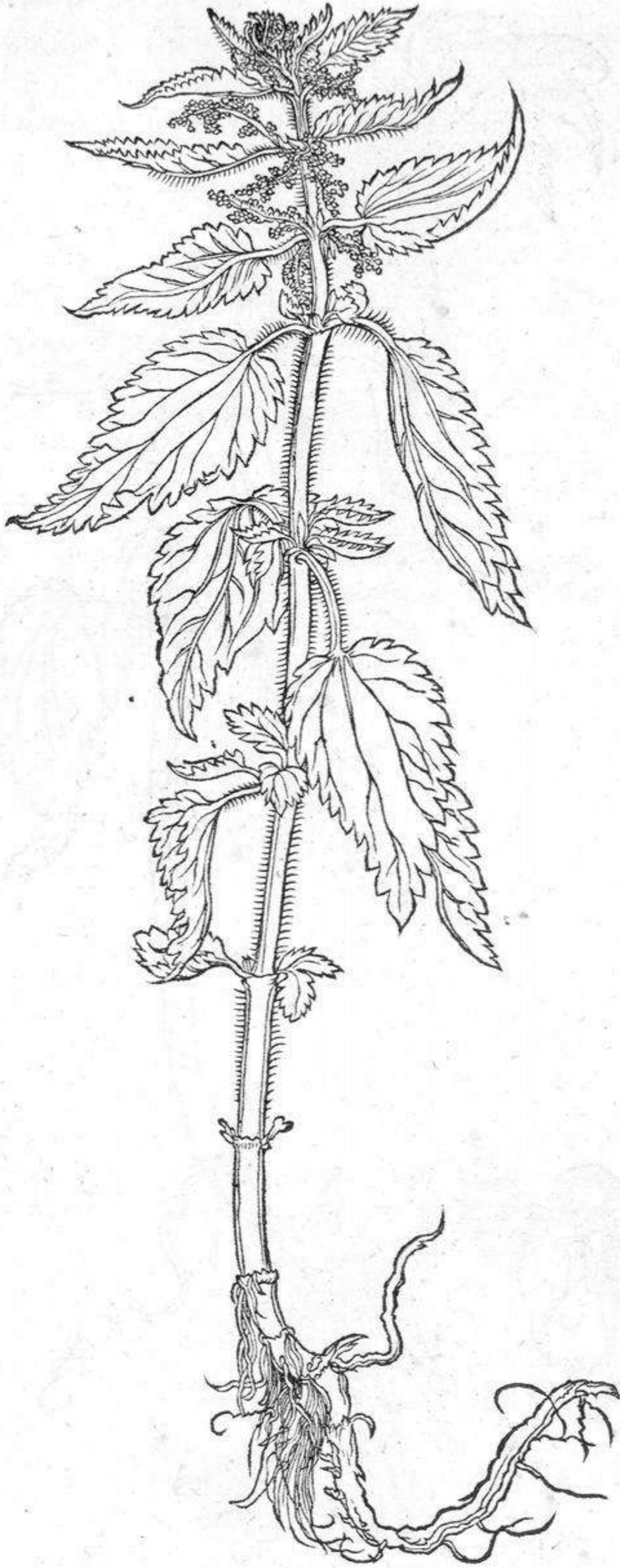
Lib. 21. cap. 16.

Apuleius, cap. 22.

Nicolaus Leonicens.

Hermolaus Barbarus.

Marcellus Vergilius.

Hexter Nesseln.

Taub Nesseln weiss.

Daub Nesszel / Männlin.

C

DE VRTICIS, Rhapsodia XXIII.

NOMENCLATURA

Græcæ, *καλύφα*, *κνίδα*, *ἄδινά*.Latinæ, *Vrtica*.Germanicæ, *Nesselen*.

P L A C I T A A V T O R V M

de Vrticis.

DIOSCORIDES
De Vrticis.

DVO VRTICAE genera, scilicet, Sylvestris asperior, latioribus nigrioribusque folijs, semine Lini, sed minore. Altera non æque aspra, minuto semine.

Periocha HERM. BAR.

BARI de omnibus

Vrticis.

D Vrtica ex omnibus aculeatis generibus notissima est. Acetabulis in flore purpuream lanuginem fundentibus. Sepe altior binis cubitis. Mitior foemina est, inter sylvestres, quæ dicitur Cania, acrior, caule quoque mordaci, fimbriatis folijs. Quæ uero etiam odorem mittit, Herculeana uocatur. Semine omnibus copiosum, nigrum. Mirum, sine uillis spinarum, aculeis lanuginem ipsam noxiam, & tactu tantum leui, pruritum, pustulasque adusto similes existere. Notum est remedium olei. Sed mordacitas non protinus cum ipsa herba gignitur, nec nisi folibus roborata. Incipiens quidem ipsa nasci Vere, non ingrato, multis etiam religioso in cibo est, ad pellendos totius animi morbos. Sylvestri quoque radix, omnem carnem teneriorem facit simul cocta. Quæ uero ex ijs mitissima, & folijs non mordentibus,

Vrtica Cania

Herculeana.

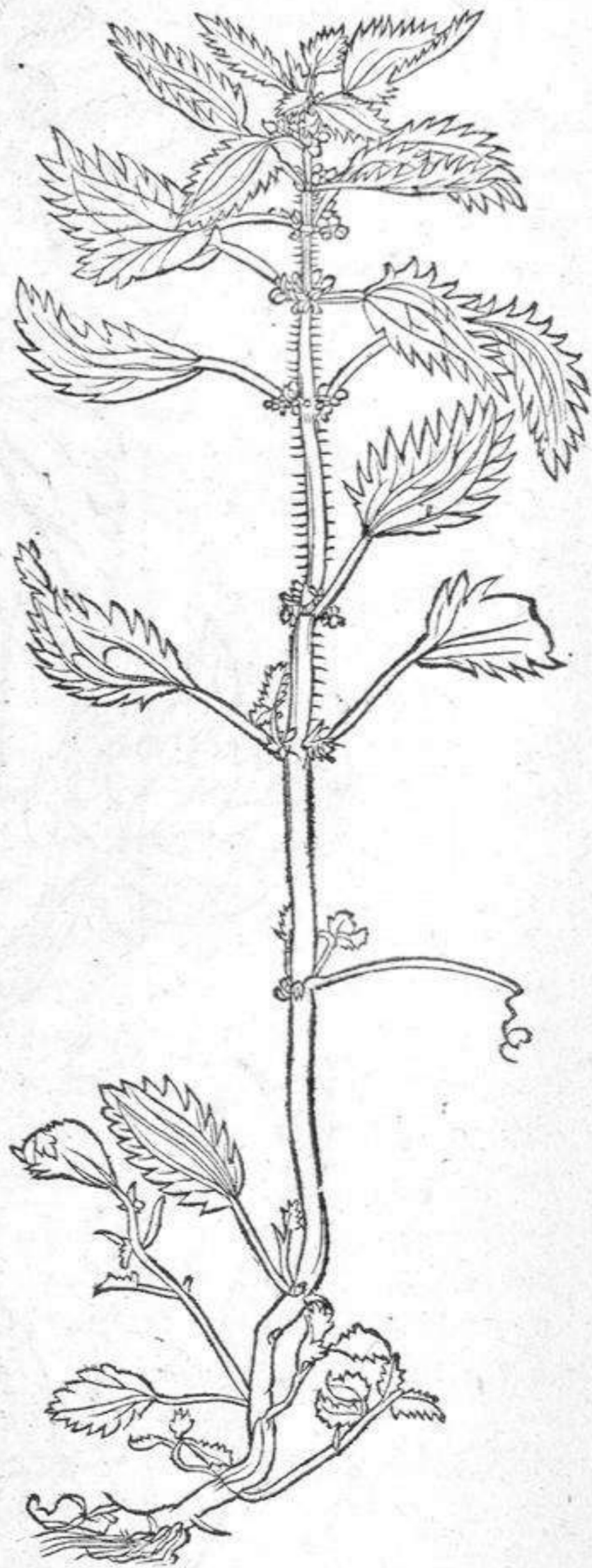
»

»

»

Vrtica iners.

tibus, Lamiū, siue Aononiū uocatur, a quibusdam Vrtica iners, & mortua. Albū hæc habet in medio folio, sacris ignibus utile. Quidam e nostris discreuere gna temporibus. Autūnale appellādo, & reliquis ad eandem rationem. Cele

brat & Marinam cognomine Plinius ad uesicæ uicia. Condit laudes Vrticæ Phaniæ physicus, utilissimâ cibis coctam, inueteratamq; professus. Si quadrupedes foetum non admittant, Vrtica naturalia earum fricanda monstrât. Ex Vrtica in Aegypto fit oleum. Semen colligi messibus oportet. Alexandrinum maxime laudatur ad omnia. Vrticam Hippocrates Nidam uidetur appellasse, cum alij Cnidam uocent. Est ubi Clidam legas corrupte, ut censeo, nisi aliud genus sit. Grana inquit Clidæ sexaginta, clystera uuluis iniiciantur, quas bilis infestauerit.

A
Vrticæ laus

Vrtica Nida,
Cnida
Clida.

De eadem quoq; VERGILIUS.

Vrtica nihil in censu olerum inuisius nascitur, igneo pruritu urens: & inde facto nomine. Vescebantur nihilominus ea antiqui. Suntq; eius in cibo usus, testes antiqui in latinis Poetæ: quibus iocundum erat Ocimo se & Vrtica recreare. Vbiq; & omnibus tam nota hæba est, ut nihil monere in ea opus sit. Præterq; a Græcis Cniden, ab eorum uerbo *κνίζω* dictam fuisse: significat id cum dolore pungi, uexariq;. Vocauit Acalyphas etiam Aristoteles in mari Vrticas, tactu eadem in urendo ui. Medetur ea multis in humano corpore morbis, plurimisque scaturit remedijs. Eamq; ob causam non minus ad medicinam, q; ad cibos medicis & olitoribus curanda.

Vrticæ usus

Acalyphæ.

A

De GALIOPSIS simili Vrticis
herba, DIOSCORIDES.

B

Galiopsis latinis Vrtica labeo dicitur. Frutex in totum caulem & folia habet Vrticæ, leuiora, & quæ grauem odorem trita reddât. Flore purpureo, tenui. Nascitur circa sæpes, ædificia, ac semitas ubiq;.

Vrtica labeo.

Vrticarum ex PLINIO diuisio.

Vrticarum plures differentiæ. Syluestris, quam sceminam uocant, mitior. Et in syluestri, quæ dicitur Cania, acrior, caule quoq; mordaci, simbratis folijs. Quæ uero etiam odorem fundit, Herculeana uocatur. Semen omnibus copiosum, nigrum. Mirum, sine ullis spinarum aculeis, lanuginem ipsam esse noxiam, & tactu tm̄ leui pruritu, pustulasq; confestim adusto similes existere. Notum est remedium olei. Sed mordacitas non protinus cum ipsa hæba gignitur, nec nisi solibus roborata. Incipiens quidem ipsa nasci Vere, non ingrato, multis etiam religioso in cibo est, ad pellendos totius anni morbos. Syluestrium quoq; radix, omnem carnem teneriorem facit simul cocta. Quæ uero innoxia est, morsu carēs, Lamium uocatur.

Vrticarum
sexus.

T E M P E R A M E N T V M.

Calidæ sunt & siccæ Vrticæ in tertio gradu, secundum Serapionem,

V I R E S E T I V V A M E N T A

ex Dioscoride.

Folia utriusq; illita, canis morsibus, addito sale, medentur.

Gangrenas, carcinomata, sordidida ulcera, & quæ cacoethe uocantur.

Item luxata, paños, tubercula, parotidas, suppurationesq; sanant.

- C** Lienosis cum cærato imponuntur.
 Faciunt ad profluvia narium, cum succo trita, & naribus indita.
 Menses ciunt, eadem recentia detrita cum myrrha, & imposita.
 Procidentes uuluas, contactu resilire cogunt.
 Semen potum ex passo, Venerem stimulat, uuluam aperit.
 Cum melle delinctum, orthopnææ, & lateris, & pulmonum inflammationibus prodest.
 Thoracem expurgat.
 Erodentibus medicamentis ammiscetur.
 Cocta cum conchis folia, aluum emolliunt, urinas mouēt, inflationes discutunt; decocta cum ptisana, uitia pectoris extrahunt.
 Mulierum menses euocant, cum myrrhæ modico pota.
 Inflammatione turgentem uuam, gargarisatus succus reprimit.

EXSERAPIONE cap. 150.

- Oleum Vrticæ est magis laxatiuum, q̄ oleum carthami.
 Mouet coitum, quando comeditur cum cepis, & uitellis ouorum.
 Et de proprietate eius est, eij cere phlegma crudum.
 Quando excoriatur semen Vrticæ, teriturq̄, & miscetur cum melle, *l. &*
D xat fortiter.

Et cauendum est, ne contingat linguam, & caput meri: ne adurat ea.
 Et dosis eius est, a uigniti granis, usq̄ ad. xxx.

EX AEMILIO MACRO.

Græus Acalephen, nos Vrticam uocitamus.
 Feruida non modice uis illi dicitur esse,
 Vnde nec immerito nomen sumpsisse uidetur,
 Tacta quod exurat digitos Vrtica tenentis.
 Hæc solet Ictericos cum uino sumpta iuuare.
 Illius semen colicis cum melle medetur.
 Et tussim ueterem curat, si sæpe bibatur.
 Frigus pulmonis pellit, uentrisq̄ tumorem.
 Omnibus his prodest puluis cum melle iugatus,
 Aut succus uiridis cum uino sæpius haustus.
 Cum sale de folijs eius factum cataplasma,
 Ulceribus prodest, & uulnera sordida purgat,
 Et contra morsus ualet hoc cataplasma caninos.
 Hoc caneros, & parotidas, luxataq̄ curat,
 Hocq̄ reformatur caro quæ discessit ab osse.
 Et solet humeros hoc desiccare nocentes.
 Acri cum uino radix contrita tumorem
 Compescit splenis, podagræ sic subuenit illa,
 Omnibus & morbis sic subuenit articulorum.
 Omnibus his prodest superaddita, uel sibi iuncto
 Si coquis hanc oleo, foueasq̄ hoc unguine membra.

Naribus impositus succus, foliumue, cruorem,
 Elicit, innata est illi uis tanta calorís.
 Quod si manantem cupias retinere cruorem,
 Vrticæ succo frontem liné, reprimit illum.
 Si supponatur cum myrrha, menstrua pellit:
 Si claudit uuluam matrix, humore grauata,
 Vrticæ folijs reuocabitur illa fricatá.
 Cum uino bibitum uenerem semen mouet eius,
 Et melius tritæ, si iungas melq; piperq;
 Et sic cum uino prædicto more bibantur.
 Pleuríticos, pectus, pulmones, adiuuat eius
 Semen, si sumptum fuerit cum melle iugatum,
 Cum mulsa bibitum, lotium producit abundans.
 Herba recens eius olerum si more coquatur,
 Detur & illius decoctio, molliet aluum.
 Ore diu clausus succus si uoluitur eius,
 Vuæ non modicum poterit sedare tumorem.
 Sudorem mouet ex oleo decocta perunctis.
 Si quadrupes quæcumq; marem perferre recusat,
 Vrticæ folijs illius uuluæ fricetur,
 Sic naturalem calor excitat ille calorem.
 Defluuium capitis, si succo seminis huius
 Vngas sæpe caput, reprimit, doctore Galeno.
 Illius semen collectum tempore messis,
 Et desiccatum, multis erit utile caussis.
 Omnibus his prodest puluis cum melle iugatus.

A V T O R E S.

Dioscorides lib. 2. cap. Acalyphen.

Plinius lib. 21. cap. 15.

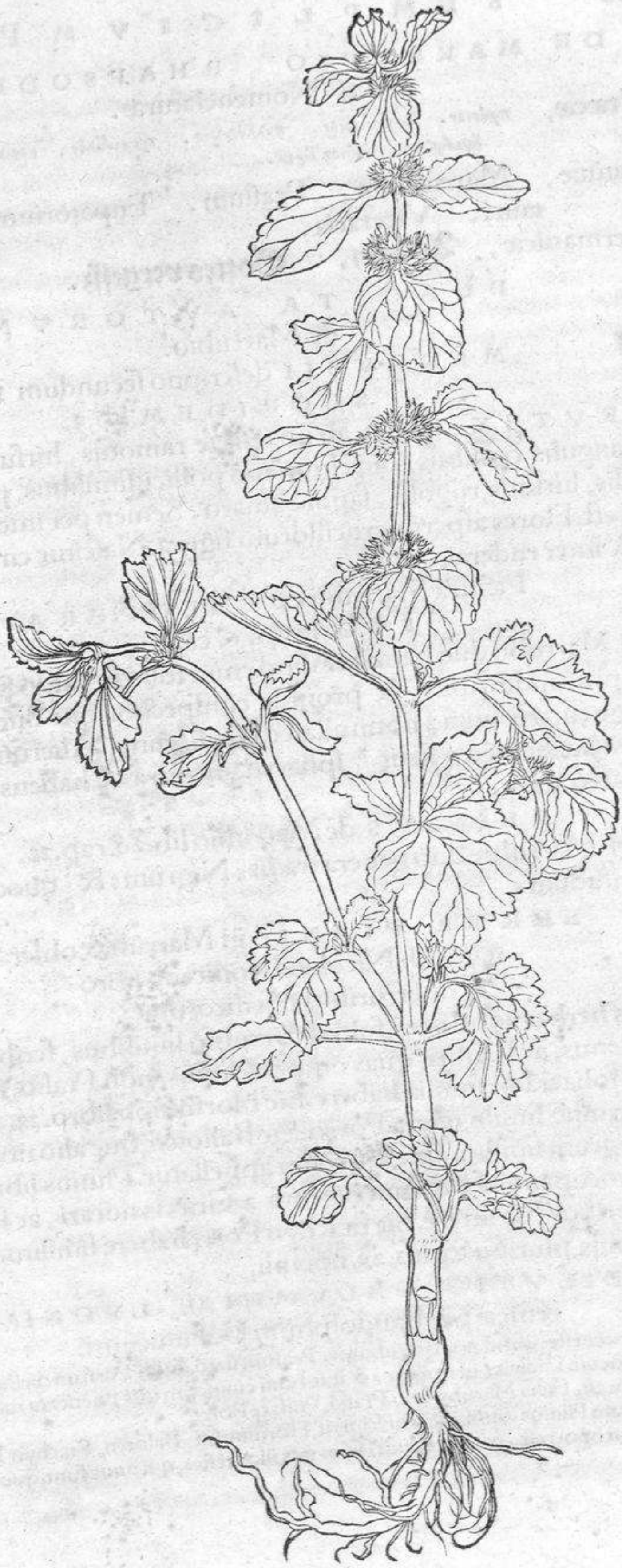
Serapio, cap. 150.

Macer æmilius.

Herm. Barbarus.

M. Vergilius.

C DE MARRUBIO RHAPSODIA XXV.
 ¶ Nomenclaturæ.

Græcæ, πράσιον. ἰνπατῶριον. φυλλόφαρις. τριπεδίλος. καμυλοπόδιον. ἄιμα ταύρου
 ἄφειδρῶ. γόνος ὄρου.

Latinæ, Marrubium. Prasium. Eupatorium. Sanguis
 tauri. Uiceraria.

Germanicæ, **Andorn.** **Gottes vergessz.**

PLACITA AVTORVM
 de Marrubio.

F MARRUBII descriptio secundum D I O S
 S C O R I D E M lib. 3.

FRUTEX EST ab una parte ramosus, hirsutus, albescens, quadrangulis caulibus, folijs humano pollicis similibus, paulominus quæ rotundis, hirsutis, rugosis, sapore amaro. Semen per interualla in caulibus illi est. Flores asperi, uerticillorum figura. Nascitur circa areas domorum, & inter rudera.

Pictura Marrubij ex THEOPHRA-
 S T O libro. 6. cap. 2.

D Sunt Marrubij duo genera. Aliud enim folio herbido ferrationi, incisurisque profundioribus, & proinde conspectioribus discreto constat: quo unguentarij uti ad nonnulla consueuerunt. Alterum rotundius, squalensque uehementer, sicut * sphaceli, incisurasque habens obscuriores, minusque serratum.

* id est,
 saluix.

PLINIUS de Marrubio lib. 20. cap. 22.

Castor Marrubij duo genera tradit. Nigrum: & quod magis probat, Candidum.

ERROR PLINII in Marrubio, obser-
 uatus ab Nicolao Leonicensi libro
 de erroribus Medicorum.

Multæ herbæ
 Prasio similes

Multas herbas ac frutices, folijs Marrubio similibus, scribunt Dioscorides, Galenus, ac Paulus, quas omnes Plinius, non Prasio, sed Prasio, id est, Porro folia tradit similia habere. Sic Horminon libro. 22. dixit semen habere Cymino simile, cetera Porro. Sic Balloten, quæ alio nomine Marrubium nigrum similitudine foliorum appellatur. Plinius libro. 27. scripsit alia nuncupatione Porrum nigrum a Græcis uocari, ac folijs quam Porri maioribus consistere. Sic Stachyn Porri habere similitudinem, longioribus folijs, pluribusque lib. 22. notauit.

DILVTIO CALVMNIAE LEONICENICÆ per Pandolphum Collinucium.

Prasium græce esse, quod nos Marubium, Prasium uero quod Porrum dicimus, primum Leonicensis edocuit. Didicit (ut opinor) & ipse boni cuiusdam uiri poeticam medicinam, in qua ita scriptum est, Folia Marubij sunt Prasio, Prasioque Porri.

Quæ quoniam Plinius distinguere nesciuerit, Horminum, Baloten, Stachyn Porri folijs, non Marubij, ut oportuit, constare dixit. Tum tres illos testes, qui unus sunt, quod supra de-

cuimus Dioscoridem, Galenum, Paulum, opinioni suæ adstipulantes citat. Vetat Hadrianus Imperator, his testibus fidem adhiberi, qui unum, eundemq; sermonem (ut de compacto) afferunt. Verum ipse neq; errasse Plinium patiar, qui Marrubium græce Prasium dici. 20. lib. & Porrum Prasum. 7. & 20. aperte monstrauerit: neq; Dioscoridem crediderim, sed hunc ipsum Pliniomastigen: qui ideo Dioscoridem Marrubium intellexisse opinatus est, q; ipse quæ nam illæ herbæ sint nesciat: placetq; hominis inscitæ potius, uel codicis uitio, q; Dioscoridis adscribere. Ita enim a Leonicensi nostro fieri oportuit, cum Plinium emendaturus uideretur, non quam herbam Plinius pinxisset, negare esse illam, sed quæ, qualisq; illa nunc sit docere: non quid unaquæq; res non sit (quod de Deo dici solet) sed quid ea sit dicere: non destruere, sed adstruere: non ex Dioscoridis sententia, in re non manifesta Plinium euertere. Pariter enim & Dioscorides potest Plini autoritate superari, sed uel ratione, uel rei ipsius euidencia. Nihil minus philosophi est, ut diximus, q; aliquid sine ratione dicere. In herbis quoq; designandis, non scribentis autoritas, non Leonicensi censura, sed uis & figura, & res ipsa consideranda sunt, palamq; exhibendum quicquid id est medicamentum, de quo disputatur. Quod si ignoratur (neq; enim scire omnia mortalis est) salua apud nos scribentis autoritas sit, & humane potius ignorantiam nostram fateamur, q; errasse alterum impudenter iudicemus. Sic nos quoq; de his, quoad fieri poterit, primumq; de Hormino transigemus.

DE HORMINO.

Horminum, quæ & Geminalis latine dicitur, frumenti genus esse, & inter frumenta connumerari, Theophrastus Plantarum. s. Plinius uero naturalis historię. 1. s. aperte indicant. Nam frumenta ex fati tempore diuidi, Theophrastum secutus Plinius inquit, cum Hyberna facit, ut triticum, far, hordeum: Aestiuua uero frumenta, pannicum, milium, horminum. Galenus quoq; alimenterum primo, quando Horminum in pollinem redigi affirmat, inter frumenta posuisse uidetur. Verum frumētacea omnia harundineo folio constare, tam Plinius, q; eodem loco Theophrastus de frumentorū & leguminū differentijs differens, scribit. Plinius Horminū Porri folijs constare dixit: utrū ergo harundineis folijs similius habet foliū? Porrū ne, an Marrubium? Iam si ratione certandū est (ubi res ipsa non exhibetur) Horminū inter frumēta est, frumenta harundineo folio constant, Porrum harundini similius habet foliū. Qui ergo Horminum Porro similia habere folia dixit, ueriora certe enunciauit, q; qui Marrubio, cui nulla prorsus cum Harundine cognatio. Pari similitudine quoq; Plinius (ut est in tradendis herbarū notationibus acutus ac diligens) in Oriza usus est. Oriza etenim & ipsum frumēti genus est, quod Rizum uulgo dicimus, nulli ignotū. Hanc. 18. describens Plinius, Porro similia habere folia dixit: nulla alia ratione, q; qua Horminū quoq; Porri folijs constare scripsit. Porracei enim folij, ad harundinaceum (quo frumenta eisdem censentur autoribus) nulla aptior est proportio. Adde, quod Horminū Plinius, Theophrastusq; Pannico, & Milio aestiuis frumentis adnumerant: at si Milij, Panniciue folia describenda sint, nullius herbæ magis, q; Porri foliorū pingentur exēplo. Sic Hormini quoq; folia Pannico, Milioq; connumerata, Porri folijs, non Marrubij (quo nihil in frumētaceis figuris ineptius) effigiari oportet. Hæc de Hormino, rationem sequutus, rei q; ipsius euidenciam scripsi, quæ si Nicolaus penitus inspexisset, nec notissimi frumēti Plinio, nec Prasij Græci uocabuli ignorationem obiecisset.

DE BALOTE.

In Balote uero describenda, quid est quod Prasij, & Prasi uicinitate errasse Plinium credamus, quem quæ uera Balote esset (ut quæ plurima ubiq; nascatur) ignorasse non nisi ignorantissimus crederet? Qui libro. 20. Marrubium inquit, Græci Prasion uocant: & ex Castoris magistri sui sententia, nigrum etiam Marrubij genus esse scribit: ut sciamus etiam Marrubium nigrum dicere potuisse, sicut Porrum nigrum dixit, cum de Balote ageret. Baloten inquit Plinius, Græci Porrum nigrum uocant, folijs maioribus q; Porri. Addit. Et uestientibus, & graueolentibus, canis moribus efficacem. In nullo Marrubij genere folij uestiunt: at in Porro, Allio, Harundine uestiunt. Maiora inquit, sunt q; Porri. Magna esse Porri folia, non ignorabat Plinius: ideo maiora, adiecit. Graueolentiam in nullo Marrubij genere (nisi manu teratur) esse, certum est. Ea quoq; genera si terantur, non graueolentiā, sed acrem, neq; iniucundum inter Abrotanum atq; Absinthium odorem reddunt. In Porro nigro recte graueolentiā dixeris: quippe, quod fetidum, grauem, & capiti noxiū odorem referat: atq; ideo in medicamentis non estur, sed apponitur: quod contra in Marrubij generibus euenit. Sed quæ sunt oculis cōmissa fidelibus, nonne mouere plus solent? Plena Balote sunt prata, atq; in montium præcipue radicibus isdem quibus describitur signis, Porri folijs grandibus, nigris, maculosis. Vnde ego Baloten dictam existimem, Eam latinorū quidam Vlcerariam, rustici Porrum caninum uocant:

A

Horminum,
Geminalis.

Galenus.

B

Oriza.
Rizum.

Balote.

Vlceraria.

C ex eo quod putem, dictam, quod canis moribus aduerfetur, nec tam herbæ fimilis, quæ potestatis nomen referat. Quid autem Dioscorides, quiq; cum fequuntur crediderint, Nicolaus uiderit. Nos Plinium Romano ifta penfantem iudicio, remq; ipfam audiamus: quamq; & Dioscorides quidem, cum multa Balutes nomina enumeret, inter quæ & Marrubium nigrum eft, & magnum Marrubium, et Ifionis fanguis. Alios tamē Cynofprafon dicere Baluten affirmat: quod aliud nihil quæ caninum Porrum fignificat, ipfumq; nomen ad ruficam fimplicitatem manaffe iam diximus.

Ifionis fanguis.
Cynofprafon

D E S T A C H Y.

Ampeloprafon. Viti-
gneū Porrum
Porrafellum.

Stachyn, quæ tandem fit ignorare me fateor: pari quoq; uel certe maiori ignorantia uerfari Leoniceum arbitror. quippe qui et Stachyn ipfam ignoret, & unius, utpote momenti, Plinium credat erraffe: nec Pliniū uerba, mentemq; confyderet. Scripferat. 20. uolumine Plinius, Marrubium a Græcis Prafion uocari, & nigrum Marrubij genus inueniri: notiusq; illud dixerat, quæ ut indicandum effat. At. 4. & 20. lib. cum Ampeloprafum, hoc eft, uitigneum Porrum, quod nos uulgo Porrafellum uocamus, Porri folijs confare dixiffet, continuo adnectens fubiicit. Ea quoq; quæ Stachys dicitur, Porri fimilitudinem habet, longioribus folijs, pluribusq;. Stachys quoq;, inquit Plinius, ut Ampeloprafus Porri fimilitudinem habet, longioribus folijs. Si Græci Prasio, id eft, Marrubio fimilem Stachyn dixiffent: cum exploratifimum habuiffe fe Plinius Marrubiū referat, quod folijs paruis, & obrotūdis confat, tunc enim erraffe Plinium credibile aliquando fuiffet: fi Stachyn ut Ampeloprafum Porro non comparaffet, uel fimpliciter Porro fimilem dixiffet. Verum quando porraceæ herbæ Stachyn adnumerat, & longiora illi folia quæ Porro facit, quis iam dubitet, non erraffe Plinium in herbæ fimilitudine, quam compertam habuiffet: Porro etenim, non Marrubio nulli (ut ipfe inquit) ignoto, longa funt folia. Accedit, quod qui octauum Galeni lib. de fimpli. medicamentis latinum fecit, Stachyn Porro fimilem effe interpretatus eft, Magnum ueritatis argumentum. Plinius, & eum, qui Galenum interpretatus eft (qualifcunq; ille fuerit) in eandem de Stachy conueniffe fententiam.

Iudicium H E M O L A I Barb. de M A R R U B I I S.

Marrubium
candidum.
Marrubium
nigrum.

Marrubium duplex, folio herbaceo, & incifuris altioribus ferrato, unguetarijs, ut Theophrastus ait, quæfiro ad quædam. Hoc & Candidum appellauerim. Alterum folio rotundiore, uehementer fqualido, ut Salvia, & obfcurius ferrato: quod quidem ego, aut Balloten ipfam, de qua diximus, aut ei ualde fimilem interpretor. Nam & medicinæ congruunt in Plinio.

Iudicium M A R. V E R G I L I I de Marrubijs.

Sphacelo Sal
uia se mus.

„
„

Honos Mar-
rubij apud
ueteres.

Fecit Theophrastus lib. 6. de Plantarum hiftoria Marrubij duo genera. Alterum quod magis herbaceum, magisq; incifuris diuifum folium haberet: quo qui pharmaca, & morborum remedia tractant, in aliquibus uterentur. Alterum quod rotundiore & fqualidore folio effat: quale in altero Saluia genere, quod Sphacelum nominant, uidetur, & in eo tenuioribus incifuris. Videturq; diuifio hæc in hoc tantum Marrubij genere facta ab eo fuiffe. Quam uero Plinius, autore Caftore, in nigrum, & candidum tradidit, Balloten paulo ante defcriptam, & hoc manifefte complectitur. Nifi forte, quod hic colore tantum difcreuit, Theophrastus incifuris foliorum indicauit, & præter incifuras herbaceo colore & fqualore: ut ex his niger color, & candidus intelligeretur. Siquidem nigredo in plantarum folijs, plenior & obfcurior uiredo intelligenda eft, & in fqualore cinereus & albicans color in plantis plerūq; uidetur. In quam partem inclinat animus nobis: nec aliud, fed aliter a Theophrasto & Plinio dictū fuiffe de utroq; Marrubio exiftimamus. Fuit hoc olus in multo nominum honore apud ueteres, quemadmodum multus in medicina etiam ufus, præfertimq; in laxandis liene & iecore, curandisq; tot alijs morbis & uitijs, quæ hoc capite a Dioscoride numerantur.

D E B A L L O T E H E R B A, fe u Mar rubio nigro D I O S C O R I D E S lib. 3.

Balloten, nomine alio nigrum Marrubium, aut magnum uocant, alij qui Nophthan, alij Notianofcemin, alij Nosprafon, alij Nothera, alij Nochlīn, aut Noftelim, alij Nophrim, alij Gnoturim, Romani Vlceras

riam, aut Marrubium nigrum, alij Cantherinum, Aegyptij Asphō, Magi Ilionis sanguinem. Caules edit quadrangulos, nigros, subhirsutos, cōplures ex una radice. Folijs maioribus q̄ Marrubij, hispida, intercedente spacio, subrotundis, graue olentibus, Apiastro proximis: unde aliqui Apiastrum eam uocauerunt.

Corollarium B A R B A R I de Ballote.

Ballote fruticosa est hærba. Nec uideo, qui possim tueri Plinium, qui aii, Græci Porrum nigrum uocant. Et infra, Ballote inquit, folijs est Porri maioribus, nigrioribusq̄. At Græci non Porrum nigrum, sed Marrubium nigrum Ballotem, sine ulla controuersia cognominant. Nec folia ei sunt porracea, sed Marrubij & Citraginis. Deceptū affinitate nominum cōstat, Prason melan, pro Prasion legentem. Est autem Prason Porrum, Prasion Marrubium. Idem error a Plinio committitur in herba Stachye.

Iudicium M. V E R G I L I I de eadem.

Deprehenderunt iampridem & alij turpem Plinij in Ballote lapsum lib. 27. cap. 8. Porrum nigrum eam appellantis. Diuq̄ iactatus contra eū scriptorem hic error est, qui nulla ratione excusari in homine potest, tam apertam culpam, & ex culpa facilem criminationem habet: id nos relinquimus, quod semel in iudicium delatum fuerit, ad nouam reuocare censuram asperius existimantes. Nec aliud bonarum artium, præsertimque græcarum literarum cupidos monemus, q̄ nullam fore unq̄ satis in earum professione illis diligentiam: ex quo in unius tm̄ literæ mutatione, adiectione, detractiōeue, tantum uersatur periculum, ut pro Marrubio, Porru aliquis alios doceat. Nota omnibus modo etiam Ballote est, a foliorum similitudine Marrubium, a coloris diuersitate nigrum dicta: siquidē candidus Marrubio, Balloti uero niger caulis est, reliqua omnia similia et equalia habentibus: ut ex utriusq̄ historia cognouisse facile est. Hanc Marrubium, alterum Marrubium, id est, secundum, aliqui manifesta indicatione dixerunt: quoniam illud prius, hoc posterius sit: non naturæ ordine, sed hominum honore & appellatione. Habet & Uiceraria appellatio alia, certā ex usu & uiribus causam: quemadmodum & Marrubium Cantherinum a Romanis dici potuit, q̄ eo pascerentur cātherij.

TEMPERAMENTVM Prassij ex Ioanne Serapione cap. Farasio. 198.

Virtus eius prima est calida in secundo gradu, sicca in tertio, in medio eius uersus finem. Et secunda uirtus est, quæ abstergit & resoluit. Tertia, quæ aperit opilationes hepatis & splenis, mundificatq̄ pulmonem & pectus. Et quando ab extra abstergit & resoluit.

Edulium ex Marrubio ex P L A T I N A E lib. 3. de honesta uoluptate.

Marrubiū est, quod Græci propter amaritudinē ita uocāt, a q̄bus. & in primas herbas cōnumera: cui, semina foliaq̄ trita, cōtra serpētes, p̄sunt, pectoris, & lateris dolores, tussimue sedāt. Ex utroq̄ Marrubio minutati cōciso, & farina subacto, fiūt offelle, q̄b, ex oleo ī patella frictis, in prima mēsa ad salubritatē uescimur; lūbricos fugare credūt, & ob hanc rē pueris apponi solēt.

A

Barbarus consentit cum Leonico.

Prason.
Prasion.

Vergilius in Plinium.

B
Ballote,
Marrubium.

Uiceraria.

Cantherinū.

C VINVM MARRUBII ex Columella
libro.12. capite.32.

Vinum Marrubij multi utile putant ad omnia intestina uitia, & maxime ad tussim. Cum uindemiam facies, Marrubij caules teneros, maxime de locis incultis & maeris legito, eosq; in sole ficcato. Deinde fasciculos facito, tomice palmea, aut iuncea ligato, & in seriam mittito, ita ut uinculum extet: in musti dulcis sextarios. 200. Marrubij libras. viij. adijcito, ut simul cum musto deferuescat. Postea eximito Marrubium, & purgatum uinum diligenter oblinito.

Eiusdem uini descriptio per **D I O S C O R I**
D E M libro quinto.

Marrubij adulti folia tundito, & sextarios octo in musti metretam demittito, & reliqua consimiliter facito. Conuenit hoc uinum pectoris uitij, & omnibus quibus Marrubium.

Genuina pictura **MARRUBII**, ex perito
herbario **HIERONYMO**.

Marrubium Germanis dictum, **Andorn**, quod morbo eius nominis, pueris admodum procliui ac familiari auxilio sit. Et habetur duplex. **Mas**, & **Fœmina**. **Mas** subniger, similis maiori **Vrticæ**, nisi quod in uirore obscurior apparet, & minime comburit. **Fœmina**, folijs rotundis, pallidis, caule rotundo, cubitali.

Marrubium
quare sic dictum.
Marrubium
mas & fœmina.

D
Marrubij nomine, quæ sexus intelligat.

Medicorum obseruantia est, ut in Marrubij appellatione ei nullus adiungatur sexus, & frequenter fœminam intelligant. Interdum marem masculis, femellam fœminis administrant,

De Marrubij præparatione ex **SERAPIONE**.

Marrubium quando est siccum, decoquitur in aqua cum semine suo: sed quando est humidum, teritur & exprimitur succus eius. Et succus ille quidem, qui accipitur ex folijs eius, postquam est desiccatus in sole, resoluitur in melle, & administratur ad uisum acuendum. Et fit cum eo sternutatorium ictericis, ad mundificandum colorem cutis. Et admiscetur cum medicinis ad dolorem auris antiquum.

VIRES **ET** **IVV**AMENTA eius
ex **D I O S C O R I D E**.

Huius folia sicca, cum semine decocta in aqua, aut uiridium succus, datur cum melle suspiriosis, tussientibus, & ad tabitudinem redactis.

Crassam e pectore pituitam cum sicca Iri eijcit.

Mulieribus a partu non purgatis datur, ut menstrua & secundas extrahat.

Item in difficili partu, & his qui uenena hauserunt, aut a serpentibus demorsi sunt.

Vesicam, renesq; lædit.

Folia cum melle illinuntur sordidis ulceribus purgandis.

Pterygia, nonnascq; sistunt.

Laterum dolores mitigant.

Succus folijs contusis expressus, & sole coactus, ad eadem pollet.

Cum uino & melle illitus, oculorum claritatem adiuuat.

Naribus, regium morbum expurgat.

Aurium doloribus conuenienter instillatur, per se, aut cum rosaceo.

Ex A P V L E I O, ad grauem tussim.

Herbam Marrubium coques ex aqua, et dabis eis bibere, qui grauiter tussiunt, sanabit mirifice.

Ad S T O M A C H I dolorem.

Herbæ Marrubij succus potus, stomachi dolorem tollet: si febricitat, ex aqua potus, fatiscq; eleuat se.

Ad L V M B R I C O S.

Herbæ Marrubij, Absinthij, & Lupinorum paria pondera, in aqua mulsâ cocta cum uino, bis, aut ter in umbilico posita, necat lumbricos.

Ad C O N D Y L O M A T A.

Herbam Marrubium combure, eiusq; cinerem infrica: sanabit.

V E N E N O accepto pellendo.

Si quis uenenum sumpsit, herbæ Marrubij succum dabis ex uino ueteri: discutit namq; uenenum.

Ad S C A B I E M, uel impetiginem.

Herbæ Marrubij decocti aqua corpus lauato, scabiem discutit, & impetiginem tollit.

Ad P V L M O N I S extensionem.

Herbam Marrubium ex melle coctam sumat, mire curabitur.

Ad omnem D V R I C I E M.

Herba Marrubium tusa cum axungia, & imposita, mire sanat.

Ad lassitudinem, & languorem ab opere contractum.

Si quis ab opere lassus inciderit in languorem, & neruorum habuerit dolorem, herbæ Marrubij succo, cum oleo rosaceo permixto perunges eum: sine mora sanabitur.

Ex P L A T E A R I O.

Folia Prassij præcipue usui conueniunt medicinæ, & cortices radicis: secundario herba ipsa, & semina collecta, suspensa: quæ possunt seruari per annum in magna efficacia. Habent enim uirtutem dissoluendi, & consumendi ex qualitatibus suis. Ex amaritudine sua diuretica sunt, dissoluentq; attrahunt, & aperiunt.

Contra lumbricos datur puluis eius cum melle.

Contra uermes succus iniicitur auribus.

Cōtra duriciem splenis cortex radicis cum hærba maceratur per quinque dies in uino & oleo: postmodum fit decoctio, & colaturæ additur cera, & oleum, fitq; unguentum.

Contra stranguriam & disuriam datur uinum decoctionis eius: uel fit emplastrum ex eo, & imponitur supra pectinem.

- C** Idem fieri potest in colica passione ex frigida caussa.
 Contra hæmorrhoides inflatas, & non fluentes, fiat encatisma, ex aqua salmacina, & uino decoctionis hærbæ. Post fiat suppositum ex puluere eius, cōfecto cum melle. Vel fiat decoctio pulueris eius, uel eius succus in oleo mustellino, & bombyx intincta superponatur.

EX IOANNE VIGONIO.

Recipe foliorum Prassij, florum rorismarini manip. ʒ. dulcis radicis se. petrosileni, ana. m. ʒ. liquiricię mundatæ drach. x. passularum, prunorū, iuiubarū ana unc. i. se. cōmunium drach. v. de duabus radicibus unc. iij. cum aqua, & parum uini granatorum. Bulliant omnia usq; ad consummationem medię partis: deinde colentur, & dulcorentur cum zuccharo sufficienti, & sumat patiens ad quantitatem medię cyathi, quia mirabili ter sanat colicam & sttanguriam.

EX HIERONYMO Herbario.

Aqua Marrubij confortat foetum in utero.

Purgat & mundat uulnera.

Pota, pellit phantasmata, & mala insomniã.

Sanat omnes tumores illita.

- D** Et hydropisi laborantibus subuenit, si contineãt se ab humidis, & alia nimia potione.

Ingenium, & memoriã confortat, & acuit.

A V T O R E S E T D E S C R I P T O R E S.

Dioscorides, lib. 3.

Plinius, libro uicesimo, capite. 22.

A P V L E I V S.

Theophrastus libro sexto, capite. 2.

Serapion, capite. 198.

P L A T E A R I V S.

Macer, dictione Marrubium.

Platina de honesta uoluptate, lib. 3.

Marcellus Vergilius

Hermolaus Barbarus.

Nicolaus Leonicensis.

Pandulphus Collinutius.

Ioannes Vigonius.

Hieronymus herbarius.

A

B

Gundelreb.

DE HEDERA TERRESTRI,
Rhapsodia XXVI.

HEDERAM terrestrem, uulgus hodie herbariorum græce uocant, χαμαίκισον .id est, nō attollentē se a terra. Item σελινίτιν, κίσων άκαρπον, γῆσ σίφανον. Latine terrestrem Hederam. Hederam pluuiaticam. Sterilem Hederam, & terræ Coronam.

R E C E N T I O R E S

Græce, *λατίνην.*

Latinae, Hederam terrestrem.

Vulgariter, **Gundel reb.**

Chamecissos descriptio apud Dioscoridem & Plinium sic habet. Chamecissos folio est Hederæ, tenuiore, longiusculo, ramulis quinis, senisue, dodrantalibus, foliosis, flore Violæ albæ simili, candidiore, ac tenuiore, gustu supra modū amaro, radice tenui, cādida, inutuli. Nascitur in cultis.

Pli. li. 24: c. 2: 19

E L A T I N E historia.

Elatine folia habet Helxine, minora, rotundiora, pilosa, semipedali

C bus ramulis, quinis, senisue, a radice, foliosis, gustu adstringentibus. Nas-
citur in fegetibus & cultis. Nec alia fere Plinius lib. 27. capite. 9.

Iam utra descriptio uerius respondeat, quæque propius attigerit sco-
pum, barbarorum ne scholæ, an neothericorum hodie priuata iudicia, in
tuo esse arbitrio lector uolumus. Nobis sane, ut in iuniorum sententiam
inclinat animus, ita cum non habeant, nisi paucissimos, qui eum errorem
primi sibi persuadent deprehendisse se, propter unum inquam & alterum,
ueterum fidem, tot seculis receptam, temere damnare non possumus. Ve-
rum de hijs & in Hederis plura.

T E M P E R A M E N T V M.

Frigidæ & siccæ fertur esse complexionis. Et uirtutem habet mundi-
ficandi, exiccandi, incarnandi, & uulnera consolidandi.

I V V A M E N T A eius quæ inscribitur
Chamæcissos.

Bibunt conuenientissime ischiadici folia, tribus obolis, in aquæ cya-
this tribus, tricenis, quadragenisq; diebus. Eodem pota modo senis, aut
septenis diebus, regium morbum purgant.

D E L A T I N E S I V V A M E N T A.

Oculorum fluctionibus, & inflammationibus auxiliatur, folijs cum po-
lenta tritis, & impositis.

Eadem cocta, sorbitionis usu, dysenteriam sistit.

Vulgatæ Hederæ terrestris iuuamenta ex
I O A N N E V I G O N I O.

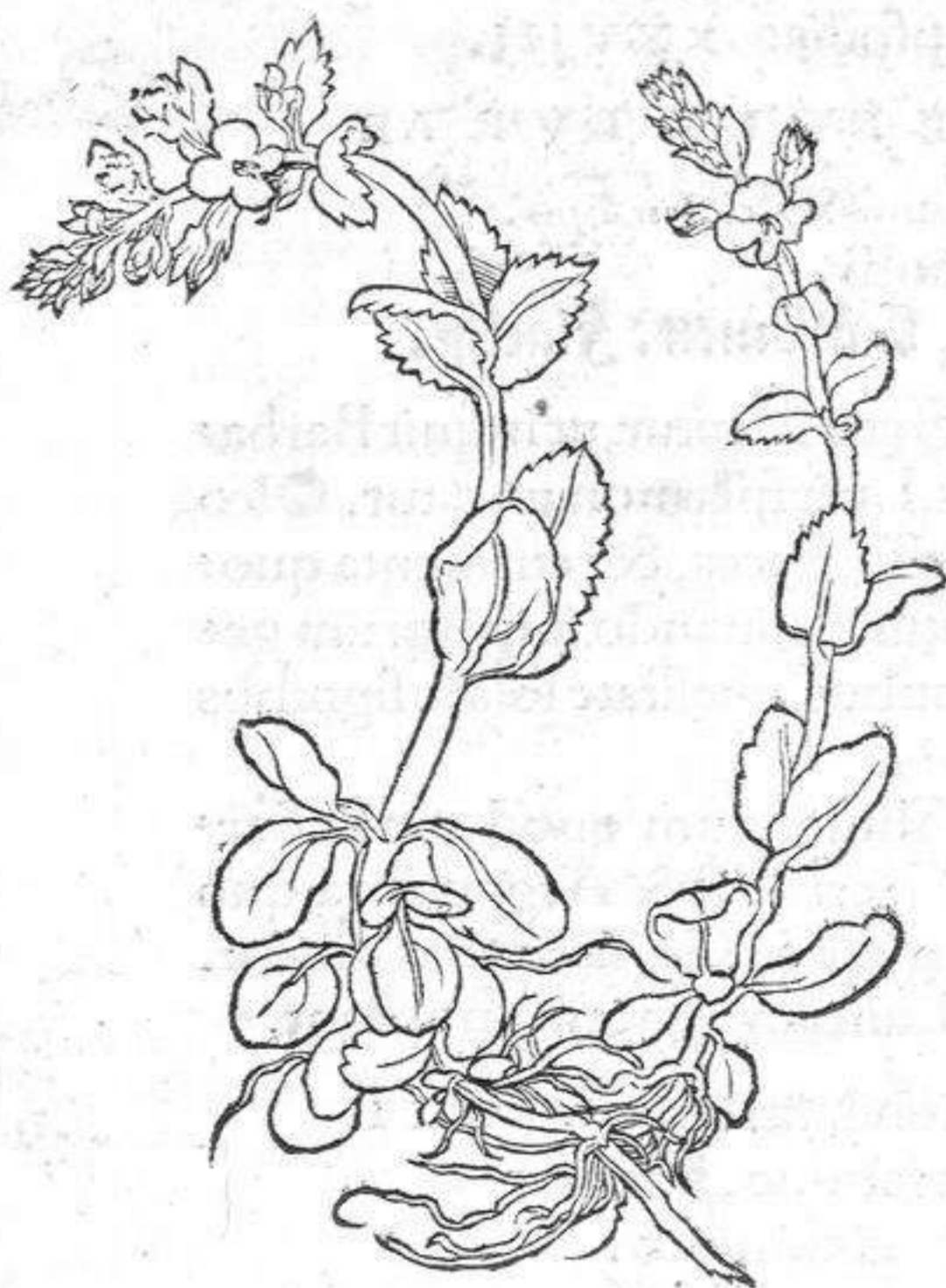
Sanguis hirci ex ea diutius nutriti, calculosis potenter medetur.

Et cum Larido, Elleboroq; contusa, unamquamq; tineam capitis de-
pellit.

Ex H I E R O N Y M O herbario.

Aqua, aut decoctio terrestris Hederæ, pondere unc. ij, confert mulieri-
bus, tumore membrorum, aut uentris laborantibus.

Idem præstabit si epithimetur, idq; bis in die.

B

DE E V F R A G I A,
Rhapsodia XXVII.

IN OMNIBUS NOMENCLATURAE.

Græcæ, ὀφθαλμικά.

Latinæ, Eufragia.

Germanicæ, Augentrost.

EVFRAGIÆ Hermolaus Barbarus in Sarxifago Dioscoridis, sic meminit. Pampinulę similis est, folio tantum minore, ac magis serrato, et lentiusculo: quam nostri herbarij Eufragiam appellant, minus fruticosa, flore luteolo, præcipue claritatis ad omnia vitia oculorum. Veteribus incompertam existimant: quemadmodum & illam, quæ Cartofilago dicitur a uulnerarijs. Nos Ceratophylacen uocãdam putamus: quia partem oculorum Ceratoiden, hoc est, Corneam defendat, salutiq; percussam restituat: folijs Seriphij, uel potius Roris marini, aut Lini quoq; , capitulis arentibus, cirris subluteis. Plura apud receptiores non lego.

Eufragia
ignota ueteri
bus.

C

D E L I N O .

Rhapsodia XXVIII.

N O M E N C L A T V R A E

Græcæ, λίνον. λινοκαλαμίς. λίνον ἄγριον.

Latinæ, Linum.

Germanicæ, Linsomen. Flachsf.

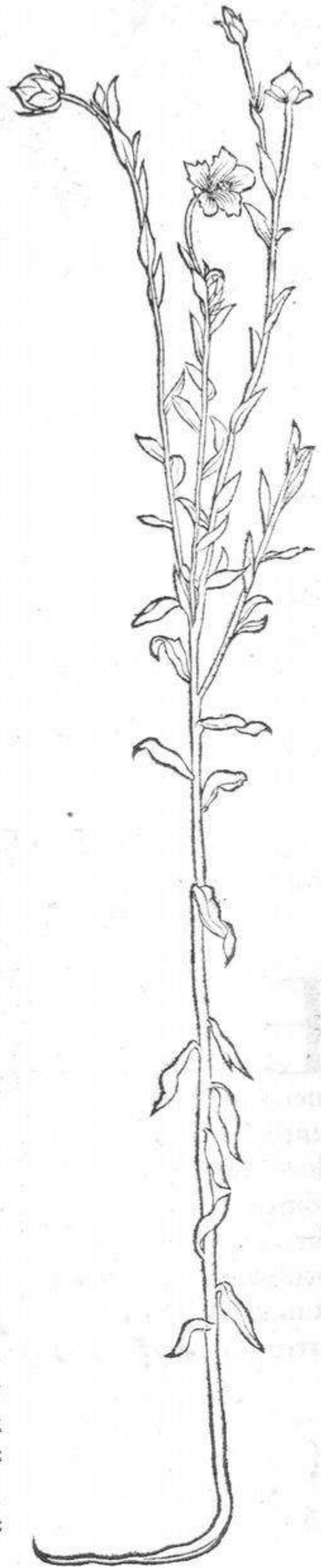
LINUM a græco sumitur, ut inquit Barbarus. Semen eius, Linospermon uocatur. Oleo seminibus expresso, fraces, & retrimenta quoque ipsa reponuntur: saginando iumentorum generi, præcipue bubus, obesitate sola insignibus futuris.

Liní genera.

Liní genera Cholorcium, quod tamen Sardonium uocant Græci. Est & Aegyptium: a quo Xylinae uestes, quas & Gossampinas dixerunt. Hoc iurisperiti Laneam ligneam appellunt.

Encomion Liní ex P L I N I I,
præfatione, libro decimo nono.

D Vt a confessis ordiamur utilitatibus, quæque non solum terras omnes, uerum etiam maria repleuere, feritur, ac dici neque inter fruges, neque inter hortensia potest Linum. Sed in qua non occurret uitæ partæ: quodue miraculum maius, hærbam esse quæ admoueat Aegyptum Italianæ, in tantum, ut Galerius a freto Siciliæ Alexandriam septima die peruenerit, Babilius sexta, ambo profecti, æstate uero proxima Valerius Marianus ex prætoribus senatoribus, a Puteolis nono die lenissimo flatu: Hærbam esse, quæ Gadæis Herculis columnas septimo die Ostiam afferat, & citeriorem Hispaniam quarto, prouinciam Narbonensem tertio, Africam altero: quod etiam mollissimo flatu contigit C. F L A C C O legato Vibij Crispi proconsulis: Audax uita, scelerum plena, aliquid ferri, ut uentos procellasque recipiat: & parum esse fluctibus solis uehi. Iam uero nec uela satis esse maiora nauigijs, sed quamuis amplitudini antemnarum singulæ arbores sufficiant, super eas tamen addi uelorum alia uela, præ-

terq; alia in proris, & alia in puppibus pandi, ac tot modis prouocari mortem. Deniq; tam paruo semine nasci, quod orbem terrarum ultro, citroq; portet; tam gracili auena, tam non alte a terra tolli: neq; id uiribus suis necti, sed passum, tufumq;, & in molliciem lanæ coactum, iniuria naturæ, ac summa audacia, & quo peruenire nulla execratio sufficit, contra inuentorem dictum suo loco a nobis, cui satis non fuit hominem in terra mori, nisi periret & insepultus. At nos priore libro imbres & flatus cauendos, frugum caussa, fructusq;, præmonebamus: Ecce seritur hominis manu: metitur eiusdem hominis ingenio, quod uentos in mari optet. Præterea ut sciamus fauisse pœnas, nihil gignitur facilius: ut sentiamus nolente id fieri natura: urit agrum, deterioremq; ipsum facit.

De L I N I satione, & generibus eius, & quomodo perficiatur, & de Mappis, & Lino non ardente: & quando primum in Theatris Vela.

Seritur fabulosis locis maxime, unoq; sulco, nec magis festinat aliud. Vere satum, æstate uellitur: & hanc quoq; terræ iniuriam facit. Ignoscat tamen aliquis, Aegypto serenti, ut Arabiæ, Indiæq; merces apporet: ita ne & Galliæ censentur hoc reditu: Montesq; mari oppositos esse non est satis, & a latere Oceani obstare ipsum quod uocant inane. Cadurci, Caleti, Ruteni, Bituriges, ultimiq; hominum existimati Morini, imo uero Galliæ uniuersæ uela texunt. Iam quidem & transrhœnani hostes, nec pulchriorem aliam uestem eorum sceminae nouere. Qua admonitione succurrit, quod M. Varro tradit, in Serranorum familia gentilitium esse, sceminas linea ueste non uti. In Germania autem defossi, & sub terra id opus agunt. Similiter in Italia, ratione alia. Nam inter Padum, Ticinumq; amnes subiacent abiterna. In Europa Lino palma secunda. In uicino enim Hallionis capessunt retouina, & in Aemilia uia fauentina candore. Hallionis semper crudis fauentina præferuntur: retouinis tenuitas summa, densitasq;. Candor æque ut fauentinis, sed lanugo nulla. Quod apud alios gratiam, apud alios offensionem habet. Neruositas filo æqualior pene q; araneis, tinnitusq; cum dente libeat experiri: ideo duplex quam cæteris precium. Et Hispania citerior habet splendorem Lini præcipuum, torrentis in quo politur natura, qui alluit Tarraconem. Et tenuitas mira, ibi primum carbasis repertis: nam dudum ex eadem Hispania Zoëlicum uenit in Italiam, plagis utilissimum. Ciuitas ea Callæciæ & Oceano propinqua. Est sua gloria & Cumanò in Campania, ad piscium & alitum capturam. Eadem & plagis materia. Neq; enim minores cunctis animalibus insidias, q; nobismet ipsis Lino tendimus. Sed cumanae plagæ concidunt apros, & hæ, casusue asperi ferri aciem uincunt. Vidimusq; iam tantæ tenuitatis, ut anulum hominis cum epidromis transirent, uno portante multitudinem qua saltus cingerentur. Nec id maxime mirum, sed singula earum sta

A
Miraculum
Lini.

B
Germanorū
uestes olim
ex Lino.
Textoria a-
pud Germanos.

Quæ olim ha-
bita optima
lina.

Ex Lino insi-
diæ auibus,
piscibus &
feris.

C mina centeno quinquageno filo constare : sicut paulo ante Iulio Lupo , qui in præfectura Aegypti obiit . Mirentur hoc , ignorantes in Aegypti quondam regis , quem Amasim uocant , thorace in Rhodiorum insula ostendi in templo Mineruæ . cclxv . filis singula fila constare . Quod exemplum per se expertum nuper Romæ prodidit Mutianus terentianus , paruasque iam reliquias eius superesse hac experientium iniuria . Italia ex Pelignis etiamnum Linis honorem habet , sed fullonum tantum in usu . Nullum est candidius , lanæue similius , sicut in culcitris præcipuam gloriam Cadurci obtinent . Galliarum hoc ad tomenta pariter inuentum Italiae quidem mos etiam nunc durat in appellatione stramenti . Aegyptio Lino minimum firmitatis , plurimum lucri . Quatuor ibi genera , Tanicum , ac Pelusiacum , Buticum , Tentyriticum , cum regionum nominibus in quibus nascuntur . Superior pars Aegypti in Arabiam uergens , gignit fruticem , quem aliqui Gossipion uocant , plures Xylon : & ideo Lina inde facta Xylina . Paruulus est , similemque barbatae nucis defert fructum , cuius ex interiore bombyce lanugo netur . Nec ulla sunt eis in candore , molliciaue præferenda . Vestes inde sacerdotibus Aegypti gratissimæ . Quartum genus Orchomenium appellant , fit e palustri uelut harundine , dumtaxat panicula eius . Asia e genista facit

D Lina , ad retia præcipua , in piscando durantia , frutice madefacto decem diebus . Aethiopes , Indi que a malis , Arabes cucurbitis , in arboribus , ut diximus , genitis . Apud nos maturitas eius duobus argumentis intelligitur : intumescente semine , aut colore flauescente . Tunc euulsum , & in fasciculos manuales colligatum , siccatur in sole pendens , conuersis superne radicibus uno die : mox quinque alijs , in contritum inter se uersis fascium cacuminibus , ut semen in medium cadat . Inter medicamina huic uis , & in quodam rustico , ac prædulci Italiae transpadanae cibo , sed iam pridem sacrorum tantum gratia . Deinde post messem triticeam uirgæ ipsæ merguntur in aquam , solibus tepefactam , pondere aliquo depressæ . Nulli enim leuitas maior . Maceratas indicio est , membrana laxatior . Iterumque inuersæ , ut prius , sole siccantur . Mox arefactæ , in saxo tunduntur stupario malleo . Quod proximū cortici fuit , Stuppa appellatur , deterioris Lini , lucernarum fere luminibus aptior . Et ipsa tamen peccitur ferreis hamis , donec omni membrana decorticetur . Mellæ numerosior distinctio , candore , mollicia . Linumque nere & uiris decorum est . Cortices quoque decussi , clibanis & furnis præbent usum . Ars depectendi , digerendique , iustum est , e quinquagenis fascium libris quinas denas carminari . Iterum deinde in filo politur , illisum crebro in silice ex aqua : tectumque rursus tunditur clauis , semper iniuria melius . Inuentum iam est etiam , quod ignibus absumeretur . Viuum id uocant : ardentesque in focis conuiuiorum ex eo uidimus mappas fordibus exustis , splendescentes igni magis quam possent aquis . Regum inde funebres tunicae , corporis fauillam ab reliquo separant cinere , Nascitur in deser-

Linum Aegyptium .

Lib. 12. cap. 10.
Maturitas
Lini .

Præparatio
Lini .

Stuppa .

Nere Linum,
& uiris decorum .

Linum uiuum .

tis, adustisq; sole Indiae, ubi non cadunt imbres, inter diras serpentes, affuescitq; uiuere ardendo. Rarum inuentu, difficile textu, propter breuitatem. Ruffus de caetero colos splendescit igni. Cum inuentum est, aequat precia excellentium margaritarum. Vocatur autem a Graecis *Asbestinum*, ex argumento naturae. Anaxilaus autor est, linteo eo circumdatam arborem, surdis ictibus, & qui non exaudiantur, caedi. Ergo huic Lino principatus in toto orbe. Proximus *Byssino*, mulierum maxime delitijs circa *Elim* in *Achaia* genito, quaternis denarijs stipula eius permutata quondam, ut auri: repertaq; linteorum lanugo, e uelis nauium, maritimarū maxime, in magno usu medicinae est, & cinis *Spodij* uim habet. Est & inter *Papauera* genus quoddam, quo candorem lintea praecipuum trahunt. Tentatum est tingi *Linum* quoq; & uestium infaniam accipere in *Alexandri* magni primum classibus, Indo amne nauigantis: cum duces eius ac praefecti in certamine quodam uariaffent insignia nauium, stupueruntq; littora flatu uersicoloria implente. Velo purpureo ad *Actium* cum *M. Anthonio Cleopatra* uenit, eodemq; effugit. Hoc fuit imperatoriae nauis insigne. Postea in theatris tantum umbram fecere: quod primus omnium inuenit *Q. Catulus*, cum *Capitolium* dedicaret. *Carbasma* deinde *Vela* primus in teatro duxisse traditur *Lenx* tulus spinter *Apollinaribus* ludis. Mox *Cæsar* dictator totū forum Romanum intexit, uiamq; sacram ab domo sua ad cliuum usq; in *Capitolium*: quod munere ipso gladiatorio mirabilius uisum tradunt. Deinde & sine ludis *Marcellus*, *Octauia* sorore *Augusti* genitus, in aedilitate sua, auunculo. xi. consule, *Calendis Augusti*, *Velis* forum umbrauit: ut salubrius litigantes consisterent. Quantū mutatis moribus *Catonis* *Censorij*, qui sternendum quoq; forum moricibus censuerat. *Vela* nuper colore caeli stellata, per rudentes terrae etiā in amphitheatris principis *Neronis* rubent, in cauis aedium, & muscum ac solem defendunt. Caetero mansit candori pertinax gratia. Honor etiā & *Troiano* bello. Cur enim non & praelijs intersit, ut naufragijs? *Thoracibus* lineis paucos tamen pugnasse, testis est *Homerus*. Hinc fuisse & nauium armamenta, apud eundem interpretati sunt eruditiores: quoniam cum *sparta* dixit, significauerit *fata*.

A

Linum
Asbestinum

Byssinum.

Vela lineae.

B

DE LINI SATIONE

ex *Palladij*. ii. libro.

Mense *Octobri* *Lini* semen seremus, si placet: quod pro malicia sui ferendum non est, nam terrae uber exhaurit: sed si uelis, loco pinguisfimo & modice humido seretur, in iugero. viij. modijs. Aliqui macro solo spissum serunt: ita adsequuntur, ut *Linum* subtile nascatur.

TEMPERAMENTVM EIVS.

Semen easdem, quas *Foenogracum* uires habet, Estq; calidum fere in primo ordine. Et humiditate, & ariditate, fere in medio constituitur.

C

V I R E S E I V S, E T I V V A M E N

ta ex D I O S C O R I D E lib. 21.

Discutit & emollit omnem intus forisq; inflammationem, cum melle, oleo, exiguaq; aqua decoctum, aut melle cocto exceptum.

Vicia cutis in facie, uarosq; crudum exterit.

Illitum cum nitro, & ficulneo cinere, parotidas duriciasq; discutit.

Ulcerata quæ serpunt, fauosq; cum uino decoctum expurgat.

Vngues scabros eximit, cum pari modo Nasturtij, & mellis.

Vicia pectoris extrahit, si ex melle in eclegmatis uicem substituatur.

Tussim lenit, Venerem stimulat, si farina piperis, & melle exceptum, pro placenta largius adsumatur.

Huius decoctum, interaneorum, uuluaq; erosionibus immittitur.

Alui excrementa euocat.

Ad uuluae inflammationes, in desefsionibus perquam utile.

Ex Miscellaneis S E R A P I O N I S cap. 21.

Ex Mesue. Proprietas seminis Lini est. Quãdo fit emplastrum ex eo, mixta cera & melle, confert alboribus unguium.

Ex Albugerig. Confert ulceribus uesicæ, & renum, & maturat apostema, quando fit ex eo emplastrum.

Quando bibitur torrefactum, confert tussi calidæ & humidæ.

Ex Mesarugie. Expellit foetum cito, & aquam.

D Et decoctio seminis Lini miscetur cum oleo, & fit inde clyster ulceribus intestinorum, & confert magnifice.

Ex Rasi. Confert doloribus, & puncturis intestinorum.

Ex Paulo. Linum quãdo comburitur, confert fumus eius subtilis corripizæ, & suffocationi matricis.

Lini N O C V M E N T A, ex Galeno lib. 1.

de alimentis cap. 27.

Est autem malum stomacho, & difficulter concoquitur: præterea frictum, uentrem uehementer sistit: & urit agrum in quo seritur, deteriorremq; ipsum facit.

A V T O R E S.

Dioscorides, lib. 2.

Plinius, lib. 19. cap. 1.

Palladius, lib. 11.

Serapion, cap. 21.

Galenus. 1. alimentorum, cap. 28.

Septimo simpli. cap. 81.

C

Cynoglossa minor.

Kleyn Hundtszung.

D

DE CYNOGLOSSIS Rhapsodia. XXVIII.

¶ Nomenclatura.

Græcæ, κυνόγλωσσον. φυτόν. καθαλλάτιον. αλλείον. σκόλυμος.

Latinae, Lingua canis. Lingua canina. Cynoglossa.

Germanicæ, Hundtszung.

A V T O R V M P L A C I T A

de Cynoglossis.

C D I O S C O R I D I S συγγραφή de Cynoglosso.

CANINA Lingua, folia latifoliae Plantagini similia habet, angustiora tamē, minoraq; & lanuginosa. Sine caule Canina lingua est, per terramq; sternitur. Nascitur sabulosis locis.

Cynoglossi historia P L I N I A N A lib. 25. cap. 8.

Iungitur Plantagini Cynoglossos, caninas imitans linguas, topiarijs operibus gratissima. Aiuntq; quæ tres thyrsos feminis emittat, eius radicem potam ex aqua, ad tertianas prodesse: quæ quatuor, ad quartanas. Est alia similis ei, & quæ fert lappas minutas, Eius radix pota ex aqua, ranis & serpentibus aduersatur.

Explanatio Cynoglossi, per M. V E R G I L I V M.

Canis linguā herbam, nouit Ethrutia oīs, utitur eī ad ulcera, & minora uulnera, ostenditq; eam sine caule, & paulominus q̄ cunctis iisdem huic scriptori notis. Nascitur plerumq; inrer uites, uiretq; tota hyeme. Nos eam sæpe uidimus folioso cespite, radice pollicis humani crassitudine, albicante colore, & supercurrente asperitate: quam credimus nominis & comparationis ad caninam linguam causam fuisse. Est enim cani, qualis plerisq; alijs animalibus, scobinæ modo asperior lingua.

P A N D E C T A R I V S de Cynoglosso.

Lingua canis est similis Arnoglossi, nisi quia sunt ei costæ apparentes in folijs eius, sed sunt leuia, & est in eis borra apparens.

I V D I C I V M N O S T R V M.

Cynoglossæ duas species dedimus. Vnam, folio Plantaginis, ueram ac genuinam a Dioscoride descriptam. Alteram, quam hodie officinæ Buglossi syluestri (folijs tenuioribus, coreaceis) per omnia fere similem ostendunt. De qua tamen uehementer dubitamus. Iniecit nobis hunc scrupum Michael Herus medicus, & idem amicus noster, qui & montis Pessulani medicos, alteram Buglosson hanc facere constanter affirmat. Et quod id facile credam, facit, quod Dioscoridis descriptioni respondere nō uideo. Proinde tam similem Buglossi, ut appareat excisa, Quæ uero sit Pliniana altera, quæ lappas minutas fert, necdum comperi.

T E M P E R A M E N T V M.

Frigidi & sicci temperamenti est.

V I R E S E T I V V A M E N T A

ex D I O S C O R I D E lib. 2.

Concisa, & cum uetere suillo adipe cocta folia eius, rabidorum canum moribus, capilli defluuijs, quæ uocant ἀλοπεκίασ, & ambustis medentur.

Aluum mollit, elixa eadem, & cum uino pota.

E X I O A N N E V I G O N I O.

Cynoglossæ succus, cum succo Plantaginis, & uino granatorum, & parum Licij, ad ignem cum prædictis aliquantulum inspissatus, ulceribus oris, & narium, gingiuarum, & genitalium ualeat.

Valeat quoq; admixtus cum melle rosato, et terebinthina, ulceribus ab humoribus frigidis causatis.

Igitur ut experientia nobis demonstrauit, aduersus morbi gallici ulcera antiqua potentissime facit, eaq; ab omni trumbositate grossa, & radicata, ad modum fortis ligamenti cum facilitate mollificat, purgat, atq; mundat: maxime si prædictus succus inspissatus fuerit ad ignem aliquantulum cum syropo rosato, uel oxymelle squillitico: si uelis, ut fortiorem habeat operationem.

Item folia prædictæ hærbæ ulceribus frigidis, siue scrophulis impostata, a proprietate medentur.

E x n o b i l i H I E R O N Y M O hærbario.

Sanat hæmorroides Cynoglossæ aquæ potio, si sint internæ: uel earū ablutio cum Cynoglossæ aqua, si foris promineant.

Nihil æque uulnera ac ulcera omnia abstergit.

A V T O R E S E T D E S C R I P T O R E S.

Dioscorides.

Pandectarius.

Plinius, lib. 25. ca. 8.

Ioannes Vigonius.

M. Vergilius.

Hieronymus herbario.

A
Cynoglossa
quare sic
dicta.

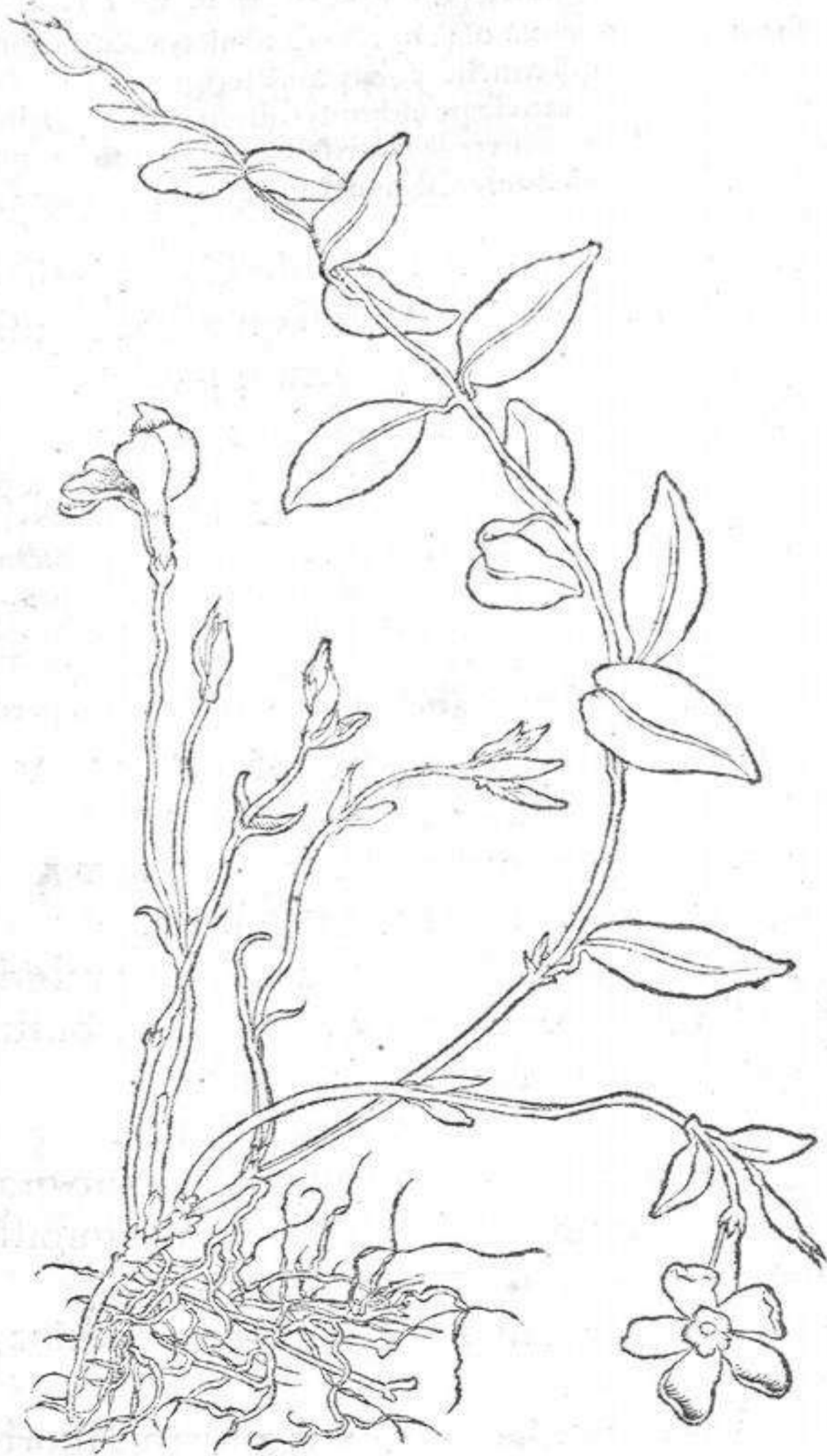
Michael Herus

B

Experimentū

C

D

yngryen.

DE VINCA PERVINCA,
Rhapsodia XXX.

N O M E N C L A T V R A E.

Græcæ, χαμαιδάφνη, ἀλεξάνδρεια, δαφνίτις.

Latine, Chamedaphne. Alexandria. Laureola. Lactago. Vinca
peruinca. Daphnitis.

Germanicæ, yngryen.

P L A C I T A A V T O R V M, de Vinca peruinca.

Historia Chamedaphnes secundum D I O
S C O R I D E M, lib. 2.

CHAMÆDAPHNE uirgas emittit cubitales, singulari ramo
constātes, rectas, tenues, leues, Folia Lauri similitudine, leuiora multo ac

uiridiora. Semen rotundum, rubens, annexum folijs.

A

Eadem per P L I N I V M descripta, lib. 22.
capite decimoquinto.

Chamædaphne unico ramulo est, cubitali fere, folio tenui, Lauri simi-
litudine: semen rubens, annexum folijs.

A P V L E I V S uidetur distinguere Chamædaphnē a Vincā
peruinca. Nam duabus descriptionibus prosequitur.

Chamædaphnem quidem cap. 27. sic.

Chamædaphne a Græcis quibusdā Daphnites, aliquibus uero Da-
phne, alijs Hydragogos, seu Caragogos dicit. Itali Mustellaginem dicunt,
alijs Lactaginem, et Lauraginem, alijs Eugubim usuben: quæ in puluerem
redacta mollissimum, & in aqua calida potui data, aluum concitat.

Peruinca uero sic ca. 58. Eupeplios, Græci Daphnoides, Hippoglossi-
on, Eupetalon, Diglosson, Daphne: Samothracia, Daphne alexandrina,
Daphne Minthrios, Danae, Stephane Alexandrō, Chamædaphne, Car-
pophyllon, Daphnitis: Latini Peruinca, Victoriæ folium, Laurum A-
lexandrinam, Macedonicam, Lauraginem, Mustellaginem terrestrē uo-
cant. Frutex eius sæpius cubitalis, folijs ut Muria, paulo maioribus, atq;
tenerioribus, & non infractis, remordantibus, & incendiosis. His prædi-
ta est uirtutibus. Ad phlegmata incidenda cyathos duos dabis, cum mel-
le bibere ieiunō, mox phlegmata intercidet.

Victoriæ foli-
um.

B

I V D I C I A N E O T H E R I C O R V M,
de Vincā peruinca.

Iudicium H E R M. B A R B A R I de Chamæ-
daphne & Peruinca.

Chamædaphne folio tenui. Eadem quibusdam & Vincaperuinca est.
Hærbæ Topiaria, semper uirens, in modum lineæ folijs geniculatim cir-
cumdata, ueteribus inopiam florum supplere solita: cuius & comedun-
tur asparagi. Porro mihi alia uidetur esse Vincā peruinca, q̄ Chamæda-
phne: q̄ Vincaperuinca non attollit, sed serpit, ac se in modum lineæ, ut
prædixi, porrigit, flore in purpuram ceruleo: Chamædaphne assurgit in
cubitalem altitudinem, ut Dioscorides & Plinius confirmant. Potest tam-
en etiam Chamædaphne dici Vincaperuinca: id quod & Plinio placet:
sed ut testatum sit tamen, aliud, non idem omnino genus esse. Alioquin
& medicinæ quoq; nonnihil uariant. Hydropicis, & auribus, & aluinis
prodesse Vincaperuinca dicitur: Chamædaphne capitis doloribus, uri-
næ, mensibus ciendis, ardoribus stomachi, torminibus.

Chamæda-
phne uidet a-
lia esse a Per-
uinca.

M A R C E L L I V E R G I L I I iudicium de eadem.

Humilis & terrestris Laurus Chamædaphne est, sola foliorum similitudine græcorum ad-
optione in nomen Lauri & honorē adscita: topiaria hærbæ, si Plinio credimus, & a Latinis hæ-
barijs sua ætate Vincaperuinca appellata. Quæ si ea est quam Ethruria nunc Vincam hærbam
uocat, qua defunctæ uirgines, in gente nostra, ad sepulturam coronatæ efferuntur: & quæ fami-
liæ apud nos aliq̄ gentili iure suo, primum ingredientem urbem Archiepiscopum, coronatæ
ad portam excipiunt, stipantq; & per urbem comitantur, cognitu facillima est: in hortis passim
nascens, tenuissimis uiticulis, potius per terram serpens, q̄ uirgis, ut Dioscorides ait, a terra se

C extollens: folijsq; Oleaginis magis q̄ Laurinis similibus. Verum a Dioscoridis Chamædaphnes historia lōge ea differt, ob eas quas pauloātē numerauimus, & plerasq; alias notas, quas uolentibus obseruasse facillimum erit. Meminit Theophrastus Chamædaphnes ad extremum tertij de plantarum historia uolumen, sed tam breuiter, ut nihil possit ab eo aliud intelligi, q̄ ferre Chamædaphnem fructum folijs adnatum: quod a nostræ ætatis Vinca longissime abest. Ea etiam in nullo ciborum usu modo est, quod ueteres græcorū medici in Chamædaphne fuisse quondam testantur. Siquidem Paulus Aegineta in sexto de ea agens ait, καὶ ἰσθίται, quod est, Hęc etiā cōmediūt. Præterea sub primo, quo capite docet de omniū olerū asparagis, cum longius de pluribus egisset, subiecit, παραπλοσίωσ δὲ καὶ ὁ τῆσ χαμαιδάφνης ἀσπάραγος, id est, Nutrit similiter etiā & Chamædaphnes asparagus. His nos indicijs, autoribusq; persuademur, nō esse Chamædaphnē Ethrurię Vincā herbā. Et nihilominus quæ a Plinio Vincaperuinca. 21. uolnmine, cap. 21. describit. nostrę gentis Vincæ satis rīdet. Siquidem Vincaperuinca ait semp uirere in modū lineæ, folijs geniculatim circumdatam, topiariam hærbam, & inopiam florum aliquando sup plere. Quæ omnia nostræ Chamædaphne sit, folio Lauri, cubitalibus uirgis, fructu rotundo rubenteq;, & folijs adnato, cuius asparagus in ciborum usu esse possit.

Reprehensio Plinij, Thodori Gazę, Herm. Barb. & M. Vergilij,
per Nicolaum Leonicenum. lib. de erroribus Medicorū.

Quę uera Per
uinca apud
Dioscoridem

Idem Theodorus Chamædaphnē Vincaperuinca apud Theophrastum interpretať, cum tñ Chamædaphne alia sit planta, cuius descriptio a Vincaperuinca apud Dioscoridē pluri mū aliena ē, cuius etiā Vincęperuinca naturā, imaginēq; accuratiō cōtēplantib9, illa esse uidebit, quę a Diosc. ac Plinio pariē Clematidis, atq; Daphnoïdis, et Polygonoidis nominib9 designat.

Et idē rursus alibi. In Chamædaphne lib. 15. V eterem lectionem distinctiorem putas, si ita scribat. Est & Chamædaphne syluestris frutex, & Alexandrina. ut duo genera intelligantur. Alterum Chamædaphne, quā Latini Laureolā, ut tu inquis appellant: cum tñ ea quæ hodie Laureola latine dicitur, non sit Chamædaphne, sed Daphnoïdes potius, statim postea a Plinio descripta. Alterum Laurus Alexandrina, ex Plinio, Galeno, Dioscoride. Tu qdem Pliniū hoc pacto excusas, ne uideatur Chamædaphnē uarijs in locis uarie designasse: cum hoc in loco, libro scilicet. 15. Laurum Alexandrinā tantumō pinxerit, sicuti lib. 24. Chamædaphnē. Sed duo remanent in Plinio scrupuli haudquaq; dissimulandi. Cur cū Plinius cętera Lauri gñā eodē lib. 15. loco descripserit, solam Chamædaphnē indescriptā reliquerit. Cur cū alterū genus nō Alexandrina simpliciter, sed Laurus Alexandrina a Theophrasto, Dioscoride atq; Galeno, ab omnibus deniq; Græcis autoribus uociteretur, Plinius propria appellatione prætermissa, sumptū a loco uel psona, cognomen tantummodo posuit: uel cū postea subiunxit, alij Daphnem uocant, proprium nomen contra naturam posposuit: cum tamen uera huius fruticis appellatio non sit, neq; Daphne seorsim, neq; Alexandrina, sed hoc totum, ut diximus, Daphne Alexandrina.

D

Et iterum. Plinius lib. 15. Chamædaphnē ita describit. Est et Chamædaphne syluestris frutex, & Alexandrina, quā aliq Idæā. aliqui Hypoglotton, alij Daphnen, alij Carpophyllon, alij Hypelaten uocant. Ramos spargit a radice dodrantes, topiarj ac coronarij operis, folio acutiore quā myrti, molliore ac candidiore, maiore semine inter folia rubro: plurima in Ida, & circa Heracleā Ponti, nec nisi in montosis. Eandē Chamædaphnē postmodū Plinius in lib. 24. ita describit. Chamædaphne unico ramulo est, cubitali fere folio, tenui, Lauri similitudine. & reliqua. Quis non uideat Pliniū, eidē plantæ differentes descriptiones afferre? Est em prior descriptio in Daphne Alexandrina, non autem in Chamædaphne lib. 4. a Dioscoride tradita. Esse uero Chamædaphnem a Daphne Alexandrina differentem, non solum Dioscorides, sed Galenus pariter, & Paulus in suis de simplicibus medicaminibus libris ostendunt.

Apologia Pandolphi Collinutij pro Neothericis & Plinio, contra
NICOLAUM LEONICENVM.

Quo plura in Pliniū cōgerere Nicolaus nitit, eo se plurib9 inscitie notis cōmaculat: ut q nec Plinij uerba, nec scribēdi ordinē, nec rerū consyderet differentias. Itaq; manifestas ineptias iā satius est ridere q̄ refellere. Eidem plantę Pliniū, hoc est, Chamædaphne diuersas descriptiōes afferre, Leonicenus dicit. Sed q̄ diuersus sit ipse ab eo quē putabamus, ex hac ipsa Chamædaphne cōsyderemus. Plin. 15. in describēdis Lauri arboris gñibus inquit. Est et Chamædaphne syluestris frutex: neq; ultra de Chamædaphne uerba facit: neq; illā pingit (ut Nicolaus prius arbitratus ē) ex nomine ui-

delicet addubitās, ne herba esset, quā fruticē nominauit. Hic igit̄ uerborū Plinij̄ textus pūcto (.) signādus ē. Tū pergit enumerādo Plini⁹ Lauri gñā atq; inqt. Et Alexādrina, quā aliqui Ideā, alij Hippoglottin, alij Daphnē uocāt. Hanc uero Alexandrinā Daphnē pingit. Hæc q; illa est, quā Dioscor. q; ceteriq; describūt. At. 2. & 20. uoluminis. 12. ca. cū fruticū, subfruticūq; gñā multa descripsisset, His subnectemus inquit, quę Gręci cōmunicatiōe nominū in ambiguo fecere, an arbores assent. Tū pximo capite cōtinuo de Chamēdry, Chamēdaphne, Chamēlea, Chamēlice, Chamēcisso, ceterisq; huiusmodi uerba facit. Atq; inibi Chamēdaphnē describit: quā uolum. 15. tm̄ attigerat. Hęc igitur ita se habent. Enumerat. 10. Plinius Lauri septem gñā: tū tres Laurei fruticis species, Chamēdaphnē, Alexandrinā, Daphnoiden: et Alexandrinā quidē, & Daphnoidē pingit: Chamēdaphnē uero, qm̄ inter illas relaturus erat quas nominū cōmunicatio (ut ipse iuquit) dubias fecerat, an arbores essent, an hærbae. 2. & 20. libro pulchre descripsit: in quo de similibus herbis suo ordine loquebat̄. Vides, ut ob punctū (quod in iocis quoq; dicit̄) Leonicensis captus est: Si in̄ duo ista nomina, Chamēdaphnē, & Alexandrinā. 15. illo libro, moræ aliqd, punctiq; interiecisset (quod uel ipsa gram̄aticæ ratio per, & copulæ interuentum postulabat) non in hos laqueos incidisset. Mirū subit boni huius uiri, & amici quidem Leonicensi naturā consyderanti: quem si ambulante uideas, lentū magis et tardū, q̄ citatum uel celerem dicas: in accusando uero Plinio adeo præcipitem currere, ut in eo legendo, percēsendisq; accusationis capitibus, morā omnē, tarditatēq; oderit: non spm̄ teneat, non animā, nihil interpungat, nullo puncto consistat. In hoc quoq; sagacissimi ingenij uir Politianus, in ea quā de Cisso & Cistho ad hūc ipsum Leonicenu scripsit epistola, egregie notat, cum. 2. & 20. uolumine cap. 10. quia nō interpunxit Nicolaus inter Hypocisthis, &, quam inter hærbas dicemus, parum sapere uisus est: maleq; eo loco sensisse de Cistho: ita ob punctum, ut diximus, sæpe conuincitur.

Punctorū ratio & utilitas.

Sed ne Chamēdaphnes nomen dubium aliquando legentibus ingerat, duas esse plantas scire oportet: quæ Chamēdaphne pariter nuncupentur. Hanc ipsam. s. de qua agimus, quę uulgo Laureola dicit̄: & eam quæ Vincaperuinca dicitur, cōiugalibus coronis expetita: folijs q̄ Lauri longe minoribus: humi ad serpilli morem reptans: flore ceruleo, inodoro, rotundo, foliusculis quinq; sed continuis distincto.

Duæ plantæ Chamēdaphne appellantur.

Iuuamenta Vincaperuinçę ex P L I N I I lib. 21. cap. 27.

Vincaperuinca, siue Chamēdaphne, arida tusa, hydropicis datur in aqua, cochleari mensura, celerrimeq; reddīt aquam. Eadem decocta in cinere, sparsa uino, tumores siccat. Auribus succo medetur.

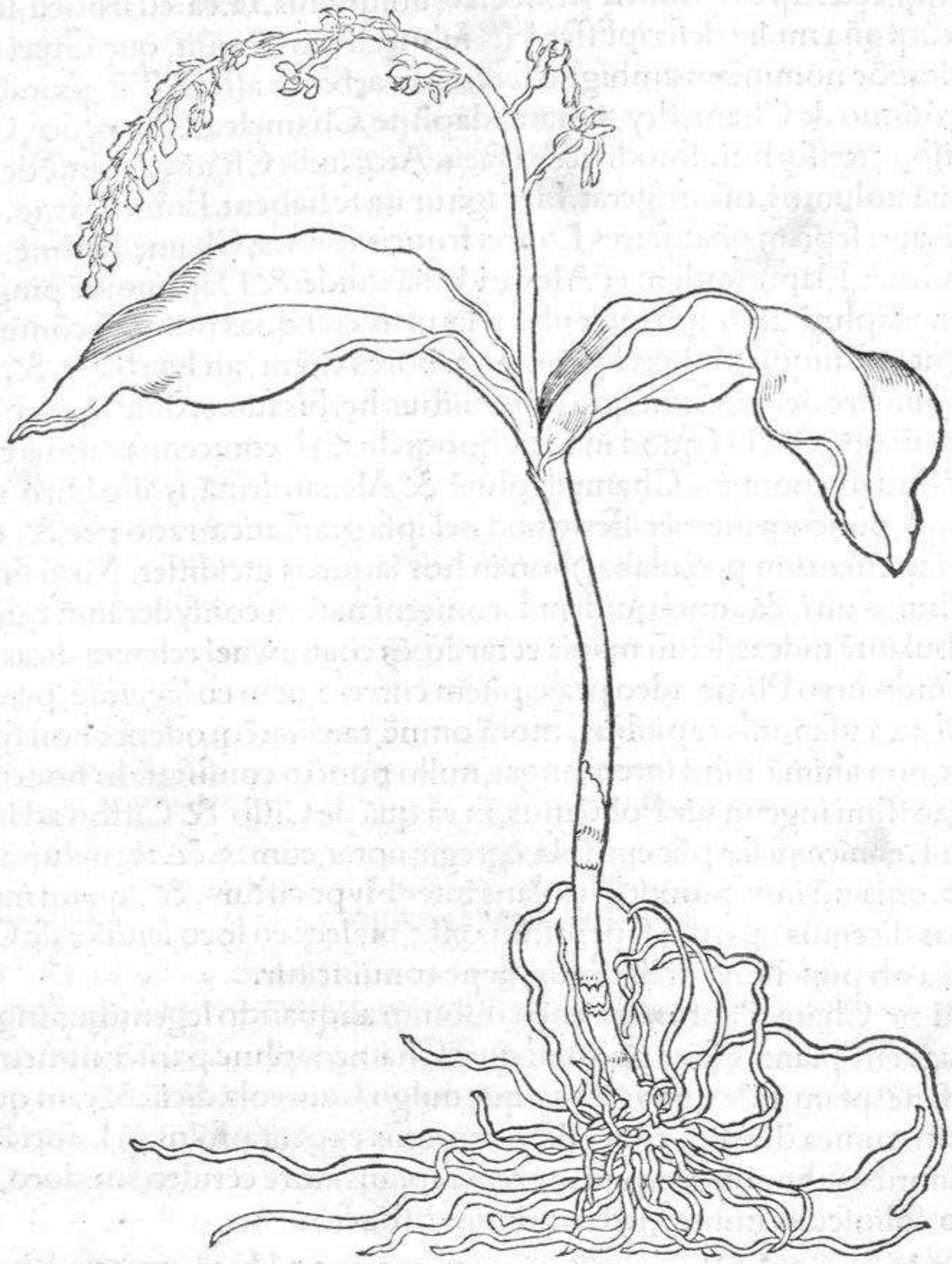
Aluinis imposita multum prodesse dicitur.

A V T O R E S.

Dioscorides, lib. 4. Plinius, lib. 24. cap. 15. Apuleius, ca. 27. & 58. Theophrast⁹, lib. 3. Hermolaus Barb. M. Vergilius. Nicolaus Leonicensis. Pādulphus Collinut.

C

Perfoliata mascula.

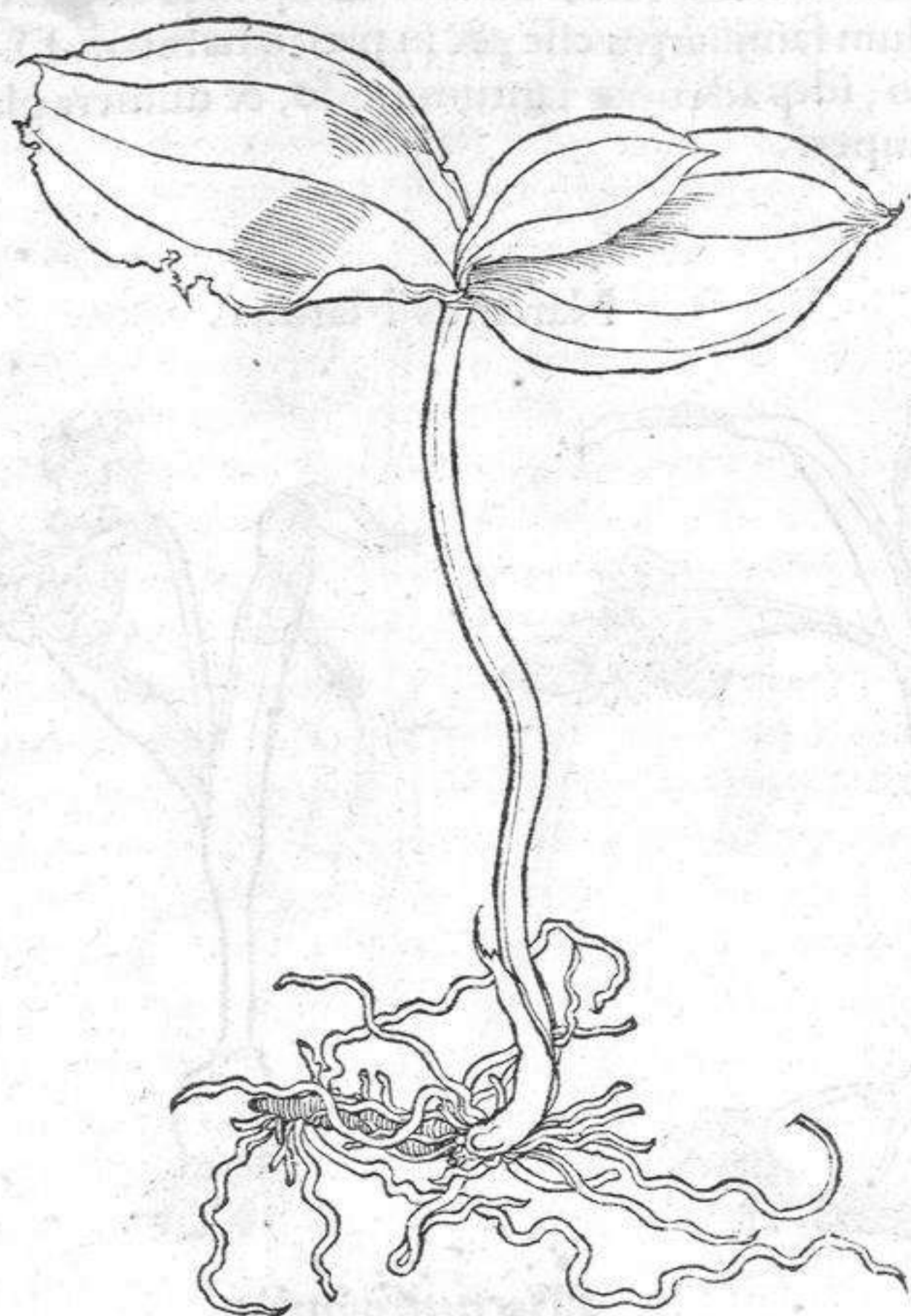

D

Durchwachs männlin.

Perfoliata foemina.

A

B

Durchwachs Weiblin.

DE PERFOLIATA Rhapsodia XXXI.

DV M I N I P S O medio opere hæreremus, atq; nunc illæ, nunc aliæ nobis adferrētur herbæ, citra omnem prorsus & deletum & ordinem (Nam alphabetę seriem obseruare, neq; operis nostri architecti pictores & sculptores obseruare poterant, neq; institutum nostrum hoc ferebat) etiam Perfoliata quædam, inter alias nobis offertur. Sic enim illam appellant officinæ. Circa quam cum multum, ac diu nos torserimus, nihil tamen certi expiscari licuit, neq; ab doctoribus medicis, neq; ab officinis, ne ab uetulis etiam & herbarijs, nisi quod Perfoliata diceretur, nostro idiomate, **Durchwachs**. Pharmacopolas igitur secuti, & nos etiam Perfoliatam illam inscripsimus, cæterum adulterinam. Exhibuit enim & aliam nobis Perfoliatam Lucas pharmacopola, longe ab hac diuersam, coliculis scilicet foliola penetrantibus, non admodum absimilem, catapotiarum generis, uel Esulæ maiusculæ, altitudine dodrantali, tam adpropriatæ respondentem nomini Germanico, ut existimem plane falsos herbarios, qui hanc nobis quam dedimus,

C pro genuina & germana obtruserunt. Quæ uero sit apud Dioscoridem, & quis porro eius usus, necdum animaduerti, nisi quod in officinis audio admodum familiarem esse, & in precio habitam D. Nicolao Capito medico, idc̄ adrupta tantummodo, & uulnera glutinanda. Plura non comperi.

Nic. Capito.

Narcissus Martius.

Merzenblümlin.

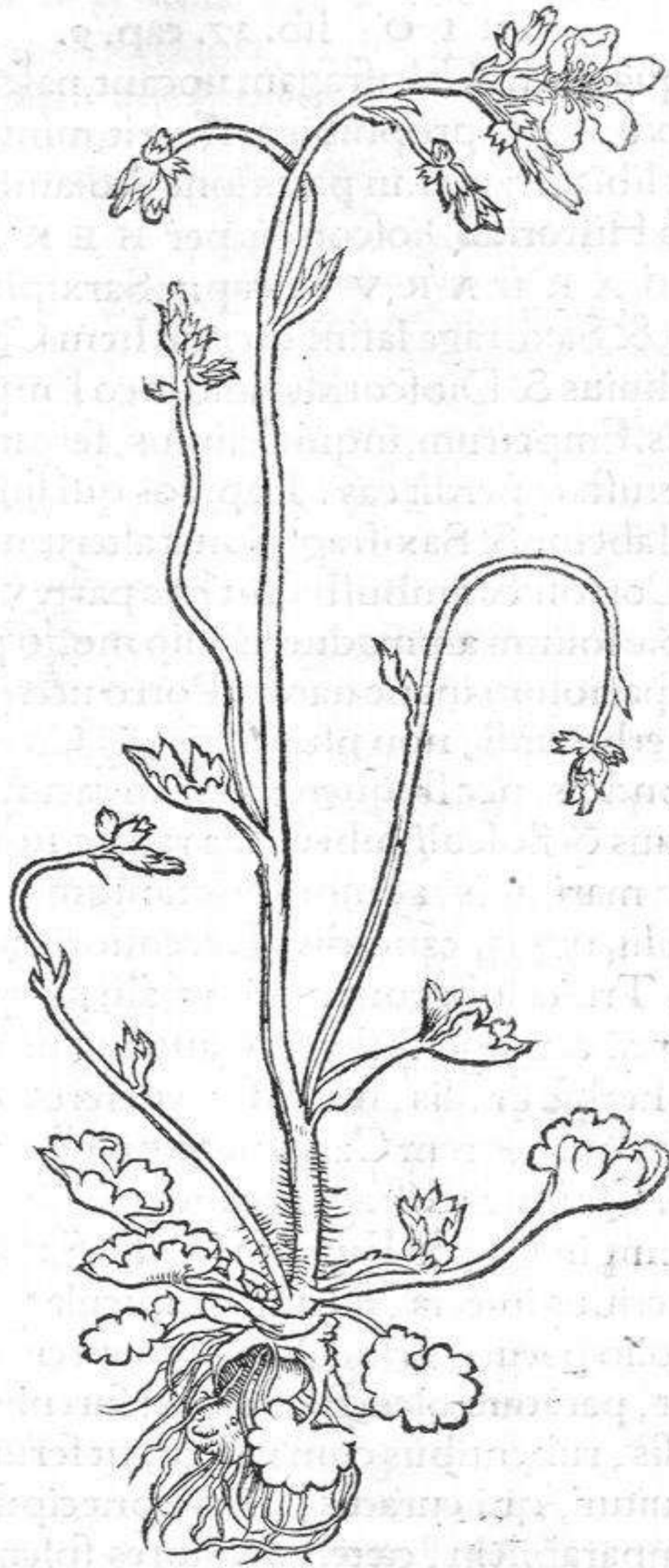
DE NARCISSIS MARTIIS.

Supra fol. 129.

RESPONDENT flores, folia, bulbi, deniq̄ omnia fere cum Narcisso superiore. Vnde suspicio nobis subijt, fortasse aut illi germanam, aut certe quandam eius speciem esse. Non enim habeo, in quod tandem aliud genus referam. Sed, quod sæpius moneo, suspicio tantum sit hoc, nullum ex tripode responsum. Si quid firmius aliq̄ comperitum fuerit, adeo non recusamus doceri, & moneri, ut nisi id data quadam operâ moliremur, magis eruditiores prouocare, quã alios docere, ad illam aut cõniuissemus, aut uelut ouem non signatam, ex reliquarum albo, exculcauissemus, & proscripsissemus.

Saxifragia.

A

B

Hoher Steynbrech.

De omnibus Saxifragis Rhapsodia XXXIII.

AUTORVM PLACITA.

Descriptio Saxifragæ ex DIOSCORIDE lib. 2.

SARXIFRAGON, aliqui Sarxiphagon, alij Empetron, Romanam Saxifragiam uocant, Frutex est surculosus, in petris & asperis locis nascens.

σαρξίφαγον.
ἐμπετρον.

Idem in Capitulo de EMPETRO, cap. 191.

Empetron aliqui Phacoides uocant, Nascitur in montibus & maritijs

ἐμπετρον.
φακοειδής.

C mis, falso gustu. Sed quo propius terreno fuerit, amarius sentitur.

Eiusdem EMPETRI historia ex P L I

N I O lib. 27. cap. 9.

Calcifraga.

Empetron, quā nostri Calcifragam uocant, nascitur in montibus maritimis, fere in saxo. Quo propius mari fuerit, minus falsa est. Saxifragiæ porro meminit lib. 22. cap. 21. in partitione Adianthi.

Excussio Historiæ Dioscoridis per HERMOLAVM

BARBARVM cap. 2. Sarxiphagon.

Saxifragum, & Saxifraga latine dicitur. Item Calcifraga, si modo hæc est, quam & Plinius & Dioscorides alio loco Empetron appellant, Paulus Sarxiphages. Empetrum, inquit Plinius, fere in saxo nascitur. Recenti uires sunt: uetustate perdit eas. Lapollos qui sufferuefiant, unā rumpi affirmant. Habetur & Saxifragi genus alterum, in Adiantho a nobis explicandum. Corrosi & ambusti sunt hac parte Græci codices, nec quale sit huius herbæ folium animaduerti ullo modo potest: & in ipso uerborum textu, spaciolum inane uacat. Porro ueterem in Dioscoride picturam huius herbæ uidi, non plus folijs, quā Cirris minutis, per ramos ex interuallo conditis, nec frequentibus: in cacumine furculorum flocci ceu arentes potius quā flosculi: subrudida radice, non sine fibris. Romæ talis ostenditur in maritimis, ac montosis tantum, non rubida radice, sed candida: flosculis quoque candidis. Recentioribus de hac herba parum conuenit. Alij Tritici foliorum figuram, alij marinæ Bati similem dixerunt, alij Tormentillæ uulgo dictæ. Est autem (ut uolunt) Tormentilla, Quinquefolio herbæ similis, nisi quod septem fere habet folia, non quinque. Quarti herbam, quæ florem Caryophyllon uocatum, ferat, de quo alibi dictum est. Quinti Saxifragam eandem esse, aut proximam ei quæ Pampinula, Pimpinella, & Bipennula, & Sanguisorba ruri dicitur: quoniam uulneribus iniecta, ferrum & spicula facile ac citra sensum doloris exigat. Folio paruo, orbiculato, & extremitatibus ferrato: quod & mandi solet, paratum oleo, sale, aceto: furculis ab eadem radice plurimis atque densis, rubentibus cum radice, ut ferunt. Quibusdam locis uermiculus eruitur, qui curatus, sericis præcipue tingendis, Purpuram facit incomparabilem, cæteros colores splendore quodam, & hilaritate superans.

I D E M in Capitulo de EMPETRO.

Prafoides.

Empetron hoc Phaonides a Dioscoride, Prafoides a Galeno, & Paulo cognominatur. Fere in saxo nascitur. Recenti uires sunt, uetustate perdit eas. Lapollos qui sufferuefiant, unā rumpi affirmant: quod & in Saxifraga quoque diximus ex Plinij sententia, ut qui nihil differre ab ea indicarit: quandoquidem medicinas, quas seorsum in utraque mentione Dioscorides enumerat, ipse uniuersas Empetro huic assignat. Aut igitur ita sentiendum est: aut Plinium errasse confitendum. Paulus certe Dioscoridem secutus, mentiones duas habet, quasi duorum generum, Galenus unicam

Plinij lapsus.

Pictura ueræ
Saxifragiæ.

Tormentilla.

Caryophyl-
los.

Pampinula.
Pimpinella.
Bipennula.
Sanguisorba.

Empetron, Actius etiam Empetron uocari solitum affirmat.

A

I V D I C I V M M. V E R G I L I I de utraq;
& de Saxifragia, & de Empetro.

Nasci in petris Empetron satis indicat nomen. Epipetron eadem significatione ex antiquioribus aliqui etiam uocauerunt. Nec solum, quia lentis figuram & speciem refert Phacoides, sed Marrubio similem Prassoïdes etiam, Plinius Saxifragam a Latinis uocari ait: miscetq; cum ea, quæ priuatim & seorsum a Dioscoride Saxifraga hoc ipso uolumine descripta est. Ex quo iterum suspicari cogimur, quod in Saxifraga dictum hoc ipso uolumine a nobis est, non esse aliud in hoc scriptore eo nomine recipiendum: aut si sit, quod uerisimile tamen non est, uariantibus historia & medicina, bis de eadem actum fuisse non multo ante sub titulo Saxifragæ, quæ latina, & iterum nunc sub Empetri, quæ tota uox Græca est. Paulus quidem Aegineta, qui totum in sexto suæ medicinæ Dioscoridem multa breuitate exscripsisse uidetur, Empetri manifeste meminit, Saxifragæ autem nusquam: quod non relinquendum ab eo fuerat, si tunc in Dioscoride Saxifraga legeretur, aut ipse pro diuersa eam recepisset. Crederemus nos etiam eandem Saxifragam & Empetron esse, nisi diuersa penitus utriusq; historia & medicina esset. Ob eam causam peritioribus hoc relinquemus, certius de Saxifraga inuenturis, quod recipiendum, constituendumq; sit.

Epipetron.

Reprehensio Plinij in dñjudicanda Saxifragia, & Empetro, per NICOLAVM LEONICENVM.

Empetrum ubi nascatur, et quas habeat uires in trahenda bile ac pituita, scribit Plinius lib. 27. eodem quo Dioscorides modo: alias tamen eisdem subiungit facultates, quod urinam cit, & calculos frangit, quæ a nullo alio autore de hoc Empetro traduntur. Quin contra Galenus, Empetrum, quod etiã Prassoïdes appellatur, solis purgationibus. 6. libro utile esse testatur. At quos in altero Empetro, quod etiã Sarxiphages dicitur, Plinius legerat effectus, a Græcis autoribus, ac præsertim Dioscoride traditos, huic Empetro a Sarxiphage diuerso, quod uim purgatoriã habet, nominis æquiuatione deceptus, ascripsit.

B

P E T R I C O L L I N V T I I
Apologia pro Plinio.

Empetrum a nostris Calcifragum uocari refert Plinius, calculosq; frangere: ac non ideo calculos non frangit, quia nullus ex his, quos Nicolaus legit, hoc scripserit. Hanc ei herbe uim esse Plinius dicit magnus autor, atq; abunde laudatus: cuius ueram esse sententiam, & experimento compertum est, & hominũ opinione receptum. Est enim Empetrum (quod noster Leoniceus ignorauit) ea herba, quæ acedarijs gratissima nunc habetur: & quam Venetia omnis, una addita, immutataue litera, Sampetram herbam uocitat: Basichiam multi dicunt: alij Baticulam, Picentes ab herbe ipsius facultate Rumpisaxum uocant, folijs ad Rutam ferme accedentibus, uerum crassioribus, acutioribusq; flore, semineq; quæ cum Anisi, tum fœniculi speciem in muscarijs representent: odore iucundo: sapore inter acidum salsumq; cibi appetentiam prouocante. Nasciturq; (ut Plinius quoq; docuit) in montibus maritimis fere in saxis: quod toto illo tractu uidere licet, qui inter phanum Fortunæ, Garganumq; tenditur promontorium: & in Istrorum cauitibus, Liburnorumq; scopulis, unde plurima in Venetos defertur: & satiuã quoq; in Cœnobiorum hortis non facili cultura seruatur. Certis quoq; rationibus adducimur, ut eam putemus esse, quam Marinam Batin alio in loco Plinius appellauit, aliud Empetri genus quod Saxifragum nostri uocant. Nec Plinium latuit: quippe qui illud libro. 22. inter Adianti genera posuit, ramulis nigro colore uirentibus, folijs filicis, mire calculos pellens, frangensq; unde & nomen: non quod umbrosis petris (ut Græci forte putauerunt) parietumq; asperginibus nasci illam uideamus. Non ergo nominum similitudine deceptus est Plinius, qui utrumq; Empetri genus, diuerso nomine Calcifragum, & Saxifragum prodidit, sed Nicolaus noster, qui nec Plinij uerba pensauit, nec herbas ipsas (ut accusatorem decebat) agnouit.

Empetrum.

Sampetra.

Basichia.

Baticula.

Rumpisaxũ.

Batis marina.

C

Sententiæ NEOTERICORVM.

Descriptio SIMONIS GENVENSIS.

Alia quædam
Saxifragia.

Petra findula.

Pimpinella
quibusdam
Saxifragia.

Saxifragiæ herbam, quidam accipiunt herbam, cuius folia similia sunt folijs Pimpinellæ, maiora tamen, & ramulos super terram expansos habet. Alia tamen ostensa fuit in partibus Romæ, per omnia Cretano marino similis, nisi quod tenuior & macrior: eo quod in montibus apricis nascitur, & de scissuris petrarum exit: & propter hoc uocant eam incolæ Petra findula, eo quod in suo ortu petras scindere uidetur, odore & sapore Cretano appropinquans. Secundum Butanicum, prima est illa. Nam de Pimpinella dicit, quod multi Saxifragum dixerunt, & quod sit similis ei, uelut Saxifragia tyraria ab antiquis dicebatur.

P A N D E C T A R I I.

Saxifragia, est herba similis Pimpinellæ, non differens, nisi in pilositate, quam habet Pimpinella.

H I E R O N Y M I herbarij.

Quatuor spēs
Saxifragiæ.

Alfaengi.

D

Saxifragia multorum generum est. Scilicet Maior, floribus albis, caule subrubicundo, radice exili, cui uelut Lentis, uel Pisorum noduli adherent: quod semen eius esse ferunt. Minor omnibus agnita, humi repens, in petrarum summis, cui uulgo nomen, **Gryentraut**, eo quod Ischiadi præcipue medetur. Tertia Alba, quæ Miliū solis, germanice, **Meerhyrs**, apud Dioscoridem lib. 3. Quarta in Alkakengi, arabico uocabulo nomen fecerunt, Germanice, **Schlutten / Bobzellen / Judentyrphen**. de quo in Solano plura.

T E M P E R A M E N T V M S A X I

fragiæ ex Plateario. 28.

Calida & sicca est in tertio gradu, uirtutem habet durenticam, expulsiuam, & extenuatiuam. Calculos arrodit, & conterit.

Vires & iuuamenta Saxifragiæ

ex DISCORIDE.

Cocta in uino, & mox pota, febricitantibus opitulatur.

Stranguriæ prodest.

Singultum sedat.

Calculos uesicæ frangit, & urinam ciet.

Eius, quæ Empetron uocatur, iuuamenta ex

eodem DISCORIDE.

Trahit bilem, pituitam, & aquam, si bibatur in iure aliquo, aut hydromelle.

E X P L A T E A R I O.

Contra lapidem in renibus, & in uesica, & contra Iliacam passionem, stranguriam, & diffuriam, ualet uinum decoctionis eius, uel puluis eius, pondere drach. ij. in ouo sorbili: fomentū quoque ex ea factum, multum confert prædictis.

Conditura Saxifragiæ ex P L A T I N A lib. de
Honestâ uoluptate. 2.

A

Appellatam Saxifragiã Apuleius adserit, quod lapillos in uesica frangat, atq; cõminuat. Eius radix, Petrosileno adsimilis est: quæ ablata, lota, atq; in frusta concisa, cum sale, oleo, & aceto comesta, ob eius caliditatem & siccitatem, lapidem (ut diximus) frangit. Renes & uesicam purgat. Coquitur tarde, propter siccitatem, quæ cõcoctioni contraria est, quam contra, humidum & calidum adiuuat.

De P I M P I N E L L A, *θρύλλισ*.

Pimpinellam, uel Pampinulam, quintam esse speciem Saxifragiæ, paulo ante ex Hermolao Barbaro testati sumus. Arbitror & hanc ueteribus neglectam, uel incognitam potius. Interpretatus est hanc ex lib. 7. plantarũ Theophrasti cap. 10. Theodorus Gaza his uerbis. Spicosa igitur Oculus caninus, & Cauda uulpina, et Plantago, quæ Agnina lingua a quibusdam uocata est, & ab alijs Coturnix. Huic quodammodo similis est, quæ Bibinella dicitur. Cæterum quam uelit intelligi, & an de nostra uulgata Pimpinella dictum uelit, necdum satis assequor. Calidi & sicci esse temperamenti, ut Saxifragiam, compertum est, & per omnia ad eadem ualere.

Macer lib. 5.
Epistolarum.

Temperamentum.

E M P I R I C A quædam de P I M P I N E L L A.

Quæ priuatim de ea ab empiricis accæpimus, hæc fere sunt.

Quod decoctum eius febrem continuam, & quarta quoq; die recurrentem leuat.

B

Succus tertianam, idq; ante accessionem, potus.

Contra P H T I S I M sic utitor.

Recipe Pimpinellæ q̄ tenuissime puluerizatae unc. ij. aquæ Pimpinellæ recentis, & sacchari quantum satis est, et fiat inde Electuarium: de quo fume quotidie drach. ij.

Conditura Pimpinellæ ex P L A T I N A E lib. 2.

De Honestâ uoluptate.

Pimpinellæ, quæ & Bibinella græce dicitur, uis calida & sicca est: ob hanc rem tarde concoquitur: uoluptatem edentibus adfert. Collecta, ac lota in patinam, ac suomet caule, si tenera est, reponi debet, sale, oleo, et aceto condiri. Si prædura fuerit, folia tantum sumuntur. Aperit hic cibus iecinoris fibras, urinam prouocat, ac lapides, ut Saxifragia: non tamen a deo comminuit.

C

H E P A T I C A .

D

Edel Leberkraut. Syrstlee.

D E H E P A T I C A ,

Rhapsodia XXXIII.

N O M E N C L A T V R A

Græca, λειχίν.

Latina, Hepatica, Hepataria, Iecoraria.

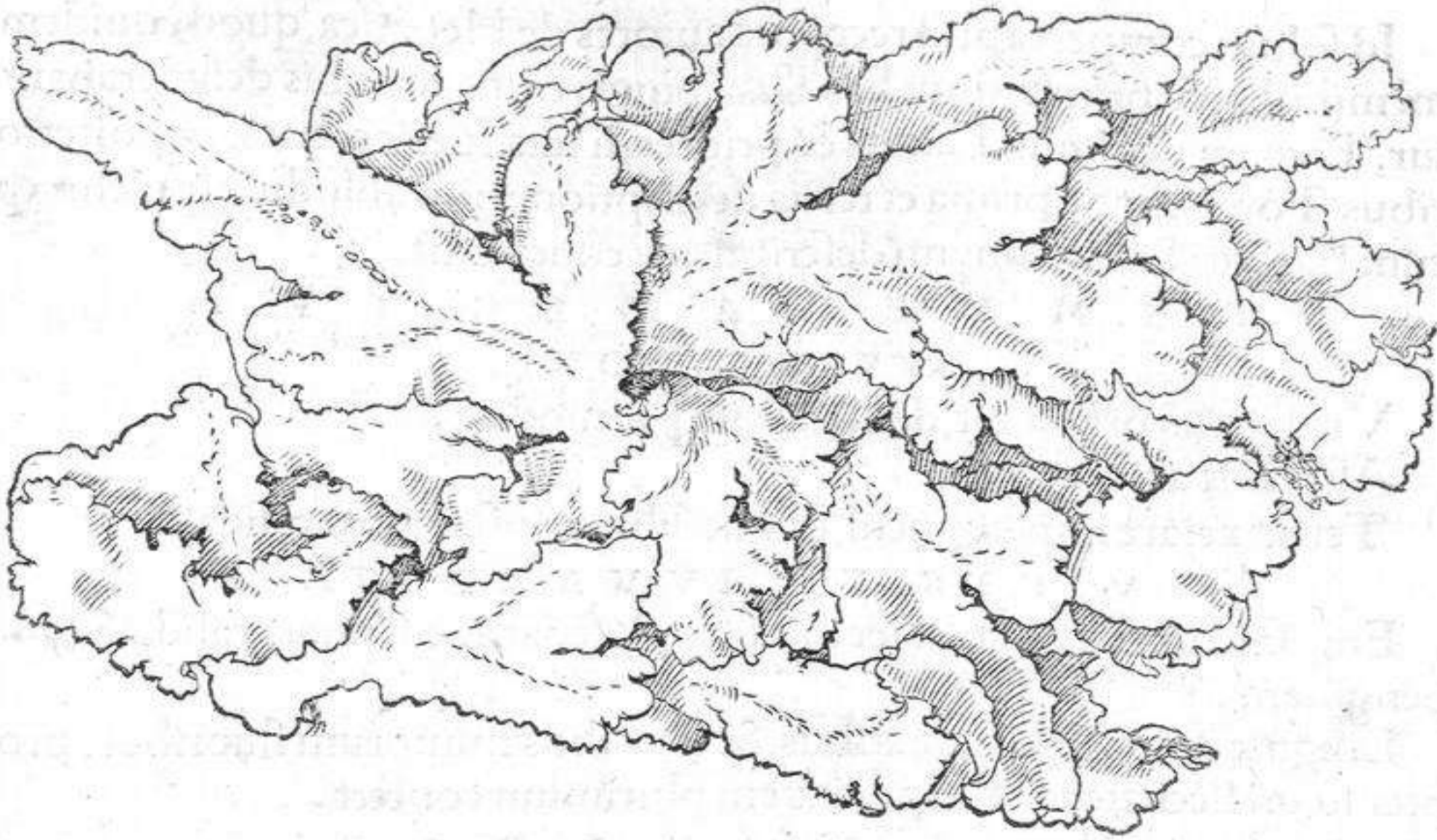
Germanica, Leberkraut.

HEPATARIAM, siue Hepaticam, omnes Lichen interpretantur eam quæ est apud Dioscoridem libro. 2. cap. λειχίν. Verba Dioscoridis sunt. Lichen, quæ saxis est familiaris, aliquibus Bryon appellatur, asperginosis petris adhæret.

Paraphrasis, BARBARI, super
D I O S C O R I D E M .

Lichen, siue Lechen, est muscus, ut hic, itemq; hærbæ alia nascens in petrosis; nomine utriq; inuento, quoniam contra Lichenas, remedijs omnibus anteponuntur. Folium unum ad radicem latum, caule uno paruo, loogis folijs dependentibus. Vtramq; recentiores herbarij Hepaticam appellant. Appuli hærbam, cuius unum ad radicem folium habere diximus, Iecorariam, siue Ficatellam cognominant, folio succi pleno, & crasso:

Hepatica uni
folia.
Ficatella.

Leberkraut.

ita nominatam, quia Iecinoris fibræ similis aspicitur. Diuersa est eodem nomine apud nos, in litore passim nascens, & olitorio foro, ieiuniorum tempore uenalis, hæderaceo fere folio, flore purpureo, lilij pusilli effigie. Conuoluit herba se quibus appropinquat. Soluit aluum cocta, & cruda, olerum modo accæpta.

SERAPION lib. Simplicium, capite. 113.
de Hepatica.

B

Hazez alsacher, id est, Hepatica, G. Nascitur in lapidibus humectis, & cadit super eam ros, & similis est lenticuli aquæ.

PLATEARIUS, cap. 5.

Hepatica hærbæ est in aquosis, & præcipue in lapidosis locis nascens, minuta habens folia, terræ & lapidibus adhærentia. Quanto autem habet maiora folia, tanto melior est, & dicitur Hepatica, quia præcipue est hepatis iuuatiua.

HIERONYMVS herbarius,
de Hepatica.

Hepatica in triplici habetur differentia. Prima, quæ in obsoletis & ruinosis fontibus sub dio, petrosis quoque lapidibus adhæret, folijs inuicem pinnatis, sibi adhærentibus, non admodum absimilis ei, quæ Pulmonaria uulgo uocatur. Altera, quam nunc passim Matrisyluam, uel Stellarem hærbam uocant, Germanice, **Waltmeyster**: tametsi Campifolium uulgo etiam Matrem syluæ faciunt. Tertia Trifolium aureum, Teutoni

C ce, **Guldener Klee**, quod ipsum nascitur in syluis, & asperis.

I V D I C I V M N O S T R V M.

Id solum comperi apud receptos autores de Hepatica, quod equidem memini. Duæ primæ, dum has *ἰκόνες* pingeremus, a nobis desiderabantur. Tertiam dedimus. Daturi & priores, si uita fuerit comes, in posterioribus Tomis. Sane prima et tertia descriptione non abluunt, pulchreque cum Barbari & Hieronymi descriptione concinunt.

T E M P E R A M E N T V M

EXSERAPIONE.

Virtus eius prima, est, desiccare, idque in modice.

Altera est abstergere.

Tertia uetare impetiginem, & quælibet apostemata calida.

V I R E S E T I V V A M E N T A

Emplastrum ex ea, cohibet mēstrua, & sedat apostemata calida, & impetiginem.

Linguæ quoque apostematibus, & omnibus humorum fluoribus, propter suam siccitatem, & stipticitatem plurimum confert.

EXPLA T E A R I O.

Valet contra opilationem hepatis, & splenis, ex calida materia, & hepatis calorem.

D Syropus ex decoctione eius, & rhabarbaro, sanat Ictericam.

Et aduerte, quod in omnibus syropis contra opilationes hepatis, & calefactionem eius, debet indi Hepatica.

Contra calida apostemata superponitur trita in principio. Operatur enim repercussionem materiæ influentis.

EX IO AN NE V I G O N I O.

Hepatica est frigida & sicca in primo. Et eius folia contrita, & cum farina ordeï in uino granatorum contrita, & parum sandali albi cum oleo rosaceo, omphacino, hepatis calidum apostema percutiendo spargunt & resoluunt.

Et decoctio eius facta cum Endiuia domestica et syluestri, et parum Capillorum Veneris, parumque Cicoreæ, cum aqua & zuccharo confecta, et cum modico uino granatorum, laborantibus hepatis discrasia calida, optime medetur. Et propterea dicitur Hepatica, quia ægritudinibus hepatis ualde opitulatur.

A V T O R E S.

Dioscorides.

Hermolaus Barbarus.

M. Vergilius.

Platearius.

Ioan. Vigonius.

Hieronymus herbarius.

¶ De Linaria, Rhapsodia XXXV.

A

¶ NOMENCLATURAE

Græcæ, περισειριόν, ψευδολίνον.

Latine, Linaria. Pseudolinum. Esula adulterina: Herba urinalis.

Germanicæ, Lynkraut. Harnkraut. Flachskraut.

LINARIAM hærbam D. Ioannes Lotzerus medicus, in colle-
ctaneis suis pharmacorum simplicium περισειριόν græcæ, & latine Cristam
galli nobis traduxit: tametsi habeant & Verbenæ quædam eius nominis
species. Nec plura etiam apud probatiores lego, nisi quod hanc ψευδολίνον,
& Esulam quandam adulterinam faciant Pandectarius, et Genuensis ille
Simon, interq; utramq; mediam scilicet quandam speciem: quod Esula
quidem lactescit, Linaria uero sine lacte sit.

D. Io. Lotzerus

TEMPERAMENTVM eius.

Temperamento frigido & humido deprehendimus in secundo gra-
du, habereq; vires dissipandi, incidendi, extenuandi, & perpellendi.

AB HERBARIIS Vires & Iuuamenta ei nun-
cupantur huiuscemodi.

Eius, simulatq; Pimpinellæ succus erysipelata refrigerant.

Cancro quoq; & Carcinomatis nihil est quod æque medeatur.

Per se indita hærbæ calciamentis, fertur totius corporis laborantis do-
lores reprimere & sedare.

B

Aqua Linariæ cum media cortice Ebuli pota, quantitate nucis auella-
næ, hydropicis mirum immodum eijcit aquam per urinam.

Eadem oculis rubentibus salubris est, fero, & in ieiunio indita modi-
ce. Crebro id compertum haud parum multis.

C

DE ESULA, Rhapsodia XXXIX.

NOMENCLATURAE

Græcæ, *πιτύουσα*.

Latinæ, Esula.

Germanicæ, *Wolffsmilch*.

NON consentio cum Simone Genuensi, qui negat hanc inter septem Tithymalorum species conscribi debere. Existimoque esse, aut Cyparissiam Tithymalum, aut certe Pityusam illam apud Dioscoridem lib. 2. Nec ea suspicio est tantum, uerum in uetustissimo libro, a Bononiensi quodam medico de simplicibus Diosco. inscripto, quomodo ad nostras officinas respondeat, ita scriptum inuenimus. Frutex Tithymalus Lactuca marina, seu Caprina, & Lactaria herba. Eius plura sunt genera: ex quibus unius fructum officinæ uomicam Nucem, alteram Esulam minorem uocant: Pityusam uero Maurisebram uocant, officinæ quoque Esulam maiorem, quæ ubique crescit.

Quadruplici differentia cernitur. Quædam tenera. Quædam crassiore radice. Quædam maior. Quædam minuscule. Quæ autem uera Esula hodie habetur, Linariæ herbæ specimen præferet.

Electio eius ex M E S V E.

D Magnum est malum, abscindens uiscera: paruum uero est illud, quod eligitur. Et melior pars plantæ, est cortex radicis eius: & lac eius est acutius & fortius. Et melior est radix ipsius, habens proprietates quinque bonas scilicet: cuius cortex est subtilior & leuior: & facile frangitur: & est habens de rubedine aliquid, sicut Cassia proprie: et super quã iam præterijt medium anni. Recens uero mensis sui tantum, est mala. Nigra uero est perniciosa. Et orta in locis thermarum similiter. Et melius tempus collectionis radicis ipsius, est principium ueris, & lactis eius, in fine ipsius.

Complexio & proprietas.

Calidæ complexionis est & siccæ in principio tertij. Et lac eius calidius. Et est compositum ex substantia ignea, acuta, & subtili, & ex substantia terrea stiptica: & est incisuum, subtiliatuum, exiccantium materialium submersarum, liquefactuum & apertuum, disruptuum orificiorum uenarum.

RECTIFICATIO Nocumentorum Esulæ.

NOCE T C O R D I, hepatis & stomacho, & dirumpit uenas, & excoriat uiscera: derelinquit inflammationes, facientes cadere in febres. Et emendatur primum nocumentum quod ex eo timetur, miscendo ei aliquas ex medicinis cordialibus & stomaticis, & hepaticis cum eo. Et secundum et tertium nocumentum corrigitur, accendo ei bonitatem cum medicinis cõgiu-

tinatiuis, & cōadiuuātibus et consolidātibus: sicut est dragagantū pprie: **A**
 & gumī, & bdelliū, & mucilago psilij, & succus portulacę, & similia. Et
 quartū nocementū eius tollit, permiscendo ei ex rebus refrigerantibus,
 & extinguentib9 aliquas. Et ex hoc facientibus apud me est, ut infunda
 tur in succo Altaraxacon, aut in succo Endiuiaę ex pauco aceto, aut in
 succo Portulacę, aut Solatri & aceto. Et si fuerit acetum decoctionis,
 aut infusionis citoniorum, erit melius. Mirabolani quoque sigillant ei
 bonitates notas, & absinthium similiter, & aloę. Et dixit Iudæus. In
 fundatur in lacte dulci, aut aceto, & renouetur in eo lac multotiens, ex
 siccat. Reprimatur enim sic a sua malicia. Et dixit Ruffus. Si solutio
 per ipsum superfluit, aut laboriose fiat, sedeat solutus in aqua frigida.
 Mihi quoq; uidetur uerbum inconueniens. Circumstans enim frigi
 dum includit, & cōadiuuat uirtutem medicinę, & corroborat eam.
 Necnon & medicinas adiuuans, ad uias expulsionum, repellit mate
 rias, sicut te scire fecimus. Succurrendum est igitur tunc, sicut in canone
 diximus. Confectio pilularum de Alsebram conferentium hydropisi.
 Accipe eius præparati partes quatuor, mirabolanorum citrinorum par
 tes quatuor, aloes partes quinque, confice cum succo feniculi: aut Endi
 uiaę. Et est dosis earum a drachma una, & semis, usq; ad tres. Et qui
 dam ex lacte eius, & farina faciunt oblatas, & soluunt cum eis. Et qui
 dam faciunt cum aceto & zuccaro, & lacte ipsius. Et quidam cum carne **B**
 citoniorum, & mastice faciunt solutium bonum.

V I R E S, E T I V V A M E N T A.

Solutione educit flegma uehementer, & aquam citrinam, & humores
 melancholicos, & materias a iuncturis, & confert doloribus earum. Et
 est ex medicinis magnis ad hydroposim. Verumtamen nocet hepatis, &
 desiccatur corpus utentis ipso. Et consumit sperma, & lac eius hoc uehe
 mentius facit. Et facit cadere in febres.

D O S I S E I V S.

Corticis radicis eius a Caractis. ij. usq; ad. vij. Et lactis eius a Caracto
 uno usq; ad tres.

V S V S E T A D M I N I S T R A T I O

Efulę ex Plateario.

Efula calida & sicca in tertio gradu. Frutex est, cuius radix tantum us
 sui competit medicinę. Cortex radicis eius si in uere colligitur, per bi
 ennium in magna efficacia seruatur. Melius est tamen, ut singulis annis
 renouetur. Virtutem habet purgandi flegmaticos humores principali
 ter. Vnde ualet contra ægritudines factas ex flegmate.

Nota, quod Ictericam suo acumine purgat. Post Scamoneã utilior est
 Efula, & securius potest dari. non enim est multum abominabilis, ut
 quasi indignetur inde stomachus quandoq;: sed tunc tegula calida su
 perponatur.

C Contra quotidianam de flegmate naturali, arteticam, podagram, chiragram, paralifim, iliacam passionem, & leucoflegmatiam detur puluis iſte Petruncelli. Recipe ſcrupul. v. Efulæ, & modicum cinnamomi. ſemen feniculi, anifi, maſticis. Sanis leucoflegmaticis ualet ad præſeruationem cum uino calido, uel aqua calida, uel cum ouo ſorbili datus in brodio, uel cum iuſcello. Benediſta Efulata ualet contra prædictas, & maxime contra paſſionem colicam: iniſciatur per clyſtere cum aqua falſa, & oleo, & melle: optimum eſt.

Contra leucoflegmatiam præcipue talis ſit uſus. Bulliat ſuccus feniculi aliquantulum, & poſtea reſideat: & aquam claram ſupernatantem accipe, & addito puluere Efulæ, & zuccaro, detur. Vel fiat ſyrupus: multum prodeſt.

Delicatis uero medicinas abhorrentibus, ponatur puluis eius ad decoquendum cum carnibus. Vel ipſi cortices, & carnes illas comedant, & brodium accipiant.

Contra prædictas paſſiones ualet, ſi fiat claretum ex puluere eius, in uino & melle, & alijs ſpeciebus. Non eſt enim multum abominabile.

Theodoricum anacardinum, uel hieralogodion competenter acuumtur ex Efula prædicta.

D

EX IOANNE VIGONIO.

Efulæ uirtus eſt, purgare Melancholiam & Phlegma. Et eius lac uerus rucas, & porros potentiffime euellit, eorum radices exiccans.

A V T O R E S.

Dioſcorides, lib. 2. dict. pityuſa, & capite de Tithymalis.

Mefue, lib. ſimpli.

Serapion cap. cclxxi.

Scriptor Pandectarum.

DE OMNIBVS MALVIS. Rhapsodia XXXV.

A

¶ Nomenclaturæ Maluæ hortensis.

Græcæ, *μαλάχη. κικινυτή. άνθημα.*

Latinæ, Malua hortensis. Lien capræ. Muris urina.

Vulgares, **Bappelen.**

PLACITA AVTORVM de Maluis.

Historia hortulanæ Maluæ ex P L I

N I O lib. 20. cap. 21.

IN MAGNIS laudibus Malua est utraq; & sativa, & sylvestris. Duo genera earum, amplitudine folij discernuntur. Maiorem Græci Malopen uocant, in sativis. Alteram ab emolliendo uentre dictam putant Malachen, e sylvestribus, cui grande folium, & radice alba, Althea uocatur. Ab excellentia effectus a quibusdam Aristalthea. Omne solum in quo feruntur, pinguius faciunt.

THEOPHRASTVS DE MALVA,

quæ Ibisus uocatur, lib. 9. cap. 19.

Spinam quandam enarrant, quæ aquam iniecta congelet. Et radicem Ibisici posse addensare aiunt, si tritam inieceris, sub diuoq; humorem posueris. Constat Ibisicum folio Maluæ, maiori tamen, pilosioriq; caule molli, flore mellino, fructu Maluæ, caulibus proxima. Vfus eius ad rupta, & tusses, uino dulci, & ad ulcera in oleo.

B

De eadem APVLEIVS cap. 38.

A Græcis appellatur Althea, alij Ororiza, alij Aeleomolochen, alij Molochen agriã, aut Creticen, alij Anadendramalachen, alij Sycophylion. Itali Ibisicum uocant. Nascitur locis humidis & campis.

IDEM de Malua Erratica.

Malachin agriam uocant Græci, alij Aeleomalachen, alij Acopon, alij Malachin, alij Helionstrophon, alij Osyriacam, alij Maluam rusticam, alij Maluam erraticam. Nascitur ubiq; in locis cultis.

ALIA ALTHEAE HISTO

ria ex Dioscoride lib. 3.

Althea, quam alij Althiocon, alij Ibisicum uocant, in syluestrium Maluarum genere est: cui folia ut Cyclamino rotunda, lanugine crescunt, flore rosaceo, bicubitali caule, radice lenta, intus alba, Althea appellatur: quod inter primas sit utilis, & pluribus polleat remedijs.

De ea, quæ ALCEA dicitur, quam ego puto eam esse,

quæ hodie herba Simeonis, uulgo **Sigmundts**

wurz uocatur. Ex eodem DIOSCO. lib. 3.

Alcea syluestrium Maluarum generi adsignatur. Folia habet diuisa, Verbenacæ proxima: caules tres, aut quatuor, cortice cannabino uestitos: florem Rosæ paruum, radices albas, latas, quinque aut sex, cum plurimum cubitales.

C

Sententiæ NEOTERICORVM, de prædictis speciebus Maluarum, & autorum explicationes. Et primo HERMOLAI BARB. in Corollario.

Malua Mono
caulos.

Malua, inquit, culturæ opera, intra sextum, septimumque mensem grandescit in arborem, hastarum, baculorumque usu in Arabia, Mauritania quoque Lixi oppido æstuario, ad Hesperidum hortos, & iuxta delubrum Herculis. Duo genera earum summa: quæ amplitudine folij discernuntur. Maiorem Græci Malachen uocant in satiuis. Alteram ab emolliendo uentre dictam putant Malachen e syluestribus, cui grande folium, & radices candidæ, Althea nominatur. Est & quæ unicaulis nascitur, Monocaulos ex factio cognominata. Omne solum in quo feruntur Maluæ, pinguius faciunt. De Althea, quæ item Dendromalache, siue Anadendromalache dicitur, & Ibiscus, uolumine tertio differitur. Est & Alcea, huius fere generis seorsum indicanda.

I D E M rursus in ALTHEAM.

D

Medici Altheam uocando, ut Theophrastus inquit, Maluam syluestrem intelligunt. Ab excellentia effectus, a quibusdam Aristalthea dicitur, Anadendromalache a Galeno. Item Ebiscus, siue Ibiscus. Quanquam Plinius Altheam ab Ibisco separauit, in medicinæ usu. Ibiscus inquit a Pastinaca gracilitate tantum distat: damnatus in cibis, & medicinæ dumtaxat utilis: quam Græci *μαλάχην*, inquit *ἀγρίαν* uocant, & aliqui Pistolochiam. Altheæ folium Maluæ a Theophrasto redditur, sed grandius & pilosius, cauliculi molles, flos luteus, radix alba, neruosaque, semen Maluæ, gustus quoque caulium, ut Maluæ.

M A R C E L L I V E R G I L I I
explicatio Altheæ.

Maluæ genera
duo.

Nihil Althea græcis aliud est, quæ si a medendo medicam simpliciter dicas: quibus *ἄλθεα* in medicina pharmacum, remediumque, & *ἄλθαίνειν*, uerbum, mederi est. Nec aliter in Theriacis suis Nicander *ἄλθαίνετα*, aliquid sæpe appellat. Hanc Palladius in Octobri mense Ibiscum dici, his uerbis testatur. Altheæ, hoc est, Ibisci folia. &c. Utiturque ea, ut uerbis eius utamur, ut ex molli forte uinum fiat. Theophrastus syluestrem esse Maluam lib. 9. de Plantarum historia confirmat his uerbis. Et eam quam hi Altheam, illi uero syluestrem Maluam appellant. Galenus Anadendromalachen uocauit, quasi arboream, siue arborecentem Maluam. Plinius diuersis locis, 19. 20. & 21. uoluminibus, plura Maluarum genera describens, non satis certam earum historiam tradit. Nos Græcos, & hunc præsertim scriptorem secuti, præcipua duo Maluarum genera fecimus, alterum secundo, alterum tertio hoc uolumine tractatum. Non ignorantes, hæc ipsa a quibusdam iterum diuidi, & in utroque genere satiuam, & sponte sua nascentem numerari. In priore illa hortensem, qua in cibis pro olere uterentur, & locis incultis nascentem: ut tunc in Maluæ commentationibus nostris longius diximus. In posteriore hac syluestrem esse quæ duabus illis undique procerior sit, altiusque a terra erigatur, & in hortis consita arborefcit, multoque maiores flores, nec minore ambitu Rosarum profert. Verumtamen quæ artificio & opere humano meliorescunt, diuersi generis ob id censenda non sunt. Descripsit Altheam hanc Theophrastus eodem libro. Quodque in nullo Maluæ flore, quod hætenus ipse uiderim, aut ab alijs audierim, luteum illi florem dedit. Nec nos scimus, quo modo naturæ, & alijs scriptoribus in Malua color ille respondere possit. Ostendit quotannis in omni Malua natura inter ruborem, & purpuram splendentem florem. Hic etiam Rhodoides, quod est, Rosæ simile dicit esse, neque ad formam magis, quæ ad colorem referri id oportet. Quo fit, ut peritioribus dirimendam inter Theophrastum, scriptoresque alios tam grauem litem relinquamus.

Explicatio Alceæ per HERMOLAVM

B A R B A R V M.

Alcea caulibus foliosis. Nascitur in pingui solo, nec sicco: quam & Peristereon cognominat, a similitudine foliorum, ut conijcio. Ipsam quoque Leonis caudam, qua multum pollet animal id, Homero, Catullo, & Plinio testibus, appellant Græci Alceam. Differentia in eo, ut quibusdam placet: quod herba diphthongum non habet in penultima. Dicitur, & Cercis cauda eius. Quanquam & herba quædam Cercis est, e qua radij fiant textoribus: unde & nomen.

A

Leonis cauda.

Cercis.

De eadem rursus MARCELLVS

V E R G I L I V S.

Breuis in antiquis Græcorum medicis Alceæ huius historia & medicina est. Nec Plinius aliter a Dioscoride lib. 27. cap. 4. de ea agit. Nos etiam, quod illi adijciamus, non habemus. Illud tantum tacuisse nolumus, in antiquissimis Latinis codicibus coniunctam superiori hanc esse, unoque capite de utraque agi. Quod fecisse congener earum natura uidetur.

De eius TEMPERAMENTO.

Agrestis quidem distrahendi, & molliendi clementer particeps est potentia. Hortensis uero, quadamtenus plus aquosæ humiditatis admittit, eatenus potestate imbecillior est. A barbaris frigida in primo, humida uero in secundo pronunciatur.

DE IUVAMENTIS MALVARVM

& uulgatæ Maluæ ex Dioscoride lib. 2.

Satiua esui longe aptior syluestri. Stomacho aduersatur. Aluum iuuat, sed multo magis caules.

Interaneis, & uesicæ utilis.

Cruda folia cum salis exiguo manducata, ægylopas ex melle sanant. Verum cum cicatricem trahere cœperint, ea demum citra salem utendum est.

Contra aculeatos apium, uesparumque ictus, illita efficax est.

Eadem cum oleo trita peruncti, non feriuntur.

Vlcera manantia in capite, furfuresque cum urina sanat.

Sacris ignibus, & ambustis decocta folia, tritaque, utilissime ex oleo imponuntur.

Eius decoctum uulvas in fessione mollit.

Prodest erosionibus uesicæ, & intestinorum, uulvæ, sedisque, clystere infusum.

Ius decoctæ cum radice sua, contra omnia uenena auxiliatur, si continuo a bibentibus reuomatur.

Contra phalangiorum morsus remedio est.

Lac euocat semen in uino potum: addito Loti syluestris femine, uesicæ cruciatus lenit.

IUVAMENTA eius, quæ Althea dicitur,

ex DIOSCORIDE lib. 3.

Decocta in uino, aut aqua mulsa, in potu efficax est contra uulnera,

B

C parotidas, abfessus, mammarum inflammationes, attritus sedis, inflationes, neruorum rigores. Siquidem discutit, & excoquit, rumpit, & ad cicatricem perducit.

Cocta, ut dictum est, adiecto fuillo adipe, aut anserino, terebinthinaeue, ut malagmatis lentor fiat, facit ad uuluae inflammationes, praeclosurenesque in pessis subdita.

Decoctum eodem fungitur munere.

Onera uuluae, reliquiasque a partu extrahit.

Decoctae succus ex uino potus, succurrit urinae difficultati, calculosorum cruditatibus, dysentericis, ischiadicis, tremulis, ruptis.

Dentium mulcet dolorem, cum aceto decocta, colluto inde ore.

Viride semen, siccumque tritum, uirilignes in sole perunctas emendat.

Eodem cum oleo peruncti, a uenenatis non feriuntur.

Valet contra dysenteriam, & sanguinis reiectiones, aluique profluuium.

In posca, aut uino decoctum bibitur contra omnes uesparum, apum, similiumque aculeatos ictus.

Folia cum olei momento, morsibus & igni ambustis illinuntur.

Constat, aquam trita radice addita, sub diuo addensari.

I V V A M E N T A Alcae ex DIOSCORIDE.

D Cum uino, aut aqua potae radices, dysentericis, ruptisque medentur.

Empirici in usu habent ad Collyrin: dicuntque, uel suspensam eam a pectore, caligantibus oculis prodesse.

Maluarum omnium I V V A M E N T A ex

P L I N I O lib. 20, cap. 21.

Huic contra omnes aculeatos ictus efficacior uis, praecipue scorpionum, uesparum, similiūque, & muris aranei. Quin & trita cum oleo, qualibet earum peruncti ante, uel habentes eas, non feriuntur. Folium impositum scorpionibus torporem affert. Valent contra uenena. Aculeos omnibus extrahunt illitae crudae, aut cum anetho potae. Decoctae uero cum radice sua, leporis marini uenena restringunt: & ut quidam dicunt, si uomatatur. De eisdem mira & alia traduntur. Sed maxime, si quotidie quis succi ex qualibet earum sorbeat cyathum dimidium, omnibus morbis curaturum. Ulcera manantia in capite sanant, in urina putrefactae lichenas, & ulcera oris cum melle. Radix decocta furfures capitis, & dentium mobilitates. Eius quae unum caulem habet, radice circa dentem, qui doleat punge, donec desinat dolor. Eadem strumas & parotidas, panosque, addita hominis saliuā, purgat citra uulnus. Semen in uino nigro potum, a pituita & nauseis liberat. Radix mammarum uitij occurrat, adalligata in lana nigra. Tussim in lacte cocta, & sorbitionis modo sumpta, quin diebus emendat. Stomacho inutiles Sextus niger dicit. Olympias Thebana, abortiuas esse cum adipe anseris. Aliqui purgari foeminas, folijs earum manus plenae mensura, in oleo & uino sumptis. Vtiq; constat, parturientes folijs substratis celerius solui, protinus a partu reuocanda, ne

uulua sequatur. Dant & succum bibendum parturientibus ieiunis, in ui- **A**
 no decocta hemina. Quin & semē tritum adalligant brachio, genitale nō
 continentium. Adeoq; eae Veneri nascuntur, ut semen Vnicaulis asper-
 sum genitali foeminarum, auiditates augeri ad infinitum Xenocrates tra-
 dat. Item tres radices iuxta adalligatas, tenasmo & dysentericis utilissime
 infundi. Item sedis uitijs uel si foueantur. Melancholicis quoq; succus da-
 tur cyathis ternis tepidus, & insanientibus quaternis. Decoctae comitali-
 bus heminae succi. Hic & calculosis, & inflatione & torminibus, aut opi-
 sthotonico laborantibus, tepidus illinitur. Et sacris ignibus, & ambustis,
 decocta in oleum folia imponuntur, & ad uulnerum impetus cruda cum
 pane. Succus decoctae neruis prodest, & uesicae, & intestinorum rosioni-
 bus. Vuluas & cibo & infusione mollit in oleo: succus decoctae, pori me-
 atus suaues facit. Althaeae in omnibus supradictis efficacior radix, praeci-
 pue conuulsis ruptisq;. Cocta in aqua aluum sistit. Ex uino albo strumas
 & parotidas, & mammaram inflammationes, & panos in uino folia de-
 cocta & illita tollunt. Eadem arida in lacte decocta, q̄libet perniciosae tus-
 si citissime medentur. Hippocrates uulneratis, sitientibusq; defectu san-
 guinis, radice decoctae succum bibendum dedit. Et eam uulneribus, cum **B**
 melle & resina, item conuulsis, luxatis, tumentibus, et musculis, neruis, ar-
 ticularum imposuit. Et asmaticis, ac dysentericis in uino bibendum dedit. Mi-
 rum, aquam radice ea addita addescere sub dio, atq; elactescere. Efficacior
 autem, quo recentior.

EX IO ANNE VIGONIO.

Malua decocta in brodio gallinarū, uel pulli, cum farina ordeacea, us-
 q; ad spissitudinem solidam: deinde pistata cum duorum ouorū uitellis,
 & oleo Violarum in quantitate sufficiente, & parum croci, omnia simul
 miscendo, apostematibus cholericis, & ualde calidis optime medetur, tã
 in resoluendo, q̄ in maturando, si natura maturationē tentare uoluerit.

EX PLATEARIO.

Contra calida apostemata in principio folia Maluae terantur, & super-
 ponantur. Ad maturandum terantur cum assungia porci recenti: & su-
 per tegulam calidam ponantur. Hoc autem ualet contra duriciem sple-
 nis & hepatis.

Fomentum ex aqua decocta, circa pedes ualet.

Ad somnum prouocandum in acutis febribus Malua cocta & come-
 sta soluit uentrem.

Valet in febribus, propter uentris constipationem.

Ex aqua illius fiat clyster mollificatiuum competens.

Ad menstrua prouocanda certum experimentum. Radix ipsius ad
 modum digiti grossa & longa, uel etiam longior, radatur aliquantulum,
 & superspergatur puluis scamo, & superponatur: ungatur tamen prius
 cum melle, si uolueris.

Maluauiscus plus mollificat & maturat, sola folia & magis radix trita

Cum affungia, aliquantulum calefacta & superposita, apostemata maturat, duriciem relaxat & mollificat. Hærbæ etiam cocta cum radice, fere ad consumptionem aquæ, apparebit quasi quædam uiscositas: quæ superposita apostema maturat, durum relaxat & remollit.

Ex aqua, addita cera & oleo, fit optimum unguentum ad predicta.

Aqua decoctionis seminis ipsius herbæ, ualet contra tussim siccam.

Confert ethicis.

Semina autem facellata, & in oleo cocta, duriciem splenis soluunt & mollificant.

De fatu Maluæ ex P A L L A D I I lib. 10, de

mensis Octobri.

Hoc mensis Malua serenda est, quæ occursum hyemis ab incrementi longitudine reprimetur. Loco pingui delectatur, & humido gaudet. Leta & mine transferuntur plantæ eius, cum ceperint folia quatuor habere, uel quinque. Melius comprehendit planta eius, quæ tenera est: maior enim translata, languebit. Sapor illius melior, si non transferantur: sed ne cito erigantur in caulem, in medio earum glebulas conferunt, aut lapillos. Ra-

Dra ponenda est. Sarculo delectatur assiduo. Sic liberandæ sunt hærbis, ne motum sentiant in radice. Si transferendis plantis nodum facias in radice, sessiles fient.

C O N D I T V R A Maluæ ex P L A T I N A E

lib. 2, de honesta uoluptate.

Mirabuntur fortasse qui naturam Maluæ ignorant, me hanc hærbam inter edulia posuisse. Sed desinant mirari, & quantis laudibus extollenda sit animaduertant. Maluæ duo genera, Satiua, & Syluestris, & utraq; laudanda. Quæ Althea dicitur, quæ alte surgat. Amplitudine folij discernantur. Satiua minor, hæc Græci a molliendo uentre *μαλαχίη* uocauerunt. Omne solum in quo feritur Malua, pinguescit. Valet hæc hærbæ contra omnes aculeatos ictus, præcipue uero scorpionum, uesparum, apum, muris & rachnei. Quin & trita cum oleo, cutiq; extensa, hominem ab iniuria talium bestiolarum defendit. Cruda illita uulneri, aculeos omnes extrahit. Ferunt hominem omnibus morbis cariturum, si qualibet die ex succo Maluæ aliquid sorbeat. Valet item hic succus (quantum stomacho aliquantulum inutilis) contra bilem atram, & eam maxime, quæ iam ad insaniam ducit. Elixatur tenellæ Maluæ caulis ablata cima, & in patinâ more asparagi positus, cum sale, oleo & aceto comeditur. Condiuntur & eodem modo flores. Nec insalubre hoc genus condituræ habetur: cum & calculosis, & inflationi, & torminibus, & sacris ignibus medeatur.

Maluæ genera duo.

Coriandrum.

A

Coriander.

D E C O R I A N D R O

Rhapsodia XXXIII.

¶ N O M E N C L A T V R A E

Græcæ, κόριον, κορίαννον.

Latine, Corium. Corianum. Coriandrum.

Germanicæ, Coriander.

De ratione nominis Coriandri M.

V E R G I L I V S.

Crediderunt Coriandro aliq in Græcis nomen fecisse Cimices, q̄s folia ei, & caules olent. Et qm̄ insectū id græci Corin uocēt, ideo olentē eos plantā Corion nominauerint. Sunt contra, qui q̄ Corian nō græci frequentis, q̄ Coriō Coriandrū uocent, nō a Cimicibus, sed quasi Coriamblon. i. hebetatē oculorū pupulas dictū fuisse uelint. κόριον em̄ oculi pupulā, & ἀμβλύνειν hebetare idē græci dicunt. Qd̄ q̄ uerū sit, peritiores intelligent. Ab hoc em̄ nihil quod ad oculos pertineat priuatim in Coriandro decernit. Omnium eius appellationū prior illa in hoc, & alijs medicinæ scriptorib, frequentior est. Alterā illā in cōmuniore sermonis usu fuisse, indicat in eq̄tibus suis Aristophanes. Quocūq; aut̄ nomine uocēt, nota omnibus planta est, semencq; p̄cipue; ideoq; nō ultra a nobis tractanda. Numerat̄ ab hoc ipso scriptore, 6. uoluminē

C niter uenena: odoreq; p̄sertim deprehēdi, q; similis uiuenti Coriandro toto corpore sentia. Me-
minit & Nicāder in Alexipharmacis suis, quo loco interpret ei, syluestri Coriādro ueneni ma-
leficiū inesse ait: qd ab eo describit̄ latioribus longioribusq; folijs, multis adnatis, & numerosa
radice, copiosoq; flore. Quod nescio an uerum sit: testante Plinio. 20. uolumine eiusdem nume-
ri capite, non inueniri inter syluestria Coriandrum. De eo iterum in. 6. agendum nobis erit.

ΕΙΚΩΝ C O R I A N D R I.

Radice breuiuscula herba est, admodū fibrata, caulibus, ramisq; mul-
tis, nudo semine, ac firmo & diutino. Sub canis ortum salescit.

De fatu Coriandri C O L V M E L L A

lib. 12. capite tertio.

Sinape, & Coriandrum, nec minus Eruca & Ozymū ita uti fata sunt,
sua sede im̄ota permanent: neq; est eorum cultus alius, q̄ ut stercorata
runcētur. Possunt autem, non solum Autumno, sed & Vere conferi.

Eadem fere P A L L A D I V S Martio mense.

Ab hoc mense, usq; in Octobrem totum Coriandrum feritur. Amat
terrā pinguem. Sed & macro solo nascitur. Semen melius putatur, quod
uetustius fuerit. Delectatur humore. Satum bene, cum olere quocumq;
nascitur. Semen melius putatur quod uetustius fuerit.

De Coriandri T E M P E R A M E N T O.

Vim refrigeratoriam habet: ut inquit Dioscorides. Galeno & alijs ap-
paret ex contrarijs uirtutibus constare.

D V I R E S & iuuamenta eius ex Dioscoride.

Illitum cum pane, aut polenta, ignibus sacris, & ulceribus que serpunt
medetur.

Epinyctidas cum melle, uel uua passa, testium inflammationes, car-
bunculosq; sanat.

Cum faba fresa, strumas & tubercula discutit.

Tineas interaneorum expellit, semen cum passo potum.

Genituram adauget.

Largius tamen sumptum, mentem non sine periculo mouet. Quare
continuo & copiosiore usu abstinendum.

Succus cum cerusa, spumaue argenti, necnon aceto & rosaceo illitus,
ardentes summæ cutis inflammationes emendat.

EX P L I N I O lib. 20. capite. 20.

Valet contra serpentium genus unum, quod amphibænas uocāt, po-
tum, impositumq;.

Sanat & alia uulnera, epinyctidasq; & pustulas, tritum.

Sic & omnes tumores, collectionesq; cum melle, aut uua passa. Panos
uero ex aceto tritum.

Semen ex aqua potum, solutionem uentris stringit.

Seminis grana tria in tertianis deuorari, iubēt aliqui ante accessionem,
uel plura illini fronti.

Sunt qui & ante solis ortum cervicalibus subiici efficaciter putent.

Vis magna ad refrigerandos ardores uiridi.

Vlcera quoq; quæ serpunt, sanat cum melle, uel uua passa.

Item testes, ambusta, carbunculos, aures, cum lacte mulieris, epiphô- ras oculorum, uentris & intestinorum fluxiones.

Semen ex aqua potum bibitur in cholericis cum Ruta.

Pellit animalia interaneorū, cum mali punici succo, et oleo semē potū.

Xenocrates tradit rē mirā, si uera est: menstrua contineri uno die, si u- num granum biberint foeminae: biduo, si duo: & totidem diebus, quot grana sumpserint. M. Varro, Coriandro subtrito cum aceto, car- nem incorruptam æstatē seruari putat.

EX MACRO.

Depellere uentre

Lumbricos, tineasq; solet, si trita bibatur

Cum uino: uel si mixta sumatur aceto.

EX IOANNE VIGONIO.

Coriandrum quidam dicunt esse frigidum & siccum: quidam uero calidum. Ab effectu em̄ cognoscitur calidum esse: quia uētositatem & schrophulas resoluit. Ex alio enim latere osten- dunt esse frigidum & siccum. Quia sumptum post cibum, cibi uapores compescit, & uapores ad caput ascendentes, prohibet. Ideo decoctio eius, cum farina fabarū, & oleo rosaceo, & myr- tino, ad ignem de omnibus faciendo emplastrum solidum, apostemata testiculorum calida po- tentissime resoluit, dolorem mitigando.

Et succus eius, cum succo Lactucæ & Plantaginis, & albumine ouī, & oleo rosato ompha- cino, omnibus simul conuassatis, apostematibus calidis & heresypelatis, uehement̄ opitulat̄.

EX APVLEIO capite. 102.

Mulier ut cito pariat, Coriādrī seminis grana. ii. aut. iij. in linteolo mun- do de tela alligato, puer, aut puella uirgo, ad femur sinistrū, ppe inguen- teneat: et mox ut peractus fuerit partus, pueri remediū cito soluatur, ne intestina sequantur.

De NOCVMENTIS Coriandri ex Diosco- ride libro sexto.

Non potest ob odorem latere Coriandrum. Vocem haustum exaspē- rat, & ebrietati similem cum turpi loquacitate furorem facit. Toto corpo- re eius qui id hausit, Coriandri etiam odor sentitur.

De eius CORRECTIONE.

Remedio est, cum Irino oleo, quo in alijs prēmōstratum est modo, id eduxeris, cum absinthio meracum uinum: nec itidem per se potum utilē est. Bibuntur contra Coriandrum utiliter etiam ouorum putamina inse- ipsa confracta, tritaq; & cum muria diluta. Quinetiam Muria ipsa per se bibitur, falsumq; gallinaceorum, anserisue esculentum ius, & cum lupina passum.

A V T O R E S.

Dioscorides lib. 3. cap. 62.

Palladius.

Plinius lib. 20. cap. 20.

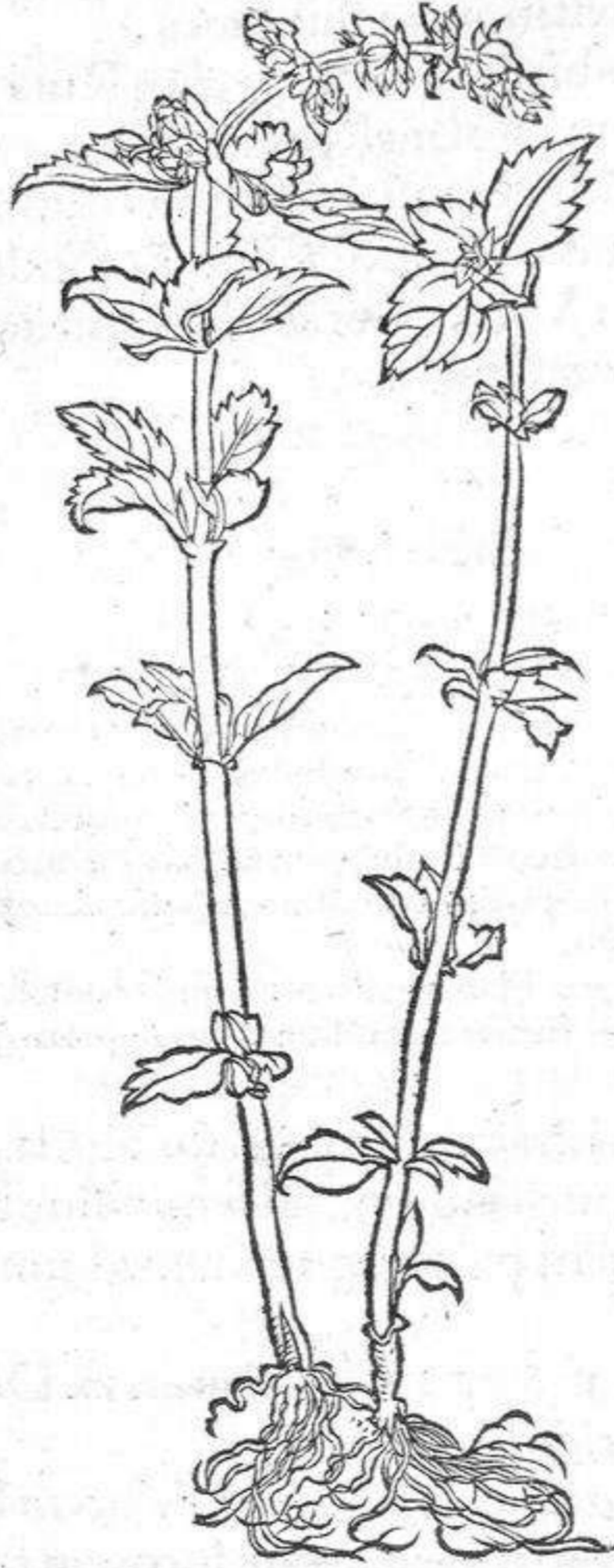
Apuleius cap. 102.

Macer.

Ioan. Vigonius.

Columella lib. 12. cap. 3.

C

D

Basilienkraut.

DE OZYMO Rhapsodia XXXV.
NOMENCLATURAE

Græcæ, ὄζυμον.

Latinae, Ozymum. Basilicum.

Germanicæ, Basilienkraut.

PLACITA AVTORVM de Basilico.

De ratione nominis Ozymi Baptista Pius, commentarijs
super horto Columellæ.

NON OCIMA legendum est, sed Ozyma, pro herba odorata & condimentis idonea, quæ deriuatur ab ὄζυμον, quod est, redolere. In hortis fatorum celerrime nascitur Ozymum: nihil illo foecundius. Cum maledictis ac probris serendum precipiunt, lætius proueniet. Hæc Pli

nus libro uicesimoprimo. Columella item libro duodecimo. Circa Idus **A**
 Maias Ozyma feruntur: quorum cum semen obrutum est, diligenter
 inculcatur pauicula, uel cylindro. Nam si terram suspensam relinquant,
 plærumq; corrumpitur. De hoc quoq; Persius.
 Cum bene discincto cantauerit Ozyma uernæ.

Nunc error eorum corrigendus, qui idem putant Ozymum esse, quod
 Ocimum. Nec refert Plinium dicere, Ozyma celeriter prouenire. Non
 enim omnia quæ prospera eueniunt, Ocima dici debent. Nos Ozy- **Ozymum;**
 mum lingua uernacula dicimus Basilicum: Ocimum uero inter pabula **Ocimum;**
 ria numeratur: tantum ab Ozymo distans, quantum ab Eridano Hypa-
 nis. De Ozymo Plinius meminit lib. 21. inter hortensia: de Ocimo ue-
 ro libro decimo octauo.

Controuersia de O C I M O ex
 P L I N I I lib. 20. cap. 12.

Ocimum Chryssippus grauitè increpuit, inutile esse dicens stomacho, urinæ, oculorum
 quoq; claritati: præterea insaniam facere, & lethargos, & iocinoris uitia: ideoq; capras id
 aspernari. Homines quoque fugiendum censet. Adhuc quidam, tritum si operiatur
 lapide, scorpionem gignere. Commanducatum, & in sole positum, uermes afferre. Alij ue-
 ro, si eodem feriatur quispiam scorpione, qui ediderit Ocimum, sanari non posse. Quinimo
 tradunt aliqui, manipulo Ocimi cum cancris decem marinis, uel fluuialibus trito, conue-
 nire ad eum scorpiones a proximo omnes. Diodorus in empiricis etiam pediculos facere
 Ocimi cibum.

Secuta ætas alacriter defendit. Nam id esse capras, nec minus quam Mentham & Ru-
 tam, scorpionum terrestrium ictibus, marinorumq; uenenis mederi, cum uino, addito ace- **B**
 to exiguo. Vsu quoque compertum, deficientibus ex aceto odoratum salutarem esse. Item
 lethargicis, & inflammatis, & refrigerationi. Illitum capitis doloribus, cum rosaceo, aut myr-
 teo, aut aceto. Item oculorum epiphoris impositum ex uino. Stomacho quoq; esse utile. In
 fiationes, & ructum ex aceto dissoluere sumptum. Aluum sistere impositum, urinam ciere, sic
 & morbo regio, & hydropicis prodesse. Choleras eo & destillationes stomachi inhiberi. Ergo
 etiam Coeliacis Philistio dedit: & coctum dysentericis, & Colicis Pliftonicus. Aliqui & tena-
 smo, & sanguinem exscreantibus in uino. Extinguit quoq; lactis prouentum. Auribus uti-
 lissimum infantium, præcipue cum adipe anserino. Semen tritum & haustum naribus, ster-
 nutamenta mouet, & destillationes capiti quoq; illitum. Vuluas purgat in cibo ex aceto.
 Verrucas mixto sutorio atramento, tollit. Venerem stimulat: ideoq; & equis, asinisq; ad-
 missuræ tempore ingeritur.

DE ALIO OCIMO, QVOD
 est pabuli genus, idem P L I N I I
 V S lib. 18. cap. 16.

Apud antiquos erat pabuli genus, quod Cato Ocimum uocat, quo
 sistebant aluum bubus. Id erat e pabulis, segete uiridi defecta, antequam
 gelaret. Sura Manilius id aliter interpretatur, & tradit fabæ modios de-
 cem, uiciæ duos, tantundem & eruiliæ in iugero autumnino misceri, &
 feri solitos. Melius & auena græca, cui non cadit semen admixta. Hoc
 uocitatum Ocimum, boumq; causa feri solitum, Varro appellatum a
 celeritate proueniendi, a græco quod est *ὄκυμ* dicunt.

I D E M D E O C Y M O
 lib. 19. cap. 7.

Nihil Ocymo fecundius. Cum maledictis ac probris serendum præ-

C cipiunt, lætius proueniet.

De eius fatu, COLVMELLA in hortu suo.

Tum quoque procisso, riguoque inspersa nouali,
Ozyna comprimito, et grauibus densato cylindris,
Exurat fata ne resoluti pulueris æstu,
Paruulus aut pulex irrepens dente laceffat,
Neu formica rapax, populari semina possit.

De Ozymo scitu quedam dignissima, ex HERMOLAI BARBARI Corollario.

Ocimum prorumpit e terra celerrime, floret particulatim, contra quæ olus: cæterum, primo parte inferiore, demum superiore: quo fit ut diutius quoque floreat. Quemadmodum Fabæ, & Heliotropium, Radix una descendit in altitudinem crassa, & admodum lignosa. Cæteræ a lateribus exiles ac prolixæ. Semini cortex obducitur. Vini Ocimo aqua datur meridie: cum cætera matutinis rigentur. Feruenti quoque aqua sparsum, maturius prouenire dicitur. Sub canem exalbescit. Differre uidetur Ocimum ab Ocimo, quæ Ocimum pabuli & fargarinis quoddam genus est uocatum: ab ocys uerbo, quod ualet cito, ut Varroni placet: siue ab eo quod citat aluum bubus, & ideo hinc datur, ut purgentur. Pabularium & Catoni erat Ocimum, sed sistebat eo bubus aluum. Id erat e segete uiridi defecta antequam gelaret. Quamquam manibus carpendum, non falcula secandum, ut renascatur Ocimum, Cato præcipit. Sura Manilius, aliter interpretatur, & tradit Fabæ modios decem, uiciæ duos, tantundem & Eruiiliæ in iugerum: melius & auena Græca, cui non cadit semen, addita misceri, & autumnio Bolum caussa feri solitos: hoc apud antiquos Ocimum uocatum. De Ocimo sunt qui scribant capras id aspernari, & insaniam facere. Tritum si operiatur lapide, Scorpionem gigni, Manipulo eius cum cancris decem marinis, uel fluuiatilibus trito, conuenire ad eum Scorpiones a proximo omnes. In cibo pediculos facere. Capras id esitare, alij uolunt. Habetur & syluestre Ocimum, quod aliud est quam Acinos. Quæ Acinos, quemadmodum & Ocimoïdes a Romanis Ocimastrum uocari Dioscorides existimat. Illud monendi sumus, de syluestri Ocimo nihil scripsisse Dioscoridem, de Ocimoïde nihil Plinium. Martialis de Ocimo scripsisse rem miram dicitur: quæ modo purpureos, modo albos, modo roseos flores pariat: & si ex eo semine frequenter fatum sit, nunc in Serpyllum, nunc in Sisymbrium abire solitum. Recentiores Græci, qui de Rustica re scripserunt, Basilicon, & Misodulon appellant Ocimum: tantamque cum eo foeminae discordiam inesse prædicant, ut si pultario subiectum sit, nec mulier id sciat, futurum, ut nunquam cibo manus admoliatur, priusquam subductum fuerit: ut fortasse huc alluserit Persius poeta illo uersu.

Dum ne deterius sapiat Panutia baucis,

Cum bene discincto cantauerit Ocima uernæ.

Pro, excantauerit, hoc est, cantando excluderit. Nam & Varro, Plautusque, ut ait Nonius, Excantare usurpant pro excludere. Meretriculam quandam Corinthi Ocimum uocatam legimus in comædijs: sicut aliam Abrotonum: quo & Themistoclis mater fuit nomine. Quamquam sunt qui Euterpem uocatam scribant, & aliam Thryallidem, & aliam Sisymbrium: & aliam Meconidem, & aliam Herpyllidem, & aliam Myrrinem.

Ozymi explicatio per MARCELLVM Vergilium.

Est Ocimo quemadmodum & plerisque alijs, in ruris & hortorum disciplina, eadem quæ uirtutis humanæ fortuna & ratio. Maleficio enim & iniurijs meliorescit. Vtque illa infortunio aliquo obruta, aut a Principibus neglecta, maleue habita, nihil ex suo censu amittit, sed quod in ferro, metallisque alijs fit, longo attritu subinde magis nitet, & speciosior plerumque emergit: Sic etiam non dissimili ratione Asparagus lætior in census prouenit. Gaudet calcari, & atteri pede crocus, pereundoque lætior prouenit. Crispum nunquam in hortis fiet Apium, nisi cum est natum incrementum eius, superuoluto cylindro coërceat olitor. Rutam dum conferitur, maledictis prosequuntur qui adsunt: nec aliter maiore bonitate nasci id olus antiquitas credidit. Ex hoc genere Ocimum est: gaudetque & ipsum cum obrutum terra semen est, pauicula, uel cylindro diligenter inculcari. Nam si terram suspensam reliquerit olitor, facillime totum corrumpitur & perit. Quodque uix credat aliquis, feruenti aqua conspersum, celerius etiam prouenit.

Ocimum,

Ocimum
syluestre,

Pronunciata Barbarorum de Ozymo.

A

Iudicium SIMONIS GENVENNIS.

Ozimum, id est, Basilicum, multas habet species. Nam est commune, quod ubique inuenitur, latis folijs. Et est Gariofilatum, strictioribus folijs, & minoribus Gariofilis, redolens, & citratum, omnibus folijs latioribus, odorem habens citri: quod Arabice Turungen uocatur. Quidam Fluuiale uocant.

PANDECTARIUM.

Ozimum quoddam est Gariofilatum, quoddam commune, & quoddam latum. Plus alijs, quod Citrarium uocatur. Ozimum Gariofilatum, est illud quod ab autoribus laudatur: Citrarium, & commune uisuperatur. Gariofilatum competit medicinae, & herba, & semen: cum autem simpliciter ponitur in medicina, semen debet intelligi, & potissimum in electuarijs: sed in unguentis & emplastris herba intelligitur.

Kruß Basilien
Grossß Basilien.

HISTORIA OZYMI EX

Serapione cap. 156.

Ozimum Gariofilatum secundum Isaac Ebenamram, folia habet parua, quorum color est inter uirorem & glaucedinem: & odor huius herbae est similis odori Gariofilorum: & stipes eius est quadrangulus, cuius color est, sicut color foliorum ipsius: & semen eius est minimum, nigrum, & colligitur in mense Iunio.

Kruß Basilien

Ozimum non Gariofilatum, est arbustum paruum, & habet folia coloris nigri, similia folijs Herendarog, maiora & latiora.

C
Cap. 157.

Domesticum Ozimum, habet lata folia, ramulos uirides, quadrangulos: & color floris eius est albus: & semen eius est, sicut semen Ozymi, & est calidum & siccum in secundo. Aperit opilationes cerebri, & confortat in catarro.

De eius TEMPERAMENTO.

Teste Hippocrate lib. de ratione uictus, & lib. 1. de passionibus, quae accidunt homini extra corpus, siccatur, calefacit, & sistit: censetur inter ea quae confortant cor.

TEMPERAMENTUM, & complexio eius ex

AVICENNA lib. de uiribus cordis.

Basilicon est calidum & siccum in primo. Habet autem aromaticitatem et stipticitatem, cum subtilitate. Praeter haec etiam est in ipso superflua humiditas. Letificat autem cum proprietate: quam adiuuat aromaticitas, stipticitati & subtilitati associata. Finaliter tamen usus eius, non est in letificatione laudabilis. Quoniae substantia nutritiua, quae est in ipso, contrariatur ipsius medicinali substantiae. Etenim substantia medicinalis efficit quae dicta sunt: nutritiua uero sanguinem turbidum atque melancholicum generat: & illa superfluitas insuper quae est in ipso, causat inflationem in uenis.

Vires eius, & iuuamenta ex DIOSCORIDE.

In copiosiore cibo oculorum aciem hebetat.

- C** Aluum mollit.
 Spiritum mouet.
 Urinam pellit.
 Lac euocat.
 Aegre tamen conficitur.
 Illitum cum polline polentæ, aceto & rosaceo, pulmonum inflammationibus auxilio est.
 Draconis marini, & scorpionis ictibus per se prodest, & cum uino Chio oculorum doloribus.
 Succus uisus caliginem abstergit.
 Destillationes exiccat.
 Semen potum conuenit insipientibus, difficili urinæ, inflatisq̃.
 Naribus haustum, subinde mouet sternutamenta.
 Quod idem herba efficit.
 Sed oculos præmi necessum est: cum sternutamentum urget.
 Sunt qui in cibis abdicandum censeant. Quandoquidem manducatum, & in sole positum, uermiculos gignat.
 Aphri autem adiiciunt, si feriantur a scorpione, qui Ozymon ederit, nullo conflictari dolore.

E X S E R A P I O N E.

- Dixit Isaac. Confert stomacho frigido, & facit digeri cibum grossum, Et confert hepatis & cordi.
D Dixit Aenmesuai. Aperit opilationes cerebri, & confert cardiacæ quæ est a phlegmate & melancholia.
 Dixit Sindaxar. Auget choleras: & confert hæmorrhoidibus.
 Dixit Alcalamē. Et magis temperatum q̃ Maiorona, nec est in eo de siccitate tantum.

E X P L A T E A R I O.

- Contra fluxum uentris ex frigiditate factū ualet, cū modico puluere Acaciæ, & decoctum in aqua pluuiali, & potum.
 Matricem mundificat, & menstrua prouocat decoctio ipsius herbæ in aqua, & si fiat ex ea fomentum circa pudenda.
 Idem facit cocta in uino & oleo.

Cataplasmata, ualet contra tenasmonem.

A V T O R E S, E T D E S C R I P T O R E S.

Dioscorides, lib. 2.

Plinius, lib. 20. cap. 12. lib. 18. cap. 16.

Columella in horto suo.

Simon Ianuensis.

Baptista Pius.

Hermolaus Barbarus.

Marcellus Vergilius.

Platearius.

Scriptor Pandectarum.

Serapion.

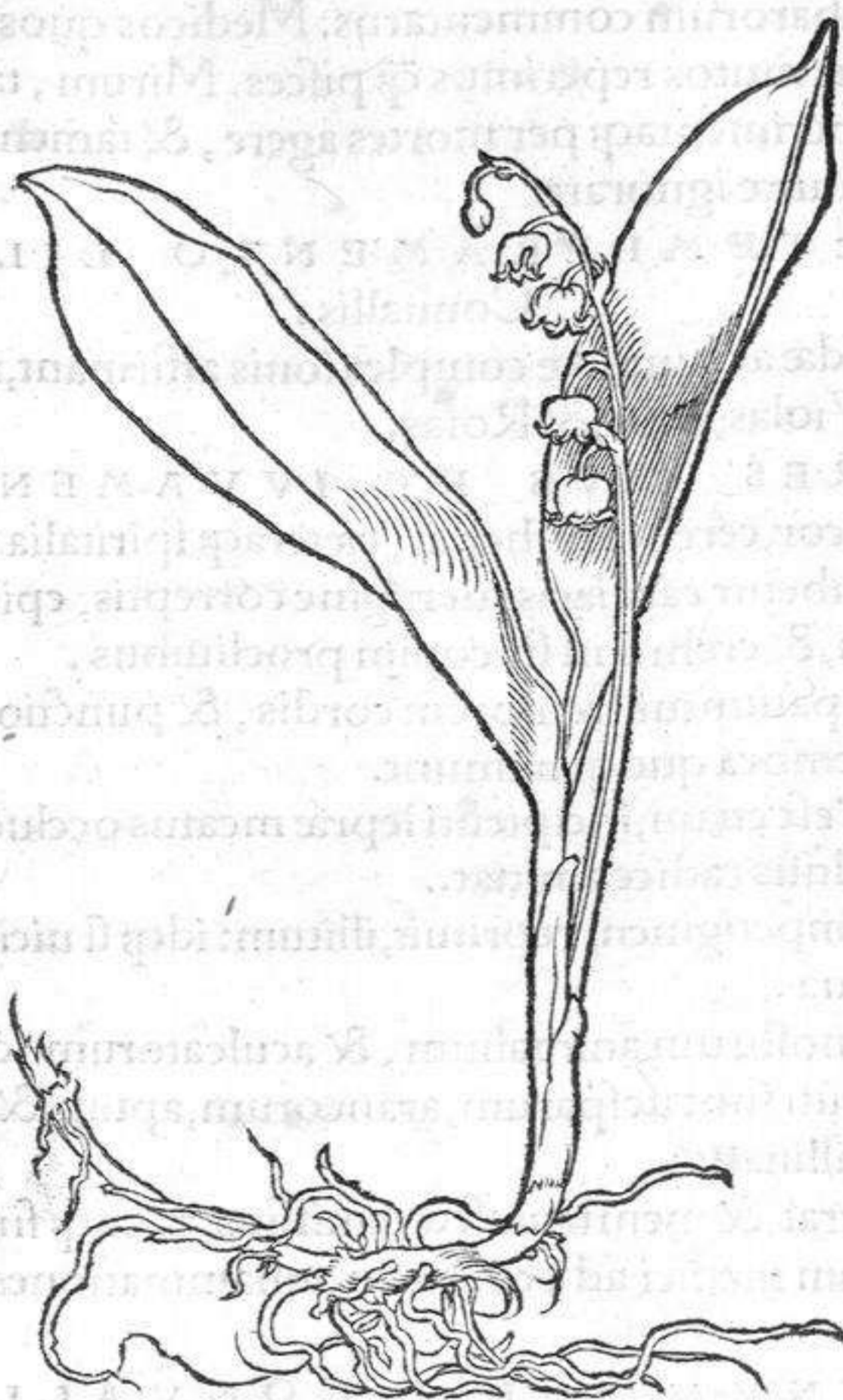
Auicenna de uiribus cordis.

Platina lib. de honesta uoluptate.

Eadem fere
 Constantinus.

Lilium Conuallis, uel syluestre Lilium.

A

Meyenblümlin.

B

DE LILIO CONVALLIS, VEL LI

lio syluestri. Rhapsodia XXXVI.

IN NOMENCLATURA.

Latina, Lilium Conuallium.

Germanica, **Meyblümen.**

LILII Conuallij nomen apud Barbaros tantummodo lego, apud Dioscoridem nusquam, quod equidem obseruarim. Quamobrem tantisper hic uulgata Herbaria morati sumus, donec uel ex lectione nostra, uel ab doctis herbarijs, fide aliquid dignius ac certius perdisceremus. Maluimus enim ingenue fateri, quod ignoramus, quam temerario ausu, nouare quicquam, uel priuato nomine inscribere, cuius non ante, aut certas rationes, aut probabiles saltem coniectaras haberemus. Ut dicam tamen quod sentio, mihi unius generis multæ species esse apparent, Narcissus, Flores Martij, alba illa Ligustra referentes, & Lilium Conuallis, omnes liliacei generis: quasdam syluestres, quasdam quoque domesticas, quasdam odoratas, alias odoris expertes. Licet id conijcere, partim ex

- C** Theophrasti Liliorum partitione, parum ex Marcelli Vergilij annotationibus, & barbarorum commentarijs. Medicos quos super hac re consulimus, magis mutos reperimus quàm pisces. Mirum, tanta sibi polliceri purpuram, experimentaque per mortes agere, & tamen hæc minima, ac uulgatissima naturæ ignorare.

De TEMPERAMENTO LILII

Conuallis.

Omnes frigidæ ac humidæ complexionis affirmant, refrigerareque, & confortare, ut Violas, Lilia, & Rosas.

VIRES EIVS ET IUVAMENTA.

Corroborat cor, cerebrum, hepar, cæteraque spiritalia membra, ut uocant. Vnde exhibetur cardiacis, uertigine correptis, epilepticis, apoplecticis, phreniticis, & crebro in sincopim procliuibus.

Item his qui patiuntur tremorem cordis, & punctiones præcordiorum, quibus membra quoque tremunt.

Compertum est etiam, incipienti lepræ meatus occludere, ne latius ferpat malum, & altius radices mittat.

Scabiem & impetiginem reprimit, illitum: idque si uicibus aliquot facias cum illius aqua.

- D** Eadem uenenosorum animalium, & aculeatorum ictus retundit, ne extuberent: ueluti sunt uesparum, araneorum, apum, & id genus cæterorum, si subinde illinatur.

Partus accelerat, & menstrua: sed remissius, adeoque sine negocio.

Ocularij etiam medici ad oculorum inflammationes, & caligines eo utuntur.

VINVM LILII CONUALLIS

fic parato.

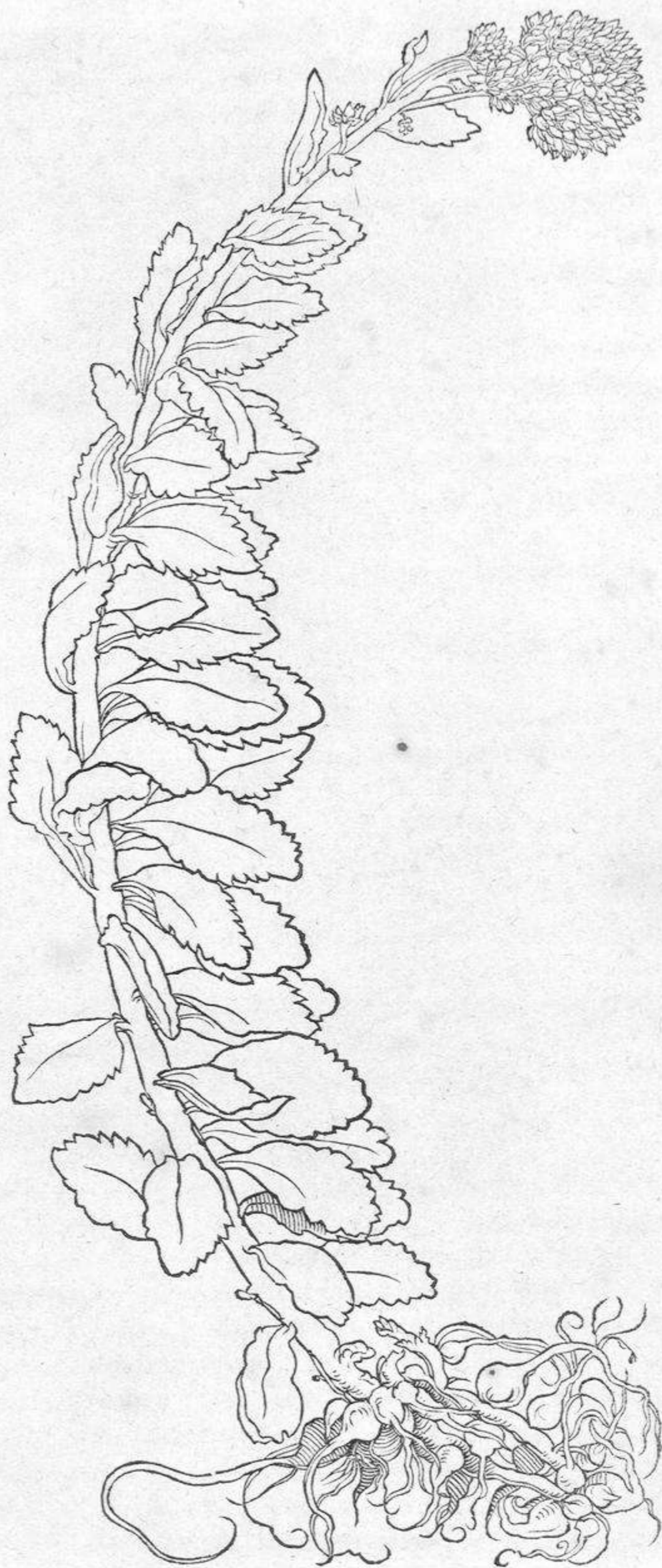
Recipe uini ueteris optimi, atque plenissimi mensuram unam, florum Lilij Conuallis lib. unam, quos cum indideris uitreo uasi, in sole excoquito diebus. 20. Vbi insolaueris, per alembicum extrahito, semel & iterum. Extracto liquore, adde aquæ Lauendulæ modicum, piperis triti idem. Nihil hoc uino preciosius.

- Cerebrum confortat, apoplexiam prohibet, colicum dolorem sedat, & uires cordis mirum in modum coadiuuat.

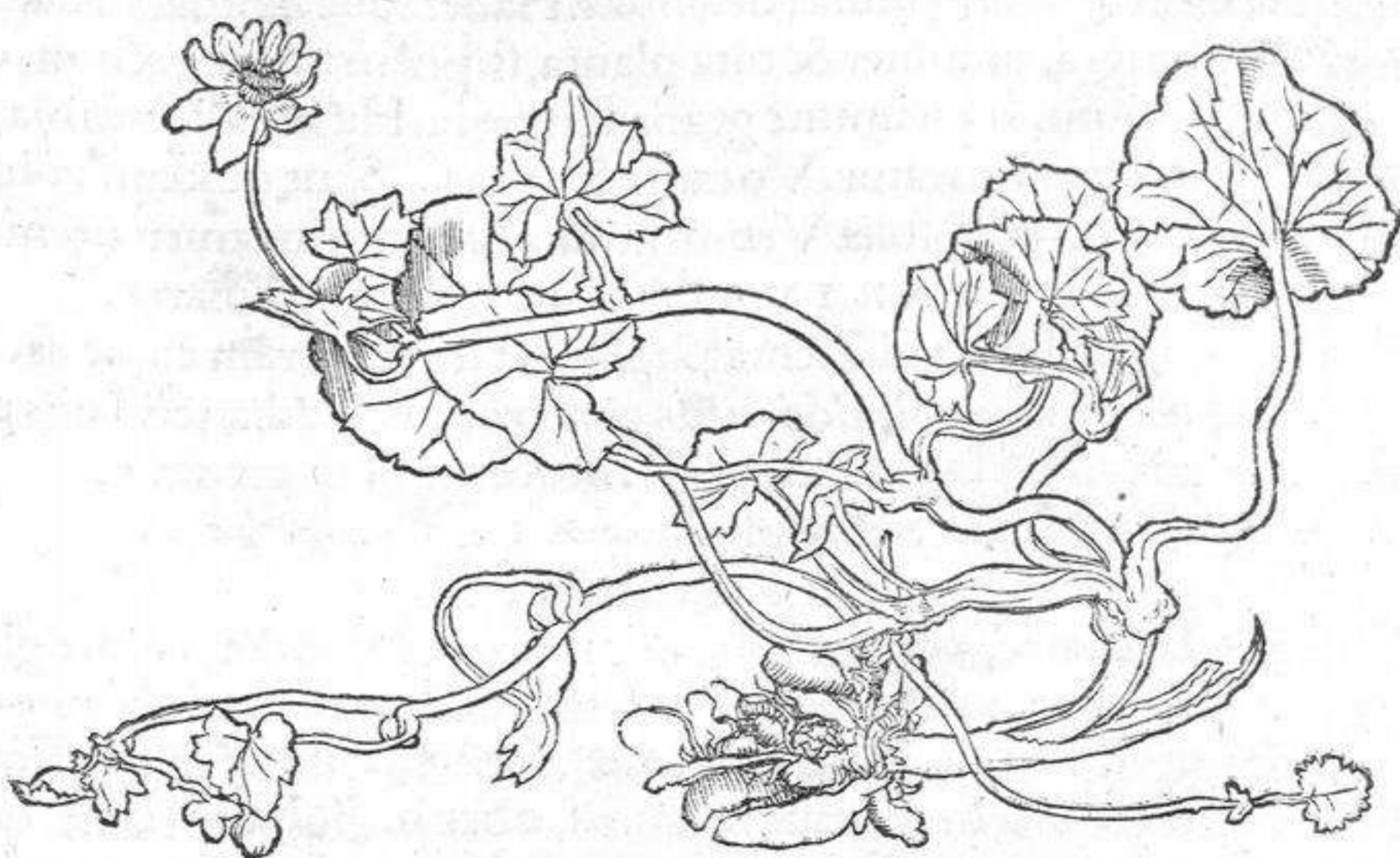

Bunwurz.

c

Fogwein. Fogzwangl.

Fygwartkraut.

DE SCHROPHULARIA,

B

Rhapsodia XXXVII.

¶ NOMENCLATURAE MAIORIS,

Latine, Schrophularia maior. Castrangula. Vrtica mortua.
Germanicæ, **Sawwurtz. Sackwartzenkraut.**

M I N O R I S.

Latinae, Ficaria. Millemorbia.
Germanicæ, **Pfassenhödlin. Fyckwurtz.**

M E D I A E.

Latine, Schrophularia media.
Germanicæ, **Knabenkraut. S. Johanskraut. Wundtkraut.
Fottzwangk. Gauchgeyl. Fozwein.**

I V D I C I V M O T H O N I S

de Schrophularia.

SCHROPHVLAREM hœrbam, quæ sit apud Dioscoridem, ut pronunciare temere nō ausim, ita radix palam indicat, inter testiculares, & glandulosas censendam. Nulla tamen testicularium apud Dioscoridem descriptio adhuc mihi fatisfecit. Quare Barbaros tantisper morati sumus, donec certiores de nomine eius proprio fieremus, uel alius quispiam certioribus indicijs apud eundem nobis depinxerit. Animaduerto autem trium generum haberi. s. Maiorem, Minorem, & Mediam. De Maiore Simon Ianuensis sic, Schrophularia herba quædam dicitur, uel

Simon Ianuensis.

Millemorbia
Castrangula.
Ficaria.
Vrtica mor-
tua.

De siac uide
infra in Cheli
donio mino-
re, cui conge-
ner uidetur.

The. Fettich-
us.

C ideo, quia circa radicem quasdam tuberositates, uelut schrophulas habet at: uel quia ualet ad schrophulas delendas. Habet folia similia Vrticę, sed maiora, & subnigra. Similiter & tota planta, stipitem unum rectum, duobus cubitis longum, in cacumine grana subnigra. Hęc Millemorbia, a quibusdam Castrangula uocatur. Vocatur & Ficaria, & ut quidam uolunt, Vrtica mortua: eo, quod folia Vrticę similia habet, non tamen urentia.

P A N D E C T A R I V S de Minori Schrophularia.

Testiculus sacerdotis, uel Zemac, herba est super terram expansa. Cuius folia sunt pinguia, et rotunda. Flos eius croceus. Radix testiculis paruis plena, & albis. A Maio mense disperit, nec amplius cernitur.

De Media Schrophularia H I E R O N Y M V S herbarius.

Schrophularia media, crescit folijs pinguibus, rotundis, colore glaucis, succulentis, caliculo palmi unius & semis, radice tortuosa, & nodosa. Germanis uulgo uocatur **Knabenkraut**, oder **Wundkraut**, **Gauchheyhl**. quancq; est & alia herba eius nominis, oder s. **Johanskraut**: quoniam desinit, et apparet a festo D. Ioannis, abditq; rursus in terram se. Id ita habere, emperico illi lubens crediderim. Tametsi me non fallat, alios inter Cōsolidas hanc referre: & item alios inter Portulacas, ex quibus est Theobaldus noster Fettichius.

T E M P E R A M E N T V M.

Vires habet resoluendi.

D Minor calida est, & sicca, ut inquit Vigonius.

I V V A M F N T A.

Hæmorroides exterunt, & maior, & minuscula, tam illitæ q̄ potæ.

Maiore etiam, rubedo faciei depellitur ea, quę leprę quendam aspectū habet.

Puluis radicis Maioris, mellis intritus, uel pollini farine triticeę mixtus, cum optimo uino ueteri, simulatq; glutitus, si mox in lecto decūbas, primū sudores eliciet, inde schrophulas, quę in collo apparent, uel in interioribus partibus ani.

R E M E D I A Medię Schrophularię.

Media uulneraria hæra est: nam uulnera recentia præsentissime glutinat & consolidat.

Proinde sanguinem sistit illius succus.

Et coniecta in ollam, in qua carnes deferuent & frixantur, facit con- crescere carniū frustra concisa.

Certe emperici ad muliebria pudenda constringenda, quo uirginitatem restaurent corruptis, ea utuntur.

Kuchenschell. Sackekraut.

OTHO BRUNNFELSIUS.

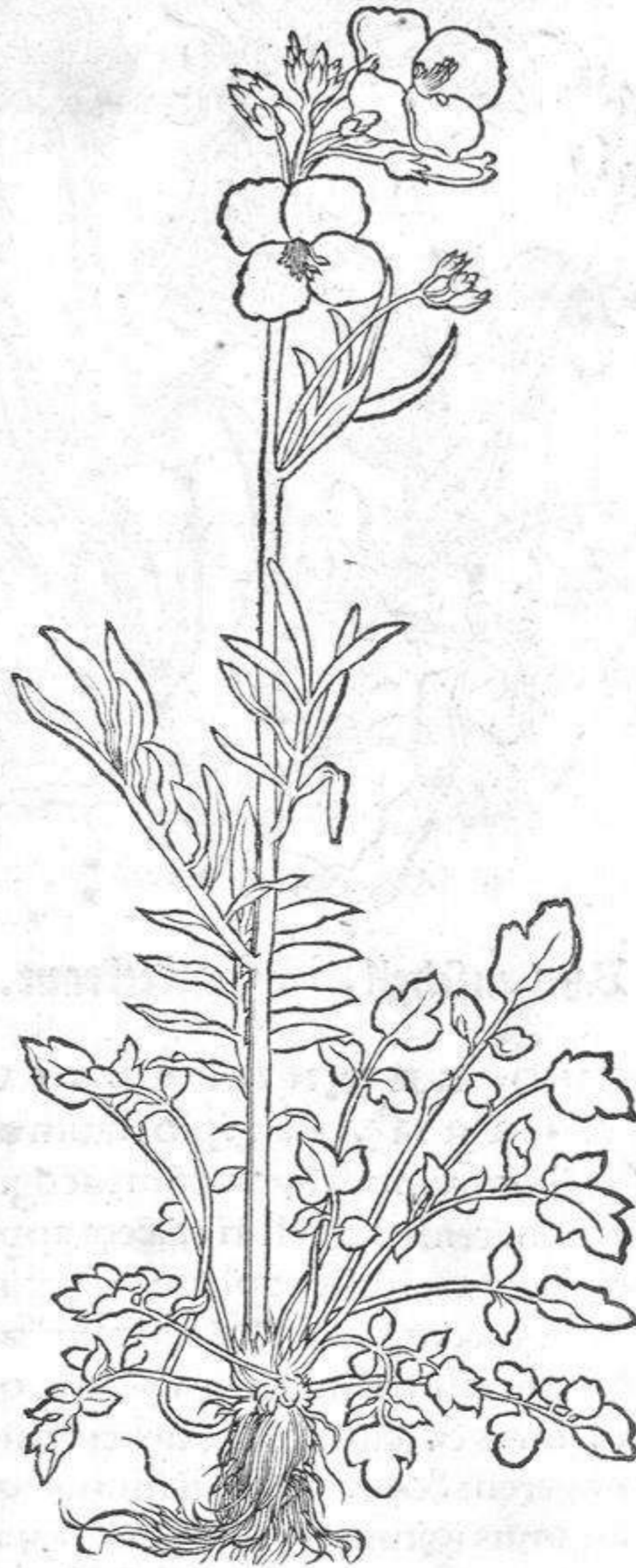
CONSTITVERAMVS ab ipso statim operis nostri initio, quicquid esset huiuscemodi herbarum incognitarum, et de quarum nomenclaturis dubitaremus, ad libri calcem appendere, & eas tantum sumere describendas, quæ fuissent plane uulgatissimæ, adeoq; & officinis in usu: uerum longe secus accidit, & rei ipsius periculum nos edocuit, interdum seruiendum esse scenæ *καὶ κατὰ λατρίην*, quod dicitur. Nam cum formarum deliniatores & sculptores, uehementer nos remorarentur, ne interim ociose agerent & præla, coacti sumus, quamlibet proxime obuiam arripere. Statuimus igitur nudas herbas, quarum tantum nomina germanica nobis cognita sunt, præterea nihil. Nam latina neq; ab medicis, neq; ab herbarijs rimari ualuimus (tantum abest, ut ex Dioscoride, uel aliquo ueterum hanc quiuerimus demonstrare) magis adeo ut locum supplerent, & occasionem præberent doctioribus de ijs deliberandi, q̄

C ut catalogum nostrum explerent, quem oportebat esse notissimum.

De prima hac ab empiricis id compertum habemus, quod uulneraria sit herba.

Secantur folia eius non sine acore quodam, ita ut oculos quemadmodum allium, aut cepe feriant. Illaq; per alembicum destillata, aquam uulneribus mundificandis, curandisq; utilissimã præstant, quæ & putridam carnem erodant.

Gauchblum.

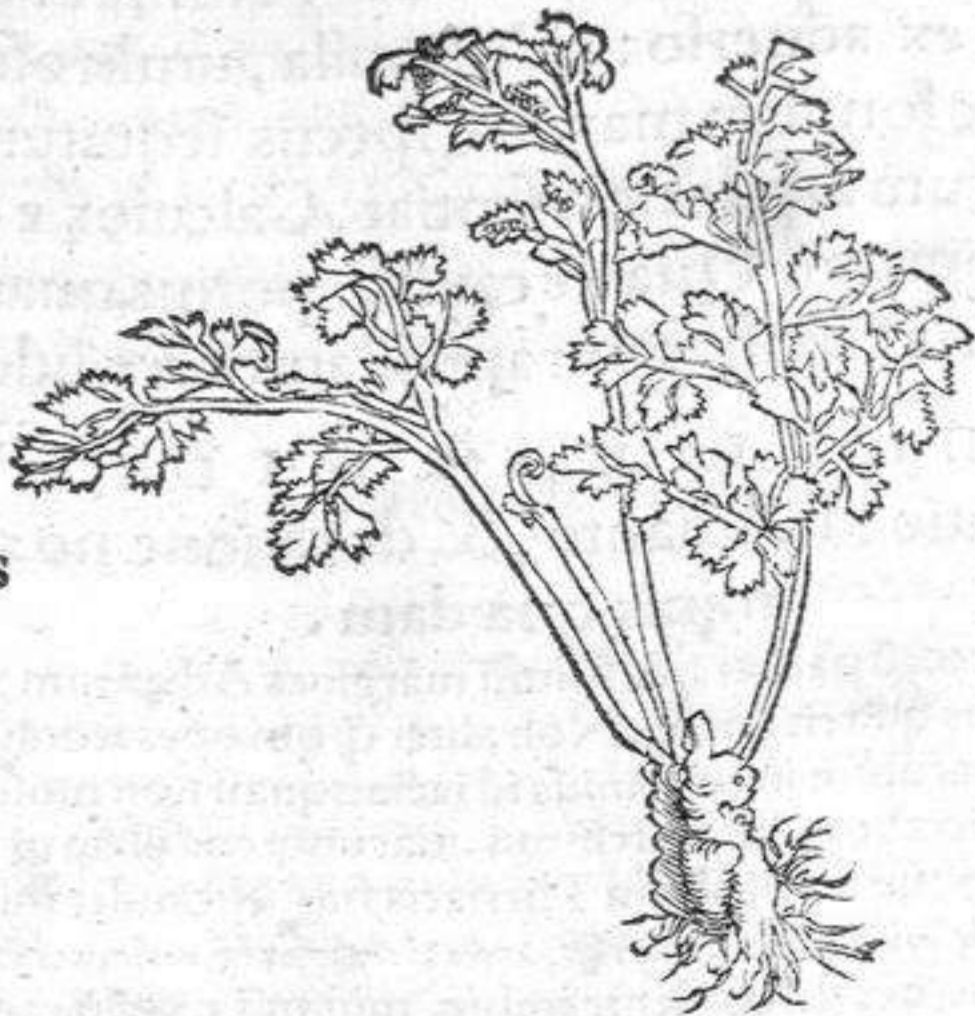

D

Incognita ueteribus hæc hærbæ, tametsi passim in Germania nascens. Pedicularem sunt qui uelint, quod pedibus inimica, illos pellat, dum eius lixiuio caput lauatur.

A

Rhaphodia
Capillus Veneris

XXXVIII.

Maurit.

DE CAPILLO VENERIS
NOMENCLATURA

Græca, ἀδιάντων. πολύτριχον. τρυχομανία.

Latina, Capillus Veneris. Coriandrum putei. Capillus porcinus.

Germanica, **Mauruten.** **Steynruten.**

B

VETERVM AVTORVM
placita, de Capillo Veneris.

ADSSERTIO CAPILLORVM
Veneris, ex Dioscoride lib. 2.

ADIANTON pusilla gerit folia, similia Coriandri, ferrata. Cauliculi quibus exoriuntur, nigro colore nitent, prætenues, palmum alti: folijs Filicis, admodum exilibus, radice superuacua. Neq; caulem, neq; fructum, neq; florem profert.

THEOPHRASTI historia de Adianto lib. 7. cap. 13.

Adianti, id est, Capilli Veneris, foliū in aqua nunq; madescit, nec quicquā adhæsisse humoris constat: unde & nomen herba accæpit. Genera eius duo, Candidum, atq; Nigrum. Ambo ad defluuiū capillorum utilis, oleo trita. Nascuntur maxime locis humidis.

PLINIANA ADIANTI AD
sertio lib. 22. cap. 21.

Aliud Adianto miraculum. Aestate uiret, bruma non marcescit. Aqueas respuit perfusum, mersumq; sicco simile est, tanta dissociatio deprehenditur: unde & nomē a Græcis, alioquin frutici topiario. Quidam Callitrichon uocant, alij Polytrichon: utrūq; est ab affectu. Tingit enim capillum, & ad hoc decoquitur in uino, cum semine apij, adiecto oleo copiose, ut crispum densumq; faciat. Defluere autem prohibet. Duo genera eius, candidius, & nigrum breuiusq;. Id quod maius est Polytrichon, aliud Trichomanes uocāt. Vtrūq; ramuli nigro colore nitent, folijs Fili-

C cis, ex quibus inferiora aspera & fusca sunt, omnia autem contrarijs pediculis densa inter se ex aduerso: radix nulla, umbrosas petras, parietumque aspergines, ac fontium maxime specus sequitur, & saxa manantia: quod miremur, cum aquas non sentiat. Calculos e corpore mire pellicit, frangitque, utique nigrum. Qua de causa, potius quam quod in saxis nasceretur, & a nostris Saxifragum appellatum crediderim.

MARCELLI VERGILII AN=

notatio in Adianto, & de ratione nominis quædam.

Coronat interiores puteorū parietes, & fontium margines Adiantum: & quasi sitiens, quas tamē odit & respuit, pronus quærit aquas. Non aliter quæ qui opes sedulus continue quærit, & inuentis miser abstinet. Miraculum in eo Plinius id iactat: quasi non multa alia passim uideant, quæ naturali corporū dissociatione, misceri simul quacumque etiā illata ui nequeunt. Ex eo nominis illi causa est, quæ duobus uersiculis in Theriacis suis Nicander tradidit. Ea est huiusmodi. ἀχραῖς ἐπὶ ἀδιάντων ὅν ὄνκ ὄμβροιο βάνέντῳ, λεπτάλιν πίπνονσα νοτῖσ πετάλοισιν ἐφίξει. Quod est, Purumque Adiantum, in quo nec descendente imbre, minimū e cælo cadens stillicidium folijs infidet. Docuit idem Theophrastus, s. de Plantarum historia, τὸ τε ἐπὶ τοῦ ἀδιάντου συμβαῖνον. ὅνδῃ γὰρ ὑγραίνεται τὸ φύλλον βρεχόμενον, ὅνδῃ ἐπίδηλον ἐστὶ, διὰ τὸ πᾶς ὅτιαν μὴ ἐπιμένειν ὄθεν καὶ ἢ προσκογρία. Quorum sensus est. Et quod in Adianto accidit, Neque enim madet folium eius aqua confersum, neque humoris aliquod in eo uestigium remanet. Vnde & nomen illi factum est. Plinius etiam, 22. uolumine, ca. 21. Aliud Adianto miraculum. Aestate uiret, Bruma non marcescit, Aquas respuit perfusum: mersumque sicco simile est: tanta dissociatio deprehendit: unde & nomen a Græcis. Omnium græcorum, latinorumque eadem in nominis origine ratio & sententia est. Vox ipsa etiam indicat. Neque enim Adiantum aliud est, quæ quod ὄν διαίνεται, id est, non madescit. Testatus idem Plinius est Polytrichon, & Callitrichon Adiantum dici: sed diuersa ratione. Polytrichon quidem, quia capilli defluuia explet. Callitrichon autem, quia eos tingit, & speciosiores reddit: utrumque enim effectum habet. Theophrastus nihil ultra, quæ χρῆσιμα εἶναι ἀμφοτέρω πρὸς ἐκφυσὶν κεφαλῆσ τριχῶν ἐν ἐλαίω τριβόμενα. Quod est. Vtilia ambo genera eius esse ad explendum capillo caput ex oleo inuncta. Sequitur appellationes has Trichomanes, quæ secundo generi, de quo mox agendum erit, priuatim competit. Succedit illi etiam quæ in cunctis græcis pariter legitur, Ebenotrichon: ex qua nos credimus in latinis factum nomē, quod in cōmuni usu est Capillus Veneris. Id in antiquioribus inuentū hactenus a me non est. Dico autem antiquiores, Theophrastum, hunc ipsum, Plinium, & his æquales alios. Ideoque oborta suspicio est, ex corrupta uoce illa Ebenotrichon, Veneris Capillum factam fuisse. Be enim syllabam, græci, ut pronunciant. Facilisque potuit lapsus esse ab audito Euenotricho, in Veneris trichas, id est, capillum. Suspicionem tamen hanc, non decretum uolumus esse. Alioquin ex Ebena, quæ nigro colore est, factum id nomen fuit: & ad Adianti Trichomanisque nigros coliculos translatus. Neque enim aliud Ebenotrichon quæ Ebeni capillum, id est, nigrum, & quali colore Ebenus est, significat. Cæteræ Adianti appellationes quæ in Dioscori, leguntur, satis certā habent causam & originem: ideoque a nobis relinquuntur. Sed non relinquenda quæ Theophrastus eodem libro retulit. γέννηδ' αὐτοῦ δύο, τὸ μὲν λευκόν, τὸ δὲ μέλαν. χρῆσιμα δὲ ἀμφοτέρω πρὸς ἐκφυσὶν κεφαλῆσ τριχῶν ἐν ἐλαίω τριβόμενα. φύσθαι δὲ μάλιστ' αὐτὰ πρὸς τὰ ὑδρῆκτά, ὅσ' δὲ οἰονταί τινες, καὶ πρὸς σραγγοῦριαν τὸ τριχομανῆσ ποιεῖν, ἔχειν δὲ τὸν καυλὸν ὅμοιον τῷ ἀδιάντῳ, τῷ μέλανι. φύλλα δὲ μικρά, φάδρα καὶ πικνὰ καὶ πιφνέτα κατ' ἀγτικρὺ ἀλλήλων. ῥίζα δὲ ὄνκ ὑπῆστι. χωρία δὲ φιλεῖ σκίερά. Quorum summa hæc est. Genera autem eius duo. Alterum quidem candidum, alterum nigrum. Vtrumque tamen explendis in capite capillis utile: in quem usum ex oleo confricatur. Nascuntur aquosis locis, & ut opinantur multi, facit ad uessicæ stillicidia quod Trichomanes uocatur: habetque caulem nigro Adianto similem: folia parua, densaque, contrarijs inter se pediculis pendentia. Radix illi nulla est: amatque umbrosa loca. Et hæc pro Adianto & Trichomane Theophrastus: quæ a Plinio hōdem fere uerbis reddita sunt quo diximus loco, longe diuersa ab his quæ Diosco. tradit: qui Adiantum Cortiandri folio describit: neque in eo candidum aliquod genus numerat, sed nigris coliculis & hoc & Trichomanes describit. Sed nec Theophrastus etiam in qua parte candidum id genus sit, retulit. Verumtamen ut obseruasse licuit, & ex his quæ Theophrastus indicat, totius generis nomen Adiantum est. Idque statim diuiditur in candidum, & nigrum. Vocaueruntque candidum, quod comparatum alteri albicantibus folijs sit. Quod enim ad coliculos pertinet, totum ge-

Polytrichon.
Callitrichon.

D

Ebenotrichon.

nus nigros habet: in candido tamen augmentibus se coliculis continue minus nigrescunt, desinuntque in summo colore uiridi. Sed certius discrimen in folijs est, quæ in nigro minora, pennata, & Filicis modo disposita sunt: in candido qualia in Coriandro, incertis interuallis prodeuntia, & in extremitatibus incisuris diuisa. Longius itidem candidum nigro est. Hancque rationem secutus Plinius ait. Duo genera eius, candidius, & nigrum breuiusque. Id quod breuius est, Polytrichon, aliqui Trichomanes uocant. Quæ tota est huius scriptoris historia: qui primo candidum hoc Adianti appellatione, mox nigrum Trichomanis indicat. Non est difficile utrumque inuenisse. Sed quoniam frequentius illud nascitur, habetque easdem huic uires, ideo notius & in frequentiore usu: idque tantum Veneris Capillum nunc uocant. Facillime in Dioscor. omnia intelliget, qui oculatus testis, fide sensus ad ea utetur. Neque enim dubitare poterit, qualia in Adianto Coriandri folia dicant: & quomodo ἐπ' ἄκρον ἐχισμίνος, quæ alij interpretes, ferrata & cacuminibus diuisa dixerunt. Cum tamen impares foliorum incisuræ sint, & aliter sectæ quæ in ferradentes: neque in cacuminibus tantum, sed undique per extremitates diuidantur. Credimusque nos, quod in Adianti folijs legit, Filici similia abundare, & ex altero genere ad historiã huius translatum esse. ideoque uitij nota eo loco adiecta est. Nihil enim Filicis folio Adiantum hoc simile habet: neque si tota folia, aut earum segmenta inuicem compares. Fuerat ob eam causam animus, duas tresue illas uoces tanquam inutiles relinquere: sed in cunctis græcis latinisque inuentas seruauimus: præsertim dicente Plinio, Vtrique ramuli nigro colore nitent folijs Filicis. Verumtamen, ut paulo ante præmonstrauimus, non possunt simul Coriandro & Filici eiusdem plantæ folia comparari, Suspiciatque sumus, & adhuc suspicamur, non esse integrã primã huius capituli partem: perijisseque uoces aliquas, quæ certiorẽ totius Adianti historiã facerent: & quæ nunc tam incerta leguntur, reliquias illius esse: quæ truncæ intellectum miscent, coguntque legentes, incertis animis inter Adiantum & Trichomanes esse. Sed qualẽ nos diximus paulo ante, ut credimus, utriusque historia est. Adianti appellatione in toto hoc genere antiqua medicina usa semper est: et quæ generis ea uox est, et quæ omnis Adianti eadem uires ad omnia sunt. Paulusque Aegineta cum de Adianto egisset, de Trichomane nihil tradidit, præfatus, in Adianto dictum de eo fuisse.

A

NEOTERICORVM placita,
de Capillis Veneris.

B

MESVE de Capillis Veneris.

Capillus Veneris dicitur apud quosdam, Capillus fontium. Et dicitur, Capillus hominis nemoralis. Et ab alijs dicitur Coriandrum putei. Et est herba, cuius folia sunt similia folijs Coriandri, uiridia, & tenuia: cuius stipes est in longitudine, circiter medium: & sunt sicut pili porcini: & sunt in colore intra rubedinem, & nigredinem, sed magis declinant ad nigredinem, & proprie iuxta radicem eorum: & quanto magis procedunt, ad nigredinem declinant: & sunt sine floribus: & eorum ortus est in fontibus & in puteis.

PANDECTARIUM.

Stephanus de Capillo Veneris. Ab antiquis uocabatur Adianthon, siue Polytrichon: ut patet per Dioscoridem, et per Alexandrum. Vnde omnia illa, scilicet Capillus Veneris, Adianthon, & Polytrichon accipiuntur pro eodem: quia omnia hæc nomina quæ in trichon desinunt, capillum sonant: inde thris græce capillus, thrica capilli: unde Gallithricum, Polythrichon, & Adianthon, omnia illa ab effectu idem sunt.

Bellæ græcæ.

SIMONIS GENVENSIS.

Moderni distinguunt diuersas herbas per hæc nomina. Aliam scilicet per Capillum Veneris, aliam per Adianthon, aliam per Adiantum, quamuis tres primæ species, proximæ uirtutis sunt.

IUDICIUM NOSTRUM.

Vides Lector, ueterum descriptionem non conuenire cum ea quam hodie monstrat offi-

Cinæ Veneris Capillum, proinde neotericos etiam pugnantiâ dicere: ut nihil minus etiam hodie cognoscamus, quæ uerum Adianthon. Vnde apparet potius Saxifragiæ speciem esse Capillum Venereum hunc, quod & Plinius etiam innuit, quam nos hodie ex muris & parietinis iactamus, quæ capillum Veneris: tamen quando alia ad manum non suppetebat, uulgaram adpinximus, donec aliam demonstraerimus.

E L E C T I O E T P R O B A T I O
melioris ex Mesue.

Meliores sunt qui uiridia habent folia, qui uberiores sunt secundum omnes partes plantæ ipsorum. Subtiles uero & generales, & declinantes ad citrinitatem, non habent spiritum.

T E M P E R A M E N T V M E I V S E X
Auerroi, & Galeno.

Galenus. 6.
simpli. cap. 7.

Custaralber, id est, Capillus Veneris, dicit Galenus, quod temperatus est in suis uirtutibus primis: quamuis habeat multas operationes secundas, & tertias. Quarum quædam sunt confortatiuæ, & repercussiuæ: quædam dissolutiuæ: & quædam faciunt nasci capillos: & quædam dissoluunt schrophulas: & quædam quæ frangunt lapides.

V I R E S eius & iuuamenta ex DIOSCORIDE.

Decoctum herbæ potum, prodest spirandi difficultati, suspiriosis, lieni, & felle suffusis, & urinæ difficili.

Calculos frangit.

Aluum sistit.

D Serpentium moribus auxilio est.

Contra stomachi fluctiones in uino bibitur.

Secundas ciet & menstrua.

Sanguinis reiectiones inhibet.

Contra serpentium morsus crudum illinitur.

Alopecias densat.

Strumas discutit, furfures in facie, & manantia capitis ulcera ex lixiuio emendat.

Defluentes capillos continet, cum ladano & myrtino, & fusino, aut hyssopo, uinoque.

Decoctum eius cum lixiuio & uino infusum, idem præstat.

Coturnices, & Gallinaceos pugnaciores facit, in cibos eorum additum.

Seritur gratia utilitatis pecorum.

In speluncis, umbrosis, & palustribus, circa parietum aspergines, & fontium specus enascitur.

E X M E S V E.

Solutione educunt choleram & phlegma, & humores grossos & inbibitos. Et mundificant pectus & pulmonem, & educunt materias contentas in eis, & mundificant sanguinem, & pulmonem, & clarificant colorem, et faciunt acquirere bonitatē anhelitus, & mundificant stomachum & uentrem, & hepar, & conferunt dolori eorum. Et sunt medicina bona opilationum hepatis, & splenis, & Ictericæ, & proprie ægritudinum

omnium opilationum: & proprie infusio eorum in aqua Apij, & Endiuiæ, aut in aqua Cicerum nigrorum, aut in aqua feminum quatuor, aut in aqua lactis proprie: & delent cum oleo chamomillino schrophulas.

Et ualet syrupus eorum pleurisi, & peripleumoniæ, & sunt prouocatiui urinæ.

Et usus decoctionis eorum frangit lapidem, & purgat matrices foetarum, & hoc de posse eorum, & hoc quod pertinet ad eos de partibus calidis eorum. Sed ex parte caliditatis prohibent cursum materiarum, & abscindunt sanguinem, & confortant stomachum & uentrem. Et prohibent casum capillorum, & confortant radices eorū. Imo faciunt eos crescere, & multiplicari eos locis ubi oportet, & proprie cum oleo myrtino, aut oleo Laudani, & uino stiptico. Et puluis eorum etiam adustorum, facit similiter. Et abluitur etiam ex decoctione ipsorum cum uino caput, & abscindit furfures. Et simile fit ex cinere ipsorum. Et cinis ipsorum sanat fistulas lachrymales.

Serapion ca. 3

D O S I S.

Potio decoctionis ipsorum, quādo queritur per ipsos solutio per uentrem, est circiter libram unam.

EX IOANNE VICONIO.

Capillus Veneris, est frigida & sicca temperate nature. Habet uirtutem diureticam, ualetque splenetis & hepaticis. Et succus eius cum succo Abrotani, & Altea, & mucillagine Nasturtij, Schrophulas resoluit, & in Alopecia capillos resoluit.

B

RECTIFICATIO ex Mesue.

Non est in eis malicia, debiliter tamen purgant: sed confortant operationem eorum uiolæ .s. cassia fistula, & tereniabin: & infusio eorum in aqua casei uigorat eos in soluendo. Decoctione autem modicam sustinet.

A V T O R E S.

Dioscorides libro. 2.

Plinius lib. 22, cap. 21.

Serapion. Mesue.

Simon Ianuensis.

Pandectarius.

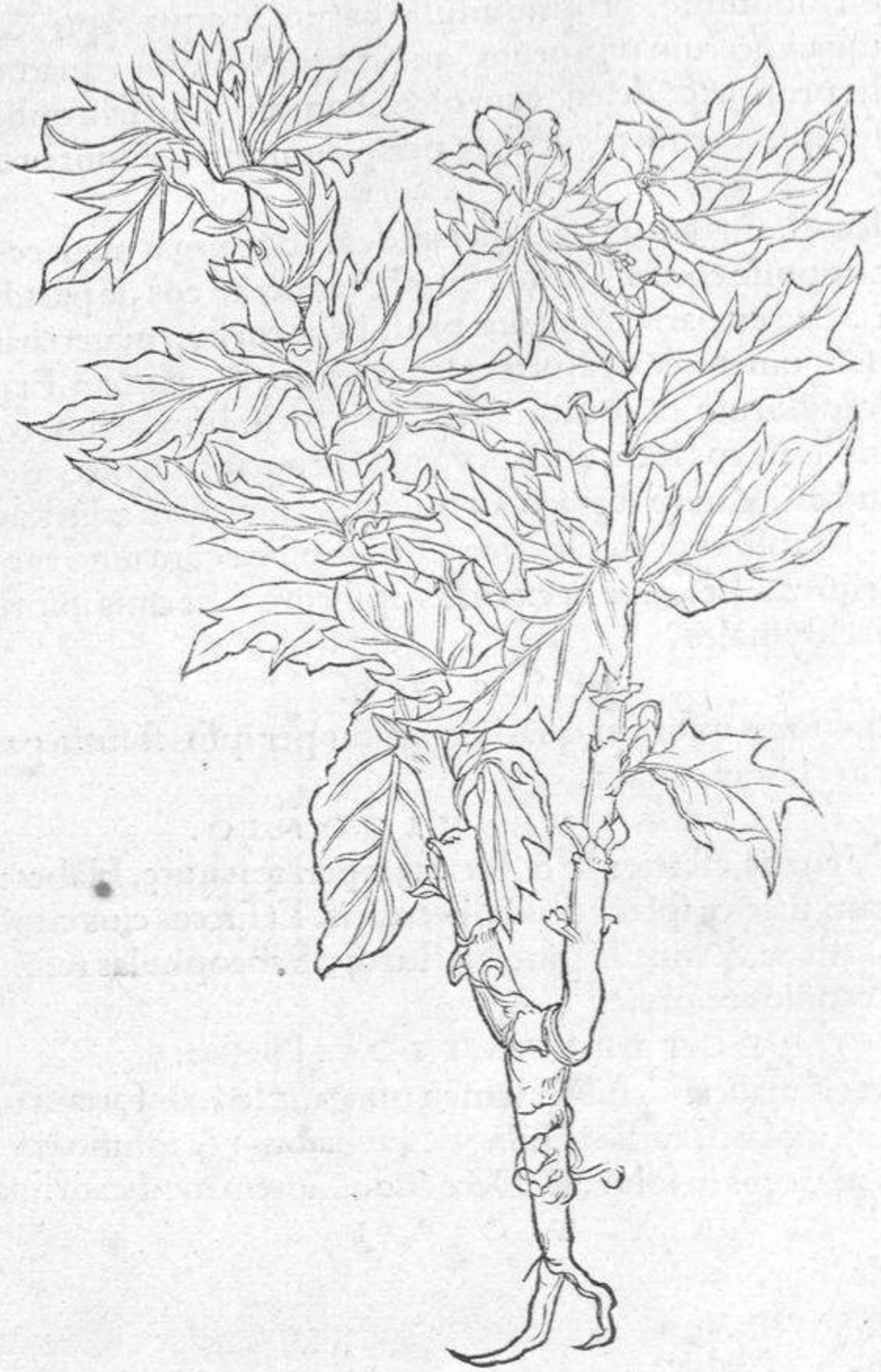
Ioan. Vigonius.

Theophrastus lib. 7, cap. 3.

M. Vergilius.

Herm. Barbarus.

Auerois quinto Colliget.

Bylsamkraut.

¶ De Hyoscyamo, Rhapsodia XXXIX.

¶ NOMENCLATURA

Græcæ, ὕσκιανθος, δίσκινανθος, πηθώνιον, ὑπνοτικός.

Latinæ, Hyoscyamus. Herba Apollinaris, Faba suilla.

Teutonicæ, **Bylsamkraut.**

HYOSCYAMON græci uidentur appellasse, hoc est, Fabam A
 suillam, propterea, quod, ut Helianus ait, pastu eius herbe, resol
 uantur & conuellantur apri. Sed remedium nouere. Aquas em̄
 statim adeunt, & caneros uenantur, atq; ita protinus saluti restituntur.

Εὐκωὺν Hyoscyami secundum DIOSCORI

DE M libro Quarto.

Frutex est caules emittens crassos, folia lata, oblonga, diuisa, nigra, hir
 suta. Flores e latere caulis ordine prodeunt, tanq; punicorum Cytini, scu
 tulis septiseminum plenis, ut Papaueris. Tres eius differentia. Vna se
 mine nigro, floribus pene purpureis, smilaceis, folijs cytiniis p̄duris, &
 spinosis. Alterius semen subflauum, ut Irionis. Flores lutei, folia & fili
 quæ simpliciores. Ambo insaniam gignunt, & soporem. Ideo in commu
 ni usu damnantur. Tertium genus, ut quod mitissimum esset, medici re
 cepere, pingue, lanuginosum, molle, candidi floris, seminisq; in mariti
 mis ruderibusq; nascens. In cuius deficientis uicem, ruffum usurpari o
 portet. Niger ut deterrimus, improbatur.

De COLLECTIONE eius & V S V.

Colligitur ex tenero semine, folijsq; et coliculis succus. In quem usum
 tunduntur omnia, expressusq; in sole siccatur succus. Verum non nisi an
 no uno duntaxat durat. facillime enim putrescit. Colligitur etiam priua
 tim succus, idq; ex semine tm̄ iam sicco, adfusa cū tunditur calida aqua:
 deinde contusis omnibus & expressis. Est aut sic expressus succus priore B
 illo innocentior, et ad arcēdos somno dolores p̄sentior. Ipsa etiam tun
 duntur folia, insperfac; ex trimestri tritico farina, in pastillos cōforman
 tur, & conformata, seruantur.

De eius TEMPERAMENTO.

Et flos, & semen albi, ex tertio sunt ordine refrigerantium, siccantium
 uero secundo.

V I R E S E T I V V A M E N T A

Succus ille utilis est, ad arcēdos somno dolores.

Vtilis & contra acres, calidasq; in oculis destillationes, dolores auriū,
 & muliebrium locorum uitia.

Cum farina autem, polentaue, contra podagras.

Oculorum dolores, emplastri modo impositum lenit.

Facit ad eadem & semen.

Miscetur utiliter & alijs, quæ ad arcēdos somno dolores conficiun
 tur, cataplasmatibus.

Recentia autem folia emplastri modo imposita, omnium aliorum re
 mediorum, efficacissime dolores omnes necant.

Radice eius utiliter in dolore dentes colluuntur, decocta, & tenta.

Aurium dolorem mirabiliter mitigat.

Omnes facile tumores pellit, & sedat, pedum, inguinum, testiculorū,
 pectinis, & femorum.

C

N O C V M E N T A eiusdem ex Diosco-
ride libro Sexto.

Pota in cibo, potuue sumpta Apollinarts herba, ebrietati similem a-
mentiam facit.

Ferūt pręterea, si quis ulcus in crassiore intestino, quod uocāt Colon,
habuerit, eiꝫ per clysterem infuderit, eandem fieri insaniam.

R E M E D I A.

Succurritur ex ea laborantibus aqua mulsa, & lacte, in primis uero asi-
nino: sin minus, caprino, buboloue. Profunt, & pinei nuclei, uel cucume-
rum semina cum passo sumpta.

Salsum pręterea uinum, cum recenti suillo adipe datur, & passo.

Item Vrticę semen, Cichorium, Sinapi, Nasturcium, Raphani, Ce-
pe. Allia, singula cum uino sumpta.

Quies quoꝫ imperanda est ijs, ut potum uinum somno concoquant.

E X P L A T E A R I O.

Obserua, cū in receptione reperit Hyoscyamus, ore recipienda, ponen-
dum est semen: si exterius, herba. Maioris autem efficacię sunt semina.

Ad somnum prouocandum in acuta ægritudine, talis sit usus. Fiat fo-
mentum ex aqua decoctionis illius herbę, circa pedes & frontem, & tem-
pora, & fiat ablutio prius. Postea fiat hoc emplastrum. Subtilis seminis
eius cum albumine oui, & lacte muliebris, & cum modico confice aceto,
& fronti & temporibus apponatur.

D Ad lachrymas cōstringēdas, facit idē emplastrum cū modico olibani.

Contra calida apostemata, in principio fiat emplastrū ex ipsa herba tri-
ta, & superposita, uel ex semine eiusdem, & oleo rosarum.

Contra dissuriam fiat emplastrum ex semine eius, & albumine oui, &
modico aceto: super pectinem & renes ponatur.

Ad dolorem ex calida materia subitum medicamen. Herba ipsa trita
aliquantulum, & superposita, dolorem tollit.

Experimentū

Ad dolorem dentium super carbones ponitur, ut fumum recipiat pa-
tiens per os, idꝫ per cannam: inde aqua abluuntur dentes.

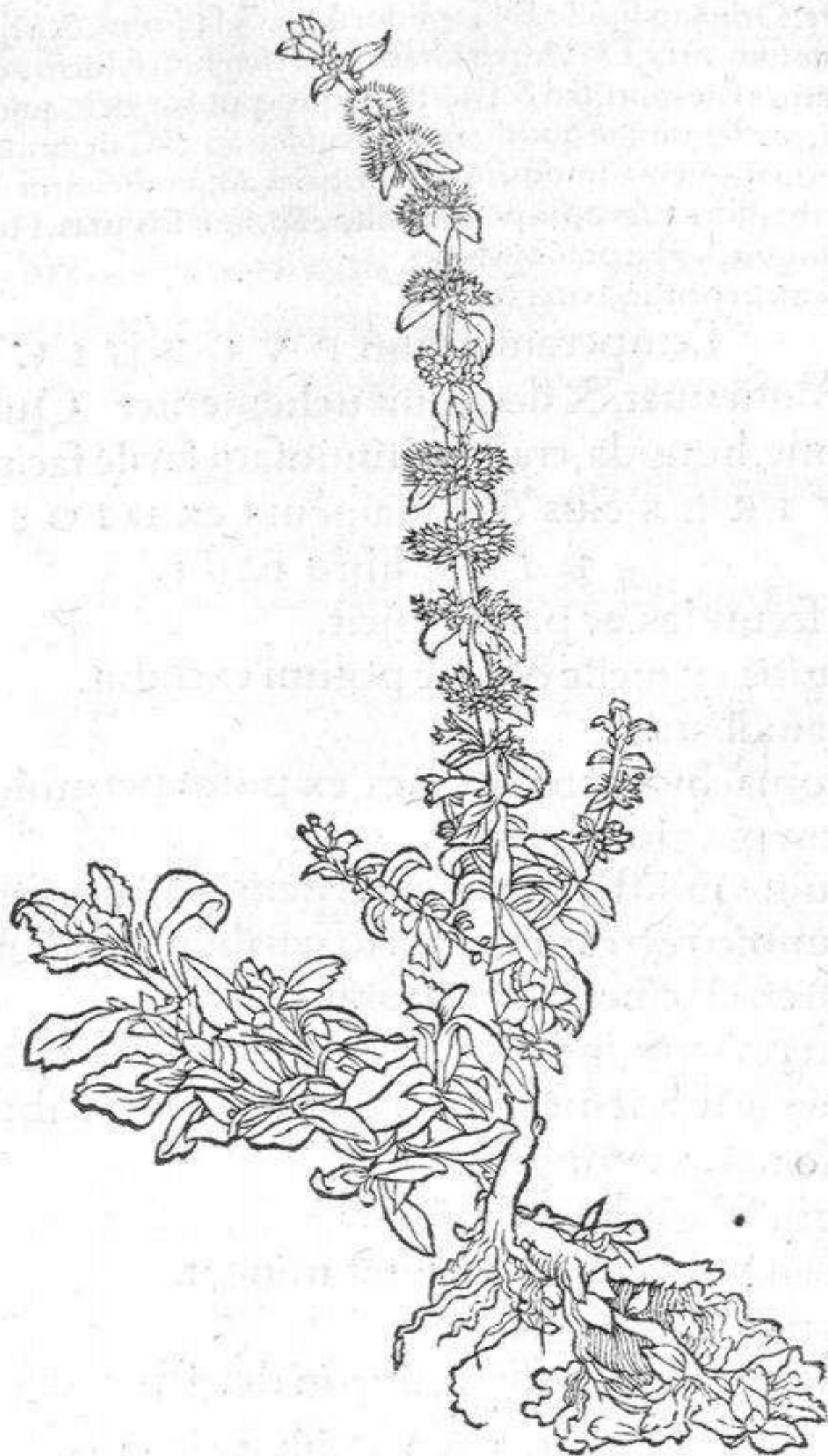
Seruatur semen ipsum ad decennium.

A V T O R E S.

Dioscorides libro quarto, & sexto.

P L A T E A R I V S.

A

B

Poley.

DE P V L E G I O Rhapsodia XLI.

¶ N O M E N C L A T V R A E

Græcæ, γλίχων, γαλίσοφο, βλάχρον.

Latinae, Pulegium.

Germanicæ, **Poleyen.**

QUOTIDIANVS Pulegiū olim ueteribus in sanitatis usu
cibus; unde in sale seruabatur, aliorum salgamorum modo, ut au-
tor est ultimo operis sui Columella. Nota passim herba.

Corollarium HERMOLAI BARBARI

de Pulegio.

PVlegium, ipso brumali die germinat in carnarijs, refloretq; Ramulis etiam a parente ab-
iunctis ut Scylla. Nascitur hoc etiam non satum. Semel uero satum, diutina ætate durat. Ma-
gna cum Nepeta & Mentha Pulegio societas. Fœmina in eo efficacior, florem habet purpure-
um, Mas candidum. Vtriusq; recens incensus pulices necat; unde nomen Pulegio. Habetur &

- C** Pulegium syluestre, Origano simile, folijs minoribus q̄ satium, & a quibusdam uocatur Dictamnus: occasione hinc orta, Dictamnū Creticam Pulegium syluestre nominantiū. Pulegium gręci Glecona, & attice Blechon, sed & Blechron quoq; uocāt, ut inquit Dioscorides, Ego Blechron Hippocrati, pro legumine quodam accipi uideo apud Galenum. Pulegium (ut dixi) brumalis herba dici potest, quemadmodum & solstitialis aliquę dicuntur. Plinius, Condurdon inquit, solstitialis herba, flore rubro, suspēsa in collo cōprimit strumas, Plautus q̄q; in Pseudulo, Quasi solstitialis, inquit, herba paulisper fui, Repente exortus sum, repentino occidi.

Temperamentum P V L E G I I.

Calefacit, & attenuat, & decoquit uehementer. Quamobrem ex thozace & pulmone, humida, crassa, glutinosaq; facile facit exspuere.

V I R E S eius & iuuamenta ex D I O S C O =

R I D E libro tertio.

- Menstrua, secundas, ac partus eijcit.
 Pulmonis uitia ex melle & aloe potum extrahit.
 Conuulsis auxiliatur.
 Nauseas, stomachicq; intercisiones, ex posca permulcet.
 Atram bilem per aluum exigit.
 Bibitur in uino utilissime contra serpentium morsus.
 Defectos animo recreat, cum aceto naribus obiectum.
 Gingiuas arefactū cinere corroborat.
 Illitum cum polenta, inflammationes omneis sedat.
- D** Podagris per se subuenit, impositum usq; dum rubescat locus.
 Cum cærato uaros extinguat.
 Lienosis cum sale utiliter illinitur.
 Decoctum eius ablutas pruriges mitigat.
 Conuersas uulvas corrigit.
 Contra inflatiōes duriciasq; uulue, in defessiōes conuenientē adijcitur.

Ex P L I N I O lib. 20. cap. 12.

Magna societas Pulegio cum Mentha, ad recreandos animo defectus, cum furculis suis in ampullas uitreas aceti utrisq; deiectis.

Qua de caussa dignior e Pulegio corona uertigini, q̄ e Rosis, cubiculis nostris pronunciata est.

Nam & capitis dolores imposita dicitur leuare.

Quin & olfactu capita tueri contra frigorū æstusq; iniuriam, & ab siti traditur: neq; æstare eos, qui duos e Pulegio furculos impositas auribus in sole habeant.

Illinitur etiam in doloribus cum polenta & aceto.

Fœmina efficacior. Est aut hæc flore purpureo:mas candidum habet.

Nauseas cum sale & polenta in frigida aqua pota inhibet.

Sic & pectoris, & uentris dolorem.

Stomachi aut ex aqua itē rosiōes sistit, et uomitiōes cū aceto, et polēta.

Intestinorum uitia melle decocta, & nitro sanat.

Vrinam pellit ex uino, & si Aminęum sit, et calculos, & interiores omnes dolores.

De Pulegio
fœmina.

Ex melle & aceto, sedat menstrua, & secundas. Vuluas conuersas cor
A
rigit. Defunctos partus eijcit.

Semen obmutescens, olfactu admouetur.

Comicialibus in aceto cyathi mensura datur.

Si aquæ insalubres bibendæ sunt, tritum inspergitur.

Salsitudines corporis, si cum uino tradatur, minuit.

Neruorum caussa, & in contractione cum sale, & aceto, & melle con
fricatur opisthotono.

Imbibitur ad serpentium ictus decoctum, ad scorpionū cum uino tri
tum, maxime quod in siccis nascitur.

Ad oris exulcerationes, & ad tussim efficax habetur.

Flos recentis incensus, pulices necat odore.

Xenocrates Pulegij ramum lana inuolutum, in tertianis ante accessio
nem olfactandum dari, aut stragulis subijci, & ita collocari ægrum, in
ter remedia tradit.

Remedia Pulegij syluestris ex eodem P L I N I O.

Syluestri eadem uis efficacior est: quod simile in Origano, minoribus
folijs q̄ satium: et a quibusdam Dictamus uocatur. Gustatū a pecore,
caprisq; balatum concitat. Vnde quidam Græci literas mutant, Blech
on uocauerunt. Natura tam feruēs est, ut illitas partes exulceret. In tussi,
& perfrictione fricari ante balnea conuenit, & ante accessionum horro
rem. Conuulsis, & torminibus, podagriscq; mire prodest. Hepaticis cum
melle & sale bibendum datur. Pulmonum uitia execrabilia facit. Ad lie
nem cum sale utile est, & uesicæ, & suspirijs, & inflationibus decoctum
succo æqualiter. Et uuluas corrigit. Priuatim ualet contra omnem mor
sum. Radix contra incrementa ulcera. Recens potentissima. Arida uero
cicatricibus decorem affert. Item Pulegio est Nepetæ societas.

E X P L A T E A R I O.

Pulegium est calidum & siccum in tertio gradu. In tempore florū col
ligitur, & per duos annos seruatur. Folia cum floribus abiectis stipiti
bus in medicinis ponuntur.

Valet contra frigidum reuma facta sacellatione capiti ex Pulegio.

Gargarismus factus ex aceto decoctionis Pulegij, & ficuum siccarum,
humiditatem uuæ & gingiuarum desiccatur.

Vinum decoctionis eius, & ficuum siccarum, ualet contra frigidam tussim
ex glutinoso humore, uel aquoso.

Id uinum ualet etiam dolori stomachi & intestinorum, ex caussa frigi
da. Similiter & emplastrum ex eo in uino decoctum.

Fomentum factum ex aqua decoctionis eius, humiditatem matricis de
siccatur, & uuluam mirabiliter coarctat. Hoc fomento utuntur mulieres sa
lernitanæ.

C D E C A T A P V C I A,

Rhapsodia XLI.

N O M E N C L A T V R A E

Græcæ, *λαθύρις.*

Latinæ, Catapucia. Lathyris. Granum regis. Sponsa solis.

Germanicæ, *Spinnckömer. Scheystkömer.*

P. C O L L I N V C I V S de

Catapucia.

CA T A P V C I A est herba, quam uulgus per hæc tempora nunc Cazzapuzolam, nunc Guardalhortum uocant. Proprium uero eius nomen Lathyris, cuius quarto uolumine Dioscorides, & 27. Plinius & uires & figuram scripserunt.

Historia Catapuciæ ex Dioscoride libro quarto.

D L A T H Y R I S, quam aliqui Tithymalum appellant, eamque Tithymalorum numero adscribunt, caulem emittit cubiti altitudine, & digitali crassitudine, inanem. Gignuntur in cacumine alæ, & folia in caule oblonga, amygdalinis proxima, latiora, & læuiora. Quæ autem in summis ramulis exierunt, minora conspiciuntur, Aristolochiæ, aut oblongæ Hederæ figura. In cacumine fructum summis surculis gerit, triplici conceptaculo insignem, rotundum, ceu Capparin, in quo grana intercurfantibus membranis distincta continentur, Eruis maiora, rotunda, quæ dum corticibus exuuntur, candida sunt, & gustu dulcia. Nullus radicis usus. Totus frutex lacteo succo turget, uti Tithymalus. Grana sex, aut septem in catapotio, aut cum ficis, aut palmulis deuorata, aluum purgant. Sed aqua frigida postea forbenda. Trahunt autem bilem, pituitam & aquas. Succus Tithymali modo exceptus, eundem effectum præbet. In gallinaceo iure, aut oleribus folia decoquuntur ad eisdem effectus.

Sententia S I M O N I S I A N V E N S I S,

& Autoris Pandectarum de C A

T A P V C I A.

Catapucia
duplex.

Catapuciæ duæ sunt species. Nam est maior, & minor. Maior est sicut arbor ficus, licet minora folia eius, similia folijs Platani. Semina eius stant in arbore, sicut uuæ. Minor habet hastam duorum palmorum &

inanem : folia similia amygdalis, sed longiora : semina eius in cacumine **A**
 uirgæ rotundum, de foris nigrum, de intus album. Sunt enim ambæ quas
 si eiusdem complexionis & uirtutis, scilicet calidæ in tertio, & humidæ
 in primo : uirtutemq; habent, purgandi Phlegma principaliter, deinde
 Choleram & Melancholiam.

D E P E N T A P H Y L L O
 Rhapsodia XLII.

¶ N O M E N C L A T V R A E

Græcæ, *πεντάφυλλον.*

Latinæ, *Quinquefolium. Pentaphyllon. Mercurij Herba. Pentadactylus.*

Teutonicæ, *Fünffingerkraut.*

P L A C I T A A V T O R V M,
 de Quinquefolio.

B

R H I S T O R I A D I O S C O R I D I S,
 de Quinquefolio.

R A M O S F E R T furculaceos, tenues, palmi magnitudi-
 ne, in quibus semen : folia Menthæ, quina, singulis pediculis, raro plu-
 ra, in ambitu ferrata : florem in luteo pallefcentem, interdum auri æmu-
 lum. Nascitur in riguis, & aquarijs ductibus. Subrubram habet radi-
 cem, oblongam, Veratro nigro crassiolem.

T H E O P H R A S T I
 historia, de Quinquefolio, libro
 nono, capite decimoquarto.

Quinquefoliæ, siue Quinquepetæ radix, nam etiã hoc nomine appel-
 latur, cum effoditur rubra est, inarescens uero nigrescit, atq; quadratur.
 Habet folium Vitis, sed pusillum, & colore simile uitigineo, & auge-
 tur, & desinit cum Vite. Folia omnia quinque, unde & nomen. Caules
 prætenues mittit, & crebris internodijs constat.

Vide supra
 fol. 56. quo-
 modo hæc
 omnia Tor-
 mentillæ re-
 spondent.

C PLINIVS DE QVINQVEFO-
lio lib. 25. cap. nono.

Quinquefolium nulli ignotum est, cum etiam fraga gignendo com-
mendetur. Græci uocant Pentapetes, Chamæzeleon, siue Pentaphyllon.
Cum effoditur, rubram habet radicem: hæc inarescens, nigrescit, & angu-
losa fit. Nomen a numero foliorum habet, & ipsa herba incipit & desinit
cum Vite.

Historia APVLEII de eadem.

Græci Pentaphyllon uocant, alij Pentapetes, Itali Quinquefolium.
Nascitur locis pratensibus cultis, & mundis, gustatu aspero, lacte molli.
Folia Mentham referunt, singulis sæpius quina. Flore pallido, radice lon-
ga, atq; subrubra.

I V D I C I V M N O S T R V M.

Vides sibi pugnare Theophrastum, Pliniū, & Apuleium, proinde &
officinas hodie dissentire ab singulis, ut necesse sit aliquos hic labi: illi ue-
ro qui sint, ex controuersia inter Leonicenū, & P. Collinuciū, facile lice-
bit dijudicare, quas subiecimus. Tu cui palma debeat, ipse conijcito.

NICOLAI LEONICENI iudicium, de eo loco

Plinij, quo describit Pentaphyllon.

D Simili errore Plinius Pentaphyllon, atq; herbam fraga ferentē, pro ea-
dem accæpit, ac Pentaphylli notas, simul ac uires, eidē herbæ, præter Pen-
taphylli nomen, censuit adscribendas. Sic em̄ lib. 25. de Pentaphyllo retu-
lit. Pentaphyllū nulli ignotū est: cum fraga quoq; gignendo cōmende-
ret. Existimarem tamen in re tam nota, esse codicis potius, q̄ Plinij errorem,
ac pro Pentaphyllo, Trifolium legi oportere: quoniam etiam herba quæ
fraga gignendo cōmendatur, & quæ nulli ignota est, non quinis, sed tri-
nis constat folijs. Nisi Plinius postea alia nomina græca subiungeret, atq;
alia inferret indicia, quæ non sunt alterius herbæ, q̄ Pentaphylli propria.

PLINI I defensio per P.

COLLINVICIVM.

Egregie defensum a nobis in Heliotropio Plinium, negabit nemo, quod unius omnia in-
terurbantis uerbi uitium, non Plinio, sed codici, ut par erat, tribuimus. Nam & eodem argu-
mento in Quinquefolio, ut ipse inquit, excusare Pliniū, paratus fuerat Nicolaus, nisi delicatus
nisiū exactor, quod omnia ad numerū opinionī, quā de Pentaphyllo exceperat, non respon-
derent, satisfactum sibi non putauit. Sed tam in Plinio excusando nunc primus ipse, q̄ in accu-
sando (ut semper) errare uisus est. Quod in hoc de quo agimus Quinquefolio perspicuū fa-
ciam. In hoc maxime errasse Pliniū Leonicenus credidit, quod Quinquefolium herbam, etiam
fraga ferre dixerit. nam quæ fraga fert herba, inquit, non quinis, sed trinis constat folijs. Ve-
rum triplici in errore uersari Leonicenum, ante omnia scire oportet. Primum quidem, quod
Quinquefoliū illam esse arbitratur, quæ & in hortis, & agrorum limitibus, tum semitis, uisq;
passim conspicitur, quæ quidem uulgo, & Quinquefoliū, & Pes Coruinus dicitur. Hanc enim
Quinquefoliū esse, de qua ueteres medici loquerentur, affirmasse illū plerisq; constat: cum de
nostra hac defensione, deq; sua accusatione sermo forte incidisset. Auulsumq; terra ramuscu-
lum (nam & in horto res agebatur) ostendisse, dixisseq; illam Quinq;foliū esse, in qua Plinius
tam euidenter errauerit. Deinde, quod per imperitiā herbam fraga ferre posse nullā credidit, nisi
eam, quæ trina folia habet, q̄q; melius Trifoliū dici adseuerat, & quā docti, uulgusq; Fragari-
am herbā noscunt, pariter & appellant. Tertio, quod foliū quid sit, quoue modo accipi ope-
reat, in saluberrimæ herbæ descriptiōe parū intellexisse uisus est. Adde si placet & quartū (quan-

Pes Corui-
nus Leoni-
ceno est Pen-
taphyllon,

do & ipse minutissima quæq; in Plinio carpat) quod fructus hos, siue Quinquefolij siue Trifo-
lij, nō fraga (ut semper Vergilius, & in suo Palemone noster Maro) sed inscite fragra Leonice-
nus appellat. Nos cum Theophrasti, mox Dioscoridis, postremo Plinij, de Quinquefolio di-
cta excusserimus, & uerum esse autorem Pliniū, & calūniatorem esse Leonicenū ostendemus.

Quinquefolij, siue Quinquepennæ radix (lib. 9. Theoph. inquit) cum effoditur, rubra est:
inascens uero nigrescit, atq; quadrat. Habet foliū Vitis, sed pusillū, & colore simile uirgineo
est, & auget, & desinit cum Vite: folia oīa quinq;, unde & nomē. At quarto Dioscor. cū multa
Pentaphylli noīa enumeret, inter quæ & Pentadactylon, et Pseudoselinon, et Quinq;foliū sunt,
Ramos inquit fert tenues, unius palmi, in quibus fructus: folia habet Menthæ similia, quolibet
in surculo quinq;, raro uero plura, in circulū sinuatim diuisa, Florem habet cum pallore subal-
bidum (ita enim ochroleucon interpretari posse uideo) radicem subruffam, oblongam, Helle-
boro nigro crassiorē, quæ plurimum in usu est.

Plinius uero quinto & uigesimo, Quinquefolium inquit, nulli ignotum. Cum etiam fraga
gignendo, cōmendetur. Græci uocant Pentapeton, siue Chamæselinon, siue Pentaphyllon.
Cum effoditur, rubrā habet radicem. Hęc arefcens nigrescit, et angulosa fit. Nomen a numero
foliorum habet. Et ipsa herba incipit & desinit cum Vite. De Pentaphyllo igitur, hoc est, Quin-
quefolio hæc habentur. Nullus etiam, quod sciam, his autoribus uetustior, illam pingit. Nam
Galenus eius tantum uires, non figuram aperit.

Primū illud in his satis constat, uulgarem illam Leoniceni Quinq; folium, non esse hanc de
qua agimus. Nam & illi nec flos albidus, nec in surculis fructus, nec radix rubra, nec crassa, nec
inascens, aut quadratur, aut nigrescit, nec uitis egressum, digressumq; sequitur, sed perpetuo
uiret. Hęc si quis neget, herbæ ipsius conspectiōe conuincitur. Sed & illud quoq; liquido con-
stare arbitror, cum Plinij autoritate, tum Dioscoridis pictura, Pentaphyllon hanc nostram, fru-
ctum quoq; ferre: cum etiam fraga gignendo, cōmendari illam scribat Plinius: tum ramos unī
us palmi tenues, in quibus fructus sint, habere illam Dioscorides referat. Folium uero non es-
se, quale Leonicenus arbitratus est, ex omnium descriptionibus intueri licet. Nam Theophra-
stus folium habere illam Viti simile prodidit, & folia omnia quinq;: Dioscorides uero folia il-
lam sinuatim falcatimue diuisa, quolibet in surculo quinq;. Tum in nominibus Pentadactylon
illam uocat, quo nomine & Cici quoq;, siue syluestre Sesamum cognominatur, cuius folium
palam est Viti simillimum esse: tum Pseudoselinon, quod falsum Apium dici potest.

Plinius uero Chamæselinon, quasi humile Apium, eadem uterq; ratione cognominant,
quod & Apium Viti simile quiddam habere uideatur, & folia ad hunc quoq; modum sinua-
ta, a quorū deinceps numero Quinq;foliū, & Quinq;penna dicta est: quod huiusmodi integra
folia, quinq; ab radice emittit: nec foliusculis quinq; (ut quā Pedem coruinū uocari supra dixi-
mus) aut uulgaris Leoniceni Pentaphyllon distincta, sed porrectioribus quinq; (ut ita dixe-
rim) angulis, ad Vitis, Apijq; similitudinē in hunc ferme modū effigiata est. Hęc & Pentaphyl-
lon illa est, quæ Dioscoride autore fructus, edit, quæ fraga ab
Plinio appellantur, cuius eximie a Dioscoride uires Plinioq;
tradunt, quæ in Theriacæ compositionibus additur, quæ pur-
gandis domibus adhibetur, cuius radicē plurimū in usu esse,
Dioscorides dixit. Quæ si Leonicenus noster, acrioribus ocu-
lis inspexisset, nec uilissimā herbam, cuius in medicina nullus
usus esset, pro utilissima & celeberrima demonstrasset, nec in-
tempestiue adeo in Pliniū adlatrasset. Herba uero illa, quæ dis-
tincta tria folia habet, quamq; in Italiæ montib. plurimā & cœ-
nobiorū hortis satiuā passim fraga ferre uidemus, suū nomen
habet. Fragaria ab herbarijs, a Plinio Fraga dicitur. Nec ueris-
sime cuiq; fuerit, hoc loco Quinq;foliū, tot appellationibus,
tot etiā signis demonstrare uoluisse, si Fragariam intellexisset
herbā quæ uulgaris est, et quā ipse fraga in superioribus appel-
lasset. Atq; ideo non simpliciter Quinq;foliū fraga ferre dixit,
sed copulæ etiā scilicet adiectione descripsit, cum cōmendari il-
lam etiam fraga gignendo dixerit: neq; enim etiā augmentem co-
pulā addidisset, nisi & aliā esse herbā, quæ fraga ferret, agno-
uisset: ut quā ipse prioribus uoluminibus indicasset. His illud
adñciendū uidetur (ut minus mirū sit, Quinq;foliū quoq; fra-
ga ferre posse) Fragariam illam nostræ huic Pentaphyllo, de qua agimus, proportione quadā
similē adeo esse, ut eiusdem generis cum ipsa esse uideatur. Nam & ipsam hæc cōmentantes ob-
seruauimus, radicē subruffam habere, et digito sæpe crassiorē, et senescentē nigrescere: tum non

A

B

ga ferre posse) Fragariam illam nostræ huic Pentaphyllo, de qua agimus, proportione quadā
similē adeo esse, ut eiusdem generis cum ipsa esse uideatur. Nam & ipsam hæc cōmentantes ob-
seruauimus, radicē subruffam habere, et digito sæpe crassiorē, et senescentē nigrescere: tum non

C nisi ramusculos quinque ab radice emittere, raroque plures, in quibus prima illa foliuscula diuidantur. Duas ergo herbas esse dicimus. Vnam quæ fraga, aut certe fragis similes fructus edat, quæ Pentaphyllon, & Quinquefolium Dioscoridi, Plinioque uocetur, quæque ad medicos usus eximia sit. Alteram quæ uulgaris est, & fraga ferat, nulloque alio, quam fructus ipsius nomine designetur: cuius decimoquinto primi & uigesimali uoluminis capite Plinius meminit. Quod si me interrogas, quid nam & hodie Quinquefolium hanc esse putem, quamue eius appellationem credam? Dicam quid uestigans inuenerim, atque ut nihil unquam decernens, sic nihil reticens, quod studiosorum ingenia ad ueritatis inquisitionem mouere, excitareque possit. Est Venetis in eo uico, quem Specierium uocant, septasiani cuiusdam non ignobilis taberna, cui pro titulo insignique sit Aethiopsis caput. In ea liber est Herbarius, tanta arte ac diligentia pictus, ut natas paginis illis suis herbas, non effigiatas credas: in eo pictam uidimus ipsam prorsus quæ hic diximus signis herbam, folijs quinque, quæ & ipsa quoque ut pinximus, porrectiores angulos, sinuatosque haberent. Sed & fructus, quos Fraga dicas, tum ad ipsam herbam latinum nomen Sanicula, Germanicum Sanickel scriptum est: citanturque inibi, de Sanicula hac scribentes, in Diadymidis Galenus, & Petrus Hispanus is, qui postea summum Pontificatum gessit, & Ioannes uigesimalis primus nuncupatus: eum de medicina librum scripsit, qui Pauperum thesaurus inscribitur: tum Ceruensis Episcopus quidam, & Laudensis Maphæus, & Gilbertus Anglicus, Chirurgi. Ea Sanicula, Pentaphyllon ne sit, cur affirmem non habeo, cur negem non uideo. Hæc habui de Pentaphyllo, Fragis, Sanicula, quæ dicerem, per quæ fateri oportere censeam, non errasse Plinium, sed iucundissimæ herbæ nomen, potestatemque docuisse.

Iudicium HERMOLAI BARBARI de Pentaphyllis.

Pentaphyllon, & Pentapteron in Theophrasto, Theodorus Quinquefoliam, & Quinquepennam conuertit. Aetius hanc Hermuboranem, hoc est, Mercurij herbam uocari tradit. Aegyptij etiam Dissyphi cognominant. Daci Drocula. Itali Pysyllitum, Solotam, & Thebeotin: quamquam corrupta puto nomina. Nam & Therumbros, & Theonestron quoque dictam inuenio. Radice cum recens est, rubente: nigra, cum inarescit, quadrangula: folio uitis pusillo: augetur, desinitque cum uite: caulibus tenuibus, crebris geniculis. Nomen a numero foliorum. Quidam Græci Chamæzeleon, quasi fruticem terræ uocant. Commendari Quinquefolium fraga terrestria gignendo, Plinius existimat. Ego id, qui uerum esse possit, non intelligo. Nam herba ea quæ fraga gignit, Trifolia est, non Quinquefolia, flore candido, non luteo, in Rhetis & Vindelicis alpibus, etiamnum frequens secus uias. Hippocrates duo uidetur nouisse Quinquefolia. Candidum, quod & herbaceum, & procerius est a terra. Nigrum, quod humilius. Est & quæ Tormentilla uulgo dicitur Quinquefolio simillima, nisi quæ septem, non quinque habet folia. Potest a nobis Heptaphyllon uocari, hoc est, Septemfolia: ex cuius radice pastillos theriacos (si Dijs placet) officinæ pro uiperarum carne subiiciunt: quoniam uiperæ modo, ut ipsi putant, nunquam uifantur.

De ratione nominis PENTAPHYLLI, Annotatio M. VERGILII.

Nouerunt rura omnia Quinquefolium, soloque hoc nomine maxime cognitum ubique in honore aliquo est. Theophrastus. 9. de Plantarum historia non Pentaphyllon tantum uocari sua ætate dixit, uerum Pentapetes etiam, factum ab aliquibus illi nomine a pennis auium, ut credidit Gaza: ut autem nos opinamur, quia in quinque folia se pandit, & extendit. Fecit eadem etiam foliorum forma, ut Pentatomon, id est, in quinque partes diuisum diceretur. Sic Pentadactylon, quæ ut in hominis manu quinque digitus sunt, sic in ea planta totidem foliorum diuisiones. Pseudoselinon dictum etiam, quod Apium mentiatur, sitque illi in foliorum sectionibus illis quadatenus simile. Quæ itidem illi a gentibus alia appellationes fuerunt, aliquam huiusmodi causam habuerunt. Quales Callipetalon, et Xylopetalon sunt, a foliorum specie & duricie factæ. Quemadmodum uerisimile est, in barbaris illis latere incognita modo nobis, ex figura, aut uiribus eius rationem aliquam. De radice, folioque eius lib. 9. de plantarum historia agens Theophrastus, addidit, nigrescere Quinquefolij radicem effossam, siccataque. Quod a Dioscoride ideo dictum non est, quoniam satis fore sibi hic scriptor credidit, si qualis ea esset cum foderetur, dixisset. Post id enim tempus medicis certo loco signata, seruari relinquebat. Adiecit etiam Vitigineum Quinquefolij folium esse, non quantitate (pusillum enim est) sed colore & forma, & quasi naturam Vitis sequeretur, augeri simul, & tabescere cum ea, caules per terram spargi graciles, crebras, habentes, ut ille ait κνήμασ, non crura, sed a cruris humani forma inter duos geniculos interualla, quæ κνήμασ ille, qua diximus ratione uocat. Videndum illud etiam, quomodo hic Mentha, ille Vitis folio Quinquefolium esse dicat. Nobis male inuicem comparari posse plantarum illarum folia inter se uidentur: quemadmodum & floris color in pallido albus, simul & auri flauo colore dici. Hoc tamen non adeo difficile, ut illud. Videmus enim aliquando in pallore hominis utrumque colorem illum.

De hac supra folio. 85.

Pentapetes.

Pentatomon.
Pentadactylon.
Pseudoselinon.

DE PENTAPHYLLI temperamento.

A

Pentaphylli radix, ut inquit Galenus, s. simplicium, arefacit in tertia distantia. At neutiquã acuta est, ideo ualde utilis perhibetur. Est namq; partium tenuium.

V I R E S E I V S E T I V V A M E N /
ta ex Dioscoride.

Ius radicis decoctæ ad tertias, si in ore contineat, dentiũ dolores sedat.

Putrida oris ulcera, collutione sistit.

Arteriæ scabricias, gargarizatu læuigat.

Contra alui profluuiã, & dysenterias auxiliatur.

Item articulorum, coxendicumq; cruciatibus potum.

Cocta in aceto & illita, serpentina ulcera cohibet. Strumas, tumores, duricias, abscessus, & distentiones discutit.

Ignes sacros, reduuias, condylomata, psorasq; sanat.

Teneræ radicis succus contra iocineris pulmonumq; uitia prodest. Item aduersum uenena.

Cum hydromelite autem, uel diluto uino, et piperis exiguo, bibuntur folia contra febrim circumitus. In quartana quidem quaternum ramulorum, in tertiana uero ternum, in quotidiana unius.

Tricena quoq; folia, tricenis pota diebus, comitialibus profunt.

Foliorum succus, tribus cyathis aliquot dies potus, celerrime regio morbo medetur.

Illita cum melle, & sale, tam uulneribus, q̃ fistulis remedio sunt.

Enterocelicis auxiliũ præstant.

Quinquefolium sanguinis profluuiã & potu & illitu sistit.

Ad expiationes, castimonias, & sanguinis eruptiones inciditur.

E X I O A N N E V I G O N I O.

Pentaphyllon uirtutem habet exiccatiuã uehementer; tamen caliditatem manifestam, non uidetur participare.

A V T O R E S.

Theophrastus, lib. 9, cap. 12.

Dioscorides.

Plinius, lib. 25, cap. 9.

Apuleius.

Leonicenus.

P. Collinutius.

Herm. Barbarus.

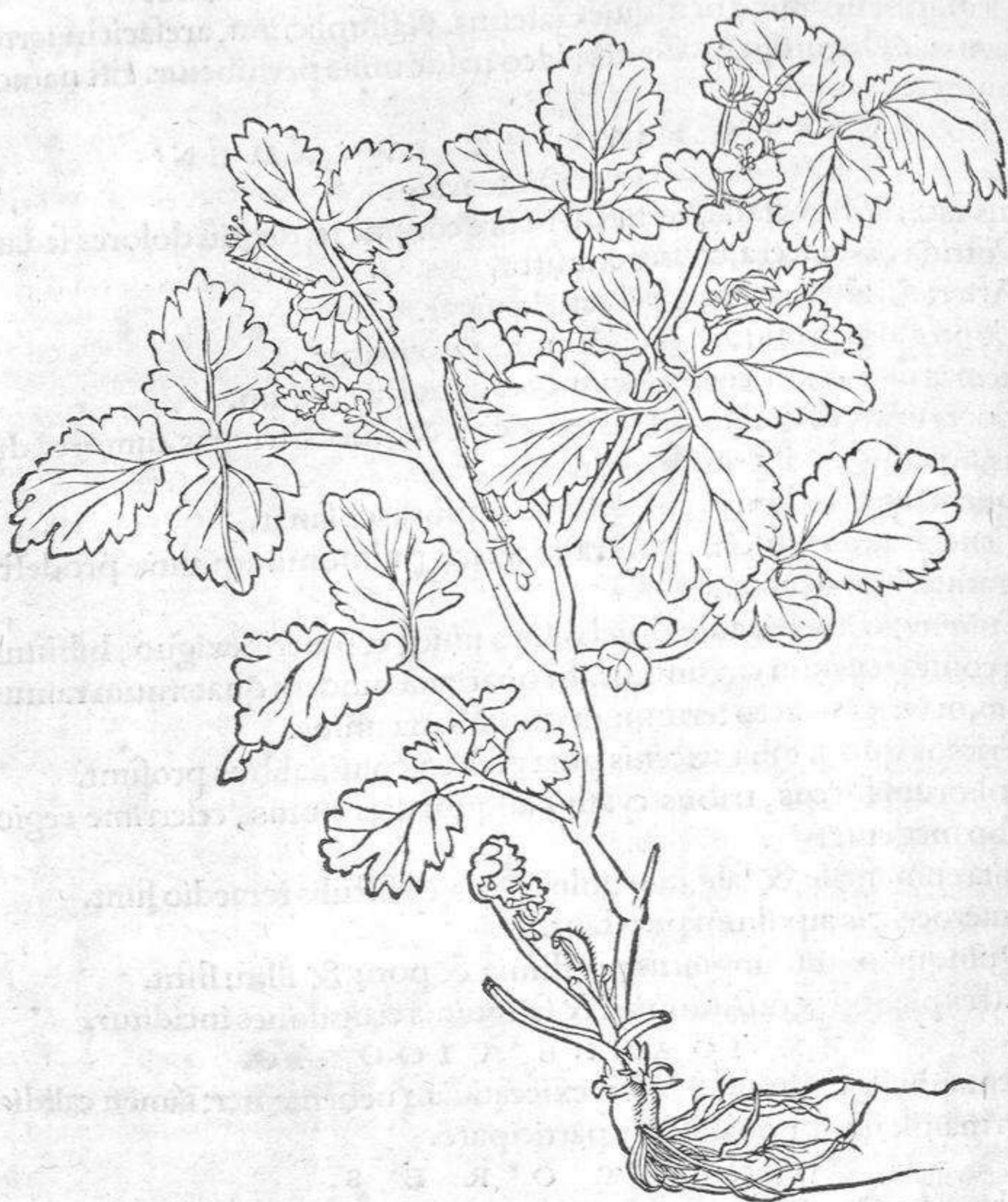
Marcellus Vergilius.

Galenus. s. Simplicium.

Ioannes Vigonius.

B

C

D

Schölkrant.

DE CHELIDONIO Rhapsodia XLII.

¶ Nomenclaturæ

Græcæ, χελιδόνιον. πικρονιά κραταιά. γλαύκη. πάνδιος ρίζα.

Latine, Chelidoniū, siue Chelidonia, hoc est, Hirundinaria maior.

Germanicæ, Schölkrant. Schölwurz. Schwalwēkrant dz groß.

PLACITA AVTORVM de Chelidonia.

Historia Chelidoniæ ex DIOSCORIDE, lib. 2.

CHELIDONIA duplex est, Maior, et Minor. Maior caule est cubitali, aut altiori, furculoso: folijs Ranunculi, multis, mollioribus tamen, & colore cæsis. Flore Violæ albæ, secundū singula folia prodeunte. In ea succus croci, mordax, acris, & aliquantulū subamarus, gra

uiter olens. Radix superne singularis, in multa crocea capillamenta fibra **A**
tur. Siliqua ceu corniculati Papaueris, tenuis, longa. In qua semen Papa
uere maius recluditur.

De M I N O R E.

Minor herbula est, stolonibus constans, sine caule, folijs Hederę, mul
to rotundioribus & minorib9, teneris & subpingibus. Radices habet cõ
plures, pusillas, in granorũ tritici modũ, aceruatim cõgestas, quarũ tres,
aut quatuor in longitudinem exeunt. Iuxta aquas nascitur.

Theophrastus de Hirundinaria lib. 7. cap. 12.

Hirundinaria, quæ aduentu hirundinis suum excitat florem, hæc par
tim naturalem, partim fortuitam habere causam apparet.

Historia Chelidoniæ ex Plinio lib. 25. cap. 8.

Animalia quoq; inuenere hærbas, inprimisq; Chelidoniã. Hac em̃
hirundines, oculis pullorum in nido restituunt uisum, ut quidã uolunt,
etiã erutis oculis. Gñã eius duo. Maior fruticoso caule, folio Pastinacę er
raticæ ampliore, ipsa altitudine duorũ cubitorum, colos albicans, flos lu
teus. Minori folia Hederę rotundiora, minus candida. Succus croci mor
dax, semen Papaueris. Florët aduētũ hirundinum, discessu marcescunt.

De temperamento Chelidoniæ.

Abstergendi uim habet, & satis calefaciendi, & succus acidus est.

Vires & iuuamenta eius ex D I O S C O R I D E.

Succus in æreo uase cũ melle prunis decoctus, oculis claritatẽ adfert. **B**

Folijs, caule, radice succus exprimitur, ineũte æstate, et siccatus in um
bra digeritur in pastillos.

Radix cum aniso, & uino albo pota, medetur regio morbo, & ulceri
bus quę serpunt. Imposita cũ uino, aut māducata, dentiũ dolorẽ sedat.

E X I O A N N E V I G O N I O.

Chelidonia est calida & sicca in tertio, & ualde oculorum iuuatiua. I
deo uirtus eius in collyrijs acuētibus uisum perutiliter imponitur. Et ei9
succus intra dentes impositus, eos intra spaciũ tēporis facit cadere. Et ra
dix eius est minoris exiccationis, uirtutẽ habens attrahendi, & resoluēdi.
Ideo dolori dentiũ ex frigida causã causãto, prædictã radix aliquantulũ
contrita, & aceto irrorata, dentibusq; tenta, presentissime medetur.

E X P L A T E A R I O.

Chelidonia est calida & sicca in quarto gradu.

Cum in receptione reperitur, radix, non herba poni debet.

Radix per tres annos potest seruari in magna efficacia. Ex qualitatibus, & substantia, uirtu
tem habet dissoluendi, consumendi, & attrahendi.

Ad purgandum caput, & uuluam repletam ex frigido humore, radices bene tritæ in uino co
quantur, & patiens per os fumum recipiat, inde reliquo utatur pro gargarismate.

Contra colicam passionem herba trita, & in uino cocta superponatur, uel sponsia infusa in
uino decoctionis, uel puluis eius radice sæpius superponatur. (eius.

Ad menstrua prouocãda, & matricẽ mundificandã, fiat fomentũ sæpius ex aqua decoctionis

Ad cancrum oris uel ossis, uel neruorum, puluis radice eius cum puluere rosarum conficia
tur cum aceto, et decoquatur usq; ad mediocrem spissitudinem ad modum sinapis, & inungan
tur parteis cancris, multum confert.

Contra fistulam puluis eius cum capitello conficiatur, & ori fistulæ immittatur.

C

Gauchheyl männlin.

D

De ANAGALLIDE Rhapsodia XLIII.

NOMENCLATURAE

Græcæ, ἀναγallis. αἰρίτις. αἰγίτις. σουργίτις.

Latinæ, Anagallis. Aëritis. Sauritis. Sanguis oculi.

Germanicæ, Gauchheyl.

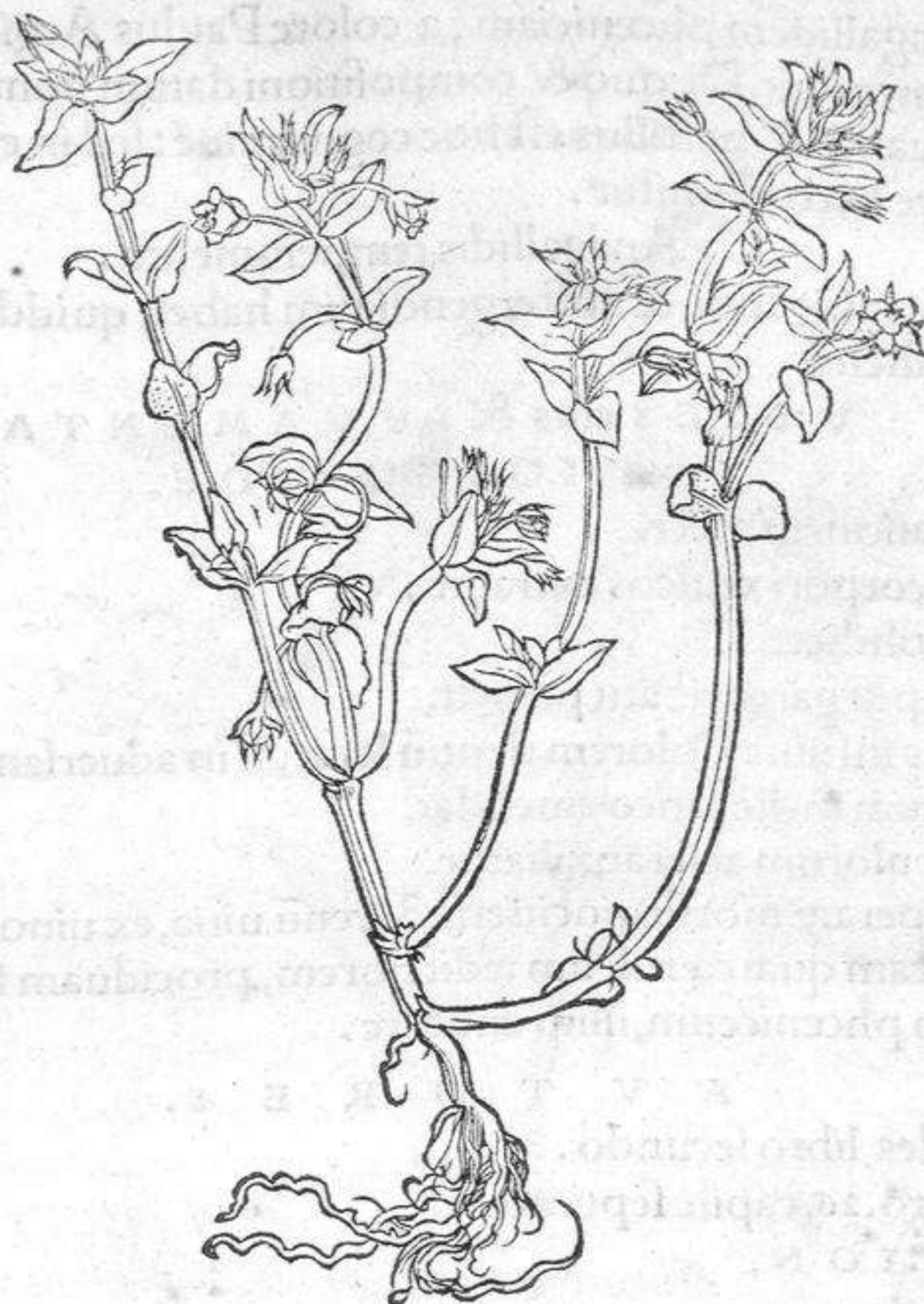
Sup. fol. 77.
& seq.

QUEMADMODUM Consolidæ nomen multis adeo herbis familiare est (nominatim em̄ quinque eius species perstrinximus) ita & Anagallidis nomine, quibusdam Auricula muris, uel Pilosella uenit: quibusdã ea quæ Morsus gallinæ, uel uulgo Ippia uocatur. Quidam alias etiam designant eius species, quæ me prætereunt. De genuina tamen Anagallide sic habet.

Εἰκὼν Anagallidis ex Dioscoride lib. 2.

Anagallidis duo sunt genera, quæ tantum flore distant. Nam quæ cæruleo flore est, fœmina dicitur: Mas, quæ phœniceo. Frutices sunt parui in terra iacentes: folijs in quadrangulo, caule pusillis, subrotundis, ad Helixine folia accedentibus: semine rotundo.

A

B

Gauchheyl weyblin.

Nec alia fere Plinius, & Serapion. Herm. Barbari Corollarium, quoni Pli. li. 26. ca. 7.
am ad excussionem prioris erroris facit, subscripsimus.

Corollarium Barbari de Anagallide.

Frutice tenero Anagallides, non altiores Palmo nascuntur in hortis et aquosis. Prior floret cerulea. Mirum, q̄ foeminam pecora uitāt: aut si decepta similitudine (flore enim tantū distant) degustauere, statim eam quoq̄ (asyla, siue, ut alij codices scripsere, casyla uocatur, a nostris ferus oculus) in remedio quærun. Præcipitur effossuris, ante solis ortum, priusq̄ quicq̄ aliud loquantur ter salutare eam, tum sublatam exprimere, ita præcipuas esse uires. Anagallin Dioscorides Sauritin q̄q̄ dici perhibet. Sunt exemplaria in quibus Gauritis, non Sauritis legatur. Hippocrates Anagallin dicendo, utilem mordendis & afficcandis ulceribus Anagallidē uidetur intellexisse. Aetius Nycterida herbam ad oculorum albugines comprobatur, pro Anagallide ut puto accipiendam reliquit: quandoquidē & Nycteritis a Dioscoride uocatur. Errant qui Passerinam uulgo dictā, florem candidum ferentem, Anagallida existimant. Quemadmodum et qui Myosotin, id est, muris Auriculam pro Anagallide compictam præ-

ferunt. Anagallidem phœniciam, a colore Paulus Aegineta Corallium quoque dici meminit. De quo & compositioni datum nomen, quod Diacorallin. Quamque & pastillus est hoc cognomine: sed in eum lapis Corallius, non hæc herba sumitur.

De Anagallidis temperamento.

Vtraque & mitigandi, & abstergendi vim habet, quiddam etiam subcaudum, & trahens.

V I R E S eius & I V V A M E N T A
ex DIOSCORIDE.

Inflammationem arceat.

Adactos corpori aculeos extrahit.

Nomas cohibet.

Succus caput gargarizatu purgat.

Et naribus infusus, dolorem dentiū lenit, si in aduersam narē iniiciat.

Argema cum melle attico emendat.

Retusæ oculorum aciei auxiliatur.

Contra uiperarū morsus, iocineris & renū uitia, ex uino bibere pdest.

Tradunt eam quæ cæruleum ædit florem, prociduum sedem reprimere. Quæ uero phœniceum, illitu euocare.

A V T O R E S.

Dioscorides, libro secundo.

Plinius libro. 26. capite septimo.

SERAPION.

Herm. Barbarus.

M. Vergilius.

Kattenblümen.

x 3

C

De NIGELLA. Rhapsodia XLIIII.

NOMENCLATURA

Græcæ, μελάνθιον. μέκων ἄγριον. μέκων μέλαν.

Latine, Nigella. Gith.

Germanicè, Katten.

Placita autorum de NIGELLA.

Historia Nigellæ ex DIOSCORIDI

DE libro tertio.

EXIGVVS frutex est, sæpe binos palmos excedens. Folijs ut Senationis minutis, sed multo tenuiorib9. Capitulo in cacumine tenui, ceu Papaueris oblongo, intercurfantibus intus membranis. Quibus semen includitur nigrum, acre, odoratum, quod panibus inspargitur.

PLINIANA Nigellæ historia lib. 19. cap. 8.

lib. 20. capite. 17.

Gith pistrinis, Anesum, et Anethū culinis & medicis nascuntur. Gith ex Græcis alijs Melanthion, alijs Melanspermon uocant. Optimum q̄ excitatissimi odoris, & q̄ nigerrimum.

Επιγραφὴ Nigellæ per Hermolaum Barbarum.

Melanthion, quod & Melanspermon, & Melāthe interim ab Hippocrate uocat: & a Theophrasto, ut Theodorus existimat, Anthemō, siue Anthemiōn, Nigellā interpretatus. Quanc̄ Anthemon oīno alia species est, q̄ Melanthion, siue Gith, siue ut Palladius, Giddi. Nam & Melanthemon Chamemilon est, Melaniō uero nigra Viola. Optimum Gith, q̄ excitatissimi odoris, & q̄ nigerrimū. Culices suffitu necat, & muscas. Succum eius largius sumēti, uenenū esse, mirari licet: cū semen ipsum, inferiorem crustam panis, cereali sapore condiat gratissime. Aliud oīno genus uidetur esse Gith, q̄d in segetibus passim nasci cernit: & Pseudomelanthion uocari potest, & Githago, folijs fere Porri oblongis, flore purpureo, semine ac toto frutice maius q̄ Melanthium, nec odoratū. At uerum Gith, de quo præsens Dioscoridi mētio est, folium habet Fœniculi, Senationisue, florem ceruleum. Odor semini iocundus, nec ubiq̄ provenit. Hippocrates Cyprium cōmendat. Alia est herba Melandryum, in segete pratisc̄ nascens, albo flore, odorata, cuius cauliculum iocineri tritum, ex uīno uetere probant.

Marcelli Vergilij annotatio in eandem Nigellam.

Vident Maio & Iunio mēsis in pratis, sepibus, limitibusq̄ omnibus nascentē rura oīa Nigellā: nihilq̄ eo frutice frequētius, simul & uilius. Quondā grato sapore panē Nigellæ semen cōmendabat. Inspergebatur em̄ ante cocturā illi tritum, quemadmodū & Papaueris: non aliter q̄ & nos modo dulciarijs potius q̄ panī Anisum miscemus. Quod in Nigella merito miratur aliquis, sagacis naturæ artificiū est, in conformandis eius uasculis, quibus concipiuntur, & seruat semen, colore nigrū, Panici feminis magnitudine. Sunt ea uascula longe papaueraceis minora, nec in mensura sua, ut illa longa. Nullā præterea habent qualē Papauera in summo stellā, sed latiore umbilicū: neq̄ intus eodē modo discurrentes membranas seminū locos dissepientes. In Papauere em̄ sulcorū modo intercidente, quasi aggere quodam canales sunt: in Nigella per mediū transeuntes, quasi parietes, quibus loculamenta illa seminū diuiduntur. Est illud discrimen etiā, quod singula in singulis Papauerū caulibus uascula sunt, in Nigella numerosiora: ut quod numero seminū in singulis uasculis deest, uasculorū numero expleat. Solaq̄ hæc uasculi forma fecit, ut syluestre & nigrū Papauer a quibusdam Nigella diceretur. Græci a colore feminis Melanthion, & eorum exemplo latini Nigellam nominauerunt.

De Nigellæ temperamento.

Calefacit, ut inquit Galenus septimo Simplic. & arefacit iuxta tertium ordinem, uideturq̄ esse partium tenuium.

Vices eius & iuuamenta ex Dioscoride.

A

Capitis doloribus illitum fronti subuenit.
 Discutit recentes oculorum suffusiones, tritum ex Irino, & infusum
 naribus.
 Tollit lepras, lentigines, duricias, tumoresq; uetustos cum aceto illitū.
 Circumscarificatos clauos excutit cum uetere uino impositum.
 Dentium doloribus decoctum cum aceto & teda prodest.
 Teretes uentris tineas expellit, peruncto ex aqua umbilico.
 Destillatione laborantes adiuuat, tritum in linteo, & olfactum.
 Vrinam & menstrua ciet, multis diebus sumptum.
 Et lac extrahit.
 Difficultatem spirandi cum uino potum leuat.
 Phalangiorū morsibus ex aqua drachmæ pondere haustū auxiliatur.
 Incenso serpentes fugantur.
 Tradunt largius epotum, enecare.

E X P L I N I O.

Medetur serpentium plagis, & scorpionum.
 Illini ex aceto & melle reperio, incensaq; serpentes fugari.
 Bibitur drachma una contra araneos.
 Distillationem mirum discutit, tusum in linteolo, & olfactum.
 Idem præstat radix manu tenta.
 Capitis dolores illitum ex aceto, & infusum naribus.
 Cum Irino, oculorum epiphoras, & tumores.
 Dentium dolores, coctum cum aceto.
 Difficultates spirandi, addito uino potum.
 Duricias, tumoresq; ueteres, & suppurationes illitum.
 Lac mulierum auget, continuis diebus sumptum.
 Colligitur succus eius, ut Hyoscyami.
 Similiter largius uenenum est, quod miremur, cum semen gratissime
 panes etiam condiat.
 Oculos quoq; purgat, urinam & menstrua ciet.
 Quinimo lintheolo alligatis tantū granis. 30. secundas trahi reperio.
 Aiunt & clauis in pedibus mederi tritum in urina.
 Culices suffitu necare, item muscas.

B

E X M A R C O C A T O N E cap. 111.

Si bouem, aut aliam quāuis quadrupedem serpens momorderit, Me-
 lanthij acetabulum, & quod medici uocant Smyrneum, contrito in uini
 ueteri hemina: id per nares indito, & ad ipsum morsum sterco suillum
 apponito. Et idem hoc, si usus euenerit, homini facito.

E X C O L V M E L L A, lib. de
 re Rustica, lib. 6. cap. 32.

Interdum & fastidio ciborum languescit pecus. Eius remediū est, ge-

C nus feminis, quod Gith appellatur. Cuius duo cyathi triti, adiunguntur olei cyathis tribus, & uini fextario, atq; ita faucibus infunduntur.

E X V I G O N I O.

Nigella est calidæ & siccæ complexionis in tertio: & contrita cum melle, & felle taurino, alœq; & more emplastri super umbilico imposta, lumbricos puerorum interficit.

E X P L A T E A R I O.

Semen Nigellæ colligitur, & per decem annos seruiatur. Est autem subnigrum, & subamarum, & rotundum, & planificatum: unde uirtutem habet diureticam, ex amaritudine, dissoluendi, consumendi, ex qualitatibus suis.

E X A V E R R O E

quinto Colliget.

Scaunix, est Nigella, calida & sicca in tertio gradu. Et significat hoc, quia est in ultimitate amaritudinis cum subilitate. Et ligata in panno lineo, ualet odorata ad reuma frigidum, & occidit uermes: & dissoluit inflationem, & eradicat uerrucas, & producit cum passo menstrua, & facit erigere membrum.

D A V T O R E S.

Plinius, libro. 19. capite. 8.

libro. 20. capite. 17.

Dioscorides, lib. 3.

Mar. Cato, capite. 111.

Columella de re rusti. libro. 6.

capite. 32.

Ioannes Vigonius.

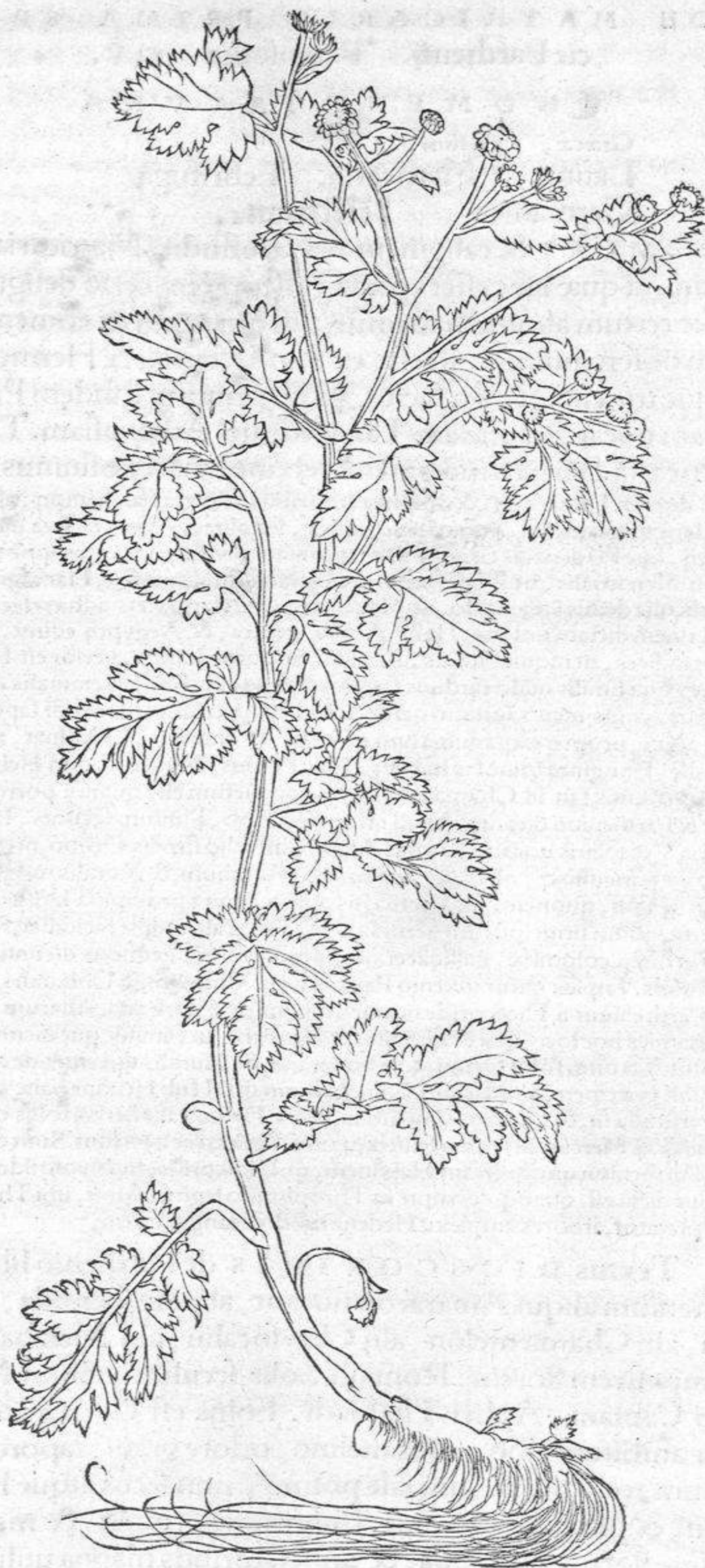
Platearius.

Auerrois. 5. Colliget.

Hermolaus Barbarus.

Marcellus Vergilius.

A

B

Mettram.

C

DE MATRICARIA PRIMA SPECIE Parthenij. Rhapsodia XLV.

NOMENCLATURA

N Græcæ, *παρθένιον*.
 Latinæ, *Matricaria*. Febrifuga.
 Germanicæ, *Mettram*.

NEBULAS & caliginem nobis offudit, *Matricariæ* nouitium uocabulum, ut quæ hæc esset apud *Dioscoridem* certo designare nequimus: nec certum aliquid habemus, nisi quantum ex cōmentarijs *Neoteri*corum obseruauimus, id est, ex *Pandectario*, & *Hermolao Barbaro*. Vterque tria eius genera facit. Quorū primum quidem *Pandectarius* *Artemisiam* uocat. Secundam *Tanacetū*, uel *Athanasiam*. Tertium uulgatā *Matricariā*. *Barbari* iudiciū in *Helxine* herba posuimus, quod sic hēt.

Helxine duplex *Dioscoridi*, & omnino autoribus. Altera *Parthenion*, altera *Cissanthe*mos ab *Hederæ* folijs uocata. *Plinio* item duplex, sed aliter. Altera de qua hic agitur *Parthenij* & *Perdicij*, siue *Perdiciadis* cognomine: quoniam *perdices* hac præcipue uescantur. Folia tamen ei non *Mercurialis*, ut *Dioscorides*, sed mixtæ similitudinis, *Plantagini* & *Marrubio* tribuit, cauliculis densis lanas infici, semina in capitibus lappaceis adhærescentia uestibus: a quo & *Helxinem* dictam uolunt. Hanc *Aeoliæ* gentes, & *Aegyptij* edunt. Crassas, plurimasque habet radices, ut inquit *Plinius*. Altera idem autor inquit, uerior est *Helxine*, cui radix foliosa, ex qua similis malo carduus seminis plenus extuberat. Seminalis *Acanus* a *Theophrasto* dictus, cuius inciso summo uertice, lachryma erumpit iocundi saporis, *Acanthica Mastiche* uocata, proptereaque adulterium ex ea fit, ut diximus. Germinat, atque floret æstate folio, & caule, lanugines spinosas habens. Hæc *Plinius*. Nos hanc non *Helxinem*, sed *Ixinem* uocari credimus: ut in *Chamæleonte* candido dictum est: quanquam porro prior *Helxine* *Perdicion*, & *Parthenion* dicatur. Aliud tamen intelligo, *Plinium* secutus, *Perdicion*, quæ a nostris herba *Vrceolaris* uocatur, ab alijs *Astericum*, folio similis *Ocimo*, nigrior tantum, nascens in tegulis parietinisque: ob id & *Parietaria*, & *Muralium*, & *Muralis* uulgo dicta, et *Vineago*: & *Parthenion*, quoniam a *Minerua* in somno contra præcipitia lapsusque monstrata est *Pericli Atheniensium* principis, cum uernula ei charus ex altitudine cecidisset, *Splachnoptes* appellatus. *Turtures*, *columbæ*, *gallinacei* annum fastidium deducere dicuntur *Helxina* passis, autor est *Plinius*. Triplex igitur inuenio *Parthenium*. Vnum folio *Coriandri*, quæ *Amaracus* a *Galeno*, *Parthenium* a *Dioscoride* nominatur, uulgo *Matricaria*. Alterum folio *Mercurialis*, ut *Dioscorides* hoc loco, siue *Plantaginis* & *Marrubij*, ut *Plinius*, quæ dicitur *Helxine*, ac de ipsa hic agitur. Tertium folio *Ocimi*, quæ *Parietaria*, & *Muralis* uocetur: de qua mirum est *Dioscoridem* nihil præcipere, quod sciam. Nisi quis eum dicat sub *Helxine* hanc quoque accepisse: quoniam hirsutula sit, & adhærescat uestibus, nec a *Mercurialis* herbæ folijs omnino multum distet, præterquam quod *Mercuriali* serrata leuiter ea sunt, *Parietariæ* non sunt. Sunt qui & *Mercurialem* ipsam *Parthenion* quoque dicant *Helxinem*, ut *Dioscorides* in *Myosotide* scriptum reliquit. Etiam *Alsine* dicta est. quanquam corrupte in *Theophrasto* legitur *Asine*, ubi *Theodorus Volucrum* interpretatur, arbores amplexu *Hederæ* modo strangulantem.

D

Textus DIOSCORIDIS de Parthenio lib. 3.

Parthenium aliqui *Amaracon* uocant, alij *Anthemida*, alij *Leucanthemon*, alij *Chamæmelon*, alij *Chryfocalin*, alij *Melabathron*, nonnulli campestem florem. *Romani* *Solis* seculum, aliqui *Millefolium*, *Ethrusci* *Cautam*, *Aphri* *Thamath*. Folijs est *Coriandri*, tenuibus, flore per ambitum albo, intus melino, odore graui, sapore amaro. Siccatum cum aceto mulso, aut sale potum, non secus atque *Epithimum*, & *bilem*, & *pituitam* detrahit. *Suspiciosus* prodest, & *melancholicis*. Herba sine flore a *calculosis*, & *anhelatoribus* magna utilitate bibitur.

Valet decoctum ad insidendum in duricia uuluarum & inflammatio-
bus. Illinitur sacro igni & collectionibus cum flore. **A**

COROLLARIUM HERMOLAI BAR-
bari, super eodem Parthenio, quod similiter no-
stræ Matricariæ adstipulatur.

Parthenij flos odorem habet Mali. Nascitur in sepibus: Matricariam dici eam multi putant. Sunt qui Cotulam appellent. Nam & ipse Dioscorides testatur ab Ethruscis uocari Cautam, unde Cautula deducitur, ac deinde Cotula. Sed & Leucanthen, et Tamnacum Plinius hanc appellat. Nisi librariorum menda sit, Tamnacum pro Amaraco scribentium. Nam & Amara-cus a Dioscoride uocatur: nec aliter a Galeno, atq; Paulo. Celsus apud nos * Pallecium, & Muralium appellat, ut Plinius intelligit. Ego Celsum de alia Parthenio Muralium dixisse au- tumo: quæ non in sepibus, sed in muris, parietibusq; nascitur: ob id & Parietaria uulgo nomi- nata, ut in Helxine docuimus. Est & Parthenis pro Artemisia: quanq; sunt qui Artemin le- gant, non Parthenin, castigando protinus errore medicorum: qui Parthenion, de qua modo loquimur, Artemisiam esse uoluerunt. Apud Hippocratem quæ sit herba Parthenion cogno- mento Microphyllon, hoc est, Paruifolia, dubitatur a Galeno: qui Dioscoridem pro Helxi- ne, aut etiam Mercuriali capiendum existimasse scribit. Sed quid si eam pro Artemisiam secun- do genere Hippocrates intelligit, cuius minuta folia traduntur: aut etiam pro Matricaria, de qua hic agitur, quæ folijs Coriandri describitur?

Alias * Pele-
cynum.

M. VERGILIUS de differentia Parthenij a Per-
dicio, & Chamæmilo uulgato.

Alia hæc Parthenion est ab ea quam Celsus lib. 3. Perdicion uocari etiam tradit, reprime-
req; simul, & refrigerare. Illa Helxine muralis, & Perdicion dicta: hæc pluribus ab Anthemide
inuentis appellationibus, similis, congenerq; illi credenda est. Illa a Nicandro in Theriacis ue-
neratis mederi prodita: hæc sanandis suspirijs, atræ bili, calculosisq;, inflammatis, duratisq;
muliebribus locis apta. Hæc Chamæmalo similis, flore per ambitum candido, in medio lu-
teo, illa Mercurialis herbæ folijs descripta: & ne longiores simus, notis omnibus inter se di-
uersæ, solo eodem nomine legentes fallunt. Fallit autem non nomine, sed re Parthenion,
tam similis Chamæmalo, ut pro ea sæpius ab imperitis carpatur. Habet enim illi similem pau-
lo minus q; in cunctis florem. Differt magnitudine, quæ in Parthenio amplior undiq; est. Dif-
fert & figura: q; coloribus in utriusq; flore paribus Chamæmali flos in medio tumet, & in al-
tum erigitur: folia uero ad terram inflexa descendunt, in Parthenio folia medio exæquata per
ambitum stant. Nobis ex his quæ diu obseruauimus, inclinatur animus, Chamæmalo conge-
nerem esse: & ut in plerisq; alijs sit, nota aliqua priuatim ab alijs dispesci, quæ in Parthenio
hac uirosus odor est. Quemadmodum in Bouis oculo, quæ mox dicenda erit, sola magnitu-
do, quæ a Parthenio hac illa distinguitur.

Verum & hæc sententia Barbari repugnatores habet suos, & sunt
qui falsum existimēt ex similitudine floris, quæ est Matricariæ, cum Cha-
mæmilo. Nam Serapion inquit, priorem pro Chamomilla speciem re-
cipit, hoc est, Anthemida. Et quæcūq; in capite de Chamomilla ex Dio-
scoride adfert, ea sunt apud Dioscoridem de Anthemide dicta: quam
q; ambarum herbarum descriptio indicet, eas omnino esse unius spe-
ciei, & qualitatis. Nam odorem pomi spirare ipsas, nomen indicat Cha-
mæmilon, hoc est, agreste pomū, flores in ambitu albos, intus aureos ha-
bentes. Quare siue Matricariam, pro altera specie capiamus, hoc est, pro
Parthenio, ut Hermolaus credidit, siue aliam herbam quamcūq; similem
Chamomillæ, certe eas esse consimilis prope effectus, necesse est.

B
Sententia
cuiusdam
docti uiri.

COLLECTATIO NICOLAI LEON-
niceni, & P. Collinutij de Parthenijs.

Leonicens lib. de Erroribus Medicorum, Parthenium (inquit) scribit Plinius lib. 21. apud
Celsum uocari Perdicionem & Muralium. Deinde subiungit eandem Parthenio, quod Muralium

C appellatur, uires, quas Dioscorides alteri Parthenio adscribit, quod Chamæmilon alio nomine dicitur, quoniam parum folijs & flore, ab herba Chamæmilo differt. Hanc autem Parthenion, Chamæmilo similem herbam, nonnulli ex recentioribus medicis Cotulam appellant. Sed hæc Parthenium non uocatur a Celso Perdicium atq; Muralium, sed altera potius quæ Helxine, & simul Perdicium, ac Parthenium quoq; nuncupatur, a latinis autem Parietaria, & Muralium dicitur: quia passim in parietibus, seu muris nascatur. Nostro quoq; æuo uulgo una litera dempta, pro Parietaria, Paritariam uocant. Hanc eandem herbam, siue Muralium, siue Parietaria dicatur, commemorat Celsus, suo de Medicina tertio, inter ea quæ uim habent refrigerandi, simul ac refrigerandi. Quæ sane facultas ei Parthenio, quæ Perdicium, & Parietaria appellatur, non autem alteri, quæ etiam Chamæmilon dicitur, ab omnibus fere medicinae autoribus adscribitur. Hæc enim sunt de eadem Dioscoridæ uerba. Habēt folia astringendi atq; refrigerandi facultatem. Nec de ea aliter Paulus atq; Galenus tradiderunt. Ipse pariter Plinius libro. 22. eandem & Parthenium, & Perdicium quoq; nominari confirmat.

P A N D V L P H V S C O L L I N V T I V S.

Tria genera
Parthenij.

In explicandis Plinij de Parthenio (ut ipse putat) erroribus, in magnos Leoniceus errores incidit, ut ex herbarum ipsarum descriptionibus, differentiisque cognoscere licet: quas intellexisse, distinxisseq; Plinium, Leoniceum uero confudisse, per illarum ignorationem intelligemus. De his igitur sic agemus. Tres herbas Parthenij nomine nuncupatas. 21. & 22. uolumine scribit Plinius (nam de quarta quæ Mercurialis est, sermo nunc nobis non est) hisq; omnibus, suas quibus pollerent uires adscripsit. Ex eorum (ut est uidere) sententia, quas tam multos enumerat, prima quæ Parthenium, Leucanthus, Thamnacusq; a Græcis, a nostris, & Celso Pelecynum, Muraliumq; uocetur, in hortorum sepibus nascens, flore albo, odore mali, sapore amaro. Alteram quæ Helxine, & Siderites, & Perdicium, ab aue cognominatur: folia habens mixtæ similitudinis Plantaginis & Marrubio: cauliculos densos, leuiter rubentes, semina in capitibus lapaceis, adhærentia uestibus, unde Helxinem dictam uolunt. Tertiam quæ item & Perdicium, & Astericum, a nostris uero herba Vrceolarum dicitur, folio similis Orymo, nigrior t̄m, in tegulis, parietinisq; nascens. Has Parthenij differentias si Leoniceus cognouisset, simulq; & diligentius Celsum, & dilucide ista scribentem Plinium, & suum illum Dioscoridem inspexisset, non temere adeo obstrepuisset. Quod ut plene intelligere possint studiosi, ego eas quæ sint aperiã, disceptandoq; proponã, his locum faciens, qui ueriora contulerint.

Leucanthus.
Thamnacus,
Muralium.

Pelecynus.

Genfeminũ.

Amaracum.

D Prima quidem a floris candore Leucanthus, & a fruticis, cespitisq; densitate Thamnacus nomen accepit. Eadem a Celso (in his forte libris, quos de agricultura scripsisse illum constat) siue ab odoris suauitate, siue quod unguentis flos aptissime conueniret, Muralium dicta est, quasi Myralium, y, pylon in, u, nostrum uerso, quod ueteres (ut Murra, Murena, & Mure) frequentissime usurparunt, & familiare esse latinis scribit Cicero. Pelecynum idem ex eo cognomine esse uidetur, quod frutex ipse odoris suauitate, ad se pelliciat. Siue, quod, ut Pelecynus quoq; herba, quæ in segetibus nascitur, adminiculo indigens hortorum, sepibus subrepat: quod nostro quoq; æuo fieri, hominum uidemus industria. Hanc nos uulgo Genfeminum uocamus, flore albo, odore mali, sapore amaro. Hæc est illa Parthenium, quam rectius fortasse Amaracum dixerunt quidam, quæ sub ipsa quiescentē Ascanium, floribus, & dulci aspirans complectitur umbra. Vnde laudatum illud Co insula quondam confectum unguentum, quod Amaracinum, Samsuchinumq; dicebatur. Vnde forte in Genfeminum uocabulum uulgus desinxit, ut non aliud fruticis uel herbe genus intellexisse illos apud Dioscoridem putem, qui Parthenium Amaracum dixerunt. Alioqui si ea Dioscoridi Parthenium est, quam Cautam uocare Etruscis tradit, quo pacto tam breuis herbe umbra complexum puerum, dulciq; scripsisset insignis uates? Cum Cautam ipsam nec umbræ ob breuitatem idoneam, nec odoris unguentive oblectamento ob florum graueolentiam esse plane omnes intelligant. Melius uero, eodem Dioscoride autore, & Chamæmilon, & Anthemida quosdam uocasse illam, quæ Cauta dicitur, fortasse quis putet: cum inter Chamæmiloni species, quas esse tres prodidit, collocetur.

Duæ Cotæ.

Duas etenim, quæ nunc etiam Cautæ, uulgo Cotæ dicantur herbas, unã quæ sana cognominetur, & a quibusdam Millefolium, non recte dicatur, nos Leucanthemon Plinio dictam 21. uolumine credimus, Abrotono odore similem, & flore albo, foliosam, suspiriosis utilem. Alteram Chamæmilo similiorem, quæ ab odoris foeditate putidæ cognomētum ferat. Potuit & Dioscoridis Parthenium Millefolium hoc esse, si non illi Coriandri folia adscripsisset. At secunda Parthenium hisdem quibus a Plinio pingitur signis, plurima inspicitur in aruis, stipulisq; nascens, folijs fere Mercurialis: cuius semen asperum, nigrumq; perdices appetant. Eam quando semina in ambulatium uestibus hæreant, ut græcorum quidam Helxinem dictam uoluerunt, Romani herbam Lapariam, Sic uulgus quoq; per hæc tempora Grapellam nuncupat,

quasi à rapiendo Rapellam dicas. Tertia uero est ea, quam ex eo quod folia caudiculis stellæ in-
star circumherentia habeat, Astericum dicitur: & quod ipsa rapaci quadam lanugine hæere ue-
stibus possit, a Dioscoride dicta Helxine uidetur. Quod uero tergendis urceolis, uitreisq; uasis
experimento sit efficax, a Plinio Urceolaris, a nobis uulgo quoq; Vitriolum dicitur. Quod ue-
ro muris, parietibusq; nascatur, a Celso Muralis. 2. de medicina libro, a nostri temporis Medi-
cis recte Parietaria dicitur. Mineruæ sacra, atq; ideo Parthenium dicta, quod eam dea somno
monstrauerit.

Vides, ut in nullo deceptus Plinius, si qui illū legant, intelligāt, ab erro-
re uindictæ? Vides iam conuoluuli huius nostri manifestā calumniā: ut
sefe suo cum Dioscoride uelut in Pampino contorqueat? Qui suā Par-
thenium & Chamæmelum uocet, & Solsequium & Millefolium uocari
a Romanis affirmet: quibus quidem appellationibus absurdus nihil di-
ci potest, apud eos etiam qui uel mediocriter hæbariam attigerunt: qui
& propria illa esse diuersissimarum prorsus a Parthenio hæbarum no-
mina non ignorant. Et Leonicens in primo quidem Parthenij genere,
pro Pelecyno, quod ueteres & impressi habent codices, Perdicium scri-
bit. In tertio pro Murali, Muraliū ponit. Et quod de Murali in. 2. de me-
dicina libro Celsus scribit, hic de Muralio in. 3. scribere illum impudēter
affirmat. Tum pro Leucanthe candidi floris hæba, unde & nomen, Co-
tam nescio quam, Cautam, ut arbitror, Dioscoridis uertens, autumat: nō
albo flore, sed luteo, candidis foliufculis coronato: non odore mali, sed
Abrotani, ut P L I N I V S, uel insuauis ac tristi: si eam quæ Putida co-
gnominatur intelligit. Et iam quod Plinio primus obiecerat, in Nicolaū
ipsum, uehementiusq; aliquanto retorqueri possit: qui non hominū mo-
do, & rerum similitudine, sed græcæ quoq; eruditōis opinione deceptus, B
plurima intemperanter effudit. Hactenus Collinutius.

Sunt qui Febrifugam appellant, alio nomine & Centauream maiorē:
quod an ita habeat, disputatum tantum proponimus, ut ansam præbea-
mus doctioribus, plura de ea herba disquirendi.

V I R E S E I V S E T I V V A M E N T A

Matricaria herba Absinthij & Centaureæ uires habet, & uel comesta,
uel uentri cataplasmata, uentris tormina discutit. Ante accessionem in ui-
no cocta, & comesta, febrem depellit. Pellit menstrua, uermes & urinā.

A V T O R E S.

Dioscorides libro tertio.

Herm. Barbarus.

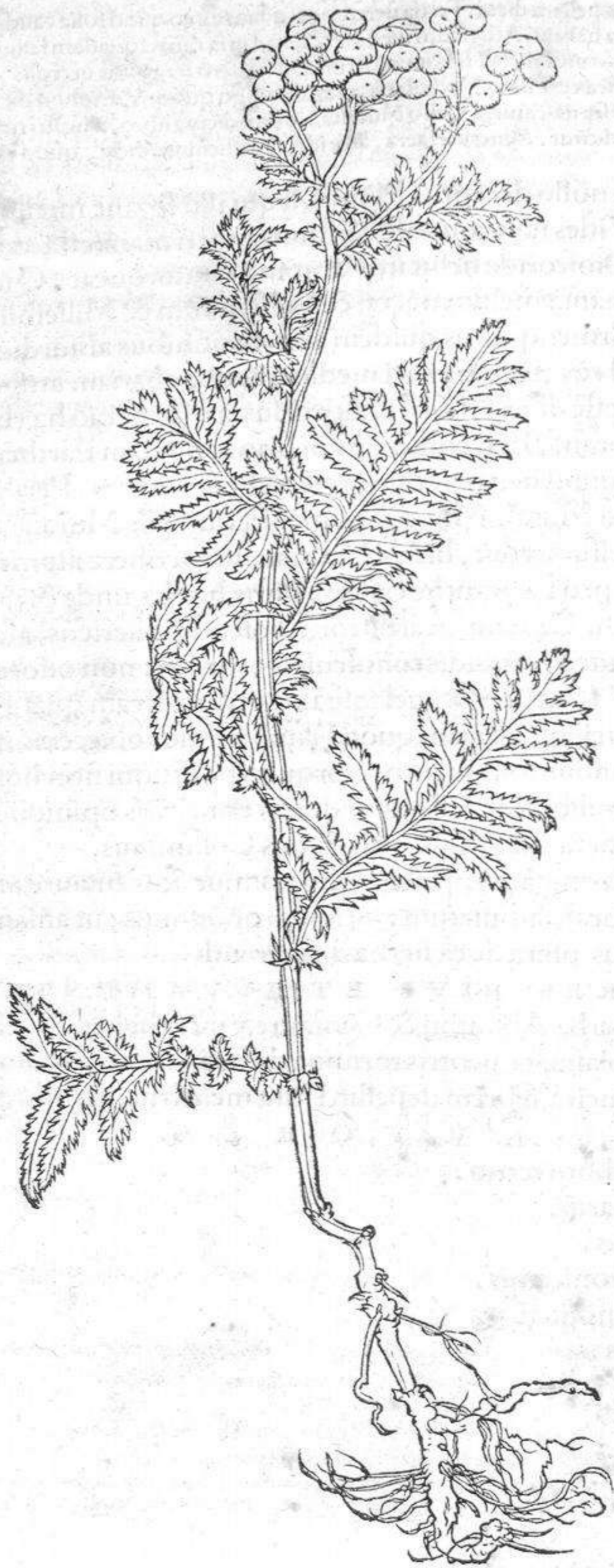
M. Vergilius.

Nicolaus Leonicens.

Pand. Collinutius.

Pandectarius.

S E R A P I O N.

Keynsarn.

De Tanaceto Secunda specie Matricariæ & Partheniorum, Rhapsodia XLVI.

A

TANACETVM herbam uulgarem, posteriores Medici omnes Apium rusticum, Matricariam mediam, Artemisiam domesticam, & Herbam S. Mariæ appellant, Germanicæ, **Keynsarn. Wurmkraut. Baurenepff.** Non esse illā, quam ipsi ex Dioscoride Ambrosiam, & Athanasiam demonstrat, M. Vergilius facit. ut credam: cuius hæc in Ambrosiam est annotatio.

Non inter herbas aliquas fluctuans & uagum nomē tantum quondam Ambrosiæ fuit, sed quodcunq; odoris, aut cibi suauitate placeret in pœtis scriptoribusq; alijs, eodem hoc nomine ab antiquis dicebatur, & quasi immortalitatem utentibus faceret, sic appellata illis fuit. Frequens & notum ubiq; nomen, ignota tamen res, & inter herbas non facilis inuentu: alijs aliter eam ostendentibus, & cum Artemisia miscentibus fere cunctis. Audent tamē nostræ ætatis herbarij eam ostendere, trium dodrantum altitudine, & altiolem aliquando herbam, ut hic ait, ramosam, semine per totum caulem racemoso, sed longe maioribus q̄ Rutæ folijs: & quod hic ait, nunq̄ florentibus racemis, lanuginosis, papposisq; nullo nec uini, nec alterius rei odore. Quo fit, ut in peregrina Italiæ, ut nos credimus, herba nihil pro comperto constituere audeamus. Plinius, 27. uolumine, capite. 4. integrum scriptoris huius caput commentationibus suis inseruit: cum tamen non multo antea libro. 25. capite septimo de Artemisia agens, dixisset. Sunt qui in mediterraneis eodem Artemisiæ nomine uocant simplici caule, minimis folijs, odore non inuocundo, quam quidam Botryn, alij Ambrosiam uocant. Ex quo manifeste deprehenditur, quod paulo ante diximus, uagum per multa Ambrosiæ nomen esse: plantas, cibos, & pocula, eousq; ut Athenienses hoc nomine omnigenas fruges, oleum, uinum, laticesq; alios, quos Dijs in ara offerrent, Ambrosiā nominarent. Nobis inclinatur animus, ut peregrinam nostro orbi, peculiarēq; Cappadociæ herbam existimemus: nam quæ a nostris herbarijs hoc nomine ostenditur, uulgaris, & ubiq; nascens, inuentu facillima est, præsertimq; ex capitulorum racemis, quos habet pappis plenos, nunq̄ a nobis florere uisos.

Pandectarius de TANACETO.

Pandectarius de Tanaceto sic habet. Altera Artemisia Tagetes nominatur, quæ tenera est, semen habens minutum, & unā hastam folijs plenā. Nasct̄ in locis mediterraneis, & altioribus. Florē mellinū atq; tenuem, et iucundiolem, comparatione alterius Artemisiæ. Hæc a grecis uocatur Tagetes, uel Tanacetū, & nos in lingua latina uocamus eā Thamasiā, uel Athanasiam.

B

Male latine.

VIRES eius & Iuuamenta ex eodem Pandectario.

Artemisia quæ Tagetes appellatur, facit ad uesicæ dolorem, & stranguriam, succo dato ex uino drach. ij.

Febricitantibus ex aqua calida cyathis. ij. datur.

Tosta cum axūgia & aceto, coxarum dolori medicatur, ligata usq; ad tertium diem.

Vt infantem hilariorem facias, suffumiga Tanacetum, & omnes simul incurfiones malorum auertet.

Neruorum dolorem, & tumorē pedū tritum cum oleo, mirifice sanat. Idem præstat in dolore pedum, si in potione sumatur.

EX HIERONYMO Herbario.

Tanacetum calores extinguit, si epithimetur.

Vermes interficit, & potum, & comestum semen.

Pellit & urinas, & calculos.

C

DE CHAMÆMELO TERTIA

specie Parthenij, Rhapsodia XLVII.

DE NOMENCLATURA EIVS

& generibus ex Dioscoride. lib. 3.

ἀνθεμίδας
χαμαίμελον

ANTHEMIDA aliqui Leucanthemum, alij Heranthemum, quoniam uere floreat, alij Chamæmelon, quoniam mali odorem habet, at, nonnulli Melanthemum, alij Chrysocomam, alij Calliam, Romani Mallium, Aphri Astertiphen appellant. Genera eius tria, tantum flore distantia. Rami palmum non excedunt, fruticosi, alis multis, concaui. Tenibus ramulis, rotundis capitulis, floribus in medio auréis, forinsecus orbiculato ambitu, candidis, mellinis, aut purpureis, magnitudine foliorum Rutæ. Nascitur in asperis, & iuxta semitas. Colligitur uere.

VIRES, ET IUVAMENTA EIVS.

Vim habent radices, flores, & herba excalescendi, extenuandiq;.

Potu & infusione pellunt menstrua, partus, urinam, calculosq;.

Aduersus inflationes, & ilij tormenta bibuntur.

Bilem suffusam expurgant.

Iocinerum uitia sanant.

Decocto earum uesicæ fouentur.

Ex omnibus his generibus ad calculos efficacissima est, quæ florem purpureum habet, cuius amplitudo maiuscula est. Hanc proprie Heranthemum uocant.

D Ea cui Leucanthemo nomen est, item quæ Chrysanthemō dicitur, uehementius urinam ciunt.

Aegylopijs illitæ medentur.

Commanducata, ulcerum eruptiones in ore sanant.

Nonnulli in clysteribus ex oleo utuntur.

Teruntur in farinam ad abigendos febrium circumitus.

Flores & folia recondi debent, & priuatim tusa, in pastillos digeri.

Radix quoq; sicari: dumq; ingruit necessitas, binæ partes herbae dari, modo floris, aut radice pars una, modo cōtra: floris partes duæ & herbae una, permutatim duplicato pondere alternis diebus.

Bibere autem oportet in uino mulso diluto.

COROLLARIUM HERM. BAR

bari super Chamæmelo.

Pli. li. 22. ca. 27.
The. li. 7. ca. 13

Anthemis, quæ & Leucanthemis uocatur, pro ea quæ Chamæmilon uulgo dicitur, magnis est ab Asclepiade celebrata laudibus. Theophrastus Anthemon, & Anthemion appellat, quam Dioscorides Anthemida, & Hippocrates (ut arbitror) Euanthemum. Duo genera constituens, Vnum eius, quæ ab radice dumtaxat foliata sit. Alterum quæ caule tantum. De flore incipit utrunq; cacuminibus, cum cæteræ ab imo incipiant. Flore candido, in orbem medijs herbaceo. Semini colos q; flori. Decidere hoc sicut & spinosis, conceptaculo inani relicto. Theodorus Anthemon pro Melanthio uidetur intellexisse, ut qui Nigellam interpretatus sit. Reponuntur Anthemidis flores in coronamenta, sed collecti uere. Est & saltationis apud Athenarum cuiusdam popularis nomen Anthema, cum illo ioculari numero.

Vbi Rosa, ubi Viola, ubi florens Apium?

Vbi hæc Rosa? ubi hæc Viola? ubi hoc florens Apium?

Ex M. Vergilij commentario de Chamæmalo.

A

In Anthemide hac nulla est ex tam multis appellationibus, quæ non certam & rei coniunctam significationem habeat. Omittimus quas hic ipse declarauit, Eranthemō, quæ uere floreat, & Chamæmalum, quæ pomæ odorem habet dicit. Ceteræ etiam ex floris colore, odoreue cōsensu aliquarum gentium factæ sunt: quæ ut interiorem, exteriorēue floris colorem magis amauerant, sic Leucanthemon a colore albo, aut Chrysanthemion, Chrysocomenue a flauo auræ colore eam indicauerunt. Vtrōque enim modo in scriptore hoc legitur. Quemadmodum ab odore Malique habet, Melanthemon. Malique enim florem ea uox significat. Libet his addere a Theophrasto libro de plantarum historia octauo, sæpius genere neutro Anthemon dictam fuisse. Et qui passim in græcis modo leguntur, dodrantes ramuli, in uetustissimis utriusque gentis codicibus, duorum dodrantum altitudine herbam describunt. Nec multo post, ubi passim legitur, κλωνία μικρά λεπτά φύλλαρια, legi oportere, non ramulos, sed foliola. Prius enim de ramis actum fuerat, tunc autem de folijs herbæ agendum erat. Indicant id uetustissimi græcorum codices, & antiqua Dioscoridis interpretatio: quorum ope nos quæ miscuerant alij interpretes, redire in sua loca cōegimus: diximusque, foliolis paruis, tenuibus, numerosisque, &c. Cætera in Chamæmalo satis nota per se sunt, ideoque a nobis longius non tractanda.

V I R E S & Iuuamenta eius ex Aemilio Macro.

Anthemium magis commendat laudibus autor
 Asclepius, quam Chamamolam nos, uel Chamomillam
 Dicimus, hæc multum redolens est, & breuis herba.
 Herbæ tam similis, quam iusto nomine uulgus
 Dicit Amariscam, quæ foeteat, & sit amara,
 Ut collata sibi uix discernatur odore.
 Autores dicunt species tres illius esse,
 Quas solo florum distingui posse colore
 Tradunt. Est cunctis medius flos aureus illis:
 Sed uarijs folijs flos circumcingitur ille,
 Albi, uel nigri sunt, purpureiue coloris.
 Dicitur Anthemion proprie, cuius foliorum
 Purpureus color est, maiorque & fortior hæc est.
 At Leucanthemion, folijs deprenditur albis.
 Mellinis Chrysanthemion, uis omnibus illis.
 Sicca, calensque gradu primo conceditur esse.
 Prouocat urinam cum uino quælibet hausta.
 Vesicæ frangit lapides, & menstrua purgat,
 Si foueatur aqua matrix qua cocta sit herba,
 Aut si cum uino potetur sæpius illa.
 Tormina sic sedat, stomachique inflatio potu
 Pelletur tali, squamas de uultibus aufert,
 Si tritam apponas solam, mellisue iugatam.
 Ictericis prodest eius decoctio sumpta,
 Et mire prodest icoris potata querelis.
 Pellere cum uino potata refertur abortum.
 Hac oleo cocta foueas si febricitantem,
 Frigus depelles, febrem quoque sæpe fugabis.
 Vnguine purgantur hypocondria turgida tali.

C Pestiferos morfus serpentum, pondere drachmæ,
 Cum uino prohibet Anthemis sumpta nocere.
 Plinius affirmat hanc quadraginta diebus
 Vnaquæq; die bis sumpta pondere drachmæ,
 Cum geminis cyathis uini subtilis & albi,
 Cum lotio, sensim totum purgare lienem.
 Aegylopas curat, si quis commasticet illam,
 Et sic apponat, sic ulcera sordida purgat.
 Ebullire caput febris feruore grauatum
 Sæpe solet, uel collectis humoribus in se,
 Ulcera producit (nocat Exanthemata Græcus)
 Hæc decocta uirens oleo Chamomilla repellit,
 Quod si defuerit uiridis, maceretur aceto,
 Et caput inde lauet, nullum magis adiuuat unguen.

EX IO ANNE VIGONIO.

Chamomilla est calida & sicca in primo.

Virtus eius est, resolvere sine attractione, cum aliquali mollificatione,
 & loci confortatione.

D
 Oleum Bene-
 dictum.

Ideo eius oleum Benedictum nominatum est, quia resoluit sine attra-
 ctione. Et decoctio eius cum extremitate absinthij, & radice Liquiriciæ,
 Fœniculi, & Petrosilij, Asparagi, & quatuor seminibus frigidorum, cum
 Iuiubis, & Sebesten, in uino granatorum, & aqua Endiuixæ, & zuccaro
 dulcorata, & ieiuno stomacho sumpta, ad medietatem cyathi, urinam po-
 tentissime prouocat, lapides expellit, dolorem splenis, hepatis, et iliorum
 mitigat, atq; etiam ictericiam sanat.

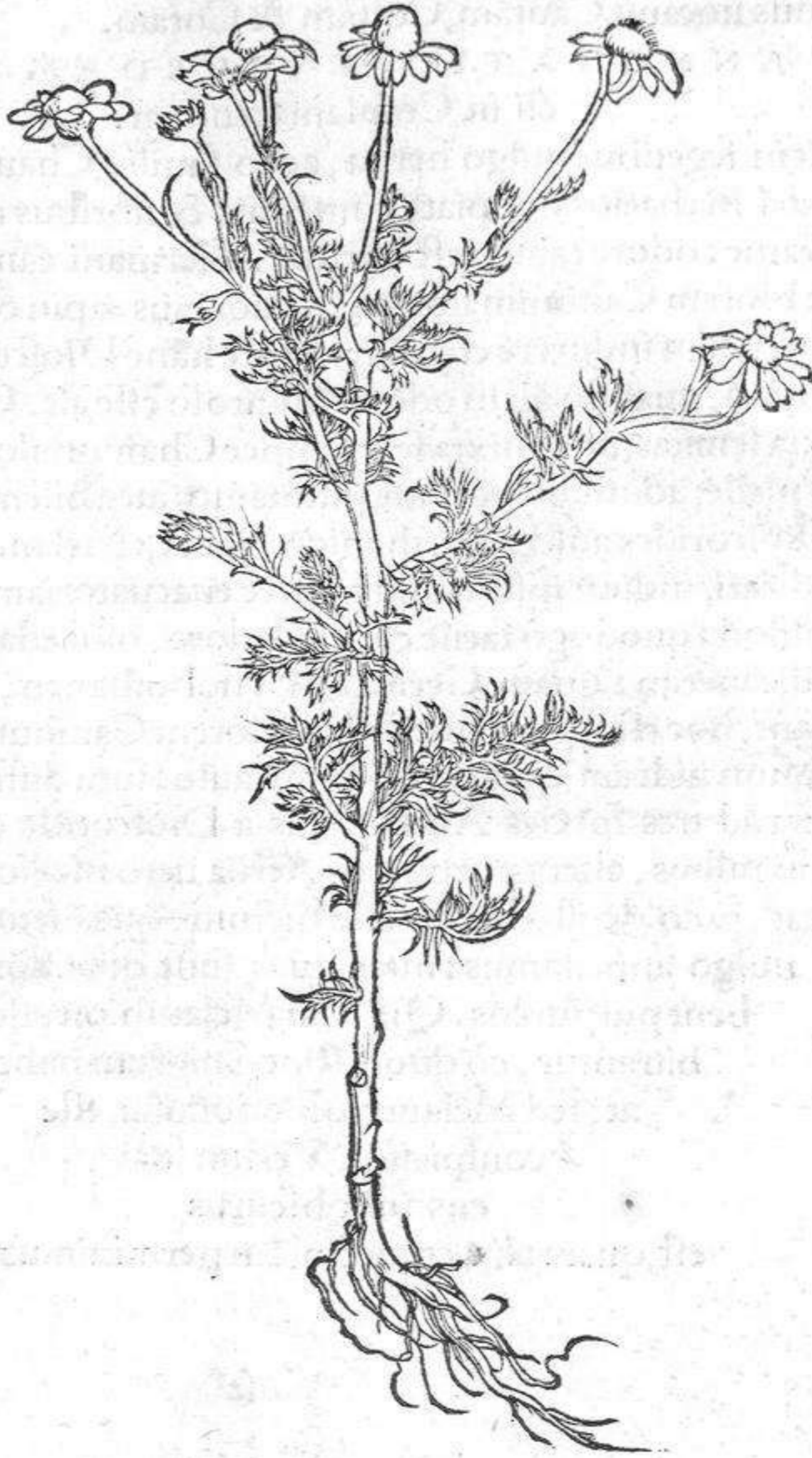
EX AVERROI.

Chamomilla præ alijs proprietatē habet in mitigando dolore uentris.

Confectio olei Chamemillæ ex PALLADIO.

Per olei libras singulas Chamemillæ herbæ florentis aureæ medietatis,
 proiectis albis folijs, quibus flos ambitur, unciarum singularum pōdus
 infundas, & 20. diebus in sole constitues.

Cotula foetida.

Krotten dyll.

DE COTVLA foetida, Quarta specie
Parthenij, Rhapsodia XLVIII.

PANDECTARIUS, ET SIMON
Genuensis.

COTVLA, VEL Cotularia, alia foetida, alia non foetida.
Foetida est planta similis Chamomillæ folijs & flore: quæ a Græcis uocatur Parthenion, Germanice, *Hundts blüm / oder Krottendyll*. Est alia Cotula non foetida, quæ uocatur Bichar Arabice, Latine, Oculus uaccæ, uel Oculus tauri, Græce, *βοιφθαλμῶ*, Plura super ea herba mihi

Cotula
duplex.

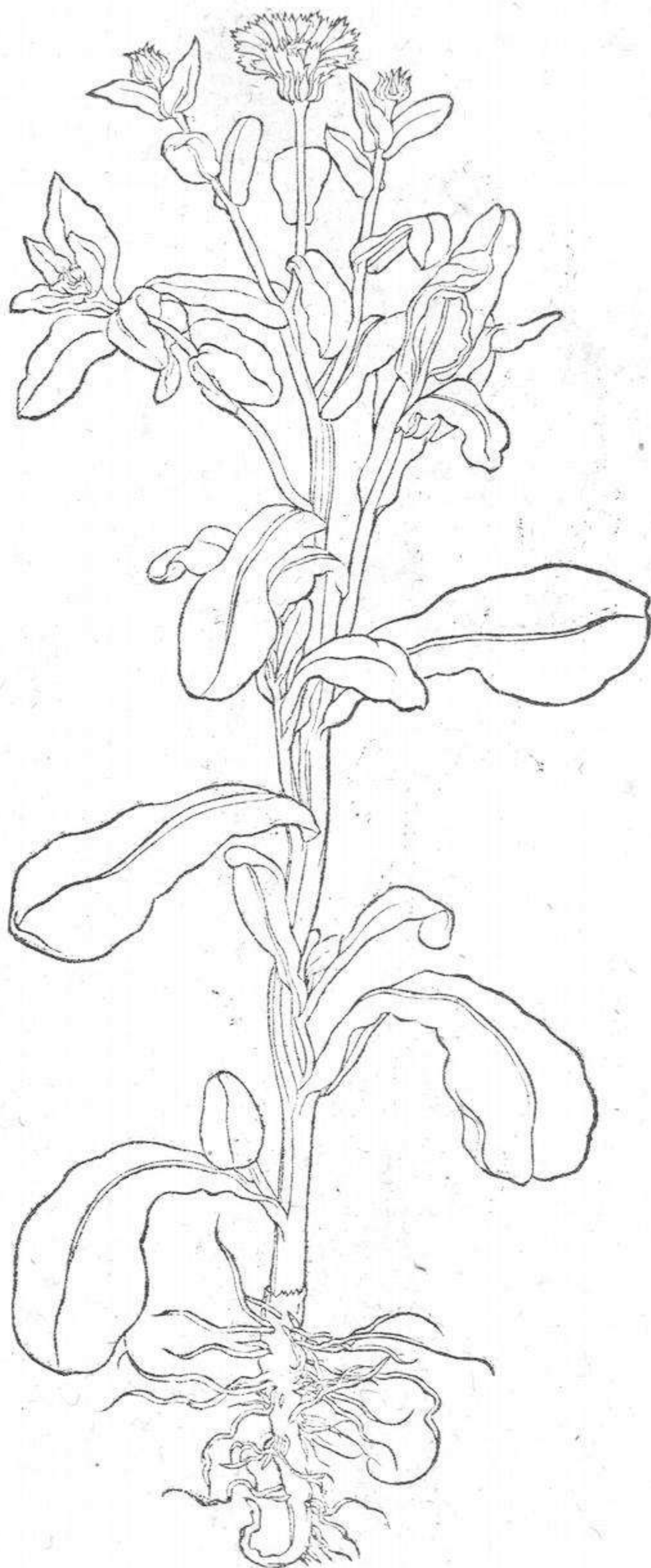
C non constant. Suspicio esse, quam supra in descriptione Matricariae, Leoniceus uocauit Cautam, Cottam, & Cotam.

A N N O T A T I O C V I V S D A M D O
eti in Cotulam foetidam.

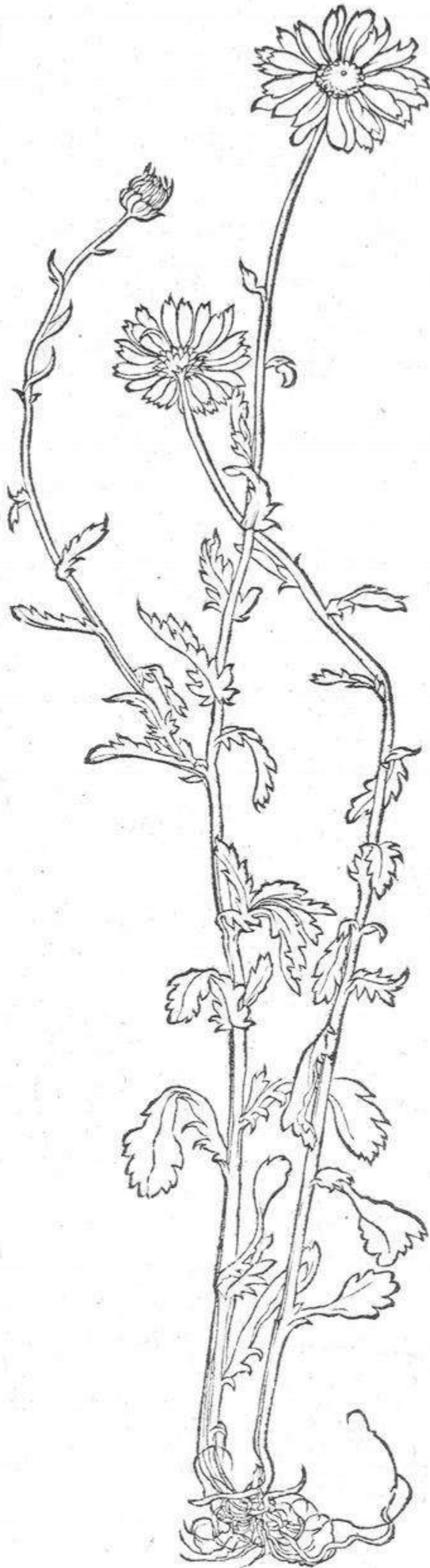
Crescit in segetibus uulgo herba, adeo similis Chamomillae, ut frequenter etiam herbarios decipiat: cum folijs & floribus nihil penitus differre uideatur: odore tamen est tetriore. Germani eam herbam Caninam, siue Florem Caninum uocant. Odor eius capiti obest, & si crebro utaris, Phrenesim inducere creditur. Forte hanc Dioscorides putauit esse Parthenion, quando illam odore subuiroso esse ait. Crescit inter segetes, & iuxta semitas, intermixta fere semper Chamomilo. Quod autem postum cum melle, adinstar epithimi, pituitamque atque bilem per interiora de trahere Dioscorides adserit Parthenion, ideoque Melancholias, & suspicis medicari, indicat ipsum uim habere euacuatoriam, fortioeremque Chamamilon: quod ego facile cum ex odore, tum etiam ex gustu illius herbae iudicauerim: quam Germani Cynobothanen, siue Cynanthe min, uocant, hoc est, quod antea dixi, Florem Caninum. Quamquam eam in usu esse non uideam, quare nihil etiam ausus sum diffinire. Quantum

Cynobothane.
Cynanthe mis.

D uero attinet ad tres species Anthemidis a Dioscoride descriptas, quarum una albos, altera purpureos, tertia uero mellinos flores habet, puto de illis herbis esse dictum, quas frumentarias uulgo appellamus: inter quas sunt quae flores habent purpureos. Quidam Melanthion esse arbitrantur, eo quod semen nigrum habeat: sed Melanthion odoratius esse conspicitur. Verum locus subobscurus est, quare alijs coniecturam permittimus.

Kingelblüm.

Gänfblümen.

DE QVINTA SPECIE PARTHENII,

A

id est, Oculo bouis, uel Vaccino, siue Cotula non

fētenti. Rhapsodia XLIX.

B DIOSCORIDES, lib. 2. de Buphthalmo.

BUPHTHALMON quidā Cachlam uocāt, alij Balsamenā, Magi Hæmoran, alij Mercurij geniturā, alij Aphthitis semen, aut Mnesitheu, Romani Cappacoraniā, Aphri Narat. Tenuis emittit cauliculos, mollesq; folia Feniculi, luteū florem Anthemide maiorē, oculi similitudine. Vnde nomē traxit. Circa oppida nascitur, & in campestribus. Flores cū cærato tritū, tumores duriciasq; discutiunt. Aiunt epotā post exitū a balneis, regio morbo correptis, colorem tractu temporis reddere.

HERM. BAR. Corollarium de Buphthalmo.

Buphthalmos, siue Buphthalmon, siue ut Hippocrates Euanthemon, fruticosa caulibus, qui & mādunē decocti. Flores huius maiores multo, acrioresq; sentiunt, q̄ Anthemidis. Differt a Butomo frutice palustri, Orchomenio lacu plurimo, caule inoffensissimo, peculiari quodā leuore, folio harūdinis angulari, fructu nigro, Malī amplitudinē, sexu duplici. Mas foecūdus, foemina uiriliū ad nexū utili. Pars ab radice tenera mādif, puerorū cibo grata. Buphthalmon uero eandē esse cū Chrysanthemo uocata, puto, de qua Quarto lib. Diosco. hæc ipsa repetit. Facitq; q̄d Alcman poëta, Calchan, siue Cachlan, hoc est, Buphthalmon, ita noiat, ut aureū torquē ex huius cōstare floribus oñdat, χρύσειον ὄρμον ἰκόν ῥαδινὰν πετάλαισι κάχλαν. Nicolaus Damascenus lacū sub Alpes esse scribit, multorū stadiorū circūitu, ubi toto fere año flores suauissimī odoris & coloris præstātissimi per ambitū uisant, similes Buphthalmo. Non uideēt hæc Buphthalmos esse, quā rustici Bouis oculū, et Cotulā cognomēto, foetidā ab odore appellāt, pratensam herbam: q̄ eius candidi flores sunt, Buphthalmi uero lutei, ut Dioscori. & alij testant: etiā si cætera satis cū ea congruāt. Est & alia Buphthalmos, de qua in Cucumere syluestri dixim⁹. Buphthalmon Dioscori. et Hæluron dici meminit. Ego & Hælurion uocari quandā stirpem lego apud Photionē: diuersa, nec ne sit, haud constat. Porro Hæluros animal est, q̄d nos Felem appellamus, uulgo, ut quidā interpretant, Cattus: q̄d & Aegiluros quoq; dicitur a poëtis. Inuenio & Chalcan uocari purpurā, & herbæ genus, quo purpura tingit, apud Photionē gramaticum.

B

Annotatio M. Vergilij in eandem Buphthalmum.

Quæ Solis oculū Parthenion uocari caussa fecerat, per ambitū floris radiata folia, & in medio disco colore luteo, eadē similit̄ illi Buphthalmon noiri fecit. Figura floris eīm in utraq; paulo minus q̄ eadē: sola magnitudo discrimen facit. Eāq; ob causam, nomen hæc sibi a maiore maioris quadrupedis oculo inuenit, Bouisq; oculus dici uoluit: & si a magnitudine oculi simpliciter potius dicā forte aliqs nō male credat, p̄sertim dicēte hoc ipso simpliciē esse ὀφθαλμοειδῆ, q̄d tantū figura & specie oculi significat. Plinius tamē. 25. uolumine, capi. 8. his uerbis eā descripsit. Est et Buphthalmos similis boum oculis. Quē nos secuti, Bouis oculū interpretati sumus.

Mihi apparet eum esse florem, quem uulgus hodie uocat Germanice, Gensblum: sed plane foeminam, quem & adpinximus. Nam masculam luteis in circumferentia foliolis, proinde tauri oculum referentibus, hac uire habere non licuit. Nisi eum uelimus, quē idem uulgus Caput Monachi, Germanice, Ringelbluom: id quod & alijs uideo placere. Quare & illum dedimus. Quancq; rectius hanc Chryson, uel Chrysanthemon liceret uocare.

Otho.

”
”

Serapion de oculo Bouis cap. 158.

Bichar habet stipitē mollem, & folia similia folijs Maratri: & flos eius est citrinus, plus flore Chamomillæ, similis flori Cotulæ: & ideo nominant eam quidam hoc nomine.

Acuitas & mordicatio sunt in ea plus q̄ in Chamomilla, & resolutio eius est amplior resolutione ipsius.

A VICENNA libro secundo.

Bichar est, quæ nominatur Keusen, id est, oculus. Rosa eius est citrini coloris, rubea, in medio grossior rosa Chamomillæ. Calida est in secundo, sicca in primo.

Gut Heynrich.

De Mercuriali Sexta specie Parthenij

R H A P S O D I A L.

C N O M E N C L A T V R A E

Mercurialis Herbæ.

Græcæ, *παρθένιον. λινόζωστις.*

Latinae, Mercurialis, Linozostis, Parthenion, Herba Herculis, Vnguentaria.

Germanicæ, Bingelkraut. Scheißkraut. Mistmilt. Hundts milt. Scheißmilt. Speckmalten. Schofsmelden. Kürwurz.

L Historia Mercurialis ex Plinio, libro uicesimoquin-
to, capite quinto.
L I N O Z O S T I S, siue Parthenion, a Mercurio inuentus, ideo apud Græcos Hermupóan multi uocant: eã apud nos oēs Mercurialē. Duo eius genera, masculus: & foemina, quæ efficacior, caule cubitali, interdum ramoso in cacumine, Ocimo angustioribus folijs, geniculis densis, alarum cauis multis, semine in geniculis dependente, semine copioso, Mari iuxta genicula stanti rariore ac breui, contortoq; foemine soluto & candido: & folia Maribus nigriora, foeminis candidiora: radix suæ peruacua, prætenuis. Nascuntur in campestribus cultis.

De ratione nominis Mercurialis M. V E R G I L I V S.

C O M M E N D A T se statim diuino nomine Mercurialis herba, uulgaris alioquin, uinetisq; & cãpis fere omnibus nascens: aliqbus locis tam copiosa & efficax, ut sapore suo uina etiã inficiat, & bibentibus ingrata reddat. Vna, præcipuaq; illi in deijcienda aluo naturæ uis est, et a cunctis in medicinæ usu recepta. Numerauit, quo diximus in Polypodio capite M. Cato et hanc inter ea quæ familiã rusticam ad deijciendam aluum docebat, monens non multum ex ea accipiendũ esse. Quæ uis qm̄ communis illi cum pluribus alijs est, non uidetur diuino nomine ornare eam debuisse. Credimusq; nos, quod in extremo capite ex aliorũ fide a Dioscoride, & a Plinio, uolumine, capite: traditum est, diuini eius nominis causam illi fuisse. Id enim magis Deum hominibus ostendisse decuit, rarum, incognitũ, multisq; omnibus seculis optatum: qui aut dum ægre ferunt, plures sibi nasci filias: uxorũq; suarũ in eo sexu foecunditatẽ calamitosam sibi fore animaduertunt: aut dum nominis sui memoriã, generis subsidiũ, heredes familiæ, & Reipub. ciues post se quotidianis uictimis & precibus reliqisse optant. Qua ratione alia præstare id sibi possent, a Deo cognouerũt. Factumq; ex eo est, ut Græci ἱεροῦ πάαν, id est, Mercurij herbam, latini Mercurialem uocauerint: notam uulgo, ut diximus, & quæ ob nimiam soluendi uim, quam habet, pro maledicto in gente nostra etiam nunc sit.

De eius temperamento Auerrois, lib. 5. Colliget.

Mercurialis calida est, & sicca in primo gradu: & est composita ex substantijs contrarijs, hoc est, stiptica, acuta, & aquea: & inest ei quando est recens, ut leuiter purget, ita quod est in principio primi gradus in medicinis purgatiuis: & ideo datur in principio febrium, ante digestionem: sicut dantur cassia fistula, tamarindi, & his similia. Et qui biberit ex succo mediam libram, purgat choleram grossam & phlegma. Et si coquatur in uino quando est recens, consolidat magna uulnera, & sanat ulcerationẽ factam ab adustione ignis. Et si folia ipsius coquãtur in aceto, ualent multum passioni splenis. Et flos suus ualet in hoc amplius. Et ex succo eius fit

C caputpurgium : & tunc ualet multum materijs discurrentibus antiquis ad aures & ad nares .

I V V A M E N T A eius ex Dioscoride
libro quarto .

Vtraq; in oleribus manditur, ad aluum ciendam .

Cocta in aqua, epoto iure, bilem, aquamq; detrahit .

Constat, ut mares gignantur hanc facere, ut foeminae illam, si a purgatione bibantur, & trita folia genitalibus admoueantur .

EXPLINIO .

Hippocrates miris laudibus praedicauit Mercuriales, easq; ad hunc modum medicorum nouit nemo .

Ille eas uulug cum melle, uel rosaceo, uel Irino, uel lirino admouit. Item ad ciendos menses, secundasq; .

Hoc idem praestare potu, fotuq; dixit .

Instillauit auribus surdis succum, inunxitq; cum uino uetere .

Aluo folia imposuit, epiphoris, stranguriae, & uesicae .

Decoctum eius dedit cum Myrrha & Thure .

Aluo quidem soluendae, uel in feбри, decoquitur quantum manus capiat, in duobus sextarijs aquae ad dimidias : bibit sale & melle admixto, necnon cum ungula suis, aut gallinaceo decoctum salubrius .

D Purgationis causa, putauere aliqui utramq; dandam, siue cum malua decoctum .

Thoracem purgant, bilem detrahunt, sed stomachum ledunt .

Eadem Oribasius, Euporiston lib. primo .

EX IOANNE VIGONIO .

Mercurialis elixata cum brodio gallinarum, & cum zuccharo sumpta, uentrem stipticum potenter mollit, & euacuat. Capo decoctus cum Mercuriali, deinde eius brodium per os adsumptum, uentrem molliendo, humorem crudum, & choleram nigram purgat .

EX HIERONYMO Herbario .

Mercurialis herbae aqua combusturas extinguit, & dolores mitigat .

NOTIO .

Non me preterit, esse qui Vulnerariam herbam, quae uulgaro nomine inscribitur **Guthenrich**, alteram Mercurialis herbae speciem constituent, uiribus & iuuamentis per omnia etiam aequalem . Hoc adeo mone re uolui, quod supra etiam testati sumus, ab alijs etiam inter Dracontia hanc censerit, quare utrobique illam posuimus .

¶ De Septima specie Parthenij P A R I E T A R I A ,
R H A P S O D I A L I .

A

DE hac herba, lege Corollarium Barbari, & disceptationem Leonice-
ni & Collinutij, supra in Matricariæ herbæ descriptione. Nam inibi Plin-
nius explicatur, et quid ille de Parietaria senserit. Inter Parthenia uero ad
numerari; uno ore confirmant omnes, inprimis uero Apuleius .

De N O M E N C L A T V R A .

ελξίνην græce uocant, siue ελίτιν . Latine, Parietariam, Muralium, Per-
dicium. Vicariam. Vitriolam. Parthenion. Sideritim. Germanice,
S. Peterskraut. Tag vnd nacht.

Εικὼν eius ex Dioscoride lib. 2.

Folia habet Mercurialis hirsuta, caulículos leuiter rubentes, & circa
eos ueluti semina aspera, adherentia uestibus. Nascitur circa turre & pa-
rietes: alicubi etiam circa sepes .

Admodum diserta, & scitu digna obseruatio circa Parietariam,
per M. Vergiliū, & inibi de ratione nominis
Helxines, & eius alijs speciebus .

P L V R I B V S, & inter eas aliq̄t plantis alijs cōmunibus Helxine appellationi-
bus quondā indicata est. Testant̄ in græcis id Græcorū medici, qui Helxinē primo Perdiciū, Par-
theniū, Sideritim, & Heracleam uocari aiunt. Mox & Cissampelū. Duobusq̄ capitibus de eius-
dem nominis herba agentes, neq̄ easdem utriq̄ uires tribuentes, duas manifeste Helxines eodē
nomine, sed diuersa natura constituisse uidentur. Præter eos Nicander etiam in Theriacis suis
Parthenij primum, mox Helxines facta mentione, utraq̄ contra uenenata laudauit. *ἢ καὶ ἐλξι-
νῆν, τήν τε κλίματιν καλίουσι.* Quo loco interpretes eius, Clybatim, Sideritim, Parthenium, & Perdi-
cium, & omnibus his unam eandemq̄ plantam uocari ait: iterumq̄ καὶ μὴν παρθένιον, &c. Ite-
rumq̄ idem interpretes testatus est, Parthenium a quibusdam Helxinem, & Perdiciū nomina-
ri. In latinis Plinius lib. 22. capite. 17. his uerbis græcos secutus est. Helxinem aliqui Perdiciū
uocant: quoniam Perdices ea præcipue uescantur: alij Sideritim: nonnulli Parthenium. Non li-
cet in tam concordia tot testium fide, tam multis appellationibus dictam fuisse quondam Hel-
xinem, non fateri. Non ideo tamen credendum, unam duas esse plantas, notis & uiribus diuer-
sas. Oportet enim in cognominibus unum esse quod primo, uere, & per se nomine illo indice-
tur: tum ex similitudine ad id nomen alia admitti: quæ genus suum seruantia, in parem nomi-
nis tantum societatem, cōmunionemq̄ adoptione illa ueniant. Esse autem duas Helxines, dis-
similes naturæ inter se notæ ostendunt: & post naturam antiquiores græci, præsertimq̄ Paulus
Aegineta priuatim, seorsūq̄ his uerbis de utraq̄ in. 6. agēs ἐλξίνη δὲ διὰ δὲ περδίκιον, ὃν δὲ παρθένιον,
οἱ δὲ σιδερίτιν, οἱ δὲ Ἡρακλείαν, δύνκμις δὲ αὐτῆς ῥυπτικὴ καὶ ἀτρίμας μεθ' ὑγρότητος ὑποψύχρον. Quod
est. Helxine sunt qui Perdiciū, qui Parthenium, qui Sideritim, qui Heracleam uocent. Vis e-
ius est abstersione purgare, & cum frigida humiditate aliqua sensim leniterq̄ adstringere. Estq̄
hæc Helxines capite hoc a Diosc. tractatæ ex Paulo historia, & medicina. Post quam statim idē
ait. ἐλξίνη καὶ κισσάμπηλος διαφορητικῆς ἐστὶ δυνάμειος, id est, Helxine, quæ Cissampelos dicitur, discu-
tiendi uim habet. Huius nulla est in Diosc. historia. Habent quidem impressi, & pleriq̄ alij codi-
ces, in fine capituli additam magis q̄ a principio descriptam breuissimam eius historiam & me-
dicinam, & quæ huic scriptori accreuisse manifeste uideatur. Eam alij interpretes suis æditioni-
bus coniunxerunt. Nobis, qui opus hoc eo consilio suscepimus, ut ex meliorum fide omnia in
Dioscor. instaurentur, contra uetustissimos, eosdemq̄ optimos testes uertere ea nō placuit: præ-
sertim discordi eius ab antiquis medicina, quam in discutiendo Paulus Aegineta, codices uero
illi in soluenda aluo esse dixerunt. At duæ sunt Helxinæ, fatemur id quidem: non ideo tamen
in Dioscoride legenda quæ illi parum conueniant, & alijs discrepent. Potuit enim huic scripto-
ri satis esse, inter alterius appellationes huius generis meminisse: aut quod in plerisq̄ alijs factū
est, perisse huic capiti altera hæc Helxine. Ex his duas esse Helxines ratiocinari facile est. Alter-
am Mercurialis herbæ folijs, ut hic ait: ut autem Plinius, mixtæ similitudinis inter Plantaginē,
& Marrubium: alteram Hederæ, in uinetis nascentem, ideoq̄ Cissampelon uocatam. Illam pri-
mo & per se sic dictam; hanc illi congenerem, aut similem saltem; similemq̄, ut nos opinamur;

B

Ablyrtus græcus.

C in tenaci uestium nexu illo. Hæc enim Helxines præcipua nota est, & unde factū illi nomen fuit. Quærendum post hæc etiam, unde tot aliæ illæ appellationes ad Helxinem irrepserint: non utraq; sed ut nos credimus, priorē illā, quæ femina fert in capitibus lappaceis, uestibus adhærentia. Possunt euentus eius in alijs plures esse causæ. Sed cur Perdiciū dicta fuerit, nulla, præter a Plinio & Theophrasto allatam; quæ scilicet femine eius perdices notissimæ aues uescunt: herbam quæ fodiunt, & in ea uoluntantur. Iussit hoc nomine uocata uti Absyrtus, ueterinariæ medicinæ græcus autor, contra iumentorum tussim. Verba eius sunt. βοτανήν ἢν ῥωμαῖοι περδίκιον καλοῦσι. Celsus etiam secundo medicinæ suæ libro, Murem herbam nominans, hanc intellexisse creditur: quoniam parietes & muros natalem sibi locum fecerit. Ob quam causam a multis aliquot locis Parietaria nunc etiam dicitur. Hic etiam ἐν φραγμαῖσιν καὶ τοίχοις, id est, macerijs et muris nasci ait. Sunt hæc appellationes hæc priori huic Helxine proprie ex diuersis causis illi assignatæ: Sideritis uero, & Parthenion alijs plantis proprie, huic uero additæ, & ex similitudine aliqua receptæ. Credimusque nos, Helxinem ideo Sideritim dictā, quæ utraq; Marrubij folio sit. At hic Mercurialis herbæ folio Helxinem describit: alij tamen, præsertimque Plinius mixtæ similitudinis inter Plantaginem & Marrubium. Vtraque folio aspera est. Sola enim asperitate uel tenaci nexu hæc retinet. Vtraque etiam inter saxa nascitur. Cur autem Parthenios quondam diceretur, non satis modo nobis constat. Quæ hoc nomine dicta proprie fuerit, Anthemidi congener herba est, superiore uolumine inter Chamæmalum & Bouis oculus tractata. Cæteris, quæ plures in medicæ materiæ disciplina sunt, addita, & ex similitudine recepta ea appellatio est. Siquidem & Artemisia Parthenion dicta est. Esse autem Parthenion Helxines appellationem, non genus, manifeste indicat Paulus Aegineta: quæ cum de Helxine egisset non multo post proposita Parthenio, id tantum ait, λέγεται ἐν τῇ ἑλξίνῃ. quod est, Dicitur in Helxine: quasi per se Parthenion nulla est, sed ex multis una Helxines appellatio. Vulgo fere nota Muralis, Parietariaque hæc Helxine. Quemadmodum contra cognitu difficilis quæ Cissampelos primo: eamque ob causam nominata est, quæ Hederæ folio in uinetis nascitur: ex qua eius natura factæ aliæ illæ appellationes etiam sunt, Melampelon, & Cissanthemon. Omnes enim coniunctum sibi Hederæ nomen habent, natalis loci, & foliorum eius index. Obseruatū pluribus locis in scriptore hoc a nobis est, plantarū genera, non nomina appellationibus his ab eo numerari. Faciuntque id hoc loco credimus: quoniam sunt quæ in nominibus his utriusque generi Helxines seorsum competant: discreuisseque eas ex his quæ hæcenus dicta sunt, non erit legentibus difficile. Adiciemus illud etiam, quam hic polyonymon, id est, multi nominis appellationem Helxines esse ait, ad priorē illam pertinere. Ea enim est quæ tam multis nominibus indicatur.

V I R E S eius & Iuuamenta.

Folia refrigerandi spissandique naturam habent.

Qua ex causa sanant illitu ignes sacros, adusta, cōdylomata, incipientes panos, tumores, inflationesque.

Succus eius cum cerusa, ignibus sacris, & ulceribus quæ serpunt, aptissime illinitur. Imponiturque podagris cum hircino seuo, aut cerato cyprino.

Veterē tussim adiuuat, cyatho hausto.

Tonsillis inflammatione turgentibus, utilissime & gargarizat & illinit. Succus in aurium dolore iuuamen præstat.

E X A P V L E I O.

Est Parietaria, ut græci ferunt, uirtutis stipticæ: denique ad similes causas ut Arnoglossos herba adhibetur.

Herba Perdicialis coquitur in aqua, & eadem aqua fouebis pedes, uel genua: deinde ipsam tusam cum axungia, impones pedibus, panno inductam, uel supra genua, sanabit mire.

E X I O. V I G O N I O.

Parietaria calida est & sicca in tertio, uidelicet folia. Est uero semen eius frigidum & humidum. Tametsi alijs placet, frigide & stiptice esse complexionis. GALENVS tamen octauo simplicium pharmacorum, capite Helxine, dicit, Semē eius uirtutem habet expurgandi leuiter,

cum aliquali stipticitate, cū frigiditate & humiditate sociata. Paritaria in super, in patella calefacta, cum modico uini, & parū petrosilij foliorum, una cum cressonibus pectini applicata, potentissime urinam prouocat: & supra uentrem, ordine iam dicto imposita, intestinorum dolorē tollit.

Insuper decocta cum maluis, rosis, absinthio, matricaria, furfure, & ex corticatis fabis, deinde pisatis omnibus, & cum sapa iterum bullitis, usq; ad spissitudinem solidam, postmodum more emplastri administratis omnibus, lacertorum attritionibus, & musculorū contusionibus optime opitulatur.

¶ De Artemisia Octaua specie Parthenij Rhapsodia LII.

¶ NOMENCLATURA

Græcæ, ἀρτιμισία, ἀνακτίριος, τοξικισία.

Latinæ, Artemisia. Serpillum maius. Rapium. Herba regia. Valentina. Olus regium. Parthenis.

Germanicæ, **Beyfussz. Bücken. S. Johans gürtel. Soñen wēdel.**

Historia Artemisiæ ex Plinij lib. 25. cap. 7.

ARtemisiam inuenit prima, & ostendit Artemisia uxor Mausoli, quæ antea Parthenis uocabatur. Sūt qui ab Artemide Artemisiam cognominatam putent: quoniam priuatim medicatur foeminarum malis, Absinthij autem modo fruticosa, maioribus folijs, pinguibuscq;. Ipsius duo genera, altera latioribus folijs, altera tenerioribus, & non nisi in maritimis nascens. Sunt qui in Mediterraneis eodem nomine appellāt, simplici caule, minimis folijs, flores copiosi erumpentes. Cum uua maturescit odore non iniucundo, quam quidam Botrya, alij Ambrosiam uocant. Talis in Cappadocia nascitur.

¶ De Artemisiæ nomenclatura & origine M. Vergilius. De differentia præterea illius ab Matricaria, quam supra primam Parthenij speciem posuimus.

In multo nominum ambitu & honore quondam Artemisia fuit, Parthenis, id est, uirginalis primo dicta, quæ uirgo Dea scilicet nomen illi dederit. Μοx βασιλικόν λιχάνον, id est, regium olus. Tum ex eadem causa, Anaclorium. Anacltas enim Græci uocant. Ephesia a regione dicta eadem est. Quemadmodum a præsentī remedio & ope, Sozusa, id est, salutaris. Romani Regiam herbam Græcorum exemplo: & si recipiendum id sit a similitudine, Serpillum maius dixerunt. Et hæc antiquioribus Artemisiæ nomenclatura fuit. Ex posterioribus alij in Cannabis genere Artemisiam numerauerunt: congenerem illi facientes, & eodem illi nomine eam indicantes. Alij Matricariam, notum omnibus olus esse Artemisiam testati sunt. Quod non aliunde, ut credimus, quæ ex duplici eius genere factum est. Quæ enim ab hoc scriptore Monoclonos, a Plinio aut simplicis caulis nominatur, non dissimili penitus figura, præsertimq; ob singularem, quæ profert caule, a Cannabe describitur. Quæ cōtra Absinthij modo fruticosa ab hoc, & ab alijs traditur, facile ob quas habet uires ad nostri orbis, & nostræ ætatis Matricariā transferri potuit. Quod & si græcorū de Artemisia historiæ oīno non respondeat, nec certo aliquo autore confirmari possit, non reijciendum tamē penitus est. Egregia em̄ in mulieribus. Dico autē nūc muliebria, quæ Græci γυναικία uocāt. Longius in Acoro a nobis tractata Artemisiæ uis est. Credendūq; non aliunde quæ a matricibus posteriori Matricariæ nomen fecisse posteriores.

De Temperamento eius.

Calefaciunt oēs eius species in secūdo ordine, arefaciuntq; aut in primo largo, aut secundo incipiente, suntq; mediocriter tenuium partium.

C Vires eius et Iuuamenta ex Dioscoride lib. 3.
 Feruefactę conuenienter Artemisię, in muliebres deseſſus adijciuntur,
 ad detrahendos menses, partus, secundasq̃.

Item ad preclusiones uulvę, & eiusdem inflammationes. Calculos
 cõminuunt. Remorata[m] urinam cient. Menses pellunt, pubi illitę.

Succus uulvę illitus ex Myrrha, eadem quę infesio trahit.

Coma tribus drachmis eorundem educendorum gratia bibitur.

EX APVLEIO,

Herbam Artemisiam monocaulon, si quis iter faciens, eam secum in manu portauerit, non
 sentiet laborę itineris. Fugat et demonia, et domi posita prohibet mala medicamenta, auertit
 oculos malor[um] hoim. Cũ axungia rufa & imposita, dolorę pedũ tollit. Pisata quoq̃, & in pulue
 rem redacta, cum aqua mulsã, potui data, intestinorum dolorem sedat.

EX PLATEARIO,

Artemisia mater herbarũ dicitur, est calida & sicca in quarto gradu. Fo
 lia eius magis cõpetunt usui medicinę q̃ radices, & uiridia magis q̃ sicca.

Valet cõtra sterilitatem faciã ex humiditate: nam si ex siccitate esset,
 obesset. possunt autem hęc satis perpendi ex complexione mulierum. s.
 an sit corpulenta, uel macilenta. Datur autem cum puluere Bistortę, &
 nucis Muscatę, & zuccharo, per modum electuarij. Prodest tamen ma
 gis si balneetur in aqua, in qua cocta sit Artemisia, & folia Lauri.

Ad menstrua prouocanda fiat pessarium ex ea, uel decoctio.

D Contra tenasmonem, recipiat patiens fumum colophonię per anum
 positę super carbones: deinde calefaciat Artemisiam super tegula, & ca
 lefacta ponat super lapidẽ molarẽ, & desup̃ sedeat infirmus. Probatũ est.

Contra glandulas, quę nascuntur iuxta anum, fiat prius circa eas scari
 ficatio: postea ponat puluis Artemisię, & Marrubij. Contra emigraneã
 detur opiata aliqua cum aqua calida, uel cum uino decoctiõis Artemisię.

EX IOANNE VIGONIO,

Artemisia est calidę, et siccę complexionis circa tertium. Eius posse, est
 loca neruosa confortare. Et bullita cum uino & rebus anodinis, in for
 ma epithimi administrata cum spongia, uel lotionem facta in eius decoctio
 ne, ut supra, loca neruosa potentissime confortat, cum aliquali resolutio
 ne. Valet etiã mirabiliter in tenasmonem a frigiditate causato, isto modo.
 Recipe Colophoniam puluerizatam, cum nuce Cypressi, & aliquantulum
 thuris: deinde pone puluerem super prunis ignitis, & recipe fumum: po
 stea habeas Artemisiam in debita quantitate, recentem & calefactam
 super tegula, prius irrorata uino stiptico: super quam sedeat patiens: quia
 mirabiliter tenasmonem sedat, & est medicina experta.

EX HERONYMO Herbario.

Aqua Artemisię somnum inducit. Facit procreſcere barbã illitã. Tineas capitis exterit.
 Ictericã expellit. Et hydropisi incipienti medetur. Stomachum confortat, & pectus. Lassitu
 dinem, & defatigata membra refrigerat illitã. Partus accelerat, bibita pondere unc. 1. Foetũ mor
 tuum expellit pondere unc. iij. potã. Mala quoq̃ accidentia, & tumores, & alia reprimat & pel
 lit quę mulieribus circa pudenda accidere solent. Tussim mitiga[m]t, potã mane & sero. Urinã
 ducit & calculos. Renes opilatos aperit. Venenorum quoq̃ unica antidotus est.

¶ F I N I S.

C R H A P S O D I A R V M
Catalogus.

Anagallis. 2	238	Hepatica 2	96
Aristolochia 2	29	Hyoscyamus 1	225
Arona 1	56	Lilium conuallis 1	211
Artemisia.		Linum 1	170
Asarum 1	71	Linaria	193
Basilicon 1	206	Malua	197
Betonica 1	89	Marrubium 2	160
Borrago 1	112	Matricaria 1	226
Buglossa 2	112	Mercurialis	261
Buphthalmos 1	259	Narcissus Maius 2	129
Capillus Veneris 1	219	Narcissus Martius 1	182
Catapucia	229	Nenufar 2	38
Chamædrys 1	125	Nigella 1	222
Chamomilla	252	Oculus bouis 2	259
Chelidonia 1	236	Parietaria.	263
Colubrina 3	62	Pentaphyllon	230
Consolida 2	77	Perfoliata 2	181
Consolida Regalis 1	82	Pes Coruinus 3	125
Consolida media 1	93	Plantago 3	25
Coriandrum 1	203	Pulegium 1	227
Cotula fœtida 1	255	Sanicula 1	81
Cotula non fœtens.	259	Satyrion 6	107
Cynoglossa 2	176	Saxifragia 1	185
Esula	192	Scrophularia 3	215
Eufragia 1	169	Tanacetum 1	251
Fumus terræ 1	99	Tormentilla 1	85
Gauchblum 1	217	Verbena 2	120
Sackkraut 1	218	Vinca peruinca 1	178
Hedera terrestris 1	167	Vngula Caballina 1	22
Helleborus 1	30	Violæ 2	137
Herba Paralifis 2	96	Vrticæ 2	152
Herba saponaria	230		

I N D E X.

I N D E X

Contentorum.

A

A	Diantum.	219 b
	Adiantū miracula.	ibi.
	Alcea.	199 a
	Ampeloprason.	162 c
	Anagallis duplex.	338. 239
	Vires earum.	240
	Antipater.	98 c
	Aparine quæ sit.	45 a
	Arbores quædam Dñs consecratæ.	3 b
	Arction duplex.	44 d
	Ari duæ species.	57 b
	Aronæ eicon.	56 c
	Aronæ, Dracontij, & Arisari controuer- sia.	57 a
	Aronæ vires.	58 d. 59 a b, & seq.
	Aristolochiæ duplicis descriptio.	49 a b
	Aristolochia Clematidis.	60. b
	Aristolochiæ genera quatuor.	49 b
	Aristolochiæ utriusq; vires.	53 a
	Artemisiæ descriptio.	265 a b
	Vires eius.	266
	Afari descriptio.	72
	Afari, & Baccaris controuersia.	72 d
	Afari vires.	73 a b

B

B	Alote.	161 b. 162 d. 163 a
	Baptisecula.	137 b
	Batis marina.	197 b
	Batrachium, Pes coruinus, Apium syluestre idem.	147 b
	Betonica.	89 a b, & seq.
	Betonicæ inuectores.	60. a
	Betonicæ superficiosa uis.	90 c
	Eiusdem vires:	92 a b, & seq.
	Bipennula.	186 d
	Bistorta, Tormentilla, uel Consolida ru- bea.	86 c
	Borraginis & Buglossi eicones, & descriptio- nes.	111. & seq.
	Buglossus uulgata, Borra- go est.	114 d
	Buglossi uis præcipua.	ibi.
	In Buglossio & Boragine neotericorum pu- gnantia.	116 c
	Earum vires.	117 b, & seq.
	Buphthalmos.	359 a b

C

C	Alcifraga.	186 c
	Callitrichon.	220 c
	Cantherium.	163 b
	Capillus Veneris.	219, & seq.
	Vires eiusdem.	222 c d, & seq.

Cercis.	199 a
Cœliaca.	148 c
Chamæcissos,	167 b
Vires eius.	168 d
Chamædaphne.	179 a b
Chamædaphne duplex.	181 b
Chamædaphne alia a Peruinca.	179 b
Chamædrys.	125 a b
Eius vires.	126 d,
	& 127 a b, ac seq.
Chamomilla.	252
Vires eius.	253
Chamæmilon.	248 c
Chelidonia.	236, & seq.
Chelidonia duplex.	236 d
Vires earundem.	237 b
Cimbalaris herba.	100 c
Clematidis vires.	53 b,
	& seq.
Colubrina.	64 c
Colubrinæ genera quatuor.	65 a
Consolida regalis.	84 c
Consolida media.	95 a
Eius vires.	60. b
Coriandrum.	203
Coriandri fatio.	204 c
Vires eiusdem.	60. d,
	& seq.

Coriandri nocumenta.	205 b
Eiusdem correctio.	ibi.
Coronopus est Pes galli.	148 d
Eius synonyma.	150 c
Cotæ duæ.	348 d
Cotula.	60. c. 355 a b
Crotos.	130 c
Crus galli.	145 b. 146 c,
	& seq.
Cyanos.	137 b
Cyclamini explicatio per Collinutium.	50 d.
	51 a b, & seq.
Cynoglossa.	175. 176 c d
Cynoglossæ etymologia.	177 a
Cynoglossæ vires.	60. a b.

D

D	Racunculus duplex.	64 c d
	Dracunculi pictura.	60. d
	Dracuncolorum omnium explicatio do- cta.	65 b, & seq.
	Eorum vires.	69 a b, & seq.
	Dronega, Lappa maior.	45 a

E

E	Benotrichon.	220 d
	Echion, quid sit.	44 c
	Empetron.	185. 186, & seq.
	Esulæ species, & descriptio.	193 a b
	Vires earum.	194, & seq.
	Eufragia.	169 a b
	Eufragia ueteribus ignora.	ibi. b.

I N D E X.

F C F
Flammea. 138. c
 Fumus terræ, seu Fumaria herba. 99 -
 a b, & seq.
 Nominis ratio. 100 d
 Eius uires. 101 b, & seq.

G C G
Galli crus. 149 b
 Gamandrea. 135 a b
 Genciana. 3 b
 Gramen aculeatum. 149 a.

H C H
Hedera terrestris. 167 a b
 Hellebori nigri descriptio, & inuen-
 tio. 31 a b
 Hellebori utriusq; differentia. eo. b
 Hellebori albi uires. 32 d, & 33 a b
 Hellebori nigri uires. 33 b
 De Helleborismo Hippocratis. 34 c d
 Hellebori utriusq; nocumenta. 35 b
 Helxine. 246 c. 248 c
 Hepatica. 190 d, & seq.
 Vires eius. 192. c d
 Herbarum primi demonstrato-
 res. 2 d. 3 a
 Herbarum quarundam inuenciones Dñi ibi.
 Herbarum inuenciones ex hominibus cla-
 ri. 3 b
 Herbas inuenere & regiones. 4 c
 Herbas inuenerunt & animalia bru-
 ta. 4 d. 5 a b
 Herbarum scriptores. 5 b
 Herbaria medicina antiquissi-
 ma. 6 c
 Herbarum miracula. eo. d. 7 a
 Herbarum insolentes quarundam natu-
 ræ. 7 b
 Herbarum medicina salubrior cæte-
 ris. 12 d, & seq.
 Herbarum neglectus, unde irrepsit. 16 d
 Herba paralisis. 96. 97
 Eius uires. 98 d
 Herba Impia. 98 c
 Hermodactyli. 129 a b
 Horminum. ibi. a
 Hyoscyamus. 124. 125 a
 Eius uires. 225. & seq.

I C I
Iouis flos. 138 c
 Iouis sanguis. 162 c

L C L
Lapidum aliquot naturæ. 7 b. 8 a
 Lilium conuallis. 211. & seq.

Vires eius. 212 c
 Vinum Lilij conuallis. eo. d
 Linum. 170 c
 Lini genera. ibi.
 Lini miraculum. 171 a
 Lini satio, genera, & quomodo perficia-
 tur. eo. a. 173 b
 Ex Lino Germanorum uestes fi-
 unt. eo. b
 Lina quæ olim optima. 171 b
 Ex Lino insidiæ auibus, piscibus, & fe-
 ris. ibi.
 Linum ægyptium. 172 c
 Lini maturitas. eo. d
 Lini præparatio. ibi.
 Linum nere, & uiris deco-
 rum. ibi.
 Linum uiuum. ibi.
 Linum Asbestinum. 173 a,
 & Byssinum. ibi.
 Lini uires. 174. c
 Linozosis. 261 a b

M C M
Malua hortensis. 197 a
 Malua Ibis. eo. b
 Malua Erratica. ibi.
 Malua Althea. ibi.
 Malua Alcea. ibi.
 Malua Vnicaulis. 198 c
 Maluæ genera duo. 198 d. 202 d
 Vires Maluarum. 199 a b,
 & seq.
 Maluæ conditura. 246,
 & seq.
 Marrubio multæ herbæ similes. 160 d
 Marrubium duplex. 162 c
 Marrubij honos apud uete-
 res. 162. d
 Marrubij edulium. 163 b
 Marrubij uinum. 164 c
 Marrubij etymologia. ibi.
 Marrubij appellatione, fœmina intelli-
 tur. eo. d
 Marrubij præparatio. ibi.
 Marrubij uires. ibi.
 & seq.
 Matricaria. 246,
 & seq.
 Vires eius. 249 b
 Medicos recentiores, omnia ex ueteribus di-
 dicisse. 15 a
 Mercurialis. 261 a b
 Vires & monumenta eius. 262
 Moly. 2 d. 3 a
 Morbis singulis, singulos Medicos adhibe-
 baot Aegyptij. 16 d

N

Napellum, Aconitum. 147 b
 Narcissus. 129 b
 Narcissi eicon & genera. 30 c d, & 132 c
 Narcissus congener Lilio. 131 b
 Narcissus a narce dictus. ibi.
 Narcissi nomen uagum & commune mul-
 torum. 130 d. 132 d
 Narcissus mas & foemina. 133 a
 Eius uires. eo. b
 Narcissus Martius. 184 c d
 Nenufari eicones, 56 37
 & nomenclaturæ. 38 c
 Eius genera duo. ibi.
 Eius uires. 39 a b, & seq.
 Nigella. 242 c d
 Vires eius. 243 a

O

Oculus Bouis. 259 a
 Ozymum. 306. & seq.
 Ocimum. 207 a b
 De Ozymifatu. 208 c
 Ozymum syluestre. eo. d
 Vires Ozymi. 207. d, & seq.
 Oriza. 161 b

P

Pampinella. 186 d
 Parthenium. 246 d
 Parthenij genera tria. 248 c
 Paritaria. eo. c
 Parietaria. ibi. 263 a b
 Pedis coruini eicon triplex. 143. 144. 145 a
 Eius descriptio. 145 b, & seq.
 Pentapetes. 234 d
 Pentatomon. ibi.
 Pentadactylon. ibi.
 Pentaphylli uires. 235 a b
 Personata. 42 c d. 45 a
 Persolata. 45 a
 Persoluta. ibi.
 Persona. ibi.
 Personacia, quare Lappa dicta. 43. a
 Persoliata duplex. 182. 183
 Peruinca. 178 d. 139 a. 180 c
 Petasite. 45 d
 Petrasindula. 188 c
 Pharmaca simplicia quæ
 Pharmacorum abusus. s d, & seq.
 Pimpinella. 186 d. 188 c 189 a
 Pimpinellæ conditura. 189 b
 Vires eius. ibi.
 Pistolochia. 49 b
 Pes coruinus, Leonicensis est Pentaphyl-
 lon. 232 d
 Plantaginis eicones tres. 23 24 25 a
 Plantago duplex. 26 c, &
 earum descriptio. inibi.

Plantago item triplex. 27 a
 Eius uires. 27 a b, & seq.
 Polyanthemos. 150 c
 Polytrichon. 220 c
 Porrum. 262 c
 Porrum uitigineum. ibi.
 Porrafellum. ibi.
 Prason. 263 a
 Prasion. ibi.
 Prasoides. 289 a
 Pseudoselinon. 294
 Pulegium. 227, & seq.
 Eius uires. 228 c d
 Pulegij syluestris remedia. 229 a
 Pulegio societas cum Nepeta. eo. b
 Punctorum ratio, & utilitas. 282 a

Q

Quinquefolij descriptio. 231 a

R

Risus Sardonijs. 150 d
 Rizum. 161 b

S

Saniculæ descriptio. 81 a b
 Eius uires. 82 c d
 Sanguisorba. 186 d
 Sardea herba. 150 c
 Satyrionis eicones sex, a fol. 103, & seq.
 Satyrionum descriptio. 107 a b, & seq.
 Satyrionis genera. 109 a
 Satyrion foemina. ibi.
 Omnium uires. eo. b, & seq.
 Saxifraga. 185 a b. 186 c
 Saxifragiæ species quatuor. 188 c
 Vires eius. ibi.
 Saxifragiæ conditura 189 a
 Scopa regia. 238 c d
 Scordion. 3 c
 Scrophularia. 215
 Eius genera. ibi.
 Vires eiusdem. 216 d
 Serpentaria. 65 a, &
 & eius descriptio. 67 b
 Sillago 149 a
 Simplicia terræ nostræ, eadem possunt quæ
 ultromarina. 14 d
 Simplicia qua animaduersione ministran-
 da. 73 b
 Solidago. 78 d
 Stachys. 162 c
 Stillago. 249 a
 Symphyti duplicis descriptio. 77 a
 De Symphyto error Auicennæ. 78 c d
 Symphyti uires. 79 a b

I N D E X.

T						
T extoria apud Germanos laudata.	171	b	Viola loripes.	136	e	
In Theriacas adulterinas.	10	d	Viola e Sarranae.	ibi.	137	a
T ormentillae descriptio.	85	b. 86	Viola e Sessiles.	ibi.		
		c d.	Viola e Leucoiae.	ibi.	& seq.	
		186	Viola e Cheiri.	ibi.		
T ormentilla, uera Pentaphyllon.	86	c	Viola e claudae.	ibi.		
T ormentilla, Bistorta.	86	c	Viola muraria.	eo.	d	
Eius uires.	87	a b	Viola cybelios.	ibi.		
T rixago, Chamædrys, Chamædrops.	126	c	Viola ligustria.	137	b	
Eius uires.	eo.	& seq.	Viola cerulea.	ibi.		
T ussilago, species Ungulae caballinae.	45	a	Viola phlogios.	ibi.		
T anacetum.	251		Viola Tusculana.	138	c	
Eius uires.	ibi.		Viola Marina, Calathina, Caltha.	ibi.		
V			Viola ferruginea.	139	a	
V accinium.	137	a	Viola rum uires.	141	a b	
V arietas, mater imposturae.	11	a	Syrupus Violarum.	eo.	b	
V ela linea.	173	a	Oleum Violarum.	ibi.		
V erbascum altera species Personatae.	44	d	Vinum Violaceum.	14	c d	
V erbenae utriusque eicones, & descriptio.	119.		Vlceraria.	161	b.	
	120.	& seq.	Vngula caballina.	153	b	
V erbena superstitiosa.	121	a	Eius uires.	42	c	
V ires utriusque.	122	c d, & seq.	Vrticarum genera.	45.	b	
V eterum frugalitas	15	b 16	Vrtica Cania.	154	c	
V inca peruinca	173	d	Vrtica Herculeana.	eo.	a	
Eius uires.	181	b	Vrtica iners.	ibi.		
V iolarum eicones, species & genera.	134.		Vrticarum laus.	ibi.		
	135.	& seq.	Vrtica Nida.	155	d	
V iola purpurea.	136	c	Vrticarum usus.	ibi.		
V iola, quare Ion dicta.	ibi.		Vrticarum sexus.	eo.	b	
			Vrtica labeo.	ibi.		
			Vrticarum uires.	155	b, & seq.	

C O N T E N T A Appen-
pendicis sequentis.

- De usu & administratione Simplicium.
Herbarum usus qui primi scripserunt. Illarū inuētio. Decq̃ antiqua Mee-
dicina. Et quare hodie minus exercentur earum remedia.
Laus Agriculturæ.
Agriculturæ studium apud Veteres.
Illustres Romæ Agrorum & Hortorum cultores.
Agricolarum laus, & quæ obseruanda in agro parando.
Hortorum cura.
Ratio rigandorum Hortorum, & quæ translata melius fiant. Decq̃ succis
& saporibus hortensiorum.
De Hortorum morbis, & remedijs circa formicas & culices.
Herbarū qualitates quemadmodū ex colore, odore & succis uestigandæ.
Quibus temporibus maxime legendæ Herbæ.
De Herbarum differentijs uarijs.
Differentiæ Seminum, Succorum, Odorum, Saporum, Arborum, flo-
rum. &c.
Differentiæ Radicum.
Differentiæ & genera Vitium.
Classes Temperamentorum.
Gradus Herbarum.
Herbarum operationes & effectus uarij.
Tabula medicinarum, & animalium uenenosorum.
Tabula Eduliorum.
Tabulæ Cathartorum tres.
Tabula Euacuantium.
Tabula Confortatiuorum.
Tabula Digestiuorum.
Tabula eorum quæ conueniunt singulis membris.
De partitione Humorū & Qualitatum, Tab. 1.
Tabula Rerum Naturalium.
Tabula Rerum non Naturalium.
Tabula trium Rerum contra Naturam.
De præcognitione quatuor Humorū prædominantium.
Tabula De temperamento Corporum.
Tabula De differentijs Morborum.
Tabula de differentijs Pulsuum.
Tabula de iudicijs Vrinarum.
Tabula Februm, ultima.

De usu & administratione Simplicium, per eundem

O T H O N E M B R V N N O

F E L S I V M.

VM O M N I S disciplina tribus potissimum constet, præceptione scilicet, usu, & imitatione, tum maxime in re medica: adeo non est postremus usus rerum, ut si nescias tractare & applicare quod multo sudore didiceris, non solum nullam frugem effeceris, uerum multorum etiam cum periculo peccaueris. Operæ precium igitur nobis facere uidemur, si post herbarum & cognitionem, & uires, earum etiam aliquam methodum præscribamus, quibus scilicet nitî auxilijs, quæ ue ingredi uia debeant, qui illas laborantibus aliquando sunt exhibituri. Si quidem uidemus hic labi magnos etiam medicos, imò & agyras & empiricos, nedum eos qui ex uulgo sunt, qui nullam rerum cognitionem habent. Qui cū simplicibus rebus morbos aliquando aggrediuntur, adeo nihil efficiunt, ut magno etiam cum ægrorū dispendio morbos deteriores faciant, ac subinde desperatos, & incurabiles reddant. Atq; haud scio, an sit alia perniciosior pestis medicinæ, q̄ quod dissimulatis philosophiæ rationibus, & primis eius elementis, inepti quidam, & Thessalij asini, quiduis propinant cuilibet, idq; pro quolibet, nullo adhibito iudicio, nullis consideratis circumstantijs, cui sexui, quo tempore anni, in qua ætate, quò in loco, & cui morbo singula sint ministranda. Quo fit tandem, ut non solum nullos consequantur effectus rerum, uerum etiam artem ipsam ludibrio exponant. Nec mihi dubium est, quin omnis ille Simplicis medicinæ contemptus, inde irreperit, quod cum stultis hominibus, non protinus omnia responderet eorum stupori, ignauiam ineptorum artificum, reiecerunt in uanitatem scientiæ & naturæ: ut plane expediuisset, nulla hæcenus herbaria scripta fuisse: cum illa tam multis exitio fuerunt. Refert igitur, ut in Compositorum pharmacis, ita & in Simplicium rerum effectibus contemplari: non quid herba ipsa solum in libro polliceatur, uerum quo tempore etiã culta sit, quo in loco prouenerit, quando collecta, quomodo seruata, quantum uirens & succulenta, quantum exiccata, & arida ualeat, quo temperamento sit, qua proportione ite ministranda. De quibus cum referti habeantur Medicorum libri, a nobis tamen sic dicentur compendio singula, ut qui nostra legerit, admoneatur eorum fere omnium, quæ alijs prolixis commentarijs prosequuntur, nouo scribendi genere, idq; adeo per tabulas. Quod artificium, præterq; quod uehementer utile existit, etiam succinctum est, & plurimum oblectat: p- inde memoratur facilius. Eas uero tabellas anteq; proferamus, prius pauca quedam ex Plinio, Dioscoride, Theophrasto, Varroneq; et Columella de re rustica, deq; hortorum cultu, præmittemus. Sunt enim & hæc omnia quæ uiam præmuniunt ad exactam herbarum cognitionem: quæ tamen si Doctoribus perspecta habentur, tamen inopia librorum compressis, non mediocre sunt compendium. Alioqn & in toto opere nihil oportuisset citasse autorum: cum omnia ex alijs autoribus transcripserimus. Et iam antea aliquoties monuimus, & nūc denuo contestamur, malle nos ingenue fateri per q̄ s, pferimus, q̄ nostra sribiligine, nequissime ueteres autores ad uerbum transcribere, neq; nominare. Quod cum hodie faciant quidam, qui antiqua gloria ueterum (qui tamen lōge melius, longeq; doctius scripserunt) & alienos labores suos faciunt, Germaniæ lumina uocantur. Poteramus & nos tragicum aliquod huiusmodi moliri, nisi obnoxij plane animi esset, & infelicis ingenij, ut inquit Plinius, deprehēdi in furto malle, q̄ mutuum reddere, cum præsertim sors fiat ex usura. Sed omissa contentione, ad nostram Isagogen pergamus.

¶ De his qui latine usus Herbarum scripserunt, & quando ad Romanos noticia earum peruenerit. Item de Herbarum inuentione, & antiqua medicina, & quare hodie minus excerceantur earum remedia. ex Plinij libro uicesimo quinto, capite secundo.

MI N V S hoc q̄ par erat, nostri celebrare, omnium utilitatum & uirtutum rapacissimi. Primusq; & diu solus idem ille M. Cato, omnium bonarum artium magister, paucis duntaxat attigit. Boum etiam medicamina non omissa. Post eum unus illustrium tentauit C. Valgius, eruditione spectatus, imperfecto uolumine ad diuum Augustum, inchoata etiam præfatione religiosa, ut omnibus malis humanis illius potissimum principis semper medicetur maiestas. Ante condiderat solus apud nos, quod equidē inueni, Pompeius, Lenæus, Magni Pompei libertus, quo primum tempore hanc scientiam ad nostros peruēnisse animaduerto. Nam-

C *q* Mithridates, maximus sua ætate regum, quem debellauit Pompeius, omnium ante se genitorum diligentissimus uitæ fuisse, argumentis præterq̄ fama intelligitur. Vni ei excogitatum, quotidie uenenum bibere, præsumptis remedijs, ut consuetudine ipsa innoxium fieret. Primo inuenta genera antidoti, ex quibus unum etiam nomen eius retinet. Illius inuentum autumâr, sanguinem anatum Ponticarum miscere antidotis, quoniam ueneno uiuerent. Ad illum Asclepiadis medendi arte clari, uolumina composita extant, cum sollicitatus ex urbe Roma, præcepta pro se mitteret. Illum solum mortalium Mithridaten. 22. linguis locutum certum est: nec de subiectis gentibus ullum hominem per interpretem appellatum ab eo annis. 56. quibus regnauit. Is ergo in reliqua ingenij magnitudine medicinæ peculiariter curiosus, ab hominibus subiectis, qui fuere pars magna terrarum, singula exquirens, scrinium commentationum harum & exemplaria, effectusq̄ in arcanis suis reliquit. Pompeius autem omni regia præda potitus, transferre ea sermone nostro libertum suum Lenæum, grammaticæ artis doctissimum, iussit: uitæq̄ ita profuit non minus q̄ reipublicæ uictoria illa. Præter hos Græci autores medicinæ prodidit, quos suis locis diximus. Ex his Euax rex Arabum, qui de simplicium effectibus ad Nerone[m] scripsit: Crateias, Dionysius, Metrodorus rone blandissima, sed qua nihil pene aliud q̄ rei difficultas intelligatur. Pinxere namq̄ effigies herbarum, atq̄ subscribere effectus. Verum & pictura fallax est ex coloribus tam numerosis, præsertim in æmulatione naturæ: multumq̄ de generat transcribentium fors uaria. Præterea parum est singulas earum ætates pingi, cum quadripartitis uarietatibus anni faciem mutant. Quare cæteri sermone eas tradidere. Aliqui effigie quidem indicata, & nudis quidem plerumq̄ nominibus defuncti: quoniam satis uidebatur, potestates uimq̄ demonstrare querere uolentibus. Nec est difficile cognitu. Nobis certe, exceptis admodum paucis, contigit reliquas contempleri scientia Antonij Castoris, cui summa auctoritas erat in ea arte nostro æuo, uisendo hortulo eius in quo plurimas alebat: centesimum ætatis annum excedens, nullum corporis malum expertus, ac ne ætate quidem memoria, aut uigore concussis. Nec aliud mirata magis antiquitas reperietur. Inuenta iam pridem ratio est prænuncians horas, non modo dies ac noctes, solis lunæq̄ defectum. Durat tamen tradita persuasio in magna parte uulgi, ueneficijs & herbis id cogi: in eo namq̄ foeminarum scientiam præualere. Certe quid non repleuere fabulis Colchis Medea, aliæq̄, in primisq̄ Italica Circe, dijs etiã adscripta: Vnde arbitror natum, ut Aeschylus e uetustissimis in poetica re, refertam Italianam herbarum potentia proderet. Multiq̄ Circæios agros, ubi habitauit illa, in magno argumento etiamnum durante in Maris, a filio eius orta genere, quos esse domitores serpentium constat. Homerus quidem primus doctrinarum & antiquitatis parens, multas alias in admiratione Circes, gloriam herbarum Aegypto tribuit, tum etiam cum rigaretur Aegyptus illa: non autem esset, postea fluminis limo inuecta. Herbas certe Aegyptias a regis uxore traditas suæ Helenæ plurimas narrat, ac nobile illud Nepenthes, obliuionem tristitiæ ueniamq̄ afferens, & ab Helena utiq̄ omnibus mortalibus propinandum. Primus autem omnium quos memoria nouit, Orpheus de his herbis curiosius aliqua prodidit. Post eum Musæus & Hesiodus Polion herbam in quantum mirati sunt, diximus. Orpheus & Hesiodus suffitiones commendauere. H O M E R V S & alias nominatim herbas celebrat, quas suis locis dicemus. Ab eo Pythagoras clarus sapientia, primus uolumen de earum effectû composuit: Apollini, Aesculapioq̄, & in totum dijs immortalibus inuentione & origine assignata: composuit & D E M O C R I T V S, ambo peragratis Persidis, Arabiæ, Aethiopiæ, Aegyptiq̄ magis. Adeo q̄ ad hæc attonita antiquitas fuit, ut affirmaret etiam incredibilia dictu. Xanthus historiarum autor, in prima earum tradidit, occisum draconis catulum reuocatum ad uitam a parente herba, quam Balin nominat: eademq̄ Tillonem, quem draco occiderat, restitutum saluti. Et luba in Arabiâ herba reuocatum ad uitam hominem tradit. Dixit Democritus, credidit Theophrastus, esse herbam, cuius contactu illatae ab alite quam retulimus, exiliret cuneus a pastoribus arbori adactus. Quæ etiam si fide carent, admirationem tamen implent: coguntq̄ confiteri multum esse, quod uero supersit. Inde & plerosq̄ uideo existimare, nihil non herbarum ui effici posse, sed plurimarum uires esse incognitas, Quarum numero fuit Herophilus clarus in medicina: a quo ferunt dictum, quasdam etiam fortassis calcatas prodesse. Obseruatum certe est, inflammari uulnera ac morbos superuentu eorum, qui pedibus iter confecerint. Hæc erat antiqua medicina, quæ tota migrabat in Græciæ linguas. Sed quare nunc non plures nascuntur causæ: Nisi quod eas agrestes, literarumq̄ ignari experiuntur, utpote qui soli inter illas uiuant. Præterea securitas quærendi, obuia medicorum turba. Multis etiam inuentis nomina desunt, sicut illi quam retulimus in frugum cura, scimusq̄ defossam in angulis segetis præstare, ne qua auis intret. Turpissima causa raritatis, quod etiam qui sciunt, demonstrare nolunt, tanquam ipsis perituum sit quod tradiderint alijs. Accedit ratio inuentionis anceps. Quippe etiam in repertis, alias inuenit causas, alias (ut uere dixerim) deus. Insanabilis ad hosce annos fuit rabidi

Mithridates.

Euax.

Antonius
Castor.

Homerus.

Incredibilis
Herbarum
uis.

canis morsus, pauorem aquæ, potusq; omnis afferens odium. Nuper cuiusdam militantis in prætorio mater uidit in quiete, ut radicem syluestris rosæ, quam cynorhodon uocant, eblanditam sibi aspectu pridie in fruteto, mitteret filio bibendam in lacte (in Lusitania res gerebatur, Hispaniæ proxima parte) casusq; accidit, ut milite a morsu canis incipiente aquas expauescere, superueniret epistola orantis ut pareret religioni: seruatusq; est ex insperato: & postea quisquis auxilium simile tentauit. Alias apud autores cynorhodi una medicina erat, spongiolæ, quæ in medijs spinis eius nascitur, cinere cum melle alopecias capitis expleri. In eadem prouincia cognoui in agro hospitis nuper ibi repertum dracunculum appellatum, caulem pollicari crassitudine, uersicoloribus uiperarum maculis, quem ferebant contra omnium morsus esse remedium. Alius est quem nos in priori uolumine eiusdem nominis diximus, sed huic alia figura, aliudq; miraculum exeuntis e terra ad primas serpētium uernationes bipedali fere altitudine, rursusq; cum hsdem in terram se condentis: nec omnino occultato eo apparet serpens, uel hoc per se satis officioso naturæ munere, si tantum præmoneret, tempusq; formidinis demonstraret.

A
Cynorhodos

Dracunculus

¶ Alia herbarum laus, ex eodem Plinio libro uicesimo septimo, capi

CR E S C I T A P V D me certe tractatu ipso admiratio antiquitatis: quæ toque maior copia herbarum dicenda restat, tanto magis adorare prisorum in inueniendo curam, in tradendo benignitatem subit. Nec dubie superata hoc modo posset uideri etiam rerum naturæ ipsius munificētia, si humani operis esset inuentio. Nunc uero deorū fuisse eā apparet, aut certe diuinam, etiam cum homo inuenerit: eandemq; omnium parentem genuisse hæc & ostendisse, nullo uitæ miraculo maiore, si uerum fateri uolumus. Scythicam herbam a Mæotidis paludibus, & euphorbiam e monte Atlante, ultraq; Herculis columnas, & ipso rerum naturæ defectu, parte alia britannicam ex oceanis insulis extra terras positis: itemque æthiopicam ab exusto sideribus axe, alias præterea aliunde ultro citroq; humanæ saluti in toto orbe terrarum portari, immensa Romanæ pacis maiestate, non homines modo diuersis inter se terris gentibusq; uerum etiam montes, & excedentia in nubibus iuga, pastusq; pecorum & herbæ quoq; inuicem ostentant. Aeternum quæso deorum sit munus istud. Adeo Romanos, uelut alteram lucem, dedisse rebus humanis uidentur.

¶ De LAUDE AGRICULTURÆ EX MARCO CATONE

B

ES T I N T E R D V M præstare populo, mercaturis rem querere, ni tam periculosum fiet, & item fœnerari, si tam honestum fiet: maiores enim nostri sic habuerunt, & ita in legibus posuerunt, furem duplici condemnari, fœneratorem quadrupli. Quanto peiorem ciuem existimarunt fœneratorem, q̄ furem, hinc licet existimari. Et uirum bonum cum laudabant, ita laudabant, bonum agricolam, bonumq; colonum, amplissime laudari existimabatur, qui ita laudabatur. Mercatorem autem strenuum, studiosumq; rei querendæ existimo, uerum, ut supra dixi, periculosum, & calamitosum. At ex agricolis, & uiri fortissimi, & milites strenuissimi gignuntur, maximeq; pius quæstus, stabilissimusq; consequitur, minimeq; inuidiosus, minimeq; male cogitantes sunt, qui in eo studio occupati sunt.

¶ Quod antiquis maximum studium Agriculturæ fuerit, & de hortorū singulari diligentia, ex Plinio libro. 18. capi

SE Q V I T V R natura frugū hortorumq; ac florū, quæque alia præter arbores aut frutices benigna tellure proueniunt, uel per se tantum herbarum immensa contemplatione, si quis æstimet uarietatem, numerum, flores, odores, coloresq;, & succos ac uires earum, quas salutis aut uoluptatis hominum gratia gignit: qua in parte primum omnium patrocinari terræ, & adesse cunctorum parenti iuuat, quanq̄ inter initia operis defensæ. Quoniam tamē ipsa materia intus accendit ad reputationem eiusdem parentis & noxia, nostris eam criminibus urgemus, culpamq; nostram illi imputamus. Genuit uenena, sed quis inuenit illa præter hominem? Cauere ac refugere alitibus ferisq; satis est. Atq; cum in arbores exacuunt limentq; cornua elephantis, & duro saxo rhinoceros, & utroq; apri dentium ficas, sciantq; ad nocendum se præparare animalia, quod tamen eorum tela sua excepto homine uenenis tingit: Nos & sa-

A 2

C gittas unguimus, & ferro ipsi nocentius aliquid damus. Nos & flumina inficimus & rerum naturæ elementa. Ipsum quoque quo uiuitur aerem in perniciem uertimus. Neque est ut putemus ignorari ab ea animalibus, quæ quidē quæ prepararent contra serpentium dimicationem, quæ post prælium ad medendum excogitarent indicauimus. Nec ab ullo præter hominem ueneno pugnatur alieno. Fateamur ergo culpam, ne his quidem quæ nascuntur contenti: etenim quando plura earum genera humana manu fiunt. Quid est non & homines quidem ad uenena nascuntur? Atra hominum ceu serpentium lingua uibrat, tabesque animi contrectata adurit culpantium omnia, ac dirarum alitum modo, tenebris quoque & ipsarum noctium quieti inuidentium gemitu (quæ sola uox eorum est) ut inauspicatarum animantium uice obui quoque uent agere, aut prodesse uide. Nec ullum aliud abominati spiritus premium nouere, quam odisse omnia. Verum & in hoc eadem naturæ maiestas tanto plures bonos genuit ac frugi, quanto fertior in his quæ iuuant aluntque: quorum æstimatione & gaudio nos quoque, relictis æstuatione suæ istis hominum turbis, pergamus excolere uitam: eoque constantius, quo operæ nobis maior quam famæ gratia expetitur. Quippe sermo circa rura est, agrestisque usus, sed quibus uita honosque apud prisca maximus fuerit.

¶ De his qui in agri & hortorum cura Romanæ illustres fuerunt, ex Plinij libro decimo octauo, capite tertio.

QUAE NAM ergo tantæ hubertatis causa erat? Ipsorum tunc manibus Imperatorum colebantur agri (ut fas est credere) gaudente terra uomere laureato, & triumphali aratore, siue illi eadem cura semina tractabant, qua bella, eademque diligentia arua disponebant, qua castra, siue honestis manibus omnia lætius proueniunt, quoniam & curiosius fiunt. Serentem inuenerunt dati honores Serranum, unde cognomen. Aranti quatuor sua iugera in Vaticano, quæ prata Quintia appellantur, Cincinnato uiator attulit dicituram, & quidem (ut tradit Norbanus) nudo plenoque pulueris etiamnum ore. Cui uiator, Vela corpus, inquit, ut proferam senatus populique Romani mandata. Tales tum etiam uiatores erant, quibus id ipsum nomen inditum est, subinde ex agris senatum ducesque acersentibus. At nunc eadem illa uincti pedes, damnatæ manus, inscripti uultus exercent: non tamen surda tellure, quæ parens appellatur, colique dicitur & ipsa, honore hinc assumpto, ut nunc inuita ea, & indigne ferente credatur id fieri. Sed nos miramur ergastulorum non eadem emolumenta esse quæ fuerunt Imperatorum. Igitur de cultura agri præcipere principale fuit & apud externos. Siquidem & reges fecere Hieron, Philometor, Attalus, Archelaus: & duces Xenophon, & Pœnus etiam Mago: cui quidem tantum honorem senatus noster attribuit Carthagine capta, ut cum regulis Africae bibliothecas donaret, unius eius duodetriginta uolumina censeret in latinam linguam transferenda, cum M. Cato præcepta condidisset, peritisque lingue Punicæ dandum negocium: in quo præcessit omneis uir tum clarissimæ familiæ D. Syllanus, sapientiæ compositissimæ. Quos sequeremur prætexuimus in hoc uolumine, non ingratis nominando M. Varronem, qui octogessimum primum uitæ annum agens, de ea re prodendum putauit.

¶ Laus Agricolarum, & quæ obseruanda in agro parando, ex Plinij libro 18. capite quinto.

FORTISSIMI uiri & milites strenuissimi ex agricolis gignuntur, minimeque male cogitantes. Prædium ne cupide emas. In re rustica operi ne parcas, in agro emendo minime. Quod male emptum est, semper poenitet. Agrum paraturos, ante omnia intueri oportet aquarum uim, & uicinum. Singula magnas interpretationes habent, nec dubias. Cato in cōterminis hoc amplius æstimari iubet, quo pacto niteant. In bona est, inquit, regione bene nitere. Attilius Regulus ille Punico bello bis consul, aiebat, neque fecundissimis locis insalubrem agrum parandum, neque effœtis saluberrimum. Salubritas loci non semper incolarum colore dregitur, quoniam assueti in pestilentibus durant. Præterea sunt quædam partibus anni salubria: nihil autem salutare est, nisi quod toto anno salubre. Malus est ager, cum quo dominus luctatur. Cato inter prima spectari iubet, num solum sua uirtute ualeat qua dictum est positione. Ut operariorum copia prope sit, oppidumque ualidum: Ut nauigiorum euectus uel itinerum: Ut bene ædificatus & cultus. In quo falli plerisque uideo. Segniciem enim prioris domini pro emptore esse arbitrantur. Nihil est damnosius deserto agro. Itaque Cato, de bono domino melius epi, nec temere contemnendam alienam disciplinam: agroque ut homini, quamuis quæstuosus

fit, si tamen et sumptuosus, non multum superesse. Ille in agro questuosissimam iudicat uitem: non frustra, quoniam ante omnia de impense ratione cauit. Proxime hortos irriguos: nec id falso, si & sub oppido sint. Et prata, quæ antiqui parata dixerunt. Idemque Cato interrogatus, quis esset certissimus questus: respondit: Si bene pascat. Quis proximus: si mediocriter pascat. Summa omnium in hoc spectando fuit, ut fructus is maxime probaretur, qui cæminimo impendio constaturus esset. Hoc ex locorum occasione aliter alibi decernitur. Eodemque pertinet, quod agricolam uendacem oportere esse dixit. Fundum in adolescentia conferendum sine cunctatione, ædificandum non nisi consito agro. Tunc quoque cunctanter, optimumque est (ut uulgo dixerunt) aliena infania frui, sed ita, ut uillarum tutela non sit oneri. Eum tamen qui bene habitet, sæpius uentitare in agrum: fontemque domini plus prodesse quam occipitium, non mentiuntur.

¶ De hortorum cura, doctrina alia, ex
Plinio libro decimonono, ca-
pite quarto.

A B H I S superest reuerti ad hortorum curam, & suapte natura memorandam. Et quoniam antiquitas nihil prius mirata est, quam & Hesperidum hortos, ac regum Adonis & Alcinoi, itemque pensiles, siue illos Semiramis, siue Assyriæ rex Cyrus fecerit, de quorum opere alio uolumine dicemus. Romani quidem reges ipsi coluere. Quippe etiam superbus Tarquinius nuncium illum sæuum atque sanguinarium remisit ex horto. In duodecim tabulis legum nostrarum nusquam nominatur uilla, semper in significatione ea hortus: in horti uero hæredium. Quam rem comitata est & religio quædam: hortosque & fores tantum contra inuidentium fascino-nes dicari uidemus. In remedio saturnica signa, quanquam hortos tutelæ Veneris assignante Plauto. Iam quidam hortorum nomine in ipsa urbe delicias, agros, uillasque possident. Primus hoc instituit Athenis Epicurus, hortorum magister. Usque ad eum, moris non fuerat in oppidis haberi ruta. Romæ quidem per se hortus ager pauperis erat. Ex horto plebi macellum, quanto innocentiore uictu. Mergi enim credo in profunda satius est, & ostrearum genera naufragio exquiri: aues ultra Phasidæ amnem peti, & fabuloso quidem terrore tutas, imo sic preciosiores. Alias in Numidia atque Aethiopia in sepulchris aucupari, aut pugnare cum feris, mandata ab eo cupientem quod mandat alius. At hercle, quæ uilia hæc, quæ parata uoluptati satietati, nisi eadem quæ ubique indignatio occurreret: Ferendum sane fuerit exquisita nasci poma, alia sapore, alia magnitudine, alia monstro, pauperibus interdicta: inueterari uina, faccisque castrari: nec cuiquam adeo longam esse uitam, ut non ante se genita potet. Et frugibus quoque quoddam alimentum excogitasse luxuriam, ac medullam tantum earum, superque pistrinarum operibus & cælaturis uiuere, alios pane procerum, alios uulgi, tot generibus usque ad infimam plebem descendente annonæ. Etiamne in herbis discrimen inuentum est: Opesque differentiam fecere in cibo, etiam uno asse uenali. Et in his aliqua quoque sibi nasci tribus negant, caule intantum saginato, ut pauperis mensa non capiat. Syluestres fecerat natura corrudas, ut quisque demeteret passim. Ecce altilles spectantur asparagi. Et Rauenna ternis libris rependit. Heu prodigia uentris. Mirum esset non licere carduis pecori uesci, non licet plebi. Aquæ quoque separantur. Et ipsa naturæ elementa uel pecuniæ discreta sunt. Hi niues, illi glaciem potant, pœnasque montium in uoluptatem gulae uertunt. Seruatur algor æstibus, excogitaturque, ut alienis mensibus nix algeat. Decoquunt alias, quas mox & illas hyemant. Nihil itaque homini sic, quomodo rerum naturæ placet. Etiamne herba aliqua diuinitus tantum nascitur: Nemo sacros, Auentinosque montes, & iratæ plebis secessus circumspexerit: Mors enim certe æquabit quos pecunia superauerit. Itaque hercle, nullum macelli uestigium maius fuit **R O M A E** clamore plebis incusantis apud omnes principes, donec remissum est portorium mercis huius: compertumque, non aliter questuosius censum haberi aut tutius, ac minore fortunæ iure, cum credatur pensio ea pauperum. Is in solo sponsor est, & sub die redditus, superficiesque cœlo quocumque gaudens. Hortorum **C A T O** prædicat caules. Hinc primum agricolæ existimabantur prisca, & sic statim faciebant iudicium, nequam esse in domo matremfamilias (etenim hæc cura foeminae dicebatur) ubi indiligens esset hortus. Quippe e carnario aut macello uiuendum est, nec caules ut nunc maxime probabant, damnantes pulmentaria quæ egerent alio pulmentario. Id erat oleo parcere. Nam carnis desyderia etiam erant in exprobratione. Horti maxime placebant, quia non egerent igni, parcerentque ligno. Expedita res & parata semper, unde & acetaria appellabantur, facilia concoqui, nec oneratura sensum cibo, & quæ minime accenderent ad desyderium panis. Pars eorum ad condimenta pertinens, fatetur domi uersutam fieri solitam, atque non Indicum piper questum, quæque transmariâ petimus. Iam quoque in fenestris suis plebs urbana in imagine hortorum quotidiana oculis rura præbebant, antequam præfigi prospectus

C omnis coegit multitudinis innumere, seu latrocinatio. Quamobrem sit aliquis & hls honos, neue autoritatem rebus uilitas adimat, cum praesertim etiam cognomina procerum inde nata uideamus, Lactucinosque in Valeria familia non puduisse appellari: & contingat aliqua gratia operi curaque nostrae: Virgilio quoque confesso, quod sit difficile uerborum honorem tam paruis perhibere. Hortos uillae iungendos non est dubium, riuosque maxime habendos, si contingat profluo amne. Si minus, e puteo pertica, organisue pneumaticis, uel tollenonum haustu rigandos. Solum proscindendum a fauonio, in autumnum praeparandum est post quatuordecim dies, iterandumque ante brumam. Octo iugerum operis palari iustum est. Fimum tres pedes alte cum terra misceri, areis distingui, easque resupinis puluorum toris ambiri singulis tramitum sulcis, qua detur accessus homini, scatebrisque decursus.

In his hortis nascentium alia bulbo commendantur, alia capite, alia caule, alia folio, alia utroque, alia femine, alia cortice, alia cute, aut cartilagine, alia carne, alia tunicis carnosis. Aliorum fructus in terra est, aliorum & extra, aliorum non nisi extra. Quaedam iacent crescuntque, ut cucurbitae & cucumis. Eadem & pendent, quamquam grauiora multo etiam his quae in arboribus gignuntur. Sed cucumis cartilagine. Cortex huic uni maturitate transit in lignum. Terra conduntur raphani, napique, & rapa, atque alio modo inulae, fiser, pastinacae. Quaedam uocabimus ferulaceae, ut anethum, maluas. Namque tradunt autores, in Arabia maluas septimo mense arborefcere, baculorum usum praebere extemplo. Sed & arbor est malua in Mauritania Lixi oppidi aestuario, ubi Hesperidum horti fuisse produunt. 200. passuum ab oceano, iuxta delubrum Herculis, antiquis Gaditano, ut ferunt. Ipsa altitudinis pedes. 20. crassitudinis, quam circumplecti nemo possit. In simili genere habebitur & canabis. Nec non & carnosa aliqua appellabimus, ut spongas in humore pratorum enascentes. Fungorum enim callum, in ligni arborumque natura diximus, & alio genere tuberum pauloante.

¶ Ratio rigandorum hortorum, & quae translata meliora fiant. Item de succis hortensiorum & saporibus, ex Plinij libro. 19. capite duodecimo.

D **H** I S H O R A E rigandi matutina atque uespera, ne inferuescat aqua sole. Ocimo tantum & meridiana etiam. Satum celerrime erumpere putant inter initia feruenti aqua aspersum. Omnia autem translata meliora grandioraque fiunt, maxime porri, napique. In translatione & medicina est, desinuntque sentire iniurias, ut gethyum, porrum, raphani, apium, lactuca, rapa, cucumis. Omnia autem syluestria fere sunt & folijs minora & caulibus, succo aciora: sicut cunila, organum, ruta. Solummodo ex omnibus lapathum syluestre melius. Hoc insatium rumex uocatur, nasciturque fortissimum. Traditur semel satum durare, nec unquam uitari, terra maxime iuxta aquam. Vfus eius cum ptisana tantum in cibus leuiorem gratioremque saporem praestat. Syluestre ad multa medicamenta utile est. Adeoque nihil omisit cura, ut carmine quoque comprehensum repererim, in fabis caprini fimi singulis cauatis, si porri, erucae, lactuce, apij, intubi, nasturtij semina inclusa serantur, mire prouenire. Quae sunt syluestria, eadem insatiuis sicciora intelliguntur & acutiora. Namque & succorum saporumque dicenda differentia est, uel maior in his quam pomis. Sunt autem acres cunilae, organij, nasturtij, sinapis. Amari, absinthij, centaureae. Aquatiles, cucumeris, cucurbitae, lactuca. Acuti tantum cunilae. Acuti & odorati, apij, anethi, foeniculi. Salsus tantum e saporibus non nascitur, alioquin extra insidit pulueris modo, & circulis tantum aquae, ut intelligatur uana, ceu plerumque uitae persuasio. Panax Piperis saporem reddit, magis etiam siliquastrum, ob id piperitidis nomine accepto. Libanotis odorem thuris, murrha myrrhae. De panace abunde dictum est. Libanotis locis putridis & macris ac roscidis seritur femine. Radicem habet olusatry, nihil a thure differentem. Vfus eius post annum stomacho saluberrimus. Quidam eam nomine alio rosmarinum appellant. Et smyrnium olus seritur huiusdem locis, myrrhamque radice resipit. Eadem & siliquaastro satio. Reliqua a caeteris odore & sapore differunt, ut anethum. Tantaque est diuersitas atque uis, ut non solum aliud alio mutetur, sed etiam in totum auferatur. Apio eximi in coctis obsonijs aceto, in eodem cellario in saccis odorem uino grauem. Et haec hortenfia dicta sint, ciborum gratia duntaxat. Maximum quidem opus in huiusdem naturae restat, quoniam prouentus tantum adhuc, summasque quasdam tractauimus. Vera autem cuiusque natura non nisi medico effectu praenosci potest, opus ingens occultumque diuinitatis, & quo nullum reperiri possit maius. Ne singulis id rebus contexeremus iusta fecit ratio, cum ad alios medendi desideria pertinerent, longius utriusque dilationibus futuris si miscuissemus. Nunc suis quaeque partibus constabunt, poteruntque a uolentibus iungi.

¶ De morbis hortorum, & remedijs circa for-
micas, & culices, ex Plinio lib. 19.

A

MORBOS HORTENSIA quoque sentiunt, sicut reliqua terræ sa-
ra. Namque & Ocimum se necat, degeneratque rite in serpyllum, & sisymbrium in calaminam.
Et ex semine brassicæ ueteris, rapæ fiunt. Atque inuicem enecatur cyminum ab imo dorso, nisi re-
purgetur. Est autem unicaule, radice bulbo simili, non nisi in solo gracili nascens. Alias pri-
uatim cymini morbus, scabies. Et ocimum sub canis ortu pallescit. Omnia uero accessu mulie-
ris menstrualis flauescunt. Bestiolarum quoque genera innascuntur. Napis culices, raphano e-
rucæ, & uermiculi. Item lactucis & oleri. Vtrisque hoc amplius, limaces & cochleæ. Porro uero
priuatim animalia quæ facillime stercore iniecto capiuntur, condentia in id se. Ferro quoque non
expedire tangi rutam, cunilam, mentam, ocimum, autor est Sabinus Tiro in libro cepuricon,
quem Moxcenati dicauit. Item contra formicas non minimum hortorum exitium, si non sint ri-
gui, remedium monstrauit, limo marino, aut cinere obturatis earum foraminibus. Sed effica-
cissime heliotropio herba necantur. Quidam & aquam diluto latere crudo inimicam eis pu-
tant. Naporum medicinæ sunt, siliquas una seri, sicut olerum cicer. Arcet enim erucas. Quæ si
omisso iam natæ sint, remedium absinthij succus decocti inspersus & sedi, quæ aizoum uocât,
genus hoc herbæ diximus. Semen olerum si succo eius madefactum seratur, olera nulli anima-
lium obnoxia futura tradunt. In totum uero nec erucas, si palo imponantur in hortis
ossa capitis ex equino genere foeminæ duntaxat. Aduersus erucas & cancrum flu-
uiale in medio horto suspensum auxiliari narrant. Sunt qui sanguineis
uirgis tangant ea, quæ nolunt his obnoxia esse. Infestant & culices
hortos, riguos præcipue, si sunt arbusculæ aliquæ.
Hi galbano accenso fugantur.

Sabinus
Tiro.

¶ De qualitatibus Herbarum uestigandis ex colore,
odore, & succis, ex Plinij libro. 21.

TROIANIS temporibus ei iam erat honos. Et hos certe flores Homerus treis
laudat, loton, crocon, hiacynthum. Omnium autem odoramentorum, atque adeo herbarum
differentia est in colore, & odore, & succo. Odorato sapor raro ulli non amarus, e contrario
dulcia raro odorata: itaque & uina odoratiora mustis, syluestria magis omnia satiuis. Quorum
dam odor suauior longinquo est, propius admotus hebetatur, ut uiolæ. Rosa recens a lon-
ginquo olet, sicca propius. Omnis autem uerno tempore acrior, & matutinis. Quicquid ad
meridianas horas diei uergit, hebetatur. Nouella quoque uetustis minus odorata. Acerrimus
tamen odor omnium æstate media. Rosa & crocum odoratiora, cum serenis diebus leguntur:
& omnia in calidis magis quam in frigidis. In Aegypto tamen minime odorati flores, quia nebulo-
sus & roscidus aer est a Nilo flumine. Quorundam suauitati grauitas inest. Quædam cum ui-
rent non olent, propter humorem nimium: ut buceros, quod est fœnum græcum. Acutus o-
dor non omnium sine succo est, ut uiolæ, rosæ, croco. Quæ uero ex acutis succo carent, eorum
omnium odor grauis, ut in lilio utriusque generis. Abrotonum & amaracus acres habent odo-
res. Quorundam flos tantum iucundus, reliquæ partes ignauæ, ut uiolæ ac rosæ. Hortensium
odoratissima quæ sicca, ut ruta, menta, apium, & quæ in siccis nascuntur. Quædam uetustate
odoratiora, ut coronea: eademque decerpta, quam in suis radicibus. Quædam non nisi defracta, aut
ex attritu olent. Alia non nisi detracto cortice. Quædam uero non nisi usta, sicut rhura, myrrhe
que. Flores triti omnes amariores quam intacti. Aliqua arida diutius odorem continent, ut melilo-
tos. Quædam locum ipsum odoratiorem faciunt, ut iris, quin & arborem totam cuiuscumque
radices attingunt. Hesperis noctu magis olet, inde nomine inuento. Animalium nullum odo-
ratum, nisi de pantheris quicquam dictum est, si credimus.

Buceros, fœnū
græcum.

¶ Quibus temporibus maxime legendæ sunt her-
bæ, ex DIOSCORI

DIS prologo.

VERVM IN PRIMIS curam impendere oportet, ut suis tempo-
ribus singula & demetantur, & recondantur. Intempestiue enim decerpta, conditaue, aut nul-
lo, aut euanido munere funguntur. Serena etenim cœli constitutione demetenda sunt. Magni
siquidem refert inter colligendum, si uel squallones, uel imbres infesti sint: quemadmodum si
loca in quibus prodeunt diuosa, & uentis exposita sint, & perflata, frigidaque, & aquis carentia.

C in his enim locis vires eorum longe validiores intelliguntur. Contra, quæ in campestribus, riguis & opacis, cæterisque locis a vento silentibus enascuntur, plerumque degenerant, & minus viribus valent: multoque magis, si non suis horis peropportune colligantur, aut si per imbecillitatem intabuerint. Neque ignorandum, quod sepe præcoci, aut serotina loci natura, aut anni clementia, maturius, aut celerius adolefcunt. Nonnulla propria vi hyeme florent & folia pariunt, quædam bis anno florifera. Quare cui in animo est, horum peritiam assequi, necesse est ipsa prima germinatione solo emergentibus, adultis, & senescentibus adesse. Nam qui pullulanti herbarum dumtaxat affiterit, adultam cognoscere non potest: neque qui adultam tantum inspexerit, nuper erumpentem noscet. Quo fit, ut propter mutatam foliorum faciem, caulium proceritates, florum, feminisque magnitudinem, nonnulli qui olim has ætatum varietates non perspexerunt, magno in errore uersentur. Quæ causa etiam nonnullis scriptoribus imposuit, qui herbas quasdam, uerbi gratia Gramen, Quinquefolium, & Tussilaginem, emittere florem, fructum, & caulem negant. Ergo qui sæpius ad uisendas herbas, & earum loca se contulerit, earum cognitionem maxime consequetur. Scire etiamnum conuenit, sola ex herbaceis medicaminibus Veratri genera, nigrum inquam & candidum, multis edurare annis: reliqua a trimatu inutilia. Quæ uero ramis scatent, sicut Stichas, Trixago, Polium, Abrotonum, Seriphum, Absinthium, Hyssopum, & alia id genus semine pregnantia, demetantur, Flores quoque antea quam sponte sua decidant, Fructus autem ut maturi excutiantur necesse est, & semina ubi siccare cœperint, priusquam defluant. Herbarum succus, & foliorum elici debet, germinantibus adhuc cauliculis. Lac & lachrymæ excipiantur, inciso per adolescentiam caule. Radices, & liquamenta, corticesue, ut reconduantur, eximere conuenit, cum herbarum suis folijs exuuntur. Siccantur etiam expurgatæ inibi, locis asperginem non redolentibus: sed quæ luto, aut puluere sunt obsitæ, aqua elui debent. Flores, & omnia quæ iucundum odorem efflant, arcibus tiliaceis nullo situ obductis reponantur. Nonnunquam charta, aut folijs semina, ut perennent, apte inuoluuntur. Liquidis medicaminibus densior materia, argentea, uitrea, aut cornea conuenit. Fictilis, etiamsi modo rara non sit, accommodatur, & lignea, præsertim e buxo: sed ænea uasa liquidis oculorum medicamentis, quæ aceto, pice liquida, aut cedria componuntur. Adipem autem & medullas stagneis uasis recondi conuenit.

De differentijs HERBARVM ex historia plantarum THEOPHRASTI.

D

¶ Partis primæ, maximæ, communisque PLANTARVM sunt
 Radix. Ramus.
 Caulis. Surculus.
 Radix, id sunt quo alimentum attrahitur.
 Caulis, in quod alimentum defertur.
 Rami, quæ a caule fissi multiplices sparguntur.
 Surculus, quod ex his indiuiduum, simplexque oritur.

¶ Secundæ partes.
 Cortex. Lignum.
 Matrix, id est, medulla.

¶ His quædam quasi annuæ partis accedunt, quæ partui fructuum accommodantur.

Folium. Flos.
 Pediculus, id est, quo folium dependet.
 Capreolus. Muscus.
 Semen. Fructus.
 Nerus. Vena. Caro.

¶ Partes nouissimæ.
 Humor. Liquor. Lachryma.

¶ De NERUIS.
 Nerui ac uenæ per se quidem nominibus ca-
 rent, quadam uero similitudine, nomina parti-

um animalium consortiuntur.
 Neros habent, fissilia, prælonga, continua.
 Venæ neruo similes, sed maiores, crassioresque, & ramulos, humoremque habentes.
 Caro omnibus dimensionibus diuidi potest.

Cortex pars ultima, & a subiecto corpore separabilis.
 Matrix, quod in medio ligni tertium a cortice continetur, uelut medulla in ossibus. Nonnulli appellant id, Cor.

Lignum, quod ex neruo & humore, nonnulla etiam carne.

¶ De constitutione prædictorum.
 Hæc cum indurescunt, transeunt in lignum, ut Palma, Ferula.

Matrix ex carne & humore coalescit.
 Cortex quidem ex tribus illis, ut Roboris, Populi, Pyri.

Quædam ex humore & neruo, ut Vitis.
 Folia, ex humore & carne.

¶ Prima nascentium DIFFERENTIA.

Arbor. Frutex.
 Suffrutex. Herba.

ARBOR est, quod radice, caudice simplici, ramosum, nodosum, furculosum, aut facile dissolubile assurgit. ut Olea, Vitis, Ficus.

Frutex quod ab radice caudice multiplici ramosumque se attollit, ut rubus, paliurus.

Herba quod ab radice foliatum sine caudice provenit, semineque caule fert, ut frumeta, atque olera.

¶ Secunda differentia

ARBORVM.

Sunt enim

Urbanæ.	Steriles.
Syluestres.	Floriferæ.
Fructiferæ.	Flore carentes.

¶ Tertia differentia

DE ARBORVM

Formis.

Formis quoque in ipsis differentia totorum atque partium patent.

Magnitudo.	Mollicia.
Paruitas.	Leuitas.
Duricia.	Asperitas corticis.

Foliorum pulchritudo.

Bonitas & prauitas fructuum.

¶ Quarta differentia

PLANTARVM.

Quaedam non nisi in aquis uiuunt.

Quaedam in terra sicca tantum.

Aliæ in paludibus.

Aliæ in lacubus.

Aliæ in fluuijs.

Quaedam in ipso etiam mari.

Quaedam in littoribus.

¶ Quinta differentia

PLANTARVM.

Aliæ proceræ. ut,

Abies. Pinus. Cupressus.

Quaedam caudice breui. ut,

Salix. Ficus. Punica.

Quaedam item

Caudice uno. Minus ramosæ.

Pluribus. Crassæ.

Ramosæ. Tenues.

Cortice tenui sunt,

Laurus. Tilia.

Cortice grosso,

R O B V R.

Cortice leni.

Malus. Ficus.

Cortice scabro.

Robur. Suber. Palma.

Hæ cum adulescunt, leniori cortice sunt: cum succrescunt, crassiore.

Quibusdam cortex cadit. ut,

Portulacæ. Vnedoni. Arbuto.

Quibusdam cortex carnosus. ut,

Suberi. Robori. Populo.

Alijs neruosus & macilentus. ut, Viti. Arundini. Tritico.

Alijs multiplicibus tunicis. ut,

Tiliae. Lino.

Abieti. Genistæ.

Viti. Capis.

Alijs simplex. ut,

Fico. Arundini. Lolio.

¶ Sexta differentia ab ARBO

RVM MEDVLLIS.

Aliæ { Habent medullas.
Carnosam medullam.
Lignosam.
Membranæ similem.
Carent medullis.
Medullam carnosam habent

Vitis. Ficus. Punica.

Sambuctus. Ferulæ.

Lignosam medullam habent,

Larix. Abies. Pinus.

Duriorem & spissiore.

Cornus. Ilex. Morus.

Robur. Cytisus

Ebenus. Celtis.

Quæ quidem coloribus distant.

Magnam atque perspicuam,

Ilex. Robur.

Paruam, incertioreque,

Olea. Buxus.

Nomen enim in his distincta spectatur.

Nullam,

P A L M A.

¶ Septima differentia a

RADICIBVS.

Multas & longas Radices habent

Ficus Robur Platanus.

Paucas

Punica Malus.

Vnam tantum

Abies Pinus.

Quibus una tantum prægrandis descendit,

Nodosas & uillosas,

O L E A.

Altas

R O B V R.

Lignosas

O Z Y M O N.

Carnosas.

Beta Aron Hastula regia.

Ex carne & cortice

Raphani Rapæ.

Geniculatas.

Harundines Gramina.

¶ Octaua differentia

PLANTARVM.

Aliæ nodosæ. Aliæ Enodes.

A

B

C Enodes
 Iuncus Tipta Gladiolus
 Palustrina, & quibus cortex leuis.
 Nodosæ
 Sambucus Olea
 Laurus Pinaster
 Ficus Oleaster.
 Ex quibus quædam minus, quædam uero magis nodosæ.

Mares frequenter foeminis nodosiores, in quibus uterq; sexus habetur.

Quod in arboribus Nodus, in Vitibus uocatur Gemma, in Harundinibus Geniculum, in Ulmo & Robore Crade uocatur.

¶ **Nona differentia PLANTARVM & Arborũ.**

Quædam longæ, ut,
 Abies Cupressus Palma.
 Et quæ simpliciore assurgunt caudice.

Quædam in ramos sparguntur, ut,
 Punica Malus.

Quædam decurtatæ plus fructus afferunt, ut,

Vitis. Quæ uero non truncatæ, minus afferunt.

¶ **Vndecima differentia PLANTARVM, & Arborum.**

Ex Urbanis

Quædam perpetuo uiuent, ut,

Olea Palma Laurus.

Pini genus quoddam

Myrtus Cupressus.

Ex Syluestribus

Abies Sabina Pinaster.

Iuniperus Smilax Thuia.

Et ea quam Archadæ Phellodryn appellant,

Tilia Ilex

Cedrus Celastrus

Picea Phillyca

Mirica Acuta spina

Buxus Apharca.

Arbores in Agro Elephantino.

Quercus in agro Thurio.

Platanus in Creta.

Platanus alia in Cypro.

Quæ monte Olympo proueniunt,

Potulaca Arbutus

Terebinthus Laurus.

Potulaca & Vnido folia inferiora dimittunt, cacuminibus perpetuo uiuent, ramisq; assidue præpostere gignunt.

Ex Fruticibus

Ruta Sanfucum

Brassica Serpillus

Rosa Libanotis, id est, Rosmarinus

Viola Apium

Abrotanum Aequapium

Papauer, & syluestrium genera complura.
 Ex Fruticibus.

Hedera Rubus Harundo

Rhamnus Cedrula.

Ex his nonnulla cacumine perdurant, amissis reliquis, ut,

Apium Aequapium Origanum.

Nam & Ruta affligitur atq; mutatur.

Quædam cito germinant, & tardius mittunt folia, ut,

A M Y G D A L A.

Quædam tardius germinant, & æque citius amittunt folia, ut,

M O R V S.

Citius amittunt folia, quæ in locis arctibus: tardius quæ in humidis. Item citius ueteranæ, tardius nouellæ plantulæ.

¶ **Decima differentia a FOLIIS.**

Vertunt supinas parteis foliorum mox post solsticium Aestiuum

Olea Ulmus

Tilia Populus.

Eorum argumento rustici solsticium confectum intelligunt.

Quædam ampla folia habent, ut,

Vitis Ficus Platanus.

Quædam angustiora, ut,

Olea Punica Myrtus.

Rara

Pinus Abies Cedrus.

Carnosiora

Cupressus Miricæ Malus.

Et in fruticum genere Stibia.

Ex Herbis carnosæ.

Semperuiuum Polion.

Harundinacea

Palmæ Gladiolus

Coici Butomos.

Et quæ folijs angularibus constant

Orbiculata, ut,

P Y R I.

Oblonga, ut,

M A L I.

In acutum producta, ut,

H E D E R A.

Serrata & multifida

Abies Filix.

Vitis quoq; aliquatenus fissa, Fici.

Insecta

Ulmus Robur Nux auellana.

Quædam cum extremo, tum lateribus sinuata confidunt.

Ilex Robur Smilax

Rubus Paliurus.

Quibusdam spinæ pro folio sunt, ut,

Acorni Drypodi.

Acane, omniq; pene generi spinoso

Folium nullum habet
A S P A R A G V S.
 Pediculo carent

Scyllæ Bulbi.
 Pediculos longos habent
 Vitis Hedera.

Breues
O L E A E.

De Oleribus Duodecima differentia.

Quibusdā statim ab radice oriē olus. ut,
 Cepe Intybo erratico
 Allio Hastulæ regiæ
 Scillæ Isirinchio
 Bulbo atq; in totū bulbosis.

Quibusdam folijs iam perfectis. ut,
 Lactucæ Rubo Paliuro.

Tredecima differentia.

Quædam sunt folijs
 Multis Ordinatis
 Paucis Inordinatis.

Quædam folijs
 Magnis Paruis Angustis
 Leuibus Cauis
 Aculeatis Asperis.

Quædam dependent ab
 Radice Germine Ramo
 Caule Pediculo.

Quædam fructū super folijs gerūt. ut,
 Laurus Alexandrina.

De CONSTITUTIONE Foliorum.

Constant folia
 Neruo Fici
 Cortice ut
 Carne Vitis.

Quædam ex neruo tantum. ut,
 Harundinis Frumenti.
 Humor communis omnium est.

De Pediculis.

Pediculorum
 Alij ex neruo tantum constant. ut harundinis, frumentī.
 Alij ex eisdem, quibus caulīs.

De natura FLORVM.

Florum alij ex
 Cortice Vena Carne.
 Carne tantum, ut qui inter folia nascuntur.

De natura FRUCTVVM.

Fructuum
 Alij ex carne & neruo.
 Alij ex carne tantum.
 Nonnulli ex cute.
 Quædam ex humore & neruo. ut,
C V C V M E R E S.

Ex humore & cute, ut Mori, Punicæ.
 Alij secus distinguuntur.
 Omnium pars exterior cortex.
 Interior caro.
 Quorundam etiam nucleus.

De SEMINVM differentia.

Postremū in oibus semen est: hoc humorē, calorēq; insitum habet, qui cū desierint, semen infœcundum relinquitur.

Quorundam semen protinus post tegmen ambiens subest. ut,

Palmæ Nucis amygdalæ.
 Quædam conteguntur carne.
 Quædam siliquis.
 Alia uasculis. ut Papauer.
 Quædam folliculis.
 Alia nuda patent. ut Anetum Coriamusu, Cuminum, Feniculus.
 Arborum nulla semine nudo, sed aut carne obducto, aut cute, aut crusta, ceu glans.
 Nullum in uasculo semen arboris est.

De differentia SVCORVM. Nam

Alij uinosi	Vitis, mori, myrti	
Pingues	Oleæ, lauri, nucis amygdalæ	
	Pini, laricis, abietis	
Dulces	Fici, palmæ, roboris, glandis	B
Acres	ut Origāi, satireiæ, nasturtij, sina	
Amari	Abinthij, fellis terrę (pis	
Odorati	Anesi, cedrulæ	
Diluti	Prunorum	
Acidi	Punicorum.	
	Humorum alij	
Lactei	Papaueris, fici	
Resinacei	Abietis, Pini	
Aquosi	ut Vitis pyri, mali, cucumerum, cucurbitæ	
Acres	Tymi, satireiæ.	
Suaueolentes	Apij, anethi feniculi.	

De differentia

ODORVM.

Plantarum
 Quædam flores habent odoratos.
 Quædam folia odorata.
 Quibusdam fructus odorati.
 Alijs neutrum.
 Alijs pars reliqua.

Differentia SAPORVM.

Plantarum
 Quædam mandi queunt.
 Alia edulj ineptræ.
 In quibusdam folia manduntur, non fructus. ut in Tilia.

C Quibusdam fructus & non folia.

¶ Alia F L O R V M
differentia.

Florum alij
Lanuginei, ut Vitis, mori, hederæ
Foliati, ut Amigdalæ, mali, pyri, pruni.
Grandes Candidi
Bicolores Phœnicei
Unicolores Subrubei Crocei.
Vno folio, ut Flos Iasionæ.
Florem circa fructū vitis olea producunt,
Semen sub floribus habet, Rosa
Cum seminibus flores edūt, Veneria, Cni-
cum, Gith, Pepo, Cucurbita, Cucumis.

¶ De differentia in fru-
ctificando.

Arbores aliæ
Fructū ex nouellis furculis gignūt, ficus, ui
Ex annatinis, olea, punica, nardus, (tis.
amygdala, pyrus, myrtus.
Ex utrisq;
Grandibus ex ramis, Siliqua
In cacuminibus fructificant, Palma
Lateribus.
In parte utraq;.

D ¶ Modus sationis & genera-
tionis A R B O R V M.

Arborum aliæ
G I G N V N T V R

Sponte Ramo
Semine Surculo
Radice Trunco
Auulsione Ligno conciso.
De quibus latissime uide in Columella.
Oīa quæ semē ferūt, semine quoq; gignunt.
Ex semine tantū nascuntur.
Abies Pinus Palma
Larix Omnes corniferæ.

¶ Generatio S V F F R V
T I C V M.

Suffruticum atq; herbarum pars maior se-
mine, radiceq; nascitur.
Quædā cum utroq; nōnullæ ex germinib.
Arbores quæ ex fructibus suis feruntur, oēs
fere deteriores proueniūt, Theop. lib. 2. cap. 3.

¶ Quæ herbæ trāseant in alias.

Degenerant
Sisimbrium Meu
Triticum Lolium.

¶ Alia differentia Radicum.

Radicum aliæ
Squamis constant Rotundæ
Carne Oblongæ
Cortice uestiuntur Vescendæ
Nudæ adhærent Ingustibiles.

Quædam esui aptæ sunt, ut,
Hastulæ regiæ Ensis
Scyllæ Pastinacæ
Ari Petroselini
Herbæ dictæ Dictami Pampinellæ.

¶ Alia differentia A R
B O R V M.

Quædā perpetuo fructiferæ sunt, ut,
Malus Assyria, quam alij Medicam uo-
cant: omnibus horis pomifera est, alijs caden-
tibus, alijs maturescantibus, alijs uero subna-
scentibus. Plinius lib. 12. cap. 3.

¶ Alia differentia.

Quædam suos populos etiā uestiunt, ut,
Gossampini. Plinius lib. 12. cap. 11.
Quædam incolis dormire dicuntur.
Quibusdam perpetuo folia non decidunt:
quod gelidis fontibus & imbribus rigentur.
ut in Tylo.

In quibus cortices ualent, trunco sine sapo-
re permanēte, ut Xilocinnamū, id est, lignum
cinnami, in fastidio habetur, propter origani
acrimoniam. Contra cortex in precio est.

Miraculum

Arbor quædam in Chora esse traditur una
Syagrorum. Mirū inquit Plinius de ea accepī
mus: cum Phenice aue, quæ putatur ex huius
palmæ argumento nomen accepisse, iterū mo-
ri, at renasci ex se ipsa (quod erat prius) po-
mis refertam. Plinius lib. 13. cap. 4.

¶ Quarundam Arborū fru-
ctus notī, arboribus igno-
tis, Differentia alia.

Arboris thuriferæ facies quæ sit, necdū con-
stat. Res enim inquit Plinius, in Arabia gessi-
mus, & Romana arma, magnam partem eius
penetrauere. C. etiā Cæsar Augusti filius inde
gloriam petijt, nec tamen ab illo, quod equi-
dem sciam, latino, arborum earum tradita est
facies. Græcorum exempla uariant. Alij so-
lio pyri, minore duntaxat, & herbidi coloris
tradidere. Alij Lentisco similem, subrutilo fo-
lio. Quidam Terebinthum esse: & hoc uisum
Antigono regi allato frutice. Iuba rex ijs uo-
luminibus, quæ scripsit ad C. Cæsarem Augu-
sti filium, ardentem fama Arabiæ, tradit con-
tortē esse caudicis, ramis aceris, maxime pōti-
ci, succū amygdalæ mō emittere, talesq; in Car-
mania apparere: & in Agypto fatas, studio
Prolomeorum regnantium. Cortice lauri es-
se constar. Quidam per solium simile esse di-
xere, & cætera quæ sequuntur libro. 12. cap. 13.

¶ Miraculum de Cin-
namomo.

Cinnamomum autem non posse metiri nisi

deus permiserit, Iouem hunc intelligunt Ethiopes. Assabinum illi uocant. 44. boum, caprarumq; & arietum extis impetrau uenia metendi. Non tamen aut ante ortum solis, aut post occasum licet. Sarmeta hasta diuidit sacerdos, deoq; parte ponit: reliquum mercator in nallas condit. Est & alia fama, cum Sole diuidi, ternasq; parteis fieri: deinde sorte germina discerni. Quodq; Soli cesserit relinquere, ac sponte coflagrare. Plin. lib. 12. cap. 19.

Arbores & Plantae quaedam abortiu. Arborum etiam abortus inuenimus: fit aut & seredi genere, & recidendi. Plin. lib. 12. ca. 2.

¶ Differentia Radicum alia.

PLANTARVM

Quaedam lentis palustris modo inatant aquas, sine omni prorsus radice. ut malabathrum, Indi Nardi folium, cuius meminit Dioscorides libro primo.

Quaedam nodosas habent radices. ut gna Satyrionis, Aristolochiae, & omnia gna Bulborum.

Quaedam teneras. ut Ozymon.

Quaedam prepingues. ut Asphodelus. Sigillum Mariae.

Quaedam fere precisas in medietatibus. ut Valeriana, & quae uocatur, Morsus diaboli.

Quaedam comatas.

Quaedam sectas.

Quaedam succinctas ac breues.

Quaedam prolixas immodice, cuiusmodi de $\mu\alpha\lambda\lambda\upsilon$ meminit Plinius, qui sibi afferri hanc e Campania fecit, aliquot diebus effossam, in difficultates saxeeas, radice. 27. pedes longam, & nec sic quidem solidam, sed abruptam. uide Plinium lib. 27. cap. 4.

Eandem arborum differentiam, lege apud Theophrastum cap. 7. lib. 3.

Quaedam infinitis nodis. ut uerrucaria.

Quaedam intortis. ut Colubrina & Tormetilla

Quaedam acuta tantum radice, sine oibus prorsus comis.

Quaedam alba, quaedam nigra radice, rubra, spicea, subspecta, uiridi.

¶ Differentia a duratione.

PLANTARVM

Quaedam ad multos annos durant, ut Verratum, siue nigrum, siue candidum.

Quaedam bienio, triennio, quinquennio.

Longissimo tempore durat Elaterium.

Chameleon niger. 40. annis.

Centaureum non ultra. 12.

Peucedanum & Aristolochia. 5. aut. 6.

Vitis syluestris anno uno, si in umbra seruet.

¶ Alia Plantarum differentia.

Quaedam syluestres, quae nullibi felici, pueniunt in capis. ut Geniste, Myrice, & id genus alia.

Quaedam hortenses. ut Hyssopus, Absinthium.

Quaedam coronariae. ut, Rosae, Lilia, Heliochrysos. Aliae non Coronariae.

¶ Differentia alia ex sapore

PLANTARVM.

Quaedam sapore sunt

Dulces	Insiptidae	
Salsae	Acetosae	Amarae
Stipticae	Acutae	Ponticae.

¶ Alia ex qualitate Plantarum. Nam

Infrigidant	Incidunt
Desiccant	Diuidunt
Calefaciunt	Subtrahunt
Humectant	Aperiunt
Glutinant	Occidunt
Stringunt	Emundant
Impellunt	Expellant
Incrassant	Putrescere faciunt.

Verum huiusmodi quae sint, in Classibus temperamentorum infra recensentur.

¶ Differentia alia de odore

PLANTARVM.

Quaedam humiditate superflua obtundente, donec ea resoluatur absque odore perseverant. Aliquae e contrario, quae sicca, nullum, uiridia magnum odorem mittunt. Quaedam siue recentes, siue siccae, semper tamen proprium odorem spirant.

¶ De differentijs Vitium.

Vitium genera magitudine, colore, saporibus, acinisq; multiplicantur & differunt. Nam

Purpureo nitent colore.

Fulgent roseo, nitentq; uiridi.

Candidae, nigraeque, sed uulgares.

Tument mammae modo bumasti

Quaedam Prelongis dactyli porrigunt acinis.

Durant aliae per hyemem, pensili concameratae nodo.

In sua terra continentur anima, ollis fictilibus, et insuper dolis inclusae, stipatae uinaceis circumfundantibus.

Alijs gratiam, qui & uinis, fumus affert fabrilis: ijs gloriam praecipua in fornacibus Africae Tiberij Caesaris autoritas fecit.

¶ De uarijs generibus Vitium.

Genera Vitium comprehendit inquit Plinius, unus numero existimauit Democritus, cuncta sibi Graeciae cognita professus. Ceteri innumera atque infinita esse prodiderunt: quod uerius apparebit ex uinis. Nec omnia dici possunt: quippe quae totidem pene sunt, quot uina.

Sunt igitur Vites

Amineae, atque ex ijs	Germanae
quaedam quae dicuntur	Gemellae
	Lanatae
Nomentanae: quae &	Rubellae

A

B

Plin. lib. 14. ca. 2.

C

Apianæ, ab apibus sic dictæ	
Chia, Thasia	Heluenacæ
Eugenia	Spionia
Rhetica	Venicula
Allobrogica	Sercula
Variana	Surrentina
Albueles	Pompeiana

¶ Alia differentia
PLANTARVM.

Quædam ex semine proueniunt. ut maxima fere pars.

Quædam sine semine sponte exiliunt sua, non aliter q̄ animalia. Quorum quædam ex semine procreantur coitus, alia ex terra sine omni semine producuntur: lib. 1. caussarum de plant. cap. 1. Theophrastus.

¶ Alia differentia.

Quibus ad unguenta utuntur, hæc fere sunt.

Casia	Costus
Cinnamomum	Ligusticum
Cardamomum	Crocum
Nardus	Myrrha
Nerum	Gladiolus
Balsamus	Iuncus
Aspalathus	Calamus
D Styrax	Samsucus
Consecratrix	Lotus
Narta	Anethum.

HORTORVM

Alia cortices
Alia rami
Alia ligna
Alia semina
Alia lachrymæ
Alia flores.

Quædam multis locis proueniunt

Quædam in Asia tantum

Quædam locis apricis.

Quædam argillofis.

¶ Alia differentia Arborum.

Arborum quædam felicius in montibus proueniunt, præsertim apud Macedones, ut

Abies	Taxus
Pinastrum	Iuniperus
Picea	Terebinthus
Aquifolia	Caprificus
Tilia	Philyca
Caprifolia	Apharca
Carpinus	Nux iuglans
Buxus	Castanea.
Portulaca	Ilex.

Quædam in plana descendunt

Tamarix	Pomus
Vlmus	Osrya
Populus	Celastrus

Salix	Fraxinus
Cornus	Paliurus
Alnus	Spina acuta
Robur	Acer, quam in monte Caprinam, uel Gallicam in plano uocant.
Lacara	
Pyrus	

¶ N O T I O.

Omnia quæ communia montibus, planisq̄ habentur, ampliora, uisucq̄ pulchriora in planis proueniunt, sed usu meliora tam materia, q̄ fructu: pyris malisq̄ exceptis.

¶ Differentia alia de flore arborum.

Quædam abunde florent.

Quædam parum.

Alia sine omni prorsus flore.

Quædam florent, sed fructum non ferunt, ut altera Iuniperi species.

Quædam minime florent, & fructum protinus ostendunt.

Alijs mox,

Alijs tardius proueniunt germina.

¶ Alia differentia de flore.

Singularum arborum

Aliæ cum urbanis germinare incipiunt, ut	Potulaca
	Apharca
	Pyrus.

Alia ante fauonium, ut, Cornus.

Aliæ post fauonium, ut, laurus, alnus.

Alia mature, ut

Nux iuglans	Quercus
Sambucus	Populus
Vlmus	Salix

Paulo ab his serius Platanus.

Quædam statim ineunte Vere, ut,

Caprificus Philyca Spina acuta

Paliurus Terebinthus

Nux iuglans Castanea

Alia serius, ut, Malus

Tardissime, Suber, Aria, Quadratoria, Thuia, Taxus.

¶ Alia differentia de fructificatione arborum.

Variant & in fructu prolatoe arbores. nã

Quædam circa æstiuua solstitia, ut, corni

Quædam circa messem tritici, ut, Terebinthus

Quædam æstate, ut, Fraxinus, & Acer.

Quædam autũno, ut, nux iuglans, Pyrosq̄ gen9

Circa uergiliarq̄ occasũ, ut, Castanea, robur

Quædam post uergiliarum occasum, ut, Philyca, Ilex. Paliurus. Spina acuta.

Quædam hyemis initio, ut, Caria.

Quædam primis frigoribus, ut, Malus.

Omniũ tardissime suos fructus perficiunt Iuniperus, Celastrus, Ilex.

Plura de hoc Theophrastus lib. 3. cap. 8. 6.

Classes Temperamentorum.

A

A

Abſinthium cōmune ca. in primo, ſic. in ſecundo, uel tertio, ſed ſuccus eſt calidior.
 Abrotanum, ca. in tertio, ſic. in ſecundo.
 Auiceña ca. & ſic. in ſecundo.
 Acetoſa, fri. in primo, alij in tertio, ſic. in ſec.
 Acacia fri. in ſecundo. ſic. in tertio, aut ſec.
 Acorus ca. ſic. in ſecundo.
 Agaricus ca. in primo, ſic. in ſecundo.
 Agnus caſtus ca. ſic. in tertio, alij in ſecundo, certi ca. in primo, ſic. in ſecundo.
 Acetum fri. ſic.
 Allium domeſticum, ca. ſic. in tertio. a
 Alumen, ca. ſic. in tertio, alij in quarto.
 Aloe ca. in principio ſecundi, ſic. in tertio.
 Alkeſengi fri. ſic. in ſecundo.
 Althea, ca. hum. in primo.
 Ameos ca. ſic. in tertio.
 Amomum ca. ſic. in tertio. Auiceña, ca. ſic. in ſecundo.
 Amigdala dulcis ca. hu. in primo.
 Ambra ca. in ſecundo, ſic. in primo.
 Amidum ca. hu. uerſus primum.
 Anacardi ca. ſic. in quarto
 Antimonium fri. ſic. in tertio
 Anetum ca. in tertio, ſic. in principio ſecun.
 Aniſum ca. ſic. in tertio
 Anguria fri. hu. in ſecundo: ſemen eius frig. ſic. in primo
 Aqua lactis, fri. hu. in primo
 Auellana domeſtica, ca. ſic. in primo: & aſſatæ ſunt ſicciores.
 Anthos ca. ſic. in tertio
 Apium domeſticum ca. in principio tertij, ſic. in medio tertij.
 Armoniacum ca. in tertio, ſic. in ſecundo.
 Arſenicum, ca. in tertio, ſic. in ſecundo.
 Arthemifia ca. ſic. in ſecundo.
 Ariſtologia, ca. in primo, ſic. in ſecundo.
 Arancia tota, fri. hu. in principio primi.
 Arancie cortex ca. ſic. in ſecundo
 Arancie acetofitas, fri. hu. in ſecundo.
 Aſa fetida, ca. ſic. in tertio
 Aſara baccara, ca. ſic. in tertio.

B

Biſmalua eſt malua agreſtis, ca. hu. in primo
 Bacca lauri, ca. ſic.
 Balaufia fri. ſic. in ſecundo.
 Baſamita ca. ſic. in tertio
 Baſilicon ca. ſic. in fine ſecundi.
 Baucia ca. in medio ſecundi, hu. in primo.
 Bdellium iudaicum, ca. in ſecundo, hu. in primo, alij, ca. ſic. in primo.
 Been radix, ca. hu. in ſecundo, ſed ſicca minus humida.
 Been magnū, ca. in principio tertij, ſiccū in

ſecundo.

Bethonica rubea, ca. ſic. in primo
 Berberis fri. ſic. in fine tertij, alij in ſecundo, fri. ſic.
 Blacca biſantia, ca. ſic. in ſecundo.
 Bleta agreſtis fri. hu. in ſecundo.
 Bleta alba, fri. in primo, hu. in ſecundo.
 Bardana, ca. hum. in primo
 Bolus armenus, fri. ſic. in ſecundo
 Borax, ca. ſic. in quarto
 Borago ca. hu. in medio primi.
 Bugloſſa, ca. temperate, hu. in fine primi.
 Butyrum crudum ca. hu. in primo
 idem
 Butyrum recens ca. hu. in primo
 Branca urſina, ca. hu. in ſecundo
 Brionia, ca. ſic. in ſecundo
 Bitumen iudaicum, ca. ſic. in tertio
 Bruſcus ca. ſic. in ſecundo.

C

Calendula, ca. ſic.
 Caulis, ca. in primo, ſic. in ſecundo.
 Carpobalaſamum ca. ſic. in ſecundo
 Caſtoreum, ca. in fine tertij, ca. in ſecundo.
 Cardamum maius, ca. ſic. in tertio
 Cardamomum minus ſimpliciter intelligitur, ca. ſic. in tertio
 Calamus aromaticus, ca. ſic. in tertio
 Caſſia fiſtula, ca. hu. in primo.
 Caſſia lignea, ca. ſic. in tertio, alij in ſecundo
 Cantarides, ca. ſic. in tertio
 Camfora fri. ſic. in tertio.
 Camedreos, ca. ſic. in tertio.
 Camepytheos, ca. ſic. in tertio
 Camomilla, ca. ſic. in primo.
 Capillus ueneris inter caliditatem & frigiditatem medium tenet, ſic. eſt, recens humida.
 Calamentum ca. ſic. in tertio
 Carui ca. ſic. in tertio.
 Cathaputia ca. in tertio, hu. in primo
 Carthamus ca. in ſecundo. ſic. in tertio.
 Caparus ca. ſic. in ſecundo
 Cauda equina, fri. in primo, ſic. in ſecun.
 Cortigiola
 Centumnodia fri. hu. in ſecundo.
 Cauda uulpis. uel i principio tertij, certi uolūt fri. ſic. in ſecundo.
 Virga paſtoris foem.
 Sanguinaria ſic. in ſecundo.
 Ceruſa, fri. ſic. in ſecundo
 Cretanus marinus, ca. ſic. in tertio.
 Centaurea, maior & minor, ca. ſic. in ſecun.
 Chelidonia, ca. ſic
 Ceraſum frigidum, humidum in primo, ſed non ſiccum.
 Cheiri cal. ſic. apoſtemati duro petrificato ualet plurimum.

B

C Citonium fri. in primo, sic. in principio secundi.
 Citrum totum fri. sic. in primo.
 Citri cortex exterior ca. in primo.
 Citri pars interior acetosa & acris, fri. in secundo. sic. in primo.
 Carnositas citri, siue caro eius, qd' idē est. fri. in primo, hu. in primo.
 Citri cortex, ca. in primo, sic. in secundo, aut æqualis.
 Ciprus fri. in primo, sic. in principio secūdi.
 Ciperus ca. sic. in secundo.
 Ciclamen ca. sic. in tertio.
 Cinnamonum ca. sic. in tertio.
 Cicorea domestica, fri. sic. in secundo.
 Ciminum ca. sic. in tertio
 Cicuta fri. sic. in tertio ad quartum
 Citrulli semen, fri. hu. in primo
 Cicer album, ca. sic. in primo.
 Cicer rubeum, ca. in primo, & parum plus, sic. in primo: sed recentia humida sunt.
 Cinoglossa fri. sic.
 Costus, ca. sic. in tertio.
 Coloquintida, ca. in tertio, sic in secundo.
 Coriandrum fri. in fine primi, sic. in secūdo
 Coriandri pars corticalis extrinseca parua ca. & sic. est in secundo. Et in acetum coriandrum infunditur: ut illa pars caliditatis, & malicia ab ea remoueat, etiam ut subtilietur reliqua pars eius, uel substantia, & facilius penetret ad patres eius profundiores.

D Crocus ca. in secundo, sic. in primo.
 Coagulum ca. sic. Pla. fri. sic.
 Cornu cerui, fri. sic.
 Corallus fri. sic. in secundo, aut in primo.
 Cucumer fri. hu. in secundo.
 Cucumer asininus ca. sic. in quarto.
 Cubeba ca. sic. temperare, alij ca. & sic. in secundo.
 Cuscuta ca. in primo, sic. in secundo
 Cucurbita fri. hu. in secundo.
 Cipressus ca. in primo, sic. in secundo.
 Nux cipressi, ca. sic.
 Crisomula fri. hu. in secundo.

D Diptamus ca. sic. in tertio
 Doronicum ca. sic. in tertio
 Dragagantum fri. in secundo, hu. in primo
 Daetylus nō recens ca. sic. in primo, recens ca. hu. in primo.

E Ebulus Edera.
 Elleborus albus ca. sic. in medio tertij.
 Ebur fri. in primo, sic. in secundo
 Enula campana, ca. in secundo, hu. in primo
 Epithimum ca. sic. in secundo
 Epatica fri. sic. in primo, alij fri. & hu. in primo.

Eruca, ca. hu. in secundo, & hoc recens semen, sed siccum est sic in primo
 Esula, ca. sic. in tertio.
 Esustum fri. sic.
 Erugo
 Es uiride, idem, ca. sic. ad quartum.
 Flos eris
 Euforbium ca. sic. ad quartum
 Eufrasia.
 Endiuia fri. in primo, hum. in fine primi: & hæc hu. sed sicca est sic in primo
 Eupatorium ca. in primo, sic. in secundo

F

Fisticus ca. in primo
 Faba sicca fri. sic.
 Faba humida fri. humida in primo
 Feniculus ca. in tertio, sic. in primo
 Fenu græcum ca. in fine primi, sic. in principio primi.
 Ficus ca. in primo sic. in secundo, sed humida ca. hu.
 Filipendula ca. sic. in tertio
 Fragaria fri. hu. in primo
 Fraxinus fri. sic. in secundo
 Fumus terræ ca. sic. in secundo, uel uersus primum.
 Fungus fri. hu.
 Faseolus ca. hu. in primo.
 Filix fœmina, ca. in tertio, sic. in secundo.

G

Galanga ca. sic. in tertio
 Gariofilus ca. sic. in secundo.
 Galbanum ca. in tertio, sic. in secundo.
 Galla immatura fri. in secundo sic. in tertio.
 Genefta ca. sic. in secundo
 Genciana ca. sic. in tertio.
 Gitt ca. sic. in tertio
 Glans fri. in primo, sic. in secundo
 Granatum dulce fri. in primo, hu. in secundo.
 Granatum acetosum, fri. in secundo, sic. in secundo.
 Gramen fri. in primo, hu. & sic. in medio.
 Gypsum fri. siccum
 Gummi arabicum, fri. sic. in primo

H

Hermodactylus ca. sic. in secundo.

I

Iringus celestini coloris, ca. in primo, hum. in secundo.
 Iringus albus, fri sic.
 Iuiube secundum aliquos, ca. hu. in primo, alij fri. in primo hu. & sic. æqualis
 Iusquiamus fri. in tertio, sic. in secundo
 Iuniperus ca. in tertio, sic. in principio tertij.

K

Karabe ca. in primo, sic. in secundo.

Σ Kalendula ca. sic.

L

Lacca ca. sic. in tertio. alij ca. in primo, sicca in secundo.

Laudanum ca. hu. in fine primi. Ioannes de sancto Amando ca. sic. in primo.

Lapis margarita, fri. sic. in secundo.

Lapis smaragdus fri. sic.

Lapis hyacinthus, fri.

Lapis lasuli, fri. in secundo, sic. in tertio.

Lapis armenus ca. in principio secundi, sic. in secundo.

Lapis ematites, frigid. in primo, sicc. in secundo.

Lauendula ca. sic.

Lactuca asini ca. sic. in principio secundi.

Lactuca domestica fri. hu.

Laurus ca. sic.

Lac fri. hu. temperate.

Lac acidum fri. sic.

Lepus fri. sic.

Leuisticus ca. sic. in secundo.

Lenticula aquæ frig. hu. in primo

Lens fri. sic. in primo

Lentis cortex ca. sic. in primo.

Lignum aloes ca. sic. in secundo.

Lingua auis ca. hu. in primo

Licium ca. & fri. in medio, sic. in secundo

Liquiricia ca. tepide, hu. temperate.

Linum cal. in primo, hu. & sic. in medio, id est, æquale.

Lilium celeste ca. in secundo, sic. in tertio.

Lupulus fri. sic. in primo.

Lilium album ca. sic. in secundo

Lilium conuallium ca. sic. in primo.

Limon fri. hum. ad secundum.

M

Margarita fri. sic. uersus primum

Macis ca. in secundo, sic. in secundo: & plus

Macedonicum, ca. sic. in tertio

Mastix ca. sic. in tertio

Maiorana ca. sic. in tertio

Manna ca. in primo, hu. & sic. temperate

Mandragora fri. sic. in tertio.

Mercurius ca. hu. in quarto. Auicenna frig. hu. in secundo.

Mezereon ca. sic. in quarto

Mercurialis ca. sic. in primo.

Mellissa ca. sic. in secundo.

Mellilotum ca. sic. in primo

Menta, ca. sic. in tertio

Melon fri. hum. in secundo. semen eius sic. cum fri. hu. in primo.

Meu ca. sic. in tertio.

Mel ca. sic. in secundo

Myrtus fri. in primo, sic. in secundo.

Mirabolani fri. in primo, sic. in secundo.

Mirra ca. sic. in secundo.

Millefolium fri. sic.

Milium fri. in primo, sic. in secundo.

Malua, & illa est domestica, ca. hu. in primo

Milium solis ca. sic. in tertio.

Muscus ca. in secundo, sic. in tertio: alij cal. sic. in secundo.

N

Nasturtium ca. sic. in tertio.

Nenufar fri. in secundo, hu. in tertio

Nigella ca. sic. in tertio, certi ca. in tertio, sic. in secundo.

Nux indica, ca. in secundo, hum. in primo.

Nux ca. in tertio, sic. in secundo

Nux muscata ca. sic. in secundo.

O

Olibanum ca. in secundo, sic. in primo.

Oliua matura ca. temperate

Oliua inmatura fri. sic.

Opoponacum ca. sic. in tertio, sic. in secundo.

Opium fri. sic. in tertio usq; ad quartum

Origanum ca. sic. in secundo

Orobus ca. in primo, sic. in tertio

Ordeum fri. sic. in primo

Os de corde cerui, certi ca. dicunt: alij frigidum & siccum.

P

Paritaria ca. sic. in tertio: semen eius fri. hu.

Papauer domesticum fri. sic. in secundo

Papauer nigrum fri. sic. in tertio

Paucedanum ca. sic. in principio tertij

Pira acerba fri. sic. ad secundum

Pira perfecte matura, fri. hu. in primo

Pira medie matura, fri. sic. in primo

Poma fri. hu. in primo

Penidium ca. sic. in primo

Persicum frig. in secundo, hu. in primo: alij fri. in primo, hu. in secundo

Petroselinum ca. sic. in tertio

Pionia ca. sic. in secundo

Petrolium ca. in tertio, sic. usq; ad quartum

Piper ca. in quarto, sic. in secundo: alij ca. sic. ultra tertium.

Piper longum ca. sic. & magis stipticum

Piper album, calidius siccus longo

Piper nigrum calidius siccus albo

Pinea ca. in secundo, sic. in primo

Piscacia ca. sic. temperate

Piretrum ca. sic. in tertio

Pilosella ca. parum, sic. in secundo

Plantago maior fri. sic. in secundo

Polium ca. in secundo, sic. in tertio

Polipodium ca. in tertio, sic. in secundo

Portulaca fri. in tertio, hu. in secundo

Polytricum fri. sic. in primo

Porrum ca. sic. in tertio

Pellicula interior stomachi

Pulegium comune ca. sic. in tertio.

C

Å

B

C
 Pruna dulcia fri, hu, in secundo
 Pruna mesa, i. media, fri, in secundo
 Prassium ca, sic, in secundo
 Plumbum fri, hum.
 Psillium fri, in secundo, sic, & hu, in medio
 Psillij substantia interior ca, sic, in quarto
 Psillij substantia exterior, fri, hu, in secundo

R

Reubarbarum ca, sic, in secundo
 Reuponticum ca, sic, in secundo
 Resina, ca, in secundo sic, in primo
 Resina ca, minus terbethina, sic, plus terben-
 thina,
 Colofonia ca, minus, sic, plus, præcipue re-
 spectiue.
 Sed colofonia secundum Paulum ca, in pri-
 mo, sic, in secundo.
 Raffanus ca, in tertio, sic, in secundo, aut hu,
 in primo: sed semen ca, sic, in secundo
 Ribes fri, sic, in secundo
 Rosmarinus ca, sic, in tertio
 Rosa fri, in primo, sic, in secundo: & hoc sicca.
 Rubea tinctorum ca, sic, in secundo

S

D
 Sandalus albus fri, sic, in tertio: alij fri, in se-
 cundo, sic, in primo
 Sandalus citrinus, fri, in tertio, sic, in secun-
 Sal gemmæ ca, sic.
 Sal nitri, ca, sic, in secundo
 Sol armoniacus ca, sic, in quarto
 Sal indi ca, in principio secundi, hum, in me-
 dio primi
 Sanguis draconis ca, in primo, sic, in secundo
 Sanguis hirci
 Sarcocolla ca, sic, in tertio
 Satureia ca, sic, in tertio
 Saxifragia ca, sic, in tertio
 Sanguinaria
 Salvia secundum Serapionem cal, sic, in se-
 cundo, alij in tertio
 Sauina ca, sic, in tertio
 Saniculus
 Spina alba idem, ca, sic, in primo.
 Bedeguar.
 Sandaraca ca, sic, in secundo, Serapio.
 Sambucus ca, sic, in tertio
 Sal cõmune ca, sic, in secundo
 Salix fri, sic, in primo.
 Satyrion ca, hu, in secundo
 Sene ca, in principio secundi, sic, in primo
 Scamonea ca, sic, in tertio
 Seta ca, sic, temperate, aut in primo. Alij fri, sic.
 Serapinum ca, sic, in tertio
 Sebesten in actiuis æqualis, in passiuis hu, in
 primo
 Scabiosa ca, sic, in secundo
 Scolopendria ca, in primo: alij in secundo,
 sic, in secundo.

Serpillus ca, sic, in tertio
 Scariolæ semen fri, in primo, sic, aliqualiter.
 Serpentaria maior, minor, ca, & sic, in pri-
 mo: alij uersus tertium,
 Sepum.
 Scrophularia.
 Semperuiuum
 Siler montanum ca, sic, in secundo
 Siligo
 Sinapis ca, sic, in medio quarti: alij ca, in pri-
 mo, sic, in secundo
 Sefamum ca, in secundo, hu, in primo
 Solatrum frig, in secundo, hu, & sic, in me-
 dio: certi fri, & sic, in tertio.
 Spica ca, in tertio, sic, in secundo
 Spodium frig, in secundo, sic, in tertio,
 Sparagus
 Squinantum, ca, sic, in primo
 Squilla ca, sic, in tertio
 Sticados ara, ca, in tertio, sic, in tertio
 Sticados citrinum ca, sic, in tertio
 Semen lini ca, in primo, hu, in primo
 Serum fri, hu, in primo
 Secacul ca, in primo, hu, in secundo
 Stineus cal, sic, in tertio, alij ca, hu, in primo
 Stassifragia ca, sic, in tertio.
 Storax calamita ca, in secundo, sic, in primo.
 Sulfur ca, sic, in quarto.
 Sumach fri, in secundo, sic, in tertio

T

Testiculus uulpis, ca, hu, in secundo
 Tamarindus fri, sic, in tertio, aut in secundo.
 Tartarum ca, sic, in tertio
 Tamariscus ca, sic, in secundo.
 Taraxacon
 Tapsus barbatus, fri, sic, in secundo
 Terra sigillata, temperata
 Thimus ca, sic, in tertio
 Thimiana.
 Tormentilla fri, sic, in tertio
 Thutia.
 Turbith ca, sic, in tertio.

V

Valeriana ca, sic, in tertio.
 Vernisium ca, sic, in secundo.
 Vitriolum ca, sic, in quarto
 Vrtica ca, sic, in tertio
 Vinea ca, in primo, sic, in secundo.
 Vua passularia acerba, fri, hu.
 Vua passularia matura ca, in primo, hu, in
 secundo.
 Virga pastoris fri, sic, in tertio
 Vernix ca, sic, in secundo, Serapio.
 Vngula caballina cal, hu, in primo
 Viola fri, hu, recens in primo, exsiccata mi-
 Umbilicus marinus fri, sic. (nus hu.

H I Y

Hippoquistidos fri, sic, in tertio.

Hypericon ca. sic. in tertio
 Hyfopus herba, ca. sic. in tertio
 Hyfopus humida, ca. in primo, hu. in secū.

Z

Zinziber ca. in secūdo, hu. in primo: & hoc recens. quia exsiccatum sic. in primo.

Zedoaria ca. in tertio, sic. in secundo

Zuccarum ru. unius decoctionis, calidum.

Zuccarum duarum decoctionum, ca. in medio primi.

Zuccarum trium decoctionum, temperatum est: & Auicenna dicit frigidius, id est, minus calidum: quia per decoctionem partes igneae calidae subtiles consumuntur.

Zuccarum de quanto plus antiquatur, de tanto plus exsiccat, ita siccum dicitur respectu noui.

Zuccarum penidiij ca. hu. in primo.

☞ Calida in primo: sicca in eodē, aut in secundo.

Abinthium ca. in primo, sic. in secūdo, uel ter. succus eius calidior.

Agaricus ca. in primo, sic. in secundo

Aristolochia ca. in primo, sic. in secundo

Bacca lauri ca. sic.

Betonica ca. sic. in primo.

Colofonia ca. minus, sic. plus, maxime respectiue.

Calendula ca. sic.

Caulis ca. in primo, sic. in secundo

Cardamomum maius ca. sic. in primo

Camomilla ca. sic. in primo

Citri cortex ca. in primo, sic. in secundo, aut æqualis.

Cicer album ca. sic. in primo

Coagulum ca. sic.

Cornu cerui.

Cuscuta ca. in primo, sic. in secundo

Cipressus ca. in primo, sic. in secundo

Cipressi nux calida, sicca

Dactylus calida, sicca in primo: alij ca. hum. in secundo.

Eupatorium ca. in primo, sic. in secundo

Fenugrecum ca. in fine primi, sic. in primo

Ficus sicca ca. in primo, sic. in secundo

Ficus humida ca. humida.

Garioffilus ca. sic. in tertio

Kalendula calida, sicca.

Lapis armenus ca. in principio secundi, sic. in secundo.

Lauendula calida, sicca

Lactuca asini ca. sic. in principio secundi.

Laurus ca. sic.

Lentis cortex ca. sic. in primo

Lilium connalium ca. sic. in primo

Manna ca. in primo, sic. & hu. temperate

Manna calida in primo, sicca & humida temperate.

Mercurialis ca. sic. in primo

Mellilotum ca. sic. in primo

Orobus ca. in primo, sic. in tertio

Pilosella ca. parum, sic. in secundo

Refina ca. minus, sic. plus

Seta ca. sic. in primo

Sene ca. in principio secundi, sic. in primo

Scolopendria ca. in primo, sic. in secundo

Serpentaria maior, & minor: ca. sic. in primo,

Squinantum ca. sic. in primo

Vsnea ca. in primo, sic. in secundo

Zuccarum rubeum, ca.

Zuccarum duarum decoctionum ca. in medio primi.

Zuccarū de quāto antiquius, de tanto plus exsiccat: ita siccum dicitur respectu noui. &c.

☞ Calida in secundo, sicca in eodē, aut tertio.

Acorus ca. sic. in secundo

Agrimonia ca. sic. in secundo

Aloe sic. in principio secundi, sic. in tertio

Amomum ca. sic. in secundo, Auī.

Ambra ca. in secundo, sic. in primo

Artemisia ca. sic. in secundo

Aranciae cortex ca. sic. in secūdo.

Basilicon ca. sic. in fine secundi

Blacca bisantia, ca. sic. in secundo

Carpobalsamum ca. sic. in secundo

Carthamus ca. in secundo, sic. in tertio

Capparis ca. sic. in secundo

Centaurea maior, & minor ca. sic. in secūdo.

Chelidonia ca. sic.

Cheiri ca. sic.

Cyperus ca. sic. in secundo

Crocus ca. in secundo, sic. in primo

Coagulum ca. sic.

Epithimum ca. sic. in secundo

Fumus terræ, ca. sic. in secundo

Geneffa ca. sic. in secundo

Hermodactylus ca. sic. in secundo

Kalendula ca. sic.

Lapis lasuli ca. in secundo, sic. in tertio

Lapis armenus ca. in principio secundi, sic. in secundo.

Lauendula ca. sic.

Lactuca asini ca. sic. in principio secundi

Laurus ca. sic.

Leuisticus ca. sic. in secundo

Lignum aloes, ca. sic. in secundo

Lilium coeleste ca. in secundo, sic. in tertio

Lilium album, ca. sic. in secundo

Macis ca. & fri. non est operatio manifesta, sic. in tertio.

Mellissa ca. sic. in secundo

Mel ca. sic. in secundo

Myrrha ca. sic. in secundo

Muscus ca. in secundo, sic. in tertio

Nux muscata ca. sic. in secundo.

C Nux cipressi, ca. sic.
 Olibanum ca. in secundo, sic. in primo
 Origanum ca. sic. in secundo.
 Pionia ca. sic. in secundo
 Pinea ca. in secundo, sic. in primo
 Pilosella ca. parum, sic. in secundo
 Polium ca. in secundo, sic. in tertio
 Prassium ca. sic. in secundo.
 Reubarbarum ca. sic. in secundo
 Reuponticum ca. sic. in secundo
 Rubea tinctorum, ca. sic. in secundo
 Resina ca. in secundo, sic. in primo
 Sal nitri ca. sic. in secundo
 Satyrion ca. sic. in secundo
 Sene ca. in principio secundi, sic. in primo
 Scabiosa ca. sic. in secundo
 Siler montanum ca. sic. in secundo
 Storax calamita ca. in secundo, sic. in primo.
 Tamariscus ca. sic. in secundo.
 Vernisium ca. sic. in secundo.

¶ Calida in tertio, sicca in secundo uel tertio.

Abrotanum ca. in tertio, sic. in secundo : secundum Auic. ca. sic. in secundo.

Agnus castus calidus, sic. in tertio, alij in secundo.

D Allium domesticum ca. sic. in tertio
 Alumen ca. sic. in tertio, alij in quarto
 Ameos ca. sic. in tertio
 Anetum cal. in tertio, sic. in principio secundi.

Anisum ca. sic. in tertio

Anthos ca. sic. in tertio.

Apium domesticum cal. in principio tertij sic. in medio tertij.

Armoniacum ca. in tertio, sic. in secundo

Arsenicum ca. in tertio, sic. in secundo

Asa fetida, ca. sic. in tertio

Asara baccara ca. sic. in tertio,

Balsamita ca. sic. in tertio

Ben magnum ca. in principio tertij, sicca in secundo.

Brionia ca. sic. in tertio

Bitumen iudaicum ca. sic. in tertio

Castoreum ca. in fine tertij, sic. in secundo

Cardamomū minus simpliciter ca. si. in ter.

Calamus aromaticus ca. sic. in tertio

Cassia lignea ca. sic. in tertio

Cantharides ca. sic. in tertio

Camedreos ca. sic. in tertio

Camepytheos ca. sic.

Calamentuum ca. sic. in tertio

Carui ca. sic. in tertio

Creteanus marinus ca. sic.

Ciclamen ca. sic. in tertio

Cinamomum ca. sic. in tertio

Ciminum ca. sic. in tertio

Costus ca. sic. in tertio.

Coloquiutida ca. in tertio, sic. in secun.

Diptamus ca. sic. in tertio

Doronicum ca. sic. in tertio

Elleborus ca. sic. in medio tertij

Esula ca. sic. in tertio

Feniculus ca. in tertio, sic. in primo

Filipendula ca. sic. in tertio

Filex foemina ca. in tertio, sicca in secundo

Galanga ca. sic. in tertio

Galbanum ca. in tertio, sic. in secundo

Genciana ca. sic. in tertio

Gith ca. sic. in tertio.

Iuniperus calida in tertio, sicca in principio tertij

Lacca ca. sic. in tertio

Macedonicum ca. sic. in tertio

Mastix ca. sic. in tertio

Maiorana ca. sic. in tertio

Menta ca. sic. in tertio

Meu ca. sic. in tertio

Milium solis ca. sic. in tertio

Nasturtium ca. sic. in tertio

Nigella ca. sic. in tertio

Nux. ca. in tertio, sic.

Cortex adusta. in secundo.

Oppoponacum cal. in tertio, siccum in secundo.

Paritaria ca. sic. in tertio

Peucedanum ca. sic. in principio tertij

Petroselinum ca. sic. in tertio

Petroleum calidum in tertio, siccum usq; ad quartum.

Piretrum ca. sic. in tertio

Porrum ca. sic. in tertio

Pulegium commune calidum, siccum in tertio.

Raffanus ca. in tertio, sic. in secundo

Rosmarinus ca. sic. in tertio

Sarcocolla ca. sic. in tertio

Satureia ca. sic. in tertio

Saxifraga ca. sic. in tertio

Sauina ca. sic. in tertio

Sambucus ca. sic. in tertio

Scamonea ca. sic. in tertio

Serapinum ca. sic. in tertio

Serpillus ca. sic. in tertio

Spica ca. in tertio, sic. in secundo.

Squilla ca. sic. in tertio

Sticados ara. ca. sic. in tertio

Sticados citrinum ca. sic. in tertio

Stincus ca. sic. in tertio

Strasifagria ca. sic. in tertio

Tartarum ca. sic. in tertio

Turbith ca. sic. in tertio

Valeriana ca. sic. in tertio

Vrtica ca. sic. in tertio

Hypericon ca. sic. in tertio

Hyfopus herba, ca. sic. in tertio

Zedoaria ca. in tertio, sicca in secundo.

¶ Calida in quarto, sicca in tertio, uel quarto.

Anacardus ca. sic. in quarto
 Borax ca. sic. in quarto
 Erugo æris
 Flos æris ca. & sic. ad quartum
 Aes uiride
 Euforbium ca. sic. ad quartum
 Mezereon ca. sic. ad quartum
 Piper ca. in quarto, sic. in secundo
 Psillij substantia interior, ca. sic. in quarto
 Sal armoniacus, ca. sic. in quarto
 Sinapis ca. sic. in medio quarti
 Sulfur ca. sic. in quarto
 Vitriolum ca. sic. in quarto

¶ Calida, & humida.

Argentum uiuum, secundum Dioscoridem, ca. hu. in quarto
 Amygdala dulcis, ca. hu. in primo
 Amidum ca. hu.
 Stincus ca. hu. in primo
 Baucia ca. in medio secundi
 idem hu. in primo
 Pastinaca hu. in primo
 Bdellium iudaicum, cali. in secundo, hu. in primo
 Been radix, ca. hu. in secundo
 Borago ca. hu. in medio primi
 Buglossa ca. temperate, humi. in fine primi
 Butyrum crudum, recens, idem, cali. humi. in primo
 Branca ursina, ca. hu. in secundo
 Cassia fistula, ca. hu. in primo
 Laudanum ca. hu. in fine primi
 Bardana. idem ca. hu. in primo
 Ungula caballina idem ca. hu. in primo
 Satyrion, testiculus uulpis idem, cali. hu. in secundo
 Pastinaca ca. hu. in secundo
 Cataputia, ca. in tertio, hu. in primo
 Enula campana, cali. in secundo, humi. in primo
 Eruca ca. hu. in secundo
 Faseolus ca. hu. in primo
 Iringus celestini coloris, cali. in secundo, humi.
 Lingua auis, cali. humi. in primo, alij in secundo
 Liquiritia ca. tepide, hu. temperate
 Linum ca. in primo, hu. & sic. in medio
 Mercurius cali. humi. in quarto, & hoc secundum Paulum. Sed Auicennæ frigi. humi. in secundo
 Nux indica, ca. in secundo, hu. in primo
 Sal indus cali. in principio secundi, humi. in medio primi.
 Sisamum ca. in secundo, hu. in primo

Vua passularia matura, cali. in primo, humi. in secundo
 Zuccarum penidij, ca. hu. in primo.

¶ De temperatis calidis, & siccis.

Capillus Veneris, ca. fri. medium, sic.
 Cubeba ca. sic. temperate
 Piscacia ca. sic. temperate
 Seta ca. sic. temperate
 Oliua matura, ca. temperate
 Sebesten ca. fri. in medio.

¶ De temperatis absolute.

Terra sigillata
 Zuccarum trium decoctionum temperatum: sed Auicenna secundo Canone dicit frigidius. i. minus calidum, quia per decoctionem partes subtiliores igne consumuntur.

¶ De frigidis in primo, & siccis in eodem, aut in secundo.

Acetosa fri. in primo, sic. in secundo
 Angurij semen, fri. in primo, sic. in primo
 Citonium frigi. in primo, sic. in principio secundi
 Ciperus frigi. in primo, sic. in principio secundi
 Cynoglossa fri. sic.
 Coriandrum frigi. in fine primi, sic. in secundo
 Cauda equina, frigi. in primo, sic. in secundo
 Epatica fri. sic. in primo
 Endiuia sicca, fri. sic. in primo
 Endiuia humida, frigi. in primo, humi. in fine primi
 Faba sicca, fri. sic.
 Glans fri. in primo, sic. in secundo
 Gramen fri. in primo, hu. & sic. in medio
 Gypsum fri. sic.
 Iringus albus, fri. sic.
 Iuiubæ frigid. in primo, humid. et sic. æqualis.
 Lapis smaragdus fri. sic.
 Lapis hyacinthus fri.
 Lapis ematites fri. sic.
 Lac acetosum fri. sic.
 Lepus fri. sic.
 Lens fri. sic. in primo
 Licium cal. & frig. in medio, siccum in secundo.
 Mirabolani frigidi in primo, siccum in secundo.
 Millefolium fri. sic.
 Milium frigidum in primo, siccum in secundo.
 Oliua immatura fri. sic.
 Ordeum fri. sic. in primo.

C Os de corde cerui fri. sic. secundum certos, alij ea. dicunt
 Rosa fri. in primo, sic. in secundo: & hoc sicca
 Salix fri. & sic. in primo
 Aes ustum fri. sic.

¶ De frigidis in secundo, sicis in eodem, aut tertio.

Acacia fri. in secundo, sic. in tertio
 Alkefengi fri. sic. in secundo
 Balauftia fri. sic. in secundo
 Bolus armenus, fri. sic. in secundo
 Cerusa fri. sic. in secundo
 Citonij carnositas, fri. sic. in secundo
 Cicorea domestica, fri. sic. in secundo
 Corallus fri. sic. in secundo
 Fraxinus fri. sic. in secundo
 Galla inmatura foriter stiptica, fri. in secundo, sic. in tertio
 Granatum acetosum fri. sic. in secundo
 Papauer domesticum fri. sic. in secundo
 Psillium fri. in secundo, sic. & hu. in medio
 Ribes fri. sic. in secundo
D Spodium fri. in secundo, sic. in tertio
 Sumach fri. in secundo, sic. in tertio
 Tapsus barbatus fri. sic. in secundo
 Solatrum fri. in secundo, humi. & sic. medium tenet

¶ De frigidis in tertio, & siccis in secundo, aut tertio.

Antimonium fri. sic. in tertio
 Berberis fri. sic. in fine tertij
 Camfora fri. sic. in tertio
 Cicutā fri. sic. in tertio ad quartum
 Hyoscyamus fri. in tertio, sic. in secundo
 Mandragora fri. sic. in tertio
 Opium fri. sic. in tertio, usq; ad quartum
 Papauer nigrum fri. sic. in tertio
 Sandalus albus fri. sic. in tertio
 Sandalus citrinus fri. in tertio, sic. in secundo
 Tamarindus fri. sic. in tertio

Tormentilla fri. sic. in tertio
 Virga pastoris, fri. sic. in tertio
 Hippo quistidos fri. sic. in tertio
 Lapis margarita, fri. sic. in secundo.

¶ De frigidis & humidis.

Argentum uiuum secundum Auicennam, frigi. humi. in secundo, secundum Dioscoridem, cali. humi. in quarto
 Anguria, fri. hu. in secundo
 Arancia tota fri. hu. in principio primi
 Aranciae acetositas fri. hu. in secundo
 Bleta agrestis fri. hu. in secundo
 Bleta alba fri. in primo, hu. in secundo
 Centumnodia
 Corrigiola idem, fri. hu. in secundo, uel in principio tertij.
 Cauda uulpis
 Sanguinaria
 Virga pastoris foemina
 Cerusa fri. hu. in primo
 Cucumer fri. hu. in secundo
 Cucurbita fri. hu. in secundo
 Crisomula fri. hu. in secundo
 Dragagantum frigi. in secundo humi. in primo
 Faba hu. fri. humida in primo
 Fragaria fri. hu. in primo
 Fungus fri. hu.
 Granatum dulce frigi. in primo, humi. in secundo
 Laetuca domestica fri. hu.
 Limon fri. hu. usq; ad secundum
 Melon fri. hu. in secundo
 Melonis semen siccum fri. hu. in primo
 Nenufar fri. in secundo, hu. in tertio
 Parietariae semen fri. hu.
 Persicum fri. in secundo, hu. in primo
 Portulaca fri. in tertio, hu. in secundo
 Plumbum fri. hu.
 Psillij substantia exterior fri. hu. in secundo
 Vua passularia, acerba, fri. & humida.
 ¶ De frigidis & humidis temperate.
 Lac frigi. humi. temperate.

S I M P L I C I V M

operationes & effectus

V A R I I.

N A M S V N T

A P P E N D I X.

**EMATRATIVA, SIVE
ue Suppuratiua.**

Aqua tepida	Maluaulci & radix, & femen
Oleum dulce	Pinguedines cōmunes
Storax liquida	Farina tritici
Frumentum cum o- leo pauco	Oleum & aqua coctū
Sudor hominis	Viola
Semen lini	Butyrum
Sticas	Frumentum cum aqua
Succus Sambuci	Hydromel tepidum
Malua	Salīua hominis ieiuni
Fœnogræcum	Pinguedo porci
Lapdanum	Cepæ
Anethum	Medulla panis cum o- leo, & aqua
Farina lini, & oleum	

**EMVNDIFICATI-
ua, & Absterſiua.**

Elleborus albus	Semen atriplicis
Luoini	Frumentum
Amygdalæ amaræ	Diptamus
Aes uſtum	Vinum dulce
Sigillum Salomonis	Anethum
Mastix	Calamentum
Myrrha	Raphanus
Iris	Sticas
Farina ordeī	Spuma maris
Farina fabarum	Coctana
Agaricus	Rubea tinctoris
Vitriolum	Prassium
Thus	Cucumer
Cerufa	Sapa
Mumia	Lac mulieris
Pix liquida	Liquiricia
Tamariscus	Scorodon
Cassia fistula	Tapſia
Eupatorium	Staphisagria
Orobus	Semen melonis
Pineæ	Mel Tamarisci
Fumus terræ	Genciana
Porrum	Asphaltus.

EMOLLIFICATIUA.

Chamomilla	Mastix
Eupatorium	Opoponax
Melliletum	Galbanum
Armoniacum	Adeps caprinus
Althææ radix	Adeps porcinius
Olea uetera, & calida	Storax liquida
Oleum liliorum	Abſinthiū Bdelium.

EMPERTIUA.

Capparis	Acorus
Vrtica	Raphanus
Iris	Cuscuta
Sambucus	Asparagi
Apium	Cinnamomum
Scolopendria	Afarum

Hiſſopus
Aristolochia
Squinantum
Aphodylli.
Genciana
Coſtus
Peucedanum

EMFORTIUIS apertiua.

Ciclamen
Allium
Cepæ
Oleum de auellanis

EMEXTRACTIUA.

Serapinum
Aſa foetida
Magnes
Maiorana
Diptamus
Apium
Animalium ſtercora
Pyretrum

EMINCARNATIUA.

Thus
Iris
Lithargyrion
Arnogloſſa
Aſpalathus
Semen atriplicis
Alœ

EMINCISIUA.

Scylla
Scorodon
Eupatorium
Cypirus
Chamædryes
Chamæpithys
Piper nigrum
Ruta

EMATTENVATIUA.

Aphodilli
Cuscuta
Abrotanum
Aristolochia
Aceti ſex
Narciffus
Pineæ
Cicuta
Carica
Flores uini
Mastix
Ruta
Sabina
Sticas
Semen lini
Vuæ paſſæ
Calamentum
Petroleum

Lacca
Petroſelinum
Abrotanum
Colocassia
Rubus
Bruſtius
Capillus Veneris
Omnia fella groſſa
Oleum liliorum
Amurca
Oleum petroleum.

Sulfur
Petroleum
Tapſia
Armoniacum
Lolium
Aristolochia
Radix cannæ
Ciclamen.

Orobus
Oryza
Symphiton
Ceruſa
Plumbum
Mel
Cinis tamarisci.

Nitrum
Mel
Cepæ
Ius cicerum
Ius lentium
Ius ordeī
Acetum
Subtilia acida.

Pix naualis
Eupatorium
Fœnogræcum
Grana citri
Nitrum
Semen urticæ
Sambucus
Scolopendria
Stercus muris
Tapſia
Cinnamomum
Pix liquida
Hyſſopus
Armoniacum
Oleum balsami
Cupreſſus
Genciana
Mentaſtrum

C Iris.
Euforbium.
Ameos fe.
Afa foetida.
Agnus castus.
Arnomum.
Galbanum.
Opoponacum.

Plumbum.
Chamepithys.
Capparis.
Eruca herba, & se-
men.
Furfur.
Genciana.
Malobathrum.

CR A I F I C A T I V A.

Oletum uetus.
Afa foetida.
Melilotum.
Chamomilla.
Absinthium.
Radix sambuci.
Ruta agrestis.
Althea.

Abrotanum.
Victriolum.
Rosmarinus.
Costus.
Anisum.
Fœnogræcum.
Farina ordeï.

DIAPHORETICA, id est, penetratiua & resolutiua.

Mentastrum.
Ruta.
Piretrum.
Pix utraq.
Galbanum.
Brionia.
Sal.
Ficus sicca.
Pralsium.
Armoniâcum.

Se. urticae.
Sauina.
Mel.
Cepe.
Raphanus.
Furfures.
Balauftium.
Abrotanum.
Agaricus.
Radix marathri.

SEDA T I V A doloris.

D Cerefolium.
Chamomilla.
Se. lini.
Hermodactyli.
Ruta.
Thus.
Carui
Pyretrum
Sinapi
Afa foetida
Serapinum
Oleum oliuarum
Nigella
Carpobalsamum
Xylobalsamum

Petrolium.
Sambucus.
Althea.
Pinguedines calidæ.
Nasturcium.
Stercus columbinum
Oleum nucum
Opoponax
Castoreum
Leuisticus
Maiorana
Petroselinum
Euforbium
Furfur
Galbanum.

MORDICATIVA & Caustica.

Porrum
Sal gemmeus
Arsenicum
Cepe

Pyretrum
Cantharides
Piper
Elleborus.

I N D V R A T I V A.

Psyllium Solatrū
Semperuiuum
Hyoscyamus
Portulaca

Papauer
Mandragora
Aqua lactucae
Tribuli.

REPERCVSSIVA.

Cimolia
Rosa
Barba Iouis
Galla
Lilium
Glandes
Hyoscyamus
Myrtus

Plumbum
Solatrum
Papauer
Memitha.
Semperuiuum
Hypocystis
Acacia
Balauftium.

OPILATIVA, ET obstruatiua.

Panis azimus
Anylon
Dactyli

Omnes cibi crassi
Pinguedines
Caseus.

CONSTRIC T I V A.

Balauftia
Ferrugo
Corallus albus
Terra sigillata
Tucia
Hyacinthus
Pentaphyllon
Stercus asini
Hæmatites
Dragaganthum
Fabæ
Filtrum ustum
Gypsum
Antimonium
Poma cupressi
Cinis aromatum
Mumia Myrtus

Gallæ
Sanguis columbæ
Cinis cornu uaccini.
Plantago
Thus, quod etiam con-
solidat
Gummi arabicum
Argilla
Atramentum ustum
Hypocystis
Alumen
Virga pastoris
Acacia
Sumach
Sanguis uaccineus
Pili leporis
Succus salicis.

CONSTRIC T I V A Alui.

Cydonia mala
Corna
Sorba
Gallæ
Hypocystis
Mastix
Mora celsi immatura
Myrtilli
Menta cum aceto
Acacia
Rosæ
Alumen
Sang. draconis
Balauftia
Interior cortex casta-
nearum
Coagulum leporis
Folia cupressi
Lithargyrium
Fabæ.

Lentes
Sumachus
Spodium
Berberis
Caules
Pyra immatura
Mala pontica
Bolus armenus
Lac asinae
Anylum
Corallium
Plantago
Lac caprinum
Dragagantum
Caseus
Hepata animalium in
aceto elixa
Terra sigillata
Milium

Semen papaueris nigri.

A P P E N D I X

CICATRIZATIVA,
sive Consolidatiua
& indurati-
ua cutis.

Aloe lotum
Gummi frigidum, & siccum.
Galla Balauftium
Aes ustum Lithargyrium
Spodium Condifi
Plumbum ustum Cachimia.

COAGVLATIVA.

Gypsum Albumina ouorum
Thuris cortex Myrtus
Bdellium Lithargyrium
Balauftia Serpentaria
Fuligo e folijs Cypressi.
Sanguis draconis. Sarcocolla
Asphalatus Amylon
Lolium Tegula ufta
Symphytum Pili leporis ufti
Fabæ Bolus armenus
A L O E. Filtrum uftum

Mucillago.
Alcogeneitas, quæ manet a rebus quæ ge-
runtur.

STVPEFACTIVA.

Lentigo aquæ
Papauer nigrum
Retentio diuturna in aqua frigida.
Torpedo piscis Semperuiuum
Portulaca Hyofcyamus
Lactuca Psillium
Aqua Solatri

υπνοτικα id est, So-
mnifera alia.

Nenuphar Rosa
Salices Solatrum
Viola Semperuiuum
Mandragora Semen Papaueris albi.
Cucurbita Opitum
Lactuca Hyofcyamus

Omnia quæ humidiora frigidioraq; natura
sunt.
Balneæq; liberaliores somnum inducunt.

LENITIVA
communia.

Cassia fistula Violæ
Malua Lapathum acutum
Pineæ Iuiubæ
Aqua ordeï Oleum dulce
Pinguedines Amylon
Dragagantum Penidiæ
Semen Citoniorū Glycyryza
Borrago Psillium

Mercurialis
Bacharum
Vinum dulce.

λεθαινα, id est, frangentia
lapidem.

Saxifraga Sifimbrium
Bdellium Lignum Ebulli
Nitrum Scylla
Balsamus Polium
Sanguis hyrci Puluis Cicutæ
Petroselinum Asparagus
Squinantum Hyssopus
Cyperus Ameos semen
Fiftici Nigella
Abrotanum Lupinus
Puluis nitri ufti Marathrum
Iris Amygdalæ amaræ
Scolopendria Ius Cicerum
Radix Peoniæ Grana solis
Baccæ lauri Acetum Squilliticum
Radix lupini Iuniperi
Scorodon Omnia diuretica fere.

διουρητικα.

Petroselinum
Apium Feniculus
Squinantum Iuniperus
Capilli Veneris Polytrichon
Leuisticus Anisum
Pulicaria Cerefolium
Cæpe Spica
Fumus terræ Amygdalæ amaræ
Carui Asparagi
Bruscus Afarum
Cartamus Tapfia
Acorus Calamentum
Armoniacum Allium
Nasturtium Cubebe
Cyperus Polium
Affodilli Meu
Eupatorium Ameos
Daucus Anethum
Betonica Adianthon
Nigella Hypericon
Porri Aristolochia
Cantharides Folium
Costus Thimus
Sauina
Sesilis
Cuscuta
Apes uftæ
Abrotonum
Peucedanum
Pentaphyllon

MENSTRA
prouocant.

Ladanum
Storax Calamita.

A

B

D

A P P E N D I X,

C	<p>Abſinthium Olei feces Xylobalfamum Chamepithys Apium Serpillum Diptamus Marathrum Sabina Ruta Aſa foetida. Iuniperus Pulegium Naſturtium Marrubium Amygdalæ amaræ Xylocaffia Opoponax Spica utraq; Ariſtolochia Præſſium Calamentum Chamedrys Elleborus uterq; Sponſa folis Viticella Iris Baucia</p>	<p>Agaricus Cinnamomum Serapinum Agnus caſtus Allium Coſtus Centauræa Affodilli Thimus Carpobalfamum Aniſum Trifolium Peonia Squinantum Sefelis Genciana Hypericon Origanum Farina lupinorum Eupatorium Amomum Daucus Ameos Chamomilla Fenogrecum Nigella Leuiſticus Abrotanum Fu.</p>	<p>Ius carniſum Grana ulmi Caſtanæ Coctana Galanga Coſtum dulce Semen Papaueris</p>	<p>Vinum dulce Dactyli Cerebella Lingua auis Cæpe Diadragantum</p>
				<p><i>¶</i> πρὸς σιωπνίαν.</p>
				<p>Oua auium Baucia Aſparagus Fæcoli Piper Cicer Grana Vlmi Porri</p>
				<p>Auellana Piper longum Secacul Teſticuli uituli & porci Lactuca nouitia Pineæ Satyrion Nux Indica</p>
				<p style="text-align: center;">¶ M V N D I F I C A N S T I A p e c t u s .</p>
				<p>Pineæ Saccharum Iris Naſturtium Hyſſopus Præſſium Calamentum Scylla Liquiricia Ficus Inula Campana Ruta Origanum</p>
				<p>Butyrum Mel Daucus Porrum Caſtoreum Sulfur Chamomilla Vrtica Sefelis Marrubium Amygdalæ Ariſtolochia</p>
				<p style="text-align: center;">¶ Lumbricos necant.</p>
				<p>Lupinorum farina Ruta Sal gemæ Mentha Cornu cerui Petroleum Fel taurinum ſuppoſitum uentri Sambucus Abſinthium Graneus Mentaſtrum Origanum Fraxinus</p>
				<p>Polium Nigella Carui Dictamnus Myrrha Thimus Centauræum Perſicorum folia Ameos Abrotanum</p>
				<p style="text-align: center;">¶ Pediculos cohibent.</p>
				<p>Balnea falſa Abſinthium Arſenicum Oleum amarum.</p>
				<p>Argentum uiuum Staphifagria Pix liquida</p>
				<p style="text-align: center;">¶ V E N E N I S r e p u g n a n t .</p>
				<p>Pimpinella Succus caulium Fiſtici Balfamus Hypericon</p>
				<p>Calamentum Orobus Cardobenedictus Naſturtium Cyclamen.</p>

D

¶ αιμορροϊδας προκαλιουσι.
 Millefolium
Alleluiah
Scylla
Mentha
Oleum radicis Celfi
Spergula
Cæpe perſica
Arſenicum
Genciana
Fel tauri
Ciclamen

¶ αιμορροϊδας κατέχουσι.
 Verbena
Thus
Boluſ armenus
Roſe
Pſidia
Sanguis draconis
Sorba
Acacia
Plantago
Gipſum
Neſpila
Sigillum Salomonis.

¶ γάλακτος γενιτικῶ.
 Semen Anethi
Marathrum
Fabæ
Vitella ouorum

Rubea maior
Nigella
Os ſepiæ
Viciſſolum
Cyperus
Pyrethrum
Cortex radicis Fraxini
Euforbium
Bugloſſa
Centauræum
Oleum polycariæ
Myrthus
Maſtix
Sanguinaria
Baccæ Cupreſſi
Galla
Baccæ Hederæ
Sigillum Marię
Gummi
Balauſtium
Chameleon
Poma ſylueſtria
Aniſum
Eruca
Cicer
Oua ſorbilia

Euforbium
 Acetum
 Allium
 Ruta
 Herba Paralyfis
 Inula
 Testiculi urfi
 Gentiana
 Sal
 Oculus Christi
 Tapfus barbatus
 Castoreum
 Oleum potum

Doronicum
 Sanguis leporis
 Porrum
 Diptamus
 Scorodon
 Pix liquida
 Mentha
 Peonia
 Nuces
 Tyrus
 Saluia
 Cordialia omnia

¶ Quatuor presentissima
 contra uenena, teste
 Manardo.

Thlaspis Bolus armenus
 Terra Sigillata Scordion.

¶ Confortatiua cordis.

Aurum Ambra
 Moschus Gariophyllus
 Crocus Satureia
 Buglossa Agnus castus
 Cardamomum Nux muscata
 Folium Macis
 Cubebe Herba musta
 Basilicon Citrulli
 Been utrumq; Carpobalsamus
 Ciñamomum Galla muscata
 Spica Rosmarinus
 Maiorona Agrimonia
 Melissa Betonica
 Sabina.

¶ Totum corpus confortant

Sene Stricas
 Cassia fistula Cuscuta
 Folium Bruscus
 Peucedanum Anesum
 Omnes Myrabolani Borrage
 Aurum Serum caprinum
 Vinum aromaticum Apium
 Fumus terræ Mastix

¶ Rubeam bilem gi-
 gnunt.

Ex cibis acris Acuta
 Salia Amara
 Dulcia Ruta
 Saluia Ozymum
 Eruca Mentha
 Apium hortulanum, id est, Petroselinum.
 Apium commune Amaracus
 Serpillum Nasturtium
 Brassica Cerefolion
 Anethum Feniculum
 Libanotis Allia
 Cepæ Porri

Nocent & pisces stagnales, pisces teneriores et
 duriores. **A**
 Columbi
 Anseres præter alas eorum.
 Anates
 Boues Cerui
 Omnis caro durior Raphanus uterq;
 Rapa Pastinaca
 Siliquastrum, uel Piperitis.
 Inula Sinapi
 Nuces iuglandes Strobili
 Pinei nuclei Castaneæ
 Cerasa dulcia Mora bene matura
 Ficus, uuç, & cuncta quæ admodum dulcia sunt.

¶ N O C E N T.

Oua dura & frixa
 Vetus & salitus caseus
 Vinum nigrum, crassum, dulce & potens.
 Lagana, & panificia omnia: præterq; furnace-
 us panis bene fermentatus.

¶ Eandem Choleram rur-
 sum extinguunt & con-
 temperant.

Aquatilia & acida
 Lactuca Intyba omnia
 Portulaca
 Lapathon. Præsertim acetosa illa
 Spinacium Atriplex
 Pimpinella Blitus
 Buglossos Tipholion acidum
 Quod si stomachus sit debilior atq; frigidior,
 calida odorata possunt misceri.
 Conueniunt &

Pruna damascena
 Myrabolani Cerasa
 Mala acida.
 Ex pyrís quæcumq; fragilia
 Non multum dulcia.
 Punica, uel acida, uel media, cortice, semini-
 busq; abiectis.
 Cucurbita omphacio condita.

¶ Ex carnibus uero.

Pulli cohortales, & albi potius q; nigri.
 Capi iuniores Hædi
 Vituli lactentes
 Anniculi uerueces
 Perdices
 Phasiani
 Coturnices
 Capreoli iuuenes
 Alæ anserum & anatum.
 Pisces saxatiles.
 Pisces inter duros tenuesq; medij.
 Oua gallinarum recentia, mollia: præterquã
 in uehementi æstu, quo tempore condiri
 cum aceto, uel omphacio possunt.

C Lac, caseus recens, si bene concoquantur. Indiciū bonæ concoctionis, si neq; ructus acidus, aut fumidos concitant, neq; præcordia, aut uentriculum grauant.

Vinum album, clarum, debile, odoratum, & quod ad acidum potius uergat, q̄ dulce, æstate moderate dilutum.

Panis furnaceus.

Bene fermentatus

Nocent omnia condita, præsertim cum melle

Quædam cum Saccharo conducunt. ut pruna, cucurbitæ, intybi, cidonia: modo sine calidis aromatibus præparentur.

Iurulenta, elixaq; meliora q̄ assa & frixa.

¶ Tabula Medicinarum uenenosarum.

Pinorum erucæ	Buprestis
Salamandra	Ephimeros
Dorcynion	Aconitum
Mel heraclium in Ponto.	
Psyllion	Cicuta
Smilax, uel taxus	
Sardoniam herba	
Meconium	Toxicum
Corniculatum papauer	
Ixia	Cerusa
Fungi	Gypsum
D Coagulatum lac	Argentispuma
Sandaracha	Auripigmentum
Lepus marinus	Hirudo.
Axos	Argentum triuum
Potus ferruginis ferri, aut eius limatura.	
Arsenicum	Calx uiua
Cinobrium	Flos æris
Vitriolum, & alumen	
Aqua Saponis	
Sal armoniacum	
Sulphur	Catapucia
Elleborus albus, niger	
Titimallus	Coloquintida
Cucumer asininus	Aloe
Agaricus	Grana alhal
Hermodactylus	Squilla
Oleander	Sesilis
Ruta syluestris	Nigella
Semen Vrticæ	Arbor risti
Pfilij	Hyoscyamus
Mandragora	Solatrium
Crocus	Coriander
Opium	Cantarides
Castoreum	Fel uiperæ
Fel Leopardi	
Sudor bestiarum	
Sanguis bouis	

¶ Animalia uenenata.

Phalargon	Scolopendra
Scorpius	Rubeta

Pastinaca marina

Cantharides

Vipera

Dipsas

Cenchros

Aspis

Mus araneus

Scytala

Hydros

Cerastes

Basiliscus

¶ Tabula eduliorum quæ multum nutriunt.

Cunctorum eduliorum maxime nutrientia sunt.

Anserum alæ, cum pectoribus

Item, anatum, gallinarum, & caponum

Alui omnium uolucrum

Lac crassum

Panis triticeus, siliginaceus.

Fruentum coctum

Cicer ruffum

Castaneæ

Dulces dactyli

Vuæ passæ dulces

Oua forbilia

Rapæ

Mel despumatam

Vinum omne

Cancri

Fabæ

¶ Parum nutriunt.

Animalium uulua

Ventres

Intestina

Caudæ

Aures

Adipes

Aruina

Caro senescentium.

Omne genus auium, si comparetur cum genere pedibus iterantium.

Omnes pisces

Panis ordeaceus

Ex ordeo pultes

Panis furfuraceus

Milium

Fabæ uirides

Amygdala

Perfica

Pruna

Capparis

Tendi

Raphanus

Sinapi

Asparagi omnes

Dauci

Cepæ

Allia

Porra cruda

Malogranata

Pira.

¶ Boni succi sunt.

Lac recens, statim a mulctura potum, ante omnem cibum.

Oua recentia, forbilia

Phasiani

Gallinæ

Pullastræ

Aues paruulæ montanæ

Pisciculi saxatiles

Porcelli recentes

Partes animalium quæ sunt circa os.

Cor non probandi est succi

Pedes porcorum.

Animalia agreſtia
Panis purus
Piſana bene parata
Fabæ
Ficus maturæ
Lactuca
Cichorium
Vina bene olentia, dulcia defecataq;
Ciceres ruffi.

¶ Mali ſucci ſunt.

Piſces ſtagnaes, in paludibus & lutofis
Pecoris caro
Caro hircorum, caprarum
Omnes uetulae & aridae carnes
Ceruorum renes
Foeminarum teſticuli
Cerebella: niſi gallorum
Caſei molles
Lens
Legumina
Genera fructuum, quæ in pomi nomen ue-
niunt.

Omnia poma, quæ non maturuerint
Pira
Malagranata non matura
Meſpila
Pruna: niſi optime maturuerint
Ceraſa
Pepones
Cæpe
Allium
Cruda braſſica
Bulbi non bene cocti
Agreſtia holera
Vina craſſa male olentia, inſuauia, auſtera.

¶ Facile concoquuntur.

Panis bene concinnatus
Piſces ſaxatiles omnes
Auium caro
Turtures
Phaſiani
Pulli columbini, plus etiam alæ cæteris mem-
bris.
Anſeris iecur
Caro caporum & gallinarum
Porcorum recentium
Vitulae, faciliorq; boum
Caro ceruorum melius q̄ caprarum
Oua forbilía
Lactuca
Malua
Leuia uina, melius auſterum
Omne genus uolucru, pulloru, gallinaceoru.

¶ Generantia Lac.

Semen foeniculi
Aniſum
Oua forbilía
Aqua caſei ueteris cocti

Raphanus
Anetum
Grana ulmi

¶ Cibi ſanguinei.

Omnis cibus boni ſucci
Caro perdicum
Amygdala dulcia
Vinum odoriferum
Oua

¶ Cibi cholericí.

Porri
Piper
Allium
Cinaræ ſucci
Mella

¶ Cibi Phlegmatici.

Poma perſica
Aqua
Fructus fere omneis
Pyra

necdum maturas

Poma
Iuſcula
Omnia fere glutinoſa
Aqua calida
Caſeus recens
Nimia ſaturitas
Rapæ
Alui & inteſtina quadrupedum.
Omenta
Animalium neruoſæ partes.
Pelles. Cerebrum, Pulmo.
Spinæ medulla.
Caro teſtaceam pellem habentium.

¶ Cibi melancholici.

Caro bubalma
Caprina
Aſinina
Vulpina
Leporina
Omnes ſalitæ carnes
Piſces falſi
Arborum germina præcipue
Lentiſci
Rubi
Legumina omnia
Panis furfuraceus
Nigra
Cibus coctu difficilis,
Piſces marini
Balene
Vina atra
Braſſicæ
Carnes bubalinæ
Caprinæ
Hircinæ
Creuinæ
Cocleæ

Hircina
Taurina
Camelorum
Canina
Aprina

Braſſica
Terebinthi
Camrubi
Lentes
Vina craſſa
Caſeus uetus
omnes ueteres carnes
Thymi
Oxalme
Cochleæ

Taurinæ
Leporinæ
Aprinæ
Braſſicæ.

C Salsa omnia Triticei panes
Lolium Panis ex milio
¶ Quæ difficulter con-
coquuntur.

Caprina caro	Bubala
Ceruina	Hircina pessima
Anserum Caro	Anatum.
Taurina	Sues inueterati
Ouum ueterum animalium.	
Omnia interanea	Vuluç
Cor	Epar
Aures	Caudæ
Renes	Cerebra
Dorsi medulla	Querquedulę.
Testiculi integrorum ætate animalium.	
Palumbes	Aues asperioris carnis.
Quæ densissimæ sunt pulpæ, ut Pauonis.	
Omnes uentres uolucrum	
Cochleę	Oxygala
Cafeus antiquus	Cancri
Oua tosta	Cafei tosti
Farinæ, & quicquid sine fermento pinfitur.	
Bromus	Fabæ
Phaseoli	Cicercula
Cicer	Oryza
Punicum	Milium
Lens	Sesamum

D Castanea Glans
 Poma anteq̃ maturuerint Pyra.
 Ficus nondum maturæ
 Vuæ acidæ & austeræ
 Daçtyli Siliquæ
 Ozymum Rapa
 Napus si cruda manderur
 Bulbi crudi
 Holera ipsa, præter Cichorium, & Lactucam.
 Vinum crassum Mustum

¶ Infantia.

Fabæ	Cicer
Lupini	Punicum
Milium	Massa ex farina
Succi omnes	Cucumer
Ficus arida	Virides daçtyli
Rapæ	Napi crudi
Lac	Bulbi crudiores
Mel non probe concoctum	
Vina dulcia	Mustum
Vinum quodcumq̃ non defecatum & recēs.	

¶ Non infantia.

Pisum
 Libysticum
 Agnus castus
 Canabis fructus
 Mel probe coctum & despumatam
 Panes hordeacei.

¶ Opilationes discutiunt,

abstergunt, &
 secant

Pisana	Melopepon
Vuæ passæ dulces	Fabæ
Cicer nigrum	Serum lactis
Ficus aridæ	Amygdala
Postacia	Raphanus
Mel	Tenuë uinum
Vinum limphatum.	

¶ Crudos humores gignunt.

Daçtyli uirides	Cruda
Radix napi	Rapæ
Caro Cetosa in mari.	
Polypodes	Interiora
Ventres	Oxygala
Vuluæ quadrupedum: exceptis fortasse pe-	
corum.	
Vuæ in uentre retentæ	
Caro crustaceam pellem habentium, & duræ	
carnis.	
Cuminum	Libystici radix & semē.
Bulbi cocti in oleo & garo, & cum	
aceto mansi.	
Mel frictum	Panes ordeacei.

¶ Tenacem succum gignunt.

Cafei graues & densi, nedum suprema cute
 flauī,
 Siligo Halicā
 Tenontes Neruosa
 Lingua Partes labiales
 Suilla caro Agnina
 Sesami semen Daçtyli.

¶ Media inter tenuantia & crassentia.

Optime excocti panes
 Carnes gallinarum Caporum
 Phasianorum Perdicum
 Columbarum Attagenum
 Passerum Turdorum
 Merularum Saxatiles pisces
 Ficus
 Vinum rutilans, subflauum.

¶ Crassum succum gernerantia.

Panes ex siligine male cocto
 Potio musti
 Panis frumentaceus, sine fermento
 Halicā Amylum
 Artocreeę
 Quicquid ex farina
 Leguminum fere cuncta
 Cetosi pisces Cochleæ
 Carnes coruinæ Caprinæ.

Bublinæ	Iecur suis
Renes	Testiculi
Lac coctum	Casei omnes
Oxygala	Oua frixa & indurata
Dactyli	Castanæ
Rapæ	Napi
Bulbosa omnia	Ficus non maturæ
Cucumeres	Poma immatura
Vinum dulce	Passum
Atrum uehementer	Defrutum
Allium	Cæpe
Cardama	Porrum
Synapi	Piper
Myrrha	Pyrethrum
Origanum	Calamita
Hyssopos	Sisimbrium
Glichon	Eruca
Thymbra uiridis assumpta	
Apium	Petroselinum
Ozimum	Raphanus
Brassica	Teulon
Feniculus	Corianum.

¶ Redundantia.

Anseres	Palumbes
Pisces cœnosi	Viscera omnia
Dorsi medulla	Cerebrum
Auesq; in paludibus & stagnis.	
Cicer	Fabæ uirides
Faba Aegyptia	Porculi nefrendes
Omnia animalia infantia.	
Pisces stagnales, & fere omnes.	

¶ Facile superfluunt.

Colla animalium
Alæ perygium, & spinæ pars ima uolucrum.
Agrestiu caro animaliu, & in aridis degenti.

¶ Facile corrumpuntur.

Perfica armeniaca Omnia præcocia
Cuncti horni fructus
Omnia humida, & mali succi.
Et omnia ante cibum sumenda, ut citius permeent, ne putredine sua etiam alios humores & cibos corrupant, si ab alijs cibis sumant.

¶ Difficiliter corrumpuntur.

Parua Chenna Purpuræ pisces
Cerices, & quæuis alia crustaceam habentia pellem.

¶ Calefaciunt ex cibis.

Frumenta tosta	Panes tipheri
Dulces dactyli	Poma mediocrit dulcia
Sesamum	Dulces uuæ
Dulces uuæ passæ	Apium
Eruca	Raphanus
Rapa	Napus
Sinapi	Cardamum
Pyrethrum	Allium
Cæpe	Porrum
Vinum dulce	Caseus antiquus

Subrufum tamen calidius.

¶ Refrigerant.

Hordea	Panicum
Hydra	Colocyntha cocta
Pepones	Melopepones
Coccimela	Sicomora
Austeræ & acidæ uuæ	Cucumeres
Poma acerba	Pira acida
Malogranata acerba	
Lactuca	Intybi
Portulaca	Semen Papaueris
Aqua	Vinum limphatum

¶ Arefaciunt ex cibis.

Lens	Brassica
Agni semen	Orobi bis cocti.

¶ Humectant.

Ptisana	Pepones
Melopepones	Cucumeres
Nuces uirides	Coccimela
Sycamina	Sycomora
Lactuce	Intybi
Malua	Beta
Atraphaxis	Holera
Fabæ uirides	Cicer uiride

Aqua calida humectat & calefacit, frigida humectat & frigefacit, utraq; tamen corpori admota neruos offendit.

¶ Conseruantia sanitatem.

Detractio sanguinis	Cucurbitulæ
Ductio	Vomitus
Frictio	Gestatio
Exercitium	Abstinentia
Sudor.	

Omnia pontica.

Infrigidant	Deficcant
Glutinant	Stringunt
Impellunt	Incrassant.

Omnia acetosa.

Incidunt	Diuidunt
Subtrahunt	Aperiunt
Mundant	Expellunt.

Omnia amara.

Aperiunt	Recludunt poros
Clarificant	Attenuant

Incidunt humores ab calid. manifeste.

Omnia insipida.

Inspissant	Glutinant.
------------	------------

Omnia dulcia.

Humectant	
Leniunt	
Digerunt	
Attenuant.	

Omnia falsa.

Congregant	Stringunt
Siccant.	

C Pungunt ex Acuta
Calidis Amara
A C E T O S A
Pungunt ex frigi.
Temperata sunt
Omnia unctuosā.
¶ Indurantiā opilationes
interaneorum.
Lac quod parum habet serum, multum uero caseacium
Cuncta dulcīa Melicratum
Pingues daḡtily crudi
Cuncta quæ ex filigine comparantur
Vina dulcīa.
¶ Tardī transitus sunt.
Siliginea cuncta Fabæ
Non purus panis Lentescorticatæ
Cerebra Dorſi medullæ
Iecora Corda
Fruentum coctum Oua tosta
Lupini Pifa
Sesamum Poma
Pira necdum matura Siliquæ
Vinum dulce, præcipue austerum,
Atrum sine dulcedine, Crassum & nouum

D ¶ Stomachica, & confirmatiā.

Daḡtily acerbiores Mala Cydonia
Oleæ asperæ
Colymbades, & cum aceto confectæ
Vuæ passæ Acerbescentes uuæ
Nuces cum ficibus Sinapi
Rapæ Napi ualde cocti
Nasturcium Capparis
Citri cortex Pira acerbiuscula
Vinum austeriusculum
Absinthium Aloë.

¶ Quæ stomachū subruunt.

Seuton Napi
Rapæ crudæ Blita
Chrysolachanum, nisi cum aceto, & garo, & oleo commendatur

Sesamis Lac frigidum
Pepones nō hñ cocti Cerebra omnia
Vina supra modum austera, atra, & acerbescentiā

Omnia uina crassa & noua.

¶ Quæ ex Edulijs uentrem mouent.

Lentis in prima decoctione ebullitio
Brassica confecta ex oleo & garo
Crustaceam, testaceamq; tunicam habentium piscium ius, & garum. ut astacorum, pagurorum, mutilorum, concharum, adhibito oleo modico & pipere,
Ius marinorum echinorum

Ius ueteris galli, præsertim ruffi
Panis cibarius qui multum habet furfurum
Fœnograci ius ex melle, coctum & potum.
Oleæ Colymbades cum garo ante alium cibum mansæ

Tyrogala cum pauillo optimo melle
Iuuenes animalium carnes
Extrema quoq; omnia plus medijs membris
Ex piscibus torpedines
Turtur mediocriter cit aluum

Seudon
Lapathum
Recens caseus cum melle

Chrysolachanum

Blitum

Colocyntha

Pepon

Ficus aridæ & uiri.

Vuæ dulces & uuidæ

Sycamina pura

Nuces uirides & aridæ aqua maceratæ, et pelliculatæ

Damascena pruna humida, & arida melle confecta, madefacta, ut plus teneant mellis.

Cerusa dulcīa Rhodacina mollia

Cuncta humida, & aquosa

Vinum dulce.

¶ Quæ ex Edulijs Aluum cohibent.

Daḡtily acerbiores Vuæ passæ acerbæ
Sycamina horna Myrti Bacca
Vnedones Attra pruna
Poma acerba Pira dulciora

Malagranata

Lac refrigeratum ut concreſcat

Aſcani

Capri

Lens & Brassica

Oriza

Milium

Leporina caro

Paguri

Carabidæ

Bis cocta

Panicum

Halica

Vinū acerbū, & rutilū.

¶ Conferentia dentibus.

Saluia

Mentha

Leporis caput uſtum

Cortex fraxini

Aqua in qua salitæ

sunt oliuæ

Vinum decoctionis radice

Pentaphylli, id est, Tormentillæ

Radix lapathi masticata

Cornu cerui uſtum

Amurca olei

Oleastrī folia: quatuor hæ infricata

Radix unius speciei maluæ, quam in Italia herbam ungaricā, Alceam græce & latine uocant.

Origanum

Lupini

Tamariscus

Comæ Rubi

Radix Berbenæ ma-

sticata

Acetum scylliticum

¶ Nocentia dentibus.

Vehementer calida Nuces
 Raphani Dulcia
 Tenacia Acerba
 Dura Frequens uomitus
 Lac Porra
 Pisces magni, uel pingues.
 Brassica Limonia.

¶ Conferentia oculis.

Myrabolani conditi mane comesti, & in ore
 tenti una cum nucleo.

Nux muscata
 Semina foeniculi cum saccharo operta.
 Vinum absinthij potum.
 Vinum Rutaceum Coena exigua
 Aspectus rerum uiridium.
 Aspectus Smaragdi.
 Acetum scylliticum gargarizatum, praesertim
 post purgationem.
 Garyophylli Asparagi comesti
 Betonica Perdicis cerebra
 Rapae, & folia eorum Eufragia masticata.
 Puluis zinziberis, foeniculi i aceto macerari, et
 sacchari, mistis omnibus pariter.

¶ Nocentia oculis.

Crapula Venus
 Mustum Legumina
 Turbidum.
 Vinum dulce Crassum.
 Canabis Brassica praecipue
 Salita Raphanus
 Allium Cepae
 Magni pisces Aspiceret res lucidas
 Aspiceret res uelocissime motas.
 Legere literas exiles
 Legere a coena, & mox post cibum.

¶ Quae impinguant.

Augescunt corpora dulcibus, pinguibus.
 Potibus Somno

¶ Quae exiguo gustu famem
 ac sitim sedant, conser-
 uantque uires.

Glicyriza Hippace
 Butyrum.

¶ Quae difficulter perfici-
 untur.

Difficulter perficiuntur, ut inquit Plinius,
 lib. 13. cap. 53. omnia acra.

Nimia Auidae hausta
 Aestate quae hyeme difficilius
 Et in senecta quae in iuuenta.
 Vomitiones homini ad haec in remedium exco-
 gitatae, frigidiora corpora faciunt: inimicae
 oculis: maxime autem dentibus.

¶ Minuunt corpusculum.

Sicca Arida
 Frigida Sitis immodica
 Vigilia Labor
 Exercitium nimium Curae
 Tristiciae Amor immodicus
 Lucubrationes immodicae, & crebrae.
 Perniciosissimum autem in omni uita, quod
 nimium est: minimeque quod grauat, quoli-
 bet modo utilius.

¶ Adstringentia Medicamen-
 ta ex Galeno. 5.
 Method.

Balaustia Hypocystis
 Rhoe Omphacium
 Acacia Gallae immaturae
 Malicorium Aloe
 Manna Pini cortex
 Terra lemnia Atque id genus ex uino
 Spinae aegyptiae fructus nigro medica-
 menta.
 Crocum
 Lapis Haematites
 Plantago Solanum
 Rubi germina in aqua cocta
 Cynobatos, id est, caninus rubus
 Myrti folia & baccae
 Lentiscus Hedera.
 Nespila Oleum histricum
 Oleum Sabinum Oleum melinum.
 Mastichinum.
 Oleum de absinthio.
 Cotonea cocta i aqua, uel in uino austero, me-
 diocriter adstringentia, & quae ex Glaucio co-
 ponuntur, & quae ex Croco: item quae Nar-
 dina uocantur: item in primis quae ex uino
 sunt confecta.

¶ Adstringunt post sum-
 ptum cibum.

Mala Pira
 Punica Cydonia
 Crustae panis.

¶ Putredinem prohibent.

Salsa omnia
 Acetosa, & aceto permixta.
 Muriae.
 Omnia frigidantia & siccantia.
 Flatus Borealis.
 Herbae frigidae & siccae.
 Cibi frigidi & sicci.

¶ P U T R E D I N E M
 caussant.

Flatus austrini.
 Calida & humida.
 Cibi calidi & humidissimi.
 Omnes fructus incocti, immaturi.

A

B

E

C T A A V L A medicinarum Simplicium, quæ perdu-
cunt Cathartica ipsa ad membra, quæ peculiariter
intendimus euacuare.

C Cathartorum Tabula P R I M A.

C Ducentia ad Caput.

Nux muscata	Sticas
Cubebe	Peonia
Polium	Amaracus
Balsamus	Lignum eius
Semen eius	Anacardus
Thus	Castoreum
Folium	Laudanum
Sertula campana.	Acorus
Lignum Aloes	Myrrha
Chamedrys	Chamepithys
Scylla	Spica nardi
Genciana	Hyssopus
Grana Pini	Piperis grana Serapinum.

C Ducentia ad Pectus, &
Pulmonem.

Iris	Capillus Veneris.
Amygdalæ	Grana Pini
Pulmo uulpis	Prassicum
Mel	Saccharum
Dragagantum	Psilium
Fœnumgræcum	Ordeum
Crocus	Hyssopus
Vuæ passæ	Cardomomum
Succi caulium	Ius galli uetuli
Nasturtium	Xyloaloes
Auelana	Oppoponax
Myrrha	Serapinum
Raphanus	Aphodillus
Aristolochia	Olibanum
Lilium	Glycyrriza Scylla.

C Ducentia ad E P A R .

Spica	Squinantum
Eupatorium	Fumus terre
Cuscuta	Endiuia
Abfinthium	Lactuca
Aqua ordeï	Sandali
Spodium	Asarum
Fœniculus	Anisum
Amygdalæ amaræ	Folium Indum
Daucus	Cinnamomum
Asparagi	Aqua Cicerum
Chamedrys	Arnoglossa
Volubilis	Iris
Laurus	Aqua casei

C Cathartorum Tabula Secunda, de euacuantibus ab
singulis membris.

C Euacuantia a Capite.

Colocynthis	¶ Simplicia.
	Agaricus

Scylla Vinum dulce
Polion

C Retinentia medicinas in
Stomacho.

Galanga Cotonea mala
Malogranata Mastix Myrtus.
Et fere omnia stiptica.

C Ducentia ad Splenem.

Tamarice Scolopendria
Capparis Rubea tinctorum
Squilla Asarum
Scordion Daucus
Calamentum Spica
Cortices salicis Sal gemæ
Sal Indus Acerus
Marubium Absinthium
Eupatorium Anisum
Fœniculus Cuscuta
Agnus castus Chamepithys
Amygdalæ amaræ.

C Ducentia ad Renes &
VESICAM.

Saxifragia Milium solis
Petrofelinum Cantharides
Radices quinque, scilicet, Fœniculi, Petrofelini.
Apij. Asparagi. Reub.
Quatuor semina frugum.

C Ducentia ad Matricem.

Pulegium Calamentum
Sabina Iuniperus
Matricaria Morella
Ruta Pimpinella
Millefolium Pentaphyllum
Myrrha Rubea tinctorum
Lupini
Omnia quæ ducunt ad Renes, ducunt quoque
ad Matricem.

C Ducentia ad Iuncturas.

Scylla Asarum
Dragagantum Acorus
Polium Oppoponax
Aqua Porri Succus caulium
Cardomomum Scordeon
Chamedrys Chamepithys Amomum.

Sticas Aloe.
Lapis Lazuli. Lapis armenus.
Epithimus Scylla.

A P P E N D I X

Sal Indus Kebuli Indi
 Iera Pina ¶ Composita.
 Theodoricon Ieralogodion
 Anacardium
 Pillulæ Cochiae
 Aureæ
 De Iera.

¶ Soluentia P E C T V S.

¶ Simplicia.
 Agaricus Hyssopus
 Volubilis Sarcocolla
 Cassia fistula Iris
 Colocynthis.

¶ Composita.
 Diasene Pillulæ de Agarico.

¶ Soluentia a S T O /
 M A C H O.

¶ Simplicia.
 Absinthium Aloe Myrabolani
 Omnes medicinae solū lenitiuæ, siue lambifica
 tiuæ, & compressiuæ.

¶ Composita.
 Diaprunis Stomaticon laxatiuū.
 Catharticum imperiale Ierapina
 Pillulæ de Ierapina Pillulæ stomaticæ.

¶ Soluentia ab E P A T E.

¶ Simplicia.
 Agaricus Aqua casei

¶ Tabula T E R T I A Confortantium singu
 la membra.

¶ Confortantia Caput frigidū.

¶ Simplicia.
 Radix Lilij Cichoreæ
 Iris Enula campana
 Chamomilla Altea radix
 Malua Origanum
 Pulegium Calamentum
 Salua Ruta
 Maiorana Betonica
 Peonia Satureia
 Serpillum Siler montanum
 Fœniculus Lignum aloes
 Xylobalsamum Carpobalsamum
 Folsium Thus
 Laudanum Folia Lauri
 Stricas Scylla
 Nux muscata Cubebe
 Ambra Muscus.

¶ Composita.
 Aurea Alexandrina.
 Pliris Diacastoreon
 Diarodon Iulij Dianthos cum musco.

¶ Confortatiua frigida
 C A P I T I S.

Papauer aibum Hyoscyamus

Volubilis maior Lupulus
 Reubarbarum Succus croci
 Absinthium Fumus terræ
 Eupatorium Myrabolani
 Citrini Tamarindi Ireos
 Megereon Serapinum Sarcocolla
 ¶ Composita.
 Diaprunis Trifera faracenicæ
 Pillulæ de Reubarbaro.

¶ Soluentia a S P L E N E.

¶ Simplicia.
 Agaricus Sene
 Epithimus Elleborus niger
 Calamentum montanum.

¶ Composita.
 Diasene Pillulæ Indi.

¶ Soluentia a Iuncturis.

¶ Simplicia.
 Hermodactylus Turbith
 Oppoponax Sal gemæ
 Sal Indus Serapinum
 Euforbium Centaurea
 Cucumer asininus Elleborus albus
 Elleborus niger Polypodion Sarcocolla.
 ¶ Composita.
 Electuarium de succo rosarum.
 Benedicta Hermodactylata
 Pillulæ de Benedicta Pillulæ areticæ.
 Catharticum imperiale.

A

B

Lactuca Viola
 Camphora Mandragora
 Folia Myrti Folia Salicis
 Acetum Zuccarum rosarum.
 Zuccarum Violarū Diapapauer.
 Semen Lactucæ.
 Semen Hyoscyami.
 Semen Mandragoræ.
 Semen Solatri.
 Semen Papaueris albi.
 Semen herbæ Iouis.
 Aqua Rosarum Oleum Violarum
 Oleum Rosarum Herba Iouis
 Folia Myrti Folia Salicis
 Herba uolatilis Crassula minor
 Portulaca Folia Cucumeris.

¶ Calida confortantia Pul
 monem.

¶ Simplicia.
 Hyssopus Marrubium
 Iris Enula campana
 Chamomilla Radix Altea
 Vuapassa Squilla
 Lignum Balsami Myrrha
 Serapinum Lilium
 Capill, Veneris Liquoricia Spica.

C

¶ Composita.
 Diacalamenti Diaprassium
 Dyahysopus Diayris.
 ¶ Infrigidantia & confortantia Pulmonem.

¶ Simplicia.
 Iuiube Sebeste
 Dragagantum Gummi arabicum
 Amidum Semen Papaueris.
 Amygdalæ dulces Violæ
 Mora celsi Sandali
 Zuccarum.

¶ Composita.
 Diapapauer Diadragantum
 Diapenidion Zuccarum rosarum
 Zuccarum Violarum.

¶ Confortantia Cor, & calefacientia.

¶ SIMPLICIA.
 Mellissa Borrage
 Enula campana Garioffyli
 Cardamomum Rosmarinus
 Lignum aloes Ambra
 Muscus Os de corde cerui
 Crocus Menta
 Been Cortex citri
 Doronici Cubebe
 Ozymum Gariofilatum
 Polium.

¶ Temperantia Cor.

Hiacynthus Saphirus
 Smaragdus Belerici
 Aurum Argentum
 Buglossa.

¶ Composita calefacientia Cor.
 Diamargaritum Diacinamomum
 Diaborraginatum.

¶ Infrigidantia Cor & confortantia.

Camphora Viola
 Margaritæ Coralli
 Rasura eboris Poma odorifera
 Rosæ Spodium
 Sandali omnes Karabe
 Nenufar Lutum sigilli
 Coriandrum.

¶ Confortantia Stomachum, & calefacientia.

¶ Simplicia.
 Menta Saluia
 Maiorana Absinthium
 Marrubium Anisum
 Foeniculum Cuminum
 Mastix Gulanga
 Garioffyli Zinziber.

Ciñamomum Maas
 Squilla Spica
 Raphanus Fœnugræcum.

¶ Infrigidantia Stomachum
 ¶ Composita.

Diacitonon cum zuccaro sine speciebus
 Sacc. rosarum. Violatum
 Syropus rosarum Viola. Terra Sandali.
 ¶ Composita calefacientia Stomachum.
 Diatrion Pipereon
 Diagalanga Rosata nouella
 Mel ros. col. uel non col.
 Dianisum Diacalamentum
 Dyaciñamomum

¶ Infrigidantia Stomachum

¶ Simplicia.
 Rosa Viola
 Plantago Lactuca
 Cucurbita Melones
 Portulaca Cucumeres
 Citrulli Mala granata
 Acetosa Pira
 Agresta Acetum

¶ Calefacientia E P A R.

¶ Simplicia.
 Spica Squinantum
 Ciñamomum Asarum
 Eupatorium Absinthium
 Fumus terræ Radices quinque
 Capillus Veneris Semen Fœniculi
 Ameos Anisi, carui
 Costum.

¶ Composita.
 Diacosta Rosata nouella
 Dianisum Diacalamentum
 Diacapparitis Diaciminum.

¶ Epar infrigidantia

¶ Simplicia.
 Endiuia Lactuca
 Portulaca Epatica
 Viola Semen cari.
 Semina Fœniculi Aqua rosarum
 Aqua Endiuie Acetum
 Berberis Sandali
 Spodion Quatuor se frigidantia.

¶ Composita.
 Diaborraginatum Tria Sandali, & similia.

¶ Calefacientia Splenem

¶ Simplicia.
 Capparitis Tamariscus
 Cicorea Scolopendria
 Aristolochia Cortex medius fraxmi.
 Cortex radicum genestæ. Borrage
 Buglossa Squilla
 Acetum squilliticum. Agnus castus
 Bdellium Nasturtium
 Calamentum Armoniacon.

D

Calamus aromaticus
Thimus
Amygdalæ amaræ
Anisi Fœniculi
Ameos
Castoreum
Zaccarum Rosarum

Ruta
Epithymus
Aqua frassen
Carui
Radices quinq;
Tria Sandali

¶ Temperate calida, quæ pos-
sunt administrari omnibus
interaneis.

Chamomilla
Radix Lilij
Nenufar
Capillus Veneris

Mellilotum
Borrago
Fumus terræ
Scolopendria

¶ Calefacientia Renes.

¶ Simplicia.

Saxifragia
Petroselinum
Eruca
Urticæ
Brodium Cicerum
Spica nardi
Squinantum
Iuniperi

Milium solis
Macedonicum
Semen eius
Cubebæ
Radices quinq;
Spica celtica
Semen Dauci
Grana Pini.

¶ Composita.

Diacalamentum
Phylantropos.

Electuarium Dauci.

¶ Infrigidantia Renes.

¶ Simplicia.

Portulaca
Papauer album
Semina coitum infrigidantia.
Spilium Vinum citoniorum Plantago

Endiuia
Virga pastoris

¶ Composita.

Syropus Nenuphari Syropus acetosus
Stomaticon frigidum.
Et omnia splenem, & hepar infrigidantia.

¶ Calida Confortatiua *

¶ Catharticorum Tabula

¶ αἵματ' καθαρτικά.

Cassia fistula
Thamarindi
Vmbilicus Veneris
Epita
Buglossa
Capilli Veneris
Serum caprinum
Adianthon

Manna
Fumus terræ
Sene
Aloe
Pruna
Polytrichon
Violæ
Mercurialis

¶ χολῆσ λυτικά.

Aloe
Lupulus
Absinthium
Centaurea
Tamarindi
Fumus terræ
Pruna

Scamonium
Mirabolani Citrini
Elleborus
Cassia fistula
Serum lactis
Succus Violarū & ros.
Manna

* Matricis.

Artemisia
Saluia
Assa
Pulegium
Calamentum
Oppoponacum
Spica
Galma
Calamus aromaticus
Et omnia simplicia calefacientia renes.

Ruta
Sauina
Rubea tinctorum
Meu
Myrtha
Lupini
Squinantum
Cinamomum
Serapinum

¶ Infrigidant Matricem simplicia & compo-
sita quæ infrigidant renes. Nam idem de his
est iudicium.

¶ Calefacientia Iuncturas.

¶ Simplicia.

Hermodactyli
Squilla
Asarum
Euforbium
Myrrha
Stercus uaccarum
Calamentum
Grana Pini
Arretuca
Enula
Raphanus

Hypericon
Armoniacum
Castoreum
Storax liquida
Nasturtium
Origanum
Sinapis
Cortex radicum capp.
Chamomilla
Galma
Serapinum

¶ Infrigidantia

¶ Simplicia.

Solacrum
Lactuca
Myrtus
Aqua rosarum
Bulus armenus
Apium

Semperuium
Endiuia
Minalloge Psilij

¶ Composita infrigidantia.

Electuarium diamar. Confectio anicardii.
Oxymel Iuliani
Oxymel squill.

Q V A R T A.

Psillon.

¶ Composita.

Electuarium de succo Rosarum
Diaprunis

Diagrediata omnia.

¶ φλάττοσ καθαρτικά.

Turbith
Cartamus
Hermodactylus
Anacardus
Esula
Euforbium
Tapsiæ, laureole
Aristolochiæ.

Agaricus
Sarcocolla
Myrabolani Kebuli
Tithimallus
Epita
Radix Cucurbite, urticæ
Ciclamini, Centaureæ.

¶ Melancholiam educunt.

Myrabolani Indi Kebuli.
Elleborus niger.

Sene.

C Thimus Epithimus
Lapis Iasuli. Scylla
Polypodium Serpentaria
Lapis Magnetis Lapis lincis
Sticas Succus caulium
Centaurea maior Capillus Veneris
Squinantum.

☞ Humores corporis aquosos
& corruptos consumunt
& educunt.

Euforbium Sal armoniacum
Radix Cucur. agrest. Radix Ebuli
Radix Sambuci Sal gemme
Scordion Galbanum
Oppoponax

☞ Phlegmati & Cholerae nigrae
communia.

Polypodium Elleborus uterq;
Catapocia Condisi
Agaricus Tithimallus
Centaurea minor.

☞ Tabula S E X T A Digestiuorum.

D Endiuia ☞ χολῆς περιττωῶ.
Cichoreum Lactuca
Capillus Veneris Polytrichon Adiantos.
Malagranata Maluae Borrage
Mercurialis Portulaca Papauer
Virga pastoris Berberis Rosae
Folia salicis Acetositas Citri Viola
Cerusa Sebesten
Manna Tamarindi
Sandali Terra sigillata
Scolopendria Acetum
Absinthium Pruna
Gumi Arabicum Arnoglossa
Nenuphar Portulaca
Mucillago Psilij Myrabolani
Bolus armenus Hepatica
Acetosa Alleluiah
Psillium Dragagantum
Sumach Semina coia, frigida, f.
Cucumeris Citrulli
Cucurbitae. Citrangulus
Cassia fistula Aqua lactis
Prisana Iuiubae
Spodium Sanguis draconis
Omnia frigida & humida.
Omnia frigida, stiptica.

☞ Composita.

Syropus acetosus Syropus Violarum
Syropus rosarum Endiuiae Nenuphar.

☞ φλατος περιττωῶ.

Foeniculus Petroselinum
Apium Asparagus
Bruscus Reuporticum.

☞ V O M I T I V A.

Raphanus Scylla
Capparis Iarus
Centaurea utraq; Semen atriplicis
Aqua Faseoli Cucumer agrestis
Catapocia Lac ficuum
Taplia Nuxuomica

☞ Remissiora uomitiua.

Aqua tepida cum aceto, aut oleo.
Succus corticis Ellebori
Succus corticis Sambuci a parte exteriori, uel
inferiori excorticati uersus superius.
Semen Atriplicis Aqua Foeniculi.
Omnia insipida sine sale.

☞ Quae exterius applicata
uomitum ciunt.

Fel Porcinum Fel caninum
Fel thaurinum Fel pecorinum
Quoduis horum cum Amurca olei elixum,
si supra umbilicum ungas, uomitum cit: fia
intra, aluum citat, & uermes interimit.

Capparis Aloe
Ameos Laurus
Hermodactylus Cartamus
Balsamita Sinapis
Polium Maiorana
Origanum Pulegium
Squilla Aphodilli
Ruta Dauci semen
Peucedanum Turbith
Ebulus Mentha
Pimpinella Rubea
Cassia fistula Iris
Cinnamomum Cardamomum
Piper Sambuci species
Mentastrum Cypirus
Acorus Aristolochia
Gariofla Been
Anethum Eupatorium
Cumynum Calamentum
Nepeta Ciclamen
Squinantum Agaricus
Veronica Brionia
Semen Carui Siler montanus
Colocynthis Saluia
Asarum Costus
Raphanus Spodium
Artemisia Iuniperus
Carpobalsamus Genciana Diptamus
Hyssopus Peonia Mellissa.

☞ Composita.
Simplex.

Oxymel Compositum.
Oxymel Scylliticum.

Mel rofaceum
Hydromel
Syrupus de Prassio.

¶ Μελαγχολίασ πιπικιά.

Sticas
Aqua Caulium
Thimus
Sericum
Calamentum
Been utrumq;
Vinum aromaticū
Capparis
Scolopendria
Tamariscus
Elleborus niger
Passulæ

Syrupus de Eupatorio.
Syrupus de calamēto.

Mellissa
Serapinum
Sene
Origanum
Hyssopus
Blauca
Ameos
Buglossa
Epithimus
Mentastrum
Aristolochia
Lapis Lazuli

¶ Cathartorum T A

¶ Educentia humores per Os.

Pyretrum
Staphisagria
Ficus
Papauer
Origanum
Raphanus
Elleborus albus
Thimum
Cocconium

Mel
Capparis
Laudanum
Absinthium
Sinapis
Vuæ sine semine
Balsamum
Anisum
Oxylapathon

¶ Educentia per Nares.

Succus Betæ
Oxyelatherium
Elleborus niger

Cassia
Coronidum
Brassica.

¶ Educentia per Oculos.

Hyssopus
Oleum uetus
Oleum laurinum
Cassia
Apium
Malagranata
Thus
Squilla
Castoreum
Ossa sepię

Mel
Anagallis
Nardus
Costum
Serapinum
Psilium
Elleborus albus
Armoniacum.
Adeps anserinus
Cortex Olibanı.

¶ Educentia per Aures.

Piper
Fel Leonis
Succus Betæ.
Radix cocconidum
Galbanum
Elleborus albus.

Fel thauri
Aristolochia
Succus Capparis
Bdellium
Cassia

¶ Per urinam a Splene.

Semen Titimalli.
Semen Catheos
Capparis
Radix Scolopendrię
Pulegij

Cimum
Succus draganteę

Agrimonia
Aristolochia longa

Borrago
Cuscuta
Polium montanum
Mel

Capillus Veneris.
Polypodium
Os de corde Cerui.
Saccharum.

A

¶ Composita.

Oxymel Scylliticum.
Simplex

Syrupus acetosus
Compositus.

Syrupus de fumo terræ.
¶ Τα ειν τουσ πορουσ εισιοντα,
id est, λαιαφισοντα.

Vrtica
Ros
Butyrum
Chamomilla

Vinum subtile, album
Aqua pluuialis
Balsamus
Serapinum Res destillatae.

B V L A Septima.

Origanum
Brionia
Portulaca

Coloquint.agrest.
Ciclamen
Scorpio marinus.

¶ Purgantia Epar per urinam.

Semen agni casti
Balsamum
Menta
Folium Lauri
Squinantum
Decoctio Afari
Iringi.

Folia Dauci
Anisum
Ossa dactylorum
Absinthium
Apium
Siler montanus

¶ Educentia de Membris.

Semen Apij
Porrum
Crocus
Radix Brionia
Semen Melonum

Piper. Pastinaca
Daucus
Ossa sepię
Cicer album
Semen Cucumerū.

¶ Prouocantia Vrinam.

Acorus
Chamepithys
Aphodillus
Foeniculus
Squinantum
Betonica
Fumus terræ
Lentiscus
Anacardi
Centaurea

Porrum
Cassia lignea
Ciperi
Asparagi
Semen Petroselinı.
Carui
Camedrys

¶ Prouocant Menstrua.

Chamomilla
Ireos
Vfnea
Squilla
Absinthium
Arthemisia
Castoreum
Bauca syluestris
Asparagus
Stercus thauri

Vrtica
Storax calida
Anisum
Galla Genciana
Aphodillus
Capillus Veneris
Oppoponacum
Cyñamum Hypericō.
Asarum Accorus
Aristolochia Fistula pasto.

B

A P P E N D I X.

C	Licium Nasturtium Camepithyos Caulis Cassia lignea Faseoli rubei Amygdalæ amaræ Pulegium Ficus Serapinum Rubea tinctorum Prassium	Capparis Fœnogræcum Cuscuta Porrum Bdellium Myrrha Ameos Iuniperus	Scoria argenti Lingua arietis Cinis papyri Semen Porri Olibanum Herba Nitri Folia quercus Decoctio aquæ foliorum quercus Galla recēs combusta, et cum aceto extincta, & superposita.	Succus foliorum uitis, Bdellion Anacardi deficcati Lapis iudaicus Karabe Sumach
----------	--	---	---	--

¶ Ad suffocationem Matricis faciunt.

Calamentum	Agreste
	Domesticū.
Peonia	Pomum terræ
Arundo	Centaurea
Costum	Galbanum
Diptamus	
Succus cucumeris asinini.	
Fœniculus	Daucus
Vinum	Agnus castus
Diptamus bibitus	
Genciana puluerizata	
Lentiscus	Origanum
Pulicaria passarizata.	
Samfucus eodem modo	
Sauina	

Abinthium	Blackę bifantiæ
Opoponacum odoratum	
Maïorana	Sisele
Iuniperus	Peonia
Galbanum odoratum.	
Synapis	Agaricus
Galla,	
Lana combusta, & naribus apposita	
Fumus pilorum combustorum naribus applicatus.	
Muscus suppositus	Costum
Oleum mustelinum	Oleum nardinum
Ventosa super pectinē applicata	
Et generaliter omnia fœtida naribus applicata, & aromatica uulvæ.	

D ¶ Constringentia menstrua.

Barba hyrcina	Lingua arietis
Solatrum	Virga pastoris
Capparis	Cortex nucis
Stercus tauri siccum	Scoria ferri
Sanguis draconis	Fex uini
Bal.	Nux Tamarisci
Portulaca	
Amomum	Squinantum
Lapis molaris	Lutum armenum
Mastix	
Semperuiuum	Erugo ferri
Charta adusta	Reubarbarum
Hemathites	
Acacia	Coralli
Semen bal.	Semen Portulacæ
Cornu cerui	Sanguis hirci.
Sanguis capræ	Nespila.

¶ Prouocant hemorrhoides.

Conchula fœtida	Fel beninum
Tapsus	Oleum lilij
Pomum terræ	Succus foliorum uitis
Succus cepæ acutæ	
Potus myrabolanorum conditorum	
Myrabolani nigri frixi cum butyro uaccino.	
Aqua porrorum potata cum oleo nucum.	

¶ Constringunt hemorrhoides.

Scoria ferri exiccata:

¶ Ad casum, uel precipitationem Matricis.

Apozima Tamarisci.	
Apozima acaciæ	Corallus
Myrrha	
Aqua decocta galliæ.	
Diptamus	Ciminum
Tamariscus	Vrtica.

¶ Aborsum facientia.

Squilla	Cotula fœtida
Ireos	Cassia
Radix Opoponaci	Stercus tauri
Pomum terræ	Cantharides
Chamomilla	Calamentum.

¶ Ducentia foetum & secundinam.

Fumus Costi	Fumus Cardamomi
Centaurea	Galbanum
Diptamus	
Succus Cucumeris asinini.	
Sto. Bubonis	Lupinum
Allium	Lactucasmî
Pomum terræ	Calamentum
Armoniacum	Chamomilla
Balsamum interficit & educit.	
Arthemisia	Capillus Veneris
Castoreum	Genciana
Diptamus puluerizatus & suppositus uulvæ.	
Aristolochia	Nasturtium.

Cicer
Mandragora
Flos caulis
Bdellium
Narcissus
Serapinum
Piper.

Capparís
Chamedrys
Laudanum
Myrrha
Oleum Lilij
Rubea tinctorum

¶ Lac generantia.

Lactuca
Raphanus
Aqua casei ueteris cocti.
Eruca
Anetum
Grana Vlmi
Mel cum croco.

Agnus castus
Anisum
Foeniculus
Ordeum
Cicer

¶ Absterſiua.

Omne amarum naturaliter abstergit.
Ordeum Mel Prassion

¶ Aduſtiua.

Salis genera omnia Piperata omnia.

¶ Apertiua.

Volubilis magna. Amygdalæ amaræ
Abſinthium interius, exterius non item.
Lupinus extractus Ireos
Semen Vrticæ Abrotanum

¶ Vehementius apertiua.

Scolopendria Radix Capparís
Affodillus Costus
Squilla Genciana
Zinziber Aſarum
Crocus Daucus
Baccæ Lauri Hyſſopus
Chamedrys Pulicaria
Apium Calamentum
Hypericon Sparagus
Trifolium Petroselinum
Polium Leuiſticus
Chelidonia Spica
Sticados Siſamum
Solatrum Ozymum
Cuſcuta Agaricus
Eupatorium Fumus terræ
Cubebe Xyloaloes
Peonia Myrrha
Siſimbrium Sambucus
Prassium Cyperus
Muratrum Porrum
Cepæ Bulbus
Fermentum cum ſale.

¶ Attractiua.

Magnes Sulphur
Serapinum Aſa foetida
Apium Maiorana
Piretrum Scabioſa
Lolium Armoniacum
Radix cannæ Diptamus
Omne ſtercus, maxime columbinum.

Aristolochia longa.
Prassium

Ciclamen

¶ Attractiua cum putrefactione.

Cancer uſtus Fermentum
Omne ſtercus uſtum Sanguifugæ.

¶ Supprimentia ſanguinem.

Atramentum ſutorium, quod græci Calchan-
ton appellant.

Chalcitis Acacia
Ex aqua lycium Thus
Aloe Gummi
Plumbum combuſtum.
Porrum Herba ſanguinalis
Creta, uel cimolia Sigillaria
Frigida aqua Vinum
Acetum Alumen
Melinum Squama & ferri & æris.

¶ Glutinant uulnera.

Myrrha Thus
Gummi, præcipiteq; Achantinum.
Tragacantha Cardomomum
Bulbi Lini ſemen
Naſturtium Gluten
Icthyocola Vitis alba
Contuſæ cum teſtis ſuis Cochleæ.
Mel coctum. Piſilium.
Spongia uel ex aqua frigida, uel ex uino, uel
ex aceto expreſſa.

Ex iſdem lana ſuccida, ſi leuis eſt plaga.
Aranea Alumen
Alumen ſciſſile, quod ſchiſton uocant, & li-
quidum ſimiliter.
Melinum Auripigmentum
Erugo. Chalcitis Atramentum ſutorium.

¶ Quæ concoquunt & mo-
uent Pus.

Nardum Myrrha
Balaſamum Coſtus
Galbanum Propolis
Styrax Bitumen
Thuris & fuligo & cortex.
Pix Sulphur
Reſina.

¶ Aperiant uulnera.

Vulnera aperiant tanq; ora in corporibus
Cinamomum Balaſamum
Panaces Iuncus odoratus
Pulegium Flos albæ Violæ.
Bdellion Galbanum
Reſina Terebinthina
Pinea Propolis
Oleum uetus Piper
Piretrum Chamepithys
Vua Timinia.
Sulphur.
Alumen.
Rutæ ſemen.

C

¶ Quæ purgant uulnera.

Erugo	Auripigmentum
Sandarace	Squama eris
Pumex	Iris
Balsamum	Styrax
Thus	Thuris cortex
Resina	Pinea
Terebinthus liquida	Oenanthe
Lacerti stercus.	
Sanguis columbi, & palumbi, & hirundinis.	
Ammoniacum.	
Bdellion, quod per omnia idem quod ammono- niacum potest, sed ualentius est.	
Abrotanum	Ficus arida.
Cocum gnidion	Scobs eboris
Omphacium	Radicula.
Coagulū, maxime leporinum, quod est omni- bus alijs ualidius.	
Fel	Vitellus crudus
Cornu ceruinum	Mel crudum
Myfus	Chalcitis
Vua taminia	Spuma argenti
Galla	Squama æris.
Lapis hematites	Minium
Costum	Sulphur
Pix cruda	Sepum
Adeps	Oleum
Ruta	Porrum
Lenticula	Eruum.

D

¶ Quæ rodunt.

Alumen liquidum, sed magis rotundum.	
Erugo	Chalcitis
Myfus	Galla
Balsamum	Myrrha
Thuris cortex	Galbanum
Resina	Terebinthus humida.
Piper utrumq; sed rotundum magis.	
Cardamomum	Auripigmentum
Calx	Nitrum, et spuma eius.
Apij semen	Narcissi radix
Omphacium	Alcyonium
Oleum ex amaris nucibus.	Allium.
Mel crudum	Vinum
Lentiscus	Squama ferri
Fel taurinum.	Scamonea
Vua taminia	Cinamomum
Styrax	Cicutæ semen
Resina	Narcissi semen
Fel	Nuces amaræ, oleūq; earum.
Atramentum futorium.	Chryfocolla.
Veratrum.	Cinis.

¶ Quæ exedunt corpus.

Acacię succus.	Ebenus
Erugo	Squama æris
Chryfocolla	Cinis cyprius.
Nitrum.	Cadmia.
Spuma argenti	Hypocistis
Diphryges	Sal

Auripigmentum	Sulphur
Cicuta	Sanda
Salamandra	Alcyonium
Aeris flos	Chalcitis
Atramentum futorium	
Ochra	Calx
Acetum	Galla
Lac caprifici	Alumen
Lactuce marinq; lac, quę græce uocatur Tithy- mallos alcyonium.	
Fel	Thuris fuligo
Spodium	Lenticula
Mel	Oleę folia
Marrubium	Lapis hematites
Myfus	Acetum.

¶ Quæ adurunt.

Auripigmentum	Atramentum futorium.
Chalcitis	Myfus
Erugo	Calx
Cartha combusta	Sal
Squama æris	Fex combusta
Myrrha.	
Stercus Columbe	
Stercus Palumbi.	
Stercus Lacerti	
Stercus Hirundinis.	
Piper	Cocum gnidium
Diphryges.	
Lac utrumq; quod supra dictum est.	
Veratrum album, nigrum.	
Cantharides	Corallium
Pyretrum	Salamandra
Eruca	Sanda
Vua taminia	Chryfocolla
Ochra	Alumen
Ouillum stercus.	

¶ Quæ crustas inducunt
ulceribus.

Eadē fere quę supra crustas ulcerib; inducūt,
uel ab igne adustis, sed præcipue Chalcitis,
utiq; si cocta est.

Flos æris Erugo
Auripigmentum.
Myfus, & id quo magis coctum.

¶ Quæ crustas ulceribus
resoluunt.

Crustas resouit farina triticea cum ruta, uel
Porro, uel Lenticula, cui mellis aliquid est
adiectum.

¶ Quæ discutunt, quæ in alijs
qua parte corporis coierunt.

Abrotanum	Amaracus
Alba uiola	Mel Liliū
Samsucus	Cyperus Lac
Sertula campana	Serpillum Cupressus
Cedrus	Iris.

Viola purpurea
Rosa
Pallium
Nardus
Cassa
Cera
Vua taminia
Styrax
Tragoriganus
Bitumen
Pyrites lapis, uel molaris.
Amaræ nuces.

Narcissus
Crocus
Iuncus odoratus
Cinamomum
Amoniacum
Resina
Spuma argenti
Ficus arida
Lini & Narcissi semen.
Sordes ex gymnasio.
Crudus uitellus
Sulphur.

¶ Quæ euocant & educunt.

Laudanum
Ebenus
Omphacium
Chalcitis
Resina
Pinea
Ficus arida decocta
Pumex
Elaterium
Nitrum

Alumen rotundum
Lini semen
Fel
Bdellium
Terebinthium
Propolis
Stercus columbe
Farina Lili grossi in aqua cocti.
Lauri bacca
Sal

¶ Quæ exasperata leuent.

Leuat id quod exasperatum est
Spodium
Gumi
Lac

Ebenus
Oui album
Tragagantum.

¶ Quæ carnem nutriunt, & ulcus implent.

Resina pinea
Asterance

Ochra attice
Cera
Butyrum.

¶ Quæ molliunt.

AEs combustum
Nitrum
Ammoniacum
Cera
Adeps
Ficus arida
Sesamum
Narcissi radix & semen
Coagulum
Amaræ nuces
Stibe
Cochlea cocta
Plumbi re.
Cardamomum
Resina
Iris
Sulphur

Terra cretria
Papaueris lachryma
Bdellium
Sæuum
Oleum
Sertula campana
Rosæ folia
Vitelli crudi
Medulla omnis
Pix
Cicutæ semen
Panace
Galbanum
Vua taminia
Styrax
Balsamum
Sordes ex gymnasio
Butyrum
Ruta

¶ Quæ cutem purgant.

Mel cutem purgat, sed magis si est cum Gallia,
uel Eruo, uel Lenticula, uel Marrubio, uel
Iride, uel Ruta, uel Nitro, uel Erugine.

T A B. VII. finis.

¶ De hijs quæ conueniunt singulis membris,

T A B V L A O C T A V A.

¶ Cerebro & capiti cõuenientia.

Cubebæ
Lignum aloes
Mellissa
Acorus
Nux myristica
Rosa
Peonia
Spica
Mellilotus
Thus
Castoreum

Galanga
Maiorona
Stafisagria
Muscus
Rosmarinus
Sticas
Hyssopus
Chamomilla
Ruta
Laudanum
Capparis.

¶ Oculis conuenientia.

Eufragia
Gariophyllus
Chelidonium.

Foeniculus
Agrimonia

¶ Cordi conuenientia.

Cyperus
Crocus
Gariophyllus
Lignum aloes
Macis
Myrabolani
Nux muscata

Cinamomum
Corallus
Karabe
Margaritæ
Mellissa
Muscus
Olibanum

Os de corde cerui
Rosmarinus
Spodium
Terra sigillata
Buglossa
Maiorona.

Piscacia
Rosæ
Sticas arabice
Zedoaria
Borrago

¶ Pulmoni conuenientia.

Inula campana
Prassium
Glycyrriza
Iuiubæ
Caricæ
Penidiæ
Dactyli

Hyssopus
Ius illyricum
Passule
Sebestæ
Tragagantum
Amygdalæ
Fistici.

¶ Stomacho appropriata.

Abfinthium
Cassia lignea
Crocus
Cuscuta
Fumus terræ
Garyophilli
Lacca
Lignum aloes
Mentha

Calamus aromaticus.
Cyperus
Coralli
Eupatorium
Galanga
Gallia muscata
Leuisticus
Mastix
Balsamita.
Myrabolani.
Nux muscata

A P P E N D I X

C Origanum
Pellicula interior stomachi Gallinæ.
Spodium
Olibanum.

Piscacia
Citonea mala

☞ Hepati conuenientia.

Abinthium	Cassia lignea
Crocus	Cuscuta
Eupatorium	Fumus terræ
Gariophyllus	Gallia muscata
Origanum	Piscacia
Hepatica	Endiuia
Cichorium	Squinantum
Plantago maior	Polium
Serpentaria utraq;	Vuæ passæ
Spica	Anisum
Marathrum	Sandali

☞ Spleni conuenientia.

Ebulus	Hedera
Fraxinus	Scolopendriion
Tamarix	Polytrichon
Daucus	Calamentum
Rubea tinctorum	Cyperus
Capparis	Acorus
Afarum	Sambucus
Eupatorium	

☞ Opilationi Hepatis conuenientia.

D Cassia lignea	Capillus Veneris
Cicer rubeum	Cuscuta
Eupatorium	Fumus terræ
Prassium	Serpentaria
Asparagi	Sticas
Polium	Raponticum
Rabarbarum	Apium.

☞ Opilationi Splenis conuenientia.

Raponticum	Capilli Veneris
Capparis	Cuscuta
Eupatorium	Prassium
Fumus terræ	Tamariscus.

☞ Matrici conuenientia.

Sauina Abrotanum *

* Grana Iuniperi Maiorona
Pulegium Stafisagria
Hypericon Acorus
Marathrum Saxifraga.

☞ Renibus & Vesicæ conuenientia.

Asparagi	Saxifraga
Milium solis	Afarum
Acorus	Filipendula
Geneffa	Petroselinon
Polium	Cuscuta
Fœniculus.	

☞ Iuncturis conuenientia.

Polium montanum	Afarum	
Acorus	Amomum	
Saluia	Calamentum	
Pyrethrum	Sticas	Costum.

☞ Semina communia calida.

Anisum	Marathrum
Petroselinum	Apium
Asparagi	Brusci.

☞ Radices calidæ.

Petroselini	Apij
Asparagi	Fœniculi.
Brusci.	

☞ Semina cõmunia frigida, maiora.

Cucumeris	Cucurbitæ
Melonis	Citrulli.

☞ Semina cõmunia minor, frigida.

Endiuia	Lactuæ
Portulacæ	Scariolæ.

☞ Trium radicum.

Apij	Fœniculi	Petroselini.
------	----------	--------------

☞ Duarum radicum.

Fœniculi.	Petroselini.
-----------	--------------

F I N I S.

☞ TABVLA I. De partitione Humorum & Qualitatum.

HUMOR est corpus aliqd in quod in primis nutrimentum conuertitur.

Horum quidam dicuntur Primi; quidam Secundi.

Humores PRIMII, quatuor.

Sanguis
Phlegma. *

* Cholera.
Melancholia.

S A N G V I S

Naturalis, cum. s. color est rubeus, purus, citra malum odorem, & ut plurimum dulcis. Non naturalis, Primo, si sua natura, complexionem, & qualitate scilicet, a calore permutat est. Secundo, cum alius quispiam humor corruptus, ei cõmistus est.

Et hoc fit dupliciter.

Quando scilicet deforis ueniens humor, in sanguinem penetrat, atque ipsum corrumpit.
Vel si in ipso met sanguine, aliqua scilicet in temperie talis generetur.

P H L E G M A

Naturale, quod cum actu non sit aptum, tamen ut in tempore sanguis fiat. Quandoquidem Phlegma, sanguis non probe percoctus est.

Illo Phlegmate corpus indiget duplici de causa.

Necessitate. Primo, in membris deficientem sanguinem, ipsum a uirtutibus naturalibus peragitur, ut in sanguinem conuertatur, qui ea rursus nutriat. Secundo, Nam sanguini admixtum, non nihil ipsum efficit aptum, ad phlegmaticæ complexionis membra refocillanda ac munienda.

Vtilitate. Nempe ut uirtus membrorum, & ipsa plane membra reparanda, reddatur agilia, humectando scilicet, ne exiccantur iuncturæ, causa continuæ motionis.

Non naturale Phlegma,

1. Quod est, Vel substantiæ diuersæ, puta, mucilaginosum, neque ad sensum plane diuersæ essentiæ.

Crudum, in substantia æquale, in ueritate diuersum.

Subtile, uel aquosum ualde.

Gypseum, quod est ualde grossum, cuiusque subtile, resolutiuum est.

Vitreum, omnium pessimum, uitro liquefacto simile & crasso.

2. Vel est saporis alieni & corrupti a naturali phlegmate. Et id est in quadruplici differentia.

1. Aut enim est Salsum.

Omnibus hoc acutius, ficius, & leuius est.

2. Aut acetosum, & hoc ab

Re extranea, & melancholia acetosa sibi admixta.

Ebullitione sui ipsius: ut in phlegmate, dulci, & in alijs humoribus succosis, prius ebullientibus, deinde aciescentibus.

3. Aut Ponticum, & fit

Ab extraneo, ut a melancholia pontica sibi commixta.

A seipso: quia uehementer in frigidatum est, ita ut in ponticitatem exierit.

4. Aut insipidum,

Cui sanguis naturalis commiscetur, quodque in rheumatismis sentitur.

C H O L E R A

NATURALIS, est spuma sanguinis:

cuius color est rubeus, & clarus, ipsa autem leuis, & acuta. Et in duas diuiditur partes. scilicet. Aut enim sanguini commiscetur. Et hoc duplici causa. Necessario: ut membra cholericam nutriat, scilicet, pulmonem. Vtilitate: quia subtiliat, & ad interiora sanguinem penetrare facit.

Aut ad fellis schistim fluit. Atque id duplici causa. Necessitate. Et id aut quia totum corpus mundificat: aut quia uesicam fellis nutriat. Vtilitate. Idque ob hoc, quod intestina abluat, pugatque: atque quod ani musculos ita pungit ad naturæ superflua egerenda.

Innaturalis Cholera fit, quando

Aliud extraneum suæ commiscetur substantiæ. Et ita aut famosa, aut scita: cui id quod admixtum est, extraneum est per phlegma. Et generatur ex eo

Cholera

Citrina: quia phlegma commixtum est tenue.

Vitellinum, ubi phlegma est grossum.

Vel quoniam substantia in se est uitiata. Et fit Minoris fame: que etiam adusta uocatur Cholera, cui melancholia commiscetur. Et hæc generatur duobus modis.

Primo, cum Cholera in se aduritur, aut cineritas in ea accidit: quod deterius est.

Secundo, si melancholia deforis adaruit, eique commiscetur.

Cum subtile quod est in sanguine adaruit, cuius spissitudo est Cholera nigra, magisque generatur in epate.

Alia, cuius generatio in stomacho, ex mali chimi generatione proueniens. Et ita fit Præstia, que ut uideatur fit ex uitelline commixtione Eruginosa, que est ut erugo æris.

M E L A N C H O L I A.

Naturalis, est boni sanguinis sex, turbulentia, & superfluitas: cuius sapor inter dulcedinem & ponticitatem existit. Et hæc defluit cum sanguine duplici causa. scilicet. Necessitatis, ad parandum sanguinem qui possit nutrire membra melancholica. ut ossa Vtilitatis, ut sanguinem restingat, atque ipsum inspillet.

Vel fluit ad lienem. Et hoc bifariam.

Aut gratia

Necessitatis: ut corpus totum ab hac superfluitate mundificet, aut ut splenem nutriat.

Vtilitatis, quia os stomachi stringit, & confortat, famisque desiderium excitat.

N O N N A T U R A L I S Melancholia, adusta, cinericia: gigniturque quatuor modis, scilicet ex cinere

Cholerae

Phlegmatis

Melancholiæ

Sanguinis.

C Quodlibet horum est saporis eiusdem cum humore a quo deriuatur.

Atq; hæc de primis humoribus.

Secundi uero sunt

Superfluitas naturalis . ut

Sanguis
Cholera
Phlegma
Melancholia.

Non superfluitas. Et horum quoq; sunt

quatuor . scilicet

Innominat9, q est firmior in foraminibus ex-

T A B V L A II. De Rebus Naturalibus .

Res naturales septem sunt , scilicet

1 Elementa	2 Complexiones
3 Humores	4 Membra
5 Virtutes	6 Spiritus
7 Operatio .	

1 ELEMENTA

Naturalia sunt . Ignis . Aer . Aqua . Terra . Medicinalia . Sperma uiri . Sperma mulieris . & sanguis menstruus . Quæ ex morbis hæc reductarijs considerantur , uidelicet Calculo . Lepa . Podagra . Epilepsia . Nam alia curandi ratio illorum est , quando uel a partu . uel a principijs generationis originem traxerunt : alia item , cum ex causis alijs .

2 COMPLEXIONES

D

Simplices	
1 Calidum	2 Humidum .
3 Frigidum	4 Siccum .

Compositæ

Calidum & humidum .
Calidum & siccum .
Frigidum & humidum
Frigidum & siccum .

Et æquales una in

Qualitate
Quantitate
Sua specie .

Quæ cognoscuntur per

Aetatem	Sexum
Formam	Habitudinem
Mores	Consuetudinem .
Artificium .	

Considerantur uero

An sint temperatæ , uel distemperatæ .
An sint uniformiter in toto corpore , uel in parte a temperamento lapsæ .
An sint simplices , uel compositæ .
An sint sanguineæ , cholericæ , phlegmaticæ , uel melancholicæ .
An multum , uel parum a temperamento lapsæ .

3 HUMORES .

In quibus primo consideratur substantia eor9 .

Quæ dependet ex Matreria , & dispositione eorum . *

tremitatum paruorum uenarum , contentus membris similibus , propinquis , inbibentibus eam .

Ros , est humor transiens per omnia membra simplicia , sicut ros qui in nutrimentum aptus est conuerti .

Cambium (ita enim barbari nominarunt) est humor qui parum ante coagulatus fuerit , ut in locum resoluti recipiatur .

Gluten , est humor qui intus in mēbris simplicibus e natiuitatis principio existit .

T A B . I . finis .

* Agente . i . ipsius humoris uirtute in mēbro , Cœlesti aspectu .

Iudicio sumpti nutrimenti .

Artificio

Et quo Loco geniti ,
Tempore .

Secundo consideratur humoris

Viscositas Grossicies
Subtilitas Fluxibilitas
Constantia , maxime in fluxu uentris .
Tempus in quo generantur .

Loeus item .

Motus & quies humorum , si in fluxu , aut paratus fluere . ut paralyfi , & catarro . Et

Mobilitas in humoribus acutis , quorum timemus furiam .

Ne uariet Medicus in illis

Diuertendis
Digerendis
Maturandis
Euacuandis .

2 MEMBRA

Simplicia

An sint dura , uel mollia .
Densa uel rara .
Simplicitatis intensæ , uel raræ .

Composita

Digna & principalia

Caput	Cerebrum
Cor	Testiculi
Hepar	Stomachus
Pulmo .	

Manuum

Ignobilia , ut extrema

Pedum .

Ex quatuor humoribus generata ,

Ossa	Cartilago
Ligamenta	Nerui .
Lacerti	Venæ pulsatiles

Venæ sanguinis .

Caro .

Pinguedo

Manus .

Chordæ .

Pedes .

5 V I R T V T E S

Harum quædam est
A N I M A L I S, cuius origo a cere-
 bro, diuiditur in
 Gubernatiuam, quæ scinditur in
 Imaginatiuam
 Rationalem
 Memoratiuam
 Motiuam uoluntatis, quæ mouet
 membra per
 Neruū procedentē ad medullā spinæ dorsi.
 Et ab eisdem neruis ad lacertos, quæ mouēt
 membra.

Sensitiuam, cuius organum
 Visus Lux, uel ignis
 Auditus Quorum Aër
 Tactus obie- Terra
 Gustus cta, Aqua
 Odoratus, Fumus

N A T V R A L I S, cuius partes
 Generatiua Similitudo
 Alteratiua Situs
 Retentiua Cuius species Foramina
 Expulsiua Grossicies
 Vitalis Plenitudo.

6 S P I R I T V S

Animalis
 Vitalis
 Naturalis.

Qui aut est
 Clarus, uel obscurus
 Simplex, uel uaporibus cōmistus.
 Multus, uel paruus.

7 O P E R A T I O

Quædam pendet ex uirtutibus, in quantum ui-
 talis.

Quædam ex una uirtute, ut digestio cibi a na-
 turali uirtute.

Quædam a duabus sicut appetitus cibi, qui pen-
 det a uirtute sensitiua.

¶ A N N E X A Rebus Natu-
 ralibus sunt

Ars	Mos
Aetas	Symptoma
Virtus	Repletio
Regio	Tempus
Complexio	Vfus
Forma.	Sexus.

T A B. II. finis.

¶ T A B V L A III. De Rebus non Naturalibus.

¶ Res non Naturales.

Crassus	Subtilis
Clarus	Nubilus
Aër Apricus	Tenebrosus
Meridionalis	Septentrionalis.
Paludanus	
Circa plantas nocentes.	

¶ Cibi & Potus.

Quantitas	Qualitas.
Ordo & hora sumptionis.	
Tempus collectionis.	Locus originis.
Artificium & præparatio.	
De quibus uide Auicēn.,. primi, de his quæ comeduntur & bibuntur.	

¶ Somni & uigiliæ

Quantitas	Hora inceptionis
Situs idoneus corporis.	
Tempus noctis, uel diei.	
Continuatio, & interpolatio.	

¶ Motus & quietis.

Ambulatio	Gestatio.
Vectatio	Equitatio
Friccio	Tonsura barbæ.
In quibus requiritur, ut debita tempora sint: uidelicet opportuno tēpore, post uentris e- uacuationem, & non statim uentre reple- to.	

¶ Inanitio & repletio.

Vomitio	Sudor
Fluxus uentris, & menstruorum.	
Fluxus hemorrhoidarum.	
Sanguis narium	Vrinæ emissio.
Coitus	Phlebotomia
Ventosæ	Vesicationes.
Fricciones	Incisiones.
Medicinæ solutiua, & diuretica.	

T A B. III. finis.

¶ T A B V L A IIII. De tribus rebus
 contra Naturam.

R E S contra Naturā sunt tres: uidelicet, Morbus. Caussa morbi. Et accidentia Morbi.

I. M O R B V S.

Aut est a Genere generalissimo, aut Subalterno.

Aut a mala complexionē

Simplici	Calida		Materiali.
	Frigida		
	Humida.	Sicca	Composita
			Immateriali.

A P P E N D I X.

C

A V T E S T

Salubris	
	Pestis
Mortalis, ut	
	Apoplexia
Medius, ut Variolæ.	
Acutus	Peracutus
Chronicus	Topicus, i. reuersiuus.
Intensus	Remissus
Creticus, uel non Creticus	
Principio	Augmento
Statu	Declinatione
Simplex	Compositus
Materialis	Sine materia
A uentositate	Tractabilis
Intractabilis	Per essentiam

Absolute, uel

A Colligantia

Non absolute

A materia, Multa, parua. Crassa, subtili;
Benigna, maligna. Digesta, indigesta. So-
la, uel cōmissa alteri.

Atq; sic discurretur in caussis, usq; dum deue-
niat ad indiuiduum causse facientis mor-
bum, siue sit humor, siue aliud, ut sunt uer-
mes. An sit per se, an per accidens. Consyde-
ret etiam intensiōnem causse in qualitatibus
primis, secundis, manifestis, occultis.

D

II Causa M O R B I.

A V T E S T

In uenis	Extra uenas
	Cholera prassiuua
In Stomacho	
	Cibus corruptus. *

T A B V L A V. De præcognitione quatuor Hu-
morum prædominantium.

S A N G U I N I S indicia.

Pruritus loci eius ex quo sanguis solet elici.
Oris dulcedo inmodica.
Exiles in ore uomicæ.
Multi in corpore carbunculi.

C H O L E R A E indicia.

Color citrinus	Amaritudo oris
Siccitas linguæ	Sitis multa
Appetentia tenuis & amara.	
Nausea	Vomitio citrina, uiridis.
Egestio mordicans.	
Albor in oculis ad citrinitatem declinans.	

M E L A N C H O L I A E indicia.

Ardor stomachi.
Appetentia canina.
Color fuscus, plumbeus.
Sanguis niger, spissus.

P H L E G M A T I S indicia.

Multitudo saliuæ	Sitis modica
Vrina alba.	Pigricia, & hebetudo.

*

Vermes

In Intestinis

Corrupti humores

Arena

In Renibus

Lapides

Materialis

Ex opilatione

Abscessu.

A uia defluxus, uel ceticæ expulsionis, uel
ascensionis, quemadmodum cholera ad sto-
machum de ieiuno intestino.

Ex actione occulta, ut uenarum

Ex proprietate occultarū materiarum, ut pu-
eri incurrunt epilepsiam.

A putrefactione, ut in quibusdam febribus.

III Accidentia M O R B I.

Q V O R V M

Quædam sunt præuenientia, ut rigor in fe-
bre.

Quædam concomitantia, ut dolor capitis in
febri.

Quædam subsequencia, ut protractio appetitus.

Quædam uera: quæ dependent ab ægritudine
eius, & remouentur ad remotionem illarū.

Quædam descendencia ab alijs q̄ a morbo,
& causa eius, ut dolor colicus in febri.

Quædam fortia, ut trahentes ad se totā curā.

Quædam non trahentia ad se curam, saltem
infignem, uel diuersam ab ea quæ conuenit
morbo.

Quædam apta ad se trahere alia accidentia, uel
morbos inducere, ut ardor urinæ, excoriati-
onem uesicæ.

Vrina rubea, spissa.
Aetas iuuenilis, tempus uernum.
Corpusculum bonæ habitudinis, carnosum.
Et si q̄s utat̄ cibus multū sanguinē gignētibus.

Vrina tenuis, ignea, clara.

Tempus æstiuum Aetas iuuenilis

Cibi cholerici

Labor multus

Somnus paruus.

Complexio corporis calida.

Corpus musculosum.

Pressura splenis.

Scabies, & morphea nigra

Vrina nigra, uel ruffa, fusco permixta.

Somnus uimius.

Cibus multus & phleg-
maticus.

Corpus molliculum.
Corpus frigidum.

Parua digestio.

Tempus hyemale.
Ocium, & quies.

A

TABLE VI. De Temperamento Corporum.

Signa corporis calidi.
Facile crescit, & augmentatur.
Contactu calidum est.
Gracile, & macie confectum.
Venæ amplæ, inflatæ.
Motus pernix.
Ingenium contumax.
Somnus modicus, pulsus uelox.
Capilli multi, crispî, & nigri.
Color ruffus, & in rubeo obscurus.
Signa corporis frigidi.
Sensim adolescit.
Ingenium hebes.
Pulsus tardus, paruus.
Anhelitus occultus.
Tactu subfrigidum.

In cõitu impotentia.
Somnolentia.
Signa corporis humidî.
Tactus lenis.
Caro mollicula.
Membra laxa.
Ossa occultata.
Impatientia laboris.
Somnus inmodicus.
Paucitas capillorum.
Signa corporis sicci.
Asperitas
Robur
Labor.
Venæ & chordæ prominentes.
Affluentia capillitij.
Macies
Rigor

TABLE VII. De differentijs Morborum.

Morborum alij sunt
Patentibus late mēatibus cum clauduntur.
Alij sine omni prorsus sunt tumore.
Contagiosi
Sanguinis
Phlegmon
Phlegmatis
Febris quotidiana.
Cholerici
Erysipelas
Suffocationes Matricis
Variolæ
Morbilli.
Melancholici
Scabies
Hæmorrhoides
Ignis Persicus
Herpes æstiomenus.
Excoriatio auriculæ
Deformitas faciei.
Tumores excitant in corpore.
Phlegmon
Phygeta
Elephantiasis
Lepra
Tumores duri.
Lippitudo
Scabies
Febris acuta.

Phthisis
Lues.
Nonnulli sine omni contagio sunt.
MORBI, qui
Frequenter perimunt prægnantes.
Phthisis
Hydrops
Febris ardens
Phrenitis
Erysipelas.
Non perimunt, præsertim non prægnantes.
Febris ardens
Morbus laterum
Morbus iecoris.
Hæmorrhoides.
Melancholica passio
Lychen
Orchritis
Tertiana
Stranguria
Lepra.
Cbronici
Difficultas intestinorū.
Morbosæ dispositiões.
Ischias
Stranguria
Fistulæ
Cachexia.

B

G

C

¶ Sunt & morbi

Deficientes
 Febris quotidiana Febris tertiana
 Quartana Quintana.
 Continui
 Semitertiana *τυφώδης*, id est, ardens.
 Acuti
 Phrenitis Lethargus
 Pleuritis Peripneumonia.
 Peracuti
 Synanche Cynanche Apoplexia.
 Acuti & continui
 Febres ardentes. Phrenitides Pleuritides
 Quidam acuti & non continui.
 Quidam neque acuti, neque continui, ut morbi longi
 Quidam vulgares, qui secundum quendam tempo-
 ra eodem in loco plurimos mortaliu inuadunt.
 Hippocrates. 9. differetas facit. scilicet acutum, per-
 acutum, malignum, longum, medium, perniciosum,
 mitem, periculosum, & minime periculosum.
 Peracutus morbus est, ut phantasia maior
 ac difficilior acuto, qui septimo die ut pluri-
 mum ad indicationem peruenit.
 Malignus est, qui ut quidem maximus existit &
 difficilis, ceterum imaginatione imbecillis,
 certum indicationis tempus non habens.
 Longus, qui in deterius atque melius indicatur,
 mensibus, annis, uel etiam cum hominis morte finit.
 Medius, qui inter longum & acutum est, utrius-
 que particeps, indicatur die. 60. aut. 80.
 Perniciosus, siue letalis, qui semper in deterius
 uergit.
 Mitis, qui nequaquam hominem tollit.
 Periculosus, qui ad salutem & perniciem ex aequo
 tendit. Dicitur & anceps morbus.
 Minime periculosus, qui semper salutem futu-
 ram pronunciat, quantum in eo est: atque id ha-
 bet cum miti commune.
 ¶ Cognoscitur autem omnis morbus, Aut ab
 Substantialiter inherentes, ut si quid in com-
 positione membrorum abundet, aut desit,
 aut e loco sit exarticulatum, Aut ab
 Operatione membri lesa, Aut ab
 Qualitate permutata ab exeuntibus a corpo-
 re temporibus anni.
 ¶ Transmutantur in alios morbos
 Morbus laterum Febrem ardentem.
 Mentis agitatio Vitium pulmonis
 Pulmonis uitium Febrem ardentem.
 Tinesmos Difficultatem intestino-
 rum: aliquando in dysenteriam.
 In
 Difficultas inte-
 stinorum, Leuitatem intestino-
 rum, uel lienteriam.
 Lienteria Hydropem.
 Pituira alba Hydropem
 Peripneumonia Pleuritim.
 Pleuritis Empyon, uel haemoptoim.

¶ De his quae morbos alios *

* quot concomitantur.

Concomitantur fere,
 Neros preciosos
 Vehemens inflammatio Conuulsiones
 Mala coherentia, uel coalitio.
 Cerebrum uulneratum ac lesum
 Amissio
 Vocis Visus Auditus.
 Bilis Vomitus Febris

¶ Sauciata mortem inferunt.

Cerebrum lesum Spinae medulla lesa.
 Praecordia uulnerata Magna uena
 Cor Veslica.

¶ Lesa nunquam coeunt.

Neruus praecisus Veslica
 Labra, uel buccae Intestina maiora
 Magna uena Praeputium
 Palpebrae Cartilagine omnes Genes.

¶ De Morborum causis,

T A B V L A V I I I.

¶ Causarum quaedam uocantur

Procatarticae, quae dum aduersam ualitudinem
 creauerunt, separantur, ut canis mordens, scor-
 pius pungens.
 Coniunctae, quae cum praesentes sunt, eorum
 quoque affectus adsunt: cum uero desinunt,
 eorum etiam affectus desinunt, ut lapis in ue-
 fica, & unguis in oculo.
 Praecedentes, quae scilicet a procatartica pre-
 parantur, & adiuuantur.
 Perfectae, quae eundem in seipsis finem faciunt.
 Concausae, quae cum alijs aequalem effectum faciunt.
 Coadiutrices causae, quae sua uirtute morbum
 efficere non possunt, alterius auxilio possunt.
 Manifestae, quaecumque ex seipsis deprehendun-
 tur, & aliquem effectum operantur
 Non manifestae, quaecumque minime ex seipsis
 deprehenduntur. (duntur.
 Obscurae, quae neque ex se, neque ex alijs deprehen-
 Obscurae ad tempus, quae aliquamdiu incogni-
 tae sunt, sed rursus sub sensum cadere possunt.
 Ceterum morbi omnes fiunt, aut
 Ex his quae in corpore sunt, ut
 Bilis Pituira Melancholia.
 Habundantia & uitio sanguinis.
 Aut a his quae extra corpus sunt, ut
 Laboribus Vulneribus
 Calore externo Frigore
 Siccitate Humiditate.
 ¶ C A N O N E S.
 Cognita causa, ea primum remouetur.
 Inde uniuersalia remedia adhibentur.
 Postremo particularia, secundum exigentiam morbi.
 Contraria fere contrarijs curantur.
 Et similia similibus adiuumentum praebent.
 Cauenda tamen in omnibus nimietas, maxime ue-
 ro in repercussiuis.

D

¶ Omnes item morbi

Calidi, eueniunt aut

Ab cibo, alioqui prono ad calorem excitādū,
Ab calore aucto Ob putredinem
Ob uicinātem corporis calidioris.
Ab obstipatione.

Frigidi

Ab rerum frigidarum uicināte.
A cibi potusq; qualitate & quantitate.
A constipatione. A raritate
Ab ocio A motu imōdico.

Sicci

A multa transpiratione, & pauca nutritione.
A siccis alimentis. A sollicitudine.
A uigijs Ab studijs imōdicis.
Ab aere sicco ambiente.
A balneis & aquis Nitri, Sulphuris, Alumini-
nis, & Bituminis.
Ab medicamentis exsiccantibus.

Humidi

Ab humidis cibis A potu plurimo
A molli educatione Ab ocio & trāquillitate
A crebra in balneis dulcibus conuersatione.
Ab ignauia A temporum constitutiōe hu-
Ab imbribus (mida.
Ab medicamentis que humectare faciunt.

¶ Tabula IX. de differentijs
Pulsuum.

PULSVS fit pfunditate, lōgitudine, & lati-
tudine arteriē multum extensē.

Paruus pulsus, qui magno contrarius est.

Medius, amiborum particeps.

Plenus, qui intermedius est, sub tactum cadēs
quasi esse uideat arteriē tunica corpulētiōr:
presertim tñ cum pars eius interior tota hu-
midior est, corpulentiorq; apprehensu.

Durus, cum neruosa, & dura uidetur esse, &
sentitur arteria, & tunc potens subest spiri-
tus, tanq; percussa pars ictum retineat.

Mollis, qui duro contrarius est, debilitate feriēs
arteriam non resistentem: cuius spiritus dis-
solutus est & mitis.

Humidus, est mollis quidem, quippe cum in
eo substātia mansuetior placidiorq; humo-
rem quendam subtiliorem reddit.

Siccus, in quo humor absumptus esse uideat.

Vehemens, qui uiolentam facit percussione.

Debilis, qui imbecillem facit percussione.

Medius, qui proportionem seruat ad utrūq;.

Densus, siue creber, qui longam non habet,
aut eleuationem, aut compressionem.

Tremulus, q nō æqualē habet percussione.

Obliquus, qui nō a recto situ arteriē absoluit.

Inæqualis, qui secundum aliquam partem alti-
or erigitur, & concidit frequenter, uena in-
flata, & eneruata.

Intermittens, qui non ad duas solum, sed ad
tres pluresue percussiones deficit, distractio

nem uel unā, uel duas, uel plures etia faciēs.
Deficiens, in quo non ad duas solum, sed ad
tres, uel plures percussiones imobilis arteria
permanet.

Intercidens, cum post duas percussiones secū-
dum proprium ordinem fit motus, ex quo
quidem media intercidit percussio.

Dorcadifans. i. caprifans, qñ arteria putatur sa-
lire, & ad alium motū statim fertur, prius q̄
apparentiam compressionis habeat.

Recurrentis, qui quantum egreditur magnitudi-
ne aut uehemētia, tm̄ rursus regredit in alijs.

Formicans, qui paruus est, uacuis & frequēs,
debilis: ille extremum periculum, atq; inte-
ritum demonstrare solet.

Prepinguis, tenet uenam fortiter.

Macri subtiliter.

Mediocris modice, neq; ante digitos dempse-
ris q̄ tibi ferierit centies.

¶ Significationes.

Pulsus

In principio debilis, idem intensior, bonum.

A primo fortis, inde remissior, malum.

Fortis, Cor forte.

Debilis, Cor debile.

Velox in sano, sanitatem.

Paruus in sano, debilitatem pectoris & precor-
diorum: in infirmo, uitę extremum.

Paruus & uelox in sano, iracundiam, bilem.

In ægroto, calorem exundantē.

Tardus in sano, frigiditatem.

In infirmo, siccitatem.

Rarus, uirtutis defectionem.

Tardus quoq; caloris defectionem.

Cætera ex Galeno pete, libro de Pulsibus.

¶ TABULA X. de iudi-
cijs Vrinarum.

¶ Quomodo colligenda, & que
obseruanda ante
iudicium.

Colligatur completa concoctione.

Non subsistat ultra sex horas.

Recipiatur tota, & non pars.

Non pronuncietur de ea, nisi tranquillior red-
dita.

¶ Prepediunt iudicium

Motatio crebra. Locus obscurus.

Locus nimium diaphonus.

Matula uiridis, inferne lata, uel arcta nimis, ra-
dij solares.

¶ Liquores similes
Vrinæ.

Hydromel

Syropus acetosus.

Aqua mellis.

Aqua croco tincta.

C Ius cicerum Asini
 Bouis Ouis
 Capræ, & capreoli.
 ¶ **Vrina dijudicatur ex actō.**
 Substantia Colore
 Quantitate Perspicuitate
 Odore Sapore
 Modo mingendi Calore Contentis.

¶ **Substantia est triplex.**
 Tenuis Pinguis Mediocris.

¶ **Quantitas triplex.**
 Multa Pauca Mediocris.

¶ **Diaphone.**
 Transparens Clara
 Turbulenta Obscura
 Mediocris.

¶ **O D O R.**
 Acris Dulcis Mediocris.

¶ **S A P O R.**
 Inspidus Salfus
 Acutus Amarus
 Acidus Ponticus.

¶ **Modus emittendi.**

D Facili ter Difficulter
 Mediocriter Voluntarie
 Inuoluntarie Cum dolore
 Sine dolore.

¶ **C O L O R.**
 Albus Lacteus
 Glaucus Subspiceus
 Spiceus Aureus
 Croceus Rubeus
 Vineus Venetus
 Niger Viridis.

lis funguntur differentie eorundem.

¶ **Contenta.**
 Circulus Ampulla
 Grana Nubeculæ
 Spuma Pus
 Pinguedo Trombi sanguinis.
 Harena Pili
 Phlegmata Furfures
 Calculi Atomi
 Crynoydes Squamæ
 Sperma.

¶ **Nominum explicatio.**
 Crocea nihil admodum differt ab croco.
 Subcrocea, quæ colore similis cum carchamo.
 Ceterum aduerte, ubi de colore croci agimus,
 ne de colore accipias qui est in croco, sed de
 eo, qui esset in aqua, si illo tingeretur.
 Subrubea, est quæ assimilatur bolo armeno.
 Rubea punicea, similis pomis, quæ rubrum co
 lorem præferunt, ut cerasa.
 Vineæ, quæ uino nigro similis est.

Passæ, passo similis.
 Veneta uel cerulea, resilit is colos ex pari albo
 & nigro simul mixtis, æquisq; ponderibus.
 Liuida, plumbea, plumbo similis.
 Charopa, similis pilis sibillidis, uel ungui la-
 pilli.
 Glauca, ueluti cornu pellucida.

¶ **Iudicium Vrinarum secun-
 dum ætatem.**
 Iuuenum

Subaurea
 Subcrocea
 Senum
 Alba, Subtilis
 Cum pauca hypostasi.
 Mulierum
 Fere subcrocea Subaurea
 Similiter subtilis.
 Puerorum
 Recedens ab alijs. Substantia excellens.
 Hypostasi cumulata.

¶ **Omnium optima & laudata.**
 Colore subaurea Subcrocea
 Substantia mediocris.
 Proportione potioni respondens.
 Sine bulbis Matulæ non adherens.
 Hypostasi
 Alba Leni

Æquabili.
 Sine Pilis
 Squamis.
 Harenis.
 Et alijs malignis contentis.

¶ **Laborantium.**
 Subcrocea Accedens ad croceum.
 Tenui.
 Hypostasi
 Parua.

Cum liquamine interdum supernatante.
 ¶ **Ocioforum.**
 Alba fere
 Maiore.
 Hypostasi
 Crassiore.

¶ **Iudicium Vrinarum secun-
 dum temperamenta & qua-
 litates anni.**

**Omnis Vrina
 V E R E**
 Subspicea.
 Spicea.
 Vergens in subaureum
 Subcrocea.
 Hypostasi crassiore, incipiente muta-
 ri in tenuem.

Subaurea Aestate Subcrocea Substantia mediocri.
 Leui Hypostasi Alba AEquabili.
 Colore mediocris Autumnno Fulgens Tenuis.
 Obscura Hypostasi Modica Alba.
 Tenui AEquabili.
 Respondens proportioni Hyeme Vergens in alborē.
 Hypo. maiore Procedente hyeme,
 Quantitate maiore.
 Contentis maioribus inconcoctis.

¶ Iudicium ex dispositione rerū
 non naturalium.

V R I N A

Somnolentorum

Alba Crassa
 on Contentis multis incoctis.
 Vigilantium immodice
 Tenuis
 Vergens ab albo in aqueum, inde ad auream,
 oleaceam, nigram, adustam.
 Ieiunantium
 Flamea Crocea Tenuis.
 Fame oppressorum
 Tenuis Alba Sine hypostasi.

¶ De iudicio a multitudine
 & copia.

Vrina multa in Sanis

Nimiam potionem uini, exilis.
 Raram uel modicam, uentris excretionem.
 Vsum nimium diureticorum.
 Vrina multa in ægrotis,
 Passionem diabetis Corporis liquefactionē
 Euacuationem superfluitatum,
 Determinationem ægritudinis, uel crism ab
 hydrope.
 Multa in febris acutis
 Aut febris solutionem.
 Aut conuersionem in Ethicam.
 Aut spasmus.

Quod si fuerit

Flammea.
 Subcrocea, tincta & cum malis contentis, il-
 laudata est.

V R I N A pauca

Dietam sicciorem.
 Vsum cibariorum glutinosorum
 Opilationes Multā uentris excretionē
 Interdum febrim intensam.
 LēSIONEM membrorum urinæ.

¶ De Significationibus sub-
 stantię Vrinarum.

V R I N A

Subtilis, Tenuis

Frigiditatem, siccitatem.
 Humorem siccum
 Concoctionis priuationem
 Opilationem hepatis.
 Defectionem attractiue & expulsiue.
 Grossa
 Complexionem calidam & humidam.
 Concoctionem fortem, humidam.
 Humores comixtos phlegmate & sanguine.
 Mediocris
 Temperatam complexionem
 Absolutam coctionem
 Humorom omnium temperamentum.

¶ De significationibus Vri-
 nę diaphonę.

V R I N A

Transparens

Alba, Crassa.

Phlegma crudum, crassum, & ægritudines,
 ab eo prouenientes, Epilepsiā. &c.
 Cum tinctura, Choleram uitellinam.
 Semper autem significat inconcoctionem, si-
 ue tenuis, siue crassa.
 Cum diuersitate coloris, adustionem & incen-
 dium.
 Cum furfuribus, si ægritudo non fuerit in uis
 urinæ, liquefactionem phlegmatis.
 Turbulenta, multitudinem humorum, qui a
 natura expelluntur: item naturæ laborem in
 segregando & expellendo.

Turbida in febris acutis

Humorum ebullitionem
 Liquefactionem.
 Turbulenta ita perseverans, longam ægritu-
 dinem, & imperfectam coctionem.
 Permanens in transparentia & aquositate, di-
 gestionis priuationem.
 Quæ mingitur clara & fit turbida uel quæ tur-
 bida & fit clara, significat materiam incipe-
 re ut superet morbum, tametsi non perfecte.
 Quæ uero minime est transparens, ut aqua lim-
 pida, neq; turbida, ut subiugaliū, sed in me-
 dio consistens, sanitatem portendit.

¶ De significationibus odo-
 ris Vrinx.

V R I N A

Carens odore

Cruditatem humorum
 Complexionem frigidam,
 In acutis mortem.
 Foetida
 Cum signis bonæ digestionis & squamis, sca-
 biem.
 Cum sanie, hulus.
 Sine digestionem, apostema in uis urinæ.

C In acutis, periculum.
 Dulcis, dominium sanguinis non putrefacti.
 Amara, dominium cholerae
 Acris, infans melancholiam.
 In sanis, futuram febrim, aut naturae expulsi-
 nem.
 Et si cito abscedit fetor in acutis ab urina, mor-
 tem.

Acris
 Humororum putrefactionem.
 In acutis mortem.

¶ Prognostica ex colore albo.

Vrina alba
 Dominium frigoris.

Cristallina Debilitatem digestionis.
Mucilaginosa, dominiū phlegmatis, & eius
 crassam habundantiam.
Vinctuosa, seu margaritalis, liquefactionem.
 Fungalis
Saniem Phlegma Lapidem.
 In acutis febris, aut lactea post tincturam, si-
 gnificat partem cholericam ad alia loca diuertisse,
 quae per meatus urinae: significat ergo futu-
 ram phrenitim, uel capitis reuma.
 In febris continua absque fluxu, phrenitide, uel a-
 lio quouis abscessu, mutationem in quar-
 tanam significat.

D

In ictericia
 Coloris hepatis debilitatem
 Laborem uirtutis expulsiue,
 Futuram hydropem.
 In sanis & perseverans, inconcoctionem.
Luminosa, multa, in sanis humores crassos, &
 uiscosos.
Subtilis clara, humores melancholicos.
 In principio febris, inde nigra, humorum ex-
 pulsionem per uias urinae.
Lactea, sero similis, mortem, uel phthisim.

¶ Significationes Citrinae.

Vrina citrina,
Palearis, imperfectam digestionem.
Flaua, principium digestionis.
Intense citrina, perfectam digestionem.
Aurea, temperamentum digestionis.
Ignea subtilis, acutam febrim.

¶ Iudicia Rubrae.

Vrina rubea
Sanguinea in acutis, repletionem, & maxime
 sanguinis.
 Si tamen non sit ruptura uenae.
Eadem tenuis, decursum humorum ad loca
 suffocantia, si paulatim mingatur.
Eadem grossa, inde tenuis, reciduationem.
In ictericia modice rubedinis, calorem hepatis
 & eius suffocationem, futuramque hydropem.
Intensa in sanis, famem, incendium stomachi.
In dolore renum, eorundem apostema.

In dolore capitis frequenti, futuram maniam.
 Turbida, hepatis debilitatem.

¶ De Significationibus uiridis.

Vrina Viridis,
Supremam frigiditatem, maxime uero si te-
 nuior sit.
Crassa, frigus quoque.
Porrina uel porricea, adustionem.
Crassa, ueneni potionem,
 Idem notat eruginea.

¶ De significationibus Nigrae.

Vrina nigra
Procedens ex croceo, crassitudinem cholerae.
Ex fusco procedens, dominium cholerae ni-
 grae.
Ex uiridi, choleram adustam.
Quam praecessit uiridis, uel liuida, dominium
 frigoris.
Quam praecessit rubea, aut citrina, cum uirtu-
 tis dissolutione, mortificationem coloris na-
 turalis.
In principio febris, inualescentiam morbi, ca-
 loris naturalis defectionem.
In fine aegritudinis melancholicae, terminatio-
 nem aegritudinis, si ante fuerat crassa & a-
 quosa.
In acutis si non praecesserunt signa bona, adu-
 sionem, & mortem.
Vel rubea obscura, ante uini rubei potionem,
 aliquando
Calorem & intensiorem renum.
In senibus & mulieribus, defectionem caloris
 naturalis.

¶ Significationes oleagineae.

Vrina oleaginea
 Sicut oleum transparens
 Consumptionem
 Liquefactionem
 Creticam expulsiorem.
Pauca & foetens, supremam consumptio-
 nem.

Sicut lotura carnis
 Consumptionem
 Hepatis perditionem.
 Hydropisim.

Quam praecessit nigra, si sit
 alleuiatio

Mundificationem adustorum humorum.
Si in quarta appareat in peracutis, mortem in
 septimo die.

Simplex
Preparationem ad phthisim.
Consumptionem.
In colore & substantia, renū liquefactionem,
 aut phthisim.
Colorib. caninis, utriusque cholerae adustio-
 nem.

¶ Iudicium de hypostasi.

Hypostasis naturalis debet esse

Alba In substantia mediocris
In mixtura partium æquali.
Continua Cito apparens
Diu perdurans In fundo residens,
Rotunda Pinealis.

Hypostasis

Alba mucilaginosa, significat cruditatē, mixtionem unctuositatis.
Nigra, idem id quod urina nigra
Viridis, illud quod uiridis urina.
Citrina, ardentissimum calorem
Rubea, habundantiam sanguinis.

¶ De Circulis.

Circulus
Spumofus

Turbationem sensuum interiorum.
Viscosos humores.
Ventositatem in uentriculis cerebri.

Plumbeus, epilepsiam.
Viridis, melancholiam.
Rubeus, sanguinis fluxum.
Tremulus, paralysem, et spasmodum ex repletione.

¶ De spumę significatis.

Vrina spumosa

Nigra, citrina, uel ruffa

Ictericam Passionem splenis.
Ventositatem cum uiscositate.

Si permanet, opilationem, maxime si magnę sunt, uentos in uis urinae, cruda phlegmata, abundare Nephritim.

Granulosa, catharrum, atq; si in superficie narrant, significant materiam non descendere ad inferiora.

Dum secunda regione, materiam destillare ad pectus: in fundo uero, prolabi ad iuncturas. Media inter ampullas & grana, caliditatem, uel caloris debilitatem.

¶ De Squamis.

Vrinarum squamę

Rubeę, ægritudinem renum.
Albę, passionem uesicę.
Fuscę obscurę sicut squamę piscium, ultimã dissolutionem.

¶ De Furfuribus.

Vrinae furfures

Cum pruritu glãdis in cole, & cum putre, scabiem in uesica.

Sine fœtore & putre, cū difficultate mingendi & debilitate, dissolutionem corporis, maxime uero fusci.

Magnę ut trita frumenta,
Albę, adustionem in uesica.
Nigrę, adustionem in splene.

Rubeę, adustionem sanguinis.

Vrina carnosa.

Hepatis dissolutionem.

Vinctuosa, in qua supernatat sedimen.

Si multa fuerit, dissolutionem adipis

Citrina, dissolutionem pinguedinis antiquę.

Modica, renum dissolutionem.

Saniosa

Eruptionem hulceris, si præcesserit dolor.

Plena frustulis

Debilitatem digestiue.

Mefaraicarum ruptionem, uel ex comestione lactis, uel casei.

Harenosa

Lapidem in renibus, uel uesica, uel dissolutionem.

Non residentes harenę, & ad rubedinem decliues, hepatis adustionem: citrinę, splenis.

Mucilaginosa

Exuberantiam grossorum humorum.

Complexionem frigidam.

Crisim ischiados & iuncturarum.

Si pili innatent,

Caloris occulti consolidationem, a colore agente in ipsum, in renibus.

Fermentata,

Debilitatem stomachi.

Malam digestionem.

Assiduum usum lacticineorum.

Cinerea

Phlegma adustum præstat, diuturnitatem caloris extranei.

Sanguinea

Debilitatem hepatis.

Vulnus in meatibus urinae.

Solutionem continui in uesica, si pauca sit.

Si multa, solutionem in splene.

Oualis, id est, in qua ad similitudinem pellicule, uel uesicę plenę, & similis ouo innatat quipiam,

Phlegma crudum, uiscosum.

Phlegma uitreum, mucilagosum, uentos.

Referationem meatuum urinae.

Calculosa

Lapidem presentem, uel phlegma uiscosum in uis urinae.

Fortem calorem in hsdem locis.

Spermatica

Si diuisum sit sperma & interpolatum, significat coitum uel præcessisse, uel nocturnam seminis emissionem.

Globosum truncatum, abstinentiam coitus, uel nocturnam pollutionem.

Et si id fiat multis uicibus, feminis incontinentiam, uel paralysem membrorum genitalium.

¶ Finis T A B. Vrinarum.

¶ Sequitur Tabula Vltima FEBRIVM.

G 2

A

B

- 1 Ephemera. 2 Putrida.
3 Hæctica.

1 E P H E M E R I S.

Distemperantia spiritus. 24. horas, id est, diem non excedit. Nec habet nisi ex opilatione paroxysmum. Nam uel spiritus Vitalis in corde accendit ex ira & furore, uel Animalis in cerebro ex feruore solis, uel Naturalis in hepate ex cibo & potu.

2 P V T R I D A

Quæ fit ex putrefactione humorum. Et hoc aut

* Intra uasa. Sic fiunt continuæ, quæ acutè dicuntur. Terminantur. 14. nonnunquã. 7. 4. sæpe primo die.

Aut igitur putrescit

Sanguis. sic fit Syneches putrida: hæc nunquã fit in corpore raro, aut gracili, sed plurimùm in iuuenibus: & ad mortem usquã affligit.

Et est Triplex. uidelicet

Acmaistica, quæ latine potest dici Auctio: semper enim est in augmento.

Epacmaistica dici potest demptio, semper enim est in declinatione.

D Homotenos, æqualitè affligens, quæ semper est in statu eodem. At putrescit

Phlegma. Sic fit Quotidiana, uel cõtinens: habet circuitum diei & noctis. Parox. 3. horas. tepescit. 6. Aut putrescit

Cholera, id est, flaua bilis. Sic fit Tertianæ continua, habet circuitum duos dies, & noctes totidem. Accidit ætate uigentibus, tempore æstiuo, regione calida & sicca. Parox. durat. 24. horis. Quiescit. 24. & in falsa quiete. 24. Aut putrescit

Atrabilis. Sic fit Quartana continua: habet circuitum trium dierum, & trium noctium. Paroxif. 24. horas. 23. in uera requie. 34. in falsa: durat ad. 40. diem. Aut putrescit

Cholera circa cor. Sic fit Causon ardor quæ pauci euadunt, uno die fortis, altero remissior: nec tamen augmentum recipit, nec diminutionem.

Et hæ septem species sunt Febres simplices.

* Aut intra & extra uasa

Sanguis principaliter, secundario cholera. Sic fit Syneches, uel conclusa continua: quia omne tempus una est accessio ab initio usquã in finem: accedit calida sine tremore & rigore.

Cholera principaliter, sanguis secundario. Sic fit Causonides, uel Tertianæ continua.

Hæ duæ non dicuntur compositæ secundum compositionem duarum febrium diuersa-

rum denominationum, sed propter compositionem humorum putridorum: unde tamen proprie Febris composita non dicitur.

Phlegma intra, cholera extra. Sic fit. Hemitritæos minor: in qua incipiẽte uno parox. simul alter incipit horis. 12. falsa quies. 6.

Cholera intus, phlegma extra. Sic fit Hemitritæos medius: in hac iter parox. est quies manifesta: parox. 36. horis. quies. 12.

Atrabilis intra, cholera extra. Sic fit. Hemitritæos maior: non curatur, durat. 68. horis. Et 12. in falsa quiete. uno desinente paroxifimo, statim alter subsequitur.

Hæ tres dicuntur compositæ: suntquã chronicæ, & terminus earum est. 64. dies.

* Aut extra uasa. Sic fiunt intermittentes. Si enim putrescit

Phlegma

Naturale, sic fit quotidiana uera uel diaria: durat hor. 18. tempore frigidus, ut hyeme in senibus & mulieribus phlegmaticis: quiescit hor. 6. durat a. 21. diebus usquã ad. 40. uel. 60. dies. Accidit circa solis occasum.

Innaturale, fit Quotidiana nota,

Cholera

Naturalis, sic fit Tertianæ uera. Hæc parox. habet. 12. horarum. quiescit. 36. incipit cum horrore & punctione sine frigore & uehementi pulsu.

Innaturalis, sic fit Tertianæ nota. Accedit circa uesperas. parox. durat ad. 30. horas.

Atrabilis

Naturalis sic fit Quartana uera: fit in Autumno in senibus & melancholicis: durat parox. 24. horis: quiescit. 48. horis.

Innaturalis, sic fit Quartana nota.

Et hæ simplices sunt.

* Aut in duobus locis simul.

Si enim putrescit

Phlegma in duobus locis, ut in capite & in stomacho, fit Quotidiana duplex.

Cholera in duobus locis, ut in stomacho & in hepate, fit Tertianæ duplex, quæ uno die grauior est altero.

Melancholia in duobus locis, ut in splene & in capite, fit Quartana duplex.

Et hæ sunt compositæ.

Aut putrescit unus humor alio, uel alijs: sic fit Febris Erratica. Cuius sunt duæ species. s.

Liparia, in qua corpus intus calet, extra frigescit.

Epialos, in qua corpus intus friget, extra calet. Accedit omni die.

Simplices phlegmaticæ magis fere quã Febres Erraticæ.

¶ **HECTICA**, uel habitualis: huius sunt species

Prima, ex consumptione

Primæ humiditatis pro parte maiori, quemadmodum ros. Hic difficulter cognoscitur, sed curatur faciliter.

Secunda, ex compositione

Secundæ humiditatis pro maiori parte, & primæ. Medium retinet utriusq; ut Cambiū.

Tertia, ex consumptione

Aequali primæ, secundæ, & tertiæ humiditatis: est dominium siccitatis totius corporis sine febre. cuiusmodi est Gluten.

Signa Hecticæ

Primæ speciei, Calor continuus, maior ante prandium, q̄ post: propter cōtinuam membrorum distemperantiam: sed tamē lentus: quia non fit ex humore, sed ex membris: ideo caret paroxismo.

Signa Hecticæ

Secundæ speciei, Calor cōtinuus manuum & pedum, & acutior priori: maior post pran-

dium q̄ ante: prouenit ex cholericā fumositate: ex spiritualibus rubor genarum, ex calida fumositate eas inflammante.

Dolor sinistræ spatulæ. est enim spiritualibus adligata: & propter contractionem desiccatur & soluit in continuatas: ideo fit dolor & tussis, quandoq; sicca, quandoq; humida.

Signa Hecticæ

Tertiæ speciei, Calor maior q̄ in prioribus duabus; maior post prandium q̄ ante: & si discerni non possit propter intensum calorem. Urina in colore & substātia oleaginea, cum multis resolutionibus grossis: citrina, intensa: demum fit aquosa & unctiosa.

Cutis digitis eleuata, ad propria nō redit. Macies totius corporis ex calore membris infuso, ea cōsumente & dissolvente. Ungues ingrossantur & curuantur ex reuerberatione uaporis: ideo in medio eleuātur, & in lateribus contrahuntur. Capilli fluūt. Pulsus frequens, paruus, durus & debilis.

A

¶ Finis A P P E N D I C I S.

N I C O L A V S Prugnerus, cano-
dido Lectori S.

¶ Lector quisquis ades, maxime & optime,
Et quires Medicas, sacraeque Apollinis
Tota mente requiris,
Huc huc fac referas pedem.
Naturæ specimen cernere si libet,
Et si te fugiant abdita pharmaca,
Herbarumque figuræ,
Isthoc scire potes Libro.
σὺν τῶν ἀγαθῶν polliceor tibi,
Meras & Veneres, adde & Apollines,
Si tu Codice lecto
Perpendes bene singula.
Pulchra hæc et referunt, quam speciosior
Mundi Rector adest, & eximius magis
Rebus quiscumque creatis,
Constans omnipotentia.
Hoc primum uolumus dispiciat pius
Lector, si fuerit deinde cupidine
Ductus, noscere causas
Rerum, hunc fac adeat Librum.
Vernantem tibi Brunfelsius Hortulum,
Conseuit placidis sedulus herbulis,
Sic noctesque diesque
Huc huc semina conuehens.
Quis uero numeret, quantus, & improbus
Schotticæ assiduus tum fuerit labor?
Quando singula presit
Docta qua ualuit manu.
Felix o nimium, sanctæque Ciuitas.
Polles nam duplici nunc medicamine,
Verbo pascere mentem,
Istis corpora, quæ soles.
Lector, iam reliquum est optime, gratias
Tantis pro meritis reddere, quas potes,
Sic sic gratus abibis,
Auctus munere maximo.

¶ A R G E N T. per Io. Schottum, C A
R O L. Imp. V. Anno. 10. C H R I
T I uero Seruatoris, 1530.

